

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Jacobi Usserii Armachani Annales Veteris Et Novi Testamenti

Ussher, James

Lutetiæ Parisiorum, 1673

Rerum Asiaticarum Et Ægyptiacarum Chronicon. [Ætas Mundi VI.]

urn:nbn:de:hbz:466:1-14425

RERUM
ASIATICARUM
ET
ÆGYPTIACARUM
CHRONICON;

*A Maccabaicorum temporum initiis ad Judaicæ Reipublicæ
excidium sub Vespasiano productum.*

QUUM Antiochus, Antiochi Magni filius, Roma (ubi obses fuerat) in patriam rediens, Athenas pervenisset, frater ejus Seleucus insidiis Heliodori sublatus est. Heliodorum vero, Syriæ regnum affectantem, Eumenes & Attalus expulerunt: deducto in possessionem ejus Antiocho, ut hoc beneficio amicum eum sibi redderent: jam enim ob quosdam offensivunculas etiam hi Romanos suspectos habebant. [Appian. in Syriacis pag. 116, 117.]

Demetrius Seleuci filius, cui jure regnum debebatur, decimum tunc ingressus ætatis annum, Romæ obses eo tempore remansit. Apollonius vero, qui cum ipso educatus fuerat, mortuo Seleuco, (apud quem plurimum gratia valuerat) Miletum ex aula migravit. [Polyb. legat. 114.] Novum autem regem Antiochum Syri Epiphanem sive Illustrem cognominarunt; quod alienis regnum usurpantibus, ipse avitæ ditionis assertor exortus suis illuxerit. [Appian. Syriac. pag. 117.] Quem tamen à fanaticis moribus, Epimaneum sive Insanum, rectius appellandum censuit Polybius. [apud Athenæum, lib. 2. cap. 2. lib. 5. cap. 4. & lib. 10. cap. 11.]

Syriæ enim regnum adeptus, novam quandam & cæteris insolitam Regibus vitæ rationem statim inivit. Primum clam è regia digressus insciis ministris, per urbem temere vagabatur uno aut altero comite adscito. Præterea honori ducebat cum plebeis atque infimæ fortis peregrinis & advenis versari ac compotare. Quod si quos forte juvenes convivium celebrare fenserat, statim cum poculo & symphonia ad comestationem accedebat: adeo ut rei novitate percussi plerique partim se in fugam darent, partim metu conticescerent. Postremo dempta veste regia, amictus toga, perinde ac Romæ à candidatis fieri viderat, salutabat ac prehensabat obvium quemque ex plebe; atque interdum Ædilitatem interdum Tribunatum plebis petebat. Magistratum demum populi suffragiis adeptus, Romano more posita eburnea sella jus dicebat, cognoscebatque de forensibus causis & controversis civium, eo studio eaque diligentia, ut prudentissimus quisque ambigeret quidnam sibi vellet. Quidam simplicitatem, quidam imprudentiam, nonnulli insaniam id interpretabantur. [Diodor. Sicul. in Excerptis Valesii pag. 305, 306.] Habet ista & Athenæus (in supra citato lib. 5. cap. 4. & lib. 10. cap. 12.) ex Polybii Historiarum libro 26. quæ & Livius in librum suum 41 transfudit; ut in fragmento illo videre licet, quod de Perseo pæperam interpretatus est Carolus Sigonius.

Anno regni Græcorum (sive Macedonum, à Seleuco) 137. regnare Antiochum cœpisse, & 149. vita excessisse, primi libri Maccabaici scriptor nos edocet. (cap. I. 10. & VI. 16.) Unde & annos illi XII. in Chronico suo tribuit Johannes Malela Antiochenus. qui à Porphyrio, Eusebio, Hieronymo, Severo Sulpicio & aliis XI. tantum nominantur. Ad quorum conciliationem dicendum, anno 137. desinente cœpisse, & 149. in eunte (à verna tempestate, ut huic auctori numerare mos est) desuisse regnare Antiochum; ultra 11. annos aliquot præterea mensibus exactis.

Huic primum ab his qui in Syria Ptolemæo Philometori favebant non datum fuisse honorem regium, sed postea simulatione clementiæ illum obtinisse; in commentariis ad XI. caput Danielis a firmat Hieronymus. Inita vero cum Eumene societate, Syriæ & finitimis gentibus potenter imperavit: Babylonis satrapia Timarcho, ararii vero cura Heraclidæ fratris commissa; fratribus ambobus, turpi sibi consuetudine conjunctis. [Appian. Syriac. pag. 117.]

Hyrcanus Josephi filius, Tobie nepos, videns præpotentem Antiochum, & veritus ne in potestatem ejus redactus pœnas daret eorum quæ contra Arabas ausus fuerat, ipse sibi manus intulit: possessionem vero ejus universam occupavit Antiochus. [Joseph. lib. 12. cap. 5.]

Jason,

4539 175

Jason, Simonis II. Pontificis filius, diuturni pontificatus fratris sui Oniæ III peractus, ut eum ipse adipisceretur, 360 argenti talenta, & reditus eiusdem alterius 80, Antiocho est pollicitus: additis præterea & 150 aliis si concederetur ipsi potestas gymnasium & ephesium Hierosolymis constituendi, atque Hierosolymitanos in civium Antiochenorum numerum referendi. Quibus conditionibus ab avaro rege libenter acceptis, Jason amoto fratre Onia Pontificatum invasit: principatumque obtinens, ad Græcum statim ritum populares suos cepit traducere, humana regum indulta per Johannem Eupolemi (qui postea legatione ad Romanos functus est) partem Judæis obtenta dejecit, & legitimas administrationes dissolvens nova legi repugnancia induxit instituta. [II. Maccab. IV. 7, -11.] Oniæ III per hoc tempus vita sancto fratrem Jesum, qui Jasonem se vocari maluit, substitutum, & amoto demum (post triennium) à sacerdotio Jasonem, novi Pontificis Menelai & Tobiæ filiorum (sive nepotum Hircani fratrum) opera Græcos ritus introductos fuisse, in lib. 12. Antiquit. cap. 6. Josephus affirmat. Sed in libello de Maccabæis longè aliter, & ad mentem Maccabaici scriptoris (si immanem illam pensionis annuæ summam exceperis) satis accommodatè, hunc in modum idem rem retulit. Antiochus abrogato Oniæ summo sacerdotio, Jasonem fratrem ejus suscepit, 3660. talenta singulis annis illi dare pollicitum. Qui factus summus sacerdos & populi dux, gentem ab antiquis moribus & institutis alienatam ad omnem iniquitatem seduxit: ita ut non in arce solum patria nostra gymnasium institueret, sed & templi curam aboleret.

3830 Anno Philometoris 7, Nabonafari 574, Phamenoth secundum Ægyptios die 27 (Masi Juliani die 1 ineunte) horis 2. post mediam noctem, Eclipsis Lunæ Alexandriæ observata est. [Ptolem. lib. 6. cap. 5.]

Inter Cretenses mutuo furore semetipfos lacerantes, sex mensium induciæ fuerunt: deinde multo gravius bellum exarsit. Verum adventu Q. Minutij legati, qui cum decem navibus ad sedanda eorum certamina à Romanis missus erat, in spem pacis venerunt. [Liv. lib. 41.]

Lycii quoque per idem tempus, incitante Eumene, à Rhodiis deficientes, bello ab eis vexabantur. Castella quædam, & ager in extremis finibus situs opposita continentis Rhodiorum, à prædicatoriis Eumenis infestabantur. [Polyb. legat. 61. & 67. Liv. lib. 41. & 42.]

Judæi nonnulli apostatae, cum Onia Pseudo-pontifice consentientes, impetrata à rege Antiocho potestate vivendi secundum statuta Gentium, sub ipsam arcem Sionis gymnasium extruxerunt, ephesorum pulcherrimos sub petaso legibus Ephebei subjecerunt, atque arte reduxerunt sibi præputia; ut nudi quoque non essent Græcis dissimiles. Sicque invalescebat Hellenismus, & progressus morum alienigenarum; ut non amplius alacres Sacerdotes essent ad ministeria altaris; sed templum ipsum contemnentes, & sacrificia negligentes, festinarent participes esse iniquæ exhibitionis quæ in palæstra post disci certamen fiebat. [I. Maccab. I. 11, -15 & cum II. Maccab. IV. 12. 13. Josepho, lib. 12. cap. 6.]

Cum quinquennalis agon Tyri celebraretur, cui rex Antiochus aderat; impius Jason spectatores eo misit Hierosolymitanos jure civitatis Antiochenæ donatos, ταλαιπώρητες vel (ut rectius multo in Bibliothecæ Arundellianæ Ms. codice legitur) ταλαπιδες ταλαιπώρητες 3300 argenti dragmas ad sacrificium Herculis afferentes: quas illi tamen ad navium trierium fabricam erogandas procurarunt. [II. Maccab. IV. 18. 19. 20.]

3831 Ab Antiocho rege missi legati Romam venerunt: quorum princeps Appollonius (quem Romanorum legati qui in Syria fuerant in maximo honore apud regem, amicissimumque populo Romano fuisse renunciarunt) in Senatum introductus, præter stipendium à rege debitum (quod ferius fuisse præstitum, multis justisque causis excusabat, vasa præterea aurea quingentum pondus donum attulit. Addidit, petere Regem, ut qua cum patre suo societatis atque amicitia fuisset, ea secum renovaretur: imperaretque sibi populus Romanus, qua bono fidelique socio regi essent imperanda; se nullo usquam cessaturum officio. Ea merita in se Senatus fuisse, quum Roma esset, eam comitatem juventutis; ut pro rege, non obside, omnibus ordinibus fuerit. Legatis benigne responsum: & societatem renovare cum Antiocho, quæ cum patre ejus fuerat, A. Atilius prætor urbanus jussus. Quæstores urbani stipendium, vasa aurea Censores acceperunt: eisque negotium datum est, ut ponerent ea in quibus templis videretur. Legato centum milium æris munus missum, & ædes liberæ hospitiæ datæ, sumptusque decretus, donec in Italia esset. [Liv. lib. 42.]

Antiocho filius natus est Antiochus Eupator; quem ille novennem moriens reliquit. [Appian. Syriac. pag. 117. & 131.]

Mortua Ptolemæi Philometoris dilectamatre Cleopatra, Antiochi Magni filia & Antiochi Epiphaniæ sorore, cui pater Cælesyriam (vel magnam saltem ejus partem) dotis nomine tradiderat; Eulaius eunuchus nutricius Philometoris & Lenæus Ægyptum regentes, Cælesyriam ab Antiocho Epiphane, ut fraude occupatam repetebant: quod bello inter avunculum & puerum originem præbuit; ut ex Callinici Sutorii Alexandrinis historiis refert Porphyrius. [apud Hieronymum, in cap. 12. Danielis.] Pro Philometoris vero jure in repetenda Cælesyria illatum est; Antiochum Magnum patrem Epiphaniæ Ptolemæo Epiphaniæ patria Philometoris in pupillari ætate constituto contra jus & fas Cælesyriam primum eripuisse; eamque postea eidem cum filia sua Cleopatra dotis nomine restituisse. Antiocho Epiphane contra asserente, à tempore quo pater illius patrem Philometoris ad Parium devicit, Syria regibus Cælesyriam semper paruisse; eamque Cleopatraz Philometoris matri pro dote à patre concessam fuisse pernegante. [Polyb. legat. 72. & 81.]

Anno Mundi.

Sedere tum primum in throno cepit Philometor, & τῶν ἀποστασιαστικῶν illius acta est celebratas. [II. Maccab. IV. 21.] Tumque Ptolemæi (Dorymenis filii, cognomento qui Macron dictus est) prudentia enituit. Qui cum Cyprî insulæ præfecturam Rege admodum puero accepisset, neque regiæ pecuniæ dispensatoribus quicquam redderet, posteaquam adolescentiam jam Rex attigit, collectam satis magnam pecuniæ vim Alexandriam misit: Rege & cæteris omnibus aulicis priorem illius parsimoniam vehementer hic probantibus. [Polyb. lib. 27. in Excerptis Valesii, pag. 126.]

Antiochus, misso in Ægyptum Apollonio Menesthei filio ad Philometoris regis ἀποστασιαστικῶν celebranda, percipiens eum à rebus suis alienum esse factum, curavit ut contra ipsum confirmaretur. Unde Joppen veniens, profectus est Hierosolyma: ubi magnifice à Jafone & civitate acceptus, cum facibus & acclamationibus, introductus est. Inde vero in Phœniciam cum exercitu abiit. [II. Maccab. IV. 21, 22.]

Jason, post triennium quam Pontificatum ab Antiocho mundinatus fuerat, Menelaum Simonis Benjaminitæ proditoris fratrem misit; ut promissam Regi afferret pecuniam, & de negotiis eum necessariis commonefaceret. Ille vero legationis opportunitate in rem suam usus, illdem artibus quibus Jason fratrem suum Oniam, & ipse Jasonem circumvenit: argentique 300. talenta, supra ea omnia quæ à Jafone præstanda erant, Regi pollicitus, ad seipsum summum transtulit Sacerdotium. [II. Maccab. IV. 23, 24, 25. Sever. Sulpic. Histor. sacr. lib. 2.] Hunc Menelaum prius Oniam fuisse dictum, atque Oniæ III. ipsiusque Jasonis fratrem, & Simonis II. Pontificis filium natu minimum extitisse, Josephus asserit. [Antiquit. lib. 12. cap. 6. cum lib. 15. cap. 3.]

Menelaus regio mandato principatum adeptus, Jasonem in regionem Ammonitidem expulit: sed promissarum Regi pecuniarum nihil curavit. [II. Maccab. IV. 25, 26, 27.]

C. Popilio Lænate & P. Ælio Ligure Consulibus Attalum regis Eumenis fratrem legatum venisse Romam, Valerius Antias scribit; ad deferenda de Perseo Macedonum rege crimina, indicandosque apparatus belli. Plurimum annales, & quibus credidisse malis, ipsum Eumenem venisse tradunt. Eumenes igitur ut Romam venit, cum summo honore exceptus & in Senatum introductus; causam veniendi Romam fuisse dixit, præter cupiditatem videndi Deos hominesque quorum beneficio in ea fortuna esset supra quam ne optare quidem auderet, etiam ut coram moneret Senatum, ut Persei conatis obviam iret. [Liv. lib. 42. Appian. legat. 25. à Fulv. Ursino edit.] Tantaque omnium hic fuit taciturnitas, ut ante bellum perfectum & Perseum captum sciri non potuerit, quid aut ille locutus esset, aut Patres respondissent. [Liv. ibid. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2.]

Post aliquot deinde dies Rhodiorum legationis princeps Satyrus, coram Senatu intemperantius in Eumenem invehens, quod Lyciorum gentem adversus Rhodios concitasset, graviorque Asiæ esset quam Antiochus fuisset; popularem quidem ac gratam populis Asiæ (nam eo quoque jam favor Persei venerat) orationem habuit: quæ Eumeni tamen majorem gratiam apud Romanos conciliavit: ita omnes ei honores habiti, donaque quam amplissima data, cum sella curuli atque eburneo scipione. [Liv. ut supr. Diodor. Sicul. legat. 16. à Fulv. Ursino edit.]

Eumene Roma in regnum redeunte, & ut sacrificaret Apollini à Cirra ad templum Delphicum ascendente, insidiatores à Perseo submissi saxa duo ingentia devolverunt: quorum altero caput ictum est Regi, altero humerus sopitus; ex semita proclivi in declive multis super prolapsum jam saxis congestis. Amici postero die compotem jam sui ad navem deferunt: inde Corinthum, à Corintho per Isthmi jugum navibus traductis Æginam trajiciunt. Ubi adeo secreta ejus curatio fuit, admittentibus neminem, ut de morte ejus fama & in Asiam & Romam perlata fuerit. [Liv. lib. 42. Appian. legat. 25.]

Attalus, celerius quam dignum concordia fraterna erat obiisse Eumenem credens, non solum arci Pergamensæ præfecto tanquam jam haud dubius regni hæres est locutus, sed etiam sumpto diademate fratris uxorem Stratonicen (Ariarathis Cappadocum regis filiam) sibi despondens, paulo calidius in amplexus ejus ruit. Verum haud multo post fratrem vivere & Pergamum venire audiens, posito diademate, cum stipatoribus pro more obviam ivit, hostile gerens. Quem Eumenes & amice amplexus est, & reginam honorifice ac splendide salutavit: fratri nihilominus in aurem infurians.

Μὴ σπύδα γυναικὸς ἀφ' ἡ τὴν ἀδελφὴν ἴδῃς.
Uxorem haud duc, nisi defunctum videris.

Neque aliud per omnem vitam quod offensæ speciem haberet aut fecit aut dixit: sed eadem qua ante benevolentia eum prosecutus est. [Liv. lib. 42. Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii pag. 306. Plutarch. in Apophthegmat. & lib. ἀπὸ ἐπιμνηστικῶν.]

Eumenes, præter pristinum odium recenti etiam scelere Persei stimulante, summa vi parabat bellum. Legati ad eum ab Roma, gratulantes quod è tanto periculo evasisset, venerunt. [Liv. lib. 42.]

Postquam Ariarathes rex Cappadocum ex uxore Antiochide Antiochi Magni filia duas filias & unum filium (Mithridatem primum, deinde Ariarathem dictum) suscepisset: ex duobus filiis quos uxor (sterilem se futuram rata) prius sibi supposuerat, Ariarathem seniore cum mediocribus facultatibus Romam, juniorem Olophernem sive Orophernem dictum in Ioniam

I. Vsser. Annal. p. post.

R r misit;

4542 172

misit; ne de regno cum germano filio contenderent. [Diodor. Sic. lib. 31. in Photii Bibliothec. cod. 244.] Hoc igitur anno ille Ariarathem filium suum educandum Romam misit, ut jam inde à puero assuesceret moribus Romanis hominibusque: petens, ut eum non sub hospitum modo privatorum custodia, sed publicæ etiam curæ ac velut tutelæ vellent esse. Ea Regis legatio grata Senatui fuit: decreveruntque, ut Cn. Sicinius prætor ædes instructas locaret, ubi filius Regis comitesque ejus habitare possent. [Liv. lib. 42.]

Romani legatos ad Reges socios miserunt, Eumenem, Antiochum, Ariarathem, Mafanissam, & regem Ægypti Ptolemæum; alios vero in Græciam, Thessaliam, Epirum, Acarnaniam, & Insulas: ut in bello contra Perseum ipsos se jungerent. [Appian. legat. 25.] Ad Asiam & Insulas explorandas T. Claudius Nero & M. Decimus sunt missi, atque adire Cretam & Rhodum jussi; simul renovare amicitiam, simul speculari, num sollicitati animi sociorum ab rege Perseo essent. [Liv. lib. 42.]

5833 Ex Asia qui circa socios reges missi erant legati redeuntes renuntiaverunt, Eumenem in Asia, Antiochum in Syria, Ptolemæum in Alexandria sese convenisse. Omnes sollicitatos legationibus Persei, sed egregie in fide permanere; pollicitosque omnia quæ populus Romanus imperasset præsturos. Civitates quoque socias adisse: cæteras satis fidas, solos Rhodios fluctuantes & imbutos Persei consiliis invenisse. Venerant legati Rhodii ad purganda ea quæ vulgo jactari de civitate sciebant: cæterum senatum iis dari, cum novi Consules magistratum inissent, placuit. [Liv. ibid.]

P. Licinio, C. Cassio Consulibus omnes reges civitatesque quæ in Europa quæque in Asia erant converterunt animos in curam Macedonici, ac Romani belli. Eumenem cum vetus odium stimulabat, tum recens ita, quod Persei scelere prope ut victima mactatus Delphis esset. Prusias Bithyniæ rex statuerat abstinere armis, eventumque expectare: nam neque pro Romanis se æquum censere adversus fratrem uxoris arma ferre: & apud Persea victorem veniam per sororem impetrabilem fore. Ariarathes Cappadocum rex, præterquam quod Romanis suo nomine auxilia pollicitus erat, ex quo est junctus Eumeni affinitate; in omnia belli pacisque se consociaverat consilia. Antiochus imminabat quidem Ægypti regno, & pueritiam regis & inertiam tutorum spernens; & ambigendo de Cælesyria, causam belli se habiturum existimabat, gesturumque sine ullo impedimento, occupatis Romanis in Macedonico bello, id bellum: tamen omnia & per suos legatos Senatui, & ipse legatis eorum eximie pollicitus erat. Ptolemæus propter ætatem alieni etiam tum arbitri erat: tutores & bellum adversus Antiochum parabant, quo vindicarent Cælesyriam, & Romanis omnia pollicebantur ad Macedonicum bellum. [Liv. lib. 42.] Atque ita in auxilio Romanorum, Ptolemæus rex Ægypti, Ariarathes Cappadociæ, Eumenes Asiæ, & Mafanissa Numidiæ fuerunt. [Oros. lib. 4. cap. 20.]

Tres legati, A. Posthumius Albinus, C. Decius, & A. Licinius Nerva, à Romanis missi sunt ad Cretenses: qui sagittariorum auxilia eis subministrarunt. [Liv. lib. 42.]

Tres alii legati, T. Claudius Tiberius, P. Posthumius, & M. Junius, ad Insulas & Asiæ urbes sunt missi. Hi circumeuntes, hortabantur socios ad suscipiendum adversus Perseum pro Romanis bellum: & quo quæque opulentior civitas erat, eo accuratius agebant: quia minores securitæ majorum auctoritatem erant. Rhodii maximi ad omnia momenti habebantur; quia non favere tantum, sed adjuvare etiam viribus suis bellum poterant, 40 navibus auctoritate Hegesilocho comparatis; qui in summo tum magistratu erat, quem Prytanim ipsi vocabant. Hic enim jam antea, simul ac cognitum erat bellum à Romanis cum Perseo gestum iri, multis rationibus cives suos cohortatus ut spes suas cum Romanis jungerent, desideratos eos eundem navalem apparatus dicebat, quem nuper Antiochi, quem Philippi ante bello vidissent: trepidaturos tum Rhodios repente paranda classe quum mittenda esset, nisi instruere navalibus sociis cepissent. Ideo magis enixe faciendum esse, ut crimina delata ab Eumene fide rerum refellerent. His illi incitati, 40. navium classem instructam ornataque legatis Romanis advenientibus, ut non expectatam adhortationem esse apparet, ostenderunt. Et hæc legatio magnum ad conciliandos animos civitatum Asiæ momentum fuit. [Id. ibid. Polyb. legat. 64.]

Perseus post colloquium cum Romanis habitum, omnia causæ suæ jura epistolæ unius forma est complexus, & quæ ab utraque parte fuerant dicta: ita disposita, ut superior fuisse in disceptatione videri posset. Et circa alias quidem civitates per tabellarios dumtaxat literas illas formatas misit; Rhodum vero etiam legatos ire jussit, Antenorem & Philippum. Qui ubi eo ventum, literas magistratibus tradunt: deinde post paucos dies in Senatuum veniunt, à Rhodiis petunt, ut in præsentia quidem nihil moveant, sed quid geratur velut à specula prospiciant; verum si Romani contra fœderis leges Perseum & Macedonas aggrediantur lacessere, pacem ut conciliare inter ipsos conentur. Id enim fieri, & interesse omnium, & Rhodiis præcipue convenire. Nam quo plus ipsi quam cæteri æquabilitati juris & libertati studeant, (ut qui non suæ tantum libertatis sint custodes ac vindices, sed & reliquorum etiam Græcorum:) eo diligentius observare, sibi pro virili cavere ipsos debere ab illis, quorum mens & consilia in contrarium tendant. Hæc & similia his plura quum disseruissent legati, etsi placebat omnibus eorum oratio; quia tamen præoccupati benevolentia Romanorum animi erant, & partis melioris auctoritas vincebat, cæteris quidem comes se erga legatos exhibebant: cæterum

respondi

responſi loco Perſeum rogabant, nequid huiusmodi à ſe poſtularer, unde poſſint extirpati voluntati Romanorum contrarium aliquid facere. Quod reſponſum Antenor quidem non accepit: verum reliqua Rhodiorum civilitate & humanitate uſus, in Macedoniam eſt reverſus. [*Polyb. legat. 65. Liv. lib. 42.*]

Caius Lucretius Prætor Romanus, dum circa Cephaleniam ſtabat claſſis, per literas cum Rhodiis egit, naves ſibi mitti petens: eamque epiſtolam Socrati aliptæ tradidit perferendam. Hæc Rhodum illo tempore eſt perlata, quo poſterioris ſemeltris Stratocles Prytanis erat. Quum ea de re conſultatio haberetur, Agathageto quidem & Rhodophonti & Aſtymedi ac pluribus aliis placebat, ut ſine ulla tergiverſatione naves mitterent Rhodii, & ut jam inde à principio belli cum Romanis ſe jungerent. At Dino & Polyaratus, quibus ne illa quidem probabantur quæ antea Romanorum ad gratiam fuerant decreta, non à Romanis miſſam eam epiſtolam fuiſſe calumniabantur, ſed à Rhodiorum inimico rege Eumene; qui id omni ſtudio ageret, ut ad bellum ipſos traheret, ac populo impenſas & moleſtias non neceſſarias conciliaret. Eam enim ab aliptæ neſcio quo allatam Rhodum fuiſſe: quum Romani ad ejuſmodi miniſterium vel præcipuæ dignationis viros magno ſtudio deligere ſoleant. Adverſus iſtos quum Prytanis Stratocles ſeſe comparafſet, & multa contra Perſeum diſſeruiſſet, Romanos è contrario multis laudaſſet; Rhodios pervicit, ut decretum de mittendis navibus ſanciretur. Itaque ſex triremibus extemplo inſtructis, Chalcidem quinque miſerunt duce Timagora; unam Tenedum, cui præfectus eſt Timagoras alter. Hic inventum in Tenedo Diophanem, qui à Perſeo ad Antiochum fuerat miſſus, ipſum quidem capere non potuit; at navem cum omni inſtrumento cepit. [*Polyb. legat. 67.*]

Romani, legationibus auditis quæ ex Aſia venerant, Rhodiorum & reliquarum civitatum ſtatu cognito, legatis Perſei ſenatum præbuerunt. [*Id. legat. 68.*] Tum igitur Solon atque Hippas de univerſis rebus dicere, & Patrum iram deprecari ſunt conati. Præcipua tamen cura, & minimè tamen probabiliter (manifeſta enim res erat) inſidiarum Eumeni factarum crimen eſt deſenſum. Poſtquam peroraſſent, Senatus, qui bellum jam ante decreverat, denuntiavit eis, ut & ipſi, & quicumque è gente Macedonum Romam tum forte adveniſſet, exemplo mœnibus urbis Romæ, Italia intra trigefimum diem excederent. [*Id. ibid. Diodor. Sicul. legat. 17 Liv. lib. 42.*]

Quum Eumeni denunciatum eſſet, ut bellum contra Perſeum ſummis viribus juvaret: (ſicut apud Juſtinum legitur, lib. 33. cap. 1.) ad Chalcidem in Bœotia navibus ille acceſſit, cum Attalo atque Athenæo fratribus; Philææro fratre relicto Pergami ad tutelam regni. Inde cum Attalo & quatuor millibus peditum, mille equitum, in Theſſaliam ad Licinium Conſulem venit. Athenæus Chalcide relictus eſt cum duobus millibus peditum: quos Marcus Lucretius eo adveniẽs, cum navali 10. millium exercitu, ad Haliarti obſidionem ſecum deduxit. [*Liv. lib. 42.*]

Ad idem fere tempus & ab aliis focis naves Chalcidem convenerant: duæ Punicæ quinque-remes, duæ ab Heraclea ex Ponto triremes, quatuor Chalcedone, totidem Samo, tum quinque Rhodiæ quadriremes. [*Id. ibid.*] Sed eas C. Lucretius Prætor Marci frater tum ſuperveniẽs, quia nuſquam erat maritimum bellum, focis remiſit. [*Id. ibid. cum Polyb. legat. 67. fin.*] Ipſe vero Prætor una cum fratre Haliartum oppugnans, deditione tandem captam à fundamentis diruit; & ſine certamine Thebas recepit. [*Liv. ut ſupr.*]

Dum iſta geruntur in Bœotia, Licinius conſul, Eumenes & Attalus in Theſſalia cum Perſeo conſiſſerunt. Primum inter eos prælium incerta victoria eſt finitum. In eo Eumenes ferme 30. interfecti: inter quos Caſſignatus dux Gallorum cecidit. In ſecundo vero congreſſu, victoriam Perſeus retulit. [*Id. ibid.*] Qui victor tamen, à Licinio pacem petens, impettare illam non potuit. [*Id. ibid. Polyb. legat. 69. Appian. legat. 26.*]

Victor Perſeus Antenorem Rhodum miſit, ad redimendos captivos qui cum Diophane navigabant. Qua in re magnopere hæſitatum eſt ab iis qui Rempublicam adminiſtrabant, quid opus eſſet factò. Philophroni enim & Theæteto nullo placebat modo, ut Rhodii Perſei rebus ſe immiſcerent: Dinoni contra & Polyarato id placebat. Ac tandem facta eſt cum Perſeo ſuper captivorum redemptione conventio. [*Polyb. legat. 70.*]

Antiochus manifeſto jam videns Alexandrinos ad bellum pro Cœleſyria ſe parare, Meleagrum miſit Romam legatum; qui mandato ſuo Senatui nuntiaret & teſtans fœdera diceret, præter omne jus à Ptolemæo ſe invadi. [*Id. legat. 71.*]

Quum jam eſſet inchoatum ab Antiocho & Ptolemæo bellum pro Cœleſyria, Romam utriuſque Regis legati venerunt: Antiochi quidem, Meleager, Soſiphanes & Heraclides; Ptolemæi vero, Timotheus & Damon. Venit Meleager, ut Senatui teſtaretur, priorem Ptolemæum contra omne jus Antiochum laceſſere, & regionis cujus erat dominus poſſeſſione velle private: Timotheus autem ad renovandam amicitiam, ſed præcipue ad obſervandos Meleagri cum Romanis congreſſus. Amicitiam igitur ubi renovafſet, & congruentia poſtulatibus ſuis reſponſa accepiſſet, Alexandriam eſt reverſus. Meleagro vero Senatus reſpondit, quinto Marcio ſe permiſſurum, ut de iis rebus ad Ptolemæum ſcribat, ita ut eſſe è re populi Romani fideque ſua viderit. [*Id. legat. 72. Diodor. Sicul. legat. 18.*]

Antiochus, prælio inter Peluſium & montem Caſium cum Ptolemæi ducibus commiſſo, eos vicit. Parcens vero puero regi, & amicitias ſimulans, aſcendit Memphim: atque ibi ex

more Ægypti regnum accipiens, puerique rebus se providere dicens, cum modico populo totam Ægyptum sibi subjugavit. [*Porphyrus, ex Callinico Sutorio; apud Hieronym. in Daniel. cap. 11.*] Quo tempore & Ptolemæus Macron Dorymenis filius, cui Cypri-præfecturam Philometor commiserat, ad partes Antiochi transiisse & insulam illi tradidisse videtur: ut in II *Maccab. X. 13.* legimus. Unde Cypri cura Crateri commissa, [II. *Maccab. IV. 29.*] Ptolemæum præfectum Cœlesyriæ & Phœnicia constituit. [*ibid. VIII. 8.*] & in præcipuorum amicorum numerum admisit. [I. *Maccab. III. 38.*]

3834

Jubilæus XXVI.

A Licinio Consule, Eumene, Attalo, & Misagine regulo Numidarum fugatus Perseus, cum Pellam venisset, exercitum in hyberna dimisit. Consul Larissam rediens, inde Eumene atque Attalo domum remisit, Misaginem cum Numidis suis & reliquo exercitu per Thessaliam in hybernis collocavit. [*Liv. lib. 42.*]

Quum Antiocho promissam à Menelao pecuniam Sostratus Hierosolymitanæ arcis præfectus, ad quem rerum quæ ex vectigalibus colligebantur exactio pertinebat, frustra posceret & postularet: uterque à Rege Antiochiam est advocatus. Reliquitque vicarium, Menelau quidem in summi sacerdotii administratione fratrem suum Lysimachum; Sostratus vero in loco suo Craterem, qui Cyprii præfuit. [II. *Maccab. IV. 27, 28, 29.*]

In Cilicia Tarlensibus & Mallois seditionem moventibus, quod civitatum harum reditus Antiochus pellici suæ Antiochidi donavisset: ad eam sedandam festinanter Rex profectus est; relicto Antiochiæ qui vices suas gereret Andronico. [II. *Maccab. IV. 30, 31.*]

Absentiæ Regis occasionem captans Menelaus, vasa nonnulla aurea (Lysimachi vicarii sui opera) ex templo Hierosolymitano subtraxit: quorum alia donavit Andronico, in Tyrum & circumjacentes civitates alia vendidit. Quod Onias III. legitimus Pontifex bene cognoscens, sacrilegii eum arguit: & in Daphnes juxta Antiochiam asylum se subduxit. [*Ibid. 32, 33.*] Ibi enim, in luci medio asylum fuit, & Apollinis fanum. [*Strabo, lib. 16. pag. 750.*] quod amplissimum Apollinis Daphnæi fanum Epiphanes Antiochus Rex ille condidit iracundus & sævus, [*Ammian. Marcellin. lib. 22.*]

Andronicus, rogatu Menelai, Oniam per dolum ex asylo eductum, contra fidem ei datam & juratam, perfide interemit. [II. *Maccab. IV. 34.*]

Rege Antiocho ex Cilicia Antiochiam reverso, Judæi qui in civitate erant multique ex aliis gentibus, de indigna sanctissimi senis cæde apud eum conquesti sunt. Qui contristatus & effusis lachrymis dolorem suum testatus, Andronicum purpura exutum circumduci jussit per urbem, & in eodem loco occidi in quo ipse Oniam occiderat. [*Ibid. 35, 38.*]

Cum Hierosolymis multa sacrilegia fierent à Lysimacho, conscio Menelao; congregavit se multitudo contra Lysimachum, vasis aureis jam multis exportatis. Contra quam tria circiter armatorum millia ille eduxit: Tyranno quodam eorum duce constituto, non minus impotentia animi quam ætate provecto. E turba vero, alii lapides, alii fustes validos arripuerunt: quidam etiam de adjacente cinere manum complentes, in Lysimachum & ejus milites conjecerunt. In eo tumultu multi vulnerati, nonnulli prostrati, reliqui in fugam acti; ipse vero sacrilegus Lysimachus prope gazophylacium interfectus est. [*Ibid. 39, 42.*]

Cum Antiochus rex Tyrum venisset, tres viri ab Hierosolymitano Senatu missi contra Menelaum, ut sacrilegiorum & facinorum Lysimachi participem, accusationem coram eo instituerunt. Convictus vero Menelaus, multis pecuniis Ptolemæo Dorymenis filio ad placandum Regem promissis, illius opera effecit, ut non ipse solum absolutus in summo Sacerdotio permaneret, sed etiam ut infantes illi tres qui pro civitate populoque & sacris vasis causam dixerunt morti adjudicarentur. Quorum vicem miserati Tyrii ipsi, magnifice eos sepeliendos curaverunt. [*Ib. 44, 50.*]

Sub idem tempus, secundam expeditionem in Ægyptum Antiochus instruxit. Acciditque Hierosolymis, ut ad 40. fere dies continuos in aère miræ species conspectæ fuerint armatorum equitum, & pedestrium copiarum confluentium; futurorum malorum prænunciæ. [II. *Maccab. V. 1, 4.*]

Antiochus, regnum Ægypti suo cupiens adicere, eam ingressus est cum turba numerosa, curribus, elephantibus, equitibus, & magna classe. Et instituit bellum contra Ptolemæum regem Ægypti: qui averfus à conspectu illius fugit, cecideruntque confossi multi. Postea occuparunt civitates munitas in terra, accepitque Antiochus spolia Ægypti. [I. *Maccab. I. 16, 19.*]

Falso rumore de morte Antiochi sparso, Jason non pauciores mille viros secum assumens, in civitatem Hierosolymitanam repente impressionem fecit. Urbe occupata, Menelaus in arcem confugit: Jason vero faciebat cædes civium suorum; non cogitans secum adversus cognatos prosperitatem infelicitatem esse maximam. Nec principatum tamen recuperare ille potuit: sed cum pudore profugus iterum in regionem Ammonitidem rediit. Ubi apud Aretam regem Arabum accusatus, neque ibi consistere ausus, in civitatem unam ex altera fugere coactus est; ab omnibus exosus, ut legum desertor & hostis patriæ suæ publicus. [II. *Maccab. V. 5, 8.*]

Antiochus in Ægypto audiens, ex vulgata de suo obitu fama Hierosolymitanos maximum gaudium concepisse, & ex seditione à Jasonem mota rebellaturam Judæam suspicatus, animo est efferratus. [II. *Maccab. V. 10. Joseph. in libello de Maccabæis.*] Et revertens, postquam percussisset Ægyptum anno regni Græcorum sive Seleuci 143. ascendit contra Israël & Hieroso-

lyma

lyma cum turba numerosa. [I. Maccab. I. 21, 22.]

Josephus, 12. Antiquit. cap. 7. anno Seleucidarum 143. urbem eum cepisse scribit. sed *ἀνα-
πύω, absque pugna*; portas illi aperientibus suæ factionis hominibus. Verum in II. Maccab.
V. 11. urbem ἀσφαλῶτων, armis cepisse dicitur. Ipseque Josephus, in Belli Judaici lib. 1. cap. 1.
non solum τὴν πόλιν ὀρέσει καὶ κέρτος, *vi urbem expugnauisse* eum refert; sed etiam καὶ ὑριῦλον ἐν
ἐφί τῷ πειλορίας ὄσανον, *eorum quæ in obsidione pertulerat memoria* efferatam fuisse adjicit. Hie-
rosolymitanos quoque, civitatem obsidente Antiocho, cum armis egressos & in pugna pe-
reptos fuisse, in 6. ejusdem Operis libro (pag. 929.) idem ipse Josephus asserit.

Urbe igitur occupata, jussi milites obvios quosque trucidare, in omnem ætatem & sexum
crudeliter sævierunt: ita ut 80. millia hominum tridui spatio desiderata fuerint; 40. quidem
caesa, totidemque alia venundata. [II. Maccab. V. 11, 14.]

Non contentus his Antiochus, ausus est etiam in Templum ingredi, ducem habens prodito-
rem legum & patriæ Menelaum; & sceleratis manibus sacra vasa capere, & quæcunque ab
aliis Regibus ad loci gloriam & honorem fuerant reposita. [Ibid. 15, 16.] altare aureum, &
lychnum lucentem cum omnibus instrumentis ejus, & mensam propositionis, & crateras, &
phialas, & thuribula aurea, & velum, & coronas, & ornatum aureum Templi foribus ap-
pensum. Detraxitque aurum omnibus quæ auro oblecta erant, similiterque argentum acce-
pit, & instrumenta desiderabilia, & thesauros absconditos, quos invenit. [I. Maccab. I. 23, 24.]

Polybius Megapolitanus, Strabo Cappadox, Nicolaus Damascenus, Timagenes, Callor
Chronographus & Apollodorus scripserunt, pecuniis indigentem Antiochum violato sædere,
Judæos socios suos & amicos fuisse aggressum, & spoliasse Templum auro argentoque plenum,
neque aliquid dignum derisione illic invenisse. [Joseph. contr. Apion. lib. 2.] Etenim grave

Romanis stipendium pensitans, ipse immensis sumptibus pene necessario cogebatur pecunias
rapto quaerere, neque ullam prædandi occasionem omittente. [Sever. Sulpic. sacr. histor. lib. 2.]

Alia tamen complura in gentis odium & religionis contemptum hic ab eo fuisse patrata refer-
runt Judæorum inimici; in libro 34. Bibliothecæ Diodori, indeque in Photii Bibliotheca,
[cod. 244.] ita repetita. Antiochus Epiphanes, devictis Judæis, in sacrum Dei adytum est
ingressus, quo soli Pontifici intrare licuit. Ibi lapideam invenit statuam viri barba promissa,
tenentis manibus librum insidentisque asino: quam putabat Mosis esse, qui & Hierosolyma
condiderit, & gentem fundavit, & odiosas illas omnibus gentibus leges tulit. Ipse vero cu-
piens obducere odium gentium, leges dissolvere conatus est. Quare statua conditoris (Mosis) &
altari Dei subdiali porcæ ingentem sacrificavit, & illa sanguine perfudit: & carnem coquens,
jussit sacros eorum libros, qui leges continerent, jure illo corrumpi & obliterari. Lychnum vere
immortalem ab illis dictum & semper ardentem in Templo extingui jussit: & carnem suillam
summum sacerdotem (Menelaum) aliosque Judæos comedere coegit. Omnibus vero adverfa-
riorum calumniis luculentum illud Strabonis Cappadocis testimonium opponimus, in 16. Geo-
graphiæ suæ libro, Judæos ut justos & vere religiosos commendantis. [Ἰουδαίων ἱστορία καὶ διακρίσις
τῶν ἀλλοθῶν ὄντων. pag. 761.]

Antiochum vero, capta urbe, porcos super altari mactavisse, & jure carniū illatum Tem-
plum aspersisse, refert etiam Josephus. [lib. 13. cap. 16.]

Antiochus 1800. talenta exportans è Templo, celeriter Antiochiam repetiit: præfectis reli-
gis ad affligendam gentem; Hierosolymis quidem Philippo genere Phryge, moribus barbaro,
Garizimis vero in Samaria Andronico. Præter quos & Menelaus pessime omnium efferebatur
in cives; adversus Judæos animum habens inimicissimum. [II. Maccab. V. 21, 22, 23.]

Asianorum legati Romæ in Senatu sunt auditi. Milesi nihil se præstitisse memorantes, si
quid imperare ad bellum contra Perseum Senatus vellet, præstare se paratos esse polliciti
sunt. Alabandenses templum urbis Romæ se fecisse commemoraverunt, ludosque anniversarios
ei Divæ instituisse: & coronam auream 50. pondo, quam in Capitolio ponerent, Jovidonum
attulisse, & scuta equestria 300. ea cui jussissent tradituros. Donum ut in Capitolio ponere
& sacrificare liceret, petebant. Hoc etiam Lampfaceni, 80. pondo coronam afferentes, pete-
bant: commemorantes, Discessisse se à Persæo, postquam Romanus exercitus in Macedo-
niam venisset, quum sub ditione Persæi & ante Philippi fuissent. Pro eo, & quod imperatori-
bus Romanis omnia præstitissent, id se tantum orare, ut in amicitiam populi Romani recipe-
rentur; & si pax cum Persæo fieret, exciperentur, ne in regiam potestatem reciperentur. Cæte-
ris legatis comiter responsum. Lampfacenos in sociorum formulam referre Q. Mænius prætor
jussus. Munera omnibus in singulos binum millium æris data. Alabandenses scuta reportare
ad A. Hostilium Consulem in Macedoniam jussi. [Liv. lib. 43.]

Quum communi Achæorum decreto constitutum esset, ut omnes Eumenis honores, qui inde-
cori & contra leges essent, tollerentur: Sofigenes & Diopithes Rhodii, qui per id tempus ju-
dicia exercebant, offensi privatis ex causis Eumeni, omnes illius honores in Peloponnesi civi-
tibus everterunt. [Polyb. legat. 74.]

A. Hostilio proconsule hyberna cum copiis in Thessalia habente, Attalus (qui Elatiæ tum
hybernabat) certo intelligens Eumenem fratrem acerbissime ferre, quod communi decreto
illustrissimos suos honores sustulissent, re cum Archone Achæorum prætorē communicata, ad
commune gentis concilium legatos misit, qui de restituendis Regi honoribus agerent. Ubi,
Polybio (historico) suadente, factum est decretum; quo jubebantur magistratus omnia

4545 169

quæ ad Eumenis honorem spectabant instaurare: nisi quid forte in iis esset, quod aut Achæorum commune parum deceret, aut legibus repugnaret. Ita igitur Attalus, quæ temere in Peloponneso peccata fuerant circa Eumenis fratris honorem, tunc temporis emendavit. [*Id. ibid. & in Excerptis Valesii, pag. 130. 133.*]

Principio veris Q. Marcius Philippus Consul contra Perseum missus est. [*Liv. lib. 44. init.*]

Decretum ab Achæis est editum de submitendis Marcio Consuli pro viribus auxiliis: quod ad illum à Polybio perlatum est. Missus etiam est ab eis ad Attalum legatus Theocritus; qui decretum ei afferret, quo restituti erant Eumeni omnes honores. Per idem tempus quum fama esset allata Achæis, celebrata fuisse in honorem Ptolemæi Regis Anacleteria, sicut est moris Egypti Regibus, ubi ad legitimam regnandi ætatem pervenerunt, officii sui esse existimantes, ut suæ ob id quod gestum erat lætitiæ significationem darent, legatos decreverunt mittere, ad renovandam amicitiam quæ genti Achæorum erat cum Egypti Regibus. Statim igitur Alcithus & Pasidas sunt delecti. [*Id. legat. 78.*]

Per id tempus facinus impium, & à Græcorum institutis longe alienum, in Creta insula est admissum. Cum enim inter Cydoniatis & Apolloniatis non societas solum sed etiam commune societatis jus intercederet, atque omnia jura quæ hominibus sacrosancta habentur utrisque essent communia; ejusque fœderis tabulæ sacramento utrinque firmatæ juxta simulacrum Jovis Idæi fixæ extarent: Cydoniatis tamen, pacis tempore tanquam amici ab Apolloniatis excepti, calcata fœderis religione urbem eorum occuparunt; virisque omnibus trucidatis, ac bonis eorum directis, uxores ac liberos omnemque agrum inter se diviserunt. [*Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerpt. à Valesio edit. pag. 133. & 310.*]

Cydoniatis, metuentes sibi à Gortyniis, (à quibus jam ante ne caperetur ipsorum urbs in præsentissimum periculum venerat, quando eam occupare Nothocrates est aggressus) legatos ad Eumenem miserunt, auxilium ex fœdere eum poscentes. Rex Leonem ducem delegit, quem eo celeriter cum 300. militum manu misit. Id ubi advenit præsidium, Cydoniatis portarum claves Leoni tradiderunt, & universam civitatem ejus curæ permisissent. [*Id. legat. 79.*]

Cum ad recuperandam Cælesyriam, Eulæi spadonis suavis, novum à Ptolemæo bellum institueretur; Antiochus, tertio in Egyptum expeditione suscepta, in potestatem suam eam redegit. [*Polyb. legat. 80. 81. & 82.*] Fugis enim fugatisque Egyptiis, cum ad internecionem delere omnes potuisset, equo circumvectus occidi eos vetuit, & vivos capi jussit. Ob quam maxime humanitatem & Pelusio, & paulo post universa Egypto est potitus. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii. pag. 320.*]

Gliscentibus Rhodi magis magisque in dies contrariis factionibus, quum audivissent Romæ à Senatu decretum fuisse, non quæ ipsorum magistratus sed quæ Senatus impetrasset esse deinceps præstanda; Philophrone & Theæteto suadentibus, ineunte ætate Romam ad Senatum missi sunt legati Hegefilochus Hegefiæ filius, & Nicagoras Nicandri filius; ad Consulem vero Q. Marcium Philippum, & ad C. Marcium Figulum classis præfectum, Agefipolis, Ariston, & Pancrates. Mandatum his omnibus erat, ut amicitiam cum populo Romano renovarent, utque criminationibus responderent, quibus nonnulli civitatem onerabant. Hegefilocho vero hoc insuper negotii est impositum, ut exportandi frumenti facultatem peteret. Agefipolis Q. Marcium est assecutus, ad Heracleam in Macedonia castra habentem. Cui quum mandata sua exposuisset, Consul non solum dixit nullam iis se fidem habere qui de Rhodiis detraherent; sed legatos etiam est hortatus, ne quemquam eorum ferrent, qui de Romanis aliquid blaterare auderent: multaque omnino humanitatis officia cumulate iis præstitit. Scripsit & de iisdem rebus ad populum Romanum. Quum autem Agefipolis comitate Consulis mirifice captus esset; seducens eum Marcium ad familiare colloquium, mirari se dixit, cur Rhodii Reges bellantes pro Cælesyria componere inter se non conarentur: id enim ipsis vel maxime convenire. Ad Caium deinde classis præfectum Agefipolis profectus, benigneque ab eo habitus, ac multo etiam comius quam fuisset à Marcio Consule, brevi Rhodium est reversus. Ubi postquam legationem renuntiasset, quum viderentur ambo duces Romani in comitate atque humanitate verbis declaranda, & benevolentia in responso significanda, ex æquo invicem certasse; erigi animis omnes Rhodii cæperunt, ac vana spe inflari: at non omnes eodem modo. Nam pars sanior ob Romanorum benignitatem lætitia gestiebat: qui vero rerum novarum cupidi erant, & in præsentem statum male affecti, ii cogitare apud se institerunt, ingentem hanc supra modum comitatem Romanorum indicio esse, terri ipsos imminente periculo, neque ex animi sententia res ipsis succedere. Postea vero quam insuper accidisset, ut inter quosdam effutiret Agefipolis, privatim sibi à Marcio fuisse mandatum, ut in Senatu Rhodiorum de componenda pace inter Reges mentionem faceret: tum enim vero nihil dubitabat Dino, quin pessimo loco res Romanorum essent. Ergo etiam legati Alexandriam, ad dirimendum bellum quod inter Antiochum & Ptolemæum erat constatum, missi sunt. [*Polyb. legat. 80.*]

Inclinante ætate Hegefilochus & alii Rhodiorum legati Romam venientes, omni genere humanitatis & comitatis à Senatu sunt accepti. Erat vero norissimum, intestina seditione laborare Rhodios: quum Agathagetus, Philophron, Rhodophon & Theætetus spes omnes suas in Romanis defixissent; Dino contra & Polyaratus, in Perseo & Macedonibus. Ex quo

persepe

persape fiebat, ut rebus quæ ad deliberandum proponebantur in contrarias partes disceptatis, & dissidentibus sententiis, occasionem inde sumerent qui detractum ire civitati cupiebant. Verum Patres nihil eorum sibi innotuisse simulabant: qui tamen omnia quæ apud illos fuerant gesta probe norant. Frumenti vero exportandi è Sicilia ad centum mille modium potestatem fecerunt. [*Id. legat. 64. 73. & 80.*]

Posteaquam Ægyptus ab Antiocho fuit occupata, Comano & Cinea de summa rerum cum rege Ptolemæo consultantibus, visum est faciendum; ut concilium ex illustrissimis quibusque ducibus conscriberetur, de cujus sententia omnia deinceps gererentur. Ei concilio ante omnia placuit, ut advenæ Græci qui forte ibi reperiebantur, legati ab Antiochum proficiscerentur, de pace cum eo acturi. [*Id. legat. 81.*]

Erant tunc eo loci legationes duæ ab Achæorum gente missæ: una ad renovandam cum Rege amicitiam, quæ mandata fuerat Alcitho Xenophontis filio Ægiensi & Pasiadæ; altera de antagonistarum agone. Erat & missa ab Atheniensibus de donatione quædam legatio, cujus princeps Demaratus. Item sacræ legationes ab iisdem duæ: una de festo Panathenæorum, cujus caput fuit Callias pancratiasta; altera de mysteriis, quam obibat Cleostratus, qui super eo ad Regem orationem habuit. Nileto aderant Eudemus & Icesius: Clazomenis Apollonides & Apollonius. [*Ibid.*]

Cum his Ptolemæus rex Tlepoleum & Ptolemæum rhetorem legatos suos misit. Qui adverso flumine navigantes, ad Antiochum venerunt. Eos ille benigne susceptos primo die ad epulas magnifice structas invitavit: postmodum vero sui conveniendi potestatem fecit, & mandata jussit expromere. Primi igitur omnium verba apud eum fecerunt legati Achæorum; deinde ab Atheniensibus missus Demaratus, & post hunc Eudemus Milesius. Omnes vero Eulaii spadonis culpa susceptum bellum dicebant; deinde cognationem atque ætatem Ptolemæi allegantes, Regis iram deprecabantur. Antiochus quum orationibus illorum esset assensus, atque ipse etiam plura in eandem sententiam disseruisset, iusta sua commemorare cœpit: magno studio probare contendens, pertinere ad Syriæ reges Cœlesyriæ possessionem; & quæ legati Alexandrini de Cœlesyria pro dote cum Cleopatra Philometoris tunc regnantis matre concessa dicebant, vera esse negans. In quam sententiam quum multa disseruisset, nec tantum sibi sed etiam omnibus qui præsentibus erant causam suam probavisset; Naucratis tunc quidem navibus petiit: atque eo etiam loco benigne appellatis tractatque civibus, in Græcos vero qui ibi commorabantur aureis singulis divis, Alexandriam iter instituit. Legatis responsum se daturum pollicitus est, postquam Aristides & Theris essent reversi: velle enim se omnium consiliorum suorum conscios ac testes habere Græcos. [*Ibidem & legat. 82.*]

Philometor, in deliciis ac muliebribus institutis ab Eulaio spadone educatus, eam contraxit ignaviam; ut ab omni periculo remotus, longisque spatiis ab hoste divisus, regno maximo atque opulentissimo sine certamine cesserit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 310. 311.*]

Quum Philometori, postquam undecim regnavisset annis, diadema ab Antiocho fuisset ablatum; Alexandrini juniore ipsius fratri Evergetæ summam rerum permiserunt. [*Porphyr. in Græc. Eusebian. Scalig. pag. 54. & 225.*] quem ipsi tamen postea propter maleficia *Cacergem* appellarunt. [*Athenæ lib. 4. cap. 24. & lib. 12. cap. 27.*] A corporis autem sagina & distento aqualiculo *Physconis* sive Ventrosi cognomentum obtinuit: quod cum altero in nummis ejus ita conjunctum legitur. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΤ ΦΥΣΚΑΝΟΣ ΕΤΕΡΓΕΤΟΤ.

Ab Epiphanio, in libello de ponderibus & mensuris, ob literarum studium *Ptolemæus Philologus* hic est dictus. Nam & Aristarchi discipulorum unus ille fuit, & historicos commentarios conscripsit, ab Athenæo subinde laudatos. [*Athenæ lib. 2. cap. 33.*] Ad secundum enim hunc Evergetem spectant ea, quæ de primo ad annum Mundi 3761. ex Athenæo & Galeno produximus. Unde, cum in Asia eo tempore Attali filius Eumenes regnaverit, quem bibliothecis Pergamum instruxisse confirmat Strabo; [*lib. 13. pag. 624.*] ad hunc Ptolemæum ea referenda existimaverim, quæ in Præfatione 7. libri leguntur apud Vitruvium. *Reges Attalici, magnis Philologiæ dulcedinibus inducti, cum egregiam Pergami Bibliothecam ad communem delectationem instituisent: tunc item Ptolemæus, infinito zelo cupiditatisque studio incitatus, non minoribus industriis ad eundem modum contenderat Alexandria comparare.* & apud Plinium, lib. 13. cap. 11. *Emulatione circa Bibliothecas Regum, Ptolemæi & Eumenis, supprimebat chartas Ptolemæo, Varro membranas Pergami tradidit repertas.*

Pulsus regno Ptolemæus Philometor, ad fratrem minorem Ptolemæum Evergetem Alexandriam confugit. [*Justin. lib. 34. cap. 2.*] Quem Alexandrini à potestate Antiochi liberantes, cum fratre regni participem effecerunt: cum hujus duodecimo, illius primum annum connumerantes. [*Porphyr. ut supr.*] licet Philometorem paulo post illi exegerint, & in exilium miserint. [*Polyb. legat. 84. & 89.*]

Ea occasione libenter arrepta, Antiochus exulis tutelam suscepit: ejusque reducendi specioso titulo, in Ægyptiaco suo bello defendendo, ad omnes Asiæ & Græciæ civitates legationibus recipendis literisque dimittendis est usus. [*Liv. lib. 44. & 45.*]

a. Antiochus per honestam speciem majoris Ptolemæi reducendi in regnum, bellum cum minore fratre ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, ad Pelusium navali prælio victor

fuit:

fuit: & tumultuario opere ponte per Nilum factō transgressus cum exercitu ipsam Alexandriam obsedit. Unde minor ille Ptolemæus & Cleopatra soror, Romam miserunt legatos, qui orarent Senatum, ut opem regno regibusque amicis imperio ferrent. Ea enim merita Populi Romani in Antiochum, eam apud omnes Reges gentesque autoritatem esse; ut si legatos misissent, qui denunciarent non placere Senatui sociis regibus bellum fieri, extemplo abscissurus à mœnibus Alexandriæ, abducturusque exercitum in Syriam esset. [*Id. lib. 44.*]

Frustra tentatis mœnibus Alexandriæ, Antiochus inde abscessit. [*Id. lib. 45.*] prius tamen legatis, Meleagro, Sospiane & Heraclide Romam missis: qui ex 150. talentis concederent, 50. in coronam Romanis tradendam impenderent, reliquam summam Græcis quibusdam civitatibus dividerent. [*Polyb. legat. 83.*]

Per eisdem dies Rhodiorum legati, quorum princeps erat Pratio, ad componendam pacem missi, Alexandriam appellentes, mox in castra ad Regem venerunt. Hi in colloquium Antiochi admissi, patriæ conjunctionem cum utroque regno commemorantes, & mutua inter ambos Reges necessitudinis iura, quæque ad utrumque ex pace confecta reditura sint commoda, longam orationem sunt exoristi. At Rex dicentem legatum interpellans; longiore oratione nihil opus esse ait. Regnum enim ad majorem Ptolemæum pertinere: cum isto vero pacem dudum se fecisse, & amicum esse; & si ab exilio eum Alexandrini revocare voluerint, per se licere. [*Id. legat. 84.*]

Antiochus, relicto Memphi majore Ptolemæo, cui regnum quæri suis viribus simulabat, cæteraque Ægypto illi tradita, quum Pelusii validum reliquisset præsidium, in Syriam exercitum abduxit. Cum enim bello intestino inter fratres eum exitum fore sibi polliceretur, ut victor fessus certamine par ipsi non esset futurus: claustra Ægypti tenenda sibi putavit, ut quum vellet rursus exercitum induceret, & fratrem victorem mox aggrediretur. [*Liv. lib. 45.*]

Eumenes rex 20. tectis navibus Elæ profectus, Marcio Figulo prætori Romanæ classis præfecto, & quinque tectis navibus à Prusia rege missis, in Cassandrensiu finibus occurrit. Ibi cum Prætorē, simul à mari, simul à terra, Cassandream urbem frustra est aggressus: tentata etiam non meliore successu Torone & Demetriade. Fama fuit per Cydam Cretensem & Antimachum qui Demetriadi præerat, tractatas inter Eumenem & Persecum conditiones amicitiae. Cydas enim iste, qui ex intimis Eumenis erat, & prius ad Amphipolim cum Chimaro quodam populari suo & nunc ad Demetriadem semel cum Menecrate quodam Perseci duce atque iterum cum Antimacho sub ipsis mœnibus urbis collocutus fuisse observabatur. A Demetriade certe abscedens Eumenes, ad Q. Marcium Consulem navigavit: eique gratulatus quod prospere Macedoniam intrasset; Pergamum in regnum abiit. Marcium Figulum Prætor, parte classis in hyberna Sciatum missa, cum reliquis navibus Oreum Bœotiae petiit. [*Id. lib. 44.*]

De Eumene rege longe diversa tradunt. Valerius Antias, nec classe adjutum ab eo Prætorē esse, cum sæpe eum litteris accersisset, refert: nec cum gratia ab Consule profectum in Asiam; (indignatum quod ut iisdem castris tenderet, permissum non fuerit) ne ut equites quidem Gallos, quos secum adduxerat, relinqueret, impetrari ab eo potuisset. Attalum fratrem ejus, & remansisse apud Consulem; & sinceram ejus fidem æquali tenore, egregiamque operam in toto hoc bello fuisse. [*Ibid.*] Regem vero Eumenem in eo bello medium fuisse animo, neque fratris iniuriis, neque suæ respondiisse consuetudini, scribit Velleius Paternulus. [*Histor. lib. 1. cap. 9.*]

Romæ, Pamphylia legati coronam auream, ex 20. millibus Philippeorum factam, in Curiam attulerunt: petentibusque iis, ut id donum in cella Jovis ponere & sacrificare in Capitolio liceret, permissum; benigneque amicitiam renovare volentibus legatis responsum, & binum millium æris singulis missum munus. [*Liv. lib. 44.*]

Tum ab rege Prusia legati, de pace reconcilianda cum rege Perseo, auditi sunt: proficiente Prusia, & ad id tempus se cum Romanis stitisse, & quoad bellum foret staturum. Cæterum quum ad se à Perseo legati venissent de finiēdo cum Romanis bello, & iis pollicitum deprecatores apud Senatum futurum; petere, si possent inducere in animum ut finiant iram, se quoque in gratia reconciliata pacis posse uti. [*Id. ibid.*]

Rhodiorum arrogantior de eadem re legatio fuit. Superbe enim commemoratis erga populum Romanum beneficiis, & pene victoriæ de Antiocho rege majore parte à se vindicata, adjecerunt; cum pax inter Macedonas Romanosque esset, sibi amicitiam cum rege Perseo cooptam. Eam se invitos, nullo ejus in se merito, quoniam ita Romanis visum sit in societatem belli trahere, interrupisse. Tertium se annum multa ejus incommoda belli sentire; mari intercluso inopia insulam premi, amissis maritimis vectigalibus atque comæatibus. Cum id ultra pati non possent, legatos alios ad Persecum in Macedoniam misisse, qui ei denunciant, Rhodiis placere pacem eum componere cum Romanis: se Romam eadem nunciatum missos. Per quos stitisset quo minus belli finis fieret, adversus eos quid sibi faciendum esset, Rhodios consideraturos esse. Quibus nihil responsum, Claudius Quadrigarius auctor est: tantum Senatusconsultum recitatum, quo Caras & Lycios liberos esse juberet populus Romanus; literasque extemplo ad utramque gentem ut scirent indicatum mitti. Quæ audita re principem legationis, cujus magniloquentiam vix Curia paulo ante ceperat, corruisse. Alii responsum esse tradunt: Populum Romanum & principio hujus belli, haud vanis authoribus compertum habuisse, Rhodios cum Perseo rege adversus Rempublicam suam occulta

confilia

confilia inisse, & si id ante dubium fuisset, legatorum paulo ante verba ad certum redegit; & plerumque ipsam se fraudem, etiam si initio cautior fuerit, detegere. Visuros se esse, quid sibi faciendum sit: quid Rhodii visuri sint, ipsos scire. Populum certe Romanum devicto Perseo (quod propediem sperent fore) visurum, ut pro meritis cujusque in eo bello civitatis gratiam dignam referat. Munus tamen legatis in singulos binum millium æris missum est: quod si non acceperunt. [*Id. ibid.*]

Ita vero rem narrat Dio. Pacem à Romanis petebat rex Perseus: eamque obtinisset, ni Rhodii, metuentes ne Romani adversarium amitterent, cum Persei legatis suos quoque legatos conjunxissent. Nam nihil ab his moderati, qualia par erat eos dicere qui pacem rogarent, prolatum fuit. adeoque veluti si non tam Perseo pacem peterent quam darent, cum alia superbe dixere, tum ad extremum minati sunt; eos se, quorum culpa pax non coisset, bello cum cæteris adgressuros. Unde factum, ut quum ne prius quidem extra suspicionem Romanis essent, magis invidios se reddiderint; & quominus pacem Perseus impetraret, præpedierint. [*Dio. legat. 19. al. 20.*]

6. Sub initium Consulatus L. Amilii Pauli & C. Licinii, Alexandrini legati ab Ptolemæo & Cleopatra regibus in Senatum vocati sunt. Sordidati, barba & capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi Curiam, procubuerunt: & querentes orabant Senatum, ut opem regnò regibusque amicis ferrent. [*Liv. lib. 44.*]

Quum ex his Senatus intelligeret, Antiochum cætera Ægypto occupata inibi esse ut Alexandria etiam fieret dominus: ratus nonnihil ad se pertinere incrementum hujus Regis, legationem decrevit; tum ad pacem faciendam, tum ad visendum quæ in univèrsum rerum isthæ facies esset. [*Polyb. legat. 90.*]

Extemplo igitur patres C. Popillium Lenatem, C. Decimium & C. Hostilium, legatos ad finiendum bellum inter reges miserunt. Prius Antiochum, deinde Ptolemæum adire jussi, & nunciare, ni abfistatur bello, per utrum steteret, eum non pro amico nec pro socio habituros esse. [*Liv. lib. 44.*]

His intra triduum simul cum legatis Alexandrinis profectis, legati ex Macedonia Quinquatribus ultimis venerunt: qui, inter alia, Eumenem classemque ejus, tanquam vento allatas naves, sine causa & venisse & abisse referabant, nec animum ejus regis constare satis visum; & sicut omnia de Eumene dubia, ita Attali egregie constantem fidem nunciabant. [*Id. ibid.*]

Tempus, quo legati in Ægyptum missi Roma discesserunt, in antiquo anni hujus Diario (quod 2. Annalium suorum tomo, ad annum Urbis 585. inseruit Pighius) ita habetur expressum. III. Non. April. C. Popillius Lenas, C. Decimius, C. Hostilius, legati mittuntur ad Reges Syriae & Ægypti, ad bellum inter ipsos componendum. Legati bene mane, cum turba clientium & propinquorum, sacrificarunt ad Castoris Dis Penatibus P. R. Tauro fecer. & perlitarunt. Dies autem III. Non. April. sicut annus Romæ tunc agebatur diei 23. Januarii nostri Juliani respondebat: ut ex calculo Lunaris eclipsæ, quæ post 3. menses contigit, colligimus.

Postquam Antiochus cum exercitu in Syriam recessit, Ptolemæus Philometor periculum quod ab illo impendebat prudenter animadvertens, Alexandriam ad Cleopatram sororem primùm, deinde ad Evergetem fratrem amicosque ejus non prius desistit mittere, quam pacem cum his confirmaret: sorore plurimum adjuvante, non consilio modo, sed etiam precibus. Itaque consentientibus cunctis pace facta, Memphi reversus & Alexandriam receptus, una cum fratre regnavit, ne multitudine quidem adversante: quæ in bello non per obsidionem modò, sed etiam postquam à mœnibus abscellum est, quia nihil ex Ægypto subvehebatur, omnium rerum attenuata inopia erat. [*Liv. lib. 45. cum Polyb. legat. 89.*]

His cum latari Antiochum conveniens esset, si reducendi ejus causa exercitum in Ægyptum induxisset, adeo est offensus; ut multo acrius infestiusque adversus duos, quam ante adversus unum, pararet bellum. Indeque Cyprum extemplo classem misit: quæ Ægyptias ibi naves & Ptolemæi duces prælio devicit. [*Liv. lib. 45. Polyb. legat. 92.*]

Ambo Ptolemæi fratres, diadema & regiam potestatem tum habentes, quum omnis generis auxiliis indigerent, Eumenem & Dionysiodorum legatos ad gentem Achæorum miserunt: qui pedites mille, equites 200. peterent; ducem autem auxiliarium omnium copiarum Lycortam, equitum verò filium ejus Polybium. Ad Theodoridam quoque Sicyonium scripserunt, ut mercenarios conduceret milites ad mille. [*Polyb. legat. 89. & 91.*]

Perseus Macedonum & Gentium Illytiorum rex, datis utrinque obsidibus, fœdere contra Romanos juncti, legatos Rhodum mittendos decreverunt: civitatem, penes quam unam tum rei navalis gloria esset, duorum simul regum nomine ad bellum contra Romanos incitati posse sperantes. Legati Thessalonicam missi sunt, & ut parati essent ad navem conscendendam jussi. Ibi Metrodorus erat: qui nuper ab Rhodo venerat, authoribusque Dinone & Polyarato principibus civitatis ejus affirmabat Rhodios paratos ab bellum esse. Ut enim apud Coos Hippocritus & Diomedon fratres, ita apud Rhodios Dino & Polyaratus, pro Macedonibus verba facere, & Romanos accusare, ac societatem cum Perseo publice suadere ausi sunt. Metrodorus verò princeps junctæ hujus cum Illyriis ad Rhodios legationis datus est. [*Polyb. legat. 85. & in Excerptis Valesii, pag. 137. Liv. lib. 44.*]

Perseus, Telemnasto Cretensi legato ad Antiochum missò, eum monuit, ne præsentem occasionem missam faceret; neve arbitraretur, ad unum se Romanorum superbiam & dura

imperia spectare: quin potius pro certo haberet ejusdem se quoque fortunæ periculum brevi facturum, nisi nunc ipsum adjuvaret; maximè quidem concilianda pace, sin minus, opem ferendo [*Polyb. legat. 85. Liv. lib. 44.*]

Eodem quoque tempore Perseus *Cryphonem* (sic enim Polybii Excerpta eum nominant, quem edita Livii exemplaria *Eroponem* vocant) legatum ad Eumenem misit; qui & duabus jam ante ad eundem legationibus functus fuerat. [*Id. ibid.*] Eumenem vero oblata pecunia sollicitavit, ut aut suas foveret partes, aut pacem sibi conciliaret cum populo Romano, aut certè neutri faveret parti: sperans vel se horum quidpiam impetraturum, vel sane effecturum ea sollicitatione (quod & consecutus est) ut Eumenes suspectus Romanis esset. Sed Eumenes societatem quidem Persei aspernabatur, pacis vero conciliandæ causâ 1500 talenta, ut neutri adesset 1000 poscebat. Perseus procurandæ pacis causâ daturum se eam pecuniam dixit, sed non in antecessum, verum Samothracæ in templo depositurum quoad patrata pax esset. [*Appian. Macedonic. in Excerpt. Valesii, pag. 562.*] Ea insula cum ipsius ditionis esset, vidit Eumenes nihil interesse an Pellæ pecunia esset: idque egit, ut partem aliquam præsentem ferret. Quam cum obtinere non possêt; Cryphon ab eo, ignotis quæ occulte acta erant, rediit. De captivis redimendis actum esse, & ipsi evulgaverant; & Eumenes Confulem, vitandæ suspitionis causâ, certiorum fecit. [*Liv. lib. 44.*]

Rhodiis inter se dissidentibus, & prævalente in comitiis ea parte quæ Perseo favebat, placuit legatos ad dirimendum bellum inter Perseum & Romanos mitti. Prytanes igitur legatos extemplo miserunt: Romam quidem Agesipolim & Cleombrotum, ad Confulem vero & Perseum, Damonem, Nicostratum, Agesilochem & Telephum. In Cretam etiam legatos miserunt, ad renovandam cum universis Cretensibus amicitiam: monendumque ut temporum conditionem ac periculum imminens attenderent; & cum Rhodiorum populo consentientes, eundem inimicum atque amicum ducerent. Missi item sunt ad singulas civitates, qui de iisdem rebus cum illis agerent. [*Polyb. legat. 86.*]

Ptolemæorum regum legati, dum adhuc hyems esset, in Peloponnesum venientes, quum in Achaorum conventu Corinthi habito veterem amicitiam, quam multis argumentis invicem fuerant testati, renovassent, & afflictum Regum statum ob oculos posuissent, opem poscentes: parata erat multitudo non parte aliqua copiarum, sed omnibus viribus, si opus esset, ire suppetias. Verum huic sententiæ Callicrates & Diophanes & Hyperbaton adversabantur. Contra quos Lycortas & Polybius differentes, Achæos hortabantur, ut pactorum & acceptorum beneficiorum, imprimis vero jurisjurandi memores, societatis leges servarent. Cumque iterum multitudo acclamasset, opem ferendam: Callicrates deliberationem illam fregit, metu magistratibus injecto, quasi leges potestatem ipsis non concederent in ejusmodi conventu de auxiliis deliberandi. [*Polyb. legat. 89.*]

Paulo post concilio in urbem Sicyoniorum convocato, cui non magistratus solummodo intererant, verum omnes annis triginta majores, postquam multi sermones habiti essent: à Callicrate inductus est in theatrum recta ab itinere tabellarius, subdititias literas Q. Marcii (Proconsulis) afferens; quibus Achæos hortari fingebatur ut, Romanorum voluntatem secuti, conciliare invicem Reges conarentur. Indeque legati ab Achæis missi sunt Archon Egirates, Arcessilaus & Aristo Megapolitani, ad pacem inter Ptolemæos reges & Antiochum faciendam. Quæ ex re indignatus Polybius, rerum cura & administratione se abdicavit: & legati Alexandrini, spe auxiliorum amissa, domum reversi sunt. [*Id. ibid. & legat. 91.*]

Philæ hyberna agitans Perseus, in Ioniam copias direxit, quibus annonam quæ inde subvehebatur Romanis intercluderet. [*Appian. ut supr. pag. 565.*] Antenorem & Callippum præfectos classis cum 40 lembis, quibus & quinque prietes (majores naves) sunt adjunctæ, Tenedum misit; ut inde sparsæ per Cycladas insulas naves Macedoniam cum frumento petentes tutare nuntur. Cassandrea deductæ naves, in portus primum qui sub Atho monte sunt, inde Tenedum placido mari cum trajecissent; stantes in portu Rhodias apertas naves, Eudemumque præfectum earum, inviolatas, atque etiam benigne appellatas dimiserunt. Cognito deinde in latere altero naves suorum 50 onerarias, à rostratis Eumenis (quibus Damius præerat) ad montem Athon in ostio portus inclusas, dissipatis hostibus eas eduxerunt, & in Macedoniam, 10 lembis eas tutantibus miserunt. [*Liv. lib. 44.*]

Lembi illi nono post die ad classem ad Sigæum stantem redierunt: quæ Subota (insula ea est interjecta Elææ & Atho) inde trajecit Postero vero die quam eo ventum est, naves 35 quas Hippagogos vocant, ab Elæa profectæ cum equibus Gallis equisque (Attalo ab Eumene missis) Phanas promontorium Chiorum petebant, unde transmittere in Macedoniam possent. His Antenor, profectus à Subotis, inter Erythrarum promontorium Chiumque, qua arctissimum fretum est, inopinato occurrit. Cumque resistendi spes nulla esset, pars eorum qui propiores continenti littori erant, in Erythram enatarunt: pars velis datis ad Chium naves ejecere, relictisque equis effusa fuga urbem petebant. Sed propius urbem lembi accessuque commodiore cum exposuissent armatos; partim in via fugientes Gallos adepti Macedones cæciderunt, partim ante portam exclusos. Gallorum 800 ferme (aut 700, ut habet Gruteriana editio) occisi, 200 vivi capti: equi, pars in mari fractis navibus, absumpti; partim nervos succiderunt in littore Macedones. Viginti eximia equos formæ cum captivis, eosdem 10 lembos, quos ante miserat, Antenor devehere Theffalonicam iussit, & primo

quoque

quoque tempore ad classem reverti Phanis se eos expectaturum. Triduum ferme classis ad urbem stetit. Phanas inde progressi sunt: & spe celerius reversis 10 lembis evecti, Aegeo mari Delum trajecerunt. [*Id. ibid.*]

Dum hæc geruntur, legati Romani C. Popillius, C. Decimius & C. Hostilius, à Chalcide profecti, tribus quinquereimis Delum quum venissent; lembos ibi Macedonum 40, & 5 regis Eumenis quinquereimes invenerunt. Sanctitas templi insuleque inviolatos præstabat omnes. Itaque pernoctati Romanique & Macedones, & Eumenis navales socii, in templo inducias religione loci præbente, versabantur. [*Id. ibid.*]

Antenor Persei præfectus, quum aliquas alto præferri onerarias naves ex speculis significatum foret; parte lemborum ipse insequens, parte per Cycladas disposita; præterquam si quæ Macedoniam peterent, omnes aut supprimebat aut spoliabat naves. Quibus poterant Popillius aut Eumenis naves, succurrerebant: & vecti nocte binis aut tertis plerumque lembis Macedones falebant. [*Id. ibid.*]

Per id fere tempus Gentii regis Illyriorum legati Parmenio & Morcus, & una cum his Metrodorus Persei, Rhodum venerunt: quibus auctoritatem addidit, non lemborum modo adventus passim per Cycladas atque Aegeum vagantium mare, & occisorum equitum multitudo; sed etiam conjunctio ipsa regum Persei Gentique, & fama cum magno numero peditum equitumque venientium Galatarum. Hæc enim animos, Dinoni quidem & Polyarato, qui Persei partium erant, addiderunt, Theæteto vero contra dejecerunt. Decretum igitur est à Rhodijs, benignum ambobus Regibus responsum dare: usque significare, statuisse bello finem se auctoritate sua imponere; ipsosque adeo monere, faciles se ad pacem ut præberent. Suntque etiam Gentii legati in Prytaneo magna comitate ab iis excepti. [*Id. ibid. Polyb. legat. 87.*]

Primo vere Antiochus cum exercitu Egyptum petens, in Cœlefyriam processit. Circa Rhinocolura Ptolemæi (Philometoris) legatis agentibus gratias quod per eum regnum patrium recepisset, petentibusque ut suum munus tueretur & diceret potius quid fieri vellet quam hostis ex socio factus vi atque armis ageret, respondit; non aliter neque classem revocaturum, neque exercitum reduciturum, nisi sibi & tota Cypro & Peluso, agroque qui circa Pelusiacum Nili ostium esset, cederet: diemque præstituit, intra quam de conditionibus peractis responsum acciperet. [*Liv. lib. 45.*]

Antiochus Apollonium, tributorum suorum collectioni præfectum, (*ιστάριον* apud Josephum, lib. 12. Antiquit. cap. 7. *ιστάριον* in II. *Maccab.* V. 24. dictum) cum viginti duorum millium exercitu, in civitates Judææ misit; duobus annis integris postquam ipse Templum Hierosolymitanum spoliaverat: mandans ut pueres omnes jugularet, mulieres vero & juniores venderet. [I. *Maccab.* I. 30. II. *Maccab.* V. 24.]

Quum Hierosolyrna venisset Apollonius, nihil hostile præ se ferens, cohibuit se usque ad diem Sabbathi: quo omnes qui ad sacra processerant confodit, & per civitatem cum armis discurrans magnam peremit multitudinem. Et accipiens spolia civitatis, eam incendit; diruitque domos ejus & muros in circuitu. Abduxeruntque captivas mulieres liberosque & jumenta possederunt. [I. *Maccab.* I. 31. & 34. II. *Maccab.* V. 25, 26.] Josephus, lib. 12. Antiquit. cap. 7. ipsi Antiocho tribuens quæ a ministris ejus sunt peracta, *diripit tota urbe, habitantes partim necavisse eum scribit, partim captivos una cum liberis & uxoris abduxisse usque ad decem millium numerum.*

Judas quoque Maccabæus cum novem alijs secedens, in montibus ferarum more transigebat vitam cum suis comitibus; qui gramineo alimento vesci perseverabant, ne participes essent contaminationis, [II. *Maccab.* V. 27.] sive ciborum vitiorum, sive idololatriæ, sive etiam contaminationis & eam secutæ desolationis ipsius Sanctuarii: [I. *Maccab.* I. 39. 41.] quæ restitutionem & purificationem ejusdem ab eodem Juda Maccabæo postea factam [I. *Maccab.* IV. 43. 54.] trium annorum & sex mensium spatio antecessit. quanto tempore civitatem Hierosolymitanam ab Antiocho fuisse oppressam, Josephus in librorum de bello Judaico proœmio, & quotidiani sacrificii religionem cellavisse, in lib. 1. cap. 1. & Sanctuarium desolatum fuisse, in libro 6. ejusdem operis (pag. 929.) idem author significat. postremum quoque illud, de Sanctuarii desolati tempore, asserente Hyppolito. [*Caten. Græc. in Daniel. cap. 8.*]

Postea edificaverunt in civitate Davidis sive Sione murum magnum, & turribus firmis munitum, qui fuit ipsis pro arce: & nefariorum hominum præsidio ei imposito, Hierosolymorum spolia ibi deposuerunt. Cumque inde insidiæ Templum frequentantibus subinde fierent, sanguisque innocens effunderetur, & contaminaretur sanctuarium; fugerunt habitatores Hierosolymorum: & fuit urbs habitatio exterorum, fuitque externa natis suis, liberis suis derelinquentibus ipsam. [I. *Maccab.* I. 35. & 40.]

Rhodiorum legati in Romanorum castra venerunt, cum iisdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram Patrum excitaverunt. Multo iniquioribus animis à castrensi concilio auditi sunt. Itaque cum alii præcipientes sine responso agendos castris, provinciavit post diem quintumdecimum se responsum daturum. Interim, ut appareret quantum pacificantium Rhodiorum auctoritas valuisset, consultare de ratione belli gerendi cœpit. [*Liv. lib. 44.*]

Pridie quam Perseus superatus est, C. Sulpicius Gallus tribunus militum secundæ legionis, L. Emilii Pauli Consulis permisso ad concionem militibus vocatis pronunciavit, nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora secunda usque ad quartam horam noctis

Lunam defecturam esse. Id quia naturali ordine statis temporibus fiat, & sciri ante & prædicti posse; neque in prodigium trahi debere. [*Id. ibid.*] Quod mox & composito volumine eum docuisse narrat Plinius, lib. 2. cap. 12. ubi hunc primum Romani generis rationem defectus utriusque sideris in vulgus extulisse refert. De quo apud Ciceronem (in libello de Senectute) Cato. *Mori videbamur in studio dimetiundi pene celi atque terra Gallum, familiarum patris tui (Emilii Pauli), Scipio. Quoties illum lux noctu aliquid describere ingressum, quoties nox oppressit cum cepisset mane? Quam delectabatur, cum defectiones Solis & Lunæ multo nobis ante prædiceret!*

Nocte, quam pridie Nonas Septembris infecuta est dies, edita hora Luna cum defecisset, Romanis militibus Galli sapientia prope divina videbatur: Macedonas ut triste prodigium occasum regni perniciemque gentis portendens movit. [*Liv. lib. 44. cum Justin. lib. 33. cap. 1. Valer. Maxim. lib. 8. cap. 11. Jul. Frontin. Stratagem. lib. 1. cap. 12.*] Totalem vero Lunæ obscurationem Junii Juliani die 21. hora 8. post meridiem, hoc anno in Macedonia contigisse calculus Astronomicus demonstrat: quum jam nocte corpora somno & quieti milites dare velent; ut in Paulo Emilio habet Plutarchus. Unde colligitur, Idus Martias hujus anni, quibus secundum suum Consulatum Paulus iniiit, in 4. Januarii Juliani diem incidisse.

Sequente die, victo Perseo, [*I. Maccab. VIII. 5.*] regnum Macedonicum cecidit: cum jam inde à Carano per annos 626 stetit. Imperii vero Macedonici reliquæ, Romano jam surgente imperio, in Seleucidis Syriæ & Ptolemæis Egypti adhuc superfuerunt.

Tertio die Perseus quam pugnatum erat, Amphipolim in Thracia, cum 500 fere Cretensibus, fuga pervenit. Ab Amphipolitanis vero non receptus, pecunia & auro argenteo in lembos qui in Strymone stabant delatis, & ipse ad flumen descendit. Cretensibus, spem pecuniæ fecutis, ex thesauro suo scyphos & crateras aliaque aurea & argentea vasa, ad 50 talentorum pretium, deprompsit; postaque in ripa, diripienda illis reliquit. Ab hac direptione cum per tumultum naves conscenderent, lembum unum in ostio annis multitudinem gravatum miserunt, Calipsum vel Alepsum eo die, postero in Samothraciam insulam cum duobus talentum millibus pervenit; atque ad templum Castoris & Pollucis supplex fugit. [*Liv. lib. 44. cum Plutarcho, in Paulo Emilio.*]

Victoriæ Romanæ fama cum pervasisset in Asiam, Antenor qui cum classe lemborum ad Phanas stabat, Cassandriam inde trajecit. [*Liv. lib. 45.*]

d. C. Popillius qui ad Delum præsidio navibus Macedoniam petentibus erat postquam de bellatam in Macedonia & statione summotos hostium lembos audivit, dimissis & ipse Atticis navibus, ad susceptam legationem peragendam navigare Egyptum perrexit: ut prius occurrere Antiocho posset, quam ad Alexandriæ mœnia accederet. Cum præterveherentur Asiam legati, & Loryma venissent, qui portus 20 amplius millia ab Rhodo abest, ex adverso ipsi urbi positus: principes Rhodiorum occurrerunt (jam enim eo quoque victoriæ fama perlata erat) orantes ut Rhodum deveherentur. Nam & id ad famam salutemque civitatis pertinere dicebant, noscere ipsos omnia quæ acta essent agerenturque Rhodi, & comperta per se non vulgata fama Romam referre. Diu negantes perpulerunt, ut moram navigationis brevem pro salute sociæ urbis paterentur. Et postquam Rhodum ventum est, in concionem quoque eos iidem precibus pertraxerunt. [*Id. ibid.*]

Adventus legatorum auxit potius timorem civium quam minuit. Omnia enim Popillius, quæ singuli universique eo bello hostiliter dixerant fecerantque, retulit; & vir asper ingenio augebat atrocitatem eorum quæ dicerentur vultu truci & accusatoria voce: ut quum propriæ simultatis nulla causa cum civitate esset, ex unius senatoris Romani acerbitate, qualis in se universi Senatus animus esset, conjectarent. C. Decimii moderatio oratio fuit: qui in plerisque eorum quæ commemorata à Popillio essent, culpam non penes populum, sed penes paucos concitatores vulgi esse dixit. eos vanalem linguam habentes, decreta plena regiæ assentationis fecisse, & eas legationes misisse, quarum Rhodios semper non minus puderet quam pœniteret: quæ omnia, si potestas populo foret, in capita noxiorum versura. Cum magno assensu auditus est, non magis eo quod multitudinis noxam elevabat, quam quod culpam in auctores verterat. Itaque cum principes eorum Romanis responderent, nequaquam tamen tam grata oratio eorum fuit, qui quæ Popillius objecerat diluere utcumque conati sunt, quam eorum qui Decimio in authoribus ad piaculum noxæ obijciendis assensu sunt. Indeque Rhodii illi, qui prius tantos gerebant spiritus, quasi tam Philippum quam Antiochum viderent ac viribus potiores ipsis Romanis essent, in tantam adacti fuere trepidationem; ut presentibus legis decretum extemplo fecerint, ut qui pro Perseo adversus Romanos dixisse quid aut fecisse convincerentur, capitis condemnarentur. Excesserunt urbe sub adventum Romanorum quidam, alii mortem sibi consciverunt. Legati non ultra quam quinque dies Rhodi morati, Alexandriam profecti sunt. Nec eo segnius judicia ex decreto coram his facta Rhodi exterebantur: quam perseverantiam in exequenda re Decimii lenitas afferebat. [*Idem ibid. cum Dione, legat. 20. al. 21.*]

Quum de Persei fuga nuncius Romam perlatus fuisset, placuit Senatui legatos Rhodiorum, qui ad pacem cum Perseo faciendam venerant, in Curiam vocare. Legati, quorum princeps Agesipolis, Senatum ingressi missos se dixerunt ad dirimendum bellum; quod grave atque incommodum Græciæ omni, sumptuosum ac damnosum ipsis Romanis esset. Nunc quando fini-

tum illud esset, ita ut semper optaverant Rhodi; gratulari se illis. Hæc ubi breviter dixisset Agesipolis, Curia excessit. Senatus ea occasione usus, quum Rhodios vellet ^{mag. su. 7. iustione} & exemplum aliis constituit, responsum dedit. Rhodios neque utilitatem Græciæ neque cura imperiarum populi Romani, sed pro Perseo legationem eam misisse. Nam si ea fuisset cura quæ simularetur; tum mittendos legatos fuisse, eum Perseus in Thessaliam exercitu inducto per biennium Græcas urbes alias obsideret, alias denunciatione armorum terreret. Tum nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam: postquam vero superatos saltus transgressosque in Macedoniam Romanos audirent, & inclusam teneri Perseum, tunc Rhodios legationem misisse; non ad ullam aliam rem, quam ad Perseum ex imminente periculo eripiendum. Propterea censere Patres, neque lauta aut aliud beneficium, neque ullum benignum responsum legatis dare se debere. [*Polyb. legat. 88. Liv. lib. 45.*]

Thoas, qui Rhodo à Dinone ad Perseum internuncius missus sæpe in Macedoniam navigaverat, rebus jam inclinatis, sibi metuens Cnidum confugit. Cùmque eum Cnidii in custodiam compegissent, vindicatus à Rhodiis Rhodum remissus est: ubi habita de ipso quæstione cuncta confellus, prorsus cum omnibus inceptarum litterarum notis, cùmque epistolis tum à Dinone tum à Perseo ultro citroque missis consentiebat. Unde convictus Dino ad aliorum exemplum supplicio est affectus. [*Polyb. in Excerpt. Valesii, pag. 137, 138.*]

Cn. Octavius, qui una cum Paulo Emilio bellum Macedonicum administrabat, classe Samothraciam appulsa Perseum Dioscurorum quidem religione motus reliquit inviolatum; mari tamen & effugio præclusit. [*Plutarch. in P. Emilio.*] Cùmque eum modo minis, modo spe ad deditorem pellicere conaretur; adiuvit in hoc illum res seu casu contracta, seu consilio. L. Atilius illustis adolescens, eum in concione esse populum Samotrachum animadvertisset; concessu magistratus, questus est, e reditam insulæ sanctitatem violari Evandri Cretensis præsentia; qui cum Eumenis regis cædem Delphis penè perpetrasset, jam se una cum Perseo Templi asylo tutaretur. Hinc Theondas, qui summus magistratus apud eos erat, (Regem ipsi appellant) se totamque insulam in potestate Romanorum esse videns, ut Evander iudicio permitteretur à Perseo postulavit. Id cùm Perseus improbaret, quod videret patefactum crimen in se devolutum ita, Evandrum interficere curavit: corripitque pecunia Theondas, ut renunciaret populo, sibi ipsum mortem conscivisse. Cæterum tanto facinore in unum relictum amicum ab ipso per tot casus expertum, omnium qui secum erant alienavit animos: & cum pro se quisque transiret ad Romanos, solus propè relictus, fugæ consilium capere coactus est. [*Liv. lib. 45.*]

Cum Oroande igitur Cretensi cui nota Thraciæ ora erat, quia mercaturas in ea regione fecerat, clam Perseus egit, ut se sublatum in lembum (qui ad Demetrium promontorium stabat) ad Thraciam regem Cotym devehret. Sub occasum Solis delata ad lembum pecunia est, quanta clam deferri poterat: qua recepta Oroandes arte Cretica usus, primis tenebris soluta nave, per altum Cretam petiit. Media deinde nocte, miserabilis Perseus ex angusta fenestra per murum se puerosque & conjugem demisit, laborum & erroris rudes. Postquam in portu navis non inventa est, vagatus aliquandiu in littore, postremo timens lucem jam appropinquantem, ad obscurum angulum in templi latere se recepit. [*Liv. & Plutarch. ut supra.*]

Ubi iussu Prætoris Octavii pronunciatum est per præconem, regios pueros (principum liberos ad Regis ministerium electos) Macedonasque alios qui Samothraciæ essent, si transirent ad Romanos, incolumitatem libertatemque & sua omnia servaturos, quæ aut secum habebant aut in Macedonia reliquissent: transitio omnium facta est, nominaque dabant ad C. Posthumium Tribunum militum. Ion quoque Thessalonicensis liberos parvos regios, fidei suæ à patre commissos, Octavio tradidit: nec quisquam præter Philippum maximum natu è filiis cum rege est relictus. Tum sese filiumque Octavio tradidit: fortunam deosque quorum in templo erat, nulla ope supplicem juvantes, stultè accusans. In prætoriam navem imponi iussus, eodem & pecunia quæ superfuit delata est: extemploque classis Amphipolim repetiit. [*Ibid.*]

Antiochus ad occupandum Pelusium veniens, ubi Leusinem flumen esset transgressus, (qui locus quatuor millia ab Alexandria abest) legatis Romanis occurrit. Quos quum advenientes salutasset, dextramque Popillio porrigeret; tabellas quas manibus tenebat, Senatusconsultum continente quo bellum adversus Ptolemæum extemplo finire ille jubebatur, tradidit, atque omnium primum id legere iussit. Perlectis tabellis, quum se consideraturum adhibitis amicis, quid faciendum sibi esset, dixisset: Popillium virga quam in manu gerebat vitiginea circumscripit Regem: ac priusquam circulo descripto excederet, tabellis eum respondere iussit. Obstupescens Rex isto adeo insolito atque imperioso facto, ubi parumper hæsitasset; *Faciám*, inquit *quod Romani jubent*. Tum demum Popillius dextram Regi tanquam socio & amico porrexit. Paucorum deinde dierum ac numero certo desinitorum spatio concessio, Antiochus copias suas in Syriam (pro *Asyriæ* enim in Polybio *Asyriæ* ex Livio rescribendam censemus) gravatè ille quidem ac gemens, sed tamen abduxit, in præsentia temporis cedendum ratus. [*Polyb. legat. 92. & Liv. lib. 45. cum Cicerone in Philippica octava, Velleio Paternulo lib. 1. cap. 10. Valerio Maximo lib. 6. cap. 4. Justino lib. 34. cap. 3. Appiano in Syriac. pag. 131. Plutarcho in Apophthegmat. cap. 32. &c.*]

Samaritani videntes Judæos ab Antiocho miserimè oppressos, origine Sidonios se fuisse profitebantur; indeque literas ab Antiocho ad Apollonium præfidem suum & Nicanorem procuratorem regum obtinuerunt, ut in communem cum Judæis causam ipsos non involverent; utque

templum Garizitanum, hæcenus nullius Dei titulo insignitum *Ἰουδαίου* sive *Jovis Græcici* nomine deinceps appellatur. Extat hæc de re apud Josephum, lib. 12. Antiquit. cap. 7. Epistola supplex Samaritanorum; cum Antiochi rescripto, anno XLVI (sed nescio à qua epocha deducendo) mensis *Hecatombæonis* die XVIII. dato.

Cùm excessisset Ægypto Antiochus, Romani legati concordiam inter fratres, inter quos viduum convenerat, autoritate sua firmarunt. [Liv. lib. 45.] C. Popillius liberationem Menalcidæ Lacedæmonii, qui necessarius regum temporibus ad rem familiarem augendam sedulo fuerat abusus, à Regibus beneficii loco petiit: Polyaratum vero, qui apud Rhodios Persei partibus maximè faverat, ut Romam mitterent iussit. Et Menalcidas quidem dimissus est: de Polyarato vero res dilata. Ptolemæus enim & Polyaratum & patriam reveritus, Romam illum mittere haudquaquam decrevit, Sed Rhodum potius: quod & ipse Polyaratus postulabat. Navigio igitur impostum & Demetrii cujusdam ex amicis custodia traditum Rhodum destinavit, litteris etiam ad Rhodios de illius transvectione datis. At Polyaratus Phaselidem appulsus, nescio quid animo cogitans sumptis verbis infulis ad communem urbis larem confugit. [Polyb. legat. 92. & 95. & in Excerptis Valefi, pag. 138.]

Popillius, rebus Alexandriæ compositis, Cyprum navigavit: & inde quæ jam Ægyptios ibi vicerat classem atque exercitum Antiochi in Syriam dimisit. [Polyb. legat. 92. Liv. lib. 45.]

Ægypti Reges liberati bello contra Antiochum, ante omnia legatum Romam miserunt Numenium ex numero amicorum: gratias pro acceptis beneficiis actutum. [Polyb. Legat. 95.]

Cùm Phaselitæ Rhodum misissent, postulantes ut Polyaratum ipsi accipere aportareque velent: Rhodii navem quidem miserunt, verum præfecto navis Epichari accipere illum in navem interdixerunt; quoniam Alexandrinis Rhodi hominem sistere mandatum fuisset. Nave igitur Phaseliden delata, cum Epichares Polyaratum navigio excipere abnueret; contra Demetrius, cujus custodia commendatus ab Rege fuerat, exurgere hominem ac proficisci juberet, urgenteque adeo Phaselitæ, veriti ne id sibi apud Romanos fraudi esset: percussus casus gravitate Polyaratus, Demetrii navigium rursus conscendit. Verum in excensione oportunitatem nactus, iterum confugit Caunum contento cursu: ac similiter queritando Cauniorum auxilium implorabat. A quibus repulsam passus, eo quod Rhodiis contributi essent; clam ad Cibratas misit, postulans ut in urbem reciperetur, mitterenturque qui ipsum tuto deducerent. Notus autem Cibratis eo erat, quod liberi Pancratis tyranni educati apud eum fuerant. Cumque assensissent Cibrata & postulatis paruisset; Polyaratus Cibratam delatus est. [Id. in Excerptis Valefi, pag. 138. 141.]

Popillius & ea legatio quæ ad Antiochum missa erat Romam rediens, retulit controversas inter reges sublatas esse, exercitumque ex Ægypto in Syriam reductum. Post ipsorum regum legati venerunt. Antiochi legati referebant omni victoria potiore pacem regi, quæ Senatui placuisset, vimque haud secus quam Deorum imperio legatorum Romanorum iussis paruisset. Gratulati deinde victoriam de Perseo sunt; ad quam summa ope, si quid imperatum foret, adfuturum Regem fuisse. Ptolemæi legati communi nomine regis & Cleopatræ gratias egerunt. Plus eos Senatui populoque Romano quam parentibus suis, plus quam Diis immortalibus debere; per quos obsidione miserrima liberati essent, regnum patrium propè amissum recepissent. Responsum ab Senatu est: Antiochum rectè atque ordine fecisse quod legatis paruisset, gratumque id esse Senatui populoque Romano. Regibus Ægypti Ptolemæo Cleopatræque si quid per se boni commodique evenisset, id magnopere Senatui letari: daturumque operam, ut regni sui maximum semper præsidium positum esse in fide populi Romani ducant. Munera legatis ut ex instituto mittenda curaret, C. Papirio priori mandatum. [Liv. lib. 45.]

Et ab Eumene & ab Attalo & ab Athenæo fratibus communis legatio de victoria contra Perseum gratulatum Romam venit. [Id. ibid.]

3837

Rex Antiochus edicto edito imperavit gentibus omnibus sibi subiectis eosdem cultus in toto regno servare, relictiisque propriis consuetudinibus eandem cum Græcis religionem profiteri; mortis pœna non obedientibus proposita: & præfecit inspectores unicuique populo, qui ad hoc faciendum omnes cogerent. [I. Maccab. I. 43, 52, 53.]

Ex his, in Judæam & Samariam senem quendam Athenæum misit, ut Judæos à divine legis observatione discedere cogeret, & templum Hierosolymitanum contaminaret, illi *Διὸς Ὀλυμπίου* nomine imposto, sicut Garizimitano *Διὸς Ζεῦ* sive *Jovis Hospitalis* sive *Peregrinorum* tutoris. Illud enim cognomentum quam *Ἰουδαίου* Samaritanorum conditioni convenientius fuisse, re melius considerata, censuisse videtur, quod in terra Judæorum peregrini illi essent & advenæ. [II. Maccab. VI. 1, 2.]

Misit etiam Rex libellos per legatos Hierosolymam & ad civitates Judææ, ut sequerentur ritus gentium, sacrificia & Sanctuario tollerent, sabbatha & dies festos prohiberent, Sanctuarium & ministros ejus coinquinarent, aras & lucos & idolorum delubra ædificarent, sues & immundas pecudes alias immolarent, filios ipsorum incircumcisos relinquerent, omnique re immunda se polluerent; ita ut obliviscerentur Legis, & immutarent omnia statuta Dei sui. [II. Maccab. I. 46, 51.] crimenque omnino esset, Judaicam religionem profiteri. [II. Maccab. VI. 6.]

Decretum quoque prodiit in vicinas civitates Græcæ, suggerente Ptolemæo (Dorymenis filio; [II. Maccab. IV. 45.]) ut pari modo adversus Judæos agerent, & sacrificiorum participes fieri compellerent; eos autem, qui ad ritus Græcos transire nollent, jugularent. [II. Maccab. VI. 8, 9.]

Et

Et cæteræ quidem gentes amplexæ sunt sermonem Regis : & ex Israëlitis quoque multi con-
fenserunt cultui ejus, & sacrificaverunt idolis, & coinquinaverunt sabbathum. [I. Maccab. I.
44. cum II. 18.] Congregati enim sunt è populo ad eos multi Legis desertores : feceruntque ut
Israëlitarum latitarent in specubus & locis perugii ipsorum. [I. Maccab. I. 55, 56.] Alii autem
ducebantur cum acerba necessitate die natali Regis singulis mensibus ad esum idolorum :
& cum erat Dionysiorum festum, cogebantur hederam ferentes pompam Baccho ducere. [II.
Maccab. VI. 7.]

Templum vero luxu & commensationibus implebatur à gentibus, molliter vitam consumen-
tibus cum meretricibus, & in sacro ædis ambitu ad mulieres se adjungentibus, etiamque intro
ferentibus quæ non conveniebant : & altare rebus illegitimis, quas lex vetuerat, plenum erat
[II. Maccab. VI. 4, 5.]

Die autem 15 mensis Cislevi, partim Novembri, partim Decembri nostro respondentis) an-
no 145 regni Græcorum, extruxerunt abominationem desolationis (abominandum Jovis Olym-
pii idolum) super altare : & in civitatibus Judææ circumquaque extruxerunt aras ; & in foribus
domorum atque plateis fecerunt suffitum. [I. Maccab. I. 57, 58.]

Libros legis quos invenerunt, concidentes combusserunt igne : & ubicunque inveniebatur
apud aliquem liber fœderis, aut si quis approbabat Legem, secundum edictum Regis trucidabant
eum. [I. Maccab. I. 59, 60.] Ubi librorum Legis nomine, non solum Mosaicum Pentateu-
chum cum recentioribus Hebræis, qui hinc originem suarum *Petaroth* accersunt, (apud Eliam
Levitam in Tischi, voce תורה) sed universam veteris Testamenti Scripturam accipimus : ut in
Johann. X. 34. XV. 25. & I. Cor. XIV. 21. Atque ita hic Josephus, lib. 12. cap. 7. *καὶ τὰ βιβλία
τῆς ἁγίας γραφῆς ἐξήρσαν ἅπαντα, καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀπολόγητον. Ἀπόλοιτο
ἐπιτακτικῶς ἅπαντα τὰ βιβλία τῆς γραφῆς, καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀπολόγητον. Ἀπόλοιτο
ἐπιτακτικῶς ἅπαντα τὰ βιβλία τῆς γραφῆς, καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀπολόγητον.* Abolebatur
etiam ubicunque reperitur esset sacrum aliquod volumen & Lex ; & ipsi apud quos inveniretur
malè male peribant. Et Severus Sulpicius, in sacr. Histor. lib. 2. *Sacra etiam Legis & Prophetarum
volumina igni cremata.*

Die 25 mensis Cislevi sacrificia sunt oblata in ara idololatræ, quæ extructa erat super altare
Dei. [I. Maccab. I. 62.] anno Seleucidarum 145, Olympiade 153. [Joseph. lib. 12. cap. 7.
& 11.]

Eodem tempore, duæ mulieres quæ filios circumciderant delatæ sunt : ad quarum ubera sus-
pensis natis, publicè per civitatem traductas deorsum à muro eas præcipitaverunt ; & familias
earum & eos qui infantes circumciderant trucidaverunt. [I. Mac. I. 64. II. Mac. VI. 10.]

Galatæ, Adverta duce, ingenti motu regnum Eumenis infestant. Inducis vero per hycem
factis, & Galli domos abierunt, & Rex in hyberna concessit Pergamum ; ubi gravi morbo æger
fuit. [Liv. lib. 45. cum Polyb. legat. 93.]

Antiochus, ubi edicta sua contemni videbat à populo, per tormenta unumquemque cogebat
gustatis cibus immundis abjurate Judæismum. [Joseph. libell. de Maccab.] Sed Israëlitarum
multi roborati sunt, & obfirmati in se, ne immunda comederent : & mori elegerunt, ne pollue-
rentur cibus illis, neque sanctum fœdus inquinarent. [I. Maccab. I. 65, 66.]

Præsidens igitur cum assessoribus tyrannus Antiochus in quodam sublimi loco, affante cir-
cumcirca armato exercitu, jussit unumquemque Hebræorum abripi & ad carnes suillas & ido-
lothyta gustanda vi adigi : si qui vero profanas dapes recusarent, hos trochleis distentos è vita
tollit. [Joseph. ut supr.]

Multis vero abreptis, unus in primis nomine Eleazarus, ex sacerdotali genere, in legum dis-
ciplina ut Scriba primarius versatissimus, ætate nonagenarius, & propter eam multis Antiochi
assectis notus, coram adductus est. Qui carnes suillas nec manducare nec manducasse simula-
te consentiens, crudelissima subire tormenta quam legem violare maluit. [Idem ibidem, II.
Maccab. VI. 18. -- 31.]

Post hunc septem fratres adolescentes, cum matre eorum fortissima, coram Antiocho sunt
producti : qui carnem suillam gustare recusantes, exquisitis tormentorum modis excruciatii,
invictas Deo animas reddiderunt. Horum nobilissimum martyrium, in II. Maccab. VII. capi-
tulo habetur descriptum ; & in Josephi de Maccabæis libello, Περὶ ἀποκρίσεως λογιῶν, De
imperatrice ratione inscripto. In cujus Latina paraphrasi à Rufino edita, hi à castello suo
Sasandro Antiochiam ad Regem adducti fuisse dicuntur : eorumque eduntur nomina, *Macha-
bæus, Aber, Machir, Judas, Ahas, Areth, Jacob.* & matris, *Solomona* ; quam *Hannam*
tamen posteriores Hebræorum historici appellant.

In Judæa hoc tempore Rhazis Senator Hierosolymitanus alius exemplo præluxit ; corpus ani-
mumque suum pro Judæismo tuendo exponens : pro benevolo in patriam affectu *Pater Judæo-
rum* appellatus. [II. Maccab. XIV. 37, 38.]

Ministri Regis qui in Judæa homines ad Apostasiam impellebant, in oppidum Modin venerunt ;
ut Israëlitas ibi sacrificare cogèrent. [I. Maccab. II. 15.] Erat autem Modin vicus juxta *Diospro-
sin* ; ut in libello τῆς ἁγίας γραφῆς οὐρανόθεν refert Eusebius. Confedit ibi tum *Mattathias* filius *Johannis*,
filii *Simeonis*, Hierosolymitanus Sacerdos ex familia *Joaribi* (quæ inter 24 ἐθνικῶν I.
Chronic. XXIV. 7. prima erat) una cum quinque suis filiis ; *Johanne* qui *Caddis*, vel *Gad-
dis*, *Simone* qui *Thasi*, *Juda* qui *Maccabæus*, *Eleazaro* qui *Abaron* vel *Avaran*, & *Jonathæ*
ne qui *Apphus* vocabatur. [I. Maccab. II. 1. -- 5.] Utque septem illi martyres, qui Antiochiæ
certamen suum peregerunt : è maximo natu fratre *Maccabeo*, commune fratrum *Maccabæorum*

4547 167

nomen

nomen invenerunt: ita ut à *Juda Maccabæo* quinque *Mattathiaë* filiorum, si non ætate (uti *Josepho*, libro 1. Belli cap. 1. fuit visum) certè fortitudinis & ex ea parte gloriæ ratione maximo (1. *Maccab.* II. 66. III. 4. 9. IV. 26.) eandem communem *Maccabæorum* appellationem nanciscerentur usus quoque obtinuit. Pater vero eorum *Mattathias* sive *Matthias* à *Josepho*, lib. 1. Belli cap. 1.) ut & in *Chronico Eusebii* & minore *Seder Olam Hebræorum*:) *Asamonis filius* appellatur: sed in lib. 12. *Antiquit.* cap. 8. explicatius *יוסף מנשה, או דומיוס, או אסמוניאס, filius Johannis*, filii *Simeonis*, filii *Assamonai*. Vulgus Hebræorum, ipsum *Mattathiam Hasmonæum* dictum fuisse vult; ab eoque ad posteros cognomen illud descendisse. De quo videndus *R. David Kimchi*, ad *Psal.* LXVIII. 32. ubi vox *מנשה* Principes denotat.

Antiochi ministri *Mattathiam* ad se adductum magnopere hortabantur, ut cum princeps & illustis & magnus in urbe *Modinensi* esset, munitusque filiis ac fratribus, exemplo sui alius in obedientia mandato Regis præstanda præiret. Quod ille non solum constanter recusavit, sed etiam *Judæum* quendam in altari ethnico sacrificantem conspicatus, super aram ipsam eum jugulavit: eodemque tempore & regium præfectum (*Josepho*, lib. 12. cap. 8. *Apellem* dictum) qui cogebat sacrificare trucidavit, & aram diruit. deinde hortatus omnes qui zelo Legis ducebantur ut ipsum sequerentur; una cum filiis in montes fugit, relicta in urbe omnibus facultatibus suis. [1. *Maccab.* II. 16, -- 28.]

Tunc multi justitiæ cultores descenderunt in loca occulta deserti; ibique cum filiis & uxoribus & jumentis suis in speluncis victabant. Quod cum indicatum fuisset *Philippo* (*Phrygi* illi quem præfectum *Hierosolymis* reliquerat *Antiochus*; (11. *Maccab.* V. 22.) duces regi præfido *Hierosolymitanæ* arcis assumpto, eos persecuti sunt: & cum ut Regis dicto essent audientes persuadere non possent, die *Sabbati* igne in specum injecto, ipsos cum uxoribus liberis & jumentis ad mille hominum numerum, concremarunt; inclusis, ob *Sabbati* honorem, non repugnantibus, ac ne aditus quidem speluncarum obturantibus. [1. *Maccab.* II. 29. -- 38. II. *Macc.* VI. 11. *Joseph.* lib. 12. cap. 8.]

Id quum cognovissent *Mattathias* & amici ejus, casum eorum valde luxerunt: statueruntque, si die *Sabbati* ab hostibus deinceps oppugnarentur, armis se illos repulsuros. [1. *Maccab.* II. 39, 40, 41. *Joseph.* ut sup.]

His adjunxit se congregatio *Asidaorum*, virorum religiosorum, qui Legi per arma tuendæ sponte se offerebant, & omnes qui à malis fugere sunt coacti: constitutoque exercitu, homines impios partim ceciderunt, partim ad nationes fuga se recipere compulerunt. Circumeuntes autem *Mattathias* & amici ejus, diruerunt aras, circumciderunt pueros quoscumque incircumcisos invenerunt in finibus *Israëlis*, & persecuti sunt filios superbiæ: prospereque successit opus in manibus eorum. [1. *Maccab.* II. 42, -- 48.]

Cum *Cibyratæ* neque retinere *Polyaratum Rhodium* penes se metu populi *Romani* auderent, neque porro *Romam* deportare ob imperitiam rei maritimæ (quippe penitus *mediterranei*) possent: legationem *Rhodum* mittere, & in *Macedoniam* ad *L. Amilium Paulum* proconsulem cogebantur, rogantes ut accipere hominem vellent. Scripsit vero *Proconsul*, *Cibyratæ* quidem ut *Polyaratum* in arcta custodia haberent, *Rhodum*que deducerent; *Rhodiis* vero, eundem maritimo itinere *Romam* tuto deferri curarent. Atque ita te ab utriusque, ut imperatum erat, perfecta, *Polyarathus* tandem *Romam* perductus est. [*Polyb.* in *Excerptis Valesii*, pag. 141.]

Ad *Galatarum* motum compescendum *Eumenes* rex fratrem suum *Attalum* *Romam* misit: simul etiam de victoria adversus *Perseum* parta *Senatui* gratulaturum. Quam legationem eo quoque libentius suscepit *Attalus*; ut, quoniam eo in bello *Romanos* adjuvisset, & ad omnia pericula hilarem se ac promptum socium præbuisset, quam gratum id officium *Patribus* esset, aliquo favoris & benevolentia testimonio experiretur. Qua spe ne ad regnum etiam obtinendum ille sollicitaretur, post fratrem *Eumenes* *Stratium* medicum *Romam* misit, magnæ apud se fidei atque autoritatis virum; speculatorem rerum quæ à fratre agerentur, monitoremque fidum si decedi fide vidisset. [*Polyb. legat.* 93. *Liv.* lib. 45.]

Attalum *Romam* venientem quum benignè omnes exciperent, partim ob præcedentem consuetudinem, quod simul eo bello militaverant, partim quia amicum sibi illum esse credebant; quumque majore quam sperasset ipse comitatu obviam ei esset processum: inflati vana spe cepit, veræ causæ ignarus, cujus gratia adeo benignè fuisset exceptus. Nam quum plerorumque è *Romanis* alienati animi ab *Eumene* essent, atque cum obliquè in hoc bello se gessisse crederent, colloquia cum *Perseo* habentem, & temporibus *Romanorum* imminentem: quidam è principibus seducere ad familiaria colloquia *Attalum* atque hortari institerunt, ut quam pro fratre susceperat legationem poneret, ac pro se loqueretur. *Senatum* enim à fratre ejus alienatum, proprium ipsi dominatum ac potentiam velle conciliare. Ex quo fiebat, ut *Attalo* erigerentur animi; ita ut nonnullis è proceribus reciperet, in *Senatum* se venturum, ut de ea re verba apud *Patres* faceret. Verùm ab eo proposito *Stratius* medicus eum dimovit, vir prudentiæ singularis & ad persuadendum efficax. Postulat enim ei ob oculos, & jam in præsentia regnare ipsum, non minus quam fratrem; & in posterum regni non dubium successorem relinquere: neque vero eam spem abesse longè, quum propter infirmitatem corporis in dies atque in horis vitæ finem expectet *Eumenes*. Accessisse etiam novam tempestatem regno tumultus *Galliæ*, cui vix consensu & concordia regum resisti queat; quanto minus si ad externum bellum intestina fedidio adiciatur? *Introducitur* igitur in *Senatum* *Attalus*, gaudium suum de victo *Perseo* primum

testatus

testatus est: deinde de fide atque alacritate animi sua quam ad id bellum adhibuerat disseruit. Tum de mittendis legatis qui Galatas sua autoritate ab armis avocarent, & ad statum priorem redigerent, multis verbis egit. Adjecit etiam de Aniorum & Maronitarum urbibus: quas sibi dari dono postulabat: accusationem vero fratris & petitionem de dividendo regno penitus omisit. [*Id. ibid.*]

Senatus, existimans Attalum iterum se aditurum & de iis rebus separatim acturum, legatos missurum se promisit; & in muneribus largiendis, quæ moris est dare, magnificentia singulari est usus: urbes etiam illas daturum se pollicitus. Sed quum post exhibita sibi omnia humanitatis officia urbe exiisset Attalus, neque eorum quæ sperabat Senatus quicquam fecisset; frustrati Patres sua spe, dum iis adhuc esset in Italia, Anum & Maroneam liberas pronuntiarunt, promissione quam Attalo fecerat revocata. Legationem vero, cujus Publius Licinius princeps erat, ad Galatas miserunt. [*Polyb. legat. 93.*]

Inter multas Asia Græciæque legationes, post Attalicam hanc, Rhodiorum maximè legati in se omnium oculos animosque converterunt. Eorum duplex hoc tempore erat legatio: quarum priorem obibat Philocrates, posteriorem Philophron & Astymedes. [*Id. ibid. Liv. lib. 45.*] Rhodii enim responso illo accepto, quod statim post pugnatam cum Perseo pugnam Agésipoli datum fuerat, ira Patrum adversus se cognita & minus auditis, exemplo legationes illas miserunt. [*Polyb. ibid.*]

Legati quum primo in veste candida visi essent (quod & gratulantes decebat, & si sordidam vestem habuissent, lugentium Persei casum præbere speciem poterant:) postquam consulti ab Marco Junio Consule patres, stantibus in Comitio legatis, an locum, lautia, Senatuumque darent; nullum hospitale jus in iis servandum censuerunt. Egressus Curia Consul, quum Rhodii gratularum se de victoria, purgatumque civitatis crimina venisse, petissent ut Senatus sibi daretur, pronuntiavit: locius & amicis & alia comiter atque hospitaliter præstare Romanos & Senatum dare consueisse; Rhodios non ita meritis eo bello, ut amicorum sociorum numero habendi sint. His auditis prostraverunt se omnes humi; Consulem & cunctos qui aderant orantes, ne nova fallâque crimina plus obesse Rhodiis censerent quam antiqua merita, quorum ipsi testes essent. Et exemplo veste sordida sumpta, domos principum cum precibus ac lachrymis circumbant; orantes ut prius cognoscerent causam, quam condemnarentur. [*Liv. lib. 45.*]

Marcus Juventius Tullia Prætor, cujus inter cives & peregrinos iurisdictio erat, populum adversus Rhodios incitabat: novoque & malo exemplo, antè non consulto Senatu, non Consulibus certioribus factis, de sua unius sententia rogationem tulerat, vellent juberent ne bellum Rhodiis indici, & ex ejus anni magistratibus deligi qui ad id bellum cum classe mitterentur; se eum sperans futurum esse, Huic actioni M. Antonius & Marcus Pomponius tribuni plebis adversabantur: indeque inter prætorem & tribunos omnia intempestivè agendi certamen erat. Tribuni festinationem Prætoris ante tempus intercedendo in adventum Imperatoris Amilii differendam persuaserunt. [*Id. ibid.*] Ab Antonio Prætor de rostris est detractus; introductique in Senatum ab eo Rhodiorum legati, verba fecerunt; prius quidem Philophron, deinde etiam Astymedes. [*Polyb. legat. 93. cum Diodor. Siculo, legat. 19. & in Phorii Bibliotheca, eod. 244.*] Cujus posterioris videret ea esse oratio, quæ *ἀντιπάλαι* habetur apud Livium. Suam enim concionem in litteras relatam Astymedem publicavisse, testatur Polybius: quam tamen à prudentioribus eo nomine improbatam fuisse, addit idem (in priore fortasse illius parte, quæ apud Livium desideratur) quod defensionem patriæ suæ ita instituisset, ut cum reliquorum Græcorum criminatione minime necessaria esset conjuncta.

Finita oratione, universi prociderunt, ramosque oleæ supplices jactantes, tandem excitati Curia excesserunt. Tunc sententiæ interrogari cæptæ. Infestissimi Rhodiis erant, qui consules prætoresve aut legati gesserant in Macedonia bellum. Plurimum causam eorum adjuvit M. Porcius Cato, qui asper ingenio, tum lenem mitemque Senatorem egit. Ejus oratio pro eis in Senatu tunc habita, quinto Originum libro ab ipso est inclusa. [*Liv.*] Patres demum, de injuriis multa sigillatim Rhodiis asperè ac dure exprobrantes; nisi per paucos populo Romano amicos staret, ac maxime per ipsos legatos, scire probe Senatuum dixerunt, quomodo Rhodii essent tractandi. Atque ita redditum eis est responsum; ut nec hostes fierent, nec socii permanerent. [*Polyb. Diodor. Sicul. & Liv. ut supr.*]

Hoc edito responso, exemplo Rhodum abiit Philocrates: Astymede Romæ subsistente, ut quæ agerentur sciret, certioresque suos faceret. Rhodii, qui maximo illo metu belli à Romanis inferendi videbantur liberati, cætera ceteri erant admodum tristitia æquo animo ferebant. [*Polyb. & Liv.*]

P. Licinius & ceteri legati qui cum Attalo ad finiendum bellum inter Gallos & regem Eumenum missi erant, Synnada pervenerunt: cum Eumenes (quem, recuperata valetudine, ver primum ex domo exciverat) ad Sardes undique exercitum contraxisset. Synnadis legati Romani Solovettium ducem Gallorum sunt allocuti, & Attalus cum eis profectus: sed castra Gallorum intrare eum non placuit, ne animi ex disceptatione irritarentur. P. Licinius cum regulo Gallorum locutus, ferociorem eum deprecando reperit. Ut mirum videri possit, inter opulentos reges Antiochum Ptolemæumque tantum legatorum Romanorum verba valuisse, ut exemplo pacem facerent: apud Gallos nullius momenti fuisse. [*Liv. lib. 45.*]

Ineunte ætate Rhodii legatum *Theætetum* (*Theodosium* Livii habent exemplaria) præfectum classis constitutum, cum corona è 10. (vel 20. ut apud Livium legitur) aureorum millibus; & simul cum eo legationem aliam, cujus princeps Rhodophon, Romam miserunt: ut modis omnibus societatem cum Romanis niterentur contrahere. Societatem autem à Romanis ita volebant peti, ut nullum de ea re scitum populi Rhodii fieret, aut litteris mandaretur: ne, si eam non impetrarent, præter irritam legationem, major repulsis esset ignominia, & facti decreti eos pœniteret. Cum igitur ex legibus potestatem faciendæ societatis, sine rogatione ulla perlata, Præfectus classis unus haberet: per ipsum tentare animos decreverunt. Et antehac quidem illi, licet nobilissimas pulcherrimasque victorias Romanorum adjuvissent, per annos tamen 40. ita in amicitia fuerant, ut sociali fœdere se cum eis non illigarent: ne sacramenti religione adstricti, regibus & dynastis aliis bella cum Romanis gerentibus spem auxilii sui, si opus esset, prorsus abscinderent. Nunc vero summa contentione honorem hunc obtinere sunt enisi, non quod novis societatibus studerent aut quemquam præter ipsos Romanos metuerent; sed ut minus se Romanis suspectos redderent. [*Polyb. legat. 93. Liv. lib. 45. Dio, legat. 21. vel 22.*]

Vix Romam Theætetus appulerat, cum Caunii ab eis desciverunt; & Mylassenses Euromensium opida occuparunt. Rhodii igitur, Lyco propere missò cum exercitu, Caunios, quamquam Cibratarum asciverant auxilia, coegerunt imperio parere: & Mylassenses Alabandinosque, qui Euromensium provincia adempta ad ipsos conjuncto exercitu venerunt, circa Orthosiam acie vicerunt. [*Polyb. & Liv. ibid.*]

Sub idem fere tempus à Senatu decretum est editum, quo Caribus & Lyciis omnibus quos Rhodiis post confectum bellum Antiochicum Romani attribuerant libertas concedebatur: jussique Rhodii sunt ante certam diem ex Lycia Cariaque præfectos deducere. Quo accepto nuntio, mentes Rhodiis iterum pavore sunt concussæ: malè metuentibus, ne & coronam frustra donassent, & societatem frustra sperassent. Atque ita Rhodii Lyciam Cariamque, postquam magnis expensis, tria bella ad eas obtinendas sustinere fuissent coacti, tandem amiserunt. [*Polyb. legat. 93. & 104. Liv. lib. 45. Appian. Syriac. pag. 116.*]

Quum Theæteto senatus esset datus, de societate cum Rhodiis ineunda verba fecit. Sed dum Patres moras nectunt, vita ille functus est, octuagenario jam major. Deinde advenrunt Romam Caunii & Stratonicensis exules: qui postquam in Senatu essent auditi, factum est Senatusconsultum, quo jubebantur Rhodii præsidia Cauno & Stratonicea educere. Eo responso accepto, Philophon & Astymedes festinanter in patriam sunt profecti; ne Rhodii si præsidia educere neglexissent, aliarum denuo calamitatum principium suæ civitati exoriretur. [*Polyb. legat. 99.*]

Per idem tempus Cnossii & Gortynii bellum cum Rhaciis gerebant: isto fœdere inter ipsos, quod & jurejurando firmaverant; non prius se bellandi finem facturos, quam Rhacum vi expugnassent. [*Id. legat. 100.*]

Rhodii cognita Cauniorum legatione, quum animadverterent nihil remittere Romanorum iram, obsecuti per omnia eorum voluntati sunt. [*Id. ibid.*] Atque ita amiserunt Caunium, quam à Ptolemæi ducibus talentis 200. redemerant; & Stratoniceam, quam ut magnum beneficium ab Antiocho & Seleuco acceperant: quarum urbium utraque 120. annua talenta civitati ipsorum pendebat. [*Id. legat. 104.*]

Rhodii legationem, cujus princeps erat Aristoteles, Romam miserunt. His mandatum erat, ut societatis iterum mentionem facerent, inque eam curam incumberent. Sed quum adulta jam ætate in urbem legati isti venissent, & dato ipsis senatu, post expositum Rhodiorum obsequium in omnibus quæ imperata fuerant, ad societatem multis variisque rationibus Patres essent hortati; Senatus ejusmodi responsum dedit, in quo nulla amicitie mentione facta, ut societatem Rhodiis indulgerent, Patres sui officii negarunt esse. [*Id. legat. 100.*]

5 8 ; 8 Autumni initio L. Æmilius Paulus, præposito castris C. Sulpitio Gallo, ad circumeundam Græciam cum haud magno comitatu profectus est; tequentibus latera Scipione filio & Athenæo Eumenis regis fratre. Macedoniæ libertatem, & leges sociis convenientes dedit. Ab feriis rebus ludicrum, quod ex multo ante præparato, & in Asiæ civitates & ad reges missis qui denunciarent, & quum circumiret ipse Græciæ civitates indixerat principibus, magno apparatu Amphipoli fecit. Notataque est in illo conventu Europæ Asiæque, undique partim ad gratulationem partim ad spectaculum contracta multitudo, tantis navalibus terrestribusque exercitibus, ea copia rerum, ea vilitas annonæ; ut & privatis & civitatibus & gentibus dona data pleraque ejus generis sint ab Imperatore, non in usum modò præsentem, sed etiam quod domos aveherent. [*Liv. lib. 45.*]

A Romanis Labeo ad Antissam in Lesbò insula diruendam, & traducendos Methymnam Laryssaos est missus: quod Antenorem Persei præfectum, quo tempore cum lembis circa Lesbum est vagatus, receptum comitatibus juvissent. [*Id. ibid.*]

Prusias (Venator) Bithyniæ rex, cum filio Nicomede, Romam venit. Illi obviam L. Cornelium Scipionem quaestorem Capuam Senatus misit: censuitque ut domus ei Romæ quam optima conducere, & copiæ non solum ipsi sed etiam comitibus ejus publice præberentur. In eoque excipiendo tota urbs unius humani amici vulum habuit. [*Liv. lib. 45. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1.*]

Magno comitatu urbem ingressus ad forum à porta tribunalque Q. Cassii prætoris perrexit: concurreruntque undique facti, Deos qui urbem Romam incolerent, Senatūque & populum Romanum salutatum se dixit venisse: & gratulatum quod Persea Gentiumque regem vicissent; Macedonibusque & Illyriis in ditionem redactis; auxissent Imperium. Quum prætor Senatū ei, si velit, eo die daturum dixisset; biduum petiit, quo templa Deūm urbemque & hospites amicosque viseret. Datus qui circumduceret eum L. Cornelius Scipio quæstor, Tertio post die Senatū adiit, victoriam gratulatus est, merita sua in eo bello commemoravit; petiit ut votum sibi solvere, Romæ in Capitolio decem majores hostias, & Præneste unam Fortunæ liceret: ea vota pro victoria populi Romani esse. Et ut societas secum renovaretur: agerque sibi de rege Antiocho captus, quem nulli datum à populo Romano Galli possiderent, daretur. Filium postremo Nicomedem Senatū commendavit. Omnium qui in Macedonia Imperatores fuerant favore est adjutus. Itaque cetera quæ petebat concessa: de agro responsum est, legatos se missuros ad inspiciendum, an ager ille populi Romani fuisset nec cuiquam datus. Facile Nicomedis commendationem se accipere. Quanta cura regum amicorum liberos tueatur populus Romanus, documento Ptolemæum Egypti regem esse (cui nuper regnum ab Antiocho invadente, sua autoritate conservarat.) Justum est etiam, ut victimæ aliæque quæ ad sacrificium pertinerent, seu Romæ seu Præneste immolare vellet Regi ex publico, sicut magistratibus Romanis, præberentur; & ut ex classe quæ Brundusii esset, naves longæ 20 assignarentur, quibus uteretur: donec ad classem dono datam ei Rex pervenisset, L. Cornelius Scipio ne ab eo abcederet, sumptumque ipsi & comitibus præberet, donec navem conscendissent. Mirè lætum & ea benignitate in se populi Romani Regem fuisse ferunt: munera sibi data ipsū tenuisse, filium jussisse donum populi Romani accipere. Hæc de Prusia Romani scriptores retulerunt. [Liv. *ibid.*]

Polybius & alii Græci, quum veniret in curiam, summis se illum scribunt, & osculo limen Curie contigisse; & Deos Servatores suos Senatū appellasse, aliamque orationem non tam honorificam audientibus quam sibi deformem habuisse: atque ob hanc ipsam summam vilitatem responsum à Senatu benignius accepisse. [Id. *ib.* Polyb. *legat.* 97. Diod. *Sicul. legat.* 22. Dio, *legat.* 22. *vel.* 23.] Moratus autem circa urbem 30 haud amplius dies; in regnum est profectus. [Liv. *fin.* lib. 45.]

Secundum hæc fama est allata, Eumenem regem Romam adventare. Qui quia Macedonico bello se medium egerat: ne aut inimicus judicatus videretur si exclusus esset, aut liberatus crimine si admitteretur; lex in commune lata est, ne cuiquam regi Romam venire liceret. [Polyb. *legat.* 97. Liv. lib. 46.] Deinde certiores facti Eumenem Brundisium in Italiam appulisse; Quæstorem ad eum miserunt, qui decretum hoc ei afferret, & dicere eum juberet, Ecquid ope Senatū in aliquo esset ei opus: quod si Patres nihil posceret, denuntiaret ei, ut quam primum Italia excederet. Rex habitocum Quæstore colloquio, intellecta Senatū voluntate, verbum nullum commutavit, nulla re opus habere se confirmans. Hoc pacto, non solum ne Eumenes Romam veniret, sed etiam aliud quid quod ad rem eorum faciebat, Romani consecuti sunt. Nam quum ingens regno Pergameno periculum à Galatis immineret: non erat dubium quin propter hanc contumeliosam Eumenis rejectionem, amicis quidem omnibus illius animi conciderent; Galatæ vero duplo ad persequendum bellum animosiores essent futuri. Atque hæc ineunte hyeme sunt facta. [Polyb. *ibid.*]

Mattathias filios suos ad pietatis studium & fortitudinem in Lege Dei constanter defendenda cohortatus, Simonem ut consiliarium & patrem eis commendavit, Judam vero Maccabæum ut belli ducem: utpote robore valentem à juventute sua. Deinde eis benedicens, mortuus est anno regni Græcorum 146. postquam annum unum miseræ & extulanti turbæ præfuisse. Et sepeliverunt eum filii ejus in sepulchris patrum suorum in Modin: & planxerunt eum omnes Israëlitarum planctu magno. [I. *Maccab.* II. 49, & 70. *Joseph.* lib. 12. *cap.* 8. 9.]

Judam Maccabæum, in locum patris succedentem, adjuvabant omnes fratres ipsius, & omnes qui adhæserant patri ipsius. [I. *Maccab.* III. 1, 2.] Qui latenter introeuntes in vicos, adhortabantur cognatos; & eos qui permanserant in Judaismo assumentes congregaverunt sex vicorum millia. Et invocârunt Dominum, ut aspiceret populum ab omnibus afflictum, miseretur templum ab hominibus impiis profanatum & urbem perditam, & sanguinem ad se clamantem exaudiret: ac recordatus iniquæ perditionis infantium innocentium, & blasphemiarum quæ prolatae fuerant in nomen ipsius, odium suum in scelestos ostenderet. [II. *Maccab.* VIII. 1, -- 4.]

Interim Antiochus Epimanes, cum de ludis ab Æmilio Paulo in Macedonia peractis audisset, ac vellet largitionis magnificentia Paulum superare: legatos speculatoresque in civitates misit, qui ludos denunciarent ab ipso ad Daphnem juxta Antiochiam exhibendos: ita ut ex universa Græcia (ut Polybius) vel ex omnibus orbis partibus (ut Diodorus narrat) ad spectaculum illud viri celeberrimi certatim concurrerent. Pompæ vero ordinem, in Historiarum suarum libro 31, ita descripsit Polybius.

Præibant hominum ætate florentium millia quinque, Romanorum instar armatorum, cum hamatis loriceis. Sequebantur continenter Mysi totidem. Ab his Cilicum tria millia, levis armaturæ, expeditorum, cum aureis coronis. Post hos Thracæ totidem, Galatarum quinque millia, & præterea quidam cum argenteis scutis. Post hoc deinceps gladiatorum paria 240.

4548 166

Horum à tergo fuerunt, Pisces quidem vel Nilais pous (ut doctissimus Casaubonus locum emendavit (equis insidentes mille, plebeis vero ter mille: & horum complures cum phaleris ac coronis aureis, cum argenteis alii. His succedebant focii & amici; equites circiter mille: omnes cum aureis phaleris. Coniuncta cum iis fuit amicorum ala, numero illis par, & ornatu. Præter hos delecti 1000 progressi sunt: quos secutum est appellatum *agema*, præstantissimus equitum ordo, circiter 1000. Postremum agmen claudabant equites cataphracti 1500. quod & viri & equi armis operti essent, ita dicti. Omnes isti prædicti paludamenta purpurea habebant: quidam etiam auro texta, & animantium imaginibus picturata. Post hæc, centum currus sex equis junctis processerunt, quadrigæ vero 40. Erat præterea junctorum elephantum currus, & biga. Sigillatim vero 36. elephantum sine ordine subsequerentur.

Adolescentes puberes circiter 800 coronas aureas habentes processerunt, boves opimi circiter 1000, mensæ factæ ferme 300, elephantorum dentes 800. Omnium quotquot apud homines vel creduntur vel dicuntur esse dii aut demones, atque adeo heroum idola ferebantur; alia inaurata, alia stolis aureis induta, adjectis his omnibus cum ornato sumptuoso elogii ac sententiis, traditæ de illis historia congruentibus. Additæ sunt his & imagines Noctis, Diei, Terræ, Cæli, Auroræ, & Meridiei. Dionysii, qui regi fuit ab epistolis, pueri mille in eo pompa ductu incedebant, argenteis vasis onusti, quorum nullum minus pendebat mille drachmis: Regis autem 600 pueri illos consequebantur, aurea vasa sustinentes; & hos mulieres circiter 200, ex aureis urnis spectatores unguentis respargentes. Post quas mulieres 80 in lectis aureos pedes habentibus vehentur, atque in argenteos pedes habentibus 500 sedentes; magna impensa cultæ ac exornatæ. In pompa hæc splendidissima fuerunt.

Post eam, ludi & gladiatoria certamina & venationes per dies 30 sunt celebrata: quo toto tempore diversi generis unguentorum facta est omnibus qui in gymnasium certaturi venissent, à Rege copia. Eum in usum quindecim libra aurea erant posita crocino unguento plena; totidemque cinnamomino & nardino. Ea unguenta primis quinque diebus sunt data: parique munificentiæ reliquis deinceps diebus, telinum, amaracinum & lilium. Ad epulas sternerentur convivis aliquando mille triclinia, aliquando mille quingenta apparatus sumptuosissimo. Quæ omnia sic absoluta & exulta sunt partim iis quibus in Ægypto (perfidè violato fœderis pacto) Philometorem regem adhuc puerulum defraudaverat, partim iis quæ ab amicis collata sunt, partim ex spoliis plurimorum templorum quæ expilaverat. [*Polyb. apud Athenæum lib. 5. cap. 4. & lib. 10. cap. 12.*]

Sed magnitudinem hujus apparatus, quæ ipse Rex per se obibat vilem atque indecoram reddiderunt. Modico enim vectus cantherio ultro citroque pompa adeguitans, illos progredi, hos subsistere jubebat; alios, prout erat libitum, ordinabat: adeo ut si quis diadema ei detraxisset, nemo Regem esse illum crediturus fuerit, qui ne mediocri quidem atque honestioris ministri speciem præ se ferret. Jam vero in publico epulo, ad cœnaculorum aditus subsistens, alios introducebat, alios in lectis componebat. Ministris qui fercula portabant dux ipse præibat; & circumambulans, modo adsidabat, modo humi accubabat: nec raro aut buccam interim aut poculum è mensâ deponens, exilicbat discurrerebatque. Cœnaculum etiam circumlustrans propinatos sibi nunc ab his nunc ab illis calices stans hauriebat; & cum his, qui festivis narrationibus convivas exhilarabant, ludibundus jocabatur. Quin & producto in longum tempus convivio, cum multi jam excessissent, ipse totus coopertus à mimis allatus est, humique depositus, velut unus quidam ex suis consortibus. Tandem vero velut symphonia excitatus surrexit & saltavit atque cum ridiculis scuris histrionem egit: adeo ut præ pudore cuncti ex convivio diffugerent. [*Polyb. ibid. & eum secutus Diodor. Sic. in Excerptis Valesii, pag. 321.*]

Peraçto demùm ludicio, legatus mox venit ad Antiochum Tiberius Græccus, ad exploranda Regum consilia & rerum statum à Senatu missus: quem ea dexteritate atque humanitate excepit Rex, ut non solum molirium res novas nihil suspicaretur, aut ullum signum animadverteret animi propter illa quæ Alexandria acciderant subalienati; sed etiam omnibus se offereret, qui ejusmodi aliquid dicerent. Nam & aula celsit legatis Romanis Antiochus, & ipso prope diademate: quum tamen ad eos voluntas ejus non inclinaret, sed animo esset à Romanis alienissimo. [*Polyb. legat. 101. & 109. Diodor. Sic. in Excerptis Valesii, pag. 322.*]

Dum ludicris suis Daphnæ vacabat Antiochus, serio in Judæa rem gessit Judas Maccabæus. A fratribus enim impigre adjutus, ejecto hoste & impiis tribulibus necatis, à præteritis piaculis eam terram purgabat. [*Joseph. lib. 12. cap. 9.*] Civitates & vicos ex improvise veniens succendebat, & commoda loca occupans non paucos hostium in fugam vertebat; maximè noctium adjumento ad hujusmodi insidias usus: adeo ut de fortitudine ejus fama ubique personaret. [*I. Maccab. III 8 9. II. Maccab. VIII. 6, 7.*]

Legatis qui à Galatis ex Asia Romam sunt missi concessit Senatus, ut suis legibus uterentur: si modo intra habitationes proprias sese continerent, & extra fines armati non prodirent. [*Polyb. legat. 102.*]

Pytho legatus à Prusia Bithyniæ rege Romam missus, de Eumene rege Senatui est conquestus, quod fines suos depopularetur & quædam loca sibi adimeret: accusans eum insuper, quod à Galatia omnino non abstinere, nec Senatus decretis morem gereret; sed eos quidem qui ipsius partes sequerentur alerem omnibusque rebus ornaret, eos vero qui Romanæ partis erant & ex Senatus decretis administrari. Republicam cupiebant humiliores redderet. Aderant & è

civitatibus Asiaticis nonnulli qui eundem acculabant, & in vitam ab eo societatem cum Antioche contra populum Romanum significabant. His auditis Senatus, neque criminationes respuit, neque mentem aperuit suam, sed clam apud se habuit; Eumeni atque Antiocho disfidens. Galatis interim aliquid semper deferebat, & in libertate vindicanda adjuvabat. [*Id. legat. 104. Liv. lib. 46.*]

Astymedes Rhodiorum legatus, patriæ causam Romæ coram Senatu agens, oratione magis moderata quam in priore legatione est usus. Omissa enim criminatione aliorum, id unum egit, ut satis pœnarum suos dedisse ostenderet & longe supra delictum. Ubi instituta particulari detrimentorum quæ Rhodii passi fuerant enumeratione, præcipuam eorum calamitatem illam fuisse dixit, quod portus vectigal amisissent: quum & Delum Romani iussissent esse immunem, & populo libertatem ademissent statuendi, sicut ante faciebat, tum de portorio tum de cæteris publicis rebus: ita ut portorium, quod superioribus temporibus decies centenis drachmarum millibus redimebatur, nunc ad centum quinquaginta millia vix pervenerit. Cumque ipsis liquido constaret, paucorum culpa id delictum fuisse admissum, eosque adeo omnes à populo supplicii fuisse affectos, ne in suscepta ira erga illos qui nihil deliquerunt inexorabiles permanerent, sed in pristinam gratiam & benevolentiam illos reciperent, oravit. Hoc enim esse quo nunc patriæ esset opus, non autem belli & armorum ullam societatem. Visaque est omnibus illius oratio præsentis Rhodiorum statui convenire. Et quum Tiberius Græcus, nuper ex Asiatica legatione reversus, primùm quidem omnibus Senatus decretis à Rhodiis fuisse obtemperatum, deinde omnes capitis fuisse damnatos quorum opera alienatus populus fuerat à Romanis, renuntiaasset: dicentibus contrarium os obturavit, & ut societatem Romani cum Rhodiis inirent pervicit. [*Polyb. legat. 104.*]

De Eumenis vero & Antiochi consiliis nihil certius Senatui renuntiare Tiberius potuit, illis quæ jam ante quam Roma proficisceretur, cognoverat. Adeo comitate sua Reges in mutuis congressibus eum sibi adjunxerant. [*Ibid. lib. 105.*]

Apollonius Samariæ præfectus, ex gentibus & Samaritanis magno collecto exercitu, contra Judæos pugnavit. Quem percussum Judas Maccabæus occidit: cecideruntque vulnerati multi, & reliqui fugerunt. Cepitque Judas spolia eorum, & inter ea gladium Apollonii, quo deinceps in bello ipse semper est usus. [*I. Maccab. III. 10, 11, 12. Joseph lib. 12. cap. 10.*]

Audiens vero Seron Cælesyriæ præfectus Judam, multis undique ad eum confluentibus, magnas circa se copias habere; contractis quibus præerat militibus, adjunctis etiam impiis Judæorum perfugis, ad ascensum Beth-horonis in Judæa castra posuit. Ubi à Juda Maccabæo contritus est Seron & exercitus ejus: cæsisque ex eis circiter 800 viris, reliqui in regionem maritimam ad Philistæos fuga se receperunt. [*I. Maccab. III. 13,--24. Joseph. ut supr.*]

Id ubi compertum est Antiocho, ira succensus, congregavit copias omnes regni sui: & dato eis in annum stipendio, mandavit ut paratæ essent ad omnem usum. Quo stipendio numerato, vidit thesauros suos exhaustos deficere. Nam deficientibus Judæis ab eo, qui ei ultra trecenta argenti talenta annua pensitaverant, & Græcis præterea urbibus multisque regionibus persecutionis malo turbatis, (nam ne Gentibus quidem ille pepercerat, sed deserere inveteratas superstitiones & ad unum ritum deducere tentaverat) vectigalia plurimum imminuta sunt. Veritumque ut non haberet quod sufficeret ad ejusmodi sumptus & donaria, quæ dederat antea liberali manu (ut abundaverat supra reges priores largitate donorum:) de protectione in Persidem cogitare cœpit; ut acciperet tributa regionum illarum, & congregaret pecuniam multam. [*I. Maccab. III. 27,--31. Joseph. lib. 12. cap. 11. Sever. Sulpic. sacr. histor. lib. 2.*]

Eo profecturus Antiochus, Lyfiam regii generis hominem regionibus inter fluvium Euphratem & terminos Egypti positis præfectum, & filii sui Antiochi (Eupatoris) curatorem in Syria reliquit: & tradito ei dimidio exercitus universi cum elephantis, Judæorum nomen funditus delere iussit, & eorum regionem dare alienigenis incolendam. Cum reliquo exercitu ipse profectus Antiochia (juxta Daphnem) anno Græcorum 147. trajecto Euphrate, regiones superiores peragravit. [*I. Maccab. III. 32,--37.*]

Philippus (quem Hierosolymis Antiochus præfecerat, II. Maccab. V. 22.) videns Judam Maccabæum brevi ad incrementum pervenisse, Ptolemæo (Dorymenis filio) Cælesyriæ & Phœnicæ duci scripsit, ut succurreret Regis negotiis. Ipse vero cito electum Nicanorem Patrocli filium è summis amicis misit, subjectis ei militibus è gentibus omnigenis non paucioribus viciis mille, ut universum Judæorum genus tolleret: eique Gorgiam adjunxit ducem, rerum militarium peritissimum. [*II. Maccab. VIII. 8, 9.*]

Ipsum quoque Ptolemæum filium Dorymenis, ut his suppetias ferret, misit Lyfias: ita ut sub tribus ducibus, Ptolemæo, Nicanore & Gorgia, numerarentur 40 millia peditum, & 7 millia equitum. Qui profecti cum universo exercitu suo, castra posuerunt prope Emmaentem in regione campestri. [*I. Maccab. III. 38, 39, 40.*]

Cumque Romanis tributum deberet Antiochus bis mille talentorum; ex venditione mancipiorum Judæorum illud solvere, constituens Nicanor, mille mercatores è civitatibus maritimis accessit, promittens 90 corpora talento se distracturum. [*II. Maccab. VIII. 10, 11,--34, 36.*] Quorum audita fama, mercatores regionis sumpto argento & auro multo cum ministris suis in castra venerunt, ut Israelitas servos compararent: & accesserunt ad eos copię Syriæ, & regionis allophyolorum sive Philistæorum. [*I. Macc. III. 41.*]

Urbe Hierosolymitana à suis deserta, & Templo profanato, Judas Maccabæus in tanto periculo exercitum suum Maspam sive Mitzpam, è regione Hierosolymorum, duxit: quia ante Templum conditum locus ille orationis fuerat Israël. [*Judic. XI. 11. XX. 1. XXI. 5, 8. I. Sam. VII. 5, 6. X. 17.*] Ibi indicto jejuniò, ardentibus votis defensionem exiguæ manus (habebat enim secum sex tantum millia, vel septem, ut in Latinis legitur codicibus) adversus tantas hostium vires à Deo peti jussit. Deinde iis qui edificaverant domos, & desponsaverant uxores, & plantaverant vineas, & formidolosos, juxta Legem (*Deuteron. XX. 6, 7, 8.*) domum dimissis; aciem in quatuor ordines divisit, & fratres suos Ducès eis præficiens, eorum cuilibet 1500. milites ducendos tradidit. Et movens se exercitus, ad austrum Emmauntis castrametatus est è regione hostium. Ubi Judas, omnes studiose cohortatus ad fortiter pugnandum & mortem pro patria divinisque legibus oppetendam, ad prælium in proximum diem paratos esse jussit. [*I. Macc. III. 42.--60. II. Macc. VIII. 12.--22.*]

Ea nocte Gorgias incautos opprimere cogitans, assumptis quinque millibus peditum & mille selectis equitibus, Judæorum castra, ducibus præfidiariis Sionis, ad it. Quo audito Judas, capta sapienter opportunitate divisum exercitum invadendi, Emmauntem contra Nicanorem profectus est, dum abesset scientissimus belli Gorgias. Qui cum venisset in castra Judæ noctu, & neminem invenisset, ratus eos fugere, quærebat hostes suos in montibus. Simulac autem illuxit dies, apparuit Judas in campo Emmauntino cum tribus virorum millibus: qui tamen tegumenta & gladios non habebant pro voluntate sua. [*I. Macc. IV. 1.--6.*]

Judas, animatis ad prælium militibus suis, & tessera eis data, DEI AUXILIO, ipse primæ aciei dux congressus est cum Nicanore. Facto autem illis adjutore Omnipotentem, trucidarunt ex hostibus supra novem millia, vulneraruntque & mutilarunt membris majorem partem exercitus Nicanoris, & omnes fugere coegerunt. Fuga vero tam effusa fuit, ut Judæi ab Emmaunte alios usque ad Gazara (quomodo in Græco Maccabaico Bibliothecæ Arundellianæ codice legitur) sive Gadara (ut in Josepho) alios in Idumæam, alios in Palæstinam, Azotum & Jamniam usque, persecuti fuerint: novissimis omnibus in ea cæsis, usque ad tria circiter virorum millia. [*Ibid. 8.--15. II. Macc. VIII. 23, 24.*]

In his fugitivis fuerunt etiam negotiatores illi, qui nihil de victoria dubitantes, regium exercitum secuti spe captivos mercandi, ipsi prædæ fuere. Pecunias enim eorum Hebræi tempore-runt, quibus ipsi emendi fuerant: cumque eos multum persecuti essent, receperunt se tempore interclusi. Vespera enim à qua Sabbatum incipiebat appropinquante, quum victi exercitus arma collegissent, & spolia eis detraxissent; sabbatho vacaverunt, Dei misericordiam ob liberationem tam mirandam celebrantes. [*II. Macc. VIII. 25, 26, 27.*]

Judæos ad spolia sese conferentes cohibuit Judas, quod eis dimicatio immineret contra Gorgiam, ex irrita expeditione reversum. Cujus copię in monte statim apparentes, quum ex inflammatorum castrorum fumo alteram exercitus sui partem fugatam percepissent, & Judam cum suis in campo paratam ad prælium viderent; fugerunt omnes in terram alienigenarum. Judas igitur ad castrorum spolia reversus, accepit aurum multum, & hyacinthum & purpuram marinam (à Phœnicum mercatoribus relictas) & divitias magnas. [*I. Macc. IV. 16.--23.*] Ex quibus, parte debilibus, viduis & pupillis erogata, reliqua inter se milites partiti sunt. Communi deinde supplicatione facta, ut servis suis porro propitius esset Dominum rogaverunt. [*II. Maccab. VIII. 28, 29.*]

Cum Timotheo & Bacchide Judæi postea congressi, supra viginti millia hostium interfecerunt, munitiones altissimas obtinuerunt, & spolia plurima diviserunt; æquis partibus inter ipsos, & debiles, & pupillos, & viduas, & senes, effectis. Quumque arma eorum collegissent, accurate omnia comportarunt in opportuna loca: reliqua vero spolia tulerunt Hierosolyma. Philarchen quoque, qui cum Timotheo erat, interfecerunt; virum scelestissimum, & qui multum Judæos afflixerat. Similiter & epinicia ob partam victoriam in patria celebrantes, Callisthenem qui sacras portas incenderat, in domunculam quandam confugientem, cremaverunt. Ille vero omnium sceleratissimus Nicanor, gloriosa veste (quo minus agnosceretur) deposita, per mediterranea solitarius fugiens, venit Antiochiam; Judæos, propugnatores habentes Deum, invictos fuisse prædicans. [*II. Maccab. VIII. 30.--36.*]

Lysias, ex iis qui effugerant suorum cladem resciscens, confusus est; quod ea non evenissent Israël quæ voluerat, & quæ Rex ipsi mandaverat. [*I. Maccab. IV. 26, 27.*]

Sequente igitur anno (regni Græcorum 148.) cum sexaginta millibus lectissimorum peditum & quinque millibus equitum per Idumæam in Judæam irruit. Cui habenti castra ad Bethsuram (in Judæa termino) Judas Maccabæus cum decem millibus occurrit; & invocato prius publice auxilio Dei, prælium cum hostibus commisit. Ubi cum Lysias videret Judæos contemptu mortis quasi furens hostium globos perumpere, & suos in fugam jam conversos esse, quinque circiter millibus amissis; Antiochiam rediit, novam expeditionem majore apparatu moliturus. [*I. Maccab. IV. 28.--35.*]

Antiochus Epiphanes adversus Artaxiam regem Armeniorum, qui de Orientis partibus movebatur, expeditione suscepta, plurimos de ejus exercitu interfecit, ipsumque Artaxiam cepit. [*Appian. Syriac pag. 117. & 131. Porphyr. apud Hieronym. in Daniel. cap. 11.*]

Cum Prusias Bithyniæ rex Eumenem Pergamenum, Romanis alias ob inventas litteras Societatis ab eo cum Perseo contra ipsos initæ indices satis suspectum, non solum ipse omni studio

accusavisset,

accusavisset, sed etiam Galatas & Selgentes & multos alios Asiæ populos ad faciendum idem impulisset: Attalus & Athenæus à fratre Eumene Romam missi, non solum omnia quæ obiciebantur crimina coram Senatu diluerunt; sed etiam honoribus aucti in patriam redierunt. At non propterea suspicionem dudum conceptam adversus Eumenem & Antiochum remisit Senatus: sed C. Sulpicium Gallum & Marium Sergium legatos misit, qui de consiliis Antiochi atque Eumenis accurate inquirerent; nunquid bello necessaria apparerent, ac societatem adversus Romanos junxissent. [*Polyb. legat. 106. Diodor. Sicul. legat. 21.*]

C. Sulpicium Gallum in Asiam delatus, edicta per celeberrimas civitates imprudenter proposuit, quibus jubebat ut quicumque Eumenem regem accusare vellet, ad diem certum Sardibus præsto esset. Ipse cum Sardes venisset, posita in gymnasio sella, per decem dies audiendis accusatoribus vacavit, omnis generis probra ac convicia in Regem libentissime admittens, omnemque criminandi anam amplectens; quippe qui ingenio esset vano, atque ex dissensione cum Eumene gloriam captaret. [*Polyb. lib. 31. in Excerpti. Valesii, pag. 145.*]

Judas Maccabæus & fratres ejus, quum primum se viderunt ab hostibus quiescere, cum castris universis ascendentes Hierosolyma, templum & civitatem (excepta arce Sionis) receperunt. Aras autem quæ per forum ab alienigenis fuerant extractæ & delubra demoliti sunt. Impera vitque Judas certis hominibus ut oppugnant eos qui erant in arce Sionis, donec Templum emundaret; cujus conspecta desolatio vehementissimum luctum omnibus præsentibus concitaverat. [*I. Maccab. IV. 36,--41. II. Macc. X. 1, 2.*]

4. Sacerdotes legis studiosi, à Juda delecti, mundaverunt Sanctuarium, lapides contaminatos in locum immundum extulerunt, altare holocausti à gentibus pollutum demoliti sunt, (lapidibus illius in monte domus Dei repositis, donec veniret Propheta qui doceret quid de illis fieri oporteret) ex integris lapidibus & ferro intactis juxta Legem [*Deuteron. XXVII. 5, 6.*] altare novum priori simile extruxerunt, Sanctum & Sanctum Sanctorum instaurarunt, atria sanctificaverunt, fideisque novis instrumentis sacris, intulerunt candelabrum & altare suffituum & mensam in Templum. Ita suffitum fecerunt in altari, & accenderunt lucernas candelabro impositas, & imposerunt mensæ panes propositionis, extenderuntque vela; & consumnaverunt omnia opera quæ curaverant. [*I. Maccab. IV. 42,--51. II. Maccab. X. 3.*]

Tum surgentes mane 25. die mensis 9. (Cisleu vel Chasseu dicti,) anno regni Græcorum 148, quum lapidibus attritis ignem ex eis accepissent, obtulerunt sacrificium ex lege in altari holocaustorum novo, [*I. Maccab. IV. 52, 53. II. Maccab. X. 3.*] biennio, postquam Judas patri Mattathie in principatu successerat: justo vero triennio, postquam à gentibus ibi sacrificari coeptum est. Eodem enim ejusdem mensis die, & ab illis vetus altare contaminatum, & à Juda novum dedicatum fuit. [*I. Maccab. IV. 54. II. Maccab. X. 3,--5. Joseph. lib. 12. cap. 11.*]

Celebrata autem est Dedicatio illa canticis, & citharis, & cinytis, & cymbalis, cum lætitia magna. Et universus populus ceciderunt proni in terram, & adoraverunt, & benedixerunt Deo cæli, qui prosperum successum eis dederat; rogantes eum, ne amplius in ejusmodi mala inciderent; sed si quando etiam peccarent, ut ab ipso cum benignitate corripentur, ac non blasphemis barbarisque gentibus traderentur. Et celebrarunt dedicationem altaris per dies octo: obtuleruntque holocausta cum lætitia, & sacrificium salutis (sive pacificum) & laudis. Et ornarunt partem anteriorem templi coronis aureis & scutulis: & instaurarunt portas & pæstophoria (sive conclavia ad latera Templi posita,) feceruntque eis januas. [*I. Macc. IV. 54,--58. II. Macc. X. 4, 6.*]

Deinde statuit Judas ejusque fratres & tota ecclesia Israelis, ut in tota Judæorum gente quotannis agerentur dies dedicationis altaris per dies octo, à 25 mensis Chasseu, cum lætitia & gaudio. [*I. Maccab. IV. 59. II. Maccab. X. 8.*] postquam ipsi dies illos octo egissent ad formam festi Tabernaculorum; recordantes, quod non ita pridem solennitatis illius tempore in montibus & speluncis ferarum modo delituissent. Quapropter thyrsos & ramos pulchros & palmas ferentes, hymnos canebant ei qui prosperum illis successum dederat ad purificandum locum suum. [*II. Maccab. X. 6, 7.*] Unde & in litteris Senatus Hierosolymitani ad Judæos Egyptienses appellantur isti dies Scenopægiæ sive Tabernaculorum mensis Chasseu. [*II. Maccab. I. 9,--18.*] In Evangelio, Johann. X. 22. *Encenia* nominantur: à Judæis etiam *Luminum* festivitas, vel quod præter opinionem tanta religionis libertatisque propemodum extinctæ lux illis affluisset, (ut in lib. XII. Antiqu. cap. 2. Josephus innuit;) vel *ἡμέρῃ τῆς λύχνου ἐστίας*, quod & tunc lucernarum lumen Templo restituisset [*I. Macc. IV. 46, 50. & II. Macc. X. 3.*] & ad hunc usque diem in Synagogis suis hos dies peculiari lucernarum apparatu celebrare in more illis sit positum.

Eodem quo Templum instaurarunt tempore, etiam in monte Sionis circumquaque muros altos & turres munitas ædificaverunt; ut hostes (præsidarios illos præcipuè in arce positos) cohiberent, ne Templum sua excursionibus infestarent. Bethsuram quoque, quinque tantum stadiis inde distantem, [*II. Maccab. XI. 5.*] muniverunt; ut ex adverso Idumææ populus haberet præsidium. [*I. Maccab. IV. 60, 61. cum VI. 7, 26.*]

6. Quum audissent gentes in circuitu ædificatum esse altare dedicatumque sanctuarium, ægerime id tulerunt: incuntesque consilium de tollendo genere Israelitico, eos qui inter ipsas degebant cœperunt occidere. [*I. Maccab. V. 1, 2.*]

4550 164

Antiochus

Antiochus Epiphanes, superiores (ultra Euphratem) regiones peragrans, audivit in Persia Elymaidis urbem (à secundi libri Maccabaici scriptore *Persepolis* nominatam) illustrem fuisse divitiis, & in ea Templum (quod *Elymae Veneri* dicatum tradit Appianus, in Syriacis pag. 131. *Diane* vero in Elymaide; Polybius & Diodorus; apud Josephum, lib. 12. cap. 13. & Hieronymum in Daniel. cap. 11. cum Excerptis Valesii, pag. 145.) fuisse opulentissimum; ibique fuisse tegumenta aurea, & thoraces, & arma, ab Alexandro magno Philippi filio relicta. Cumque ille, prædæ avidus, urbem & fanum diripere vellet; cives, armis correptis, eum fugaverunt & turpiter gradum inde referre coegerunt. [I. *Maccab.* VI. 1,--4. II. *Maccab.* IX. 1, 2.]

Quum autem esset ad Ecbatana, de re à Nicanore & Timotheo in Judæa male gesta ad eum perlatum est nuntius: indeque Babylonem versus iter faciens, in sinibus Persidis etiam de Lyfia ingenti exercitu ibidem fugato, de Jovis Olympii idolo ab eade Hierosolymitana sublato, de Sanctuario & Bethsura munitione firmatis, similiter audivit. Itaque furore percitus arbitrabatur etiam eorum à quibus fugatus fuerat malum in Judæos se retorsum: ac propterea aurigam jussit indefinenter pergentem profectionem perficere; superbe jactitans, cœmeterium Judæorum se effecturum Hierosolyma, quum illuc veniret. [I. *Maccab.* VI. 4,--7. II. *Maccab.* IX. 3, 4.] Quò referenda & illa Taciti, de gente sancta improbè sententis, in libro Historiarum V. *Rex Antiochus demere superstitionem, & mores Græcorum dare adnixus, quo minus terrimam gentem in melius mutaret, Parthorum bello prohibitus est.*

Vix superbum sermonem finierat Antiochus, cum apprehendit eum immedicabilis viscerum dolor, & acerba intestinorum tormenta. Nec magis tamen animo sanior illa agitudine corporis effectus, furorem adhuc in Judæos spirans, accelerari profectionem jussit. Sed dum magno curus ageretur impetu, ex eo ille decidit; gravique casu corporis membra distorta & collisa sunt. Cumque è terra elevatus gestatorio ille portaretur; de corpore ejus vermibus scaturientibus, viventis carnes deciderunt: ita ut ob intolerabilem odoris gravitatem nemo exportare illum posset, eoque putore totus gravaretur exercitus. [II. *Maccab.* IX. 5,--10.] Unde iter Babylonicum intermittere coactus, in Persidis opido Tabis substitit: ut ex Polybio [in *Excerptis Valesii*, pag. 144.] & Hieronymo [in cap. 11. *Danielis*,] intelligitur. ubi lecto affixus, complures dies hæsit. [I. *Maccab.* VI. 8, 9.] *sedon* & tabe diffusens. [Appian. *Syriac.* pag. 131.]

c. A vernæ tempestatis exordio iniiit annus regni Græcorum CXLIX, in primo Maccabæorum libro usurpatus.

Quum brevi se moriturum arbitraretur Epiphanes, convocatis omnibus amicis suis, agnovit ob injurias Judæis illatas dira illa se pati, & nunc perire dolore magno in terra peregrina. [I. *Maccab.* VI. 10,--13.] Quumque ne suum quidem odorem posset perferre, dixit, *Jussum esse Deo subici, eumque qui mortalis esset non paria Deo arroganter sapere.* Et orans Dominum, vovit se Hierosolymitanis & Judæis omnibus *ædificiis* concessurum, (ut suis deinceps legibus propriisque institutis libere uterentur,) Templum elegantissimis donariis ornaturum, sancta vasa omnia quamplurimum aucta redditurum, convenientes ad sacrificia sumptus ex redditibus propriis suppeditaturum, Judaicæ religioni ipsum se additurum, & aditurum omnem locum habitabilem annunciantem robur Dei. Sed quum nequaquam laboriosi dolores definerent; benevolentissimis ad Judæos scriptis litteris, deprecatus eos est, ut sibi & filio suo Antiocho, quem (patris exemplo) vivens regem jam designaverat, fidem servarent. [II. *Maccab.* IX. 11,--27.]

Tum vocans Philippum amicum, qui cum ipso fuerat educatus, (ὁ συντρέξας αὐτῷ, ut in II. *Maccab.* IX. 29. appellatur) constituit eum super totum regnum: & dedit ei diadema, & stolam suam, & annulum, ut adductum filium suum Antiochum (ex Antiochia, ubi eum cum Lyfia reliquerat) enutrieret (utpote novennem adhuc, ut ex Appiano antea notatum) ad regnandum. Ita mortuus est rex Antiochus, anno regni Græcorum 149. [I. *Maccab.* VI. 14, 15, 16.] obitu miserrimo, in terra peregrina, in montibus. [II. *Maccab.* IX. 28.] Paratæcenis sc. circa Babyloniæ: ubi *Tabas* opidum fuisse, ex Curtii libro 5. docet hic Grotius, de quo Polybius, libro 31. [in *Excerptis Valesii*, pag. 144.] Et *Tabas* ἢ *Γισσοίδας ἐξήματα* ἢ *ἕως διαμνησῶν* ἢ *ὄχι ἐνὶ αὐτοῖς, ἀλλὰ τὸ Ἰουδαῖας ἐμνησθῆναι* ἢ *δοξαῖν αὐτῶν* ἢ *ἐπὶ τῷ ἀναστήσει (ἀπὸ τῶν) ἐν τῷ πνεύματι.* Et ex Polybio quidem & Diodoro refert, in Danielis cap. 11. scribens Hieronymus, Antiochum quibusdam phantasias atque terroribus versus in amentiam, ac postremum morbo interiisse, quia templum *Diane violare conatus esset.* quum miser ipse coram amicis omnibus mala ista se passum fuerit professus; quod ex Hierosolymitano templo omnia vasa aurea & argentea abstulisset, & misisset qui tollerent è medio habitatores Judææ sine causa. [I. *Maccab.* VI. 12, 13.]

Mortui cadaver exportavit Philippus: qui etiam metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit. [II. *Maccab.* IX. 29.] copias sibi comparaturus contra Lyfiam: qui, Epiphanis morte cognita, Antiochum filium ejus pro eo in regnum suffecit, quem adolescentem educaverat, eumque Eupatorem nominavit. [I. *Maccab.* VI. 17.] Quo cognomento à Syris, propter patris virtutem, fuisse eum compellatum scribit Appianus: puerum à Lyfia educatum fuisse, etiam confirmans. [in *Syriac.* pag. 117.]

Antiochus Eupator, suscepto regno, Lyfiam universi regni præfecit negotiis, speciatim verò

Cœlesyriæ

Anno
Mundi.

Cælesyriæ & Phœnicie primarium ducem eum constituit. Ptolemæus enim Macron, Dorymenis filius, qui eo munere sub Antiocho Epiphane functus fuerat [II. *Maccab.* VIII. 8. cum I. *Maccab.* III. 38.] quum jus Judæis conservare studeret, considerata injuria quæ ipsis facta fuerat, & res illorum cum pace transigere conaretur; ob hoc apud Eupatorem ab amicis accusatus, & quod Cyprum fidei suæ à Philometore commissam Antiocho Epiphani tradidisset proditor identidem appellatus, hausto veneno vitam finivit. [II. *Maccab.* X. 11, 12, 13.] Cujus hoc apud Polybium [in *Excerptis Valesii*, pag. 116.] extat elogium. *Πτολεμαῖος ὁ ἑπτανήσιος ἢ Κίπριος ἡγεμὸν Ἀφρικήας ἔπειθε. ἀλλὰ νεύσας ἐν ἀπειθείᾳ. Πτολεμαῖος πρῶτος Κυπρίου ἡγεμὸν ἦν, ἀλλὰ πρῶτος ἐν ἀπειθείᾳ.* Ptolemæus præfectus Cypri nulla re Egypcius fuit, sed prudens ac strenuus in primis.

Gorgias vero, cum esset dux locorum circa Judæam milites habebat mercede conductos & quotidie contra Judæos bellum fovebat. Et huic conjuncti etiam Idumæi opportunas munitiones obtinentes exercebant Judæos; & apostatas Hierosolymis profugos excipientes, bellum ducere tentabant. [II. *Maccab.* X. 14, 15.]

Judas igitur Maccabæus in Acrabbatena Idumææ regione cum filiis Esau, qui Israëlitas circumfoderant, bellum gessit: & impetu in munitiones eorum facto, loca obtinuit, non minus viginti millibus interemit, & cepit spolia eorum. [I. *Maccab.* V. 3. II. *Maccab.* X. 16, 17.]

Et recordatus est malitiæ filiorum Bæanis, qui populo insidiari fuerant per vias. Hi cum novem millibus in duas munitissimas turres confugerunt, quæ habebant omnia ad obsidionem ferendam necessaria. Ipse igitur Maccabæus ad loca quæ magis perurgebant secedens, fratrem suum Simonem cum Josepho & Zacchæo ad obsidionem illorum reliquit. Verum qui cum Simone aderant, pecuniæ avidi, acceptis ab iis qui in turribus erant 70. drachmarum millibus, permiserunt quosdam elabi. Quod resciscens Maccabæus, proditores illos coram populi principibus, convictos interfecit: & confestim duabus turribus occupatis, eas cremavit, & interneione in eis delevit plusquam viginti millia. [I. *Maccab.* V. 4, 5. II. *Maccab.* X. 16--23.]

Inde ad Ammonitas transit: ubi reperit manum fortem, & populum multum, cum Timotheo duce ipsorum. Et commisit cum eis prælia multa, & percussit eos: captaque Jazer & pagis ejus, reversus est in Judæam. [I. *Maccab.* V. 6, 7, 8.]

Timotheus, qui prius à Judæis superatus fuerat, congregatis exteris copiis quamplurimis, & equitibus non paucis ex Asia collectis, advenit quasi armis Judæam capturus. Maccabæus vero & qui cum illo erant, post gravem humiliationem & divini nominis invocationem Hierosolymis excedentes, proci ab urbe cum illis congressi sunt: & cælestibus quorundam equitum pro se pugnantium apparitionibus confirmati, 20500. pedites & 600. equites interfecerunt. Ipse vero Timotheus in munitissimum præsidium, *Gazara* dictum, ubi frater ejus Chæreas dux erat, confugit: eoque demum expugnato, è fovea quadam in qua se occultaverat eductus, simul cum fratre & Apolliphane jugulatus est. [II. *Maccab.* X. 24,--38.]

Trocmi, Galatarum gens, Cappadociam frustra aggressi, cum nullam illius partem occupare potuissent, ad Romanos confugientes, regem Ariarathem in odium illorum adducere sunt conati. A quibus ad Regem missa est legatio: cujus princeps erat Marcus Junius. [Polyb. *legat.* 108.]

4. Ab autumno iniiit annus æræ Contractuum sive Dhilkarnain, à secundi libri Maccabæorum collectore receptæ, CXLIX. æræ vero Chaldæorum, in Principum Rescriptis. [Ibid. *cap.* 11.] & magna Ptolemæi Syntaxi. [lib. 9. *cap.* 7. & lib. 11. *cap.* 8.] usurpatæ, annus CXLVIII. qui & Sabbaticus fuit.

Gentes quæ erant circa regionem Galaaditidem congregatæ sunt adversus Israëlitas qui erant in finibus ipsorum, ad tollendum eos è medio. Et ex Tubienis Judæis, terram Tobi [Judic. XI. 3.] incolentibus, circiter mille viros interfecerunt: & captivas abduxerunt uxores & liberos, cum ipsa suppellectile eorum. Cumque illi Galaaditidos Israëlites in Darhema munitiorem confugissent: Timotheus (alius ab illo quem cum fratre Chærea occisum fuisse jam diximus) ad eos obsidendos cum exercitu perrexit. Eodemque tempore & alii ad perdendos Galilæos è Ptolemaide, Tyroque & Sidone, atque universa Galilæa alienigenarum, convenerunt. [I. *Maccab.* V. 9,--15.]

Galaaditis & Galilæis tempestivum auxilium à Juda & fratribus ejus expetentibus, ille, cum populo Hierosolymis deliberatione habita in tres partes copias suas divisit: Simoni fratri ter mille viros ad Galilæos, sibi & Jonathani fratri octies mille ad Galaaditas liberandos, deputavit: residuum exercitum cum Josepho Zachariæ filio & Azaria ducibus populi ad Judææ custodiam reliquit; mandato dato, ne cum gentibus committerent prælium, donec ipsi reverterentur. [Ibid. 16,--20.]

Profectus igitur in Galileam Simon, cum gentibus multa commisit prælia, persecutusque est eas usque ad portas Ptolemaidis: & ceciderunt ex illis circiter tria millia virorum, quorum accepit spolia. Et assumens qui erant in Galilæa, & in Arbattis (ארבטא h. e. locis planis & campestribus) cum uxoribus & liberis, & quæcunque illis erant, abduxit in Judæam cum lætitia magna. [Ibid. 21, 22, 23.]

Priusquam vero Judas ad Galaaditas pervenisset, multi eorum comprehensi sunt in Bofora, Bofor, Alemis, Chasphor, Maced, Carnain, & cæteris urbibus Galaaditis. [Ibid. 26, 27.]

Cum Judas & frater ejus, trajecto Jordane, per Arabiam desertam tridui itinere fuissent profecti, Nabatæi pacifice occurrentes narraverunt illis quæ Galaaditis acciderant; ac

postredie statuisse hostes, castris locatis contra munitiones, illas capere & omnes qui in eis erant è medio tollere die uno. Unde Judas cum exercitu subito convertit iter per desertum ad Bofor, captaque urbe masculos omnes occidit, acceptisque omnibus eorum spoliis, ipsam incendit. Et abiens inde nocte, ad munitionem usque profectus est. Cumque illucescente die machinæ ad eam oppugnandam admoverentur, clamorque civitatis in cœlum tolleretur; qui cum Juda erant procedentes tribus ordinibus à tergo hostium, claxerunt tubis & inclamarunt oratione. Agnoscentia vero castra Timothei Maccabæum esse, fugerunt à conspectu ejus: percussitque eos plaga magna, adeo ut ceciderint ex illis die illo ad octies mille viri. Post deflexit ad Maspham: eaque capta, masculos omnes occidit, acceptisque spoliis eam incendit. Atque inde movens cepit Chasphor, Maced, Bofor, & reliquas civitates Galaaditidis. [*Ibid.* 24.--36.]

Dum Judas & Jonathan essent in Galaaditide, & Simon in Galilæa ex adverso Ptolemaidis; Josephus Zachariæ filius & Azarias, ad custodiam Judææ relictæ, auditis eorum strenuis facinoribus, ut & ipsi tale nomen sibi compararent, contra acceptum mandatum ad pugnandum cum gentibus Jamniam exercitum deduxerunt. Egressus vero cum suis ex urbe Gorgias, usque ad fines Judææ eos fugavit: cecideruntque eo die ex populo Israëlítico ad duo milia virorum. [*Ibid.* 55.--62.]

b. Lysias regis Eupatoris tutor & cognatus, regni que negotiis præfectus, ægerrime ferens ea quæ facta fuerant, congregatis quasi 80. millibus, & equitatu universo, atque 80. elephantis, contra Judæos profectus est: statuens se & Hierosolyman Græcorum habitaculum, & Templum vesticale, & summum Sacerdotium vœnale quotannis effecturum. Judæam igitur ingressus, Bethsuram in munito agro quasi quinque stadiis ab Hierosolyms positam arcta cinxit obfisione. Cui occurrens, Angelo ducente, Maccabæi exercitus, hostium undecim millia prostravit, & 1600. equites. Reliqui vero omnes, cum ipso Lysia in fugam acti sunt: quorum plurimi vulnerati, armis nudati evaserunt. [*II. Maccab.* XI. 1.--12.]

Reputans secum Lysias damnum quod acceperat, & pro Judæis Deum pugnare intelligens, legatos ad eos de pace misit; æquis ejus conditionibus se confensurum pollicitus, & ut Rex eis amicus esset effecturum. Maccabæus publicæ utilitati consulens, assensit; & scripto per Johannem & Abfalomum misso, quid pro Judæis postularet significavit: quæ à Rege concessa sunt omnia. [*Ibid.* 13, 14, 15.] Extant ea de re litteræ, tum Antiochi regis ad Lysiam, [*Ibid.* 22.--26.] tum ad Judæos Lysia, datæ anno (ære Chaldæorum) 148. die 24. mensis qui in Græcis codicibus *Dioscorinthium*, in Latinis *Dioscorus* scriptus est. [*Ibid.* 16.--21.] Is autem in anno Chaldaico mensis embolimus fuisse viderur, inter Dystrum & Xanthicum (quo sequentes Regis & Romanorum ad Judæos de eadem pace scriptæ sunt litteræ) interpositus: qui idcirco in editione Græca libri Estheræ (in Bibliotheca nobilissimi Comitis Arundellii conservata) mensis *Adar-nisan* & *Dystri-xanthici*, apud posteriores Hebræos *Veadar* sive alterius *Adar*, nomen obtinet. Quamquam Syrus noster secundi libri Maccabaici interpres, pro eo, *Tisrin posteriorem* Syrorum hic substituerit.

Anno eodem (ære Chaldææ) 148. mensis Xanthici (item Chaldaici) die 15. ad populum Judæorum datæ habentur litteræ; & ab Antiocho rege, [*II. Maccab.* XI. 27.--33.] & à Quinto Memmio & Tito Manlio (al. Manio, vel Manilio) Romanorum legatis qui eo tempore Antiochiam ad Regem proficiscebantur. [*Ibid.* 34.--38.] quos & Lysias, pactioibus hisce peractis, eodem secutus est. [*II. Maccab.* XII. 1.]

c. Sub veris initium cœpit annus regni Græcorum C. L. quo primi libri Maccabaici scriptor est usus.

Demetrius Seleuci Philopatoris filius, quum multos jam annos obses Romæ esset detentus, & jam annum ætatis 23. attigisset; à Senatu postulavit ut per populum Romanum in regnum patrium, à patris sui Antiochi Epiphani filio injuste occupatum, restitueretur: Romam patriam sibi & altricem, omnes Senatorum filios instar fratrum, ipsos Senatores loco patrum esse affirmans. Patres tamen, conducibilis rebus suis existimantes regi Syriam à puero quam à viro, Demetrium esse detinendum, & puero quem Antiochus reliquerat regnum firmandum, communi consensu decreverunt. Statim vero legatos, Cn. Octavium, Spurium Lucretium, & L. Aurelium, ad regnum illud administrandum ex voluntate ipsius Senatus, miserunt: neminem impedimento fore credentes, Rege puero, & principibus aulæ bene agi secum putantibus, si Romani Demetrio regnum non traderent; quod futurum existimabant. Cumque audissent multos elephantos esse in Syria, & naves aliquot supra definitum Antiocho numerum: legatis mandaverunt, ut & naves comburent, & elephantis nervos inciderent; & uno verbo, regias opes quam maxime possent imminuerent. [*Polyb. legat.* 107. *Appian. Syriac. pag.* 117. *Zonar. ex Dione. Justin. lib.* 34. *cap.* 3.]

Præterea mandatum istis est, ut Macedones inviserent: qui popularis status insolentes, publici concilii usum nullum habebant, & seditiones inter se agitabant. Jussi etiam fuerunt legati, res Galatarum & Ariarathis regnum diligenter invisere. [*Polyb. ibid.*] Cum Junio vero & prioribus legatis pro tempore locutus Ariarathes, quod prolixa humanitate eos accepisset, suas ipsius laudes prædicantes dimisit. [*Id. legat.* 108.]

Inter Eupatorem & Judæos inita pax statim rupta est. Ex ducibus enim qui in vicinis locis erant, Timotheus, Apollonius Gennæi filius, Hieronymus, Demophon, & Nicanor Cy-

priarches,

priarches, non sinebant Judæos quiescere. Joppenfes quoque non minus quam ducentos eorum qui secum habitabant in navigia sua pellectos & in altum perductos submerferunt. [II. *Maccab.* XII. 2, 3, 4.]

Judas Maccabæus, crudelitæ hac intellecta, Joppensium portum noctu incendit, & scaphas concremavit, & confodit eos qui illuc confugerant. Accipiens quoque Jamnienfes simile facinus in Judæos secum habitantes pattare voluisse; nocte portum eorum cum classe succendit: adeo ut Hierosolymam usque, 240. stadiis inde distantem, flammæ splendores apparent. [Ibid. 5.-9.]

Inde stadiis novem adversus Timotheum proficiscentem Judæ exercitum Arabes Nomades aggressi sunt, non pauciores 5000. peditibus & 500. equitibus. Ubi commissa valida pugna, superati Arabes, promittentes se & pecora daturos & reliquis in rebus fore ipsis adjumento, à Juda pacem impetraverunt. [Ibid. 10, 11, 12.]

Calpin civitatem, ponte munitam & muris circumseptam & promiscuis gentibus habitam, Judæ milites vi ceperunt: tanta civium strage edita, ut adjacens lacus stadiorum duorum latitudinis perfusus sanguine plenus videretur. [Ibid. 13.-16.]

Inde profecti stadia 750. Characem pervenerunt ad Judæos qui (Tobi terram incolentes) Tubieni dicebantur. A quibus locis Timotheus re infecta tum discesserat, præsidio valde firmo ibi relicto. Quod Judæ duces Dositheus & Sosipater aggressi, eorum qui à Timotheo ibi fuerant relicti plures quam decem mille peremerunt. [Ibid. 17, 18, 19.]

Post hæc congregavit Timotheus exercitum alium ex circumjacentibus omnibus gentibus & mercede conductis Arabibus; 120. millium peditum, & 2500. equitum. Dimissisque uxoribus & liberis & apparatu reliquo in locum qui dicebatur Carnion vel Carnaim, (erat enim difficilis obfessu & aditu propter locorum omnium angustiam:) castrametatus est contra Raphon, trans torrentem. Quem prior cum omnibus copiis suis trajiciens Judas, gentes illas omnes fugavit: aliis alio delatis; adeo ut sæpe læderentur à suis, & gladiatorum mucronibus confingerentur. Itaque persecutioni instans maxima contentione Judas, confodit ex eis ad 50. viorum millia. [I. *Maccab.* V. 37.-43. II. *Maccab.* XII. 20.-23.]

Ipse vero Timotheus in agmen Dosithei & Sosipatri incidens, postulavit cum multis veteratoris aribus, ut se vivum dimitterent; eo quod multorum & parentes & fratres haberet, quorum nulli parceretur, si ipsi occiderent. Quumque fidem dedisset ille se eos illæfos restitutum; dimiserunt eum propter salutem fratrum suorum. [II. *Maccab.* XII. 24, 25.]

Progressus inde Judas ad urbem Carnaim & fanum Atargatz in ea positum, quo plurimi confugerant; incenso fano cum omnibus qui in eo erant, & eversa urbe, jugulavit hominum 25. millia. [I. *Maccab.* V. 43, 44. II. *Maccab.* XII. 26, 27.]

Tunc abduxit Judas omnes Israëlitas qui erant in Galaaditide, cum uxoribus liberisque & supellectili eorum, ut venirent in Judæam. Et venerunt Ephronem usque: quæ urbs magna & munitissima erat in ipso ingressu; in qua omnium nationum turbæ habitabant, & adolescentes robusti ad muros constituti eam fortiter propugnabant, ubi denique machinarum telorumque multi apparatus erant. Cumque per medium ejus Judæ & exercitui ejus necessario transeundum esset, & excluderent eos cives, atque lapidibus portas obstruerent: oppugnarunt illi urbem totum illum diem totamque noctem, eamque subjugatam radicibus everterunt; & acceptis spoliis ejus, atque omnibus masculis ad 25. millium numerum gladio interemptis, super occisos per eam transiverunt. [I. *Maccab.* V. 45.-51. II. *Maccab.* XII. 27, 28.]

Inde trajecerunt Jordanem in campum magnum, ex adverso Bethsanis, [I. *Maccab.* V. 52.] quæ Græcis dicta est Scythopolis, [Joseph. lib. 12. cap. 12.] stadiis 600. distans Hierosolymis. Cumque in eam irruerent; testantibus Judæis qui illic erant, qua benevolentia Scythopolitæ in eos usi essent, & quam benigna conversatione adversis temporibus, gratias eis agebant, & ut in reliquum tempus erga gentem benigni essent hortabantur. [II. *Maccab.* XII. 29, 30, 31.]

Judas vero agens extremam aciem, adhortabatur populum in tota via, donec in Judæam venisset. [I. *Maccab.* V. 53.] Venerunt autem Hierosolyma, quum jam propinqua Pentecoste esset: [II. *Maccab.* XII. 31.] & ascenderunt in montem Sionis cum lætitia & gaudio, obtuleruntque holocausta; eo quod non cecidisset ex ipsis ullus, donec reversi essent cum pace. [I. *Maccab.* V. 54.]

Post Pentecosten Judas & fratres ejus, cum 3000. peditum & 400. equitum comitatu, processerunt, cum Gorgia Idumææ duce pugnaturi. [II. *Maccab.* XII. 32, 33. cum I. *Macc.* V. 65.]

In illa pugna pauci ex Judæis ceciderunt: Dositheus vero quidam eques ex turba Baccenoris, vir potens, quum teneret Gorgiam & captum chlamyde fortiter eum abduceret, delatus in eum quidam Thrax eques humerum amputavit ei; atque ita scelestus Gorgias effugit in Marisa. Cum autem illi qui Esdrin (unum è Judæ ducibus) sequebantur diuturna pugna fatigaretur; invocans Judas Dominum, & incipiens sermone patrio clamorem hymnis conjunctum, Gorgiæ milites ex improvise aggressus est, eosque in fugam vertit. [II. *Maccab.* XII. 33.-37.]

Tum Judas collecto post victoriam exercitu, in proximam civitatem Odollamum venit: ubi superveniente die septimo purificati sabbathum transegerunt. Postridie vero quum Judæ milites corpora illorum qui in pugna ceciderant ad sepulturam tollerent, invenerunt sub tunicis

cujusque eorum donaria Janniensium idolis dicata; quæ Judæis lex. [Deuteron. VII. 25, 26.] prohibuerat: adeo ut omnibus fieret manifestum, istos propter hanc causam cecidisse. Ad supplicationem igitur conversi sunt, ἀξιῶντες τὸ γινώσκειν τὰς εἰδωλὰς ἡμαρτήματα τῶν εἰδωλῶν ἡμαρτήματα, rogantes ut commissum istud peccatum, perfecte deleteretur, vel (ut codex Arundellianus & Aldina habet editio) ἡξίωσαν οὐκ εἶναι τὸ γινώσκειν τὰς εἰδωλὰς ἡμαρτήματα, rogabant ut non propter commissum istud peccatum omnino deleterentur: & collatitia pecunia duorum (vel trium, ut Græcus Arundellianus & Syriacus meus codex, vel duodecim, ut Latina habent exemplaria) millium drachmarum argenti Hierosolymam missa, sacrificium pro peccato offerendum curabant. [Ibid. 38.--43.]

d. Deinde progressus Judas cum fratribus suis, debellavit filios Esau in regione (Judææ) meridiana & percussit Hebronem cum pagis ejus, & sublata munitione illius turres ejus incendit circumquaque. Inde movit ut proficisceretur in terram Allophylorum, & transiit per Samariam. Quo tempore ceciderunt sacerdotes aliqui in prælio cum vellent strenue agere, & inconsulto prodiissent ad pugnam. Tum deflexit Judas Azotum versus, in terram Allophylorum sive Philistæorum; & evertit aras eorum, & sculptiles deos combussit: cumque cepisset spolia civitatum, in Judæam reversus est. [I. Maccab. V. 65.--68.]

Ibi, quum præsidarii Antiochi milites qui Hierosolymis in arce erant concluderent Israëlitas circa Sanctuarium, studentes illis semper malefacere & firmamento esse gentibus; Judas & totus populus simul obsederunt eos anno regni Græcorum 150. paratis in eos balistis & machinis. Exeuntes vero nonnulli ex eis qui obsidebantur, quibus adhæserunt quidam impii Israëlita, Antiocho Eupatori regi, ut Judæorum crescenti potentia celeriter occurreret, persuaserunt. [I. Maccab. VI. 18.--27.]

Congregavit igitur Rex omnes amicos suos ducesque exercitus sui & magistros equitum, una cum copiis ab aliis regnis & insulis sive oris maritimis advenientibus: ita ut esset numerus copiarum ejus, 100. millia peditum, 20. millia equitum, & elephanti 32. edocti ad prælium. [Ibid. 28, 29, 30.] In Maccabæorum vero libro altero legimus, anno 149. (ære contractuum sc.) perlatum esse ad Judam Maccabæum; contra Judæam adventare Antiochum Eupatorem, cum Lysia regni procuratore, habentem copias Græcas 110000. peditum, equites 5300. elephantos 22. & falcatos currus 300. [II. Maccab. XIII. 1, 2.]

His Menelaus Pseudo-pontifex se commiscuit; falsa spe ductus, dignitatem, cujus titulum tantum gerebat, ab Eupatore se obtenturum. [II. Maccab. XIII. 3.]

Rex Eupator mente efferatus veniebat, pejora quam sub patre ejus facta fuerant erga Judæos peracturus. Quibus Judas cognitis, præcepit populo, ut die ac nocte Dominum invocarent, ut solito præsidio ipsis adesset. Deinde communicato cum suis consilio, statuit exire obviam Regi; & circa Modin castra posuit. [II. Maccab. XIII. 9.--14.]

Regius interea exercitus per Idumæam profectus, Bethsuram oppugnavit, adhibitis machinis: quas egressi Bethsurani incenderunt, & pugnaverunt viriliter. Judas autem castra movit ad Bethzachariam contra castra Regis. [I. Maccab. VI. 31, 32.] Deinde data suis testera, DEI VICTORIÆ, cum juvenibus optimis delectis invadens noctu castra hostium, usque ad ipsum Regis Prætorium; ad quatuor vitorum millia & elephantem primum cum his qui superpositi fuerant, interfecit: castrisque metu ac perturbatione repletis, quum jam dies illuxisset, prospere discessit. [II. Maccab. XIII. 15, 16, 17.]

Rex vero summo mane movit castram impetu Bethzachariam versus: & comparans se ad prælium, elephantis efferandis uvæ & motorum succum ostendi jussit. Singulis vero belluis (per phalanges distributis) tuendis, milleni probe armati pedites & 500. equites sunt tributi: in turribus ligneis quas unaquæque ferebat erant 32. milites, præter Indum qui ducebat eam. Eratque egregius armorum apparatus: ita ut Sole radios in clypeos aureos æneosque vibrante, vicini colles resplenderent. [I. Maccab. VI. 33.--41.]

Juda & exercitu ejus prælium ineunte, ceciderunt ex castris Regis 600. viri. Tum Eleazar cognomento Savaran (vel Avaran potius, Judæ frater; I. Maccab. II. 5.) conspicatus elephantem thorace regio loriatum & reliquis belluis eminentiorem; indeque Regem illi insidere existimans; illuc cursu, cæcis hinc & inde hostibus, pervenit: & supponens se ei occidit illum; ipseque simul pondere illabentis bestia oppressus interiit. Videntes autem Judæi potentiam Regis, & impetum copiarum, deflexerunt ab eis. [I. Maccab. VI. 42.--47.]

Rex ad Bethsuræ obsidionem reversus, modo agebatur in fugam, modo collisus abibat cum damno. Judas vero ad obsessos mittebat res necessarias. Quarum rerum arcana hostibus renunciavit Rhodæus à Judæorum exercitu: sed quaestione habita prehensus atque in carcerem conjectus est. Tum Rex secundo cum Bethsuranis sermonem habuit, & ad deditionem eos inflexit [II. Maccab. XIII. 19.--22.] Paceque facta, egressi illi sunt ex urbe: eo quod non esset ibi alimentum ad obsidionem tolerandam; terra tum, ob annum sabbaticum, vacante à frugibus. Rex vero, Bethsura capta, præsidium ibi constituit ad servandum eam. [I. Maccab. VI. 49, 50.]

Inde Hierosolymam Rex ascendens, contra montem Sionem & Sanctuarium castra posuit dies multos: statuitque illic balistas & machinas tormentaque ad ignem & lapides jaculandos, nec non scorpiones ad tela jacienda & fundas. Quorum machinis obsessi alias opposuerunt machinas, & repugnarunt dies multos. Verum cibaria illis deerant, eo quod septimus

annus esset; & qui manserunt in Judæa ex gentibus residua repositorum consumplerant. Sed & residui erant in Sanctuario viri pauci; quia prævalebat eis fames, & dispersi erant quisque in locum suum. [I. *Maccab.* VI. 51. — 54. *Joseph. lib. 12. cap. 14.*]

Interim Philippus, quem Antiochus Epiphanes filio suo Eupatori tutorem testamento reliquerat & regni negotiis sub eo præfecerat, (ex Ægypto reversus) è Perside & Media cum copiis quas Epiphanes ibi reliquerat, [I. *Maccab.* III. 37.] ad jus suum, à Lysia occupatum, vi recuperandum profectus est. [I. *Maccab.* VI. 55, 56. II. *Maccab.* XIII. 23.]

Quum hoc audisset Lysias, Regi ducibusque exercitus persuasit, ut, (quia deficerent indies, & alimenta essent illis pauca, & locus quem obsidebant munitus, & regni negotia illis incumbere) pacem cum universa Judæorum gente facerent, & ut patriis legibus sicut antea uti illis liceret statuerent. [I. *Maccab.* VI. 57, 58, 59.]

Rex & principes à Lysia persuasi, miserunt ad obsessos qui pacem facerent; atque eorum desideris sese accommodantes pacta conventa juramento confirmarunt. Illis deinde è munitione exeuntibus, ingressus Rex montem Sionis, sacrificium obtulit, Templum honoravit, & locum humaniter tractavit. Verum brevi post, quum munitionem loci attentius considerasset, violato juramento, mandatum dedit ut murus circumquaque dirueretur. [Ibid. 60, 61, 62. cum II. *Maccab.* XIII. 23.]

Rex Maccabæum vel (ut Græcus fert contextus, & Syrus meus habet Interpretes) Hegemonidem potius ducem sui exercitus reliquit à Ptolemaide ad Gerrenos usque. [II. *Maccab.* XIII. 24.] sive ad Ægyptum usque; cujus terminus bellum Gerrus mons à Ptolemæo constituitur.

Veniente Rege Ptolemaidem, Ptolemaidenses (quorum infestum in Judæos animum historia I. *Maccab.* XII. 48. satis testatur) graviter ferebant pacta cum Juda inita; & indignantes, volebant irritum facere fœdus. Sed accedens ad tribunal Lysias, re commode defensa, tumultum sedavit & benevolos cives reddidit. [II. *Maccab.* XIII. 25, 26.] Josephus, in fine libri 14. Antiquitatum, Hasmonæorum principatum, usque ad captam ab Herode Hierosolymam & occisum Antigonom, annos 126. duravisse ait; vel, ut apud eundem, libro ejusdem operis 17. cap. 8. habet Herodes. uno anno minus. Contigit vero illud anno ab hoc tempore 126. Ut ab hoc inter Antiochum & Maccabæum inito pacis fœdere Hasmonæici principatus initium deductum fuisse videatur.

421 a. Ab autumno cœpit annus æræ Contractuum, qui 2. libri Maccabæorum Collecto utitur, CL.

Antiochus Eupator, cum tutore Lysia, festinans Antiochiam, [I. *Maccab.* VI. 63. II. *Maccab.* XIII. 26.] Menelam Pontificem captivum secum abduxit: [Joseph. lib. 12. cap. 15.] quem ut faciem totius belli Judaici & malorum omnium incentorem Lysias ipsi detulerat. Ille, Regis mandato, Berthæam Syriæ missus, ibique in turrim cinere oppletam conjectus, dignum vita sua exitum sortitus est. [II. *Maccab.* XIII. 4, 5, 8.]

Impio Menelao, Berthææ (ut apud Josephum pag. 421. recte est scriptum; non autem, ut pag. 700. perperam,) Beryti anno post occupatum primum ab eo Pontificatum 10. necato, alterum non minus improbum Rex substituit, Alcimum sive Jacimum dictum; Sacerdotem quidem ex Aaronis progenie, sed alienum à Pontificum cognatione: Lysia suadente ut transferret eum honorem in aliam familiam. [Joseph. Antiquit. lib. 12. cap. 15. & lib. 20. cap. 8.]

Onias, Oniæ III. Pontificis filius videns summum Sacerdotium Alcimo datum, in Ægyptum profectus est: ibique in Ptolemæi Philometoris & Cleopatæ ejus conjugis amicitiam se insinuans, ab eis postea obtinuit, ut in Heliopolitica præfectura Deo templum instar Hierosolymitani extruerent, ipsumque illic Pontificem constituerent. Ita in Operis Antiquitatum Judaicarum locis jam citatis rem narrat Josephus: quod in opere de Bello Judaico (lib. 1. cap. 1. & lib. 7. cap. 37. al. 30. prius scripserat retractans; Oniæ fugam hanc & Templi Ægyptiaci extructionem vivente Antiocho Epiphane contigisse.

Hoc vero tempore inter Ptolemæum Philometorem & fratrem ejus juniorem Ptolemæum Evergetem II. summe exarserunt inimicitiae: quas ut pro viribus componerent, à Senatu Romano ad legatos suos, Cn. Octavium, Sp. Lucretium & L. Aurelium missæ sunt litteræ. [Polyb. legat. 107.] Postquam enim simul pacifice per sex annos regnavissent; Philometori minor frater regnum abstulit. [Porphyr. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 54. & 225.]

Ille, regno spoliatus, petendi auxilii gratia cum paucis admodum servis, squalore oblitus, Romam profectus est. [Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1.] Qui pedestri itinere ad Urbem pergens, à Demetrio Seleuci filio agnitus est. Is insperato casu commotus statim parata veste regia cum diademate & equo aureis ornato phaleris, stipatus suis famulis, Ptolemæo obviam processit; eique vicesimo sexto ab Urbe lapide occurrit. Quem postquam comiter salutavit, hortari cœpit, ut ornatus regis insignibus eo quo par erat comitatu Romam ingredi vellet; ne forte de Spectui haberetur. Sed Ptolemæus prolixam quidem in se Demetrii voluntatem multum laudavit: cæterum tantum abfuit ut quidquam eorum qua sibi offerebantur acciperet, quin potius cum rogavit, ut in aliquo ex perviis opidis una cum Archia subsisteret. [Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 322.]

Romam deinde veniens, in hospitium Alexandrini pictoris se contulit. Id postquam Senatui relatum est, accersito juvene, quam potuit accurata excusatione usus est, quod nec Quæstorem more majorum obviam misisset, nec publico eum hospicio excepisset: eaque non sua

negligentia, sed ipsius subito & clandestino adventu facta dixit. Et illum è Curia protinus ad publicos penates deduxit; hortatusque est, ut depositis sordibus adeundi ipsius diem peteret. Quinetiam curæ habuit, uti munera ei quotidie per Quæstorem darentur. His gradibus officiorum jacentem ad regium fastigium erexit: effecitque ut plus spei in auxilio populi Rom. quam metus in sua fortuna reponeret. [*Valer. Max. ut supr.*]

Cn. Octavius & Spurius Lucretius Romanorum legati ad Ariarathem Cappadocum regem venientes, de controversia quam cum Galatis habebat eum allocuti sunt. Quibus ille paucis rem omnem exponens, in eorum judicio facile se acquieturum dixit. Cæterum de Syriæ rebus pleraque omnis fuit ejus oratio, quod sciret eo pergere Octavium. Ostendit igitur legatis, & regni illius quam incertus esset status, & quanta sibi cum illis necessitudo intercederet qui eorum ibi potirentur. Pollicitus item est illis, cum copiis se eos comitaturum, & paratum intentumque ad omnem occasionem futurum, donec absque omni periculo ex Syria essent reversi. Legati ubi significassent quam grata sibi esset hæc Regis benevolentia & propensus animus; in præsentia quidem ejus comitatu opus sibi non esse dixerunt: in posterum vero si qua in re præsidio opus haberent, illi se absque ulla cunctatione significaturos; quem inter vere amicos populi Romani numerarent. [*Polyb. legat. 108.*]

Turbas vero illas in Syria ortas rex Eupator, Lysia tutoris sui opera, brevi compefcuit. Cum enim Antiochiam rediens, Philippum ibi dominantem invenisset; eum oppugnavit, & urbem vi cepit. [*I. Maccab. VI. 63.*] atque Philippum in potestatem suam redactum interemit. [*Joseph. lib. 12. cap. 15.*]

b. Tres Romanorum legati, Octavius, Lucretius & Aurelius, prout in Syriam venientes, in mandatis à Senatu acceperant, elephantos interficiendos & naves concremandas curarunt, cæteraque ex Romanorum utilitate administrarunt. Quod non ferens quidam Leptines, Cn. Octavium legationis principem (qui primus in familiam suam, è qua Cæsar Augustus postea prodiit, Consulatum attulit) Laodiceæ, dum ungitur in gymnasio, sua manu interemit: jure cæsum illum, neque sine numine deum id esse factum, affirmans. Lysias Eupatoris tutor (qui præcipuus populi contra Romanos concitator credebatur) Octavium sepelivit: statimque legatos Regis nomine Romam misit; qui id facinus purgarent; ejusque consensum Regem non fuisse ostenderent. [*Polyb. legat. 114. & 122. Cicero, Philippic. 9. Appian, Syriac. pag. 117. Zonar. ex Dione.*] Marcio & Scipione Consulibus eadem hanc contigisse, confirmat Julius Obsequens in libro de Prodigiiis.

Erat tum apud Syros Isocrates quidam grammaticus, ex eorum numero qui recitationes publicas habere solent: loquax ostentator, & ipsis quoque Græcis exosus; ut quem Alcæus in commissionibus urbanitate dictionum lacessere atque irridere fuerit solitus. Iste quum in Syriam venisset, ingenia Syrorum habens despectui, non continens se intra professionis fines, etiam de publicis rebus verba facere & sententiam suam pronuntiare cœpit. Non solum enim jure Cnæum occisum fuisse dicebat, sed cæteros quoque populi Romani legatos esse jugulandos adjiciebat, ut ne unus quidem relinqueretur superstes qui cladis nuntium Romam adferret: quo tandem illi desinerent superbe adeo imperare aliis, & hanc impudentem dominandi licentiam usurpare. [*Polyb. legat. 122.*]

Romani, missis legatis Canuleio & Quinto, Ptolemæum Philometorem in regnum restituerunt, & cum juniore fratre Evergeta reconciliarunt: ea inter eos regni partitione decreta; ut Philometor Agypto & Cypro, Evergetes Cyrenis potiretur: idque pactum sacris rite peractis, fide data invicemque accepta firmatum est. Quod tamen ut rescinderet, Evergetes Romam properavit: quo & legatum Philometor misit Menithyllum Alabandensem, ut patrocinium suæ causæ ageret & adversus Evergetam certamen pro se susciperet. [*Polyb. legat. 113. & 114. Liv. lib. 46. Zonar. ex Dione.*]

Ariarathæ Cappadociæ rege mortuo, filius ejus Ariarathes cognomento Philopator hæditario jure regnum ejus accepit: qui patris exequiis omni magnificentiæ genere celebratis, Romam legatos ad amicitiam cum populo Romano renovandam misit. Hic primum Mithradates, adultus postea paterno nomine Ariarathes dictus est. Regnum adeptus, amicos ac duces subditosque omnes debita sollicitudine complexus, omnium ordinum benevolentiam sibi conciliavit. Cumque Græcis literis esset imbutus, & philosophiæ operam navaret; factum inde est ut Cappadocia, olim Græcis ignota, tunc eruditis fuerit receptaculum. [*Liv. lib. 46. Diodor. Sicul. in Bibliotheca Photii, cod. 244. & Excerptis Valesii, pag. 325.*]

c. A veris initio cœpit annus regni Græcorum CLI. cujus in primo libro Maccabæorum usus est. Legati Ariarathis novi Cappadociæ regis Romam venientes, Senatum hortabantur, ut Regem qui publice privatimque universis Romanis cupiebat benevolentia sua complecteretur. Senatus vero non solum amicitiam societatemque petitam renovavit, sed etiam laudato Regis animo comiter legatos excepit: postquam Tiberius (Gracchus, de quo ad annum Mundi 383. dictum) ab Asiatica legatione reversus, de hujus Regis & patris ipsius animo erga populum Romanum, atque in universum de eorum regno, multa benigna retulisset. [*Polyb. legat. 109.*]

Rhodii, legatis suis Cleagora & Lygdami Romam missis, ut Lyciam & Cariam sibi pari atque antea jure possidere liceret petierunt. [*Id. legat. 110.*]

Quum in Caria Calyndenses à Cauniis defecissent, ac postea obsidionem eorum aggressi essent

Anno
Mundi.

essent Canni, illi principio quidem à Cnidiis auxilia poposcerunt; quorum adventu aliquan-
diu hostibus restiterunt: sed mox de exitu belli anxii, legationem ad Rhodios miserunt, se
suamque urbem illis dederunt. Rhodii terra marique auxilio missio, urbem obsidione libera-
runt, eamque sibi traditam acceperunt. Mox & Senatus ejus possessionis retinendæ jus &
potestatem illis concessit. [*Id. legat. 111.*]

Rex Cappadociæ Ariarathes, ex legatis Roma reversis benevolentiam Romanorum se na-
tum intelligens, in tuto jam sibi regnum esse collocatum persuasus, diis suis Charisteria sa-
crificavit & duces suos convivio excepit. Deinde legatos Antiochiam ad Lysiam misit, ut so-
roris & matris (Antiochidis, filia Antiochi Magni) ossa reciperet. Qua de re discedentibus
legatis mandata dedit, cum postulatis precibusque conjuncta: expostulatione de cæde Octa-
vii superfedendum sibi existimans, (quantumvis iniquo animo eam ferret,) ne si Lysiam irri-
taret, voti sui compos fieri non posset. Quum autem, permittente Lysia, reportata reliquæ
ad eum fuissent; magnifico apparatu illas suscepit, & summo studio juxta patris tumulum
posuit. [*Id. legat. 112.*]

Postquam Ptolemæi fratres regnum sunt partiti, venit Romam Ptolemæus junior, ut insti-
tutum cum fratre partitionem redderet insectam: quod diceret, non sponte se, sed difficul-
tatibus temporum necessario cedentem, id fecisse quod jussus erat. Petebat igitur à Senatu,
ut Cyprum sibi adjudicaret: nam etiam sic, longe deteriore suam portionem futuram por-
tione fratris. Contra vero legatus à Philometore missus Menithyllus, dicebat quod ipsi Ro-
manorum legati Canuleius ac Quintus suo testimonio confirmabant: Ptolemæum nempe ju-
niorem non solum Cyrenen sed etiam vitam fratris opera retinere; omnium animis ab eo adco
alienatis, ut pro magno beneficio concessum sibi, præter spem suam & omnium opinionem,
Cyrenæ regnum acciperet. Quibus omnibus contradicente Ptolemæo; Senatus, partim quod
partitionem non plane peractam animadverteret, partim quod divisum regnum cuperet, (ut
si res ferret divisum facilius quam unitum in suam potestatem redigeret) postulata junioris
accepit. Et legatos protinus misit, Titum Torquatum & Cn. Merulam, cum mandatis; ut
pacem inter fratres conciliarent, & juniore Cyprum traderent. [*Id. legat. 113.*]

Quum Romam de Cn. Octavii cæde nuntius esset allatus, & Antiochi Eupatoris legati
quos Lysias miserat Romam venissent, & multa disseruissent quo cædis ejus conscium Re-
gem non fuisse ostenderent: Senatus legatos remisit, nulla prolata sententia, quia mentem
suam prodere omnino nolebat. [*Id. legat. 114.*] Octavio vero statuum in Rostris poni jussit.
[*Cicero, Philippic. 9.*]

Demetrius Seleuci filius hoc nuntio percussus, Polybium (historicum) accersens, cum eo
deliberavit, deberetne iterum de suis rebus cum Senatu agere: qui eum monuit ne bis in
eundem lapidem impingeret, sed auderet ipse aliquid regno dignum; ad fugam eum hoc
modo obscure hortatus. Ille tamen Apollonii familiaris sui, hominis quidem minime mali sed
admodum juvenis, consilium secutus in Curiam venit, & ut saltem necessitate liberaretur
manendi Romæ pro obside oravit, quandoquidem regnum Antiocho Eupatori firmassent.
Cum nihilominus Senatus in sententia permaneret; Demetrius cum Diodoro primum (homine
vasto, qui recens e Syria venerat, & ipsum olim educaverat) deinde cum Polybio, de fuga
sua deliberavit. Menithyllus Ptolemæi Philometoris legatus, opera Polybii (cum quo arcta
illi familiaritas intercedebat) particeps consilii factus, reditum suum parare præ se ferens,
Carthaginensium navem sacram, quæ Tyrum navigatura erat & diis patriis Carthaginensium
primitias de more allatura, ad vecturam palam conduxit. Paratis omnibus, Demetrius suum
illum educatorem Diodorum in Syriam præmisit; qui omnes ibi tumulos colligeret, & quis
populorum esset sensus exploraret. Ipse paucos itineris socios futuros assumens, apud quendam
ex amicis cum eis cœnavit; reliquos Anagninam amandavit, quo postridie venationis causa se
dicebat esse venturum. [*Polyb. legat. 114.*]

Ager tum in lecto decumbens Polybius, veritus ne juvenis Demetrius, extracta in tempus
longius computatione, occasionem evadendi amitteret; quum jam tenebresceret, breve pitta-
cium obsignatum ad eum misit, in quo gnomæ istæ erant descriptæ.

Ο θραν τὸ πρὸ μάλλοντι, ἀρχται θραν.
Eie ὁ θραν νελ. τῆς δὲ παρῶσι π. πλον.
Τὸ μα τὸ, κινδύνη, ἀποτῆζαν,
Ἐπίπυζ. πῶτα μάλλον ἢ σωτὴν ἀρῶ.
Cunctaris & illuc nempe tendis, ὁ miser,
Vbi atra nox. Fortuna fortes adjuvat.
Aude, periclitare, age quid, non feceris,
Aut feceris. prius omnia quam te deserat.

addito & Epicharmi dicto illo (à Polybio, lib. 3. pag. 768. & Cicerone, ad Attic. lib. 1. epist. 16.
laudato) Νῆες, ἢ μῦμον ἀνσῶν ἀβηστῶντα πῶν θρῶν. Sobrius esto; nemini fidem habendam
memento: hi sunt nervi prudentiæ. Quibus lectis ille, cognito & quo præcepta ista specta-
rent & à quo sibi mitterentur, exemplo nauseabundum se simulans, convivio simul cum
amicis excessit: & consilium suum Nicanori comitibusque ipsius aperiens, noctu ad ostium
Tiberis Ostiam progressus est. Menithyllus vero illos præcedens nautis significat, novi ali-
quid à Rege se accepisse; cujus gratia oporteat ut ipse quidem adhuc in urbe hæreret, sed

juvenes

juvenes probatissima fidei ad illum mitteret, qui de fratre omnia ei sint renuntiari. Excunte tertia noctis vigilia Demetrius adest cum octo focis, quinque famulis & tribus pueris: quos cum Menithyllus nauclero, qui rem totam ignorabat, diligenter commendasset; cum prima luce vela faciunt. [*Id. ibid.*]

De ejus discessu nihil Romæ cogitatum ante diem quartum; quo sollicitè quæsitus non comparuit. Die quinto Senatus ea de re est habitus: cum quidem Demetrius, sextum jam agens ab exitu ab urbe diem, ad fretum Siculum pervenerat. Abeuntem Patres persequendum non duxerunt: quod persuasum haberent multum jam itineris ab eo esse confectum. Post paucos deinde dies Tiberium Gracchum, Lucium Lentulum & Servilium Glauciam, qui res in Græcia inspicerent: deinde in Asiam transgressi, quid moliretur Demetrius observarent; animos item aliorum regum explorarent, & controversias eorum cum Galatis disceptarent. [*Ibid.*]

Interea Demetrius defertur in Lyciam: unde ad Senatum scripsit se non contra patrualem Antiochum, sed contra Lyfiam proficisci, & Octavii necem ulturum esse. Cumque Tripolim Syriæ celeriter sibi adjunxisset, tanquam à Senatu ad regnum occupandum missus, (de fuga enim ejus nemo cogitabat) & Apamea potius, comparatis copiis Antiochiam contendit: ibique puerum & Lyfiam amice obviam egressos (Romanorum enim metu armis abstinerant) interfecit. [*Zonar. ex Dione.*] exceptusque secundo omnium favore in Syria regnum adeptus est. [*Justin. lib. 34. cap. 3. Appian. Syriac. pag. 117. 118.*]

Anno regni Græcorum 151. Demetrium Seleuci filium, egressum Roma, cum viris paucis in urbem maritimam (Tripolim sc. Phœnicia) venisse, & regnare ibi cœpisse: ingressoque eo regiam majorum suorum (Antiochiam ad Daphnem, regni Syriaci metropolim) comprehensos à militibus Antiochum & Lyfiam, illius jussu occisos ab eis fuisse, in I. *Maccab.* VII. 1. - 4. legimus. Et in II. *Maccab.* XIV. 1. 2. *εξ ημερη 26099*, sive anno tertio (ab initio Antiochi Eupatoris, vel à Templi repurgatione per Judam Maccabæum facta; cujus utriusque in X. capituli initio facta fuerat mentio) Judæ innotuisse, ad Tripolis portum appellentem, cum multitudine valida & classe obtinuisse regionem, occiso Antiocho & tutore ejus Lyfia. Antiocho vero Eupatori annos regni duos assignat Josephus [lib. 12. cap. 16.] & Eusebius in Chronico: licet à Porphyrio [*in Græc. Euseb. Scalig. pag. 228.*] & Severo Sulpicio [*Histor. sacr. lib. 2.*] unus tantum annus & 6. menses illi adscribantur.

Demetrius Heraclida (quem ætario apud Babylonios præfecerat Antiochus Epiphanes) ejectione, & fratre ejus Timarcho (quem idem Babylonis satrapam constituerat) ut rebelle occiso, qui alioquin etiam Babylonis præfecturam male administraverat, à Babyloniis primum Soteris cognomentum adeptus est. [*Appian. Syriac. pag. 118.*]

d. Alcimus (qui ab Antiocho Eupatore summum sacerdotium obtinuerat, sed à populo non receptus quod temporibus confusionis sub Antiocho Epiphane sponte se inquinavisset; II. *Maccab.* XIV. 3.) Pontificatum sibi à Demetrio Sotere confirmari desiderans, cum Israëlitis impiis & apostatis sui similibus Regem adiit. Quibus populares suos & inprimis Hasinonæos accusantibus, quod Regis amicos excidissent & ipsos in exilium pepulissent; motus eorum precibus Demetrius, Bacchidem Mesopotamiæ præfectum, virum sibi amicum & fidum, unaque cum eo Alcimum (cui Sacerdotium firmavit) cum multis copiis in Judæam misit. Quo cum illi venissent, Judam Maccabæum cum fratribus verbis pacificis circumvenire conati sunt: quibus tamen hi nullam fidem adhibuerunt. [*I. Maccab.* VII. 5. - 11.]

Tum convenit ad Alcimum & Bacchidem congregatio Scribarum, in quibus præmi Hasidæi fuerunt, qui requirebant ab eis pacem. Dicebant enim: *Sacerdos ex semine Aaronis venit cum copiis istis, qui non afficiet nos injuria.* Sed postquam credidissent se ei, impius ille Sacerdos, contra pactum juratum, comprehensos ex eis 60. occidit die uno. Eoque accommodat Historicus effatum illud, Psalm. 79. (al. 78.) 2, 3. *Carnes sanctorum tuorum & sanguinem eorum effuderunt circa Hierosolymam, nec fuit eis qui sepeliret.* Qua perfidia terri multi, ex Urbe aufugerunt. [*Ibid.* 12. - 19.]

Bacchides Hierosolyma profectus, castra posuit in Bezeth sive Beth-zetha: & mittens comprehendit multos ex iis qui ab ipso transfugerant, & aliquos è populo; quos mactatos projecit in magnum puteum. Deinde committens regionem Alcimo, reliquit cum eo copias auxiliares, & ad Regem rediit. Ad Alcimum vero, omni studio ut Pontificatum firmum sibi faceret contententem, congregati sunt omnes qui turbabant populum suum: qui obtinentes terram Judæ, fecerunt plagam magnam in Israël. Egressus igitur Judas Maccabæus in omnes fines Judææ per circuitum, ultionem de transfugis illis sumpsit, eosque ita coercuit, ut intra præfidia se tenentes regionem amplius non invaderent. [*Ibid.* 19. - 24.]

Ptolemæus junior ex Italia in Græciam veniens, strenuorum adprime militum manum ibi conduxit: inter quos etiam Damalippum Macedonem assumpsit; qui post jugulatos in opido Macedonia Phaco concilii assessores, cum uxore & liberis è Macedonia aufugerat. Ptolemæus in Peræam oppositam Rhodiis continentem inde profectus, ibique à populo exceptus hospitio, Cyprum navigare constituit. Torquatus vero ceterique Romanorum legati, ubi viderunt magnam mercenariorum militum vim ab eo coactam, Senatus mandata in memoriam revocaverunt; quibus sine armis eum reducere jubebantur. Tandemque persuaserunt ei, ut postquam Sidam usque militem mercenarium adduxisset, missos omnes faceret, & ab adeunda Cypro abstineret; daretque operam ut in Cyrenæicis finibus eum possent convenire.

se interim Alexandriam profecturos, & Regis voluntatem ad ea quæ ab ipso poscebantur inclinatos, & ad fines illos ei occurrentes, ipsumque Regem secum adducturos. Flexit hæc oratio juniorem Ptolemæum, effectique ut de Cypri occupatione desperans, conductitium militem dimitteret; atque ipse in Cretam recta abiret, una cum Damalippo, & Cn. Merula, qui fuit unus ex numero legatorum. Deinde quum milites mille in Creta conduxisset, inde profectus Libynam venit, & ad Apim portum tenuit. [*Polyb. legat. 115.*]

Torquatus interim & Titus Alexandriam delati, persuadere conati sunt seniori Ptolemæo, ut redire in gratiam cum fratre vellet, eique Cyprum concederet. Sed Ptolemæo quædam pollicente, quædam negligenter audiente, atque hoc modo tempus extrahente, junior fratrum castris in Libyna ad Apim positus, ut convenerat, ægerrime ferens nihil secum ea de re fuisse actum; Cn. Merulam Alexandriam misit, tanquam per hunc & Torquatium quod cupiebat esset effecturus. [*Id. ibid.*]

4. Hipparchus Bithynus, Plinio nunquam satis laudatus, qui annumerare posteris stellas est ausus ac sidera ad normam expandere, organis excogitatis, per quæ singularum loca atque magnitudines signaret; [*Plin. lib. 2. cap. 26.*] in libro *ἡ ἀπὸ μακροβότου ἢ ὑποκτανῶν ἀστεριολογία*, anno 17 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiaci mensis Mesori die 30 (Septembris Juliani 27) circa Solis occasum Æquinoctium autumnale à se observatum fuisse scripsit. [*Ptolem. lib. 3. cap. 2.*]

Ab hoc autumno cæpit annus æræ Contractuum CLI, in secundo libro Maccabæorum usurpata. Quo (ita enim & Græci habent codices & Syrus noster interpres; ubi Latina editio annum legit CL.) Alcimus ad regem Demetrium venisse scribitur, afferens ei coronam auream, & palmam, ac præterea ramos, qui Templi esse putabantur. [*II. Maccab. XIV. 3, 4.*] Ille enim videns invaluisse Judam Maccabæum & Hasidæos qui erant cum eo, ac per eos accessum sibi esse occlusum ad sanctum altare; captata opportunitate, illos ut auctores tumultuum & turbatores communis pacis in Judæa, apud Regem atrociter accusavit: se summo Sacerdotio, majorum suorum gloria, spoliatum esse graviter conquestus, & quamdiu Judas vivat, nunquam quieto regno potiturum Demetrium esse dictitans. Quod cum & cæteri amici, in Judam insensissimi confirmassent: accensus Demetrius, Nicanorem unum ex principibus suis illustribus, qui elephantorum præfectus fuerat & maximus inimicus Israelis, ducem in Judæam misit; mandans ut Judam è medio tolleret, comites ejus (Hasidæos) dispergeret, & Alcimum summum Templi sacerdotem constitueret. Gentes vero quæ Judææ metu ex Judæa fugerant, miscebant se gregatim Nicanori; Judæorum miseras proprias felicitates existimantes. [*II. Maccab. XIV. 3, 14. cum I. Maccab. VII. 25, 26.*]

Judæi, audito Nicanoris adventu & accessione gentium, conspersi terra Deo supplicaverunt. Post congressum vero Simonis fratris Judæ & Nicanoris ad Dessai vicum, Nicanor audita Judæ & sociorum ejus in patria propugnanda fortitudine, belli aleam tentare metuit. Misit igitur Posidonium & Theodotum & Matthiam, qui darent fidem atque acciperent: cumque res diu agitata fuisset, cum populo Judas rem communicavit; qui concorde sententia conventionibus annuit. Et præstito die, quo privatim Judas & Nicanor una venirent; viros armatos opportunis locis disposuit Judas, ut auxilio essent ipsi, si qua vis contra fidem pararetur. Sed pacifico inter eos sermone habito, fœdus tandem Rege inconsulto est initum. Hierosolymis aliquamdiu moratus Nicanor, turbas gregarias quas ante coegerat dimisit; ita familiariter cum Juda vivens, ut etiam uxorem ei ducere persuaserit. [*II. Maccab. XIV. 15, 25.*]

Ut unius in alterum benevolentiam & conventiones factas vidit sceleratissimus Alcimus, tertio ad Demetrium venit; & Nicanorem ut consilia à regis rebus aliena agitantem, detulit. Cujus calumniis ille accensus, de conventionibus ad Nicanorem graviter se eas ferre scripsit; & ut cito Maccabæum vincium mitteret Antiochiam jussit. Et licet iniquè ferret Nicanor, quod res compositas facturum esset irritas, quum nullam injuriam Maccabæus fecisset; quia tamen non erat unde resisteret Regi, opportunum tempus observabat, ut stratagemate illud perficeret. [*Ibid. 26, 29.*]

Dum Ptolemæus Philometor, legatos Romanorum miris blanditiis sibi concilians, per 40. dies, nulla re perfecta, invitos magis quam volentes Alexandriæ detinet; à fratre juniore Evergeta Cyrenenses defecerunt, & civitates cum ipsis conspirarunt: Ptolemæo illo Ægyptio conscio, quem Evergetes, quum Romam navigationem institueret, universo regno præfecerat. Hæc ubi Evergetæ nuntiata, & mox addito, Cyrenenses sub signis exercitum jam habere, metuens ne dum imperio Cyprum cupit adjicere, etiam Cyrenem amitteret; omnium aliarum rerum curam insuper habens, relicta Api, ubi portum tenuerat, ad magnam quæm vocant Catabathnum navigavit; Cyrenen inde petiturus. Sed cum in Catabathmo locorum angustias à Libynis & Cyrenensibus reperisset occupatas; dimidiam militum partem navibus impositam loca angusta circumnavigare jussit, dareque operam ut hostes nec opinantes ex improvise invaderent: ipse cum altera parte exercitus fronte eos aggressus, superare montem conabatur. Cumque Libynæ metu percussis, quod utrinque peti se viderent, stationes deseruissent; Rex non liberè tantum adscensu est portus, sed etiam subjectam quatuor turrium munitionem, ubi magna erat aquarum copia, in potestatem redegit. [*Polyb. legat. 115.*]

Inde septem castris solitudinem euentus est; militibus qui sub Mochyrino erant maritimo itinere illum comitantibus. Cyrenenses, illo appropinquante, aciem eduxerunt; pedites ad octo millia, equites ad quingentos. Ex iis enim quæ Philometor Alexandria gesserat animaduersa ejus voluntate; quum cernerent nihil regii Evergetæ inesse, sed tyrannice omnia ab eo administrari: ut sua sponte se illi subjicerent, inducere in animum non poterant. Itaque inito cum eo prælio, victoriam reportarunt. [*Id. ibid.*]

b. Judas Maccabæus videns Nicanorem minus familiariter secum agere, & solitam conversationem asperiores exhibere; cogitans non ex bono esse austeritatem istam, congregatis non paucis suorum comitum, se ab illo occultavit. [*II. Maccab. XIV. 30.*]

Veniens Nicanor Hierosolymam cum copiis multis, Judam dolosis verbis ad colloquium pellexit. Cumque salutarent alter alterum pacifice, parati erant hostes Judam abripere. Quod quum Judæ innotuisset; terribus faciem ejus amplius noluit videre. Cognoscens itaque Nicanor detectum esse consilium suum; processit obviam Judæ ad pugnam juxta Capharsalama. Ubi ceciderunt ex parte Nicanoris quasi quinque millia virorum: reliqui vero fugerunt in civitatem Davidis. [*I. Maccab. VII. 27.--32.*]

His ita gestis, ascendit Nicanor in montem Sion: cui obviam processerunt è loco sancto quidam è Sacerdotibus & è Senioribus populi, salutaturi ipsum cum pace, & demonstraturi ei holocaustum quod offerebant pro Rege. Sed is subsannavit eos; & tradi sibi Judam imperavit. Illis autem dicentibus cum juramento se nescire ubi locorum ille esset: protendens dexteram in Templum juravit, nisi traderetur Judas ejusque copiarum in manus ejus, se quum rediturus esset in pace domum Dei incensurum & altare suffosurum, & illustre Templum Libero patri ibidem ædificaturum. Sacerdotes vero ingressi steterunt ante altare & Templum, stentisque Deum orabant ut Nicanoris minas redderet irritas, ejusque blasphemias ulcisceretur. [*I. Maccab. VII. 33.--38. II. Maccab. XIV. 31.--36.*]

Ad Nicanorem delatus est Rhazis Senator Hierosolymitanus, qui ob benevolam in cives suos affectionem *Pater Judæorum* est appellatus. Sublato igitur illo putans se maximum malum Judæis illaturum, misit milites supra 500 qui eum comprehenderent. Qui quum turrim in qua is erat occupaturi in januam aulae vim facerent, ignemque ad incendendas fores adferri juberent; gladio se petiit, & quum præ festinatione vulnus sibi infixisset non lethale, è muro seipsum dedit præcipitem: deinde cursu petram quandam præruptam affecit, jamque plane exanguis effectus, protulit intestina, & ambabus manibus ea projiciens in turbas, vita est defunctus. [*II. Maccab. XIV. 37.--46.*] De quo consulendus B. Augustinus, in epist. 61. ad Dulcitium, & lib. 2. contra Gaudentium, cap. 23.

Cum Nicanor intellexisset Judam abesse Hierosolymis, & in partibus Samariæ versari, egressus Hierosolymis castra locavit in Beth-horon; ubi copiarum incrementum ex Syria illi occurrit. Judas vero castrametatus est in Hadasa (30 stadiis ab hoste distante) cum tribus virorum millibus. Cumque daret operam Nicanor ut pugnaret die Sabbati, & à quibusdam Judæis qui eum ex necessitate sequebantur amice moneretur, ut diei illi ejusque auctori Deo debitum honorem deferret; monitores, cum summa in Deum blasphemia, superbe rejecit. Maccabæus vero suos ex Lege & Prophetis consolabatur: & præterea revocans eis in memoriam certamina quæ perferant, & quod ipse habuerat insomnium de Onia (qui fuerat summus Sacerdos, ejus nominis III.) pro populo Judæorum orante & Jeremia propheta gladium aureum sibi tradente illis enarrans, animos eorum excitabat. Unde orationibus & firma in Deum fiducia illi armati, die 13. mensis 12. Adar in hostes irruerunt. Ubi quum primus ipse Nicanor cecidisset in prælio, reliqui abjectis armis suis fugerunt. Quos Judæi persecuti unius diei itinere ab Hadasa usque dum veniunt Gazeram, claxerunt post eos tubis classicum sonantibus. Et egressi ex omnibus vicis Judææ circumvicinis ad fugientium hostium caedem convolarunt: ita ut non minus 35 millibus gladio ceciderint, ne uno quidem ex universo exercitu superstitie relicto. Deinde acceperunt spolia prædamque: & caput Nicanoris atque manus cum humero amputarunt & detulerunt Hierosolymam. Ubi capite in summa arce suspenso, & dextra quam superbe in domum Dei extenderat; linguam etiam impii abscindi iussit Judas; & minutatim avibus dari. Statueruntque omnes decreto communi, ut quotannis celebris haberetur die illo 13. mensis 12. Syra lingua Adar dicti, die uno ante diem festi Mordecaici. [*I. Maccab. VII. 39.--49. II. Maccab. XV. 1.--37. Joseph. lib. 12. cap. 17.*]

Hic terminatur secundi Maccabæorum libri continua historia: in qua quinque librorum Jasonis, Judæi Cyrenensis, Breviarium comprehenditur.

Post eadem Nicanoris Judæa dies paucos à bello quievit. [*I. Maccab. VII. 50.*] In quibus Judas Maccabæus, quum de Romanorum potentia & humanitate erga afflictos omnes audivisset, quantumque sibi ab eis Demetrius timeret didicisset, Eupoleum Johannem & Jasonem Eleazari filium legatos suo fratrumque & Reipublicæ Judæorum nomine Romam ad Senatum misit: ut societate & amicitia cum populo Romano inita, à regis Demetrii & imperii Græcorum gravi jugo liberarentur. [*cap. VIII. 1, 17, 18, 31, 32.*]

Cn. Merula ad Evergetem Alexandria reversus, nuntiavit ei nihil eorum quæ à fratre ejus Pilometore fuerant postulata potuisse impetrari: quod diceret pactis esse standum quæ facta essent ab initio. Quibus auditis, Evergetes Comanum & fratrem ejusdem Prolemæum

Romam legatos cum Merula proficisci iussit; qui de iniquitate fratris & contemptu erga populum Romanum cum Senatu agerent. Quibus in itinere etiam Titus Torquatus, Cn. Merula in legatione collega, occurrit; & ipse, re infecta, Alexandria dimissus. Eodem quoque tempore a Philometore Menithyllus Alabandensis legatus ad Senatum missus est. [Polyb. legat. 116. & 117.]

Audiens Demetrius cecidisse Nicanorem & copias ejus in prælio, Bacchidem & Alcimum secundò in Judæam misit, & dextrum cornu, sive præstantiorem sui exercitus partem, cum eis. Qui profecti via quæ ducit in Galgala, castra posuerunt in Masaloch (al. Massadoth) quæ est in Arbelis: eaque occupata, peremerunt homines multos. [I. Maccab. IX. 1, 2.]

6. Mense primo anni regni Græcorum 152, castra moverunt versus Hierosolyma (ut Judam Maccabæum ibi quærerent): indeque Berean (vel Beerzath, ut in Arundelliano habetur codice) profecti sunt cum 20 millibus peditum & 2 millibus equitum. Judas vero castra posuit in Eleasa, habens 3000 viros electos secum: qui hostium multitudine territi eum deseruerunt, 800 tantum in castris relictis. Cum paucis hisce ingentem Bacchidis exercitum ille adortus, à mane pugnavit usque ad vesperam: fugatque dextro cornu, in quo ipse erat Bacchides, fugientes persecuti sunt ad Azorum montem usque. Sed qui in sinistro erant cornu Judam & eos qui cum eo erant consecuti, Judam fortiter dimicantem interemerunt, eoque cadente cæteri fugerunt. Unde tollentes Jonathan & Simon Judam fratrem suum, sepeliverunt eum in sepulchro patrum suorum in Modin: luxitque eum univèrsus Israel dies multos. [I. Maccab. IX. 3,--22.] Cecidit autem Judas Maccabæus anno post excessum patris Mattathie 6.

Post mortem Judæ emerferunt iniqui in omnibus terminis Israël, qui ejus metu prius latitaverant: & magna fame eodem tempore ingruente, tota ferè regio cum ipsis Bacchidi se submisit, ut victu commodius frueretur. Bacchides vero impios istos præfectos constituit regionis; qui Judæ Maccabæi amicos passim conquisitos ad ipsum excrucianos & illudendos adduxerunt. Fuitque afflictio magna in Israele, qualis non fuerat ex quo die non est visus Propheta inter eos. [I. Maccab. IX. 23,--27.]

Interim legati à Juda Maccabæo Romam missi, cum populo Romano pacem & societatem inierunt: fœdusque in tabulis æreis inscriptum est; ut Judæi Romanis, & Romani Judæis mutua auxilia contra communes hostes exhiberent. Ad Demetrium etiam regem à Senatu missæ sunt literæ, ne gentem Judæorum amplius opprimeret: alioqui se à populo amico & fœderato omnem injuriam, bellum terra marique gerendo, propulsaturos. [I. Macc. VIII. 19,--32.] Quo spectat & illud de Judæis Justinus, lib. 36. cap. 3. *A Demetrio cum desivissent, amicitia Romanorum petita, primi omnium ex Orientalibus libertatem receperunt, facile tunc Romanis de alieno largientibus.*

Hoc primum inter Romanos & Judæos fœdus societatis ac amicitie fuisse notat Josephus, lib. 12. Antiquit. cap. 17. quod aliis expressum verbis ibi habetur; hac etiam commentitia adjecta *ἡ πρώτη εἰρήνη*. *Scriptum est hoc Senatusconsultum ab Eupolemo Johannis filio & Jasone Eleazaris (Judæorum sc. legatis) sub Pontifice quidem Juda, duce verò Simone fratre ipsius, quasi Juda superstitie alius imperator fuisset quam ipse Judas; aut si fuisset, non Jonathan potius futurus ille fuisset, quam Simon, qui post illius demum mortem ducatum est consecutus. Nam quod paulo ante à Josepho est scriptum, Alcimo defuncto populum communibus suffragiis Pontificatum Judæ tradidisse, manifesti erroris ex [I. Maccab. IX. 54, 55, 56.] convincitur; ubi post Judæ excessum vita functum fuisse Alcimum clarissime ostenditur. Ipseque Josephus, errore postea agnito, Jacimo sive Alcimo nullum omnino successisse, retulit, sed per totum septennium Hierosolymam Pontifice caruisse. [Antiquit. lib. 20. cap. 8. pag. 701.]*

Longa inter legatos utriusque Ptolemæi altercatione in Curia habita, quum Titus & Cnæus (qui ad eos à Romanis legati missi fuerant) suo testimonio atque favore omni ac studio causam Evergetæ sublevarent; decrevit Senatus, ut intra dies quinque Menethyllus Philometoris legatus Roma excederet, & ut fœdus quod cum Philometore erat tolleretur. Legatos etiam Publium Apustium & Caium Lentulum ad Evergetam miserunt: qui extemplo Cyrenam profecti, nuntium eorum quæ gesta fuerant magna diligentia ad eum pertulerunt. Ille confestim nova spe inflatus milites conduxit, & animum atque mentem ad consilia de Cypro occupanda transtulit. [Polyb. legat. 117.]

Amici omnes Judæ Maccabæi convenientes, fratrem ejus Jonathanem (cognomento qui Apphus dictus est) ejus loco Ducem elegerunt. Quo cognito, Bacchides quærebat eum occidere. Id quum Jonathani & Simoni fratri ejus, omnibusque qui cum eo erant innotuisset; fugerunt in desertum Thecoæ, & castrametati sunt ad aquam fossæ Alphar. Misit vero Jonathan fratrem suum Johannem (cui Gaddis cognomen fuit) cum militum manu, rogatum Nabatæos Arabas amicos suos, ut apud ipsos impedimenta sua deponerent, quæ multa erant. Quibus in itinere occurrerunt filii Jambri ex Medaba; & incursu in eos facto, Johannem cum sociis occiderunt, prædaque omni collecta abierunt. Neque tamen diuturna fuit horum prædonum lætitia. Cum enim didicissent Jonathan & Simon filios Jambri sponsam ducere è Nadabath filiam cujusdam ex magnatibus Chananæorum, cum pompa magna multoque optimatum comitatu; surrexerunt ex insidiis, factoque in eos impetu, ad 400 occiderunt, & reliquis ad montem fugientibus, spolia eorum omnia acceperunt. Sumptaque ultione de sanguine fratris sui, ad Jordanis palustria redierunt. [I. Maccab. IX. 28,--42. Joseph. lib. 13. cap. 1.]

Jonathanem infecutus Bacchides, venit die Sabbathi ad ripas Jordanis cum exercitu multo. Commissoque prælio, extendit Jonathan manum suam ut feriret Bacchidem; sed istum ille caute declinavit: ceciderunt tamen ex militibus illius eo die circiter 1000 (vel 2000, ut habet Josephus) viri. Jonathan, tantæ multitudini imparem se esse videns, cum suis in Jordanem insiliit, & in ulteriorem ripam tranavit: nec cum hostis persequi conatus est. Hierosolyman verò reversus Bacchides, ædificavit urbes munitas in Judæa, & munitionem quæ est in Jerichunte, & Emmaum, & Beth-horon, & Bethel, & Thamnatha Pharathoni, & Tephon, muris celsis, & portis, & vectibus: posuitque præsidia in eis, ut inde factis excursibus nocerent Israëlitis. Munivit quoque urbem Bethsuram, & Gazaram, & arcem Hierosolymitanam: posuitque in eis milites & comæatum. Accepitque filios principum regionis obsides, collocavit in arce Hierosolyms in custodia. [I. *Maccab.* IX. 43.--53. *Joseph. ut supr.*]

Cum ex Zadriadis minoris Armeniæ regis filiis Mithrobuzanes ad Ariarathem Cappadociæ regem confugisset: regno illius imminens Artaxias majoris Armeniæ rex (quem Antiochus Epiphanes devicerat (legatione ad Ariarathem missa hortatus eum est ut secum consentire vellet, & altero è duobus fratribus, quem penes se habebat, interfecto Sophonem partiretur. Sed Ariarathes, qui multum ab hujusmodi fraude abhorrebat, legatos graviter objurgavit, litterisque ad Artaxiam datis monuit ut ab ejusmodi scelete abstineret: Mithrobuzanem verò in regnum paternum reduxit. [Diodor. *Sicul. in Excerpt. H. Valesii. pag. 325.*]

3844 a. Ariarathes Romanorum legatos Tiberium Gracchum, Lucium Lentulum & Servilium Glauciam, in Cappadocia regiè excipit. [Polyb. *legat. 119.*] Eo Demetrius Soter Menocharem misit, ut de regno suo confirmando cum Romanorum legatis serio ageret. [Id. *legat. 120.*] Sororis quoque suæ viduæ (Persei Macedonum regis viduæ) nuptias Ariarathi regi obtulit: quas ille, Romanorum offensam veritus, respuit. [Diodor. *Sicul. legat. 24. Justin. lib. 35. cap. 1.*]

b. Postquam Menocharis ad Demetrium Antiochiam venisset, & sermones quos cum Romanorum legatis habuerat illi exposuisset, existimans Rex supra omnia necessarium suis rebus esse in præsentia, ut legatos illos omnibus modis sibi adjungeret & placaret, relictis rebus, ad eos misit primum in Pamphylia, deinde iterum Rhodum, quidvis se facturum in gratiam Romanorum promittens, donec perfecit ut Rex ab illis saluaretur. Tiberius enim, qui ex animo illi cupiebat, plurimum illum adjuvit ad impetrandum quod cupiebat, & ad jus regni ei conciliandum. [Polyb. *legat. 120.*]

Leptines, qui Cn. Octavium Romanorum legatum Laodiciæ occiderat, Demetrium regem adiens, oravit, ne cæde Cnæi moveretur, neve propterea in Laodicenos gravius quicquam iret consultum: ipsum enim se Romam profecturum, & Senatui probaturum, diis volentibus id à se admissum. Indeque, quia sponte sua atque alacris ibat, sine vinculis & custodibus Romam ductus est. Isocrates contra Grammaticus, qui loquacitate sua hoc sibi infortunium accersivit, simulac nomen ejus fuit delatum, mente captus est atque in totum alienatus: ubi verò etiam collum sibi bovis circumdari vidit & vincula admoveri, cibum raro sumere cepit corporisque cultum penitus aspernari. [Polyb. *legat. 122.*]

c. Anno regni Græcorum 153 mense 2, murum atrii interioris, (atrium Populi ab atrio Gentium secerentem) à Zorobabele & Prophetis extructum, Alcimus dirui jussit. Sed impio Pontifici Deus os occlusit, paralyti eum percutiens; ita ut neque loqui quicquam amplius potuerit neque præcepta dare ultima de domo sua, sed cum magno cruciatu vitam finiverit. [I. *Maccab.* IX. 54, 55, 56.] anno post occupatum ab eo summum Sacerdotium tertio. Josephus libro 12. *Antiquitat. cap. 17. quadriennium illi assignat: triennium vero in capite penultimo libri ejusdem operis 20. ubi etiam post ejus mortem per septennium Hierosolyman sine Pontifice mansisse addit. Inter anni autem 153. mensem 2. quo mortuus est Alcimus, atque 160. mensem 7. quo stolam Pontificalem Jonathan induit, [I. *Maccab.* X. 21.] intercesserunt anni 7. & menses præterea 5.*

Videns Bacchides mortuum esse Alcimum, ad regem Demetrium est reversus: & quievit Judæa annos duos. [I. *Maccab.* IX. 57.]

3845 Circa CLV. Olympiadem, Ariarathis Cappadociæ regis legati Romam venerunt coronam aureorum decies mille adferentes: qui Senatui etiam significarent, quomodo Tiberium Gracchum exceperat, & ipsorum causa oblatas à Demetrio amicitias & sororis nuptias respuisset; & paratum ipsum esse declararent, quicquid imperarent Romani, mandatis eorum obtemperare. Cujus erga populum Romanum propensi affectus ubi Tiberii Gracchi & reliquorum legatorum consentiens testimonium est auditum; Patres coronam magni beneficii loco acceperunt, & vicissim quæ plurimi apud Romanos æstimari solent dona, scipionem sellamque eburneam, illi miserunt. Atque hos legatos Senatus absque mora ante hyemis initium dimisit. [Polyb. *legat. 119. & 121. Diodor. Sicul. legat. 24.*]

Novis Consulibus (Cn. Cornelio Dolabella & M. Fulvio Nobiliore) magistratum ineuntibus legatio communis Prusiæ Bithyniæ regis & Gallogræcorum de Eumene Pergami rege conquerentium in Senatu audita est. Auditus est & Attalus, quem frater Eumenes ad causam suam agendam eodem miserat. Qui non à criminationibus solum liberatus est, sed etiam honore auctus, & summa exceptus est ac dimissus benevolentia. Quantum enim erant alienati Patrum animi à rege Eumene, quem oderant; tantum benevolentia erga Attalum præ se ferebant & studii amplificandæ ejus dignitatis. [Polyb. *legat. 119. & 121.*]

Menocharis alique legati à Demetrio Sotere Syriæ rege missi Romam venerunt, coronam aureorum decies mille adferentes, (quam ut gratitudinis signum Rex miserat, quod obfes habitus esset liberaliter) simulque Leptinem qui Cn. Octavium legatum manu sua occiderat, & Isocratem grammaticum qui eadem patratam defenderat, adducentes. Ubi Isocrates ille mirum hominibus spectaculum præbuit. Nam & aspectus illius supra modum terribilis atque efferratus erat; ut hominis qui per annum spatium & eo amplius neque sordes, neque ungues, neque pilos purgasset: animi vero habitum oculorum species ac motus eum esse arguebant, ut qui spectaret nullius feræ occursum æque refugeret atque illius. Leptines contra sibi semper constans, in Senatum venire paratus erat: & quum eadem à se patratam apud omnes quibuscum loquebatur fateretur; illud constanter affirmabat, nihil sibi Romanos esse nocituros. Quæ spes tandem eum non fecellit. Cùm enim per diu dubitatum esset à Patribus, quid esset opus factio: tandem & legatos suscepit Senatus & coronam accepit; homines vero qui fuerant adducti rejecit, quasi crimen id commune esset Syris omnibus. Integra enim omnia sibi servabat, ut quoties vellet vindicandi criminis potestatem haberet. Idcirco etiam Demetrio hujusmodi responsum dedit: Senatum suam illi benevolentiam impertiturum, si idonea ratione caverit, se in ipsius potestate futurum, sicut esset olim. [Polyb. legat. 122. Diodor. Sicul. legat. 25. Appian. Syriac. pag. 118.]

Orophernes, Holophernes alii appellatus, ad Demetrium Soterem Syriæ regem profectus, se à juniore fratre Ariarathe per injuriam regno Cappadociæ pulsum conquestus est: licet hunc legitimum non fuisse filium, sed ab Antiochide regina suppositum vel adoptatum, ex Dione Zonaras & ex Diodoro nos (ad annum Mundi 3832.) antea retulerimus. Demetrius Ariarathi propter fastiditas fororis nuptias infensus, supplicem recepit: & mille talentorum mercedem cum eo pactus, consilio & viribus suis Ariarathem, licet ab Eumene Pergami rege adjuvum, regno expulit. [Polyb. lib. 3. pag. 161. Liv. lib. 47. Justin. lib. 35. cap. 2. Appian. Syriac. pag. 118. Zonar. ex Dione.]

Eumenes rex Pergami moriens & uxorem Stratonicam (Ariarathis nuper regno pulsi forem) & regnum fratri Attalo legavit. [Plutarch. in Apophthegm. & lib. ἡ ἰσχυρὰ] quum regnasset annos 38. Succedentium enim illi fratris & filii annis (à Strabone memoratis) ex intervallo inter ipsius initium & regni Pergamini exitum (in Romana historia posita subductus; super sunt 38. ut sub initia anni 39. ille decesserit: licet apud Strabonem 40 regni anni perperam illi tributi reperiantur. Reliquit vero Eumenes regni hæredem filium, quem ex Stratonica suscepit Attalum Philometorem: sed tutorem regni & filii admodum parvi natu constituit fratrem suum Attalum Philadelphum; qui regnum per annos 21 deinceps administravit. [Strabo, lib. 13. pag. 624.]

4. Secunda Æquinoctii autumnalis observatio, anno 20 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiacorum $\epsilon\pi\alpha\sigma\tau\eta\sigma\iota\sigma\iota\sigma$ die primo, Septembris Juliani 27) mane, sub ortum Solis, ab Hipparcho facta est. [Ptolem. lib. 3. cap. 2.]

Orophernes, pulso fratre Ariarathe, cum res summa prudentia administrare, & favorem multitudinis gratia ac beneficiis conciliare sibi debuisset, nihil horum præstitit: sed cogendæ pecuniæ intentus, multisque per summum scelus occisis, Timotheum quidem (quem legatum postea Romam misit quinquaginta, Regem Demetrium septuaginta talentis coronavit; reliqua 400 talenta brevi se persoliturum, ac 600 præterea additurum pollicitus. Qua re quum Cappadocibus se invisum esse cerneret; cunctos spoliare, atque principum bona in fiscum suum redigere cepit. [Diodor. Sicul. in Excerptis Valesii, pag. 334.]

Idem quum in Ionia esset educatus, ut ad annum Mundi 3832. ex Diodoro est ostensum) institutis patriæ neglectis, ἡ ἰσχυρὰ τοῦ πρυτανίου ἐπιτοῦ. Ionicam & artificiosam intemperantiam introduxit. [Polyb. lib. 32. apud Athenæum, lib. 10. cap. 12.] Collecta vero ingenti pecuniæ vi, 400 talenta ad incertos fortunæ casus apud Prieneses deposuit: quæ ei postea fideliter ab illis sunt reddita. [Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 170, 173. & 334.]

6. Quum Jonathan & sui per biennium quieti & securi in loco suo habitassent, Judæi aliquot prævaricatores Bacchidem monuerunt, posse eos omnes una nocte comprehendi. Qui cum copis multis profectus, clanculum epistolas omnibus sociis suis in Judæa misit, ut Jonathanem eosque qui cum eo erant comprehenderent. Sed quum innotuisset eis consilium ipsorum; comprehensos ex hominibus regionis, qui autores erant illius sceleris, ad quinquaginta viros interfecerunt. [1. Maccab. IX. 57. — 61.]

Postea secedens Jonathan & Simon & qui cum eo erant in Bethbasi (vel Bethalagan, ut apud Josephum est) in deserto, muros disjectos ejus restituit, & firmavit eam. Quod ut cognovit Bacchides congregavit universam multitudinem suam, iisque qui ex Judæa erant ut ad se venirent denunciavit: castrisque contra Bethbasin locatis, oppugnabat eam diebus multis, fecitque machinas, Jonathan vero relicto Simone fratre in urbe, exiit in circumsitam regionem cum numero aliquo. Et percussit Odoarthen (al. Odomera) & fratres ejus, filiosque Phasiron in tabernaculo ipsorum. Cumque cepisset obvios quosque cadere & penetrare in exercitum hostilem: Simon & qui cum eo erant egressi ex urbe incenderunt machinas. Ita pugnantibus illis contra Bacchidem, contritus est ab illis: qui conatus suos in irritum cecidisse dolens, iram convertit in viros impios qui expeditionis hujus ipsi autores fuerunt, & occidit ex his multos; delibavitque abire in terram suam. Id ubi cognovit Jonathan; misit ad eum legatos de pace cum

455 6 158

eo componenda, & de captivis reddendis quos ex Judæa ille ceperat. Quod libenter accipiens Bacchides, spondit se malum Jonathani non procuraturum ullo dierum vitæ suæ: reversusque est in terram suam, nec unquam posthac Judæam cum exercitu repetiit. Ita sublato ex Israël bello, habitavit Jonathan Micmasi (in tribu Benjaminica:) cœpitque judicare populum, & delevit impios ex Israël. [*Ibid.* 62, -- 73.]

3847

Tertia Equinoctii autumnalis observatio, anno 21 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiacorum *ἑπεμβόριον* die primo, (Septembris Juliani 27) in meridie, ab Hipparcho facta est. [*Ptolem.* lib. 3. cap. 2.]

Ariarathes regno pulsus, Roman supplex veniens, Sextum Julium Consulem adiit; convenientem calamitati in qua versabatur speciem præ se ferens. Venerat & Demetrii legatio, cujus princeps Miltiades; & ad excusanda quæ objiceret Ariarathes instructus, & ad criminandum illum odiosè. Orophernes quoque legatos miserat Timotheum & Diogenem; ut coronam Romanam afferrent, & amicitiam atque societatem renovarent: præcipue autem ut in judiciali contentione defenderent facta à suis, & Ariarathem accusarent. Et quidem Diogenes & Miltiades tum in privatis congressibus speciem majorem ostentabant utpote plures cum uno, atque omnibus rebus florentes cum afflicto & misero compositi) tum etiam ubi ad res exponendas ventum, longe superiores fuerunt. Quum enim quidvis dicere & ad omnia respondere, sprete veritate audent; atque adesset nemo qui mendacia eorum confutaret; visi sunt quod volebant efficere. [*Polyb. legat.* 126.] Demum vero à Senatu Ariarathes, quia Populi Romani amicus & socius appellatus erat, una cum Oropherne, ut fratre, regnare jussus est. [*Appian. Syriac.* pag. 118. *Zonar. ex Dione.*]

4557

Cum Ptolemæus Evergetes Cyprum occupare conaretur, pugna ibi cum seniore fratre Philometore commissa, superatus est. Cumque Philometor illum in urbe Lapitho obsessum ad extremam necessitatem compulisset, capto demum pepercit; tum ob innatam clementiam ac germanitatis vinculum, tum metu Populi Romani. Nec vero veniam duntaxat illi indulsit, sed fœdus quoque cum eo percussit, quo Cyrenarum regnum illi restituit, & pro Cypro urbes quasdam cum certo quotannis frumenti modo concessit: suamque ei filiam collocaturum promisit. Ita bellum inter fratres, cum ad maximam animorum alienationem atque extrema pericula adductum fuisset, repente humanissimis conditionibus terminatum est. [*Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerptis. Valesii.* pag. 197, 334, 337. *Liv. lib. 47. Zonar. ex Dione.*]

Orophernes cum res suas valde imminui cerneret, stipendium mercenariis quamprimum solvere constituit; ne forte negato stipendio seditionem concitarent. Cæterum pecuniæ inopia tum coarctatus, templum Jovis sub monte Ariadnes positum, quod ab ultimis temporibus inviolatum fuerat, spoliavit; atque ita stipendia quæ militibus debebat cuncta persolvit. [*Diodor. in Excerptis. Valesii.* pag. 337.]

Attalus Eumenis frater & in regno Pergameno successor, Orophernem & Demetrium Sotrem ex Cappadocia prorsus expellens, Ariarathem in integrum restituit. [*Polyb. ibid.* pag. 169. *Zonar. ex Dione.*]

Demetrius Soter Archiæ 500 talenta obtulit, ut Cyprum ipsi proderet: aliis quoque emolumentis & honoribus illi promissis, si hanc ipsi operam navaret. Quod Archias quum efficere esset paratus, à Ptolemæo (Philometore) deprehensus & in judicium adductus, funiculo veli quod aula prætendebatur se suspendit. [*Polyb. in Excerptis. Valesii.* pag. 170. & apud Suidam, in voce, *πρωτοκλήσια*.]

Ariarathes in regnum Cappadociæ restitutus, à Prieniensibus 400 talenta, quæ Orophernes apud illos deposuerat, repetiit. Cui recte ab illis est responsum; quamdiu Orophernes in vivis esset, nemini alteri se eam pecuniam reddituros, nisi ipsi qui eam deposuerat. Ariarathes tamen immisissis prædatoribus agrum Prieniensem vastare cepit; adjuvante Attalo, & ob suam cum Prieniensibus privatam similitudinem eum incitante. Et cum magna cædes hominum simul ac pecorum passim fieret, & ad ipsas civitatis portas quidam trucidarentur; tamen Prienienses succurrere nequaquam poterant. Cum igitur legationem ad Rhodios misissent, tandem ad præsidium Romanorum confugerunt. Sed Ariarathes cuncta quæ dicerentur parvi faciebat. Et licet Prienienses Oropherni depositum fideliter reddidissent; ab Ariarathe tamen ob illud male mulctati, gravissimis tamen calamitatibus injuste vexati sunt. [*Polyb. in Excerptis. Valesii.* pag. 173.]

3848

Inter Attalum & Prusiam Venatorem Bithyniæ regem inimicitias ortis; Andronicum Attalus, Nicomedem & Antiphilum Prusias legatos ad Senatum; Senatus vero Publium Lentulum ad causam eorum cognoscendam legatum misit. Quum primam vero Prusiæ impressionem narret Andronicus, dictis illius non movebantur Romani: sed in suspicionem veniebant, Attalum quod cuperet ipse Prusiam adoriri, occasiones belli præparare & criminationibus eum antevertere. Deinde Prusiæ legatis testantibus, ejusmodi nihil esse factum; multo adhuc minus fidei habebant iis quæ de Prusia nuntiabantur. Mox vero magis magisque re omni explorata, Senatus incertus quantum his nuntiis tribuere fidei deberet, L. Apuleium & C. Petronium legatos miserunt, ad invensum quo loco Regum illorum res essent. [*Polyb. legat.* 128.]

4558

3849

Prusias victo Attalo Pergamum ingressus, cum sumptuoso sacrificii apparatu Æsculapii templum adiit: mactatisque victimis cum perlitasset, tum quidem in castra est reversus. Postridie vero, consilio ac spe capiendi Attali frustratus, copiis ad Nicephorium (sub Pergami montibus situm) adductis, templa omnia vastare, delubra ac statuas Deorum spoliare ac diripere

cœpit.

cæpit. Postremo & ipsum Æsculapii simulacrum, insigni artificio à Phylomacho (vel Phymacho) fabricatum, humeris suis impositum abripuit; cui pridie libaverat, hostiasque & vota obtulerat. Inde exercitum Elæam traduxit; & tentata urbis obsidione cum nihil proficeret, (eo quod Solander Attali collataneus cum præsidio militari urbem ingressus, impetum ipsius repellerebat) Thyatira navibus contendit. Porro inter redeundum sanum Dianæ, quod est in Hieracome, vi illata spoliavit; Apollinis quoque Cynii delubrum circa Temnum non spoliavit solum, sed etiam igni tradidit; atque his peractis, domum rediit. Ex pedestribus vero ejus copiis plerique fame ac sanguinis profusio perierunt. Nec dissimilis casus navales copias afflixit; quippe ingenti tempestate in Propontide subito excitata, naves pleræque mari absorptæ sunt una cum ipsis militibus ac remigibus; nonnulli in terram ejecti sunt naufragi. [*Polyb. & Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 169. 170. & 337. cum Suida in voc. Πρωτες.*]

Attalus à Prusia victus fratrem Athenæum cum Pub. Lentulo proficisci iussit, ad declarandum Senatui quod acciderat. [*Polyb. legat. 128.*]

Quum hi sub exitum hyemis in Senatu ea quæ fecerat Prusias exposuissent; statim cum prædico Lentulo legatos mittere Patres decreverunt C. Claudium Centonem, L. Hortensium & Cneium Arunculeium: datis mandatis, ut Prusiam bellum cum Attalo gerere prohiberent. [*Id. legat. 129.*]

4559

155

P. Scipione & M. Marcello Consulibus Athenienses ad Senatum Populumque Romanum tres illius ætatis nobilissimos Philosophos legatos miserunt; Carneadem Academicum patria Cyrenæum, Diogenem Stoicum natione Babylonium, & Critolaum Peripateticum: ut multam 500 talentorum propter Oropi vastationem, iudicio Sicyoniorum sed autoritate Romani Senatui eis impositam, remitti impetrarent. Et in Senatum quidem introducti interprete usi sunt Cæcilio (vel C. Acilio potius) Senatore: sed ante ipsi seorsum quoque quisque ostentandi gratia magno conventu hominum disserterunt. Tum admirationi fuisse aiunt Rutilius & Polybius Philosophorum trium sui cuiusque generis facundiam. Violenta enim & rapida Carneades dicebat, scita & teretia Critolaus, modesta Diogenes & sobria. Addit Clitomachus in historia sua Græcè scripta; cum Carneades (cujus ipse Clitomachus auditor fuit) & Stoicus Diogenes ad Senatum in Capitolio starent, A. Albinum qui tum Prætor erat jocantem dixisse, *Ego tibi, Carneade, prætor esse non videor, quia sapiens non sum, nec hæc urbs, nec in ea civitas*, atque illum respondisse; *Hic Stoico non videris*. Audito vero Carneade, Cato Censorius quam primum legatos censuit dimittendos: quoniam illo viro argumentante, quid veri esset haud facile discerni posset. Ut vero in urbe nomen increvit horum Philosophorum, & Romani adolescentes reliquarum voluptatum & oblectamentorum oblitii quasi fanatici raperentur ad Philosophiam: Cato, veritus ne juventus eo converteret studium, atque eloquentiæ gloriam rebus gerendis & disciplinæ militari anteferebat, censuit omnes Philosophos ab urbe honesta specie ablegandos: atque quum venisset in Senatum inculpavit Patres quod legati, qui persuadere facile quidvis valerent, diu illic sine responsio sederent. Quare primo quoque tempore aliquid esse censuit de legatione statuendum & decernendum: quo hi ad ludos literarios regressi, apud Græcorum filios disserterent; Romana autem pubes conferret se, ut ante, ad obtemperandum legibus & magistratibus. [*Cicero in Lucullo, & Tusculan. quest. lib. 4. & lib. 2. de Oratore Plin. lib. 7. cap. 30. Plutarch. in Catone majore. A. Gellius, lib. 7. cap. 14. eumque secutus Macrobius, lib. 1. Saturnal. cap. 5.*]

Quo tempore Senatus Q. Opimium Consulem ad gerendum bellum adversus Oxybios Ligures misit, de quo in Legatione 134 Polybius junior Ptolemæus (Evergetes) Romam venit. Qui ut in Senatum ingressus est, fratrem Philometorem cæpit accusare, authoremque cum dicere insidiarum quibus fuerat attentatus. Simulque vulnere cicatrices oculis spectandas exhibens, multis deinceps verbis rei atrocitatem exaggerando, ad miserationem sui flectere animos hominum conabatur. Sed & seniotis Ptolemæi legati aderant, Neolaidas & Andromachus; qui ad criminationes omnes fratris responderent. Verum istorum Senatus ne admittere quidem ad aures orationem voluit: adeo mentes omnium accusationibus fratris erant occupatæ. His igitur extemplo Roma iussis facessere, legati quinque sunt decreti, inter quos erant Cn. Merula & L. Therminus; & singulis quinqueres attributæ. Datum iis negotium fuit, ut cum juniore Ptolemæo profecti, in insulam Cyprum eum restituerent. Scriptum etiam ad socios Græcos & Asiaticos; licere illis Ptolemæum in recuperatione Cyprum adjuvare. [*Polyb. legat. 132.*]

4560

154

Legati Romani ad Prusiam venientes, Senatus nomine illi denuntiaverunt, ne Attalo Romanorum amico socioque bellum inferre pergeret. Quumque ille parere gravaretur, legati rigide mandarunt ei, aut pareret Senatui, aut ad disceptandum veniret cum mille equitibus ad confinia: ubi & Attalum expectare aiebant cum totidem aliis. Ille, contempta paucitate quæ erat circa Attalum, sperans eum posse à se opprimi, præmisit legatos, quasi secuturus cum mille suis: sed concitato universo exercitu, venit tanquam ad prælium. Attalus & legati præmoniti diffugerunt: ille etiam jumenta Romanorum relicta comprehendit, & Nicephorium expugnatum diruit, templa quoque incendit in eo; deinde Attalum (cum Romanorum legatis) intra Pergamum compulsam oppugnavit. [*Appian. in Mithridaticis, pag. 172.*]

Quum Hortensius & Arunculeius Pergamo Romam reversi renunciaissent, quanto contenti Senatus mandata Prusias habuisset, qui violato federe adversus ipsos & Attalum Pergamum inclusos omnem vim atque injuriam esset experius: Patres irati, & indignatione facinoris com-

moti,

moti, decem ex templo legatos decreverunt, in quibus L. Anicius & C. Fannius & Q. Fabius Maximus; eosque statim cum mandatis miserunt, ut bello finem imponerent, & Pruliam pro injuriis bello illatis pœnas Attalo pendere cogerent. [*Polyb. legat. 133.*]

Dum adhuc esset hyems, Attalus magnum exercitum coegit: quum & Ariarathes & Mithradates ejus socii copias ipsi tum equestres tum pedestres, duce Demetrio Ariarathis filio, submitissent. In his apparatibus dum occupatur Attalus, legati Romani venientes eum Quadis convenerunt; & de omnibus rebus cum eo locuti, ad Pruliam recta sunt profecti. Eo ut ventum voluntatem Senatus serio illi declararunt. Prusias ex iis quæ imperabantur nonnulla facturum se pollicitus, de plerisque negabat. Itaque Romani legati pertinacia illius offensi, amicitia & societati ipsius renunciarunt: atque ex templo omnes eo relicto ad Attalum pergere ceperunt. Tum vero Prusias penitentia ductus, orans obsecransque legatos aliquandiu secutus est: & quum nihil proficeret, domum reversus, in summa consilii inopia verfabatur. Interim Romani Attalo auctores sunt, ut cum exercitu in regni finibus manens, ipse quidem bello neminem laceraret, sed urbes suas ac pagos ab injuria defendat. Ipsi in varias partes divisi, partim Romam properant, ad significandum Senatui regis Prusie pertinaciam: partim in Ionie regionem tendunt; quidam ad Hellepontum, & vicinos Byzantio tractus. Quorum omnium unum idemque erat propositum, ut ab amicitia & societate Prusie homines revocarent; Attalo vero benevolentiam cunctorum conciliarent, & quibus possent cunque modis eum adjuverent. [*Id. legat. 135.*]

Athenæus postea frater Attali classem adduxit navium testarum 80. quarum quinque triremes Rhodiæ erant, quæ ad bellum Creticum fuerant missæ, viginti Cyzicæ, septem & viginti Attali, reliquæ aliorum sociorum. Is directo cursu in Hellepontum, quoties aliquam præterveheretur earum urbium quæ Prusie parebant, crebras excursions faciens, agrum illarum populabatur. [*Id. legat. 136.*]

Senatus, auditis legatis qui à Prusia redierant, tres alios continuo misit, Appium Claudium, Lucium Oppium, & Aulum Posthumium. Hi in Asiam ubi venerunt, bello finem imposuerunt; & ut Reges ambo in hujusmodi conditiones consentirent, pervicerunt. [*Prusias ut Attalo 20 naves rectas concessit tradat. Talenta 500 intra 20 annorum spatium pendat. Agrum uterque ut possideat, quem ante inchoatum hoc bellum obtinebat. Item ut Prusias damna sarcinat agris illata Methymnæorum, Egienisium, Cumæorum, & Heracleotarum: centumque illis talenta solvat. Hoc fœdere istis scripto, Attalus copias suas & navales & terrestres domum reduxit. [Id. ibid. 173.] Prusias vero, cum se ob nimiam sævitiam subditis exosum, & Nicomedem filium valde ab eis amatum animadverteret; filium suspectum Romam misit, ut ibi degeret. [Appian. in Mithridatic. pag. 173.]*

Antiochenis à Demetrio Sotere deficientibus, Orophernes inita cum eis pactione, pellere ipsum regno, à quo fuerat restitutus, consilium cepit. Quo cognito, Demetrius vitæ quidem ejus, ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur, pepercit; ipsum autem comprehensum, victum Seleucie custodiri jussit. Nec Antiocheni indicio territi, à defectione desisterunt. Itaque adjuvantibus & Ptolemæo rege Egypti, & Attalo rege Asiae, Ariarathæ Cappadocia, bello à Demetrio laceratis, subornant quendam fortis extremæ juvenem, qui Syriæ regnum velut paternum armis repeteret: & ne quid contumeliæ deesset, nomen ei Alexandri inditur, genitulusque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut æmulo ejus non vires regie tantum, verum etiam generis nobilitas consensu omnium tribueretur. [*Jussin. lib. 35. cap. 1.*]

Iste Alexander, homo ignotus & incerta stirpis, in epitome libri. 52. Liviani fuisse dicitur. *Ἀλέξανδρος τῆς ἐπιτομῆς τοῦ Σαλλυστιανῆος, Antiochi Epiphaniæ filius suppositivus*, ab Athenæo. [*lib. 5. cap. 10.*] *Ἐπιτομὴ τοῦ Σαλλυστιανῆος, falso in Seleucidarum gentem se ingerens*, ab Appiano [*in Syriac. pag. 31.*] *adolescens Rhodiæ educatus Antiochi se esse filium falso diciturans*, à Severo Sulpicio. [*Histor. sacr. lib. 2.*] Straboni [*lib. 16. pag. 751.*] Balæ; Josepho [*lib. 13. cap. 8.*] Balles, cognominatus.

Hunc, una cum Laodice (Antiochi Epiphaniæ filia) fervente adhuc ætate Heraclides (quem ætario Babylonico Antiochus Epiphanes quondam præfecerat) Romam secum duxit. Qui dum in Urbe commoratur, magnæ fortunæ speciem ostentavit; vase agens omnia, & consulto tempus extrahens, ut Senatui ad ea quæ moliebatur fleteret. [*Polyb. legat. 138.*]

a. Attalus Eumenis regis filius (cujus nomine patruus Attalus Pergamentum regnum administrabat) puer admodum, Romam venit; ut Senatui se commendaret, & amicitiam hospitique jus, quod patri fuerat cum populo Romano, renovaret. Hic à Senatu & paternis amicis singulari humanitate susceptus, accepto responso ex animi sui sententia, honoribusque affectus qui puero id ætatis conveniebant, post paucos dies domum est reversus: omnibus Græciæ civitatibus, per quas iter faciebat, summo studio & magnificentia eum excipientibus. [*Idem legat. 140.*]

3 8 5 1

Adfuit & Romæ per id tempus Demetrius (Nicator postea dictus; Demetrii Soteris in Syria tunc regnantis filius:) qui modico apparatu, ut puer, exceptus, in patriam denuo se contulit [*Idem ibidem.*]

Heraclides diuturniore morâ Romæ facta, in Senatui una cum Laodice & Alexandro (Balæ) venit. Ibi primo adolescens pauca est locutus: postulavitque ut meminissent Romani amicitia & societatis quæ Antiocho parenti suo cum illis fuisset, deinde ut maxime quidem in recupe-

rando

rando suo regno se adjuvant; sin id minus vellent, redire saltem sibi in Syriam permetterent neque eos impedirent qui ad paternum regnum obtinendum opem sibi ferre essent parati. Mox Heraclides sermonem excepit: & postquam laudes ac merita Antiochi pluribus exposuisset, adjecta criminatione Demetrii (Soteris; postremo subiecit, æquum justumque esse, ut adolescentulo huic & Laodice, qui sunt legitima stirps Regis Antiochi, reditus in patriam concedatur. Sed eorum omnium quæ dicebat iste, nihil quicquam placebat sanæ mentis hominibus: qui & fictam eam esse commentitiamque fabulam intelligebant, & Heraclidem palam abominabantur. At vulgus Senatorum quos præstigiis suis Heraclides sibi conciliaverat, in eam sententiam omnes consenserunt, ut hujusmodi Senatusconsultum scriberetur. Quod Alexandro & Laodice Regis filiis, qui amicus sociisque Populi Romani fuit, in Senatu verba facientibus, Senatus ut in Patris regnum velut post liminio reverterentur permisit; & ferre ipsis opem uti postulerunt, decrevit. Hac arcepta occasione Heraclides, militem extemplo conduxit, & multos viros illustres sibi adjunxit: deinde Ephefum veniens, bellum quod moliebatur sedulo apparare cepit. [*Id. ibid.*]

c. Anno regni Græcorum 160, Alexander (Balas) pro Antiochi Epiphani filio sese venditans Ptolemaidem (Phœnicie urbem) à militibus qui eam tenebant præsidio sibi propositam occupavit. [*I. Maccab. X. 1. Joseph. lib. 13. cap. 3.* Nam mores Demetrii, ut parum comis & superbi admodum, illi oderant. Inclusus enim in regium quoddam castellum munitum quatuor turribus, non procul situm ab Antiochia, neminem admittebat: & omnia Reipublicæ cura, segnis degebat in otio. [*Joseph. ibid.*]

Demetrius Soter, audiens Alexandrum Ptolemaide receptum regnare ibi cœpisse: congregavit copias multas, ut procederet obviam ei in prælium. [*I. Macc. X. 1. 2.*] Sed consideratis incertis belli casibus, duos filios (Demetrium Nicatorum & Antiochum Siderem; cui & Syriæ regnum ambo postea obtinuerunt) cum magno auri pondere Cnidum ad hospitem suum ablegavit; ut belli periculis eximerentur, & si ita fors tulisset, paternæ ultioni fervarentur. [*Liv. lib. 52. Justin. lib. 35. cap. 2.*]

Misit quoque ad Jonathanem Demetrius epistolas, quibus pacem cum eo renovavit; deditque ei potestatem congregandi copias & arma comparandi ut belli adversus Alexandrum gerendi focus ipsi esset: obfides quoque, qui erant in arce, iussit ei tradi. Quibus litteris publicè Hierosolymæ à Jonathanem lectis; qui in arce erant, timore percussis tradiderunt ei obfides, quos ille parentibus ipsorum reddidit. [*I. Macc. X. 3. -- 9.*]

d. Hac occasione prudenter usus Jonathan, habitavit Hierosolymæ; cœpitque ædificare & instaurare eam. Et extruendos curavit muros & montem Sionis per circuitum ex lapidibus quadratis ad munitionem. Fugeruntque alienigenæ qui erant in munitionibus quas extruxerat Bacchides; & abiit unusquisque in terram suam, Bethsuræ tantum quidam ex apostatis & Legis desertoribus remanserunt; eratque hoc ipsis perfugium. [*Ibid. 10. -- 14.*]

Audiverat interea rex Alexander promissiones, quas missis litteris Demetrius fecisset Jonathani: ideoque & ipse per litteras amicitiam & societatem ejus quæsit; constituitque eum summum Sacerdotem gentis suæ, utque amicus Regis vocaretur concessit, simulque purpuram ei misit & coronam auream. [*Ibid. 15. -- 20.*]

Jonathan sacram stolam induit septimo mense anni 160 regni Græcorum, in festo Tabernaculorum. [*I. Macc. X. 21.*] post mortem fratris Jonathanis anno nono non quadriennio, ut apud Josephum [*lib. 13. cap. 5.*] legitur. Ea enim ratione, ante annum Græcorum 164. vita non excessisset Jonathan: contra Maccabaicæ historiæ veritatem. [*I. Macc. IX. 3, 18, 54.*] Qui error ex alio illo, de Juda in Pontificatu Alcimo succedente, est prognatus: quem ab ipso Josepho postea agnitum fuisse ostendimus; Jacimo sive Alcimo mortuo neminem successisse, sed per integrum septennium civitatem sine Pontifice mansisse, clarissimè profitente. [*lib. 20. cap. 8.*] Quo septennio, cum quinque insuper mensibus, demum completo; Jonathan nunc, Halmionæorum primus, ex Sacerdotali quidem Jehojaribi sed non ex Pontificia Jaddi (cujus Onias hæres hoc tempore in Ægypto cum Ptolemæo Philometore degebat) familia, summi Sacerdotii munere functus est.

Demetrius Soter, dolens, ad Alexandri partes inclinatos fuisse Judæos; remissionis debitorum & tributorum omnium (quibus gens miserè à Macedonibus hæctenus oppressa fuerat) & amplissimorum donorum proluxa pollicitatione, eorum ambivit amicitiam. Verum tam profusa promissorum copia hoc ipso parum probabilis Jonathani & populo Judaico visa est; quod ab homine proficisceretur, qui rebus ipsis docuisset se eos odisse, nihilque eorum præstiturum si à præfenti necessitate liberaretur. Eo itaque repudiato, acquieverunt Alexandro, qui primus cum illis de pace egerat; atque illi deinceps socii in bello semper fuerunt. [*I. Maccab. X. 22. -- 47.*]

Andricus quidam Adramytenus, ultimæ fortis homo, Persei postremi Macedonum, regis se filium ferens, mutato nomine Philippus vocatus, quum Macedoniam turbare conatus à nemine curaretur; in Syriam ad Demetrium Soterem (cujus soror Perseo nupta fuerat) spe auxilii impetrandi se contulit. Fabulam autem hujusmodi finxit, Ex pellice se Perseo rege ortum, traditum educandum Cyrthæe cuidam esse: ut in belli casus, quod ille cum Romanis ageret, aliquid velut semen stirpis regie extaret. Perseo demortuo, Adramyti se educatum usque ad duodecimum annum ætatis patrem esse credentem, à quo educaretur; ignarum

4562 152

generis fuisse sui. Affecto deinde eo, cum prope finem vitæ ultimum esset, detectam tandem originem suam: falsæque matri libellum datum signo Persei regis signatum, quem sibi traderet cum ad puberem ætatem venisset; obtestationesque ultimas adjectas, ut res in occulto ad id fervarent. Pubescenti libellum traditum: in quo relictæ sibi duo thesauri à patre dicerentur. Tum scientem mulierem subditivum se esse, veram stirpem ignoranti edidisse genus: atque obtestatur, ut prius quam ad Eumenum maneret res, Perseo inimicum, excederet iis locis; ne interficerentur. Ob hoc mendacium à Demetrio rege comprehensus, & Romam missus; cum neque Persei filium esse constaret, alioqui nihil insigne haberet, per contemptum neglectus est. [*Liv. lib. 48. & 49. Zonar. ex Dione.*]

3854

Alexander Balas, tam è milite qui in Syria à Demetrio defecerat quam ex Artali, Ariarathis, Jonathanis & præcipuè Ptolemæi Philometoris copiis auxiliariis, magno exercitu contracto, cum Demetrio congressus est. Et sinistram quidem Demetrii cornu oppositam sibi aciem terga cœgit vertere: hærentesque diu fugientium vestigiis etiam castra eorum diripuerunt. Ad dextrum cornu in quo Demetrius ipse pugnabat, compulsus est loco cedere. Reliquis vero effusè fugientibus, Demetrius fortiter decertans alios hostium occidit, alios non sustinentes ipsius impetum persequens, abreptus est in cœnum quoddam profundum & transitu difficile: ubi prolapsus equo, omni effugio destitutus à circumfusa accurrentium corona jaculis confixus est. At ille etiam pedes generosè repugnabat; donec crebris vulneribus confectus succubuit [*I. Maccab. X. 48, 49, 50. Joseph. lib. 13. cap. 5. Justin. lib. 35. cap. 1. Appian. Syriac. pag. 131.*] Atque ita Demetrius, cum annos 12. regnum Syriæ tenuisset, cæteris regibus in ipsum conspirantibus, vitam simul cum regno amisit: inquit Polybius [*lib. 3. pag. 161.*] Quem (ut qui Demetrium ipse bene noverat) in duodenario annorum regni numero Porphyrius, [*in Græc. Euseb. Scaliger. pag. 228.*] Eusebius & Severus Sulpicius sunt secuti: licet 11. tantum Josephus assignaverit.]

4564

Post mortem Demetrii (qui liberos post se Demetrium & Antiochum reliquit) paulo ante Achaicum bellum, Cometes effulsit, non minor sole. Primo igneus ac rubicundus orbis fuit clarumque lumen emittens, quanto vinceret noctem. Deinde paulatim magnitudo ejus dilata est, & evanuit claritas: novissimè autem totus intercidit. [*Seneca, Natural. quæst. lib. 7. c. 15.*]

Quum Ptolemæi Philometoris præcipuè opera (testante Appiano) Alexander Demetrium vita pariter & regno ita exuisset; missis ad Ptolemæum legatis, filiam ejus matrimonio sibi jungendam expetit. Quo libenter annuente, Ptolemæus cum filia sua Cleopatra (fœmina ad Syriaci regni exitum nata) ex Ægypto egressus venit Ptolemaidem, anno regni Græcorum 162 (desinente) Ubi inter Alexandrum & Cleopatram celebratae sunt nuptiæ, ut inter reges fieri solet, magnificè. [*I. Maccab. X. 51, - 58.*]

Ad has nuptias ab Alexandro invitatus Jonathan, duobus illis regibus amicisque eorum aurum & argentum ac dona plurima dedit: & invenit gratiam coram illis. Conveneruntque improbi quidam ex Israël, ut accusarent eum. Quibus tantum absuit ut Alexander rex attenderet, ut Jonathanem purpura indui juberet, & sedem ei apud se tribueret, & principibus suis præciperet, ut cum eo in mediam Ptolemaidem exeuntes; ne quis illi obloqueretur neque molestiam illi crearet de ullo negotio. Quod videntes accusatores, diffugerunt omnes. Rex vero honore affecit eum, & conscripsit eum inter primos amicos, & ducem (copiarum in Judæa) eum constituit & (in palatio suo) *usidus*. Et reversus est Jonathan Hierosolymam cum pace ac lætitia. [*Ibid. 59, - 62.*]

Onias, Onias III Pontificis filius, qui profugus Alexandriae degebat apud Ptolemæum Philometorem, de recuperando Pontificatu Hierosolymitano (ad Hasmoneorum familiam translatum) nulla jam spe relicta, æternam sibi memoriam parare volens, regi Ptolemæo & Cleopatræ reginæ (sotori pariter ipsius & conjugii) per supplicem libellum significavit se, dum bello illis variis in regionibus operam navaret, animadvertisse apud Cœlesyriam & Phœniciam & Leontopolim in Ægypti præfectura Heliopolitana, aliisque in locis Judæos præter decorum habere templa, & ideo male inter eos convenire. Rogare igitur, ut templum quod apud castrum agrestis Bubastis invenit, nulli sacratum numini jamque collapsum repurgare sibi liceat, & aliud ejus loco Deo maximo extruere ad Hierosolymitani illius similitudinem, pari etiam modo & mensura: ut Judæi qui Ægyptum incolunt illic convenientes, quo magis alerent mutuum concordiam, eo Regum usibus commodius inservirent. Nam & Esaiam vatem prædixisse, quod erit Domino Deo altare in Ægypto, & alia multa de eo loco prophetavisse. [*Joseph. lib. 13. cap. 6.*]

In quibus observandum illud primo: non quum in Ægyptum ad Philometorem & Cleopatram Onias se contulit, novi Templi structuram illud fuisse aggressum; sed posteaquam illis strenuam in bellis tum Ægyptiacis tum Syriacis navasset operam Philometorem enim & Cleopatram totam suam regnum Judæis committentes, militiae totius duces Oniam & Dositheum Judæos constituisse, in libro 2 contra Apionem [*pag. 1064*] Josephus confirmat. Deinde, vaticinium illud Esaiæ, quo ad sacrilegam suam ambitionem statuminandam abusus est Onias, ad spirituale Christi Domini nostri regnum spectare. Locus est in Esaiæ cap. XIX. 18, 19. *Tempore illo erunt quinque civitates in terra Ægypti loquentes lingua Canaan. & jurate Domino exercituum: civitas destructionis dicitur unaquæque. Tempore illo erit altare Domino in media terra Ægypti. & titulus Domino juxta terminum ejus. Ubi pro חורבן נבון civitate destructionis,*

ob

ob maximam literarum similitudinem, *מגור* olim legebatur, id est *מגור* *מגור*, ut interpretatus est Symmachus. Quomodo & Hieronymus reddidit: *Civitas solis vocabitur una*. Et Chaldaeus Paraphraſtes, utraque lectione conjuncta: *Civitas solis, quæ destruetur*. Qua occasione fortasse & *מגור* *מגור* Oniam elegiſſe, in quo Templum ſuum conſtrueret, conjicit Scaliger.

Onias igitur, impetrato loco in agro Heliopolitano, 180 ſtadiis à Memphi diſtante Templum ibi extruxit, Hieroſolymitano minus & non peræquè opulentum; cum turri ſimili, ingentibus ſaxis 60 cubitis erecta, Altaris autem fabricam ſecundum patrum imitatus eſt: & donariis ſimiliter exornavit, præter candelabri confectionem. Candelabrum enim non fecit, ſed informatum aureum lychnum tanquam jubatis lumine radiantem de aurea catena ſuſpexit. Torum vero circa templum ſpatium coſto latere circumdedit, ſaxeas portas habente. Conceſſit autem Rex etiam multum agri modum, ac pecuniæ reditus: ut & Sacerdotibus eſſet copia ad multa quæ Dei cultus deſideraret. Inventit autem Onias & Judæos quosdam ſibi ſimiles, (*שׂוֹמְרֵי הַמִּצְוָה* *שׂוֹמְרֵי הַמִּצְוָה*, apud Joſephum lib. 14. Antiquit. cap. 14. & lib. 1. Belli cap. 7.) & Sacerdotes & Levitas, qui illic divinum cultum frequentarent. [*Joſeph. lib. 7. Belli cap. 37. cum lib. 13. Antiquit. cap. 6.*] In *Miſhna* tamen, *tract. תורת* cap. 13. §. 10. Sacerdotes qui miniſtrabant templo Oniæ, eodem, & merito quidem habentur loco, quo Sacerdotes excelſorum: quibus (ex II. Reg. XXIII. 9) non conceſſum fuerat offerre holocauſta ſuper altare Domini quod fuerat Hieroſolymis; ſed tantum ut azymos panes comederent (inſtar Sacerdotum immundorum) in medio fratrum ſuorum.

Alexandriæ inter Judæos & Samaritas de ſacris ipſorum ſeditio eſt exorta; illis Hieroſolymitanum, his Garizitanum templum juxta Moſis præſcripta contendentibus eſſe legitimum: provocatumque ad Ptolemæum Philometorem regem & amicorum ejus conſeſſum, ut ab his cauſa audiretur, & utrius partis cauſidici ſuccumberent, morte multarentur. Patrocinaſatur Samaritis Sabbæus cum Theodoſio, Judæis Andronicus Meſſalami filius: juraveruntque per Deum & Regem, quod ex lege probationes allaturi eſſent; & rogaverunt Regem ut necaret eum qui juſjurandum non ſervaviſſe deprehenderetur. Rex, multis amicis in conſilium adhibitis, cauſam audivit: & Andronici rationibus perſuaſus, Hieroſolymitanum templum ex ſententia Moſis fuiſſe conditum pronuntiavit; Sabban vero & Theodoſium addixit ſupplicio. [*Joſeph. lib. 13. cap. 6.*]

Apud Philometorem in Ægypto Ariſtobulus Judæus tum claruit, Peripateticus philoſophus: qui ad eundem Regem explanationum in Moſem commentarios ſcripſit, Ex quorum ad eum Præſatione inſignis habetur citatus locus à Clemente Alexandrino lib. 1. Stromat. & Eusebio in Evangelicæ Præparat. lib. 13. cap. 7. qui & ibi, & in operis ejuſdem lib. 8. cap. 3. longiora alia ex iſdem commentariis fragmenta producit.

Bellum Punicum III. cœpit: in quo Mithridates Evergetes, qui Ponticorum regum primus amicitiam cum populo Romano inivit, naves aliquot auxiliares contra Carthaginienſes ſuppeditavit. [*Appian. in Mithridatic. pag. 176.*] Ad hoc bellum adminiſtrandum ambo Conſules ſunt miſſi, Manilius cum exercitu, & Marcius Cenſorinus cum claſſe: quibus ſecreto mandatum eſt, ne prius à bello deſinerent quam diruta Carthagine. [*Liv. lib. 49. Appian. in Libyc. pag. 42.*]

Andriſcus ſive Pſeudo-philippus, Roma clam ſe ſubducens, contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incoſentium aut armis occupavit, & regni inſignia aſſumpſit; Olympiadis CLVII. anno 3. Cumque Theſſaliam invadere armis atque occupare vellet; per Romanorum legatos auxilium Achæorum ea deſenſa eſt. [*Liv. lib. 49 & 50. Vellei Patercul. lib. 1. Porphy. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 229.*]

Prufias Venator rex Bithyniæ, poſtquam cognovit filium ſuum Nicomedem Romæ gratioſum eſſe, mandavit ei ut à Senatu peteret, remitti ſibi quod ſupererat pecuniæ debita Attalo: & addidit ei Menam, ut ſimul legatione fungeretur. Cui clam mandatum dedit, ſi impetraverit remiſſionem pecuniæ, ut Nicomedi adhuc parceret: ſi minus, Romæ illum interficeret. [*Appian. in Mithridatic. pag. 173.*] eâ ratione conſulere ſtudens minoribus filiis, quos ex novercâ ejus ſuſceperat. [*Juſt. lib. 24. cap. 4.*] quorum unus, ejuſdem cum patre nominis, pro ſuperiore ordine dentium unum os continens æqualiter extentum habuiſſe dicitur; nec ad ſpeciem deforme, neque ad uſum ulla ex parte incommodum. [*Liv. lib. 50. Valer. Maxim. lib. 1. cap. ult. Plin. lib. 7. cap. 16.*]

Cum legato ſuo Mena Prufias cercuros aliquos miſit & duo millia militum. Ad contradicendum illi, Andronicus ab Attalo legatus miſſus, demonſtravit multam Prufiæ impoſitam minorem fuiſſe quam rapinam. Quum igitur nec multa remitteretur Prufiæ, & Nicomedem Romæ Menas videret eſſe in pretio; inops conſilii nec occidere eum auſus eſt, nec reverti in Bithyniam. Ita morantem convenit non invitum juvenis: conſpiraruntque in Prufiam, aſcito in ſocietatem Andronico; ut is regi ſuo Attalo perſuaderet Nicomedem in Bithyniam deducere. Congreſſi igitur in Bernice oppidulo Epiæ, noctu conſenſa nave quid agendum eſſet collocti ſunt; & diverſi diſceſſerunt eadem nocte. Mane vero Nicomedes exſcendit navem purpura & diademate ornatus more regio: cui mox Andronicus occurrit, & Regem appellatum deducebat cum 100 quos circa ſe habebat militibus. Menas vero ſimulabat ſe tum primum ſenſiſſe Nicomedis præſentiam, & circumcuſans ea duo quæ habebat militum millia, ut ſagaciter applicarent ſe ad eum qui futurus eſſet potior hortatus eſt: monens, Prufiam ſenem

4565 149

esse, Nicomedem juvenem; Bythinum illum averfari, hunc optare; Romanorum Optimates juvenem diligere, & Andronicum jam ejus satellitem promittere ab Attalo auxilium, rege vicino Bithynis & latè regnante & Prusiæ hoste vetere. Ad hæc memorabat crudelitatem Prusiæ; detegens ejus in omnes patrata facinora, & inde odium publicum. Ut vero & hos milites animadvertit abhorre ab ejus sceleribus, statim ad Nicomedem adduxit; & secundus Regem cum appellavit post Andronicum, supavitque duorum millium satellitio. [*Appian. ut supra pag. 173. 174.*]

Attalus, promptè excepto juvene, Prusiam jussit filio civitates aliquot ad inhabitandum & agros ad victum attribueret. Respondit ille, mox ei daturum se universum regnum Attali; in cujus gratiam & ante invasisset Asiam. Hæc locutus, misit Romam qui accusarent Nicomedem & Attalum, citarentque ambos in judicium. [*Id. ibid. pag. 174.*]

Nicomedes, Phaellonis (sive Phaënnidis potius) Epirotidis oraculo fretus, quod suis ex commodis ipse interpretabatur, hortatu Attali bellum patri Prusiæ fecit. [*Zosim histor. lib. 2.*] Illo igitur & Attalo, cum suis, mox in Bythiniam profectis; Bithyni ad eos paulatim defece- runt. Prusias vero nemini se credens, & sperans Romanos se erepturos ex insidiis, à Diegylle Thrace focero suo 500 Thracas impetravit; quibus solis commisit corporis sui custodiam, & in arcem Nicææ se inclusit. [*Appian. Mithridatic. pag. 174.*]

3856

Romæ prætor urbanus non statim ad Senatam adduxit legatos Prusiæ, Attalo gratificans; & postquam tandem introduxit, jussus à Senatu legatos eligere qui bellum compescerent, elegit tres; quorum unus saxo quondam in caput percussus fœdas cicatrices præferebat, alter pedibus æger erat, tertius ingenio focors & usque ad stultitiam simplex habebatur. Quos irridens Cato Censorius (qui paulo post ætatis suæ anno 83 vitam finit) legationem dixit mitti à populo Romano, quæ nec caput nec pedes nec cor haberet. [*Id. ibid. Liv. lib. 50. Plutarch. in Catone majore.*]

Legati profecti in Bithyniam, jusserunt partes ab armis discedere. Nicomede autem & Attalo simulantibus se authoritati Senatui cedere, Bithyni subornati negabant se posthæc ferre posse immanitatem Prusiæ; maximè postquam deprehensi ab eo fuissent molestè ferre illius Imperium. Sic legati, quia nondum hæc querelæ ad Senatam pervenerant, abierunt infecto negotio. Prusias, desperata ope à Romanis, quibus fretus nulla paraverat auxilia, migravit Nicomediam, ut hac munita hostem inde arceret: sed opidani, rege prodito, portas aperuerunt. Prusiam religione fani Jovis se tutantem confoderunt quidam immisisti à Nicomede. [*Appian. Mithridatic. pag. 174. 175.*] Ab ipso filio Nicomede Prusiam ad aram Jovis confugientem occisum fuisse narrat Diodorus Siculus. [*in Photii Bibliotheca, cod. 244.*] ab Attalo interfectum Strabo, [*lib. 13, pag. 624.*] à filio, adjuvante Attalo, Livius, [*lib. 50.*] à subditis suis casum ex Dione refert Zonaras. Tantum enim Bithynorum in eum fuisse odium narrat Polybius; [*in Excerptis Valesii, pag. 174. & Suid. in Episc.*] ut omnes impetu effuso non ad defectionem modo, sed ad pœnas etiam de eo sumendas ferri cœperint.

Andriscus sive Pseudo-philippus in Macedonia Romanum Prætozem Juventium contra se missum cum legione vicit; eumque, cum maxima clade totius Romani exercitus, interfecit. Inde factò in Thessaliam impetu, majorem partem ejus vastavit, & Thracas sibi adjunxit. [*Liv. lib. 50. Florus; histor. lib. 2. cap. 14. Eurrop. lib. 4. Zonar. ex Dione. Oros. lib. 4. cap. 22.*] Postea ad sevitiam & tyrannicam insolentiam conversus, opulentissimum quemque per summum scelus ac confictas calumnias necavit: plurimos quoque amicorum è medio sustulit. Erat enim natura ferus ac cruentus; ac præterea in congressu familiari superbus; postremo cupiditate atque omni scelere contaminatus. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 342.*]

Apud Syros Alexandro Bala in ganeo & lustris focorditer jacente, amicus ejus Ammonius regnum administrabat. Per quem & amici omnes Regis, & Laodice regina (Antiochi Epiphanis filia,) & Antigonus Demetrii filius, sunt occisi. [*Liv. lib. 50. cum Josepho, lib. 13, cap. 8. & Athenæo, lib. 5. cap. 10.*]

Anno regni Græcorum 165, Demetrius major natu Demetrii Soteris filius, annos pubertatis egressus, audita Alexandri luxuria, quem insperatè opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captum inter scortorum greges desiderem in regia tenebant) cum multis mercenariis militibus quos à Lathene Cretensi acceperat solvens ab ea insula trajecit in Ciliciam. Cujus rei nuncio Alexander vehementer territus, mox è Phœnicia properavit Antiochiam, ut res ejus ante Demetrii adventum in tuto constitueret. Antiochiæ vero præfecturam ille Hieraci ac Diodoro (qui & Tryphon, I. *Maccab. XI. 39.*) tradidit. [*I. Macc. X. 67, 68. Joseph. lib. 13, cap. 8. Just. lib. 35. cap. 2. Diador. Sicul. in Excerpt. Valesii pag. 346.*]

Demetrio adjunxit se Apollonius (cognomento *Dau* Josepho dictus) Cœlesyriæ præfectus: quem exercitus sui ducem ille constituit, ad Judæos, qui in fide Alexandro data persistebant, debellandos. Apollonius igitur magno congregato exercitu, quo plerisque ab Alexandro traduxit ad Demetrium, Jamniæ castrametatus, Jonathanem Judæorum ducem ac Pontificem ad certamen secum in loco campestri ineundum thraconicè provocavit. Quo commotus Jonathan cum decem virorum millibus profectus est Hierosolyma: cui & frater Simon occurrit, in auxilium ipsius. Castra vero ponentes ad Joppem excluderunt Apollonium præfidarii qui ibi erant. Sed oppugnatione territi cives, apertis januis deditionem fecerunt. [*I. Maccab. X. 69, --- 78.*]

Ut audivit Apollonius Joppen amissam, cum ter mille equitibus & pedestribus copiis (quas

octo millium fuisse Josephus ait) Azorum profectus est: relictis in insidiis mille equibus, ut cum Jonathan persequens Apollonium prætergressus esset insidiarum locum, illi à tergo exurgerent, & Apollonius convertis copias intaret à fronte, sicque Judæi utrinque caderentur. Ut autem Jonathan prætergressus locum agnovit insidiatores: emergere & castra ejus circumire; jussit suos consistere & jacula secus excipere, dum equites & telis & viribus ad vesperam usque jaculando fatigati essent. Tum demum Simon copias suas contra pedites eduxit: quos & contrivit, fugavitque. Equites quoque sparsi per campum fugerunt Azorum; & ingressi sunt Beth-dagon fanum idoli sui salutis causa. Sed Jonathan incensa Azoto cum urbis circumvicinis, accepit spolia eorum: fanum quoque Dagonis eosque qui eo confugerant absumpsit igne. Fueruntque qui gladio ceciderant cum iis qui incendio perierant ad octo millia virorum. Inde movens Jonathan, ad Alcalonem castra posuit: cujus cives honorifice eum receperunt. Sicque reversus est Jonathan victor Hierosolyman cum exercitu præda & spoliis onusto. Quæ ubi regi Alexandro innotuissent, perrexit honorare Jonathanem: misitque ei fibulam auream, ut cognatis regis dari mos erat; & dedit ei Accaronem (Philistæorum urbem) cum territorio ejus, hereditatis jure possidendam. [*Ibid.* 77,--89.]

Carthaginienfes, quum ex Hipponensi consilio Pisone consule superiores discessissent, legatos in Macedoniam ad Andiscum, vulgo creditum Persei filium, miserunt, hortantes ut in bello contra Romanos gnaviter peristeret: neque enim à Carthagine pecunias & naves illi defuturas. [*Appian. in Libyc. pag. 67.*]

A Romanis Q. Cæcilius Metellus Prætor (non Consul) ut apud Florum & Latinum Achaicorum Paulaniam interpretem legitur) contra Andiscum maximo cum exercitu missus, in Macedoniam venit. Ibi illis quos ad res Asiæ inspiciendas Senatus miserat persuasit, ut priusquam transmitterent, cum ducibus Achaicorum congressi, edicerent, ut bellum contra Lacedæmonios susceptum aliquantisper intermitterent. Et mandata illi quidem ad Damocritum & Achaos detulerunt, cum jam illi contra Lacedæmonios exercitum ducerent. Quare cum nihil se ulla oratione contra Achaicorum perviciam profecturos intelligerent, in Asiam perrexerunt. [*Pausan. in Achaicis, pag. 218.*]

Macedoniam Metello ingressa, Attalus classe auxilium venit. Qua ille usus, Andiscum de maritima ora sollicitum longius progredi vetuit. Qui paulo extra Pydnam producto exercitu, ab equitatu victor, peditum Romanorum timore recessit; atque exercitum in duas partes divisit, quarum unam ad populandam Thessaliam misit, alteram sibi reservavit. Qua contempta, Metellus in aciem descendit; ac qui primi occurrerunt, pulsus, reliquos subegit. Andiscus cum in Thraciam refugisset, collecto exercitu cum Metello signa contulit; ac sociis suis suis, ipse à Byzæ regulo Thraciæ ad quem confugerat proditus, in Metelli potestatem venit. Alexander etiam quidam Persei filium se professus, contracta manu, regionem Nesto flumini vicinam occupavit: quem Metellus usque in Dardaniam est persecutus. [*Strabo, lib. 1. 13. pag. 624. Ptole. Patere, lib. 1. Florus, lib. 2. cap. 14. Zonar. ex Diono.*] Ita Pseudo-philippo, 25 millibus ex militibus ejus occisis, devicto & capto, à Romanis recepta Macedonia est. [*Eutrop. lib. 4.*] Spurio Posthumio & L. Pisone Consulibus. [*Jul. Obsequens, de prodigiis.*] Olympiadis CLVII, anno 4. (desinente) [*Porphyr. in Græc. Enseb. Scaligeri, pag. 229.*]

P. Cornelius Scipio Consul, cum suis & quinque Sidensium navibus quas Mithridates Ponticus miserat, navale prælium cum Pœnis ante muros Carthaginis iniit. [*Appian. Libyc. pag. 75, 76.*]

Aradii, exitium Marathensibus (in Phœnicia) molientes ad Ammonium qui regno (Syriæ, sub Alexandro Bala) tum præerat secreto miserunt. Et oblati ei 300 talentis, ut Marathum ipsi traderet persuaserunt: Ammonius vero Isidorum ad Marathenses misit; verbo aliud præter ferentem, revera autem ut urbem ipsi ereptam Aradius traderet in mandatis habentem. Marathenses in Regis gratia superiores Aradios videntes, militibus regis in urbem minime receptis, ex civibus ætate maxime provectis decem clarissimos, cum vetustissimis que in urbe habebantur Deorum simulacris, supplices ad Aradam insulam ablegarunt: ut Aradiorum in se iram placarent. At Aradii animis arrecti & concitati, communes supplicationis leges contempserunt; & Deorum religione insuper habita, statuas eorum confregerunt & contumeliose conculcarunt. Et cum legati à turba lapidibus peterentur, ægre Senatorum quorundam opera est effectum, ut salvi in carcerem ducerentur. Qui cum quirantes, & supplicum religionem & sacrosanctum legatorum jus contestarentur; à quibusdam audacissimis juvenibus necati sunt. At auctores hujus sceleris statim in concionem progressi, detractis interemptorum annulis, litteras tanquam à legatis ad populum Marathensem miserunt, quibus significabant Aradios propediem auxilia missuros esse: eo consilio ut Marathenses, admissis Aradiorum militibus, rati eos revera sibi auxilio adesse, ignari interciperentur. Et cum navigia omnia ademissent privatis, ne quis eam fraudem Marathensibus indicare posset; quidam nauta non alienus à Marathensibus, eorum vicem miseratus, cum in proximo freto commeari esset solitus, adempto navigio, noctu id fretum audacter enavit, octa circiter stadiorum intervallo, & Marathensibus Aradiorum insidias detexit. Unde Aradii, cum consilia sua explorata esse intelligerent, ab hujusmodi per litteras fraude destiterunt. [*Diodor. Sicul. legat. 19. & in Excerptis Valesii, pag. 349, 350.*] Vi autem aperta Marathum aggressi; urbem captam diruerunt, & agrum ejus forte inter se dividerunt. [*Strabo, lib. 16. pag. 753.*]

4567 147

3858

Quarta Equinoctii autumnalis observatio, anno 32. tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiacorum *ἡμερολογίου* die 3. (Septembris Juliani 27. ineunte) media nocte, ab Hipparcho facta est; anno à morte Alexandri 178, vel 177. desinente potius; 178. post biduum iuituro. [*Ptolem. lib. 3. cap. 2.*]

Anno ejusdem periodi Calippicæ eodem, à morte Alexandri 178, Ægyptiaci mensis Mechir die 27, (Martii Juliani die 24.) mane, Equinoctium vernum exactissime à se observatum fuisse scribit Hipparchus. [*Id. ibid.*]

Cn. Cornelio Lentulo & L. Mummius Consulibus. Carthago diruta est. [*Vellei. Patere. lib. 1.*] Qua occasione Scipio, vices rerum humanarum considerans & similem aliquando Romæ ipsius casum futurum reformidans, carmen illud protulit:

*Εὐστρεῖς ἡμᾶρ ὄντας οὐκ ἀναδύσονται ἰσθμῷ,
καὶ Πηλεῖας, ἔκ τῆς ῥαυδῆς ἐνὶ πύλαις Περσέων.
Jamque dies aderit, quo concidat Ilium ingens,
Et Priamus Priamique ruat plebs armipotens.*

ut ipsemet præceptoris suo Polybio, qui tunc aderat remque in historia sua retulit, confessus est. [*Appian. in Libyc. pag. 82.*]

L. Mummius Consul, à Senatu ad bellum Achaicum conficiendum missus, cum paucis venit in castra: & Metello (qui peracto bello Macedonico Achaicum tunc administrabat) cum suis copiis in Macedoniam amandato, ad Isthmum ipse substitit, donec universum agmen coëgisset. Fuit militum numerus, equites 3500, peditum 23 millia. Præsto fuerunt Cretenses sagittarii: & à Pergamo, quæ supra Caicum est, ab Attalo missam manum adduxit Philopæmen. Consul, victo ad Isthmum Dizo (postremo Achæorum Prætoris & Achaici motus auctore primo (tertio post pugnam die Corinthum ingressus urbem direptam, tuba præeunte, funditus evertit. [*Liv. lib. 52. Vellei. Patere. lib. 1. Justin. lib. 34. cap. 2. Florus, lib. 2. cap. 16. Pausan. in Achaicis, pag. 221. Oros. lib. 5. cap. 3.*] Olympiadis CLVIII. (ita enim in Plinio legendum est, non CLVI.) anno tertio, Urbis conditæ (secundum Varronis supputationem) DCVIII. [*Plin. lib. 34. cap. 2.*]

Polybius ex Africa ad succurrendum patriæ advolans, nobilissimorum artificum tabulas Corinthi in solum projectas vidit, ac milites super iis talis ludentes: quarum duas in Historia sua nominat, Herculem Deianiræ tunica excruciatum, & Bacchum ab Aristide Thebano pictum; de quo nonnulli paræmiam illam dictam putant, *Ὀιδίον αἰεὶ τὸ Διδύμου*, Nihil ad Bacchum, Aristidis sc. [*Strabo, lib. 8. pag. 381.*] Quam Bacchi tabulam cum in præda vendenda VI. M. sestertium (vel 102. talentis; ut est apud Plinium, lib. 7. cap. 38. & lib. 35. cap. 10.) ab Attalo rege emptam L. Mummius intellexisset; pretium miratus, suspicatusque aliquid in ea virtutis quod ipse nesciret, revocavit tabulam, Attalo multum querente, & Romæ in Ceteris delubro posuit. [*Plin. lib. 35. cap. 4.*] Harum enim rerum tam rudis ille fuit, ut quum maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac statuas in Italiam portandas locaret, juberet prædici conducentibus, si eas perdidissent, novas eos reddituros. [*Vellei. Patere. lib. 1.*] Donaria igitur & reliqua ornamenta, quæ admiratione videbantur dignissima, Romam sunt asportata: quæ vero minoris erant pretii, Attali auxiliorum duci Philopæmeni donata, & Pergamum delata sunt. [*Pausan. in Achaic. pag. 221.*]

Ptolemæus Philometor, maximis copiis & terrestribus & navalibus coactis, ex Ægypto in Syriam venit: per speciem juvandi Alexandrum Balam generum suum, revera autem ut regnum Syriacum illi ereptum suo adjungeret. Cumque Alexandri jussu excepissent eum civitates omnes pacifice; prædiciarios milites specie auxilii in unaquaque collocavit. [*I. Maccab. XI. 1, 2, 3.*]

Ut prope Azotum venit Ptolemæus, ostenderunt ei templum Dagonis incensum, ipsamque Azotum & suburbana ejus destructa, & à Jonathane in bello cæсорum atque exulorum acervos quos in via ipsius aggererant. Sed invidiose illis quæ fecerat Jonathan narrantibus, Rex siluit, Jonathan vero magnifico cum apparatu Regi ad Joppen occurrens, benigne ab eo exceptus est. Qui Regem inde ad Eletherum usque fluvium comitatus, rediit Hierosolymam. [*Ibid. 4, 5, 7.*]

Ptolemæus potius urbibus maritimis usque ad Seleuciam maritimam (ad Orontis fluvii ostia positam;) cogitabat de Alexandro pessime. Apud Ptolemæidem enim per Ammonium stratas sibi fuisse insidias; cumque ad supplicium deposceretur, Alexandrum dedere illum noluisse, conquirebatur. Ablatam igitur ab Alexandro filiam suam Cleopatram Demetrio Soteri in matrimonium dedit: in regnum paternum restituere eum promittens. [*Ibid. 8, 12. cum Josepho, lib. 13. cap. 8. & Livio, lib. 52.*]

Antiocheni propter Ammonium, à quo plurimis affecti fuerant incommodis, Alexandrum deseruerunt. Ammonius, amictu femineo quærens latebras, cæsus est. Ptolemæus antiochiam ingressus, & à civibus rex consalutatus, duo capiti diademata circumposuit, Asiæ (sive Syriæ) & Ægypti. Sed Ægypti imperio se contentum fore dicitans, Antiochenis persuasit ut Demetrium reciperent; pollicitus eum majorem rationem habiturum recentis eorum beneficii, quam odiorum quæ illis cum patre ejus Seleuco intercesserant. [*Joseph. ut supr. cum I. Maccab. XI. 13.*] Atque ita Antiocheni, veterem patris offensam novis meritis correcturi, se ei tradiderunt. Milites quoque paterni, favore juvenis accensi, prioris sacramenti

religionem

Anno
Mundi.

religionem novi regis superbiæ præferentes, signa ad Demetrium transtulerunt. [*Justin. lib. 35. cap. 2.*]

Alexander tum in Cilicia erat. [*I. Maccab. XI. 14.*] ubi consulto Apollinis Sarpedonii oraculo, responsum accepisse fertur; eum ut locum caveret, qui bifforme spectaculum protulisset. Quod quidem civitatem Arabiæ abas (in qua paulo post occisus ille est) spectavisse putabatur: ubi Heras quædam, patre Diophanto à Macedonia & matre Arabissa genita & Samiadi cuidam nupta, mutato sexu in virum tum transit & paternum Diophanti nomen assumpsit. [*Diodor. Sicul. fin. lib. 32. in Photii Bibliotheca. cod. 244.*]

3899 Quinta Equinoctii autumnalis observatio, anno 33. tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiacorum *ἑκατομῆρ 4.* (Septembris Juliani 27.) mane, ab Hipparcho facta est. [*Ptolem. lib. 3. cap. 2.*]

Alexander ex Cilicia validum secum ducens exercitum, Syriam invasit, & agrum Antiochenum rapinis atque incendiis vastavit. Cui occurrens Ptolemæus una cum genero suo Demetrio ad Oenoparam fluvium prælio cum vicit. Ille cum quingentis suorum in Arabiæ civitatem Abas à pugna fugit, ad Arabiæ dynastam quem Maccabaicæ historiæ scriptor *Zabdiel*, Josephus *Zebelm*, Diodorus Siculus *Dioclem* nominat. At qui cum Heliade duces à parte Alexandri steterant, pacto cum Demetrio inito, de proprio commodo legationem adornantes, dolo Alexandrum necaverunt. In superiore vero prælio forte accidit, ut equus Ptolemæi consternatus barritu elephantum cum excuteret, prostratumque aggressi hostes vulneribus in caput insidit in periculum extremum adducerent; ni ereptus esset interventu satellitum: atamen per integrum quadriduum sopitis sensibus, nec loqui potuit, nec loquentes intelligere. Alexandri vero caput Zabdiel Arabs recisum misit ad Ptolemæum: qui die quinta demum respirans à vulneribus & ad se reversus, jucundissimo sibi rumore simul & spectaculo capitis ac mortis Alexandri pavit animum ac oculos. Die vero postea tertio, inter curationem, dum olla medici terebrare contendunt, & ipse expiravit. [*I. Maccab. XI. 14. -- 18. Polyb. in Excerpt. Valesii. pag. 194. Diodor. Sicul. ut supra. Liv. lib. 52. Strabo, lib. 16. pag. 71. Joseph. lib. 13. cap. 8.*]

Alexandri Balæ regno, post cædem Demetrii Soteris quinquennium Josephus tribuit: [*lib. 13. cap. 8.*] à quo menses 5. circiter detrahendos censemus; ut ex Maccabaici scriptoris autoritate, hujus & Philometoris exitus synchronismus appareat. Post Alexandri vero mortem, solus Syriæ regnum obtinuit Demetrius Demetrii Soteris filius, anno regni Græcorum 167, [*I. Maccab. XI. 19.*] qui, quod alienum à familia sua vicisset, idem cum primo Seleuco, regni stirpis auctore, *Nicatoris* sive *Nicatoris* cognomen accepit. [*Appian. Syriac. pag. 131.*]

Mortuo Ptolemæo Philometore, milites quos ille in arcibus & urbibus Syriæ præsidio reliquerat, ab iis qui erant in iisdem munitionibus (procurante Demetrio) occisi sunt. [*I. Maccab. XI. 18.*] Cæteros quoque Ptolemæi milites male multabat Demetrius; oblitus & auxilii & affinitatis, quæ per Cleopatras nuptias recens intercesserat. Illi vero perosi hominis ingratitude, receperunt se Alexandriam; elephantis tamen in ejus potestate relictis. [*Joseph. lib. 13. cap. 8.*]

In Ægypto Cleopatra, nuper defuncti Philometoris soror & conjux, favore principum ad- 4569 145
juta, filio suo paternum regnum asserere nitebatur. [*Joseph. lib. 2. contra Apion. pag. 1064. Justin. lib. 38. cap. 8.*] Verum hujus conatibus Ptolemæus minor Philometoris frater, qui Cyrenis regnabat, Evergetes II. & Physcon dictus, per legatos inde vocatus obstitit. Adversus eum Onias (qui Templum in præfectura Heliopolitana condiderat) bellum pro Cleopatra suscipiens, ad urbem Alexandriam parvum Judæorum deduxit exercitum, cum esset illic Themus præfens Romanorum legatus: ut in suo adversus Judæos commentario Apion Grammaticus retulit. [*Joseph. ut supra.*]

Physcon vero, ut litem hanc omnem terminaret, ipsam Cleopatram sororem natu majorem communi fratri nuptiam sibi nubere coegit. [*Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1.*] Ac statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores pueri trucidari jussit. Ipsum quoque die nuptiarum, quibus matrem ejus in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum & solennia religionum, in complexu matris interfecit: atque ita thorum sororis, cæde filii ejus cruentus, ascendit. Post quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocaverant, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data, omnia sanguine quotidie manabant. [*Justin. lib. 38. cap. 8.*] Multos etiam calumniatus tanquam salutis suæ insidiatos crudelibus suppliciis extinxit: alios, varias commentus causas, in exilium misit, ademptis facultatibus. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii. pag. 150.*]

Jonathan, congregatis his qui erant in Judæa & multis fabricatis machinis, arcem Hierosolymitanam oppugnavit. Quod cum à viris iniquis & osoribus gentis suæ Demetrio Nicatori esset renunciatum; iratus Rex scripsit Jonathani, ut omnia obsidione veniret sibi obviam quam celerrime Ptolemæidem ad colloquium. At ille, non soluta obsidione, dedit se periculo, veniens ad Regem cum Senioribus & Sacerdotibus, ac muneribus, quibus placavit Regem: causamque suam ita egit, ut Rex calumniatoribus rejectis eidem principatum Sacerdotii confirmaverit, ac præcipuum inter amicos locum tribuerit. Jonathan denique pollicitus dare Regi 300 talenta, obtinuit ab eo immunitatem toti Judææ, & tribus Toparchiis ei adjectis;

(quorum

(quarum etiam in [I. *Maccab.* X. 30.] facta est mentio) Apherimæ sc. Lyddæ & Ramathæ; ab omnibus decimis & tributis quæ Regibus pendi consueverant. Quæ de re Regis litteræ ad Lathenem (qui cum Cretensibus auxiliarius Demetrium ad regnum perduxit) cognatum & patrem ab ipso dictum, conscriptæ extant. [I. *Maccab.* XI. 20. -- 37.]

Demetrius videns ditionem suam pacatam, neque quicquam sibi obistere, retentis peregrinis militibus quos ex Creta & aliis insulis coegerat, domesticos ac veteranos omnes dimisit: ob quod hostes illi facti sunt omnes milites patrum ipsius. [I. *Maccab.* XI. 38.] ut qui soliti essent ab aliis ante eum regibus etiam pacis tempore stipendia accipere; ut alacriores fierent ab subeunda, quoties opus esset, pericula. [I. *Joseph.* lib. 13. cap. 8.]

Eam alienationem militum à Demetrio animadvertit quidam ex Alexandri Balæ ducibus *Diodotus*, qui postea Rex factus *Tryphonis* nomen sibi assumpsit. Natus hic Secoanis castello Apamiensium, educatus Apamiæ est. [I. *Maccab.* XI. 39. *Strabo.* lib. 16. pag. 752. *Liv.* lib. 52. & 55. *Joseph.* lib. 13. cap. 9. *Appian.* *Syriac.* pag. 132.] Hic igitur ad Elmalchuelem Arabem profectus, qui nutriebat Antiochum Alexandri Balæ puerulum, indicavit ei quæcunque fecerat Demetrius Nicator, & inimicitias quas exercebant cum eo milites: atque assiduus apud eum erat, rogans ut traderet ipsi puerulum, reducendum ad regnum patris sui. Cumque Arabs difficilem se illi hic præberet: mansit illic dies multos. [I. *Maccab.* XI. 39. 40.]

Demetrius Nicator interim, ab omni immunem periculo se esse credens, omnes qui in bello adversari ejus partibus fuerant inultatis suppliciiis è medio sustulit, Lathene homine scelerato ac temerario, qui universo regno præpositus erat, juvenem assentionibus corruptum ad nefaria crimina quotidie incitante. [I. *Diodor. Sicul.* in *Excerpt. Valesii*, pag. 346.]

Jonathan, missis ad Demetrium legatis, rogavit ut præsidarios milites ex arce Hierosolymitana & aliis munitionibus amoveret; quod Israelitas bello premerent. Quibus ille respondit non solum postulata se facturum; sed etiam gloriosum Jonathanem cum gente sua effecturum, cum opportunum foret; nunc vero, quum milites sui omnes ab eo defecissent, auxilium militare se ab eo postulare. Cui Jonathan quamprimum obsecutus, tria millia virorum fortium misit Antiochiam: quos Rex excepit cum gaudio. [I. *Maccab.* XI. 41. -- 44.]

Externis copiis (quibus magis fidebat quam suis) firmatus Demetrius, Antiochenis arma adimi iussit. Quæ illi non solum tradere recusarent, sed quasi centum & viginti millium concursu in mediam civitatem facto, Regis vitam petierunt: eoque in regiam fugere compulsio, vias urbis occuparunt, & eum oppugnare sunt aggressi. Sed ad ejus auxilium Judæi omnes pariter convenerunt & dispersi per urbem ad centum millia eo die occiderunt: incensaque urbe; captivæque spoliis multis, Regem liberaverunt. Tunc abjectis armis pacem cum Rege cives fecerunt: gloriamque adepti Judæi coram Rege & omnibus qui erant in regno ejus, reversi sunt Hierosolymam cum spoliis multis. [I. *Maccab.* XI. 45. -- 52. cum *Diod. Siculo*, in *Excerpt. Valesii*, pag. 346.]

Maxima parte urbis Antiochenæ incendio consumpta, multisque ob seditionem hanc capite damnatis, bonisque eorum in siscum regium redactis; permulti ex civibus odio ac metu Demetrii è patria profugi, per omnem Syriam passim vagabantur, opportunum vindictæ locum tempusque observantes. Interim Demetrius cunctis inuisus, cædibus atque exiliis & bonorum publicationibus nihilominus sæviebat; patris sui crudelitatem longo intervallo superans. [I. *Diod.* *ibid.* pag. 349.] Mentisque omnia quæcunque Jonathani dixerat, alienatus ab eo est, & afflixit eum graviter. [I. *Maccab.* XI. 53.] bellum quoque minatus, nisi redderet tributa omnia quæ Judæorum gens solita erat prioribus regibus pendere. [I. *Joseph.* lib. 13. cap. 9.]

Diodotus, qui & Tryphon, tandem ex Arabia cum Antiocho puerulo, ex Alexandro Balæ & Cleopatra Ptolemæi Philometoris filia genito, qui & *Θεός*; sive *Divus* cognominatus est, in Syriam reversus, regnum illi, diademate capiti imposito, asserebat. Ad quem confluentibus copiis omnibus quas Demetrius exauctoraverat, aperto bello Demetrium adortus est; eumque prælio superatum Seleuciam fugere compulit. Diodorus vero captis illius elephantis, Antiochiam obtinuit. [I. *Maccab.* XI. 54, 55, 56. cum *Livio*, lib. 52. *Josepho*, lib. 13. cap. 9. & 12. *init.* & *Appian.* *Syriac.* pag. 132.]

Tum Antiochus (vel ejus potius nomine Diodotus) missis ad Jonathanem literis & legatis, Pontificatum ei confirmavit, quatuor Toparchias (ad tres illas in fine superioris anni nominatas, Ptolemaide fortasse adjecta; ex I. *Maccab.* X. 30, 39.) concessit, & in regiorum amicorum numerum eum cooptavit. Misitque ei vasa aurea in ministerium, & dedit ei potestatem bibendi ex vasis aureis & gestandi purpuram & habendi fibulam auream. Simonem quoque fratrem ejus regiarum copiarum ducem constituit, à tractu Tyri usque ad fines Ægypti. [I. *Maccab.* XI. 57, 58, 59.] Jonathan vero lætus tot collatis in se per Antiochum beneficiis atque honoribus, & ipse suos legatos ad eum simul & Tryphonem misit; amicum se & socium professus, gesturumque una bellum contra communem hostem Demetrium: multa de ejus ingratitudine questus, quod pro beneficio injuriam sibi reposuisset. [I. *Joseph.* lib. 13. cap. 9.]

Diodotus, à regibus abalienata Syria, Coracesio castello Ciliciæ belli arce usus est; & Cilibus, ut societates piraticas inirent, author fuit. [I. *Strabo*, lib. 14. pag. 688.]

Demetrius Laodiceæ moratus convivii celebrandis, atque hujusmodi luxu segne otium terebat: ac nihilominus multos interim injuria afficiebat; calamitatibus suis nullatenus prudentior factus. [I. *Diodor. Sicul.* in *Excerpt. Valesii*, pag. 353.]

Quo tempore Ptolemæus Evergetes II. sive Ptolemaeus ex solenni Ægyptiorum more apud urbem Memphim in palatio inaugurabatur, natus est ei filius ex regina Cleopatra (sua & fratris Philometoris sorore simul & conjugè) qua re supra modum exhilaratus, puerum Memphitem nominavit, quod sibi in urbe Memphi solenne sacrum peragenti natus esset. Dum vero natalicia pueri celebrat, à solita crudelitate nequaquam desciscens, Cyrenæos quosdam, qui cum in Ægyptum deduxerant, interfici iussit; quod paulo liberius ob Irenem pellicem eum objurgassent. [*Id. ibid. pag. 354.*]

Cum Jonathani permissum esset ab Antiocho, collectis etiam à Syria & Phœnicia militibus, bellum contra Demetrii duces gerere, confestim urbes trans Jordanem fluv. sitas peragravit: congregatisque ad eum omnibus copiis auxiliariis Syriæ, Ascalonem profectus est; ubi ei obviam processerunt cives honorifice. Cumque Gazam inde venientem cives exclusissent, obsedit urbem Jonathan, & suburbana ejus incendit ac deprædatus est. Ea clade accepta Gazæntes pacem postularunt, datisque obsidibus impetrarunt. Jonathan vero obsidibus Hierosolymam missis, totam regionem peragravit, Damascus uique. [*I. Maccab. XI. 60, 61, 62. Joseph. lib. 13. cap. 9.*]

Principes Demetrii in Cades Galilææ urbem venerunt; ut Jonathanem abstraherent à Syriæ negotiis, laturum opem Galilæis suæ ditionis hominibus. Quibus ille occursum, fratrem suum Simonem in Judæa reliquit: qui Bethsuram acriter multis diebus oppugnavit, & ad ditionem tandem compulit; ejectoque inde Demetrii præsidio, suum ibidem collocavit. [*I. Maccab. XI. 63--66. & XIV. 7. 33. Joseph. lib. 13. cap. 9.*]

Jonathan autem & exercitus ejus castra habebant ad aquam Genesareth, & mane venerunt in campum Afor: ubi Demetrianorum exercitus eis occurrit, quem insidias prius in montibus collocavisset. Quæ cum se in conspectum dedissent, veriti Judæi ne in medio intercepti contrucidarentur, in fugam se dederunt: ita ut pene omnes Jonathanem in periculo desererent; præter Mattathiam filium Absalom & Judam filium Chalphi præcipuos copiarum militarium duces, cum quinquaginta virorum fortium manu. Jonathan vero, humiliter exorato divino auxilio, reversus cum paucis illis ad prælium, hostes fugavit. Quæ fuga à Judæis qui Jonathanem deseruerant animadversa, & ipsi reversi, fugientes hostes ad sua ipsorum castra Cadefum usque sunt persecuti. Et ceciderunt ex alienigenis eo die ad ter mille viri: & Jonathan reversus est Hierosolymam. [*I. Maccab. XI. 67--74. Joseph. ut supr.*]

Jonathan, videns res suas bene procedere, Numenium Antiochi & Antipatrum Jasonis filium legatos Romam misit; qui confirmarent & renovarent amicitiam & societatem cum Juda Maccabæo prius initam. [*I. Maccab. XII. 1, 16.*] Quibus etiam mandavit, ut in reditu Lacedæmonios inviserent, eosque cognationis ac præstini fœderis cum Onia III. Pontifice initi admonerent: data in eam rem epistola; in qua populus Judaicus, inter alia, declarat, in signum perseverantæ amicitie se eorum ut fratrum in solennibus sacrificiis & precibus indefinenter recordari. [*Ibid. 2. 5--18. Joseph. lib. 13. cap. 9.*]

Audiens Jonathan revertisse duces Demetrii cum exercitu multo majore quam antea, ad bellum sibi inferendum, movit Hierosolyma, obviamque illis processit in regionem Amathin in extremis Chananææ finibus. Cumque ad 50. stadia prope hostem castra posuisset; misit qui res hostium & munitiones specularent. Qui cum quosdam captivos adduxissent, indicantes quod ex improvviso hostis vellet eos aggredi; præcepit Jonathan suis, ut essent in armis parati ad pugnam per totam noctem; disposuitque circum castra excubias. Quod cum audissent adversarii, timore perculli, per castra sua crebris ignibus excitatis (qui Judæos fallerent) noctu clam profugerunt: quos mane frustra infecutus est Jonathan, quum jam Eleutherum fluvium illi trajecissent. Flexo igitur in Arabiam itinere, Zabadaeos (vel Nabatæos, ut apud Josephum legitur) percussit, cepitque spolia eorum: motisque inde castris venit Damascus; & peragravit totam regionem illam, Demetrianos inquirens & persequens. Nec quievit interea frater ejus Simon, sed expeditione suscepta Ascalonem usque & vicinas munitiones, inde declinans Joppen occupavit. Audivit enim cives Demetrianis munitionem tradere voluisse: posuitque ibi prædarios milites, ut custodirent eam. [*I. Maccab. XII. 24--34. Joseph. lib. 13. cap. 9.*]

Legati Judæorum ingressi Senatam, renovarunt amicitiam & societatem cum Romanis: qui & litteras eis dederunt ad sociorum singulorum præfides, ut eos cum pace in Judæam deducerent. [*I. Maccab. XII. 3, 4.*] In reditu vero, Lacedæmonii & comiter eos exceperunt, & decretum publicum de amicitia atque societate tradiderunt. [*Joseph. ut supr.*] cujus exemplum in I. Maccab. XIV. 22, 23, alia occasione ita recitatur, Numenius Antiochi filius & Antipater Jasonis filij legati Judæorum venerunt ad nos, renovatum eam quam nobiscum habebant amicitiam. Et placuit populo excipere viros illos honorifice, referrique exemplum verberum eorum in acta publica, ut horum monumentum habeat populus Spartiarum.

Reversus Jonathan Hierosolymam congregavit seniores populi, & consilium cum eis cepit de extruendis munitionibus in locis quibusdam opportunis Judææ, deque erigendis muris Hierosolymæ, & de erigendo muro alto ac magno inter arcem & civitatem; ut nemo ex urbe commeatu eo posset adferre. Et convenerunt ad reparandam civitatem: cumque appropinquasset opus novum ad murum veterem residuum in parte orientali, ubi erat torrens Cedron, refererunt locum Chaphenatha vocatum. Simon vero digressus in partes Judææ alias, ædificavit Adida in Sephela sive planitie, munivitque eam portis & vœstibus. [*I. Maccab. XII. 35--38.*]

Anno ætæ contractum 169. regnante Demetrio, Judæi Hierosolymitani & Palæstini ad Judæos Ægyptienses scripserunt, de celebrando festo Tabernaculorum mensis Casleu. [II. *Maccab.* 1. 7, 8, 9.] id est, festo Encæniorum Maccabaico; quod ad formam festi Tabernaculorum Mosaiici mensis Tisri est peractum. Vid. supr. annum Mundi 3840. a.

Cum statuisset Tryphon occupare pupilli sui Antiochi regnum, & timeret ne Jonathan pro defensione regii adolescentis arma sumeret; ad eum comprehendendum cum copiis Beth-sanem (Græcis Scythopolim dictam) venit. Eo cum 40. millibus virorum electorum obviam illi processit Jonathan. Territus Tryphon, nec ausus manus in illum immittere, excepit illum honorifice, & commendavit eum omnibus amicis suis, deditque ei munera: præcepit etiam militibus suis ut ipsi obedirent quemadmodum sibi. Suasit deinde Jonathani, ut dimisso exercitu cum paucis viris delectis secum iret Ptolemaidem: quam se illi daturum, ut & reliquas munitiones reliquasque copias, est pollicitus. Cui ille credens, mille tantum milites secum retinuit; duobus millibus in Galilæam, cæteris vero omnibus in Judæam dimissis. Sed ubi ingressus est Ptolemaidem, Tryphonis jussu clausis portis, comprehensus est Jonathan, & omnes qui cum eo intraverant interfecti sunt. Neque mille virorum strage contentus Tryphon, misit exercitum & equites in Galilæam, qui illa duo millia paulo ante dimissa perderent. Verum quum accepta clades illis innotuisset, paraverunt se ad prælium. At Tryphonis milites rati sibi cum desperatis rem fore, reversi sunt ad suos. Atque ita Jonathani milites cum pace in Judæam venerunt: & universi Israëlitz profecuti sunt acceptam cladem luctu magno. [I. *Maccab.* XII. 39,--52.]

Congregavit deinde Tryphon exercitum copiosum, ut veniret in Judæam & attereret eam. Vidensque Simon populum territum, ascendit Hierosolymam; & convocato populo, operam suam ad ejus defensionem obtulit. A quo dux ille electus, loco Judæ & Jonathani fratrum suorum, congregavit omnes viros bellatores, & acceleravit pericere muros Hierosolymæ, & munivit eam circumcirca. Expendit pecunias multas de suo; armavitque viros exercitus gentis suæ, & dedit eis stipendia. [I. *Maccab.* XII. 53, 54. XIII. 1,--10. XIV. 31, 32.]

Idem quoque, misso Jonathane Absalomi filio cum exercitu idoneo Joppen, ejecit eos qui erant in urbe, & mansit ipse in ea. Eandemque muniens, ex eo portu aditum fecit ad insulas maris. [I. *Maccab.* XII. 11. & XIV. 5, 34.] Unde hoc Judæos usos fuisse navali, notavit etiam Strabo. [lib. 16. pag. 759.]

Tryphon movit Ptolemaidem cum exercitu Judæam invaluens, Jonathanem secum habens in custodia: Simon vero castrametatus est in Adida è regione campi. Videns autem Tryphon Judæos ad prælium paratos, sinxit Jonathanem à se detentum propter debitum centum talentorum argenti: quæ si mitterentur, & simul duo filii ejus obfides, ne dimissis vincula sua ulcisceretur, eum dimissum iri liberum spondit. Sed quum Simon & pecuniam & filios fratris ad eum misisset; fidem ille fefellit. [Ibid. 22,--19.]

Postea cum venisset Tryphon ad invadendum regionem circumflexit iter ad viam quæ ducit Adoram (vel Doram Idumææ urbem, ut est apud Josephum;) Simone cum exercitu ubique eum consectante. Qui autem in arce Hierosolymitana erant miserunt ad Tryphonem legatos, qui urgerent eum ut celeriter ad ipsos veniret per desertum mitteretque ipsis commeatum. Sed quum passet Tryphon universum equitatum suum ad iter; propter nivem, quæ multa ea nocte ceciderat, eo venire non potuit. Itaque mutato itinere pervenit in Galaaditidem: cumque appropinquasset Bascamæ (vel Bascæ) occidit Jonathanem, qui sepultus est ibi. Tryphon vero, eo occiso, in Syriam rediit. [Ibid. 20,--24. *Joseph.* lib. 13. cap. 11.] Jonathan autem Judæ Maccabæo fratri superstes vixit annos 17. & 7. menses circiter; & per annos 9. cum uno aut altero mense summum Pontificatum gessit.

Simon missis nuntiis accepit ossa Jonathani fratris sui; & sepelivit ea in Modin urbe majorum suorum: luxeruntque eum omnes Israëlitz dies multos. Et extruxit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum monumentum insigni altitudine, ex lapide candido in omnem partem polito: erexitque recto ordine septem pyramidas, patri & matri & quatuor fratribus. His addidit & porticum ex magnis columnis *μαρμαριδωτοῖς*: quibus arma & naves sculptas superposuit, quæ ab omnibus mare navigantibus spectarentur. [I. *Maccab.* XIII. 25,--30. *Joseph.* lib. 13. cap. 11.] Quod magnificentissimum sepulchrum in Modin ad sua usque tempora duravisse confirmat Josephus &, in libello *ἑστῆς τῆς τῶν τειχῶν ὑψώσεως*, Cæsariensis Eusebius.

Romani ac Spartani quum audivissent mortuum esse Jonathanem, valde sunt contristati. Sed quum per legatos à Simone missos intellexissent eum loco fratris factum esse Pontificem, & obtinere regionem urbisque quæ in ea sunt; scripserunt ad eum tabulis æreis ad renovandum eum eo amicitiam & societatem, quam pacti fuerant cum Juda & Jonathane fratribus ejus. [I. *Maccab.* XIV. 16, 17.] Et Romani quidem Judæos amicos & socios & fratres appellarunt, obviamque processerunt legatis Simonis honorifice. [Ibid. 40.] Litterarum vero quas per legatos Spartiæ remiserant (quibus & responsi ad Jonathanem antea missi exemplum inferuerant.) hæc erat inscriptio. *Spartiarum magistratus & civitas Simoni Sacerdoti magno, & senioribus reliquoque populo Judæorum fratribus, Salutem.* [Ibid. 20,--23.] Lectæque sunt & Romanorum & Spartiarum litteræ coram ecclesia Hierosolymis. [Ibid. 19.]

Antiochus Theos, Alexandri Balæ filius, à Diodoro sive Tryphone tutore suo per fraudem occisus est: corruptis quidem medicis, qui eum calculi dolore consumi ad populum mentidum secant illum, occiderunt. Tryphon vero à patria sua exortus, Apamia cum Larissa, Cassianis, Megara, Apollonia, & cæteris urbibus circum vicinis, primum potitus est; indeque progressus, reliquam Syriam invasit, regnique diadema sibi imposuit, fecitque plagam magnam in terra. [I. Maccab. XIII. 31, 32. cum Livio, lib. 55. Strabone, lib. 16. pag. 752. & Justino, lib. 36. cap. 1.]

Tryphon ex privato Rex ita factus, per Senatus Romani sententiam principatum suum confirmare maturavit. Auream igitur Victoriæ, decem millium aureorum pondus habentem, Romanis per legatos misit: credens, tum ob doni pretium, tum quod felix esset Victoriæ augurium, Regem se ab illis appellandum. Verum Senatus versutia spes ejus hinc elusa est. Accepto enim donario, pro Tryphonis nomine, Regii pueri per dolum ab eo occisi titulum inscribi iussit. [Diodor. Sicul. legat. 31.] Quo nihil ille tamen deterritus, nummos cudendos curavit, quorum adhuc aliqui extant, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΡΥΦΩΝΟΣ & ΤΡΥΦΩΝΟΣ ΑΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ inscriptionem præferentes. Regnum enim occupare ausus, & Regis appellationem, & pro vetere Diodori novum Tryphonis nomen, cepit sibi assumere. [Appian. Syriac. pag. 132.]

Sarpedon copiarum Demetrii dux, à Tryphonis exercitu cui Ptolemaidis incolæ se adjunxerant, superatus, cum suis militibus in mediterraneam regionem secessit. Sed dum victores Tryphoniani per oram maritimam inter Ptolemaidem & Tyrum iter facerent, repente ad ingentem altitudinem elatus maris fluctus in terram irruens, alios in pelagus abreptos, alios in locis concavis relictos suffocavit; ac deinde recedens, cum mortuorum cadaveribus ejectos acervatim pisces multos detexit. Quam calamitatem cum Sarpedonis milites intellexissent, eo celeriter reversi, hostium quidem strage lætati sunt, pisces vero abunde multos collegerunt, & ante portas Ptolemaidis (ubi pugna commissa fuerat) ^{Ποσειδών Τετονίου} sive Neptuno Aversori sacrificaverunt. [Strabo, lib. 16. pag. 758. & Athenæus, lib. 8. cap. 2. ex Possidonii Stoici Historia.]

Simon, Judæorum Dux & Pontifex, instauravit munitiones Judææ, circummuniens eas turribus altis & muris magnis & portis & vectibus; posuitque annonas in munitionibus. Præ aliis vero urbibus Bethsuram muniendam curavit, quæ in finibus Judææ, ubi fuerant arma hostium antea; posuitque illic præsidium Judæorum. [I. Maccab. XIII. 33. XIV. 7, 33.]

Adhæc Simon, actus Tryphonis meras rapinas fuisse videns, per delectos viros coronam auream ad Demetrium Nicatorum regem misit: rogans, ut tributorum remissionem Judææ concederet. [I. Maccab. XIII. 34, 37. XIV. 10, 33.]

Audiens Demetrius Simonis legatos honorifice à Romanis fuisse exceptos, atque à Judæis Sacerdotibusque Principatum & Pontificatum ipsi & posteris fuisse concessum, confirmavit & ipse ei Pontificatum, fecitque cum unum ex amicis suis. [I. Maccab. XIV. 38, -- 41. Epistolam quoque ad illum misit, ita inscriptam. Rex Demetrius Simoni Pontifici & amico Regum, & Senioribus gentique Judæorum Salutem, in qua, pace cum illis facta & omnium præteritorum errorum ^{ἀμαρτία} promissa, priora omnia pacta (Jonathani indulta, I. Maccab. XI. 32, -- 37.) confirmavit, munitiones quas extruxerant illis concessit, tributa omnibus & rerum venalium vectigalia Hierosolymitanis remisit. Atque ita, anno regni Græcorum 170 sublatus est jugum Gentium ab Israël: cepitque populus in syngraphis & contractibus scribere; Anno primo, Simone Pontifice magno & stratego ac duce Judæorum. [I. Maccab. XIII. 35, -- 42. Joseph. lib. 13. cap. 11.]

In illis diebus Simon Gazæus, qui mortuo Jonathane rebellaverant, obsedit & per helepolim concussa & expugnata turre, ad deditionem compulit. A civibus vero misericordiam ejus suppliciter implorantibus ille flexus, non delevit eos, sed ejecit ex urbe: & domibus ab idolis & omni immunditia purgatis, hymnis Deum celebrans urbem ingressus est; collocatisque ibi veris Dei cultoribus, munivit eam, & ædificavit sibi in ea domum, in quam subinde se conferret. [I. Maccab. XIII. 43, -- 48.]

362. Sexta Equinoctii autumnalis observatio, anno 36 tertiæ Periodi Calippicæ, Ægyptiacorum ^{ἰσημερινῶν} die 4, (Septembris Juliani 26) vespere sub Solis occasum, ab Hipparcho facta est. [Ptolem. lib. 3. cap. 2.]

Alexandra Judæorum postea regina, nunc nascitur: siquidem annos 73 illa vixerit; ut apud Josephum legitur, libri 13. Antiquitat. capite ultimo; & in 33. capitulo Judaicæ Historiæ, quæ Arabice, secundi libri Maccabaici titulo, ad calcem Bibliorum Parisiensium ^{παραρτήματα} excusa extat. Hæc ab Eusebio in Chronico, Epiphania in hæresi 29. ^{Ναζωραίων}, Hieronymo in Daniel. cap. 9. & 11. atque Severo Sulpicio in sacr. histor. lib. 2. Salina etiam appellata reperitur. Quod Eusebius, uti solet, à Julio Africano; ille à Justo Tiberiensi, vel alio aliquo rerum Judaicarum scriptore hausisse videretur.

Quum altero jam anno præfidiarii arcis Hierosolymitanæ omni comætu exclusi fame enecarentur, dedere se coacti sunt. Quibus inde ejectis, mundavit Simon arcem ab idolorum inquinamentis: ingressusque est in eam die 23. mensis 2. (Ijar,) anno regni Græcorum 171, eum ramis palmarum, cinyris, cymbalis, nablis, hymnis & canticis. Constituitque quotannis agitari diem illum cum lætitia: quod hoste liberati essent, qui Israelitis Templum aduentibus

tantopere nocuerat. Et munivit arcem, & montem Templi, cui illa imminebat, ad securitatem tum regionis tum civitatis: habitavitque ipse ibi cum suis. [I. *Maccab.* XIII. 49, 53. & XIV. 7, 36, 37.]

Videns Simon filium suum Johannem (Hyrcanum postea cognominatum) virum fortem esse, copiarum omnium ducem eum constituit: & habitavit in Gazaris, [I. *Maccab.* XIII. 54.] in finibus Azoti, ubi hostes prius habitaverant: pro quibus Judæos Simon ibi collocavit. [XIV. 7, 34.] Gadari videlicet illa, quam Judæos suam fecisse dicit etiam Strabo, [lib. 16. pag. 759.]

Demetrio Nicatori ex Cleopatra Ptolemæi Philometoris filia natus est filius Antiochus, ab adunco naso Grypus cognominatus. Siquidem 45 annos vixit, ut habet Josephus. [lib. 13. cap. 21.]

3863 Anno 37. tertiæ Periodi Calippicæ, Nabonafari 607, mensis Ægyptii Tybi die 2, (Januarii Juliani 27 desinente,) horis 2 ante mediam noctem, Eclipsis Lunæ in Rhodo ab Hipparcho est observata. [Ptolem. lib. 6. cap. 5.]

Cum à Demetrii Nicatoris imperio passim civitates deficerent, ad abolendam segnitie maculam ille bellum Parthis inferre statuit. Parthis tum imperabat Mithridates Pampatii regis filius, communi Parthicorum regum cognomine Arsaces & Arsacides dictus, ipsoque Arsace proavo suo, regni Parthici conditore, (à quo cognomentum illud ad successores omnes est traductum) non minor: quippe qui Parthicum imperium ab oriente usque ad Indum fluvium, ab occidente usque ad Euphratem virtute sua propagavit. [Justin. lib. 36. cap. 1. & 41. cap. 5, 6. Oros. lib. 5. cap. 4.] Quod quomodo ab eo effectum fuerit, priusquam ad Parthicam Demetrii expeditionem accedamus, non abs re fuerit exponere.

Eodem ferme tempore quo in Parthis Mithridates, in Bactris Eucratides, magni uterque viri, regna inierunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad summum hoc duce imperii fastigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella jactati, non regnum tantum verumetiam libertatem amiserunt. Siquidem Sogdianorum & Arachatorum & Dranganitanorum Indorumque bellis fatigati, ad postremum ab invalidioribus Parthis, velut exsangues, oppressi sunt. [Justin. lib. 41. cap. 6.] Victorque Arsaces sive Mithridates ad Indiam usque progressus, regionem in qua Porus olim regnaverat, gentisque omnes quæ inter Hydaspem fluvium & Indum jacent, nullo negotio subegit. [Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 358. Oros. lib. 5. cap. 4.] Fuerunt autem Bactrii illi Græcorum reliquiæ, qui à Syriæ regibus Seleuci Nicatoris successoribus Bactrianam abalienantes, etiam Arrianam obtinuerunt & Indiam: non modo Pattalenam occupantes, sed & reliquam oram maritimam, & quod Tessariosti dicitur ac quod Sigertidis regnum. Quin & majorem Indiæ partem quam ipsum Alexandrum & Macedones illos subegisse, in Parthis suis affirmat (sed contra aliorum sententiam) Apollodorus: addens etiam, Eucratidem in ea mille urbes sub se habuisse. [Strabo, lib. 11. pag. 516. & lib. 15. pag. 686.] Multa vero Eucratides bella magna virtute gessit: quibus attritus, quum obsidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum 300 militibus 60. millia hostium assiduis eruptionibus vicit, quintoque mense liberatus, Indiam in potestatem redegit. Unde quum se reciperet, à filio quem socium regni fecerat in itinere interfectus est: qui non dissimulato patricidio, velut hostem non patrem interfecisset, & per sanguinem ejus cursum egit, & corpus abjici insepultum iussit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur. Cum variis utriusque populi casus fuisset, ad postremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bacasin præponit: ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Unde reversus, bellum cum Elymæorum rege gessit: quo victo, hanc quoque gentem regno adiecit; imperiumque Parthorum à monte Caucaso, multis populis in ditionem redactis, usque ad flumen Euphratem protulit. [Justin. lib. 41. cap. 6.] Victo enim Demetrii Nicatoris præfecto, Babyloniam urbem finesque ejus universos victor invasit. [Oros. lib. 5. cap. 4.]

Græci & Macedones superiorum satrapiarum, novi Parthorum populi superbiam indigne ferentes, ad Demetrium Nictorem crebras miserunt legationes: pollicentes, si ad eos veniret, se illi dedituros & cum eo contra Arsacem Persidis ac Mediæ regem dimicaturus. Qua spe ille accensus, properavit ad illos; & anno regni Græcorum 172. copias suas congregans, in Mesopotamiam venit, & hanc & Babyloniam & Mediam simul occupaturus; cogitans se, superiorum satrapiarum auxiliis semel auctum, facile Tryphonem & regno Syriæ exturbaturum. Magna vero alacritate ibi exceptus, quum & Persarum & Elymæorum Bactrianorumque auxiliis juvaretur, multis præliis Parthos fudit. Ad postremum tamen ab uno ex Arsacis principibus ad comprehendendum eum misso pacis dissimulatione deceptus atque insidiis circumventus, amisso exercitu, vivus in potestatem hostis venit; traductusque per ora civitatum, populis qui desciverant in ludibrium favoris ostensus, ac deinde custodiae mancipatus est. [I. *Maccab.* XIV. 1, 2, 3. Joseph. lib. 13. cap. 9. fin. Justin. lib. 36. cap. 1. & lib. 38. cap. 9.] Addit Georgius Syncellus ferro vincum fuisse custoditum, indeque *Siderita* cognomentum postea obtinuisse.

Arsaces vero in tantam regni amplitudinem evectus, haudquaquam ad luxum ac superbiam (quod plerisque principibus usu venire solet) se contulit: sed clementia in subditos, fortitudine adversus hostes est usus. Cumque plurimas gentes imperio suo subjecisset, ex singulis collecta optima quæque instituta Parthis communicavit. [Diodor. Sicul. in Excerpt.

Valer. pag. 361. Demetrio etiam in Hyrcaniam misso non cultum tantum regium benigne præstitit, sed & filiam in matrimonium dedit; regnumque Syriæ, quod Tryphon occupaverat, restitutum promissit. [*Justin. lib. 36. cap. 1. & lib. 38. cap. 9.*] quanquam Demetrium in Phraatæ (Mithridatis fratris & successoris) regia vixisse, ejusque sororem Rhodogunam in matrimonium duxisse, scribat Appianus. [*in Syriac. pag. 132.*]

Anno regni Græcorum 172, mensis (6) Elul. die 18, Pontificatus Simonis anno tertio (desinente; à morte se. fratris Jonathanis, postquam Pontificatum ille suscepit, deducto) in congregatione magna Sacerdotum & populi principumque gentis & seniorum regionis, scriptura publica est edita; in qua & insignia ejus in gentem Judaicam merita recensentur, & jura Majestatis ipsi & posteris ejus concessa, ut esset eorum Imperator, & summam inspectionem haberet in præpositos operibus & sartis tectis Templi; in præfectos Toparchiis, in exercituum ductores & præfectos munitionibus. Item ut sacrorum curam haberet, utque obediret ei ab omnibus; ut scriberentur sub nomine ejus omnes syngraphæ in regione & ut indueretur purpura aurumque gestaret. Nec liceret ulli ex populo aut Sacerdotibus rescindere quicquam horum, aut contradicere iis quæ ab illo dicerentur; aut cogere conventum in regione sine illo, aut indui purpura ornate fibula aurea. Quæ cum recepisset Simon, placuit ei Pontificatu fungi esseque Imperatorem & ethnarcham Judæorum ac Sacerdotum, & præesse omnibus. Tum scripturam hanc poni jusserunt in tabulis æreis, easque columnis appendi in porticibus Templi, in loco conspicuo; atque exempla ejusdem poni in Templi gazophylacio, ut inde haberet Simon & filii ejus. [*1. Maccab. XIV. 26. -- 49.*]

3864

Milites Tryphonis mores pertæsi, defecerunt ad Cleopatram Demetrii Nicatoris uxorem, quæ tum in Seleucia cum liberis se incluserat. Misit vero illa ad Demetrii (mariti sui captivi) fratrem Antiochum; conjugium suum & regnum ei offerens. Quod fecit illa partim amicorum suorum, partim quod timeret ne Seleucienfes quidam urbem Tryphoni traderent. [*Ioseph. lib. 13. cap. 12.*]

4174 140

Antiochus hic, Demetrii Soteris filius; apud Josephum [*lib. 7. Antiquit. cap. 12. & lib. 13. cap. 16.*] à religione pius; & [*lib. 13. cap. 12.*] paterno cognomento Soter dictus reperitur; apud Trogum Pompeium [*in Prolog. lib. 39.*] & Eusebium [*in Chronico.*] Sideres vel Sedetes: sive à venatione (quæ Syris *صيد* est, & cui summè illum deditum fuisse Plutarchi Problemata indicant) cognomentum illud accepit, sive ab urbe Sidenfi, ex qua ad Tryphonem obfidendum profectum illum fuisse scribit Georgius Syncellus. In Asia prius educatum, & cum seniore fratre Demetrio Nicatore apud Cnidium hospitem à Demetrio Sotere patre depositum fuisse refert Justinus. [*lib. 35. cap. 2. & 36. cap. 1.*] Rhodi de captivitate fratris, & quid secutum esset, cum didicisse, refert Appianus. [*in Syriac. pag. 132.*] atque ex insulis maris Regis assumpto titulo, literas cum Simoni Sacerdoti summo & Ethnarchæ totique genti Judæorum, in *1. Maccab. XV. 1, 2.* misisse legimus.

In hisce litteris, de hostibus suis ille questus, ostendit se ad ultionem sumendam paratum; ne fortè Regis nomen frustra usurpassè videretur. Inde conciliandi Simonis causa, confirmat ei immunitates & privilegia ab aliis regibus concessa; & jus monetæ propria nota eudendæ adjicit. Hierosolymam quoque cum Sanctuario ab omni regia jurisdictione liberam esse decernens, plura etiam majoraque se collaturum cum regnum obtineret promittit. [*Ibid. 3. -- 9.*]

3865

Numenius Antiochi filius & alii legati, ad renovandam cum Romanis amicitiam & societatem à Simone pontifice populoque Judæorum missi, Romam venerunt: clypeum aureum magnum ponderis mille minarum secum afferentes. Quo accepto, Lucii Consulibus litteræ ad Reges & provincias eis sunt traditæ: ut nihil in Judæos intentarent mali, neque auxilium ferrent pugnantibus adversus eos; & si quando transfugæ ex Judæa ad eos venirent, Simoni pontifici eos traderent secundum patriam legem puniendos. [*1. Maccab. XIV. & XV. 15. -- 21.*]

4575 139

Lucius iste L. Calpurnius Piso fuit, L. Popilii Lænatis (in Hispaniam contra Numantinos missi) collega: quorum Consulatus apud Valerium Maximum, lib. 1. cap. 3. hæc occurrit mentio. *P. Cornelius Hispanus prator peregrinus, M. Popilio Lænate, L. Calpurnio Consulibus, edito Chaldaeos intra decimum diem abire ex urbe atque Italia jussit: levibus & ineptis ingeniis, fallaci siderum interpretatione, questuosam mendaciis suis caliginem injicientes.* quanquam in sua editione Stephanus Pighius, pro Lucii prænomine, Cnei ex Fastis Consularibus Cassiodori, contra codicum fidem hæc substituerit.

Reges, ad quos missæ sunt hæc litteræ, quinque fuerunt: Ptolemæus Evergetes II. sive Phylcon Ægypti, Demetrius Nicator (licet captivus apud Parthos jam detentus) Syriæ, Attalus Philadelphus Asiæ Pergamenæ, Ariarathes Cappadociæ, & Arsaces sive Mithridates Parthiæ. Civitates, regiones & insulæ, 19. Sampsama, (vel, ut in Latino habetur, Lampfacus) Sparta, Delus, Myndus, Sicyon, Caria, Samus, Pamphylia, Lycia, Halicarnassus, Rhodus, Phaselis, Coos, Sida, Aradus, Gortyna, Cnidus, Cyprus, & Cyrene. [*1. Maccab. XV. 16, 22, 23.*]

Anno regni Græcorum 174, Antiochus Sideres in terram patrum suorum reversus est. [*Ibid. 10.*] ubi in matrimonium Cleopatram uxorem fratris recepit: [*Justin. lib. 36. cap. 1.*] quod Rhodogunam regis Parthorum filiam Demetrius duxisset, indignatus. [*Appian. Syriac. pag. 132.*] Regnavitque dehinc Antiochus annos 9. [*Porphy. & Euseb.*]

Transseuntibus ad Antiochum omnibus copiis, paucæ cum Tryphone remanserunt: quita de-

relictum

relictum se videns, Doram (urbem Phœnicie maritimam) fuga se recepit. Quo eum persecutus Antiochus, tum terrestribus peditum 120 & equitum 8 millium, tum navalibus copiis urbem ita arctè circumfedit, ut neminem ex ea egredi vel in illam ingredi sineret. [I. Maccab. XV. 10, -- 14.]

Interea Numenius ejusque comites Roma venerunt; litteras ad Reges & provincias, earumque exemplum ad Simonem Pontificem scriptum, secum ferentes. [Ibid. 15, 24.]

Antiocho arctè obsidione & crebris insultibus Tryphonem in urbe Dorensi prementi, misit Simon delectorum virorum duo millia, cum argento & auro & multis instrumentis bellicis. Quæ ille accipere noluit: sed omnia quæ prius cum eo pactus fuerat rescindens, alienabatur ab eo. Unde ad Simonem misit Athenobium, ut Gazaram & Joppen & arcem Hierosolymitanam ab eo repeteret, & tributa locorum extra fines Judææ ab eo possessorum exigeret; aut pro illis 500 talenta argenti, & pro damnis illatis tributisque urbium alia talenta 500 postulare: bellum minitans, nisi imperata fierent. [Ibid. 25, -- 31.]

Veniens Athenobius amicus regis Hierosolymam, ut vidit Simonis magnificentiam, abacum multo auro argentoque instructum, & reliquum domesticum apparatus, & verba Regis ei retulit. At Simon se aliena negavit opida possidere, sed sua ab hostibus injustè detenta legitimi belli jure recuperavisse: pro Joppe vero & Gazaris, ex quibus gravia damna ab hostibus populus passus fuerit, centum talenta obtulit. Ille cum ira ad Antiochum reversus, renunciavit ei quæ audierat & viderat: neque minore ira Rex excaudit; videns sibi non obtemperari, nec objectam vim timeri. [Ibid. 32, -- 36.]

Tryphon interim conscendens navem fugit in aliam Phœnicie maritimam urbem Orthosia-da. [Ibid. 37.]

Tum constituit Antiochus Cendebæum præfectum regionis maritimæ; datisque ei pedestribus & equestribus copiis, mandavit ei ut extrueret Cedronem (vel, ut Latinus codex habet, Gedorem; de qua Josu. XV 58.) & bellum Judæis inferret: ipse autem Rex persequeretur Tryphonem. [Ibid. 38, 39.]

Cendebæus Jamniam adveniens, cepit Judæam invadere & captivum ducere populum & occidere: extructaque Cedrone (vel Gedore,) collocavit ibi equites & copias peditum, quæ excursionibus vias Judææ infestarent; quemadmodum præceperat ei Rex. [Ibid. 40, 41.]

Ascendens Johannes (Hircanus) de Gazaris nuntiavit Simoni patri suo quæ à Cendebæo gerebantur; qui senio jam fractus, duobus senioribus filiis suis Judæ & Johanni belli curam commisit. Illi delectis ex regione 20 millibus bellatorum & equitibus profecti sunt contra Cendebæum, & pernoctarunt in oppido natali suo Modin. Inde mane surgentes profecti sunt in campum, ubi eis occurrit copiosus adversariorum exercitus: sed interfectus erat torrens inter ipsos. Johannes prior vadum ingressus est, ducemque populum celeriter secutus est: quem ita divisit, ut equites in medio peditum positi, eos protegerent, & vicissim protegerentur ab ipsis, contra ingentem adversariorum equitatum. Claxeruntque sacris tubis, fusoque Cendebæo & ejus exercitu ceciderunt ex illis sauci multi; residuis vero alii in munitionem quam Cendebæus extruxerat, alii alio fugerunt. Quos Johannes persecutus est (fratre ejus Juda vulnerato) usque ad turtres quæ in agris Azoti, circiter duo hominum millia occidit: luccensisque turribus illis, incolumem in Judæam reduxit exercitum. [I. Maccab. XVI. 1, -- 10.]

Tryphon postremo ad populares suos Apameam se recepit. Quo tempore contigisse videtur quod de eo Frontinus. [libro 2. Stratagem. cap. 13.] per totum iter fugientem pecuniam sparsiss, eaque sectantes Antiochi equites moratum, effugisse. Apamea vero vi capta interfectum esse Tryphonem triennio post captum à Parthis Demetrium, Josephus significat. [lib. 13. cap. 12.] Ab Antiocho magno cum labore tandem interfectum, appianus; [Syriac. pag. 132.] in quodam castello inclusum, ad mortem sibi consciscendum adactum fuisse, scribit Strabo. [lib. 14. pag. 668.] Ex Orthosia fugatum, in ignem insilientem periisse, refert Georgius Syncellus.

In Ægypto militia præfectus Hierax, cum & rei bellicæ scientissimus, & in congressibus admodum popularis ac præterea eximia animi magnitudine esset, Ptolemæi Physconis Imperium sustinuit. Nam cum Ptolemæus pecuniæ inopia premeretur, militesque stipendiis fraudati deficere ad Galæstem parati essent, ipse ex sua pecunia numerato militibus stipendio seditionem pacavit. Regem vero ipsum Ægyptii prorsus despiciebant; cum viderent & in sermonibus puerilem, & effusum in scdissimas libidines, & ob intemperantiam effeminato corpore esse. [Diodor. Sicul. in Excerpt. H. Valesii, pag. 361. 362.]

In Asia Pergamena, Attalum Philadelphum fratrem Eumenis longo otio & pace dissolutum Philopæmen amicorum unus gubernabat: ita ut Romani subinde per jocum quærerent ex his qui ex Asia navigabant, Rexne apud Philopæmenem aliquid posset. [Plutarch. in lib. An seni sit gerenda Respublic.] Nec tamen Attalus filiorum suorum ulli regnum relinquere voluit, sed Eumenis fratris filio, cujus tutela ipsi commissa fuerat, virilem ætatem adepto vivus diadema imposuit. Regisque nomen detulit. [Id. in Apophthegmat. & in lib. epi. p. 100. 101.]

Post mortem patris Attali, Attalus Philometor cognominatus, quem ex Stratonica filia Ariarathis Cappadocum regis Eumenis sustulerat, per quinquennium regnum Pergamenum obtinuit. [Strabo, lib. 13. pag. 624.]

Hic acceptum regnum cadibus amicorum & cognatorum supplicis statim scdavit; nunc matrem anum, nunc Beronicen sponsam maleficiis eorum necaram confingens. [Justin. lib. 36. cap.]

cap. 4.] Cumque ex paternis amicis potissimos ac nobilissimos insidiarum adversus se sus-
ptos habuisset, cunctos e medio tollendos sibi esse statuit. Delectos igitur ex barbaris stipen-
diariis cruentissimos quosque & pecuniae avidissimos in cellis quibusdam palatii abscondit,
moxque accessit in regiam ex omni amicorum numero iis quos maxime suspectos habebat,
cunctos barbarorum ministerio interfecit; ac confestim liberos uxoresque eorum eodem sup-
plicio affici mandavit. Caeteros vero amicos, qui aut militibus copiis aut civitatibus praer-
erant, partim per fraudem & insidias sustulit, partim comprehensos cum omni familia ob-
truncavit. Itaque cum ob crudelitatem non subditis modo sed etiam finitimis omnibus in visus
esset, cuncti ex ejus ditone rerum novarum desiderio erecti erant. [Diodor. Sicul. in Excerpt.
Valesii, pag. 370.]

3867 Post hanc scelestam violentiae rabiem, squalidam vestem sumpsit, barbam capillosque in
modum reorum summisit; non in publicum prodire, non populo se ostendere, non domi la-
tiora convivia ire, aut aliquod signum sani hominis habere: prorsus ut poenas pendere ma-
nibus interfectorum videretur. [Justin. lib. 36. cap. 4.]

Attalus dimissa regni administratione, hortos fodiebat, gramina seminabat, & noxia inno-
xiis permiscebat, eaque omnia veneni succo infecta velut peculiare munus amicis mittebat.
[Id. ibid.] Neque tantum hyoscyamum & helleborum, sed etiam cicutam & aconitum &
dorycnium ipse in hortis regis seminabat & plantabat: liquoresque & semina & fructus ho-
rum elaborabat cognoscere, ac suo quaque tempore colligere. [Plutarch. in Demetrio.] Li-
bros quoque de agricultura eum scripsisse, a Varrone [de re rustica, lib. 1. cap. 2.] Columella,
[lib. 1. cap. 1.] & Plinio, [lib. 18. cap. 3.] docemur.

Antiochus Sidetes civitates, quae initio fraterni imperii defecerant summa industria perse-
cutus est; domitasque rursus regni terminis adiecit. [Justin. lib. 36. cap. 1.]

3868 Ptolemaeus Evergetes II. sive Physcon multos Alexandriae cives, qui cum in regnum vocave-
rant, jugulavit; & non paucos eorum qui cum fratre ipsius (Philometore, quo cum similitudines
habuerat) pubescentes adoleverant in exilium egit. Caedisque licentia peregrinis militibus da-
ta, omnia sanguine quotidie manabant. [Justin. lib. 38. cap. 8. Athenaeus lib. 4. cap. 24. fin.]
Ipsam quoque sororem ac conjugem Cleopatram, filia ejus virgine per vim stuprata & in ma-
trimonium adscita, repudiavit. Quibus rebus territus populus in diversa lapsus est, patriam-
que metu mortis exul reliquit. Solus igitur in tanta urbe cum suis relictus Ptolemaeus, cum
regem se non hominum sed vacuarum aedium videret, edicto peregrinos sollicitavit. [Justin.
ibid.] Atque hinc urbes insulasque replevit grammaticis, philosophis, geometris, musicis,
paedagogis, pictoribus, medicis, & aliis multis artificibus; qui ob inopiam ea docentes quae
scirent, multos viros eximios effecerunt. Cumque jam, ob continuos bellorum motus qui
Alexandriae successorum temporibus exarserunt, & nulla industria defecisset ac exolevisset, hac
occasione disciplinarum omnium renovatio rursus facta est. [Athenaeus, ut supr.]

P. Scipio Aemilianus (qui eversa Carthagine cognomentum *Africani* obtinuit) Spurius
Mummius & L. Metellus, legati a Romano Senatu ad inspicienda sociorum regna & urbes
& res eorum componendas missi, Egyptum, Syriam, Asiam, Graeciam, sedulo perlustrarunt.
[Cicero, in Somnio Scipionis. Strabo, lib. 14. pag. 699. Justin. lib. 38. cap. 8. Plutarch. in
Apophthegmat. Athenaeus, lib. 6. cap. 8. & lib. 12. cap. 27.] Nobilem hanc legationem P. Scipio-
nem ante censuram obiisse, scribit in Lucullo Cicero; post censuram & paulo ante secundum
Consulatum eam contigisse, idem in Scipionis Somnio significat: post duos vero Consulatus,
eisdemque sua praecipua gloria triumphos, Carthaginiensem & Numantinum, legatione hac
eum functum fuisse affirmat Valerius Maximus. [lib. 4. cap. 3.] Polybius, qui Numantinum
bellum peculiari opere (ut ex Ciceronis lib. 5. ad familiar. epist. 12. notum est) descripsit,
etiam hujus legationis meminit; (ut ex Athenaeo, lib. 6. cap. 8. & Suida in voce *παῖες* collato
cum Diodori Siculi legat. 32. intelligimus;) non alia ad operis instituti rationem occasione
magis accommodata, quam quod legatione illa peracta, Scipio ad finem bello Numantino
imponendum missus fuerit. Eamque ob causam, e tribus variantibus sententiis mediam nobis
hic amplecti libuit.

Scipio in legatione hac ex amicis non *Caium Lalium* (ut in vitatis Aurelii Victoris de viris
illustr. cap. 58. exemplaribus legitur) sed *Panatum philosophum*, unum omnino comitem se-
cum assumpsit. [Cicero, in Lucullo. Plutarch. in Apophthegmat. & libello de philosophando
cum Principibus ex historia Posidonii.] Cui *Posidonius Stoicus* ab Athenaeo, [lib. 12. cap. 27.]
perperam adjungitur; atate (ut suo loco apparebit) longe posterior. Servos quinque solos se-
cum Scipio duxit, testibus Posidonio & Polybio; (ex quibus corrigendus & Valerius Maximus
qui septem, & Aurelius Victor qui duos illi assignant;) atque de his duo in peregrinatione mor-
tuo, alium nolens emere, domum scripsit, ut alius sibi in illius locum Roma mitteretur. [Athe-
naeus, lib. 6. cap. 8. Plutarch. in Apophthegmat.] Itaque cum per socios & exterarum gentes iter face-
ret, non mancipia ejus, sed victoriae numerabantur: nec quantum auri & argenti, sed quan-
tum amplitudinis pondus secum ferret, aestimabatur. (Valer. Maxim. lib. 4. cap. 3.)

3869 Peregrinis edicto Ptolemaei Evergetae Alexandriam confluentibus, legati Romanorum eo ap-
pulerunt. (Justin. lib. 38. cap. 8.) Ubi cum Scipio navi egressus capite veste cooperto procederet,
circum cursitantes Alexandrini rogaverunt ut retereret faciem, desiderioque ejus videndi captis spe-
ctandam praebere: vocemque & plausum eo impetrato sustulerunt. (Plutarch. in Apophthegm.)

Rex

Rex vero legis obuius procedens, ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & statura brevis, & sagina ventris non homini sed belluæ similis. Quam feciditatem nimia subtilitas perlucidæ vestis augebat; profus quasi astu inspicienda præberentur, quæ omni studio occultanda pudibundo viro erant. Sic enim, ex Trogo Pompeio, Iulianus, [lib. 38. cap. 8.] hominem depinxit: quem ex Possidomi Stoici Hiltoriarum libro 7. ita nobis exhibuit Athenæus, [lib. 12. cap. 17.] Natali Comite interprete. *Corpus ob delicias crassitudine corruptum fuerat, & à ventris magnitudine, quem circumdare difficile erat omnino. Ob quæ vestem talarem manicas ad talos usque habentem induerat: neque unquam pedes stris incedebat, nisi propter Scipionem. Cujus ambulationem cum Rex ob ignaviam & molliciem corporis ægere magno nilu æquaret; Scipio Panætio in aurem insufurravit. Jam nunc Alexandrini fructum nostræ peregrinationis ceperunt, qui propter nos Regem viderint deambulantem, ut in Apophthegmatibus refert Plutarchus. Ex quo perspicitur, quam recte Dalechampius Athenæi interpretes verba illa, *αἰσῆτα ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν, εἰ μὴ διὰ Σκίπωνα*, reddiderit: *Pedibus ille nunquam ex regia prodibat, sed perpetuo scipione subnixus.**

Rex opulenti conviviis legatos exceperit, & circumducens ostendit eis tum palatia tum reliquam regiam gazam. Illi autem virtute præstantes, cibis quidem modicis & ad sanitatem conducentibus usi, opulentum illum apparatus, ut qui animum simul & corpus corrumpere, contemnebant: obiter vero & quasi nullius pretii essent intuentes ea quæ à Rege in admiratione habebantur, quæ consideratione sua digna erant accurate observabant; urbis situm & amplitudinem, & quæ circa Pharum erant peculiaria. Memphin deinde navigantes, regionis bonitatem, Nili oportunitates, urbium multitudinem, infinitas incolarum myriadas, Ægypti munitionem, totamque regionis excellentiam, quam bene ea esset ad imperii & securitatem & magnitudinem comparata, considerabant. Mirati denique Ægyptum incolentium multitudinem & locorum commoditates, maximum in ea imperium constitui potuisse censebant, si idoneos Dominos regnum illud nactum fuisset. Deinde, rebus Ægypti lustratis, in Cyprum, atque inde in Syriam sunt profecti. [Diador. Sicul. legat. 32.]

Mithridati Evergetæ regi Pontico natus est Mithridates ille magnus, qui Dionysius sive Bacchus cognominatus est; & Eupator. Unde & urbi à se conditæ Eupatoris nomen dedit. [Appian. in Mithridatic. pag. 176. & 251.] In urbe vero Sinopeni & natus & educatus est: quam idcirco in eximio honore ille habuit, caputque totius regni fecit. [Strabo. lib. 12. pag. 545.]

Quo genitus Mithridates est anno, ingens Cometes effulsit. [Justin. lib. 37. cap. 2.] non alius profecto quam ille, cujus in Naturalium quæstionum lib. 7. cap. 15. Seneca ita meminit. *Attalo regnante, initio Cometes apparuit modicus: deinde sustulit se diffusisque, & usque in æquinoctialem circulum venit; ita ut illam plagam cæli, cui lactea nomen est, in immensum extentus aquaret.* Mithridati enim, cum Eutropio [lib. 6.] & Orofio, [lib. 6. cap. 5.] qui Livium sequi solent, annos vitæ 72. tribuimus. Si enim, cum Appiano, [pag. 249.] annos tantum 68. aut 69. vixisse dixissemus: post extinctum Attalum, non eo regnante, Cometes ille apparuisset.

Simon Judæorum Pontifex & ethnarcha, circumiens Judææ civitates & administrationis eorum curam gerens, una cum filiis suis Mattathia & Juda Jerichontem descendit anno regni Græcorum 177. mense undecimo, qui Sabat vocatur. Ibi exceperit eos Ptolemæus Abubi filius, Simonis Pontificis gener, in Doc castello quod munierat. Hic à socio suo Jerichuntinæ provincie præpositus, cum divitiis abundaret, proprio nomine imperium regionis obtinere cupiebat. Simonem igitur cum filiis lauto convivio excipiente illo in præsidaria domo, ubi largius illi bibissent, sicarii quos absconderat armati cum eo ingressi, Simonem & duos filios & quosdam ex famulis ipsius perfide trucidarunt. [1. Maccab. XVI. 11, 17.] Simonem insidiis generi sui Ptolemæi in convivio casum fuisse, quum octo omnino annos Judæis præfuisset, refert Josephus. [lib. 13. cap. 14.] Nos, post mortem fratris Jonathanis, per annos 8. & menses 3. circiter, summo Pontificatu functum illum fuisse, ex Maccabaica Historia colligimus.

Ptolemæus statim de perpetrato scelere Antiochum Sidetem regem certiosem fecit; petens ab eo exercitum in auxilium, ut ei regionem & urbes Judæorum in manus traderet. [1. Maccab. XVI. 18.] Quæ tam subita enunciatio patrati criminis, promissioque tradendæ regionis, non levem ingerit suspensionem totum hoc facinus non ignaro Rege fuisse susceptum; & ab eodem dignitatem quam iste proditor ambiebat illi in pretium sceleris prius fuisse promissam: quemadmodum in Annalium suorum Epitome observat Jacobus Salianus. Quo & illud spectat, quod in Prologo libri 36. Trogi Pompeii legitur: *Antiochum, interfecto Hyrcano, Judæos subegisse, filii Hyrcani nomine, pro patris Simonis, per errorem substituto, sicut vice versa Eusebius in Chronico, subactæ ab Antiocho illo Judææ historiam tangens, eum ad conditiones Pontificem Simonem compulisse scripsit: patris Simonis, pro filii Hyrcani nomine posito.*

Misit & alios sicarios perfidus Ptolemæus Gazaram, ut incautum Johannem (Hyrcanum) è medio tollerent: & Chiliarchos (Judææ militiæ sub Johanne duces) per litteras ad se accersivit, magnorum munerum pollicitatione eos ad se alliciens. Et alios misit qui occuparent Hierosolyman & montem Templi. Præcurrens autem quidam Gazaram, nunciavit Johanni periisse patrem & fratres ipsius, nec non missos esse qui ipsum quoque occiderent. Quo tam tristi nuncio etsi consternatus est animo, meditatum tamen sicariorum scelus anteverit, & occidit eos. Atque ita Pontifex est factus post patrem suum. [1. Maccab. XVI. 19--24.]

Hic primus liber Maccabæorum definit, XL. annorum historiam complexus. Quam Josephus deinde continuans, à narratione partum probabiliter ducit initium. Ait enim, Johannem Hyrcanum mature in urbem refugisse, & à populo receptum esse; excluso Ptolemæo, per aliam portam ingredi volente. Johannem sacris operatum, eduxisse contra Ptolemæum exercitum, eumque in arce Dagon supra Jerichuntem sita obsidisse. Quam cum expugnare niteretur, Ptolemæum Johannem matrem & fratres duos, quos intus detinebat, in mœnia productos flagris acerrime cædi jussisse, mimitantem eisdem præcipites dare nisi ab oppugnatione desisteretur. Eorum commiseratione motum Johannem, illico in primis conatibus elanguisse: ac licet forti mater animo, filio ne molliretur affectibus, sed ultionem de proditore persequeretur, suadere non cessaret: nihilominus quoties eam verberari conspicebat; toties materno vitæ affectu, oppugnationis impetum remittere coactum esse. Donec superveniente anno Sabbatico, quo Judæis cessare ab operibus sicut die septimo moris est; liberatus à bello Ptolemæus, oculis Hyrcani matre ac fratribus; fugit ad Zenonem cognomento Cotylam, qui urbis Philadelphie tum erat tyrannus. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 2. & Antiqu. lib. 13, cap. 14, 15.*]

Quæ omnia, ex personarum, temporis, & loci consideratione in 6. Annalium suorum tomo Salianus multiplicis vanitatis coarguit. [*ad ann. Mundi 3919. §. 5, 6, 7. & 3910. §. 5, 6.*] ubi recte etiam monet, anno Sabbatico belli administrationem, aut obsidiones urbium, aut propugnationes, nusquam in lege Domini Judæis fuisse prohibitas. Cui & nos hoc addimus: præsentem quidem annum, revera fuisse Sabbaticum; non tamen post, sed 4. mensibus ante Simonis cædem illum cœpisse, ineunte videlicet æra Contractuum anno CLXXVII. ut ex annorum Sabbaticorum serie, ad hæc usque tempora ab ipsis Judæis retenta, apparet.

Anno 43. tertiæ Periodi Calippicæ, mensis Ægyptii Mechir die 29 (Juliani Martii 24. ineunte) post mediam noctem, Æquinoctium vernum ab Hipparcho est observatum. [*Ptolem. lib. 3. cap. 2.*] Et desinente eodem ejusdem Periodi anno, Solstitium æstivum ab eodem est observatum. [*Id. ibid.*]

Antiochus Sides, anno regni sui 4. (desinente) & Hyrcani primo (ineunte) in Judæam duxit exercitum; vastatisque agris, Hyrcanum in urbem Hierosolymitanam compulit: eamque septenis castris cinxit, toto scilicet exercitu in septem partes diviso, ad obstruendos omnes aditus excessivusque obsessorum. [*Joseph. lib. 13. cap. 16.*]

Scipio Africanus & cæteri Romani legati, plurimas orbis partes peragrantes, summo omnium studio & favore ubique excepti sunt. Ubi controversiis componendis operam dantes, hos quidem inter se reconciliabant, alios ut æqua concederent suadendo inducebant; impudenter vero resistentes necessitate compellebant, & quorum causæ judicatu erant difficiles ad Senatum remittebant. Atque ita cum Regibus & populis versati, antiqua inter omnes amicitia & societate renovata, domum reversi sunt; his quos invisebant legatos Romanam mittentibus, & Senatum quod tales ad se viros allegassent collaudantibus. [*Diodor. Sicul. legat. 32.*]

Obsidio Hierosolymitana, propter firmitatem mœnium & propugnantium fortitudinem, diutius protrahata est. Postremo ad septentrionalem muri partem, qua planior erat aditus, excitatis centum turribus que surgebant usque ad tertiam contignationem, impositisque in eas cohortibus, quotidie Antiochus tentabat mœnia: duplici fossa longa simul & lata cinctis Judæis præclusit omnem exitum. Illi contra crebro excursantes, si forte negligentius custodiri castra offenderent, afficiebant hostem clade aliqua: quod si paratos ad resistendum invenirent, recipiebant se in tutiora facile. [*Joseph. lib. 13. cap. 16.*]

Hyrcanus, postquam cognovit sibi obesse suorum multitudinem, quod inutiliter absumerentur ad victum necessaria, infirmiores turbam ejecit extra mœnia; solis retentis qui ob vigorem ætatis ad pugnam erant idonei. Antiochus autem exclusos vetabat progredi: ita ut miserabiliter circum mœnia oherantes inedia conficerentur. [*Id. ibid.*]

Cum supervenisset festum Scenopegiæ, miseratione suorum exclusi illi rursus in urbem recepti sunt. Antiochus etiam rogatus ut gratia festi septem dierum inducias concederet, non illud modo illis indulgit, sed etiam tauros auratis cornibus, & pocula tam aurea quam argentea omni aromatum genere referta, usque ad portas cum pompa deduxit: traditisque Judæorum sacerdotibus victimis, & epulo exercitui præbito, in castra rediit. [*Id. ibid. cum Plutarcho, in Apophthegmat.*]

Cum sub occasum Pleiadis delati imbres obsidentibus aquam (cujus penuria ante laborabant) abunde suppeditarent, & anno Sabbatico jam finito Judæis à semente faciendo cohibitis certissimum famis periculum immineret: Hyrcanus, considerata Antiochi æquitate & pietate, legatos ad eum misit, rogantes ut liceat sibi patriis vivere legibus. Regis vero amicorum plures illi suadebant, ut violenter urbem dirueret, & totam Judæorum gentem ut insociabilem & instituta à reliquis omnibus discretam internecione deleret; vel saltem ut leges eorum dissolveret, & vitæ institutionem mutare cogeret. Sed Rex, ut erat magnanimus moribusque mansuetus, horum consilio rejecto & Judæorum pietate comprobata imperavit ut obsessi arma sibi traderent, Urbis muros destruerent, vectigalia Joppes cæterarumque extra Judæam urbium solverent, & insuper præsidium reciperent: promittens pacem eis se daturum his conditionibus. Assenserunt illi ad omnia, excepto præsidio; quod vitarent exterorum consuetudinem. Quod ne reciperent, maluerunt Regi dare obfides

& inter eos ipsius Hyrcani fratrem, atque 500 talenta insuper; quorum 300 mox repræsentata sunt. Dejectaque mox lorica quæ imposita erat menibus, soluta est oblidio, & Judæi à criminacionibus liberati. [*Joseph. ibid. cum Diodoro Siculo, lib. 34. in Bibliotheca Photii, cod. 244.*]

Hyrcanus aperto sepulchro Davidis, qui olim regum omnium fuerat diuissimus, tria milia talentorum inde abstulit: quibus pecuniis fretus, primus Judæorum alere peregrina cepit auxilia. Ita Josephus: [*lib. 1. Belli cap. 2. lib. 3. Antiquit. cap. 12. & lib. 13. cap. 16. & lib. 16. cap. 11.*] de quo videndâ censura Saliani, tomo sexto Annalium, ad annum Mundi 3921. §. 8, 9.]

Anno Hyrcani primo Matthias cognomento Aphias, Simonis Pselli filius, Sacerdos è vice Joaribi, ex Jonathanis summi Pontificis filia Matthiam cognomento Curtum suscepit, Josephi historici abavum; ut ipse initio libri de Vita sua indicat.

P. Africano & C. Fulvio Consulib. servile bellum in Sicilia ortum est. [*Liv. lib. 56. Julius Obsequens, de prodigiis*] Cujus belli initium fuit Eunus servus quidam Syrus in urbe Apamea natus vir magicis incantationibus & circulatoris præstigiis deditus. Hic Deorum, in somnis primum deinde & vigili apparentium, afflatu res futuras se didicisse simulabat. Cum autem in multis vaticinationibus mendax conperiretur, interim tamen casu eventus vere prædictionibus ejus responderent, & falsâ quidem ejus vaticinia nemo coargueret, vera autem cum applausu diligenter notarentur: hominum opinio de eo indes augebatur. Postremo, fanatico furore simulato, dum Syriæ deæ ceremonias jactat & eam sibi in somnis apparentem regiam dignitatem promississe fingit, ad libertatem & arma servos quasi numinum imperio concitavit: idque ut divinitus fieri probaret, in ore abdita nuce quam sulphure & igne stipaverat, leniter inspirans, flammam inter verba fundebat. Hoc miraculum primum duo milia ex obviis ad eum traxit: mox vero, jure belli refactis ergastulis, 40 amplius millium fecit exercitum. Rex deinde Eunus à servis creatus, imposito capiti diademate, & uxore (quæ & ipsa Syra erat, ejusque civis) declarata regina, ex eorum qui prudentia cæteris antecellere videbantur, aliquot sibi consiliarios delegit: seipsum Antiochum, socios vero suos deficientes Syros nominans. Horum prosperis successibus motus Cleon alter servus, natus in Cilicia haud procul monte Tauro, latrocinii à puero assuetus, alium servorum contraxit exercitum: & nudo Euni mandato illi se submisit, sub illo ut rege imperatoris munia obiens; cum militum propriorum quinque (vel, ut in epitome Livii legitur 70) millium haberet exercitum. Quod factum fuit 30 fere à defectio diebus. Hoc bellum cum opprimi à Prætoribus minime valuisset, C. Fulvio Consuli mandatum est. [*Diodor. Sicul. lib. 34. in Photii Bibliotheca cod. 244. & Excerptis H. Valesii, pag. 369, 370. Liv. lib. 56. Florus, lib. 3. cap. 19*] Hocque exemplo, tum aliis nonnullis in locis similis servorum facta est defectio, tum in Dolo insula. [*Diodor. ut supra.*] in qua tanta mancipiorum erat officina, ut eorum myriadas uno die & accipere posset & distrahere. ut etiam proverbium extiterit: *Mercator appelle navim, exponit, omnia illico vendideris.* [*Strabo, lib. 14. pag. 668.*]

Scipio Africanus, Consulum alter, ad Numantinum bellum conficiendum in Hispaniam profectus est. Quo magnificentissima dona ad eum ex Asia regem Attalum missis, in Ciceronis oratione pro Dejerato legimus: quæ Africanus acceperit, inspectante exercitu. Cui simile de Antiocho Sidete, in Livii libri 37 epitome hoc ipso tempore memoratum reperitur. *Scipio amplissima munera sibi ab Antiocho rege Syriæ missa, cum celare aliis imperatoribus Regum munera mos esset, pro tribunali accepturum se esse dixit: atque omnia referre quasorem in publicas abulas jussit; ex iis viris fortibus munera se daturum professus.*

Attalus, ultimus Asiæ Pergamenæ rex Philometor dictus, cum æriæ artis fabricæ se tradidisset, cæterisque fingendis & ære fundendo procedendoque delectaretur; matri sepulchrum fieri instituit: cui operi intentus, morbum ex Solis fervore contraxit, & septimo die decessit. [*Justin. lib. 36. cap. 4*]

Eudemus Pergamenus Attali testamentum Romam attulit; & Pergamenum diadema regium atque purpuram Tiberio Graccho tribuno plebis tradidit. [*Plutarch in Tib. Graccho.*] In testamento scriptum fuerat: **POPULUS ROMANUS BONORUM HÆRES ESTO.** In bonis autem Regis ipsum etiam regnum populus Romanus connumerans, provinciam non bello & armis, sed testamenti jure retinebat. [*Florus, lib. 2. cap. 20.*] cum testamento Attali regis Asia legata populo Romano fuerit, (si tamen legata) ut libera esse deberet. [*Liv. lib. 59.*] Romani certe de *simulato impio testamento* aculantur in Mithridatis ad Arsacem epistola, apud Salustium libro Historiarum 4. neque jure eos factos Attali hæredes, occulte notat ipse Horatius; ut observavit Acron ad illud Odæ 18, libri 2. Carminum,

neque Attali

Ignosus hæres regiam occupavi.

Tiberius Sempronius Gracchus gratiam populi pretio appetens, lata lege agraria quæ ab ipso *Sempronia* est dicta, censoriam Asiæ locationem constituit; ut agri nempe illius à Populo Romani censoribus locarentur: atque ambitiose ad populum legem promulgavit; ut civibus, qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia Attali advecta, ad agrum colendum instrumentumque rusticum divideretur. De urbibus vero quæ regni Attali fuissent, neceperat quicquam ad curam Senatus pertinere; sed de iis ad concilium se populi relaturum.

[Cicero.]

Anno
Mundi.

[Cicero, Verrin. 2. Liv. lib. 58. Plutarch. in Tib. Graccho, Oros. lib. 5. cap. 8.] Sed cum in Comitibus tribunatus ea ætate habitis, ut ipse tribunus plebis subsequenti anno permaneret, auctore P. Cornelio Nasica Pontifice Max. in Capitolio occisus est. [Appian. Bell. Civil. lib. 1. pag. 358.] Scævola & Pisonæ Consulib. [Ascon. Pedian. in Verrin. 2.] eadem ætate, qua & Artalus mortuus est.

3872

Aristonicus mentitus regis stirpis originem, ut ait Velleius Paterculus, revera Eumenis regis filius & Attali defuncti frater, non iusto tamen matrimonio, sed ex pellice Ephesia citharistæ cujusdam filia genitus, velut paternum regnum Asiæ invasit: urbemque regibus parere consuevit, partim facile sollicitavit, paucas quæ metu Romanorum tradere se ei volebant, vi recepit. [Liv. lib. 59. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 4. Strabo. lib. 14. pag. 646. Florus, lib. 3. cap. 20. Justin. lib. 36. cap. 4. Plutarch. sub fin. Vita T. Q. Flamini. Appian. Bell. civil. lib. 1. p. 360. & Mithridatic. pag. 112. Eutrop. lib. 4.]

Leucas oppidulum ad defectionem primum ille pertraxit. Inde autem est ejectus, cum eum Ephesi apud Cumam navali pugna vicissent. [Strabo, ut supr.]

4582 131

Profectus Aristonicus in mediterranea, celeriter multitudinem pauperum & servorum ad libertatem evocatorum coegit, quos Heliopolitas appellavit. [Id. ibid.] Servi enim ob servitiam dominorum ei se adjunxerunt; multasque urbes maximis cladibus affecerunt. [Diodor. Sicul. in Excerptis Valesii. pag. 362.] Ac primum Thyatira invasit Aristonicus, deinde Apolloniadem occupavit, post alia adortus est castella. [Strabo, ut supr.] Myndum, Samon, Colophonem, vi cepit. [Florus, lib. 2. cap. 20.]

Contra eum statim urbes copias miserunt: & Nicomedes rex Bithyniæ, Ariarathes Cappadociæ, Pylzmenes Paphlagoniæ, & Mithridates Ponti, Romanis adversus eum auxilia tulerunt. Quinque deinde Romani legati advenērunt. [Strabo, ut supr. cum Justino, lib. 37. cap. 1. & Eutropio, lib. 4.]

Anno 38, sub rege Evergeta (II. sive Physcone; à tempore quo simul cum fratre Philometore regnare cœpit, regni ipsius epocha deducta, de qua supra ad ann. Mund. 3835.) Jesus filius Sirach Hierosolymitanus in Ægyptum veniens, ibique commoratus, librum avi sui Jesu, Græcis Panareton & Ecclesiasticum dictum, ex Hebræo sermone in Græcum transtulit: ut ipse in Versionis suæ Prologo indicat. Quem librum etiam Hebraicum se vidisse refert Hieronymus in epist. 115. prænotatum; Parabola Jesu filii yrach.

P. Rupilius, ex publicano Siculo Consul factus, bellum servile in Sicilia confecit. [Liv. lib. 59. Ascon. Pedian. in 4. Verrinam. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 7. & lib. 6. cap. 9.] Taurominium obsidens, Comanum Cleonis fratrem ex urbe fugientem cepit; & demum arce à Sarapione Syro prodita, fugitivos omnes in urbe repositos, cruciatibus prius affectos precipitavit. Inde Ennam profectus, cum Cleonem Imp. urbe egressum, ac heroica quadam fortitudine præliatum vulneribus confodisset, eam quoque urbem prodicione cepit. Eunus autem defectorum rex, assumptis sexcentis, ad loca quædam prærupta fuga se recepit. Et cum prætimiditate in quasdam speluncas confugisset, una cum quatuor ex suis inde extractus, & in carcerem coniectus, in magnam pedicorum vim resoluta corpore, apud Morgantinam dignum suis temerariis ausis nactus est victæ exitum. [Diodor. Sicul. lib. 34. in Photii Bibliothec. cod. 214.]

3873

Anno Antiochi Sidetæ 8, ad horam 10 matutinam, mensis Peritii sive Februarii die 21, Antiochia, in Syria terræ motum passa est: quantum ex Johannis Malelæ Antiocheni Chronico colligere possumus.

4583 131

L. Valerio Flacco & P. Licinio Crasso Consulib. rogatus est populus, quem contra Aristonicum bellum gerere placeret. Crassus Consul & Pontifex maximus Flacco suo in Consulatu collegæ & flammæ Martialis multam dixit, si à sacris discessisset. Quam multam populus remisit: Pontifici tamen flammæ parere iussit. At ne tum quidem populus Romanus ad privatum detulit bellum; quanquam erat Africanus, qui anno ante de Numantinis triumphaverat: sed consuli potius Crasso, quam privato Africano bellum gerendum dedit. [Cicero in Philippica XI.] Atque ita Pontifex maximus, quod nunquam antea factum erat, extra Italiam profectus est. [Liv. lib. 59.]

Antiochus Sidetæ contra Phraatem, qui fratri Arsacidæ sive Mithridati in regno Parthico successerat, cum exercitu profectus est; fratrem suum Demetrium Nicatorum repetens. Hunc bis retractum à fuga Phraates ad uxorem Rhodogunam & liberos in Hyrcaniam remisit; nec misericordia motus, nec respectu cognationis: sed quod Syriæ regnum affectans, usus esset Demetrio adversus Antiochum fratrem, prout res vel tempus vel fortuna belli exegisset, Antiochus igitur occupandum bellum ratus, exercitum, quem multis finitimorum bellis induxerat, in Mediam adversus Parthos duxit. [Justin. lib. 38. cap. 9, 10. & lib. 42. cap. 1. Liv. lib. 59. Athenæus, lib. 10. cap. 12. & lib. 12. cap. 19. Appian. Syriac. pag. 132.]

Sed luxuriæ non minor apparatus, quam militiæ fuit. Quippe octoginta (centum habet Orosius, lib. 5. cap. 10) millia armatorum, secuta sunt CCC (Orosio, CC) millia lixarum. Ex quibus coquorum, pistorum scenicorumque major numerus fuit. [Justin. lib. 38. cap. 10.] Antiochus vero quotidie convivarum turbas catervatim ita excipiebat, ut præter ea que in mensis absumebantur & acervatim tollebantur, convivarum quisque auferret intactam & integram carnem volucrum, quadrupedum, marinorum piscium, jam præparatam, quibus

omnibus plaustrum oneraretur: deinde è melle concreto dulciarium opus multum, coronasque multas è thure ac myrrha, insertis ac inculcatis aureis lemniscorum fasciis, quæ applicatæ hominis altitudinem æquant. [*Pofidonius Apamensis, Historiar. lib. 14. apud Athenæum, lib. 5. cap. 9. & lib. 12. cap. 19.*] Ejus cæcam & amentem luxuriam exercitus imitatus, magna ex parte aureos clavos crepidis subjectos habuit; argenteaque vasa ad usum culine comparavit: & tabernacula textilibus sigillis adornata statuit. Avaro potius hosti præda operabilis, quam ulla ad vincendum strenuo mora. [*Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1. & Iustin. lib. 38. cap. 10.*]

Adveniēti Antiocho multi Orientales reges occurrere, tradentes se regnaque sua, cum execratione superbiæ Parthicæ. Nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus præliis victor, cum Babyloniā occupasset, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum populis deficientibus, nihil Parthis reliqui præter patrios fines fuit. [*Iustin. lib. 38. cap. 10.*]

Indè hac expeditione Johannes Hyrcanus Judæorum Pontifex & ethnarcha Antiochum secutus est cum auxiliis: de quo in universali sua Historia hoc retulit Nicolaus Damascenus. *Antiochus erecto trophæo ad Lycum fluvium, ubi Indatem Parthorum ducem prostraverat, ibi habuit per biduum ob preces Hyrcani Iudæi: quod in id tempus forte quædam Iudæorum solennis festivitas inciderat, per quam non licebat eis iter facere.* Pentecoste enim inibat post Sabbathum: quo tempore Judæis iter facere nefas habetur. [*Ioseph. lib. 13. cap. 16.*] Johannes deinde, victis Hyrcanis, indeque Hyrcani adeptus cognomen (uti Eusebio in Chronico, & Sævero Sulpicio in libro 2 factæ Historiæ, est visum) cum gloria domum reversus est.

P. Crassus, cum in Asiam ad Aristonicum regem debellandum consul venisset, tanta curæ Græcæ linguæ notitiâ animo comprehendit, ut eam in quinque divisam genera per omnes partes ac numeros penitus cognosceret. Quæ res maximum ei sociorum amorem conciliavit, qua quis eorum lingua apud tribunal illius postulaverat, eadem decreta reddenti. [*Valer. Maxim. lib. 8. cap. 7. Quintilian. lib. 11. cap. 2.*]

Cum idem circumfudere oppugnareque Leucas opidum pararet, opusque esset firma atque procerâ trabe qua arietem faceret, quo muros ejus opidi quateret: scripsit ad magistrum *ἀγορεύων* Moleatensium sociorum amicorumque populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos vidisset, uter major esset eum mittendum curaret. Tum magister *ἀγορεύων*, comperto quamobrem malum desiderat, non uti iustus erat majorem, sed quem esse magis idoneum aptioremque faciendo aneti facilioremque portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum vocari iussit, & eum interrogasset cur non quem iusserat misisset, causis rationibusque quas dictabat spreis, vestimenta detrahi imperavit, virgisque multum cæcidit; corrumpi atque dissolvi officium omne imperantis ratus, si quis ad id quod facere iustus est non obsequio debito, sed consilio non desiderato respondeat. [*A. Gell. lib. 1. cap. 13.*]

3874

Antiochus Sidetes exercitum suum, propter multitudinem hominum, per civitates in hyberna divisit: quæ annonæ exactione & militum injuriis ab illo alienatæ sunt. [*Iustin. lib. 38. cap. 10.*] ubi præ aliis Athenæus Antiochi dux per singula hospitia gravi insolentia est usus. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 374.*]

P. Crassus Asiæ Proconsul, licet & suis & regum Bithyniæ, Ponti, Cappadociæ, & Paphlagoniæ maximis copiis adjutus, extremo tamen anni tempore inordinata acie prælium conficiens victus est, exercitu post plurimam cædem in fugam acto. Ipse vero juxta Leucas à Thracibus, quorum magnum numerum Aristonicus in præsidio habebat, inter Eleam & Smyrnam insidiis exceptus, in hostium potestatem venit. Sed ille memor & familiaris & Romani nominis, virgulam qua ad regendum equum usus fuerat in custodis sui Thracis oculum direxit: qui vi doloris accensus, latus Crassi sica confodit. Ita ille excogitato genere mortis, effugit & dedecus & servitutem. Caput ejus Aristonico oblatum est; corpus Smyrniæ sepultum. [*Liv. lib. 59. Vellei. Patercul. lib. 2. Strabo, lib. 14. pag. 646. Valer. Maxim. lib. 3. cap. 2. Florus, lib. 2. cap. 20. Iustin. lib. 36. cap. 4. Jul. Obsequens, de prodigiis. Eutrop. lib. 4. Oros. lib. 5. cap. 10.*]

M. Perperna Consul, qui successor Crasso veniebat, audita illius morte & exercitus Romani clade, raptim in Asiam pervolavit: atque Aristonicum recenti victoria feriatum improvise bello adortus, nudatum omnibus copiis in fugam vertit. Cumque Stratonicen urbem, ad quam ille confugerat, obsidione cinxisset; fame ad deditionem compulsi, captumque in vinculis habuit. [*Liv. Patercul. Strabo. Florus, Iustin. Eutrop. Oros. ut supra; cum Valer. Maximo, lib. 3. cap. 4.*]

Blosius Cumanus, qui post Tiberii Gracchi cædem (quem tanti ille fecit, ut si Capitolio faces subdere ille præcepisset, id exequi sibi turpe non ducturum professus fuerat) Roma ad Aristonicum in Asiam se contulit; cum res ejus labefactatæ cerneret, seipsum interemit. [*Plutarch. in Tib. Graccho.*]

Ante captum Aristonicum, Apollinis Cumani simulachrum lachrymavisse per quadriūm Romæ nunciatum est: quo prodigio aruspices territi, cum id simulachrum in mare putavissent esse projiciendum, Cumani senes intercellerunt. Tum vero peritiores acciti aruspices responderunt, Græciæ hinc portendi exitum, unde simulachrum deductum esset. Sacrificatum tum à Romanis, donaque in templo posita. [*Jul. Obsequens, de prodigiis. Augustin. de Civit. Dei, lib. 3. cap. 11.*]

Phrygia à Romanis recepta est. [*Jul. Osequ. ibid.*]

Phraates Demetrium Nicatorum in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præsidio mittit; ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda à Parthia revocaretur. Interim quoniam viribus non poterat, insidiis Antiochum ubique tentabat. [*Justin. lib. 38. cap. 10.*]

Cum gravari se annonæ exhibitione & injuriis militum civitates, per quas Antiochus exercitum in hyberna diviserat, ægrè ferrent, ad Parthos deficiunt; & die statuta omnes apud se divisum exercitum per insidias, ne invicem ferre auxilia possent aggrediuntur. Quæ cum nunciata Antiocho essent; auxilium proximis laturus, cum ea manu quæ secum hyemabat progreditur. [*Id. ibid.*]

In Antiochi tabernaculo hirundines nidum fecerunt: quo prodigio neglecto, prælium ille commisit. [*Jul. Osequens, de prodigiis.*] Et quidem adversus Phraatem, quem in itinere obvium habuit, fortius quam exercitus ejus dimicavit: ad postremum tamen metu suorum delectus est. [*Justin. ut supra.*]

Primus author fugæ & Antiochi defertor Athenæus fuit: qui delatus ad pagos quosdam quos in hospitium vexaverat, ab omnibus recto exclusus est; cunctisque alimenta ei negantibus, huc illuc per regionem vagabundus, tandem fame interit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 374. 377.*]

Ipsam vero Antiochum in prælio hoc à Partho occisum, Julius Obsequens, [*lib. de prodigiis*] Justinus, [*lib. 38. cap. 10. & 39. cap. 1.*] Josephus, [*lib. 13. cap. 16.*] Eusebius, [*in Chronico.*] & Orosius, [*lib. 5. cap. 10.*] memorant. Victum sibi ipsi manus intulisse, refert Appianus. [*in Syriac. pag. 132.*] Rebus malè gestis, è loco quodam se præcipitem dejecisse, refert Alianus. [*lib. 10. de Animalib. cap. 34.*] Recentiores nonnulli cum reliquis exercitus ad Templum Nannæ in Perside concessisse; & quum illud expilare vellet, à sacerdotibus intus lapidibus fuisse obrutum autumant: cum Ruperto Tuitiensi, [*lib. 10. de victoria verbi Dei, cap. 6. 16. & 24.*] hunc illum Antiochum esse existimantes, cujus mentio fit in epistola Judæorum Hierosolymitanorum ad fratres Egyptios, [*II. Maccab. I. 10. -- 17.*]

Cum Antiochum interemptum sepeliret Arsaces, (ita communi Parthorum regum nomine Phraates est appellatus) hæc dixisse eum author est Posidonius Apamenus, libro Historiarum 16. [*apud Athenæum lib. 10. cap. 12.*] bibacitatem illius arguentem. *Fefellit te, Antioche vinum & audacia: sperabas enim magnis peculis regnum te Arsacis ebibiturum.*

Postquam exsequias Phraates regio more Antiocho fecisset, filiam Demetrii, quam secum Antiochus adduxerat, captus amore virginis, uxorem duxit. Pœnitere deinde dimissi Demetrii cœpit: ad quem retrahendum cum turmas equitum festinato misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem jam in regno dimissi invenerunt; frustra que omnia conati, ad regem suum reversi sunt. [*Justin. lib. 38. cap. 10.*]

Antiocho in Parthia cum exercitu delato, frater ejus Demetrius, obsidione Parthorum liberatus ac restitutus in regnum, cum omnis Syria in luctu propter amissum exercitum esset, non aliter actum erga se ostendit, quam si Parthica ipsius ac fratris bella (quibus alter captus, alter occisus erat) prospere gessisset. [*Id. lib. 39. cap. 1.*]

Post Antiochum Judæi nullum Macedonum regem tulerunt: domesticisque imperiis usi, Syriam magnis bellis infestaverunt. [*Id. lib. 36. cap. 1.*] Syriæque & Phœnicie non pauca subegerunt. [*Strabo, lib. 16. pag. 761.*] Hyrcanus enim post Antiochi cadem defecit à Macedonibus: jamque nec ut subditus, nec ut amicus ullam illis ferebat opem amplius. Quamprimum vero de morte Antiochi audivit, ad urbes Syriæ duxit exercitum; ratus id quod erat, inventurum se eas vacuas propugnatoribus. Medabam igitur (de qua I. Maccab. IX. 36.) non sine labore sexto demum mense vi cepit: deinde Samegam, cum vicinis pagis. [*Joseph. lib. 13. cap. 17.*]

Phraates interea, cum inferre bellum, in ultionem tentati ab Antiocho Parthici regni, Syriæ statuisset, Scytharum motibus ad sua defendenda revocatur. Namque Scythæ in auxilium Parthorum adversus Antiochum Syriæ regem mercede sollicitati, cum confecto jam bello supervenissent, & calumnia tardius lati auxilii mercede fraudarentur; dolentes tantum iis itineris frustra emensum, quum vel stipendium pro vexatione vel alium hostem dari sibi poscerent, superbo responso offensi, fines Parthorum vastare cœperunt. [*Justin. lib. 42. cap. 1.*]

Phraates, cum adversus eos proficisceretur, ad tutelam regni reliquit Himerum quendam patriam Hyrcanum, pueritiæ sibi flore conciliatum: qui tyrannica crudelitate, oblitus & vitæ præteritæ & vicarii officii, Babylonios, multasque alias civitates importunè vexavit. [*Id. ibid.*] Plurimos enim Babylonios, levibus de causis servituti addictos, cum omni familia in Mediam distrahendos misit. Forum quoque & nonnulla delubra urbis Babyloniorum igni tradidit, ac pulcherrima quæque urbis loca evertit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 377.*] Hujus Himeri, apud Babylonios & Seleucienfes tyrannidem obtinentis, meminit etiam in 26 Historiarum libro Posidonius Apamenus. [*apud Athenæum lib. 11. cap. 4.*] ubi narrat, Lyfimachum Babylonium cœnaillum una cum trecentis aliis excipientem, sublatis mensis, cuique trecentorum argenteum quatuor minarum poculum, quo singuli libaverant, dono præbuisse.

In Ægypto Ptolemæus Evergetes II. sive Physcon, quum post fratris Philometoris excessum annos 15 regnavisset, (ut Diodorus Siculus, in Excerptis Valesii, pag. 350. indicat) jam etiam populo peregrino, quem Alexandriam acciverat, ob nimiam ejus crudelitatem invisus, incensa à

3875

civibus regia, cum Memphite filio, quem ex sorore Cleopatra susceperat, & cum uxore ejusdem Cleopatræ filia, clam in Cyprum profugit. Cumque Cleopatræ, sorori & repudiatæ ipsius conjugii, regnum à populo datum esset: ille, contracto mercenario exercitu, bellum sorori pariter ac patriæ intulit. [*Liv. lib. 59. Jul. Obsequ. de prodigiis. Justin. lib. 38. cap. 8. Orof. lib. 5. cap. 10.*]

Johannes Hyrcanus Sicima cepit & Garizim; atque templum Cuthæorum diruit, post annos 200 quam à Sanaballeto illud extructum fuerat. [*Joseph. lib. 13. cap. 17.*]

M. Perperna Aristonicum Attalicasque gazas, hæreditarias populi Romani, navibus impo- sitas Romam deportari curavit. Quod ægrè ferens successor ejus Manius Aquilius Consul, ad eripiendum Aristonicum Perpernæ, veluti sui potius triumphii munus esse deberet, festinata ve- locitate contendit. Sed contentionem motus Perpernæ diremit; qui rediens, apud Pergamum cot- reptus morbo diem obiit. [*Strabo, lib. 14. pag. 646. Valer. Maxim. lib. 3. cap. 4. Justin. lib. 36. cap. 4. Eutrop. lib. 4. Orof. lib. 5. cap. 10.*]

Aquilius Consul Asiatici belli reliquias confecit, mixtis veneno fontibus ad deditionem qua- rundam urbium. Quæ res ut maturam ita infamem fecit victoriam. [*Florus lib. 2. cap. 20.*]

Asiaticorum plerique, qui per quadriennium Aristonico contra Romanos opem tulerunt, me- tu compulsi ad officium redierunt. [*Sylla. apud Appian. in Mithridatic. pag. 212.*] Atque ita Lydia sedes antiqua regnorum, Caria, Hellespontus, ac Phrygiæ, in potestatem populi Romani juncta deditione pervenerunt. [*Sext. Rufus in Breviario.*]

Massilienses pro Phocensibus conditoribus suis, quorum urbem Senatus & omne nomen (quod & tunc Aristonici, & antea Antiochi Magni bello, infesta contra populum Romanum arma tulerant) deleri jusserat, legatos Romam deprecatum miserunt: veniamque his à Senatu obtinuerunt. [*Justin. lib. 37. cap. 1.*]

Mithridati Evergetæ regi Ponti, præmium dati adversus Aristonicum auxilii, Phrygia ma- jor à Romanis concessa est. [*Id. ibid. & lib. 38. cap. 5.*] Quam tamen Manius Aquilius largi- tionibus corruptus, illi dedisse credebatur. Unde & Mithridate mortuo filio, ejus pupillo (de quo ipse apud Trogam Pompeium conqueritur) Phrygia à Senatu adempta, libera & sui juris facta est. [*Appian. in Mithridatic. pag. 177. & 208. & lib. 1. Bell. civil. pag. 362, 363. cum Justin. lib. 38. cap. 5.*]

Aquilius cum decem legatis Attalicam ditionem in provinciæ formam reductam tributariam fecit; Asiæque, communi continentis nomine eam appellavit. [*Strabo, lib. 13. pag. 624. & lib. 14. pag. 646.*]

Ariarathes rex Cappadociæ in bello contra Aristonicum occidit, sex relictis filiis ex Laodice susceptis: quibus à populo Romano, ob patris merita, Lycaonia & Cilicia datæ sunt. Sed Lao- dice, timens ne non diutinam regni administrationem adultis filiis potiretur, quinque partiticia- li veneno necavit: unum parvulum sceleri matris cognatorum custodia eripuit; qui post necem Laodices (nam propter crudelitatem, eam populus extinxerat) solus regno potitus est. [*Justin. lib. 37. cap. 1.*]

Johannes Hyrcanus Idumææ urbes cepit, Adora & Marissam: subjugatisque omnibus Idumæis, edixit ut circumciderentur, nisi mallent è propriis pelli sedibus. At illi amore patriæ admiserunt & circumcisionem & reliquam juxta Judaicos ritus vivendi formulam: atque ex eo primum tempore inter Judæos censeri cepti sunt. [*Joseph. Antiquit. lib. 13. cap. 17. & lib. 15. cap. 11. pag. 531. cum lib. 4. de bello, nep. 15. al. cap. 6.*] Idumæos Strabo Nabatæos fuisse, per seditionem autem inde ejectos Judæis se adjunxisse, & eorum leges amplexos fuisse refert; [*lib. 16. pag. 760*] indeque Herodem Judæorum regem *αὐτῶν ἐπιπέσειν*, virum indigenam fuisse affirmat. [*Ibid. pag. 765.*] cum tamen *Idumæum, id est, Semi-judæum* (apud Josephum, lib. 14. Ant. cap. 27. pag. 501.) illum fuisse dixerit Antigonus. Licet enim *Idumæos Hebræorum gentem fuisse*, Stephanus Byzantinus [*in voce Ἰδουμαῖος*.] scripserit: hanc tamen differentiam inter *Idumæos & Judæos*, ex *Protemei* (illius fortasse qui procurator Herodis fuit, apud Joseph. lib. 16. Ant. cap. 11.) libro primo de rege Herode, in lib. de verborum differentiis notavit Ammonius Grammaticus. *Judæi sunt, qui natura ita fuerunt ab initio. Idumæi vero non Judæi fuerunt ab initio, sed Phœnices & Syri; à Judæis autem separati, & ut circumciderentur & in unam cum eis gentem coirent & iisdem legibus subderentur adacti, Judæi sunt nominati*: non generis utique, sed religionis & instituti ratione habita. Nam & alii homines, qui secundum eorum statuta vi- vunt, *Judæorum* nomen gerunt, quanquam alienigenæ: ut in libro 37 Romanæ Historiæ no- tavit Dio. Atque hinc ab Hebræis, Herodis & posterorum regnum *מלכות הַיְדוּמָי* *Profelytorum* (non, ut à Munstero in Seder Olam minore, & Scaligero in Judaici Computi Spicilegio, libro 7. de Emendat. tempor. est redditum, *Hagarenorum*) dictum reperitur. Apud Judæos vero *Pro- felyti justitia* sive *justi* (ut eos appellabant) quales ab hoc tempore Idumæi sunt habiti, in suo- rum loco & numero semper censebantur.

Ptolemæus Physcon arcessitum maximum à Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra se regem crearent, interfecit. Tunc populus statuas & imagines ejus detraxit. [*Justin. lib. 38. cap. 8.*] Quod factum studio sororis Cleopatræ existimans, cum eam aliter injuria afficere non pos- set, filium Memphitem quem ex ea susceperat, liberalis formæ optimæque spei puerum, in conspectu suo occidi jussit; protinusque caput ejus & manus & pedes præcisos & in cista chlamy- de opertos satelliti tradidit Alexandriam portandos, & cum natalis Cleopatræ ageretur matri

inter

inter epulas pro munere natalitio offerendos. Quæ res non reginæ tantum, verum etiam uni-
versæ civitati, acerba & luctuosa fuit: tantumque mœrorem festivissimo convivio intulit, ut
regia omnis repente luctu incenderetur. Verso igitur studio principum ab epulis in exsequias,
membra lacera populo ostendunt; & quid sperare de rege suo debeant, filii cæde demonstrant.
[*Id. ibid. Diad. Sicul. in Excerptis Valesii, pag. 374. Liv. lib. 59. Julius Obsequens de prodigiis.
Valer. Maximus lib. 9. cap. 2.*]

Idem Ptolemæus, cum animadverteret quanto sui odio patria teneretur, timori remedium
scelere petivit: quoque tutius plebe trucidata regnaret, frequens juventute gymnasium armis
& igni circumdedit, omnesque qui in eo erant partim ferro, partim flamma necavit. [*Valerius
Maximus ibidem.*]

Phraates exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum superbè crudeliterque tracta-
verat, in bellum secum adversus Scythas duxit: immemor profus, quod hostiles eorum ani-
mos nec captivitas minuerat, & insuper injuriarum indignitas exacerbaverat. Itaque cum in-
clinatam Parthorum aciem vidissent, arma ad hostes transtulere; & diu cupitam captivitatis
ultionem, exercitus Parthici & ipsius Phraatis regis cruenta cæde, exsequuti sunt. [*Justin.
lib. 42. cap. 1.*]

In hujus locum Artabanus, patruus ejus, rex Parthorum substituitur. Scythæ autem con-
tenti victoria, depopulata Parthia, in patriam revertuntur. Sed Artabanus bello Thoga-
garis (vel Tocharis, Scythici generis) illato in brachio vulneratus, statim decedit: filio
Mithridate Magno (qui cum Ortoadiste Armeniæ rege bellum postea gessit) successore reli-
cto. [*Id. ibid. cap. 2.*]

Anno 50. tertiæ Periodi Calippicæ, mensis Ægyptii Epiphi die 16, (Augusti Juliani die
5) horis æquinoctialibus 6 ante meridiem, in Rhodo insula Hipparchus observavit Solem in
grad. 8. minut. 35. Leonis; Lunam in grad. 12. minut. 2. Tauri. [*Ptolem. lib. 5. cap. 3.*]

Anno eodem 50, mensis Ægyptii Phamenoth die primo, (Martii Juliani die 23 circa oc-
casum Solis, æquinoctium vernum ab Hipparcho est observatum. [*Id. lib. 3. cap. 2.*]

Anno eodem observavit idem, stellam quæ in corde Leonis, est distare puncto Solstitii æsti-
valis grad. 29. minut. 50. [*Id. lib. 7. cap. 2.*]

Hegelochus Ptolemæi Physconis dux, missus adversus Marsyam Alexandrinorum ducem,
vivum eum cepit, copiasque ejus internecione delevit. Adducto autem in conspectum Regis
Marsya, cum cuncti acerbissimis suppliciis eum protinus extinctum iri crederent, Ptolemæus
præter spem illi pepercit. Jam enim præteritæ crudelitatis pœnitere eum cœperat; & infensum
sibi vulgus conciliare hujusmodi clementibus factis cupiebat. [*Diodor. Sicul. in Excerptis Va-
lesii, pag. 377.*]

Finito luctu orbitatis, Cleopatra regina, cum se fratris Physconis bello urgeri videret, au-
xilium à Demetrio Nicatore rege Syriæ genero suo (Cleopatra enim Demetrii uxor hujus Cleo-
patræ & Philometoris erat filia) per legatos petiit; pretium auxilii regnum Ægypti ipsi pro-
mittens. Cujus potiundi spe ille allectus, Ægypto bellum intulit & Pelusium oppugnavit. [*Ju-
stin. lib. 38. cap. 9. & lib. 39. cap. 1. Porphyrius, in Græcis Ensebianis Scaligeri, pag. 227.*]

Johanni Hyrcano natus est filius Alexander Jannæus, Judæorum postea Rex, qui annos 49.
vivendo exegit. [*Joseph. lib. 13. cap. 23. fin.*] Hic mox natus, exosus patri factus est. Deum enim
in somnis sibi apparentem Hyrcanus de successore rogavisse dicitur; sollicitus de Aristobulo &
Antigono, quos præ cæteris diligebat fratribus. Deo vero Jannæi hujus characteres ostendente,
contristatus pater quod is in omnia ejus bona esset successurus, in Galilæa educari eum voluit,
neque unquam dum viveret in conspectum suum admisit. [*Id. ibid. cap. 20.*]

Circa hoc tempus, Simoni Dosithei, Apollonio Alexandæ & Diodoro Jafonis filio, legatis
ab Hyrcano & Judæorum populo de amicitia & societate cum Romanis renovanda missis, à
Fannio Marci filio prætorè urbano Senatus datus est, VIII. Id. Februar. qui, ut annus Ro-
manus tum agebatur, in Novembrem Julianum incurrit. Editumque Senatusconsultum est, ut
Joppe & portus, Gazaraque & fontes, atque urbes reliquæ per Antiochum Sidetem præter
Senatus decretum ablatæ, restituantur. Neve militibus regis liceat per regionem ipsorum aut
subditorum iter facere: & ut eo bello per Antiochum attentata, præter decretum Senatus,
fiant irrita; utque legati à Senatu missi reddi curent quidquid Antiochus abstulerat, & pre-
tium agrorum æstiment qui eo bello vastati sunt. Et ut litteræ commendatitiæ legatis dentur
ad reges & liberos populos, quo tutius possint reverti in patriam. Mandatumque est prætori
Fannio, ut ex publica pecunia legatis numeraret viaticum, ad sumptus in reditu necessarios
preferendos. [*Joseph. lib. 13. cap. 17. 5.*]

Anno à morte Alexandri 197, Nabonafari 621, mensis Ægyptii Pharmuthi die 11, (Maii
Juliani die secundo) ante meridiem horis æquinoctialibus 5. minut. 20. Hipparchus in Rhodo
insula observavit Solem in grad. 7. minut. 45. Tauri; Lunam in grad. 21. minut. 40. Piscium
[*Ptolem. lib. 5. cap. 5.*]

Anno eodem, mensis Ægyptii Payni die 17, (Juliani Julii die 7,) post meridiem horis æqui-
noctialibus 3. minut. 20. observavit ibidem Hipparchus Solem in grad. 10. minut. 54. Cancris;
Lunam in grad. 21. minut. 40. Piscium. [*Id. ibid.*]

Anno Hyrcani Pontificatus & ethnarchiæ nono, Judæorum legati Alexander Jafonis, Nu-
menius Antiochi, Alexander Dorothei filius, phialam & clypeum ex auro, æstimationis aureo-

rum

4586 128

4587 127

tum 50 millium, argumentum veteris cum populo Romano societatis, ad Senatum attulerunt; acceptisque litteris ad liberas civitates ac reges, ut per regiones eorum atque portus securè possent iter facere, domum reversi sunt. Hujus Senatusconsulti exemplum apud Josephum extat, libro 14 Antiquit. cap. 16. loco plane alieno. Cum enim per litteras Julii Cæsaris impetratum fuisset decretum Josephus dixisset, quo Hyrcano II. mœnia Hierosolymæ à Pompeio diruta restituere esset permillum; nescio qua incuria, hoc pro illo Senatusconsultum substituit, quod ad restitutionem murorum Hierosolymitanorum nihil omnino attinebat. Et hæc tamen illè acta fuisset ait *Hircani Pontificatus & ethnarchie anno nono, mense Panemo: quum Idibus Decembris* (in Septembrem Julianum & Hyperberetum Macedonicum tunc incurrentibus) decretum hoc editum fuisset Acta ipsa confirmant: & si in Hircani II. gratiam Cæsar illud obtinisset, 27 potius quam 9 Hyrcani annus assignandus tum fuisset, imò neque ethnarchie ullus; quippe qua privatum omnino à Gabinio cum fuisset, solo Pontificatus munere relicto, ut in 10 ejusdem libri capitulo ipse Josephus indicat. Ad *primi* igitur Hyrcani annum 9. ista sunt referenda, quando respublica Judaica libera populi Romani societate fruebatur; non ad *secundi*, sub quo, devicta & tributaria facta, illi serviebat.

Absente rege Demetrio Nicatore, Antiochenses primi, propter ejus superbiam, quæ conversatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apameni, cæteraque Syriæ civitates exemplum secuta, ab illo defecerunt. [*Justin. lib. 39. cap. 1.*] qua defectione audita, Demetrius ex Ægypto in Syriam redire coactus est.

Cleopatra Ægyptia regina, hoc orbata præsidio, opibus Ægypti navibus impositis, ad filium Cleopatram Syriam & Demetrium generum in Syriam profugit. [*Justin. ut supra.*]

Cum Demetrius ex æquo tam Syris quam militibus propter mores improbos esset invidus; ad Ptolemæum Physconem miserunt, rogantes ut aliquem ex Seleucigenere eis daret, quem possent regem sibi constituere. [*Joseph. lib. 13. cap. 17.*] Ad quæ juvenem quandam Ægyptium ille misit, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret: composita tabula, quasi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset; nec Syris quemlibet regem aspernantibus, ne Demetrii paterentur superbiam. [*Justin. lib. 39. cap. 1.*] Ut filium Alexandri (Balæ scilicet, qui Antiochi Epiphaniis filius cenebatur) nullum fuisse, & ipsum Alexandrum dictum, atque à Syris, quod Ptolemæi emptum mancipium haberetur, Zabianam cognominatum, refert Porphyrus. [*in Græc. Euseb. Scalig. pag. 227.*] Sanè מצבי Syris emptum & redemptum significat; cuiusmodi vel emptio vel redemptionis memoriam subditium hunc regem in nummis suis retinere non puduit, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΕΒΕΝΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ inscriptionem adhuc præferentibus.

878 Quum novus Rex cum ingentibus auxiliis ab Ægypto missis, advenisset: etiam Antiochi Sidetis à rege Parthorum interfecti reliquiæ, in loculo argenteo ad sepulcrum in Syriam remissa pervenisse, & cum ingenti studio civitatum & ipsius regis Alexandri exceptæ fuisse dicuntur. Quæ res illi magnum favorem popularium conciliasse fertur; omnibus non fictas in eo sed veras lachrymas existimantibus. [*Justin. lib. 9. cap. 1.*]

Prælio circa Damascum commisso, Demetrius Nicator vincitur: & quum undique circumstantibus malis premeretur, refugiens è pugna ad Cleopatram uxorem in Ptolemæidem, ab ea exclusus est. Ab uxore igitur filiiisque desertus, & cum paucis servulis relictus, Tyrum religionem templi se defensus petit. [*Idem ibidem cum Josepho & Porphyrus, in locis supra citatis.*]

Illic ingredi prohibitum, cum navem ingrederetur, trucidatum fuisse, quatuor post reditum è Parthia regni annis exactis, tradit Porphyrus. Navi primum egredientem, præfecti iussu interfectum, Justinus. Ab inimicis captum & multa passum, vitam ibi finivisse, Josephus. Ab uxore Cleopatra interemptum fuisse, Livius [*libro 60.*] & Appianus. [*in Syriac. pag. 131.*] Et ea certe consilia, Tyri occisum illum fuisse, admodum fit verisimile: & vel, ab ea vel ab Alexandro Zebina, Tyrios ob hoc factum libertatem & ἀπονομίαν obtinuisse. Ab hoc enim anno novam temporum suorum epocham illos deduxisse, tum ex Eusebii Chronico liquet, ubi cum secundo anno Imp. Probi, qui Julianæ Periodi est 4990, copulatur Tyriorum annus 402. tum ex Judicio Tyrio, 9 actio Concilii Chalcedonenis inserto; ubi annus post Consulatum Flavii Zenonis & Posthumiani, qui ejusdem Periodi est 5162. æra Tyriorum 574 numeratur. Urbis vero Tyriorum in Inscriptionibus à Grutero editis pag. MCV. ἡ ἡμετέρα ἀπονομία καὶ ἀπονομία καὶ πῆσαν θυσιάν εὐλογοῦσα celebrata reperitur.

Alexander Zebina regnum consecutus, societatem iniiit cum Johanne Hyrcano Pontifice: ejusque temporibus res Hyrcani maximis successibus sunt auctæ. [*Joseph. lib. 13. cap. 17.*]

Manius Aquilius Proconsul ex Asia III Idus Novembris (qui in Julianum Augustum tum incurtebat) triumphavit: ut ex fragmentis Tabularum triumphalium marmorearum colligitur. De quo Mithridates, in epistola ad Arsacem (apud Salustium, Historiarum libro quarto. Romani, simulato impio testamento, filium Eumenis Aristonicum, quia patrium regnum petiverat, hostium more per triumphum duxere. a Manio Aquilio ductum illum in triumpho capite pœnas dedisse, Velleius Paterculus significat. [*lib. 2. cap. 4.*] Romæ enim in carcere iussu Senatus strangulatus est. [*Strabo, lib. 14. pag. 646. Entrop. lib. 4. Oros. lib. 5. cap. 10.*]

Manius Aquilius, repetundarum reus corruptus iudicibus, elapsus est. [*Appian. Bell. Civil. lib. 1. pag. 362, 363.*]

3879 M. Plautio Hypsæo & M. Fulvio Flacco Consulibus Locustarum ingentia agmina in Africa vento in mare dejecta, fluctibusque ejecta odore intolerabili Cyrenis, mortifero vapore gravem pestilentiam fecerunt pecori: hominumque 800. millia consumpta tabe proditum est. [*Jul. Obsequens, de prodigijs, cum P. Orosio. lib. 5. cap. 11.*]

Dorylao Pontico, Tactico sive exercitus ordinandi perito, à Mithridate Evergeta rege Ponti in Cretam ad peregrinos conducendos milites misso, bellum ibi Cnossius adversus Gortynios est obortum. Dorylaus à Cnossius dux creatus, bellum celeriter & feliciter confecit. Summisque ab eis adfectus honoribus, cum paulo post de cæde Mithridatis audivisset, ibi cum familia sua mansit: matris Strabonis Geographi proavus. [*Strabo, lib. 10. pag. 477, 478. & lib. 12. pag. 57.*]

3880 Anno æra contractuum 188. Judæi Palæstini, Senatusque Hierosolymitanus & Judas, celebratæ Encania repurgati Templi 25. die mensis Chasleu, scripserunt ad Aristobulum magistrum Ptolemæi (Physconis) ex regio genere Sacerdotum Aaronico, & Judæos Ægyptientes. ut & ipsi idem facerent. [*II. Maccab. 1. 10, 18.*] Quem Judam, Rupertus Tuitiensis [*lib. 10. de victoria verbi, cap. 15.*] Judam Essemum illum esse existimat; quem post annos 19. Antigonii (Johannis Hyrcani filii) præsentaneam cædem prædixisse, neque in vaticinijs suis falli solitum fuisse, refert Josephus. [*lib. 11. cap. 19.*] Aristobulum vero Clemens Alexandrinus [*lib. 5. Stromat.*] & Eusebius Cæsariensis [*tum in lib. 8. Preparat. Evangelic. cap. 3. tum in Chronico.*] Judæum illum sectæ Peripateticæ philosophum fuisse censent, de quo supra ad finem anni Mundi 384. à nobis facta est mentio.

Seleucus Demetrii Nicatoris filius, injussu matris Cleopatæ sumpto diademate, regnavit in Syria ann. 1. [*Liv. lib. 60. Porphy. in Grec. Euseb. pag. 227.*]

Alexander Zebinas, cum ab eo illustrissimi duces Antipater & Clonius & Æropus defecissent, urbemque Laodiceam occupassent, eos tandem expugnavit. Cæterum singulari animi magnitudine in captos usus, omnibus pepercit. Erat quippe ingenio leni ac placido, & in congressu ac sermonibus mirabili comitate: quapropter ab omnibus non mediocriter amabatur. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 377.*]

3881 Mithridates Evergetes Ponti & minoris Armeniæ rex, Sinope dolo familiarium necatus, uxorem & liberos successores reliquit. Verum è duobus filiis natu major Mithridates cognomento Eupator totum regnum sibi vendicavit. [*Strabo, lib. 10. pag. 477. cum Justino, lib. 37. cap. 1.*] Modico enim interlapso tempore matrem, regni consortem à patre destinatam, dum carcere vincitæ tenet, violentia ista & temporis diuturnitate confecit. Ita Memnon. [*in Excerptis Photii, cap. 32.*] Mithridatem vero extrema pueritia regnum fuisse ingressum, matre veneno interfecta, in Historia sua retulit Salustius. [*Apud Servium, in lib. 6. Æneid.*]

Undecim annorum fuisse Mithridatem, quum patri in regno succederet, Strabo; tredecim fuisse, Memnon affirmat. Nos medium annum duodecimum assumpsimus; Eutropium secuti, qui regnavisse illum annis 60. vixisse 72. tradidit: licet 56. tantum regni annos Plinius [*lib. 25. cap. 2.*] illi tribuat; & Appianus 57. Vide supra ann. Mundi 3868.

Quemadmodum eo quo genitus est Mithridates anno, ita & eo quo regnare primum cepit, stella cometes, & noctu & interdiu, 70. diebus ita luxit, ut cælum omne conflagrare videretur. Nam & cauda illius quartam partem cæli (sive 45. gradus superioris hemisphærii) occupavit; & fulgore sui, Solis nitorem vicit: & cum oriretur occumberetque, quatuor spatium horarum consumebat. [*Justin. lib. 37. cap. 1.*]

In Syria, Cleopatra filium Seleucum, vel quod injussu suo diadema sumpsisset, sive metuens ne ille patris Demetrii necem ulcisceretur, sive eodem furore gerens omnia, sagitta confixum interemit. Alterum deinde filium ex Demetrio susceptum Antiochum Grypum, quem Athenas educandum miserat, regem hæcenus constituit; ut nomen regis penes filium, vis autem omnis imperii penes matrem esset. [*Liv. lib. 60. Justin. lib. 39. cap. 1. Appian. Syriac. pag. 32.*] Demetrio vero matris insidijs sublato fratrem Antiochum successisse Olympiadis CLXIV. anno 2. notavit Porphyrius: [*in Grec. Euseb. Scalig. pag. 227.*] qui non Grypum solum sed etiam Philometorem vocatum eum fuisse addit; quod posterius cognomentum à Josepho quoque illi tributum fuisse videmus. [*lib. 13. cap. 20.*]

3882 Alexander Zebinas tumens successu rerum, spernere jam etiam Ptolemæum, à quo fuerat subornatus in regnum, superba insolentia cepit. Itaque Ptolemæus, reconciliata fororis Cleopatæ gratia, destruere Alexandri regnum, quod odio Demetrii viribus suis acquisierat, summo opere instituit. Misit igitur ingentia Grypo auxilia, & filiam Tryphanam Grypo nupturam; ut populos in auxilium nepotis, non societate tantum belli, verum etiam affinitate sua sollicitaret. Nec res frustra fuit, nam cum omnes Grypum instructum Ægypti viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cœperunt. [*Justin. lib. 39. cap. 1.*]

Alexander cum parum fideret multitudini, tum ob vulgi imperitiam rerum bellicarum tum ob ingenium leve & rerum novarum avidum, acie quidem dimicare noluit: sed collectis regis thesauris, ac spoliatis templorum donariis, noctu in Græciam fugere constituit. Verum quum Barbarorum quorundam ministerio Jovis fanum diripere conatus esset; deprehensus, minimum abfuit quin cum toto exercitu illico confoderetur. Tamen fuga elapsus, Seleuciam versus con-

tendit. Sed Seleucienſes, jam ante ejuſ adventum comperita ſacileggi fama, ei portas clauſerunt. Ea igitur ſpe frustratus Alexander Piſidium petiit; ab ora maritima nuſquam recedens. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valeſi. pag. 378*]

Prælio vero tandem inter Antiochum Grypum & Alexandrum Zebiam factò, victus Alexander Antiochiam profugit. Ibi inops pecuniæ, cum ſtipendia militibus deſſent, templo Jovis ſolidum ex auro Victoria ſignum tolli juſſit, facietis jocis ſacrilegium circumſcribens: nam *Victoriam commodatam ſibi ab Jove eſſe dicebat*. Interjectis deinde diebus, cum ipſius Jovis aureum ſimulachrum infiniti ponderis tacite evelli juſſiſſet, deprehenſuſque in ſacrilegio concuſſu multitudinis eſſet in fugam verſus; magna vi tempeſtatis oppreſſus, ac deſertus a ſuis, à latronibus capitur; perduciturque ad Grypum, interficitur. [*Juſtin. lib. 39. cap. 2*] In pugna cum Grypo caſum cum occubiſſe, Joſephus, [*lib. 13. cap. 17.*] cladem exercitus non ferentem, 4. anno Olympiadis CLXVI. veneno ſeipſum ſuſtulſiſſe, refert Porphyrius. [*in Græc. Eul'eb. Scal'g. pag. 227.*]

Quum Cleopatra filii ſui Antiochi Grypi de Alexandro Zebina reportata victoria inferiorem dignitatem ſuam factam doleret, venienti ab *exercitatione* (an ab *exercitu*) poculum veneni obtulit. Sed Grypus, præſcitis jam ante inſidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipſam jubet; abnuenti inſtat. Poſtremum prolato indice eam arguit; ſolam deſenſionem ſceleris ſuperſeſſe affirmans, ſi bibat quod filio obtulit. Sic victa regina, veneno quod alii paraverat, extinguitur. Parta igitur regni ſecuritate, Grypus octo annis quietem & ipſe habuit & regno præſtitit. [*Juſtin. lib. 39. cap. 2. cum Appiano, in Syriac. pag. 132.*]

§ 88; Jubilæus XXVII.

L. Opimio Conſule, anno quo C. Gracchus (Tiberii frater) Tribunus plebem ſeditionibus agitans interemptus eſt, ea cæli temperies fulſit; ut vina tunc genita ad ſua uſque tempora 200. fere annis duraviſſe confirmet Plinius, in ſpeciem redacta mellis aſperi. [*Plin. lib. 14. cap. 4. & 14.*] Eodem quoque anno, circa Solem arcus apparuit. [*Id. lib. 2. cap. 29.*]

§ 887 4. Ptolemæus Evergetes II. ſive Phyſcon, annis poſt fratris Philomeoris exceſſum 29. mortuus eſt. [*Ptolem. in Regum Canone. Clem. Alexandrin. lib. 1. Stromat. Eul'eb. Chronic. Epiphani. de Ponderibus & menſur. Hieronym. in cap. 9. Danielis.*] tribus filiis poſt ſe reliquit: uno ex vellice ſuſcepto, Ptolemæo Apione, cui Cyrenarum regnum teſtamento reliquit; [*Juſtin. lib. 39. cap. 5. cum Appiano in Mithridatic. pag. 255.*] duobus ex Cleopatra, prioris Cleopatræ ſororis ipſius ac conjugis filia, genitis, quorum junior *Alexander*: ſenior vero à Ptolemæo in Regum Canone, ut & Porphyrio, Euſebio, Hieronymo & Epiphanio, *Socier. à Strabone*, [*lib. 17. pag. 795.*] Trogo Pompcio, [*Prolog. lib. 39. & 40.*] Plinio, [*lib. 2. cap. 67. & lib. 6. cap. 30.*] Joſepho, [*lib. 13. cap. 18.*] & Clementi Alexandrino, [*lib. 1. Stromat.*] vel *Lathyrus*; Athenæo [*lib. 6. cap. 6.*] & Pausania in Atticis, *Philometor* eſt dictus, quod poſtremum cognomen (*Philopatrem* ab Athenæi interprete Natale Comite perpetam redditum) per irriſionem illi datum notavit Pausanias. Neque enim regum quiſquam fuit unquam ex omnibus, qui majori matrem odio proſecutus fuerit. [*Pausan. Attic. pag. 7.*]

Phyſcon moriens regnum Ægypti Cleopatræ uxori & alteri ex filiis, quem illa legiſſet, reliquit: videlicet quaſi quietior Ægypti ſtatuſ, quam Syria regnum eſſet, quum mater altero ex filiis electo, alterum hoſtem eſſet habitura. [*Juſtin. lib. 39. cap. 3.*] Illa Alexandrum natu minoris ſibi obſequentiorem fore exiſtimans, ut cum Ægyptii regem acciperent ſuadebat. Sed quum repugnante plebe id aſſequi nequiſſet; majorem Lathurum (quem in Cyprum à parte ablegandum procuraverat) eligere coacta eſt: quæ ſimul cum eo in Ægypto decem regnavit annis. [*Id. ibid. Pausan. in Attic. pag. 7. 8. Porphyrius, in Græc. Eul'eb. Scal'g. pag. 225.*]

§ 888 b. Cleopatra, prius quam regnum Lathuro daret, uxorem ademit: compulſumque repudiare chatiſſimam ſibi ſororem Cleopatræ, minorem ſororem Selenem ducere juſſit; non materno inter filias judicio, cum alteri maritum eriperet, alteri daret. [*Juſtin. ut ſupra.*]

§ 890 Cum octo jam annis ſolus & quietus regnum Syria Antiochus Grypus obtinuiſſet, natus illi eſt amulus regni Pater ipſius Antiochus Cyzicenus, eadem matre genitus, ſed ex Antiocho Sideta patruo ſuſceptus: quem cum veneno tollere voluiſſet, ut maturius armis cum eo de regno contenderet excitavit. Hic à matre Cleopatra ob metum Demetrii Nicatoris (prioris mariti, quem deſeruerat) Cyzicum miſſus, à Cratero eunucho educatus eſt: indeque *Cyziceni* cognomen eſt adeptus. [*Juſtin. lib. 39. cap. 2. Appian. Syriac. pag. 132. Porphyrius, ut ſupra, pag. 227. Joſephus, lib. 13. cap. 17.*] Grypus vero audito quod frater ipſius copias contra ſe apud Cyzicum colligeret, omiſſa expeditione quam in Judæos ſuſcipere inſtituerat, contra fratris adventum ſe paravit. [*Joſephus, ibid.*]

§ 891 Cleopatra fratris ſui Ptolemæi Lathuri quondam uxor, ſed à matre Cleopatra Ægypti regina (ut dictum eſt) divortio viri dimiſſa, Cyziceno in Syria nuſſit: cique ne nudum uxoris non en afferret, exercitum Cypruſ ſolicitatum, velut dotalem, ad maritum deduxit. Par igitur viribus fratris Cyzicenus, prælium committit, ac victus in fugam vertitur, Antiochiamque venit. Tunc Antiochiam Grypus, in qua erat Cyziceni uxor Cleopatra, obſidere cepit: qua capta, Tryphæna uxor Grypi nihil antiquius quam ſororem Cleopatræ requiri juſſit; non ut captivæ opem ferret, ſed ne effugere captivitatis mala poſſet, quæ ſui æmulatione in hoc potiſſimum regnum invaſerit, hoſtique ſororis nubendo hoſtem ſe ejus effecerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatam à fratre, contra matris

voluntatem, extra Ægyptum nuptam acculat. At Grypus uxorem à suscepto scelere revocare conatus, contra morem ait esse bellorum, ut post victoriam sæviatur in feminas, præsertim in sanguine conjunctas, qualis Cleopatra; quæ illi soror, sibi consobrina, liberisque communibus matertera sit. Quibus tot necessitudinibus sanguinis, superstitionem templi quoque adjecit, quo abdita profugerat: concludens, neque occisa illa se virium quicquam Cyziceno dempturum, nec servaturum reddita. Tryphæna contra, rata non misericordie hæc verba sed amoris esse, milites in templum immisit; qui Cleopatram simulacrum dæe amplexantem truncatis manibus confoderunt: ne scilicet minus sorores inter se, quam fratres pugnare viderentur. [Justin. lib. 39. cap. 3.]

Cleopatra Ægypti regina, harum sororum mater, anno hoc regni 4. minorem filium Alexandrum Cypri regem factum eo misit: ut per eum majori Lathuro una secum regnanti formidolosior esset ipsa. [Pausan. in Attic. pag. 7, 8. Porphy. in Græc. Euseb. pag. 225.]

Alexander Jannæus, anno ætatis 16. ex uxore Alexandra filium suscepit Hyrcanum: quem, nuncio de Actiaca Cæsaris victoria accepto, quum 80. ætatis annum excessisset, Herodes è medio sustulit. [Joseph. lib. 15. cap. 9.] Unde colligimus, Alexandram hanc, ab Ecclesiasticis scriptoribus (ut ad annum Mundi 3862. supra est notatum) Salinam etiam appellatam, à Salome illa Aristobuli uxore diversam fuisse, quam Græci Alexandram nominabant; quæque marito mortuo, fratrem ejus Alexandrum hunc Jannæum, 22. tum annos natum, regnavisse enim 27. vixisse 49. annos tradit Josephus) Regem illius loco constituit; uti apud Josephum, [lib. 13. cap. 20.] legitur.

Repetita inter fratres Antiochos, Cyzicenum & Grypum, prælii congressione; victor Cyzicenus uxorem Grypi Tryphænam, quæ paulo ante sororem interfecerat, cepit; ejusque supplicio uxoris manibus patentavit. [Justin. lib. 39. cap. 3.] fratremque regno expellens; pro eo Syris imperavit. [Appian. Syriac. pag. 132.] Et Grypus quidem imperio exutus, Aspendum secessit: indeque Aspændii cognomen est adeptus. Regnum vero suscepit Cyzicenus, ab anno primo Olympiadis CLXVII. [Porphy. in Græc. Euseb. pag. 227.]

Anno 2. ejusdem Olympiadis, Aspendo rediens Antiochos Grypus Syriam obtinuit: Cyzicenus vero, diviso imperio, Cælesyria potitus est. [Id. ibid.]

Antiochos Cyzicenus recens regnum adeptus, ad crapulas ac luxum & instituta longe à Regibus aliena se consulit. Mimis enim atque histionibus, circulatoribus denique cunctis supra modum deditus, eorum artes summo studio perdiscebat: operam quoque neurospasticæ dedit, maximumque studium posuit in movendis per se animalium simulachris quinque cubitorum magnitudine, auro argentoque relictis, atque in aliis hujuscemodi machinamentis. Quinetiam intempestivis venationibus addictus erat: ac sæpenumero cum uno aut altero famulo noctu clam egressus, apros, leones ac pardos venabatur. Nec raro cum feris bestiis temere congressus, in gravissima discrimina salutem suam adduxit. [Diodor. Sicul. lib. 35. in Excerptis Valesii, pag. 385.] De alterius fratris Antiochi Grypi luxu, videnda quæ ex Posidonii Apamæni Historiarum libro 28. refert Athenæus, lib. 5. cap. 9 & lib. 12. cap. 19.

Bellum quo duo hi fratres se mutuo atterebant Johanni Hyrcano occasionem præbuit, ut secure frueretur Judææ proventibus, & ingentem pecuniarum vim inde congereret. Et Cyziceno vastante fratris regionem, quum Gyppo Hyrcanus nihil ab Ægypto auxilii venire cerneret, sed tam ipsum quam ejus fratrem multas clades accipere ex mutuis inter se certaminibus; utrumque facile despexit. [Joseph. lib. 13. cap. 17.]

Ad oppugnandos igitur Samaritanos, Syriæ regibus subjectos, duxit ille exercitum: infensus eis propter injurias Maritænis (Idumæis paulo ante sub ejus ditionem redactis) colonis Judæorum & locis illatas. Cum Samaritanos igitur urbem munitissimam fossa & duplici muro per 80. stadia cinxisset, obsidioni præfecit filios Antigonum & Aristobulum: quibus urgentibus & fame premente eo necessitatis adducti sunt Samaritanæ, ut coacti vesci cibis infuetis homini, postremo Antiochi Cyziceni opem imploraverint. [Id. ibid. cap. 18.]

Cyzicenus ad ferendum Samaritanis auxilium prope adveniens, ab Aristobuli militibus victus est: & insequentibus cum fratribus usque Scythopolim, ægre evasit. Quo eodem die Hyrcanus pontifex solus in Templo odoramenta adolens vocem audisse fertur, nunciantem filiorum recentem de Antiocho victoriam. A qua illi reversi, Samaritanæ rursum intra mœnia compulerunt, & ab eodem Antiocho iterum auxilium petere coegerunt. [Id. ibid.]

Antiochos Cyzicenus, accitis à Ptolemæo Lathuro circiter sex armatorum millibus, quos ille invita matre Cleopatra (nondum ab ea regno deturbatus) miserat, primum vagabatur per ditionem Hyrcani latrocinabundus cum Ægyptiis; non audens quidem aperto Marte decernere, quod esset impar viribus, existimans tamen se vastandis agris effecturum ut Hyrcanus obsidionem Samaritanæ solveret. Sed postquam multos è suis amisit exceptos hostium insidiis, profectus est inde Tripolim; Callimandro & Epicrati ducibus demandato bello Judaico. Ex his Callimander audacius quam prudentius cum hoste congressus, profigatis suis & ipse inter alios cecidit. Epicrates autem pecunia corruptus, Scythopolim & alia quædam opida manifeste Judæis prodidit: nec quicquam Samaritanis obsessis profuit. Atque ita Hyrcanus, integro anno in oppugnatione exacto, non contentus urbem capere, etiam solo eam æquavit. [Id. ibid.]

Seleucienfes qui ad Antiochiam Syriæ sunt (ἀντιοχειαῖοι) hinc tempora sua dinumerant. [Fasti Siculi, anno 4. Olympiad. 167.]

I. Vsser. Annal. p. post.

Bbb ij

Hyrcanus

4602 112

4603 111

4604 110

4605 109

3896

Hyrcanus è secta Pharisæorum, quorum discipulus & summus fautor fuerat, præcipuis ad convivium invitatis, cuiusdam ex eis Eleazari contumelia offensus, qui matrem captivam tempore Antiochi Epiphaniis servitutem servisse falso illi exprobraverat, & ob convivium illud non ita indigne atque ille expectabat à reliquis exceptum, contra totam sectam à Jonathane Sadducæo irritatus, ab eorum partibus ad Sadducæos transiit. Pharisæi ceteræ multitudinis pretererunt favoribus. Cum Hyrcanus igitur, Pharisæorum constitutionibus abrogatis, earum observatores pœnis afficeret, seditio orta est: quam licet ille tum sedaverit, inde tamen factum est, ut & ipse & ejus filii in vulgi odium incurrerint. [*Joseph. lib. 13. cap. 18.*]

3898

Johannes Hyrcanus mortuus est; quum per annos 29. summo functus fuisset Sacerdotio: ut ex Josepho refert Eusebius, lib. 8. Demonstrat. Evangelic. cap. 2. & illum Latine vertens, in commentariis ad 9. caput Danielis, repetit Hieronymus, licet in nostris libris, & in antiqua quoque Rufini versione, Josephus illi nunc 33. [ut in *lib. 1. Belli, cap. 3.*] nunc 31. [ut in *lib. Antiquitat. 13. cap. 18. & lib. 20. cap. 8.*] annos attribuat. Obiit pater ejus Simon anno regni Græcorum 177. mensis 11. Sabat; (*1. Maccab. XVI. 14.*) circa Februarium sc. anni Periodi Julianæ 4579. uxor vero ejus Alexandra (uti postea videbimus) circa Novembrem anni ejusdem Periodi 4644. Interstitium est annorum 65. & mensium fere 9. Unde detractis annis 37. regno filiorum & uxoris ejus à Josepho assignatis, relinquuntur Hyrcano anni tantum 28. & menses 9. circiter.

Johannem hunc primi libri Maccabæorum recentiorum nonnulli, sine justa aliqua ratione, scriptorem fuisse existimant: & ab alio aliquo postrema hæc illius verba adjecta fuisse fingunt. *Cetera verum Johannis & bellorum ejus, & strenuorum factorum ejus qua præclare gessit, structuraque murorum (Hierosolymitanorum, Antiochi Sideris jussu dejectorum) quos extruxit, & ædificiorum ejus; ecce scripta sunt in commentariis Pontificatus ejus, ex quo factus est Pontifex post patrem suum.* quarto illo, ut videtur, Maccabæorum libro; quem græce ex Hebraico translatum, Lugduni in Santis Pagnini apud Prædicatores Bibliotheca manifestum legisse se testatur Sixtus Senensis in fine libri 1. Bibliothecæ sanctæ; ita incipientem. *Καὶ ὡς τὸ ἀπαιτηθῆναι τὸ Σέβαστον ἐκ τῶν Ἰουδαίων οὐκ αὐτὸς ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, factus est Johannes filius ejus summus Sacerdos pro eo.* Ex quo & Josephus sua hausisse putatur: qui Hyrcanum tres maximos simul honores habuisse notat; Principatum gentis, Pontificatum, & Prophetiam. Ex divinis enim colloquiis tantam futurorum præscientiam nactum illum fuisse affirmat, ut duos majores natu è suis liberis non diu paterni principatus compotes fore prædixerit. [*Joseph. lib. 2. Belli, cap. 3. & lib. 13. Antiquit. cap. 18.*]

De turri, quam *Antonianam* Herodes postea appellavit, ab eo ædificata, & stola cum reliquo Pontificio ibi reposita, in lib. 20. Antiquit. cap. 6. ita etiam scriptis idem. *Hyrcanus Pontifex ejus nominis primus, extructa prope Templum turri, debebat in ea majorem temporis partem: & quoniam hanc stolam habebat in sua custodia, qua nemo præter illum utebatur, recepturus privatum habitum, eo loci illam deponere. Quem morem etiam filii ejus observarunt, atque eorum posteris.* Post hujus vero excessum, lapillos qui erant in pectorali Pontificis & Sardonychem in dextro illius humero (quorum emicatione voluntas Dei populo Judaico significari solebat) irato Deo propter legum suarum prævaricationem, fulgore emittere desisse, significat idem, [*lib. 3. Antiquit. cap. 9.*] annis 200. ante Antiquitatum Judaicarum libros hos à se compositos; quos anno imperii Domitiani 13. (id est, Periodi Julianæ 4807.) se absolvissè, in fine Operis ipse indicat.

Post Hyrcanum filiorum natu maximus *Judas*, alio nomine *Aristobulus* dictus & *Philellen* (à familiaritate & consuetudine cum græcis sive ethnicis) cognominatus, Principatum simul & Pontificatum per unum tantum annum obtinuit: primusque omnium post reditum à captivitate Babylonica, diademate sibi imposito, principatum in regni formam transtulit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 3. Antiquit. lib. 13. cap. 19. & lib. 20. cap. 8.*] licet Strabo illius fratrem & successorem Alexandrum primum pro Sacerdote se Regem fecisse scripserit: [*lib. 16. pag. 762.*] non habita ratione Aristobuli; quod is fortasse post assumptum diadema parum vixerit.

Aristobulus fratrem suum secundum Antigonum, quem præ aliis diligebat, in regni societatem assumpsit: tres vero reliquos vincetos custodiæ tradidit. Matrem etiam coniecit in caterem principatus æmulam (nam illam Hyrcanus rerum dominam reliquerat:); eoque crudelitatis processit, ut fame necaret in vinculis. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 3. & lib. 13. Antiquit. cap. 19.*]

In ægypto Cleopatra, cum gravaretur socio regni filio Ptolemæo (Lathuro,) populam in eum incitavit. [*Justin. lib. 39. cap. 4.*] Ex omni enim eunuchorum numero, quos amantissimos sui esse putabat, saucios in concionem produxit; Ptolemæum insimulans, & insidias sibi fecisse, & eunuchos vulneribus fœdasse. Qua re Alexandrini commoti, non multum abfuit quin Ptolemæum impetu facto opprimerent: sed cum ille navi se è periculo propinquisset, haud ita multo post è Cypro reversum Alexandrum regem appellaverunt. [*Pausan. in Atticis, pag. 8.*]

Antequam abiret ille in exilium, Selenem uxorem mater Cleopatra illi abstulit; eo indi-

gnus,

Anno Mundi.

gnius, quod duos ex ea filios jam haberet. [Justin. lib. 39. cap. 4.] Alexander vero à matre arcessitus, & Ægypti rex in locum fratris constitutus, 8. tum regni sui Cyprii numerabat annum, cum mater Cleopatra regni sui Ægyptii numeraret 11. [Porphy. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.] Hunc, non minus quam patrem Physconem, multa sagina obesum evasisse notat Athenæus, lib. 12. cap. 27. ubi ex Polidonio Apameno, in Historiarum libro 47 hunc de eo locum profert. Ægypti rex in visis populo, familiarium assentionibus exocatus, in multis vero deliciis vivens, ne ambulare quidem poterat, nisi duobus suffultus incederet. At in saltationibus quæ epulis adhibebantur, nudis ille pedibus è lectis superioribus desiliens, exercitatis concitatus & agilius corpus saltando movebat.

Aristobulus, illato bello Iturææ, magnam ejus partem Judææ limitibus adjecit; habitatoribus ejus comminatione exiliis coactis circumcisionem cæterisque Judaicos ritus admittere. Quod ex Timagene historico hisce verbis confirmat Strabo. Hic vir aquus fuit, & Judæis multis in rebus commodus: nam & ditionem eorum auxit, & partem Ituræorum eis attribuit, devinctam circumcisionis fœdere. [Joseph. lib. 13. cap. 19.]

Cum Antigonus magnifice revertetur è bello, quo tempore populus Judæorum solam Tabernaculorum festum celebrabat; accidit ut Aristobulus rex ægrotans in turri quæ post tonia est cognominata decumberet, frater vero Antigonus interfuturus sacris, splendidissime ornatus ascenderet in Templum, potissimum pro salute regis vota facturus. Monitus Aristobulus à malevolis delatoribus ut ab insidiis illius sibi caveret, satellitibus in loco quodam obscuro & subterraneo juxta turrim illam collocatis mandavit, ut si quidem sine armis frater veniret, nemo eum attingeret; sin vero armatus, trucidarent: præmisit tamen ad eum qui rogaret, ut inermis veniret. At Salome regina & cæteri illi malevoli nuncio persuaserunt ut contraria diceret, cupere Regem ita uti erat illum armatum videre. Forte Judas quidam, sectæ Essææ, rerum futurarum vaticinatione apud suos celebris, Antigonum in turri Stratonis eo ipso die peritutum prædixerat: cum aliam ipse Stratonis turrim nesciret, præter eam, quæ postea Cæsarea dicta est, & 600. stadiis Hierosolymis aberat. Ubi igitur incolumem Antigonum ea die ad Templum accedentem vidisset, mortem sibi optabat; metuens ne falsi convinceretur, hæctenus pro vero propheta habitus. Sed paulo post Antigonum in loco illo subterraneo interfectum audiit, qui eodem nomine quo maritima Cæsarea, Stratonis turris appellabatur. [Joseph. lib. 11. Belli. cap. 3. & lib. 13. Antiquit. cap. 19.]

Aristobulo confectum sceleris pœnitundine morbus ingravescebat; ita ut postremo crescentibus doloribus sanguinem vomeret. Eum quidam è ministris foras efferens eo ipso in loco ubi Antigoni interfecti cruore terra fœdata fuerat forte collapsus, Aristobuli sanguinem effudit. Quo cognito, Aristobulus Dei vindictam justam agnosceus, cum maximis animi & corporis cruciatibus vita excessit. [Id. ibid.]

Post Aristobuli obitum Salome ejus uxor, quam Græci Alexandram nominant, solutis ejus fratribus quos in vinculis ille habuerat, Alexandrum Jannæum ætate cæteros præcedentem atque modestia regem constituit. Ille vero regno potitus, alterum fratrum insidiantem sibi interfecit, alterum contentum privata & otiosa vita in honore habuit. [Joseph. lib. 13. cap. 20.] qui Absolomus dictus, à Pompeio post annos 42. Hierosolymis captus est. [Id. lib. 14. cap. 8.]

Alexander Jannæus constitutus rebus imperii, prout sibi visum est conducere, ad Ptolemaidem duxit exercitum: & cum prospere pugnasset, victos intra mœnia compulit; eosque obsessos oppugnare aggressus est. In Syria eo tempore duo fratres, Philometor sive Grypus & Cyzicenus, mutuis cladibus suas vires atterentes, Ptolemaidensium periculum negligebant. Zoilus tyrannus, qui ex Regum discordia occasione captata Stratonis turrim & Dora occupaverat, obsessis aliquam sed exiguam opem attulit. Ptolemæus Lathurus, à matre Cleopatra Ægypti regno ejectus, Cyprum obtinebat. Atque ad hunc Ptolemaidenses missis legatis, orabant ut auxilio veniens ex Alexandri manibus periclitantes eriperet. Qui cum eissem fecissent, quod delatus in Syriam habiturus esset Gazæos & Ptolemaidenses in suis partibus, simulque Zoilum & Sidonios multosque alios adjuturos; elatus promissis, navigationem parabat. [Id. ibid.]

Interim Demænetus, qui plurimum apud suos cives autoritate pollebat, persuasit Ptolemaidensibus ut mutarent sententiam: conducibilis esse dicens incertam cum Judæis belli aleam subire, quam in certissimam servitutem accito domino se dedere; & insuper non præsens solum bellum sustinere, sed majus etiam ab Ægypto imminens. Cleopatram enim non permisuram Ptolemæum vires sibi parare è vicinia, sed contra eos venturam cum valido exercitu: dare enim reginam operam, ut illum etiam è Cypro ejiciat. [Id. ibid.] Neque cum hic sua fefellit opinio. Cleopatra enim exultantem filium bello persecuta, non solum Cypro illum expulit, sed etiam duces exercitus sui, quod vivum eum è manibus dimississet, interfecit, quamquam Ptolemæus verecundia materni belli, non viribus minor ab insula recesserat: si Justinum hic audire libeat. [lib. 39. cap. 4.]

Ptolemæus igitur, cognita in itinere Ptolemaidensium mutatione, nihilominus cursum continuavit: & cum appulisset ad Sycaminum, eo loci copias exposuit; quæ constabant, connumeratis pedibus & equitibus, circiter 30. millibus. His adductis ad Ptolemaidem, & castris ibi positis; cum neque legatos ejus admittere, neque verba audire vellent, in magnam conjectus est sollicitudinem. Postquam vero Zoilus ad eum & Gazæi venerunt, petentes

4608 100

4609 105

auxilium contra Judæos & Alexandrum agros ipsorum vastantem; Ptolemaidis obsidio, metu Ptolemæi, soluta est. [*Joseph. lib. 13. cap. 20.*]

3900

Alexander Jannæus, reducto domum exercitu, cepit astu agere; clam Cleopatram contra Ptolemæum vocans, aperte vero amicum ejus & socium se simulans. Quin & 400. argenti talenta daturum se pollicitus est; si ille vicissim in gratiam ipsius Zoilum tyrannum tolleret, & agros ejus Judæis attribueret. Quod quidem Ptolemæus libenter præstitit: sed postea comperto quod ille clam ad matrem ipsius Cleopatram misisset, fœdus cum eo initum dissolvit [*Id. ibid.*]

Quum Mario, ad expeditionem adversus Cimbrose se accingenti, Senatus auxilia ex transmarinis nationibus accersendi potestatem dedisset; ad Nicomedem Bithyniæ regem, de mittendis auxiliaribus copiis, ille scripsit. Respondit Nicomedes, Bithynia à publicanis in servitutem majori ex parte abstractos variis in locis detineri. Indeque Romæ Senatusconsultum prodit, ne quis ingenuus ex populi Romani sociis in provincia ulla servituti addiceretur; & ut præpositi provinciarum eorum manumittendorum curam susciperent. [*Diodor. Sicul. lib. 38. in Bibliotheca Photii, cod. 244.*]

Ex observata primum diligenter, deinde vero neglecta à Licinio Nerva Sicilia prætorate decreti hujus executione, ortum est secundum bellum servile Siculum: in quo defectores regem sibi quendam Salvium aruspitem atque tibicinem creaverunt; cui Tryphonis nomen postea dederunt. [*Id. ibid. cum Dione, in Excerptis Valesii, pag. 633, 634.*]

C. Mario & C. Flacco (vel Flavio potius) Consulibus hora diei tertia, Solis defectus lucem obscuravit. [*Ful. Obsequens, de prodigiis.*] Quam totalem fere solis eclipsim anno hoc Periodi Julianæ 4610. die 19. Julii, calculus Astronomicus nobis exhibet.

Alcalonitæ (nummo obtenta) hinc tempora sua dinumerant: ut in Fastis Siculis, ad Olympiadem CLXIX. est annorum; consentiente etiam Eusebii Chronico, in quo, cum 2. anno Probi Imperatoris (in annum Periodi Julianæ 4990. incurrente) annus ætæ ipsorum 380. copulatur.

Ptolemæus Lathurus ad oppugnandam Ptolemaidem, quæ portas ei clauserat, duobus cum parte exercitus relictis, qui & eam tandem expugnarunt, ipse cum reliquis copiis ad vastandam ac domandam Judæam se contulit. Quo intellecto, Alexander Jannæus & ipse ex sua ditione collegit circiter 50. vel (ut quidam scriptores malunt) 80. millia; & cum his hosti ivit obviam. Ptolemæus vero ex improvise adortus Asochim Galilææ urbem vi cepit; & circiter decem captivorum millia, præter aliam multam prædam, abduxit. Deinde aggressus & Sephorim non longe inde distantem, multis desideratis abiit constitutus cum Alexandro Jannæo: cui occurrit ad Jordanem fluvium, juxta Asophon, à fluvio non longe distitum. Habebat autem Alexander in prima acie pugnare solitos odies mille, quos Hecatontamachos appellabat, gestantes ætatos clypeos: cui opposita prima Ptolemæi acies, æque ætatis scutis usa, cum cunctantior esset ad prælium, urgente Philostephano tactico fluvium transiit ad quem castra Judæi habebant. Alternante vero subinde victoria, tandem Ptolemæi milites Judæos profligatos eousque infecuti sunt interficiendo, donec lassatis manibus ferrum quoque hebesceret. Fecunt 30. (vel 50. ut in suis scriptis Timagenes retulit) Judæorum millia in eo prælio cecidisse: cæteros partim captos, partim fuga servatos incolumes. Ptolemæus vero quum post victoriam longe lateque excurrisset, vespere in quosdam Judæorum vicos se recepit: quos ubi vidit refertos pueris & mulieribus, mandavit militibus ut promiscue jugulatos & in frustra concisos, in lebetes ferventes membratim conjicerent; ut qui effugerent è prælio hostem crederent humanis vesci carnibus, & eo major terror intuentibus incuteretur. Cujus crudelitatis Strabo & Nicolaus Damascenus in historiis suis meminerunt. [*Joseph. lib. 13. cap. 20. & 21.*]

3901

Cleopatra Egypti regina videns augeri filii Lathuri potentiam, subjecta Gazæorum urbe & Judæorum regione impune pervasata, non permittendum duxit ut ille magis cresceret: maxime cum circa Egypti portas observaretur, & immineret ejus imperio. Quapropter continuo tam navales quam terrestres excivit copias: quarum supremum regimen penes Chelciam & Ananiam Judæos esse voluit, Oniæ illius qui templum in Heliopolitana præfectura ædificaverat filios. [*Id. ibid. cap. 18. & 21.*] Ex horum enim sententia reginam gessisse omnia, etiam testimonio hoc ex Strabonis Cappadocis historia deprompto Josephus comprobat. *Plerique enim qui prius nobiscum venerunt in Cyprum, quive post à Cleopatra illo missi sunt, confestim desiciebant ad Ptolemæum (Lathurum.) Solum vero ex Onia parte Judæi constantiter manserunt in officio: eo quod cives eorum Chelcias & Ananias apud reginam essent in pretio.*

Cleopatram bonam divitiarum suarum partem, cum nepotibus & testamento, apud Coum insulam deposuit; jussuque Ptolemæo Alexandri filio cum magna classe Phœnicen appellere, & deficientibus ad se ejus regionis incolis, pervenit Ptolemaidem; unde exclusa, oppugnationem ejus urbis instituit. Interea alterum ex illius duobus Chelciam, dum circa Cæsaryiam Lathurum persequitur, mori contigit. Lathurus vero, relicta Syria, properavit in Egyptum; sperans ex improvise occupaturum se præditiis vacuum: sed opinione sua frustratus est. [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*]

Ægestani & Lilybetani fugitivi in Sicilia regem sibi constituerunt Athenionem quendam pastorem, genere Cilicem: qui fingebat Deos per astra futurum se universæ Siciliae regem præ-

signifi-

significare; ideoque oportere tam ipsi regioni quam animalibus & fructibus qui in ea essent tanquam propriis parcere. Hic tamen à Tryphone accersitus, illi ut Regi se ut exercitus Imperatorem subiecit. [*Diodor. Sicul. lib. 36. ut supr. cum Cicerone in Verr. lib. 2. Floro, lib. 3. hist. cap. 19. & Dione, in Excerpt. Valesii, pag. 617.*]

Cleopatra auditis filii Lathuri conatibus, & quod ei tentanti Ægyptum non ex sententia successerat, missa èo parte exercitus omnino eum ex ea regione expulit. Atque ita rursus ille ex Ægypto eiectus, apud Gazam hyemem exegit. [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*]

Interim Cleopatra Ptolemaidem, cum ejus præfidiariis, expugnat. Eo Alexander Jannæus cum muneribus venit; atque ita exceptus est, ut dignum erat hominem à Lathuro assilctum, nec aliud habentem refugium. Cum quidam amicorum reginæ suaderent, ut illam quoque regionem occuparet, nec sineret tantam bonorum Judæorum multitudinem unius viri parere nutibus: Ananias contrarium consuluit, iniquum facinus esse dictitans, si hominem & reginæ cognatum & ipsius Ananiæ cognatum suis facultatibus exueret. Sic enim fore ut, illata huic injuria, omnes ubique gentium Judæos à se alienaret. A quo persuasa Cleopatra & ab injuria inferenda tunc abstinuit, & societatis fœdus cum Jannæo apud Cœlesyriæ urbem Scythopolim postea renovavit. [*Id. ibid.*]

Alexander Jannæus liberatus metu periculi quod à Ptolemæo Lathuro hæctenus impendebat, expeditionem in Cœlesyriam suscepit; & Gadara obsedit. [*Id. ibid.*]

L. Licinius Lucullus à Senatu contra servos defectores missus, cum 17. millium ex Italis, Bithynis, Thessalis, Acarnanibus & Lucanis collecto exercitu, in Siciliam venit. Cui cum 40. millibus occurrens Athenio Cilix, amissis 20. eorum millibus ipse multis affectus vulneribus inter mortuos delitescens evasit. [*Diodor. Sicul. ut supr.*]

Syriam Judæi & Arabes terrestribus latrocinis infestant. Mari Cilices piraticum bellum moverunt; quod in Cilicia Romani per Antonium gesserunt. [*Prolog. lib. 39. Trogi.*] Marcus vero Antonius (orator, M. Antonii triumviri avus) tum prætor, pro consule ad hoc bellum missus, & complures Athenis dies propter navigandi difficultatem commoratus, homines doctissimos Mnesarchum, Carneadem & Menedemum ibi differentes, sicut in Asia postea Metrodorum Scepsium, audit. In provinciam deinde veniens, à Byzantiis adjutus, cum maritimis prædonibus bellum feliciter gessit: in quo tamen præfectum suum M. Gratidium amisit. [*Cicero, in lib. 1. & 2. de Oratore; & in Bruto. Liv. lib. 68. Corn. Tacit. lib. 12.*] Quo referendum Julii Obsequentis illud, ad Consulatum C. Marii & Q. Lutatii: Pirata in Sicilia (leg. Cilicia) à Romanis delicti. & Livianæ epitomæ lib. 68. Antonius prætor in Sicilia (leg. item, Cilicia) maritimos prædones persecutus est. De quibus & triumphasse eum, docet Pighius, in 3. Annalium tomo, ad ann. Urbis DCLII. fin.

Periodus Calippica quarta incipit.

Alexander Jannæus Gadara post decem mensium obsidionem cepit. [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*]

Mario Consule & Catulo, A. Licinius Archias poeta Antiochenus, qui bellum Mithridaticum Græco carmine postea descripsit, (cujus & complura in Græco Anthologio leguntur Epigrammata) Romam venit: ubi Ciceroni à prima pueritia princeps & ad suscipiendam & ad ingrediendam rationem studiorum extitit. [*Cicero, pro Archia poeta.*]

C. Marius Consul in Gallia cum Cimbris dimicaturus, differebat prælium, quasi ex oraculis quibusdam victoriæ pariter tempus & locum captaret. Namque mulierem quandam Syram, Martham nomine, quæ ferebatur edere vaticinia, lectica vectam magna circumducebat veneratione, & sacra illius monitu faciebat. Quam Senatus pridem, quum de his differere vellet & prænuntiaret venientia, repulerat. [*Plutarch. in Mario.*]

Eadem pene tempestate Battaces sive Batabaces, Matris magnæ Idææ sacerdos, Pessinunte Phrygiæ Romam adventavit; & in Senatu jussu Deæ suæ adesse se dixit, victoriam populo Romano magnamque belli gloriam nuntiaturum: adjiciens etiam, Sacra Deæ polluta esse, atque ideo Romæ publice expiari debere. Ferebat autem vestem aliaque corporis ornamenta nova & nunquam Romanis visa; coronamque auream magnitudine inusitata & stolam floribus intexam & inauratam, regio sane splendore. Itaque è rostris ad populum verba faciens, & ad supersticiosum cultum eos incitans, hospitii publicis & diversoriis exceptus est: sed ab Aulo Pompeio tribuno plebis coronam ferre est prohibitus. Ab altero autem tribuno deductus in rostra, & de templi expiatione interrogatus, supersticiosum sane responsum reddidit. Pompeius vero, cum circulatorum ac impostorem eum appellasset, & cum indignitate ex rostris depulisset, simulatque dimissa concione domum regressus est, febre vehementi corripit: unde paulo post mutus factus est, anginæque doloribus supra modum vexatus, post diem tertium (vel, ut alii, septimum) exspiravit. Quod divina quadam providentia, ob Sacerdotem ipsamque Deam injuriose habitam, contigisse multi interpretabantur. Superstitionibus enim mirum in modum dediti Romani sunt. Quare Battaces sacra stolæ indutus ornamento, amplioribus à viris multis & fœminis hospitii exceptus, Romæ discedens cum pompa dimissus est. [*Id. ibid. & Diodor. Sicul. lib. 36. in Photii Bibliotheca, cod. 244.*]

Servus Servilii Cæpionis Matri Idææ se præscindens, trans mare exportatus est, ne unquam Romam reverteretur. [*Julius Obsequens: ut supr.*]

Alexander Jannæus Amathunte potitus est, castro omnium quæ ad Jordanem sita sunt

munitissimo: ubi Theodorus Zenonis filius res suas charissimas deposuerat. At Theodorus repente superveniens, & proprias res recuperavit, & impedimenta Alexandri diripuit. Judæorumque decem millia interfecit. Verum Alexander receptis post cladem viribus, aggressus maritimas regiones, Raphiam cepit, & Anthedonem quæ postea ab Herode Agrippias nominata est. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 3. & lib. 13. Antiquit. cap. 21.*]

Contra Athenionem Cilicem, qui in Sicilia mortuo Tryphone servorum fugitivorum Rex factus est, Manius Aquilius, C. Marii in quinto Consulatu collega, Imperator missus ita se fortiter gessit, ut defectores illustri prælio superaverit. Quinetiam cum ipsorum rege Athenione conferta manu heroico certamine inito, eum tandem superavit. Ad quem deprehendendum dum multitudo contendit, inter rixantium manus præda lacerata est. [*Diodor. Sicul. ut supr. Florus, lib. 3. cap. 19.*]

Ptolemæus Lathurus Gaza relicta in Cyprum recessit, & mater ejus Cleopatra in Ægyptum, [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*] cujus crudelitate in Lathurum terribis filius minor Alexander, eam reliquit: periculoso regno securam ac tutam vitam anteponeus. Cleopatra vero timens, ne major filius Lathurus ab Antiocho Cyziceno ad recuperandam Ægyptum auxiliis juvaretur, ingentia Antiocho Grypo auxilia, & Selenen uxorem nupturam hosti prioris mariti, misit: Alexandrumque filium per legatos in regnum revocavit. [*Justin. lib. 39. cap. 4.*] Atque hinc bella illa civilia inter reges Syriæ sunt orta, quorum in libro 68. Livius meminit.

3904 C. Mario & L. Valerio Consulibus fugitivis in Sicilia præliis trucidatos fuisse, in libello de prodigiis notat Julius Obsequens. Aquilius enim Proconsul reliquias defectorum, quorum decem millia adhuc superferant, bello persecutus in potestatem suam redegit; atque ita bello servili secundo, cum annos propemodum quatuor duravisset, finem imposuit. [*Diodor. Sicul. ut supr.*] Quibus in bellis plus quam centum servorum myriadas periisse, affirmat Athenæus. [*lib. 6. cap. 7.*]

C. Marius tum sexto Consul, L. Apuleii Saturnini tribuni plebis præcipua opera usus, Q. Metellum Numidicum in exilium egit: qui Rhodum profectus, ibique philosophiæ studiis se dans, legendo & audiendis magnis viris vacabat. [*Cicero, in Pisonem, & pro Sexio, Liv. lib. 69. Plutarch. in Mario. Appian. Bell. Civil. lib. 1. pag. 367. 369.*]

A Mithridate Romam legati cum magna pecuniæ vi venerunt, Senatam largitione corrupturi. Quod animadvertens Saturninus tribunus plebis ordinem Senatorio inimicissimus, occasionem jam adversus eos natum se existimans, magna legationem contumelia affecit. Senatoris legatos adversus eum incitantibus, & conjunctam suam ipsi operam offerentibus, licem illi Saturnino de illata injuria intenderunt. Qua occasione, ob violata legatorum jura quæ Romanis sacrosancta semper sunt habita, in præsens vitæ discrimen Saturninus adductus, à populo præter omnem spem non modo liberatus sed iterum etiam Tribunus plebis renunciatus est. [*Diodor. Sicul. legat. 34.*] Verum novam mox seditionem turbo ille pacis concilians, hoc ipso anno C. Mario VI. & Valerio Flacco consulibus interemptus est. [*Cicero, in 8. Philippicæ, & pro R. Birio. Appian. Bell. civil. lib. 1. pag. 369. 370. Orof. lib. 5. cap. 17.*]

3906 Cum de restituendo Q. Metello in omnibus concionibus per integrum biennium sermo assidue fieret, ejus filius Q. Metellus barba & capillo submisso sordidatus, veste squalida fororum circuibat; fletusque, & ad singulorum civium genua advolutus, flagitabat ut patrem ab exilio revocarent. At populus, cum spem reditus contra leges exulibus proponere minime veller, tamen miseratione ac precibus adolescentis commotus, Q. Metellum ab exilio revocavit; ac filium, ob singularem erga patrem affectum ac sollicitudinem, Pium cognominavit. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Palesti, pag. 390.*] Patrem vero Smyrnæ exulavisse; & Callidia deinde rogatione revocatum quum ludis forte literas in theatro accepisset, non prius eas legere dignatum fuisse quam spectaculum finiretur, in libro de viris illustribus cap. 62. scribit Aurelius Victor.

C. Marius, non sustinens revertentem aspicere Metellum, in Cappadociam & Galatiam navigavit: verbo, ut vota Matri magnæ Idææ persolveret; reipsa, ut novorum bellorum semina excitaret. Quapropter à Mithridate, quem apparebat arma tum moliri, cum omni officio & honore exceptus, his tamen verbis lacessendum eum putavit. *Aut emere, Rex, ut plus possis quam populus Romanus, aut obsequenter fac imperata.* Quo dicto obstupuit Mithridates; ut qui nomen crebro, libertatem linguæ Romanæ tunc primum audivisset. [*Plutarch. in Mario.*]

Alexander Jannæus insensus Gazæis, quod Ptolemæum Lathurum contra se in auxilium accivissent, & urbem eorum oppugnavit & agrum depopulatus est. Interim Apollodotus eorum dux noctu, cum duobus millibus conductitiorum militum & decem millibus quæ ex opidanis armaverat, erupit in castra Judæorum. Et quamdiu nocturna erat pugna superiores erant Gazæi, hostibus Ptolemæum ad eos venisse suspicantibus: sed quamprimum dies illuxit & rei veritas apparuit, Judæi se conglomerarunt, & impetu facto in opidanos circiter mille ex eis interfecerunt. Attamen ne sic quidem quamvis gravante inopia voluerunt cedere, parati quidem potius perferre quam ab hoste subigi: & addebat illis animum aretas rex Arabum, auxiliū spem (licet vanam) ostentans. [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*]

3907 Lysimachus fratri Apollodoto invidens, quod apud Gazæos tam gratiofus esset, occiso collegit manum militum, atque ita urbem Alexandro Jannæo tradidit. Qui primo pacatus

introgressus est: deinde immisit in oppidanos militem, permitta saviendi licentia. Ac passim Gazzi trucidabantur: nec tamen illi moriebantur inulti; sed repugnantes invaloribus, non pauciores Judæos interimebant. Alii vero desolatæ prius ædes incendebant, ne hostis præda potiri possent: quidam etiam suismet manibus uxores ac liberos contrucidabant, ne in captivitatem abstraherentur. Senatores autem numero 500 in Apollinis ædem confugerant: forte enim Senatus habebatur, quum hostis intronissus est. Alexander vero etiam his jugulatis, & diruta insuper urbe, reversus est Hierosolyma, anno postquam castra ad Gazam admovent. [*id. ib.*]

Eodem ipso tempore etiam Antiochus Grypus occisus est Heracleonis insidiis, cum vixisset annos 45. regnasset vero 29. [*Id. ibid.* vel 26. potius, ut in fragmento Porphyrii legitur: quorum undecim solus regnaverit, quindecim diviso cum Cyziceno Imperio; mortuus ipse anno 4 Olympiadis CLXX. [*in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 227.*] Quinque vero Grypus post se reliquit filios. 1. Seleucum: quem patri in regno successisse scribit Josephus. 2. & 3. Gemellos, ex Tryphæna Ptolomæi Physconis regis ægypti filia susceptos: Antiochum & Philippum 4. Demetrium Eucæum. 5. Antiochum alterum, Dionysium cognominatum.

3908 Mithridati Eupatori, regi Pontico, natus est filius Pharnaces: qui 50 vixit annos. [*Appian. in Mithridatico, pag. 254.*]

4618 96

Cn. Domitio & C. Cassio Consulib. Ptolemæus Cyrenarum rex, (Physconis ex pellice filius) mortuus hæredem populum Romanum reliquit. [*Liv. lib. 70. Jul. Obsequens. de prodigiis Cassiodorus, in Chronico.*] Ejus regni civitates Senatui liberæ esse jussisse, testatur Livius hæc statim postea continuus tyrannidibus & bellis exagitatos Cyrenæos fuisse, Plutarchus ostendat in Lucullo.

3909 Anna prophetissa filia Phanuelis è tribu Aferitica nupta, cum marito septem annis à virginitate vixit. [*Luc. I. 36.*]

4619 95

Tigranis filius Tigranes, qui Parthis datus obses fuerat, in paternum Armeniæ regnum ab illis restitutus est; quum mercedis loco 70 regionis illius convalles ab eo accepissent. [*Strabo, lib. 11. pag. 532. Justin. lib. 38. cap. 3. Appian. in Syriac. pag. 118.*] ut colligitur ex anno regni 25 cujus ex Plutarchi Lucullo, infra ad annum Mundi 3934. occurrit mentio.

3910 Q. Mutius Scævola Proconsul in Asiam missus, lecto sibi legato amicorum optimo P. Rutilio Rufo (quem ipsum, Asia Proconsulem, in D. de orig. Juris, non recte facit Pomponius) hujus consilio in administranda provincia ac jure dicundo semper est usus, ejusque præcipua opera publicanorum injurias, quibus provinciales misere oppressi fuerant, coercuit. Nam quotiescunque aliqui ab illis vexati cum adierant, datis judiciis integerrimis publicanos ubique condemnabat, & condemnatos adversariis quos injuria affecerant in carcerem abducendos tradebat. Cumque præterea sumptum omnem, tum suum tum comitum, ex sua pecunia ille faceret; brevi provincialium benevolentiam populo Romano conciliavit. [*Cicero, lib. 2. de Oratore. Diad. Sicul. in Excerpt. Valefii, pag. 393. 394.*]

Seleucus Antiochi Grypi filius, multis coactis copiis, Antiocho Cyziceno patruo bellum intulit. Cyzicenus ex Antiochia ducto exercitu, cum eo congressus prælio victus est: & quum ab equo in hostium castra abriperetur, jamjam capiendus seipsum interemit; postquam 18 regnavisset annos. Regno autem ejus potitus Seleucus, Antiochiam recepit. [*Porphyri. in Græc. Euseb. pag. 227.*] Cyzicenum in prælio à Seleuco captum & neci traditum Josephus; [*lib. 13. cap. 21.*] cum filiis Grypi bello congressum interiisse, refert Trogius. [*lib. 40 Prælog.*]

4620 94

Cn. Domitio & C. Cælio Consulib. Senatusconsultum factum est, ne quis Cretensibus suam pecuniam daret. [*Afcon. Pedianus, in argument. orat. pro C. Cornelio*] Vid. ann. Mundi 3935. ex Dione.

Q. Mutius Scævola, quum solos novem menses Asiæ præfuisset, ne sumptui esset ærario, provinciam deposuit. [*Cicero, ad Atticum, lib. 5. epist. 17. cum Afconio Pediano, in orat. Cicero. contra L. Pisonem.*] Qui Asiam tam sancte & tam fortiter obtinuit, ut Senatus deinceps in eam provinciam ituræ magistratibus exemplum atque formam officii Scævolam decreto suo proponeret. [*Valer. Maxim. lib. 8. cap. 15.*] & dies festus à Græcis in honorem ejus constitueretur, quem Mutia Asiæ nominabant. [*Afcon. Pedian. in Tertiam contra Verrem, & Divinationem contra eund.*] de quibus, in Verrina secunda, Cicero, Mithridates in Asia, cum eam provinciam totam occupasset, Mutia non sustulit; hostis, & hostis in cæteris rebus nimis ferus & inhumanus, tamen honorem hominis Deorum religione consecratum violare noluit.

Legatus tamen illius Publius Rutilius Rufus, vir summæ innocentæ, qui cum illo consentiens à publicanorum injuriis Asiam defenderat, ab equitum factione (quos in exigendis veltigalibus multa præter fas acitantes ille cum Proconsule coercuerat) in judicium vocatus est, quasi ipse munera accepisset. Ille vero ea fidei atque innocentæ constantia usus est, ut die sibi ab accusatoribus dicta, usque ad cognitionem neque capillum barbæve promiserit, obsoletam vestem induerit, nec insignia senatoria deposuerit, inimicos permulserit, judices temperavit; orationem quoque à Præatore concessam nihilo summissiorem quam animum, (qualem nimirum bonum calumnia appetitum ac longe plus Reipublicæ quam suam ipsius vicem miserantem decebat) habuerit, nec quicquam splendore præteritorum annorum humiliter dixerit. [*Liv. lib. 70. Afcon. Pedian. in Divinat. contra Verrem. Valer. Maxim. lib. 6. cap. 4. Dio. in Excerpt. Valef. pag. 637. Orof. lib. 5. cap. 17.*] De quo, in 1. de Oratore Dialogo,

I. Vffer. Annal. p. post.

Ccc qui

qui post triennium in L. Marci Philippi consulatu habitus fuisse fingitur (M. Cicero. *Cum esset vir ille exemplum innocentie, cumque illo nemo integrior esset in civitate neque sanctior; non modo supplex iudicibus esse noluit, sed ne ornatus quidem aut liberius causam dici suam, quam simplex ratio veritatis ferebat. Paulum Cotta tribuit partium, disertissimo adolescenti, sororis sue filio. Dixit item causam illam quadam ex parte Q. Mutius, more suo, nullo apparatu, pure & dilucide. Et in Bruto. Quam innocentissimus in iudicium vocatus esset (quo iudicio convulsam penitus scimus esse Rempublicam) cum essent eo tempore eloquentissimi viri L. Crassus & M. Antonius consulaves, eorum adhibere neutrum voluit. Dixit ipse pro sese, & pauca C. Cotta, quod sororis erat filius, & is quidem tamen ut Orator, quamquam erat admodum adolescentens. Sed Q. Mutius enucleate ille quidem & polito, ut solebat, nequaquam tamen ea vi atque copia quam genus illud iudicii & magnitudo causa postulabat.*

Atque ita equites Romani, iudiciorum potestatem Gracchanis legibus nacti, Rutilium, virum non seculi sui sed omnis ævi optimum, interrogatum lege repetendarum, maximo cum gemitu civitatis, damnaverunt. [*Vellei. Patercul. lib. 2.*] Damnatus vero, quum his pecunia esset æstimata, bonis protinus cessit: quo maxime declaratum est eum alienum ab objecto crimine fuisse. Multo enim minus ex universis ejus bonis redactum est, quam ex Asia rapuisse ab accusatoribus dicebatur: eaque omnia iustis ac legitimis titulis ad se pervenisse demonstrabat. Ejus autem damnationis invidia in C. Marium recidit; cui viri hujus virtus gravis & molesta fuit. Quamobrem Rutilius, quum ea quæ in urbe gerebantur improbaret, nec cum ejusmodi homine versari ac degeere amplius vellet, nemine cogente in exilium abiit: & profectus in Asiam Mitylenis vixit. [*Diodor. ut supr. pag. 637, 638.*] Cumque illum quidam consolaretur, & diceret instare arma civilia, ac brevi futurum ut omnes exules reverterentur: Quid tibi inquit, mali feci, ut mihi pejorem reditum quam exitum optares? Malo, ut patria exilio meo erubescat, quam reditu moreret. [*Seneca de beneficiis. lib. 6. cap. 37.*] Cæterum nihil inde plus pristina illius gloria opesque imminute fuere. Omnes enim Asiæ civitates legatos secessum ejus operientes obviam miserunt. Neque solum Q. Mutius, sed civitates etiam ac Reges, quotquot ejus beneficiis antehac erant usi, plurima illi donaverunt; adeo ut longe plura possideret, quam ante exilium in bonis habuerat. [*Valer. Maxim. lib. 2. cap. 10. Diod. ut supra pag. 638.*]

3 9 1 1 Antiochus Eusebes sive Pius, Antiochi Cyziceni filius, quum meretricis cuiusdam opera, quæ formæ gratia illum adamaverat, Seleuci patruelis insidias evasisset, (licet Syri pietatis merito servatum illum fuisse putent, indeque Eusebis cognomentum illi tribuant) pervenit ad eum, & imposito sibi diademate Seleuco bellum intulit: quem uno prælio victum è tota Syria expulit. [*Joseph. lib. 13. cap. 21. Appian. in Syriac. pag. 133.*]

Seleucus fuga delatus in Ciliciam, postquam à Mopsuestianis receptus est, cœpit ab eis tributa exigere: qui non ferentes exactionem, una cum regia & ipsum & amicos concremaverunt. [*Joseph. ibid.*] Quoniam violentus & supra modum tyrannicus fuit, Mopsuestiæ in gymnasio crematum fuisse, Appianus; [*pag. 132.*] Ab Antiocho Cyziceni filio vivum exultum fuisse, Eusebius in Chronico: cum fugisset in urbem, & percepisset Mopsuestianorum vivum ipsam voluisse comburere, manus sibi ipsi intulisse, scribit Porphyrius. [*ut supr. pag. 227.*]

Gemelli fratres Seleuci, Antiochus & Philippus, adductis copiis Mopsuestiam vi ceperunt, & fraternam mortem ulti eam diruerunt. Superveniens vero Cyziceni filius Antiochus Pius, prælio eos superavit. Et Antiochus quidem equo in Orontem è pugna fugiens, in flumine submersus est. Frater vero illius Philippus (ad quem nummos inscriptionem præferentes ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΙΟΥΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ refert Scaliger) & Antiochus Pius ab anno secundo Olympiadis CLXXI simul regnare incipientes; & æstimabiles copias habentes, de universo Syriæ regno obtinendo inter se decertarunt. [*Porphyr. ut supr. pag. 227.*]

3 9 1 2 Ptolemæus Lathurus quartum Antiochi Grypi filium Demetrium Eucærum, Cnido accitum, regem Damasci constituit. Cui cum fratre Philippo copias conjungenti Antiochus Pius strenue resistit. [*Joseph. lib. 13. cap. 21.*] Superatus Antiochus, ad Parthos fugere coactus est. [*Porphyr. ut supr. Euseb. in Chronico.*]

3 9 1 3 Quum Mithridates Ponti rex Cappadociam, sublatis duobus filiis quos ex sorore ipsius Laodice Cappadocum rex (Ariarathis illius qui in bello contra Aristonicum occidit & alterius Laodices, de qua superius dictum, filius) susceperat, occupavisset; suo ipsius filio octo annorum puero, cui Ariarathis nomen imposuit, regno tradito & Gordio rectore ei addito: Nicomedes Philopator Bithyniæ rex timens, ne accessione Cappadociæ etiam Bithyniam finitimam ille invaderet, subornavit puerum eximia pulchritudinis, quasi Ariarathes tres non duos filios genuisset, qui à Senatu Romano paternum regnum peteret. Uxorem quoque Laodicen (Mithridatis sororem, quæ post mortem Ariarathis prioris mariti Nicomedi nupserrat) Romam misit, ad testimonium trium ex Ariarathe susceptorum filiorum. Quod ubi Mithridates cognovit, & ipse pari impudentia Gordium Romam misit; qui Senatui affereret, puerum cui Cappadociæ regnum tradiderat ex eo Ariarathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens cecidisset. [*Justin. lib. 38. cap. 1, 2.*]

Galadenorum regina cum Parthis bellum gessit. In cujus auxilium vocatum Antiochum Pium Cyziceni filium fortiter in prælio dimicantem occubuisse; atque ita Syriæ regnum penes duos fratres Grypi filios, Philippum atque Demetrium Eucærum, remansisse scribit Josephus

lib. 13. cap. 21. Cum biennio, quod Philippo filio Grypi tribuit, Seleucidarum Imperium terminat Eusebius in Chronico. Sed cum post hoc tempus, & Antiochum Pium à Tigrane regno pulsam fuisse, in fine Syriacorum suorum Appianus, & Philippum cum duobus fratribus suis Demetrio Eucato & Antiocho Dionysio Damasci regibus bellum gessisse & Syriæ regno potitum fuisse, doccet Josephus: [*lib. 13. cap. 22. & 23.*] dicendum potius videtur, Antiochum Pium à Parthis (ad quos, non ut hostes, sed ut salutis perfugium & præsidium eum se contulisse, Porphyrius & Eusebius confirmant (reversum, suam Syriæ partem quam per biennium Philippus occupaverat recuperavisse, Philippumque ut damnum illud refarciret de regno Damasceno ditioni suæ adjiciendo cum fratribus suis Demetrio & Antiocho contendisse (qui motus Syriæ regum illi fuisse videntur, à Livio in libro 70. enarrati) reliquamque omnem Syriam à Cyziceni filio non possessam, sibi vendicasse. Quorum certaminum à Philippo partim cum Antiocho Pio, partim cum fratribus suis per octo sequentes annos habitorum tandem petæsi Syri, relictis Seleucidis, Tigranis Armeniæ regis imperio se subjecerunt: ut in libri 40 initio Justinus indicat. Antiocho verò Pii cognomen tum per jocum à Syris datum Appianus (in loco citato) existimat; quod Selenen duxisset, quæ prius & patri ejus Cyziceno & patruo Grypo, nupsèrat: indeque merito, divina ultione, à Tigrane pulsam fuisse pronunciat.

Senatus Romanus, studio Regum Asiaticorum intellecto, aliena regna falsis nominibus furantium, Mithridati Cappadociam, & Nicomedi, ad solatium ejus, Paphlagoniam ademit. Ac ne contumelia regnum foret ademptum illis quod daretur aliis, uterque populus libertate donatus est. Sed Cappadoces munus libertatis oblatum abnuentes, missis ad Romanos legatis, negabant vivere gentem suam sine Rege posse. Quod mirati Romani, permiserunt eis ut de ipsorum corpore Regem sui quem vellent suffragiis crearent. Ita Rex ab iis factus est Ariobarzanes. [*Justin. lib. 38. cap. 2. Strabo, lib. 12. pag. 540.*] Romanis Gordium, quem Mithridates eis commendaverat, rejicientibus. [*Justin. lib. 38. cap. 5.*]

1314 L. Cornelius Sylla, finita prætura (qua anno L. Cæsaris & P. Rutilii Consulatum præcedente functum illum fuisse, in libro historiæ suæ Velleius Paterculus significat) quum præesset Ciliciæ, legatus in Cappadociam missus est; specioso expeditionis titulo ad Ariobarzane in regnum reducendum, revera ut multa molientem Mithridatem reprimeret. Sylla igitur haud magnas secum copias adducens, sed prompta usus opera sociorum, magno quidem Cappadocum sed majore Armeniorum, qui Gordio suppetias venerant, numero interfecto, ipsum Gordium (cum intruso regulo Ariarathæ, cui rector ille à Mithridate fuerat præpositus) ejecit, & Ariobarzane juxta Senatus decretum, Mithridate non contradicente; Regem declaravit. [*Liv. lib. 70. Plutarch. in Sylla Appian. in Mithridatic. pag. 208. & lib. 1. Bell. Civil. pag. 396.*]

4624 90

Parthorum legati à rege Arsace missi ad Syllam venerunt, ut amicitiam à populo Romano peterent. [*Liv. lib. 70. Sest. Rufus in Breviario.*] quum nihil ante eam diem commercii inter utramque gentem intercessisset. Legationis illius princeps Parthus Orobazus fuit: qui cum Syllam apud Euphratem agentem convenisset, tres sedes, unam Ariobarzani, alteram Orobazo, tertiam sibi possuisse Sylla dicitur, mediisque inter duos sedens audientiam dedisse legato. Quamobrem necavit postmodum Rex Parthorum Orobazum. Syllam alii prædicaverunt, quod barbaros habuisset ludibrio; alii ut arrogantem & intemptivè ambitiosum culpaverunt. Memoriam quoque proditum est quendam ex comitatu Orobazi Chalcidensem, inspecto Syllæ vultu, animique & corporis haud defunctorie observatis motibus, atque ad artis præcepta expensa ejus natura, prædicasse, fieri non posse quin summus hic vir futurus esset: mirati etiam se, quemadmodum patiat & nunc non esse omnium primus. [*Plutarch. in Sylla: cum Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 14.*]

Syllam Romam regressum postulavit Censorinus repetundarum; quod magnam pecuniam contra leges ex amico & socio regno cepisset. Verum ad judicium non occurrit; sed accusationem reliquit. [*Plutarch. ibid.*]

Mithridates ad societatem Romani belli quod olim meditabatur Tigranem Armeniæ regem, nihil de offensa Romanorum sentientem, pellexit: per Gordium illi persuadens, ut Ariobarzani regni admodum, quem Romani Cappadociæ Regem constituerant, bellum inferret. Et ne quis dolus subesse videretur, filiam suam ei Cleopatram in matrimonium tradidit. [*Justin. lib. 38. cap. 5.*]

3915 Mithraas & Bagoas Tigranis duces, pulso Ariobarzane, qui primo eorum adventu sublatis rebus suis Romam contendit, Ariarathem in regnum deduxerunt. Atque ita per Tigranem rursus Cappadocia juris esse Mithridatis cepit. [*Id. ibid. & Appian. in Mithridatic. pag. 176.*]

Eodem tempore, mortuo Nicomede Philopatore, Senatus Romæ filium ejus Nicomedem, ex Nyfa (saltatrice à Mithridate, apud Justinum lib. 38. cap. 5. appellata) progenitum, Bithyniæ Regem instituit. Cujus fratrem ætate majorem Socratem, & ipsum Nicomedem appellatum atque Chrestum sive Frugi cognominatum, cum exercitu contra eum misit: qui copulso, regnum ipse occupavit. [*Justin. ibid. Appian. pag. 176. & 178. Memnon. in Excerpt. Photii, cap. 32.*]

Quum regno pulsus Nicomedes supplex Romam venisset; decretum in Senatu est, ut & ille

& Ariobarzanes in regna sua restituerentur. Legati ad hoc missi sunt, Manius Aquilius (qui servile bellum in Sicilia confecit) & Maltinus sive (ut in MS. legitur) M. Altinius. [Justin. & Appian. ut sup.] Jusque adjuvare, Lucius Cassius, qui Asiam Pergamenam cum exiguo obtinebat exercitu, & Mithridates ipse. Verum is propter controversum jus Cappadociæ & Phrygiæ sibi à Romanis ablatam, nihil eos juvit. [Appian. ibid. pag. 176, 177.] sed suis querelis quibusdam oppositis, & ostensa legatis pecuniæ magnitudine quam publice privatimque tunc expendisset, quievit. [Dio, legat. 30. in edit. Græca, vel 31. in Græco-latina.] licet ipse in oratione quam Trogus Pompeius commemorat, & Cappadocia filium suum educatum quam jure gentium victor occupaverat, & regem Bithyniæ Chrestum a se in gratiam Romanorum occidit fuisse, afflueret. [Justin. lib. 38. cap. 5.]

Mithridates societatem cum Tigraue, bellum adversus Romanos gesturus, junxit: pactique inter se sunt, ut urbes agrique Mithridati, homines vero & quæcunque auferri possent Tigrani cederent. Et quantum bellum suscitaret intelligens, legatos ad Cimærios, alios ad Gallogræcos, & Sarmatas Bastarnasque, auxilium petendum misit. Nam omnes has gentes, Romanum meditabundus bellum, variis beneficiorum muneribus jam ante illexerat. A Scythia quoque exercitum venire jussit. [Justin. lib. 38. cap. 3.] omnes qui Tanaim & Istrum paludemque Mæotidem accolunt ad exequenda jussa ejus paratos habens. In Egyptum quoque & Syriam misit qui societatem regum ei compararent. Naves stratas habuit 300. & alias insuper ædificabat: accitis è Phœnicia & Egypto proretis ac gubernatoribus. Paternum & ipse regnum habuit viginti millia stadiū patens in longitudinem; multasque circumvicinas gentes acquisivit, & inter eas Colchos gentem bellicosam. [Appian. in Mithrid. pag. 178. & 180.] Possedit enim regionem quæ Haly fluvio determinatur; usque ad Tibarenos & Armenios, atque intra Halyn usque ad Amalstrin ac Paphlagoniæ quasdam partes. Adjecti autem ditioni suæ etiam oram maritimam versus occasum usque ad Heracleam: in diversam vero partem Ponto adjecti quæ sunt usque ad Colchidem & Armeniam minorem. [Strabo, lib. 12. pag. 540, 541.] Gentes 25 sub ditione eum habuisse, scribit A. Gellius, [lib. 17. cap. 17.] 22. Valerius Maximus, [lib. 8. cap. 7.] Quintilianus, [lib. 11. cap. 2.] Plinius [lib. 7. cap. 24. & lib. 25. cap. 2.] earumque omnium linguas percussisse, neque cum subditis collocutum unquam fuisse per interpreterem. Gentium quoque 22 ore locutum eum fuisse, in Sexti Aurelii Victoris lib. de viris illustrib. cap. 76. legimus: licet pro 22, libri Manuscripti 30 numerum hic exhibeant.

Quum Romani legati, cum Cassiano milite aliisque copiis è Galatia & Phrygia contractis Nicomedem in Bithyniam, Ariobarzanes in Cappadociam reduxissent: ambobus mox suadebant, ut vicinam Mithridatis ditionem incursionibus vexando materiam belli quaererent; ostentantes spem auxilii. Neuter tamen vicinum tam potentem lacessere armis ausus est: sed urgentibus legatis, Nicomedes, qui magnam pecuniam pro restitutione ducibus & ipsis legatis ex pacto debebat, magnam etiam, alias à Romanis Asiaticis ad usuram acceperat, quæ tum repetebatur, invitus in ditionem Mithridatis irrupit, & usque Amalstrin urbem populatus est, nemine vetante occurrente, nam Mithridates, quamvis paratas haberet copias, tamen cedebat, ut multas justasque causas belli haberet. [Appian. Mithridatic. pag. 177. cum Livio, lib. 74. & Dion. legat. 30. vel 31.] de qua Romanorum injuria ita illum conquentem in epistola ad Artacem, libro 4. Historiarum inducit Salustius. *Nam quid ego me appellem? quem disjunctum undique regnis & tetrarchiis ab imperio eorum, quia tanta erat divitem, neque vitium esse, per Nicomedem bello lacessiverunt, sceloris eorum haud ignarum, & ea qua accidere testatum antea.*

Ubi Nicomedes cum magna præda domum rediit, Mithridates ad Romanos duces legatosque, quorum voluntate hæc facta non ignorabat, Pelopidam oratorem misit, de injuriis à Nicomede illatis exposciturum. Cumque Nicomedis legati culpam in Mithridatem, à quo primum injuriæ initium factum esset, conjicerent: Romani responderunt, neque placere sibi Mithridatem molestia affici à Nicomede, neque ut Nicomede bellum inferretur passuros. Itaque Mithridates, ut aperte à Romanis læsus, misit cum magna manu filium Ariarathem ad occupandum regnum Cappadociæ: qui mox Ariobarzanes pulso ibi regnavit. [Appian. in Mithridatic. pag. 179. cum Livio, lib. 76. & 77. Eutrop. lib. 5. & Orofio, lib. 6. ap. 2.] Maltino sive M. Altinio, Romano legato, etiam ibi superato. [Justin. lib. 38. ap. 4.]

Romani Mithridates legatos misit, petens à Romanis; ut, si Nicomedem pro amico haberent, vel persuaderent, vel cogerent hominem ex æqui justique ratione secum agere: sin autem, hostis ulciscendi potestatem sibi facerent. Romani non modo nihil eorum egere, quæ volebat; sed etiam minas addidere, ni Cappadociam Ariobarzanes restitueret, pacemque cum Nicomede coleret. Simul legatos ipsius eo die discedere jusserunt: ac præterea prohibuerunt, nisi parvisset imperio, nullum ut amplius legatum mitteret. [Dio, legat. 31. vel 32.]

Interim vero Pelopidam ad Romanorum duces Mithridates ablegavit; ut eis significaret se legatos questum de illis ad Senatum misisse, & ut ibi ad causam dicendam adessent denuntiaret, neve quicquam absque communi Senatus Populique Romani decreto inciperent. Cujus oratio quum visa illis esset insolentior, jusserunt Mithridatem abstinere à Nicomede & Cappadocia (sibi enim curæ fore ut mox in eam restitueretur Ariobarzanes:) Pelopidam autem statim castris excedere, & nisi Rex jussa faciat, non redire amplius. Cum hoc responso dimissus est,

non sine custodia, ne quem obiter corrumpere. [Appian.]

Statim vero Romani duces, non expectata ex Urbe de tanto bello Senatus aut populi sententia, è Bithynia, Cappadocia, Paphlagonia & Gallogræcia copias contraxerunt; quibus se L. Cassius, cum quo Asiam obtinebat, adiunxit exercitus. Divisisque copiis, Cassius castrametatus est in confinio Bithyniæ & Galatiæ, Manius Aquilius qua transitus patebat Mithridati in Bithyniam, Q. Oppius in finibus Cappadociæ: singuli cum 40 peditum equitumque millibus, Habebant & classem circa Byzantium, cui Minutius Rufus & C. Popilius præerant, ad oris Ponti custodiam. Juvabat eos & Nicomedes cum peditum 50, equitum 6 millibus. [Idem.]

Mithridates in exercitu proprio habebat 250 peditum, 40 equitum millia, 300 naves rectas, 100 dicota, & alium apparatus pro ratione tam numerosæ militiæ. Præerant autem his copiis Neoptolemus & Archelaus duo fratres; & ipse Rex per se administrabat plurima. Inter auxilia vero Arcathias Mithridatis filius adduxerat ex Armenia minore 10 millia equitum: Dorylaus phalangitis (gravis peditum armaturæ) præerat, Craterus 130 falcatis curribus. [Id.]

Ut ad Annium fluvium in latis campis conspexerunt se Nicomedes & duces Mithridatis (ipse enim non aderat) instruxerunt acies: Nicomedes omnes suos, Neoptolemus & Archelaus expeditos tantum & equites Arcathiz & currus aliquot: nam phalanx adhuc erat in itinere. Diu vero alternante victoria, Mithridatis duces, licet militum numero inferiores, incredibili strage à falcatis curribus edita, Nicomedem cum suis in Paphlagoniam fugere cœgerunt; castrisque & pecuniis hostium sunt potiti. [Id. cum Memnone cap. 33. & Strabone, lib. 12. pag. 562.]

Nicomedes ita fugatus, prope Manium Aquilium castra admovit. Mithridates Scorobam montem ascendit, qui est Bithynorum & Ponticorum confinium. Ejus antecursores 100 equites Sarmata, cum forte offendifsent 800 Nicomedis equites, ceperunt ex eis aliquot. Manium Aquilium retrocedentem Neoptolemus & Nemanus Armenius circa primum Pachium vicum assecuti hora septima, quum abiisset Nicomedes ad Cassium, cœgerunt pugnare, ducentem equitum quatuor millia, peditum vero decuplum: cæsisque decem millibus, 300 vivos ceperunt. Ipse vero Aquilius, castris amissis, fugiens ad Sangarium fluvium, noctu eum traiecit, & evasit in Pergamum. [Appian. cum Livio, lib. 77.]

Cassius & Nicomedes, & cæteri quotquot legati Romani aderant, moverunt castra in Leontocéphalen, castellum Phrygiæ munitissimum: ubi novitiam tironum multitudinem ex opificibus aut agricolis aut plebe infima collectam armis exercebant, & novos ex Phrygibus delectus faciebant. Sed quum utriusque pigri essent ad officium, dimissis omnibus recesserunt: Cassius cum suis copiis Apameam, Nicomedes Pergamum, Aquilius Rhodum versus. Quæ ubi audierunt oris Ponti custodes, dispersi sunt; claustris Ponti & Nicomedis navibus Mithridati traditis. [Appian.]

Captivos omnes in bello isto comprehensos Mithridates cum viatico ad suos remisit, ut apud hostes clementiæ opinionem sibi pararet. [Id.] Quæ ejus humanitas quum omnium sermonibus celebraretur, statim universæ civitates certatim se ejus partibus adjunxerunt. Itaque cernere erat legatos singulatum civitatum decretis publicis eum invitantes, Deumque ac Servatorem appellantes. Adventuque Regis cognito, cuncti è civitatibus effusi in veste candida illum ingenti lætitia excipiebant. [Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii. pag. 401.] angustiori honore quam pro mortalium sorte Deum appellantes & implorantes. [Athenæus, lib. 5. cap. 11.] dominumque patrem, conservatorem Asiæ, Evium, Dionysium, Nyfium, Bromium, Bacchum nominantes. [Cicero, pro Flaco.] Qui Bacchi, præ aliis, titulus quamobrem illi fuerit attributus, in primo Sympoticorum libro Plutarchus explicat.

Mithridates igitur, in Italiam Nicomede se subducente, primo aditu occupata tota Bithynia, obibat eam, civitates constituens & ordinans. [Memnon. cap. 33. Liv. lib. 76. & 77. Strabo, lib. 12. pag. 562. Appian. pag. 183.] Phrygiam deinde provinciam populi Romani cum ingenti exercitu intravit. [Liv. lib. 77.] ibique usus est Alexandri diversorio: faustum omen putans si ubi Alexander interquievit, pernosceret Mithridates. atque ita & Phrygiæ reliqua, & Mysiam Asiæque, Romanorum provincias recentes, percurrere usque ad Cariam & Lyciam. [Appian. pag. 183.]

Mithridates, missis circumquaque suis ducibus, subegit Lyciam & Pamphyliam aliaque usque Ioniam. [Appian. pag. 184.] Paphlagoniam quoque invasit, pulso ex ea rege amico populi Romani Pylamene. [Eutrop. lib. 5. Orof. lib. 6. cap. 2. cum Appiano in Mithridatic. pag. 209.]

Athenionem, Athenionis Peripatetici ex serva Egyptia filium, (qui à mortuo domino hæres relictus, & Athenis in civitatem adscriptus, Aristonis assumpto nomine adolescentulos in rhetorica & Peripatetica philosophia instituebat) legatum athenienses ad Mithridatem miserunt. Qui in regionum amicorum numerum receptus, litteris suis ad rerum novarum spem eos erigebat. [Athenæus, lib. 5. cap. 10. & 11. ex Posidonii Apamæni historia.] Homo ex impudentia simul ac sævitia conflatus; qui ex Mithridatis vitis teterrima quæque quasi quandam in se colluviem traxerat. [Plutarch. in Sylla; & ejus exscriptor Dio, in Excerptis Valesii. pag. 649.]

Quum Laodicensibus Lycum fluvium accolentibus, ad quos Q. Oppius Pamphyliæ Pro-

consul cum equitibus & mercenario milite se receperat. per præconem Mithridates securitatem promississet, si Oppium ei dederent; mercenarios quidem dimiserunt, ipsum vero Oppium adduxerunt ad Mithridatem, præcedentibus licitoribus in ludibrium. Eum Mithridates secum circumducebat, ostentans captivum ducem Romanum. [Liv. lib. 78. *Athens. ut supr. cap. 11. Appian. pag. 184.*]

Prævalentibus per Asiam Mithridatis partibus, quum urbes omnes miro quodam impetu deficerent à Romanis, Lesbii non solum seipsos sed etiam Aquilium, qui Mitylenas confugerat ibique ex morbo curabatur, Regi tradere constituerunt. Itaque lectos juvenes corporum robore præstantes ad ejus divertorium miserunt: qui factò simul impetu correptum Aquilium vinxerunt, rati pulcherrimum se munus ac Mithridati gratissimum oblaturus esse. [Diodor. Sicul. in *Excerptis Valesii*, pag. 401.] Cum Aquilio quoque alios Mithridati vinctos Mitylenæ tradiderunt. [Vellei. *Patercul. lib. 2. cap. 18.*] Aquilium vero, legationis & belli hujus authorem præcipuum, vinctum in asino Rex circumvehebat; coactum suapte voce apud spectatores proclamare se esse Manium Aquilium. Idemque Manius longa nexu catena, cum Bastarne quodam procerò cubitos quinque, pedes ab equite interdum trahebatur. Tandem verberibus atque omni supplicio exercuciato Pergami aurum liquatum in os ejus infundi iussit Mithridates, corruptelas largitionum exprobrans Romano nomini. [Athena. & Appian. in *supr. cum Cicerone, in Orat. pro lege Manilia & lib. 5. Tusculan. quest. Livio, lib. 78. & Plin. lib. 33. cap. 3.*]

Ordinatis deinde satrapis adivit Rex Magnesium, Ephesum & Mitylenem, hilariter exceptus ab omnibus: Ephesii etiam Romanorum effigies apud se positas tollentibus. [Appian.]

Eo favore civitatum exceptus Mithridates, multum ibi auri argentique, studio veterum regum, magnumque belli apparatus invenit: quibus instructus, debita civitatibus publica privataque remisit, & vacationem quinquennii concessit. [Justin. lib. 38. cap. 3.] *Ego utns injuria, Nicomedem Bithynia expulsi, Asiamque spoliis regis Antiochi recepi, & Gracia dempsi grave servitium:* inquit ille, in epistola ad Arsacem; libro 4. Historiarum Salustii.

Ex Ionia revertens Mithridates cepit Stratoniceam, multavitque pecunia, & imposuit ei præsidium: ubi conspicatus formosam virginem Monimam Philopomenis filiam, recepit in suum gynæceum. Cum Magnetibus autem & Paphlagonibus Lyciisque, propter præsidia resistentibus, bellum continuabat. [Appian.] ubi Magnetes ad Sipyllum montem Archelaum illius ducem incursionibus fines suos vastantem, multis ex Barbarorum agmine caesis, vulneraverunt. [Pausan. in *Atticis*, pag. 18.]

Cleopatra Egypti regina, quum occultis insidiis filio Alexandro exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur: digna profus hac mortis infamia, quæ etiam matrem thoro expulit, & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit, & filio alteri in exitium acto bellum intulit, alteri erepto regno exitium per insidias machinata est. [Justin. lib. 39. cap. 4. cum Pausania in *Atticis*, pag. 8. Athenæo, lib. 12. cap. 27. & Eusebio in *Chronico.*] Regnaverat autem ille, simul cum matre, annos 18. [Porphyr. in *Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.*]

Ubi primum compertum est, scelere Alexandri matrem interfectam, concursu populi factò, ille civium metu aufugit. Post ejus fugam Alexandrini, missi in Cyprum legatis, leniori fratri Ptolemæo Lathuro inde revocato regnum Egypti reddiderunt: qui per annos 8 vel (ut exactius Porphyrius tempus expressit) annos 7. & menses 6. eo deinceps potitus est. [Justin. lib. 39. cap. 5. Pausan. Porphyr. & Euseb. ut supr.]

Anna prophetissa filia Phanelis, marito defuncto, vidua per 84 annos in Templo (usque dum Christum in eo præsentem vidit) jejuniis ac precibus vacavit, Deo serviens nocte ac die. [Luc. II. 37.]

Itali defectores ad Mithridatem miserunt, ut in Italiam adversus Romanos adduceret copias: ita enim facile conjunctis copiis posse Romanorum vires deturbari. Quibus ille responsum dedit, ducturum se copias in Italiam, postquam Asiam subegisset: id enim tum agebat. Eam ob rem Italici animos despondentibus, bellum Sociale sive Marsicum sopitum est. [Diodor. Sicul. in *Bibliotheca Ptoleii*, cod. 244.] In quo, inter externarum gentium auxilia missa populo Romano (à Livio in libro 27 commemorata, duæ quadrirèmes tectæ fuerunt, ab Heracleotis Ponti suppeditatæ; quarum in eorum historia Memnon meminit. [cap. 31.] Ab Italarum vero partibus, inter alios, Agamemnon Cilix pirata stetit: cujus, in *Excerptis Valesii* pag. 398. Diodorus Siculus, & in lib. 5. cap. 18. mentionem facit P. Orofius.

Mithridates, cives Romanos per urbes Asiæ dispersos consiliis suis impedimento esse intelligens, Epheso secretas litteras satrapis omnibus civitatumque magistratibus scripsit, ut universi ad eandem diem trigesimam invaderent armis Romanos Italosque hospites cum uxoribus, liberis, cæterisque ingenuis domesticis Italici generis, & occisos insepultos abjicerent: & bona eorum partim Regi, partim percussoribus cederent. Per præconem etiam interminatus est multam caesos sepelientibus aut vivos celantibus; præmio proposito iis qui latitantes tollerent: pollicitus servo libertatem si herum occideret, debitori vero creditorem necanti debite pecunie dimidium. His clam ad omnes simul scriptis, ubi statuta dies venit, nullo modo explicari aut comprehendi verbis potest, quæ tunc multitudo Romanorum civium caesa sit, quis mærorum plurimarum provinciarum, quis gemitus occidendorum pariter atque occidentium fuerit; cum singuli quique aut prodere innocentes hospites & amicos, aut ipsi periclitari pœna hospitum

cogerentur.

cogerentur. [*Appian, in Mithridatic. pag. 185. 206, 209. & 212. cum Cicerone, in Orat. pro lege Manilia, & pro Flacc. Memnone, in Excerpt. cap. 33. Livio, lib. 78. Velleio Patere. lib. 2. cap. 18. Floro, lib. 3. cap. 5. Eutrop. lib. 5. & Orofio, lib. 6. cap. 2.*]

Ibi Ephesi è Dianæ templo ab ipsarum statuarum complexu distractos interficiebant. Pergameni eos qui in ædem Æsculapii confugerant, quum nolent abscedere, statuis hærentes sagittis configebant. Adramytenni abnatare conatos in mare persequendo necabant, simulque infantes eorum submergebant. Caunii (Antiocho devicto attributi Rhodiis, & paulo ante à Senatu juri suo redditi) Italos qui ad sacratam ejus civitatis curiam confugerant ab ipsis aris protraxerunt: cæsisque prius in conspectu matrum infantibus, ipsas deinde, & postremo earum maritos, interemerunt. [*Appian, ut supr. pag. 185.*] Tralliani ipsi quidem neminem occiderunt sed, ne hospitum cade manus contaminarent scilicet, Theophilum quendam Paphlagonem virum trucem ad hoc mercede conduxerunt: qui in ædem Concordiæ conclusos tam immaniter contrucidavit, ut statuas complectentibus manus amputaret. [*Id. ibid. cum Dione, in Excerptis Valesii, pag. 642.*]

Apud Mitylenæos P. Rutilius Rufus exulans crudelitatem Regis in togatos, foccos & pallium assumendo, homo consularis vitavit. [*Cicero, pro C. Rubirio Posthumo.*] Ut Theopanis Mitylenæi, rerum Pompei Magni scriptoris, commentum nullo modo fuerit recipiendum: qui in arce *Kapè* à Pompeio recepta, inter alia Mithridatis arcana, Rutilii quoque orationem repertam esse prodidit, qua ad hanc Romanorum eadem Regem ille incitaverit. [*Plutarch. in Pompeio.*] Eujinodi vero vestitus mutatione & alii Romani, ut imminens periculum effugerent, tum sunt usi. [*Athenæ. lib. 5. cap. 11.*] Calaminæ quoque in Lydia fluctuantes insulæ multorum civium salus fuit. [*Plin. lib. 2. cap. 55.*] Occisorum tamen uno illo die numerus 80 millium fuit. [*Memnon. cap. 33. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 2.*] non 150, ut apud Plutarchum [*in Sylla,*] & eum secutum Dionem [*legat. 36. vel 37.*] ille relatus reperitur.

Mithridates in Coam trajecit: ubi exceptus à libentibus, Alexandri qui in Ægypto regnaverat filium, (& ipsum Alexandrum dictum,) cum multis pecuniis in Coo relictum à Cleopatra avia, & à Cois sibi deditum assumpsit educavitque regie; & è thesauris Cleopatræ magnas divitias, artificum opera egregia, gemmas, mundum muliebrem, magnamque vim pecuniæ misit in Pontum. [*Appian, in Mithridatic. pag. 186, 252, 253. & Bell. civil. lib. 1. pag. 414.*] Præter Cleopatræ vero thesauros, etiam Judæorum 800. talenta Mithridatem inde abstulisse, ex Strabonis Historiarum libris confirmat Josephus: quæ à Judæis Asiaticis, metu belli Mithridatici, deposita in ea insula fuisse existimat, ad Templum Hierosolymitanum descendenda. [*lib. 14. cap. 12.*]

Alexander, junioris Alexandri jam dicti pater, anno Ægyptiaci sui regni 19, (Cyprii, 26) ab Ægyptiis, ductore Tyrrho regum cognato, prælio navali victus, una cum uxore & filia ad urbem Lyciæ Myra fugere coactus est: unde in Cyprum declinans, à Charea navarcho prælio exceptus interiit. [*Porphy. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.*]

Athenio, sive Aristio, legatus ad Athenienses ex Asia à Mithridate remissus, tempestate Carystiam in Eubœa delatus est: ad quem inde referendum naves longas, sellamque argenteis sultam pedibus, Athenienses miserunt; maxima fere parte civitatis ad eum excipiendum effusa. Qui præfecturam urbis adeptus, sevam ibi tyrannidem exercuit; eorum qui Romanis favebant alios occisis, alios Mithridati traditis. Cujus tyrannidem multi fugientes, Amisum Atheniensem in Asia coloniam habitatum se contulerunt; ibique in civitatem recepti sunt. [*Posidonius Apamensis, apud Athenæum, lib. 5. cap. 11. cum Plutarcho in Lucullo, & Pausania in Atticis, pag. 18.*]

Quotquot Itali evaserunt ex Asia, Rhodi habebant receptaculum: & in his L. Cassius Proconsul à sic. Rhodii mœnia portusque munierunt, & instruxerunt machinis; nonnullis Telmisensibus & Lyciis adjuvantibus. Et adventante cum classe Mithridate, suburbia diruerunt, ne hostibus essent usui: navesque ad pugnam instruxerunt, alias à fronte, alias à lateribus. [*Appian.*] Sola vero navium multitudine inferiores, reliquis omnibus longe superiores erant. Namque & arte gubernatorum, & apta navium instructione, & peritia remigum, & militum fortitudine, scientia demique ac virtute præfectorum Rhodii præstabant. Contra autem Cappadoces imperiti navalis pugnae & inexercitati & quæ exitii causa solet esse, incompositi agebant. [*Diodor. Sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 402.*]

Cappadoces navale prælium, sub oculis ac conspectu Regis sui ineuntes, animorum alacritate benevolentiam suam illi approbare cupiebant. Cumque navium duntaxat numero potiores essent, omni arte circumvenire hostium classem atque intercipere conabantur. [*Diod. ib.*] Tandem vero Damagoras classis Rhodiorum præfectus post Solis occasum cum sex navibus 25 regias adortus, duas ex eis demersit, duas item alias in Lyciam compulit: & nocte in alto exacta reversus est. In quo certamine, navem Mithridatis suos hortantis Chia focia per tumultum impacta concussit: propeque fuit, ut ipse Rex in hostium veniret manus. Quod ille non dissimulans postea, gubernatorem & proretam affecit supplicio; atque Chiis iratus est omnibus. Deinde terrestres copias, ad Mithridatem ex Asia navigantes in onerariis & triremibus, turbo repentinis ad Rhodum transversus appulit. Quas turbatas adhuc tempestate dispersasque aggressi Rhodii, partim ceperunt partim perforarunt incenderuntque; & 400. viros captivos abduxerunt. Ad extremum Mithridates, sambuca machina & scalis ad urbis oppugnationem frustra admotis, victus cum ignominia à Rhodo recessit. [*Appian, cum Memnone, cap. 33. & Livio, lib. 78.*]

Obſeſſis deinde Patavis, cædebat Latonæ lucum ad machinas, donec minaci ſomnio juſſus eſt abſtinere à ſacris arboribus: relictoque ad bellum in Lycia continuandum Pelopida, Archelaum miſit in Græciam, ut ſuadendo cogendoque quotquot poſſet civitates ad partes ſuas adduceret. Ipſe poſthac pleraſque curas committens ſuis ducibus, delectus habebat militum & arma fabricabat, & oblectabat ſe cum Stratonicensi muliere Monima; & pro tribunali cognoscebat cauſas eorum qui dicerentur inſidiari ejus ſaluti, aut res novas moliti, aut quomodo- cunque proclives. [*Appian. pag. 188.*]

Archelaus præfectus Regis cum 120 millibus equitum ac peditum in Achaïam præmiſſus, Athenarum civitatem ab Ariſtione Athenienſi traditam accepit. [*Liv. lib. 78. Eutrop. lib. 5. Oroſ. lib. 6. cap. 2.*] Profectusque cum claſſe & cibariis Delum, quæ ab Athenienſibus deſecerat, & alia caſtella expugnavit. Pecuniam quoque Apollini dicatam è Delo Athenienſibus per Ariſtionem miſit, miſſis ſimul ad cuſtodiam pecuniæ duobus millibus militum. [*Appian. pag. 188, 189.*] Apellicon vero Teius (ut refert Athenæus, lib. 5. cap. 11.) civis Athenienſis, & Athenioni ſive Ariſtioni illi ob ſectæ Peripateticæ ſocietatem conjunctiſſimus, cum cohortibus aliquot Delum celeriter proſectus, negligentius circa inſulam diviſis cuſtodiis, atque adeo poſt- e- riore inſulæ parte ſine præſidio & vallo relicta, ſecurus ibi commorabatur. Qua hominis ſocordia & imprudentia intellecta, Orobins (ſive Orbuius) exercitus Romani dux, cui Deli tutela commiſſa fuerat, nocte illi expoſitis ſuis militibus, ſopitos & ebrios adortus, Athenienſes ac eorum commilitones pecudum more trucidavit, numero 600. vivos cepit, ad 400. præclaro illo duce Apelliconte fuga clanculum elapſo. Multos, quos in villas fugientes erat conſpicatus, exuſit cum ipſis ædificiis, & helepoli cunctisque aliis ipſorum machinis obſidionalibus. Deinde trophæum erexit & aram, cui hæc inſcripſit:

Τοῖς ὃ θεοῖσις ἐρεῖ ἕως τῆος, ἢ ὀφεί Δῆλον

Μαργαρίτου Λοχαγῶν ἄλειου ἐν πελάγει.

Τῷ ἱερατῷ ὄτι τῆσιν Ἀττικαῖσι κτερίσιν.

Κοινὸν Ἄρη βασιλῆα Καππαδοκῶν διώου.

Hic peragrina jacet gens, circum littora Deli

Quæ pugnant animas perdidit in pelago,

Insula Cœropidum quum devastata tumultu est,

Illis Cappadocum juncta ubi turma fuit.

3917

Metrophanes ſubmiſſus à Mithridate cum alia manu militum, Eubœam & agros Demetriadis Magnetiæque, quæ civitates à factione regia abhorrebant, populabatur. Quem Brytius (ſive Brutius Sura, prætoris Macedoniæ Sentii legatus, ut Plutarchus indicat) aggregiſſus è Macedonia cum exiguis copiis, navali pugna certavit: demerſaque una nave magna & una hemiolia; omnes ſocios navales qui in eis fuerant occidit, inſpectante Metrophane. Ille vero ter- ritus fugit: quem ſecundo vento navigantem cum Brytius aſſequi non poſſet, Sciathum in- ſulam expugnavit, quæ prædonum barbarorum erat receptaculum. Quibus in poteſtatem redactis, ſervos in cruce egit, liberos abſciſcis manibus mulctavit. [*Appian.*]

Ex filiis Mithridatis, unus in Ponto & Boſphoro vetus regnum uſque ad ſolitudines ſuper Mæotim lacum, adverſante nullo, obtinebat; alter Ariarathes ingentibus copiis Thraciam & Macedoniam inſiſtebat ſubigere. Duces ejus cum exercitibus alias oras domabant: quorum Archelaus princeps claſſe ferme totum obtinens pelagus, inſulas Cycladas in ditio- nem redigebat, aliasque quotquot intra Maleam poſitæ ſunt. [*Plutarch. in Sylla.*] Eretria quoque & Chalcide, adeoque tota Eubœa, ad Mithridatis partes accedente. [*Memnon. cap. 34.*]

Lucius Sylla, diſceſſum ejus urgente Conſule L. Cornelio Cinna, Proconſulari poteſtate cum quinque legionibus & cohortibus aliſque aliquot ad bellum Mithridaticum gerendum in Græciam proſectus eſt. [*Plutarch. in Sylla. Dio, in Excerpt. Valeſ. pag. 642. Appian. in Mithridatic. pag. 190. & lib. 1. Bell. Civil. pag. 399.*] Sedebat tum Pergami Mithridates, opes, dynaſtias & dominatus amicis diſperſiens. Memorant, quo tempore claſſem Sylla ab Italia ſolvit, inter alia quæ agenti Pergami Mithridati oblata fuerunt prodigia, Victoriæ cor- onatam, quæ à Pergamenis ſuperne demittebatur machinis, quum pene attingeret caput ejus, delapſam coronam in theatro ad ſolum diſtractam fuiſſe: atque inde horrore populum, Mi- thridatem ingenti fuiſſe conſternatione percuſſum; licet omnia ei id temporis ex ſententia pro- cederent. [*Plutarch. in Sylla.*]

Inter reliqua prodigia, quæ Mithridati adverſus ſocios populi Romani bellum paranti ap- paruerunt, ſub conſulatu L. Syllæ & Q. Pompeii à Julio Obſequente commemorantur iſta. “ Stratopedo, ubi Senatus haberi ſolebat, corvi vulturem tundendo roſtris occiderunt. In “ eundem locum ſidus ingens cœlo demiſſum, Iſidis ſpecies viſa fulmine petere. Lucum Furiarum cum Mithridates ſuccenderet, riſus exauditus ingens, ſine authore. Quum aruſpicum “ juſſu virginem Furiis immolaret; è jugulo puellæ riſus ortus turbavit ſacrificium.

Romæ M. Cicero Moloni Rhodio dedit operam, & aëtori ſummo cauſarum, & magiſtro. [*Cicero, in Bruto.*] Alabandenſis hic è Caria fuit Orator: ut infra, ad annum Mundi 3927. ex Strabone declarabitur.

Sylla ingreſſus Atticam, miſſa parte copiarum ad oppugnandum in urbe Ariſtionem, ipſe recta Piræeum petiit, ubi Archelaus præfectus Mithridatis intra muros ſe receperat. [*Appian.*]

Hyeme

Anno Mundi 3518

Hyeme appetente, ad Eleusinem castrametatus Sylla, fossam à montibus ad mare profundam deduxit. Cumque navibus indigeret, Rhodum misit qui eas accerferent [*Id*]

Athenas, longâ fame fatigatas, Sylla tandem cepit: & quidem, ut ipse in Commentariis suis retulit. *Kalendis Martiis*, *ἡμερῶν ἡμέτερον μάλιστα τὴν νεύλην τὴν ἀπονεύειος μὲν, ἐν ᾗ τὸ πύργου καταμάματα πολλὰν τὴν διὰ τὴν ἐπιπέδου ἀπέδρε ἔτι εἰς ἄνω ἐκείνης δρῶν, ὡς τότε ἐ μετ' αὐτὴν ἔγινον* *ἡμερῶν ἡμέτερον μάλιστα ἐπιπέδου*, inquit Plutarchus; cum mensis Anthesterionis initio, quo Ogygii diluvii ab Atheniensibus celebrabatur memoria, diem illum conferens. Ut vero Lunaris Atheniensium Anthesterion Plutarchi ætate, Juliano Martio quandoque responderit: in vitiosa tamen anni ratione hoc tempore à Romanis observata, Kalendæ Martiæ in Posideonem potius Atticum & Julianum Decembrem incidisse possent videri.

Rhodii, quum non possent mare, vagantibus Mithridatis classibus, ad auxilium Syllæ ferendū trajicere, L. Lucullum virum inter Romanos illustrem, unum ex Syllæ legatis, jussit clam navigare in Syriam, Ægyptum & Libyam; collectisque navibus à regibus & civitatibus quæ exercerent rem nauticam, classem aliquam ad Rhodiam adjungere. Ille media hyeme, nihil infestum mare veritus, cum tribus Græcis myoparonibus & dicrotis totidem Rhodiis in tantum periculum se demisit vasti pelagi ac navium hostilium, quæ, quod mari potirentur, passim vagabantur frequentes. In Cretam tamen decurrit, eamque sibi adjunxit. [*Appian. in Mithridatic. pag. 192. Plutarch. in Lucullo.*]

Aristio tyrannus & cæteri, qui urbe capta in arcem Atheniensem confugerant, à Curione diu obsessi, aquæ penuria tandem pressi dedere se coacti sunt. Eodemque die & momento quo tyrannum ex arce Curio deduxit, coierunt ex sereno nubes; unde imber ingentibus fulus procellis arcem aqua implevit. Aristionem vero cum suo satellitio, quive magistratum aliquem gesserant, aut quomodoocunque à constitutionibus Romanorum post captam Græciam ordinatis susceperant, affecit Sylla supplicio: cæteris dedit veniam, [*Appian. ibid. pag. 195. 196. Plutarch. in Syllâ. Strabo. lib. 9. pag. 398.*] Aristionem, qui in Minervæ templum confugerat, inde extractum interfici jussit Syllam refert Pausanias. [*in Attic. pag. 18.*] Veneno à Sylla necatum eum fuisse dicunt alii. [*Plutarch. in Syllâ.*]

Magnesia, quæ sola in Asia civitas in fide manserat, summa virtute adversus Mithridatem defensa est. [*Liv. lib. 81.*]

Lucullus Cyrenzos continenter à tyrannis & bello exagitatos inveniens, Rempublicam eorum constituit & legibus firmavit. [*Plutarch. in Lucullo.*] Post libertatem enim à Romanis ante decennium illis donatam, Nicocratis & fratris ejus Leandri tyrannidem fuerant perpeffi, & ab ea nuper Aretaphilæ uxoris Nicocratis strenua opera liberati; ut in libello de virtutibus mulierum pluribus Plutarchus ostendit. Et post decennium alterum, Cyrene à Romanis provincia facta est: ut infra ad annum Mundi 3918. ex Appiano declarabitur. Hoc vero tempore, Judæorum seditione agitatam fuisse Cyrenem, atque ad eam sedandam Lucullum à Sylla fuisse missum; ex Strabonis Historiarum libris confirmat Josephus. [*lib. 14. cap. 12.*]

Dum Cyrenis cursum in Ægyptum Lucullus dirigit, piratarum incurfu omnia ferè amisit navigia. Incolumis ipse tamen Alexandriam magno cum honore est delatus. Classis enim ei universa, ut Regi naviganti fieri solebat, eximie exornata processit obviam: eumque Ptolemæus (Lathurus; cui *παλαίος*, vel adulescentis appellatio à Plutarcho parum appositè hic tribuitur) mitificâ humanitate excepit; & , quod duci extraneo ante eum delatum fuerat nemini, diversorium & cœnationem ei in regia dedit. Impensarum vero & sumptus non quantum cæteris, sed quadruplum tantum illi præbuit. Neque is tamen præter necessaria admisit quidquam: nec donum, licet missa fuerint quæ valerent 80. talentis, accepit. Dicitur autem neque Memphim adisse, neque quicquam ex celebratis Ægypti miraculis visisse, quod feriantis hæc spectatoris & delicati essent, non, sicut ipse, qui sub dio tendentem juxta hostium præsidia reliquisset imperatorem. [*Plutarch. in Lucullo.*]

Ptolemæum regem Alexandriæ Consuli Syllæ eum conciliavisse, scribit Aurelius Victor. [*de vir. illustr. cap. 74.*] At neque Consul tum Sylla fuit, sed Proconsul; neque Ptolemæus belli terrore societatem Syllæ admittere tum voluit. Naves tamen Lucullo, quæ prosequerentur eum in Cyprum, attribuit; consensuro salutandi colendique causa pretiosum smaragdum auro illigatum dedit, quod donum recusavit primum Lucullus: sed ubi insculptam imaginem suam monstravit Rex, veritus est rejicere; ne, si discedere inimico animo existimaretur, insidiz sibi mari pararentur. [*Plutarch. ut supr.*]

Lucullus cum navium manu quam in prætervehendo fecit ex opidis maritimis, repudiatis quæ sceleribus contactæ prædatoriis erant, in Cyprum trajecit. Nuntiato hostes sub promontoriis stare & ipsum captare, subdit classem omnem; civitatibusque de hybernis scripsit & annona, quasi illic ver expectaturus. Inde aspirante aura, navibus repente deductis, vela fecit. Interdium velis subductis & contractis navigans, noctu in altum datis, Rhodum applicuit fosses. [*Id. ibid.*]

Cinna Consul. L. Valerium Flaccum collegam suum cum duabus legionibus in Asiam misit, ut provinciæ præficeret & bellum contra Mithridatem gereret. Eum rei militaris imperitum comitatus est unus ex senatoribus C. Fimbria, vir non contemnendæ autoritatis apud milites: quem Flacci legatum Livius, Aurelius Victor & Orofius, *καταστάτην* Dio, *quastorem præfectum equitum* Velleius Paterculus appellat. Datum his à Senatu mandatum est, ut

I. Vffer. *Annal. p. post.*

D d d Syllam

4628 86

Syllam, si partes Senatus tueretur, adjuvarent; sin minus, cum ipso prius manus conferent. E Brundisio vero trans mare illis navigantibus, multæ naves tempestate confractæ sunt; & præcursorias earum incendit novus à Mithridate submissus exercitus. (*Memnon. cap. 36. Liv. lib. 82. Strabo. lib. 13. pag. 594. Vellei. Patere. lib. 2. cap. 24. Dio. in Excerpt. Valesii, pag. 650. Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 396. & in Mithridatic. pag. 204. cum Orofio, lib. 6. cap. 2.*)

Dux Mithridatis Taxiles ex Thracia & Macedonia cum 100. millibus peditum, 10. equitum, curribus falcatis 90. movens, accivit Archelaum: qui commisit agminibus 120. millia hominum (plus quam 60. millia habet Memnon) sub signis ducebant; Thracum, Ponticorum, Scytharum, Cappadocum, Bithynorum, Galatarum, Phrygum, & aliorum è novis Mithridatis provinciis professorum. Sylla L. Hortensio assumpto, qui 6000. ex Italia adduxerat, cum his ad Chæroneam congressus est, equites habens non plures 1500. pedites non minus 15000. ut habet Plutarchus; ne tertiam quidem partem hostium numero æquans, ut Appianus, Victoriam tamen consecutus est Sylla: cæsis millibus adversariorum 110. (vel 100. ut in Livii epitome legitur) & castris expugnatis. Archelaus cum non multo pluribus quam 10. millibus Chalcidem effugit. Sylla de exercitu suo refert 14. (vel, ut alii, 15.) fuisse desideratos; quorum etiam duo sub vesperum adfuertint falso perisse crediti. (*Memnon, cap. 34. Liv. lib. 82. Plutarch. in Sylla. Appian. in Mithrid. Eutrop. lib. 5. Orof. lib. 6. cap. 2.*)

Audiens Sylla Flaccum, qui ex adversa factione fuerat Consul creatus, transmare cum legionibus mare Ionium, verbo contra Mithridatem, revera contra se, huic ut occurreret, contendit in Thessaliam. (*Plutarch.*) Cumque Flaccus vir malus, avarus & in puniendo crudelis, exosus esset omnibus militibus: eorum pars, præmissa in Thessaliam, ad castra Syllæ tranfuit: reliquos Fimbria, melior Flacco dux visus & clementior, continuit ne deficerent. (*Appian. pag. 204.*)

Archelaus, quoniam Romani classe carebant, securè per insulas vagabatur, maritima populans; Cerinthum etiam obsidere ausus, facta ibi exscensione. Sed à Romanis quibusdam peregrinis noctu appetitus per insidias, celeriter conscensis navibus solvit inde, & rediit Chalcidem; archipirata quàm bellatori similior. (*Appian. pag. 199.*)

Mithridates audita tanta suorum clade territus, ut par erat; nihilominus novos delectus habuit ex omnibus sibi subjectis gentibus. Ratusque non defore qui sibi victo, vel nunc vel per aliam occasionem, struerent insidias; omnes suspectos colligebat, priusquam bellum denno crudeceret. (*Appian.*)

Ac primum Galatarum tetrarchas, & quos circa se habebat in amicorum cohorte, & qui nondum erant subditi, omnes necavit cum liberis & uxoribus; exceptis tribus fugâ servatis. Horum alios insidiis oppressit, alios una nocte peremit in convivio; putans neminem eorum in fide constantem permansurum, si Sylla veniret: confiscatisque bonis eorum, in civitates induxit præsidia, & genti satrapam Eumachum imposuit. Sed eum mox tetrarchæ qui evaserant, collecta ex agris manu clientum, ejecerunt cum suis præfidiis à Galatia: ut Mithridates nihil ea gente reliquum haberet præter pecuniam. (*Idem.*)

Chiis quoque iratus jam inde ex quo navis eorum imprudens in regiam impegerat in navali contra Rhodios prælio, primum publicavit bona civium qui ad Syllam profugerant; deinde misit qui apud Chios in factionem Romanam inquirerent. Postremo Zenobius (vel, ut Memnon vult, Dorylaus) cum exercitu eo appulsus, quasi trajecturus in Græciam, muros Chiorum & munitiora loca noctu occupavit: additisque ad portas custodiis, cives in concionem vocatos arma & obsides, selectos optimatum liberos, sibi tradere compulit; quæ omnia Erythras ille misit. Regiæ deinde venerunt literæ duorum millium talentorum multam à Chiis exigentes: ad quam solvendam ornamenta templorum & mundum muliebrem conferre coacti sunt. Zenobius vero, causatus deesse aliquid iusto pondere, in naves, seorsum viros, seorsum mulieres ac pueros, imponendos curavit; & agris inter Ponticos divisit, & divulsos à patria miseris Chios in Pontum Euxinum ad Mithridatem misit. (*Id. ibid. cum Memnone, cap. 35.*)

At Heraclenses, quibus cum Chiis amicitia intercessit, Ponticas in transitu naves quæ captivos vehebant adorti, ne resistentes quidem (non enim sat vitium erat) in urbem suam deduxere. Et tunc quidem large rebus necessariis suppeditatis Chios rescuerunt: postmodum vero, eximiiis affectos muneribus, in patriam restituerunt. (*Memnon, ut supr.*)

Ephesii Zenobium cum militibus accedentem iusserunt ad portam arma deponere, & cum paucis in urbem ingredi. Tulit hoc ille, & divertens ad Philopæmenem patrem Monimæ à Mithridate adamatæ, quem rex præsidem ac custodem ei civitati reliquerat, per præconem ad concionem evocavit Ephesios. Qui nihil suave ab eo expectantes, rem distulerunt in sequentem diem, & noctu congregati cohortatique se mutuo, Zenobium in carcerem trusum necaverunt: simulque muris apposito præsidio, multitudinem armatam centuriabant, fruges ex agris comportabant, & juventutem in sua potestate retinebant. Quibus auditis Tralliani, Hypæpeni, Mesopolitæ, & quidam alii (in quibus Smyrnæi, Sardi sive Sardienses & Colophonii, ab Orofio lib. 6. cap. 2. numerantur.) Chiorum calamitate perterriti, Ephesiorum exemplum imitabantur. (*Appian.*)

Fimbria, cum in itinere Flaccum longo intervallo antecurrisset, maximam tutandi opportunitatem nactus, ut militum benevolentiam sibi conciliaret, eis permisit uti agros

locorum

fociorum quasi hostiles vastarent, atque obvium quemque in servitutem redigerent. Quam milites licentiam libenter amplexi, intra paucos dies maximas sibi opes compararunt. Verum hi quos spoliaverunt, Consuli obviam profecti de injuriis sibi illatis graviter conquesti sunt. Qui cum rem moleste ferret, sequi se eos jussit ut sua singuli recuperarent; ac Fimbriæ interminatus mandavit, ut quæcumque per vim ablata erant, quamprimum dominis restitueret. Sed ille culpam quidem in milites, qui hæc jussu suo præstitissent, conferebat: clam tamen eos monebat ne mandatis parerent, neve quæ belli iure parta erant eripi sibi paterentur. Indeque cum direpta restitui Flaccus minaciter juberet, nec milites edicto auscultarent, magnus in castris tumultus excitatus est. (*Diodor. sicul. in Excerpt. Valesii, pag. 406 409.*)

Quum Sylla, Flacco occursum, ad opidum Meliteam venisset; diversis ex locis allatum est, regionem quam reliquerat à tergo ab non minore exercitu regio quam ante conculcari. Si quæ quem Dorylaus, Chalcidem appulerat grandi classe, qua advexerat armatorum 80. millia, qui erant in omnibus Mithridatis militibus optime exercitati & instructi, confestim Bæotiam incurrit, atque eam ora potius, contendit Syllam ad dimicandum elicere. (*Plutarch. in Sylla.*) Dorylaus hic Phylæteri, fratris Dorylai Tactici (de quo ad annum Mundi 3879. est dictum) filius, vna cum Mithridate enutritus fuerat: eiusque convictus consuetudine Rex adeo fuit delectatus, ut ad virilem ætatem perveniens non modo ipsum ad summos honores promoverit & Comanensi in Ponto sacerdotio donaverit, sed etiam cognatos ejus Dorylai Tactici & Sterotæ mulieris Macetidis filios, Lageram (cujus filia, matris Strabonis Geographi mater fuit) & Stratarcham, post patris eorum mortem Cnosso ad se evocaverit. (*Strabo lib. 10. pag. 477. 478 & lib. 12. pag. 557.*)

Dorylaus cum suis 80. (ut Plutarchus & Appianus, vel 70. ut Eutropius habet & Orosius) lectissimis millibus & Archelaus (pugnam prius frustra dissuadere conatus) cum decem quæ adhuc ex prioribus copiis reliqua habebat millibus, Syllam ad Orchomenum adorti, 15. suorum millia (ut Appianus & Orosius, vel 20. ut Eutropius) amiserunt: inter quos & Diogenes Archelai filius interfectus est. Renovata deinde pugna, reliquæ omnes Mithridatis copię extinctæ sunt. Nam 20. millia in proximam paludem pulsa, quum preces percussoribus suis non intellectas frustra effudissent, interemptæ sunt; totidemque alia in flumen coacta ac necata: reliqui miserorum passim trucidati sunt. (*Appian. cum Livio, lib. 82. Eutropio, lib. 5. & Orosio, lib. 6. cap. 2.*) Horum interfectorum sanguine paludes inundasse, & stagnum cadaveribus oppletum fuisse refert Plutarchus: ita ut suo quoque ævo, annis post eam pugnam prope 200. multi barbarici arcus, galeæ, loricarum ferrearum fragmenta & gladii, cæno repeterentur immerfa.

Archelaus ipse quum dies duos (ut apud Plutarchum Sylla dicit) vel triduo (ut in libro 5. habet Eutropius) nudus in Orchomeniorum paludibus latuisset, nactus naviculam, Chalcidem trajecit; & quicquid usquam erat copiarum Mithridatis convocavit propere. Sylla vero Bæotiam continuis defectionibus nutantem diripuit; transgressusque in Thessaliam, hyemavit, Lucullum expectans cum navibus. Et quia nihil comperit habebat de eo, fabricavit naves alias. (*Appian.*) Quamquam Archelaum cum classe regia Syllæ se tradidisse dicat Livius; (*lib. 82.*) & classem Syllam prodicione Archelai interceptisse scribat Aurelius Victor (*de vir. illustr. cap. 76.*) & privatum Syllæ cum Archelao commercium multis suspectum fuisse conflet; tum alias ob causas, tum quod agrum privatum in Eubœa (ubi Chalcis erat) decem millium jugerum Cappadoci donasset. Quas tamen suspiciones omnes in Commentariis suis ipse Sylla conatus est diluere. (*Plutarch. in Sylla; & eum secutus Dio, legat. 33. vel 34.*) licet altius hominum animis eas insedisset, ostendant illa in Mithridatis ad Arsacem epistola; (*in 4. lib. Historiarum Salustii: Incepta mea postremis servorum Archelaus, exercitu prodito, impedivit.* Et quod à Strabone est proditum: Archelao illi, qui contra Syllam bellum gessit, postea à Romanis, adeoque ab ipso Sylla & Senatu, honorem esse habitum. (*lib. 12. pag. 558. & lib. 17. pag. 796.*)

Byzantium interim Flaccus venit: ubi seditionem adversus eum Fimbria concitavit. Quum enim Flaccus militibus extra muros tendere jussis ipse Byzantium esset ingressus, hæc Fimbria occasione arrepta, causari cœpit Flaccum pecuniam à Byzantinis accepisse: hæc calumniam doctans, illum in urbe genium curare, dum ipsi sub pellibus asperitatem hyemis tolerarent. Quibus sermonibus incensæ milites, in urbem irruerunt; cæsisque nonnullis quos forte obviam repererant, per singulas domos dispersi sunt. (*Dio. in Excerpt. Valesii, pag. 650.*)

Per Byzantinorum fines in Bithyniam progressus L. Valerius Flaccus, Nicæa stativa habuit. (*Memnon. cap. 36.*) de quo Cicero, in oratione pro Flacco, hujus ipsius filio: *Vnum atque idem erat tempus, cum L. Flacco consuli (vel jam Proconsuli potius) portas tota Asia clauderent; Cappadocem autem illum (Mithridatem) non modo recipiebat suis urbibus, verum etiam ultro vocabat.*

Inter Fimbriam & Flacci Quæstorem lite quadam orta, quum ejus arbiter Flaccus nullam honoris Fimbriæ rationem habuisset; minatus est Fimbria (ut habet Appianus) se Romam reverfurum, vel (ut apud Dionem est) minatus est Flaccus se illum Romam invitum esse remissurum. Quæ ex causa quum Fimbria convitiis Flaccum onerasset, Flaccus potestatem ei ademit & successorem dedit. (*Appian. pag. 204. Dio. in Excerpt. Valesii, pag. 650.*)

Fimbria per simulatam ita dimissus. (*Aurel. Victor. de vir. illustr. c. 70.*) ad milites qui Byzantii agebant abiit, eosque ut Romam abiturus salutavit, litterasque ab iis ad familiares

poposcit: injuriam sibi illatam identidem gemens, monensque ut beneficiorum suorum meminissent, ac sibi met ipsi diligenter caverent; Flaccum scilicet ipsis insidiari obscure significans. Quos quum dictis suis auscultare, ac sua causa bene velle, Flaccum vero suspectum habere perspiceret; consensu suggesto eos aperte adversus Flaccum concitavit: atque inter cætera criminatus est, eum accepta pecunia illos proditurum, (*Dio, ut supr.*)

Fimbria, Helleponto iterum trajecto, milites ad rapinas atque omnis generis flagitia cohortans, pecunias extorquere à civitatibus cœpit, easque inter milites dividere: qui effrænem licentiam nacti, ac spe ingentis lucri illecti, eum tamquam optime de omni exercitu meritum diligebant. (*Diodor. Sicul. in Excerpt. Vales. pag. 409.*)

Flacco classe Chalcedonem petente, absentia illius occasione arrepta, Fimbria primum Thermo prætorii ab eo relicto fasces abstulit, quasi hunc magistratum ipse accepisset ab exercitu: deinde Flaccum indignabundum & ideo revertentem coëgit fugere; donec ille in ædes quasdam privati hominis refugus, noctu mœnibus transcensus, primum Chalcedonem, inde Nicomediam se proripuit, & ejus civitatis portas clausit. Sed Fimbria superveniens, occidit protractum è puteo Romanum consulem (vel consularem potius, ut eum Velleius hic appellat) & hujus belli ducem. Caput Flacci abscissum projecit in mare; truncum reliquum inssepultum reliquit. (*Appian. pag. 204. 205. cum Memnone, cap. 36. & 42. Livio, lib. 82. Velleio Patere, lib. 2. cap. 24. Strabone, lib. 13. pag. 594. Aurelio Victore de viris illustr. cap. 70. & Oroso, lib. 6. c. 2. Nicomediam vero exercitui in prædam concessit. (Diodor. Sicul. in Excerpt. Vales. pag. 409.)*)

Mithridates, misso contra eos qui ab ipso desciverant exercitu, in vi receptos sæviebat graviter. (*Appian. pag. 202.*) Expugnata ab eo urbes in Asia sunt, & crudeliter direpta provincia. (*Liv. lib. 82.*) Timens tamen aliorum defectionem, civitates Græcas libertate donabat; debitoribus remissionem per præconem pollicens, inquilinis verò jus civitatis in sua cuique urbe, & servis libertatem: sperans fore, quod & accidit, ut obræati, inquilini, servique hoc beneficio devincti potentiam ipsius propugnarent acriter. (*Appian. ut supr.*)

Interea Mynio & Philotimus Smyrnæi, Clithenes & Asclepiodorus Lesbii (omnes familiares Regis, Asclepiodorus vero etiam dux aliquando mercenariorum ejus militum) conspirarunt in Mithridatem. Cujus conjurationis ipse Asclepiodorus fuit index: & ut verbis suis fidem pararet, effecit ut Rex sub lecto quodam Mynionem audiret. Ita proditis insidiis, socii conspirationis excruciatii perierunt: sed eadem de multis suspicio suborta est. Ut vero etiam Pergamæni 80. ob similia consilia capti sunt; & in aliis civitatibus alii, scrutatores misit Rex circa omnes populos; qui inimicos suos quisque indicando, sustulerunt circiter 1600. homines. Accusatores vero ipsi non multo post aut à Sylla sunt affecti supplicio, aut seipsum interemerunt, aut fugienti in Pontum Mithridati se adjunxerunt comites. (*Appian. ibid. & pag. 213. cum Oroso, lib. 6. cap. 2.*)

Inter alios, Mithridatis prætor Diodorus, qui se Academicum philosophum & causidicum & rhetorem profitebatur, senatum Adramyttenorum in gratiam Regis occidit. Cumque in Pontum cum illo abiisset: eo postea dejecto, ut criminum ipsi intentatorum dedecus evitaret, inedia seipsum confoxit. (*Strabo, lib. 13. pag. 614.*)

L. Lucullus, ad classem quam è Cypro, Phœnicia & Pamphylia collegerat navibus Rhodiis additis, vastavit oras hostiles, & cum Mithridatis classe velitatus est obiter. (*Appian. pag. 207. 208.*) Coos & Cnidios induxit, ut ejecto præsidio regio ferrent secum arma in Samios. Chio regios exegit. Colophonios, comprehenso eorum tyranno Epigonio, afferuit in libertatem. (*Plutar. in Lucullo.*) Per Murenam in Asia classem Mithridatis Syllæ conciliavit. (*Aurel. Victor. de viris illustr. cap. 74.*)

C. Fimbria, cæso in Bithynia Flacco & exercitu occupato imperator jam appellatus, (ut est apud Velleium, lib. 2. cap. 24.) civitates, alias voluntate ipsarum, alias vi sibi adjunxit, (*Memnon, cap. 36.*) Multos vero, non ex æquo & bono, sed iracundia & crudelitate adductus, neci dedit. Indeque, quum palos aliquot, quibus religatos homines virgis ad mortem cedere erat solitus, defigi in terram jussisset; postquam multo plures esse palos quam damnatos animadvertit; quosdam ex circumstantibus comprehendi & ad vacuos deligari jussit, ut ne frustra statuti esse viderentur. (*Dio, in Excerpt. Valesii, pag. 653.*)

Idem cum Cyzicum tanquam amicus introisset, opulentissimos quosque variis criminacionibus appetiit: duosque ex his civitatis principes captis damnatos, ad incutiendum cæteris terrorem, virgis cæcos securi percussit, & bona eorum publicavit; atque ita reliquos timore percussos conferre sibi integra patrimonia coëgit. (*Diodor. Sicul. ibid. pag. 409.*)

Mithridatis filius, Mithridates & ipse dictus, cum Taxile & Diophanto & Menandro ductorum præstantissimis conjunctus, & magno agmine instructus, Fimbriæ occursum. Cumque illi numero militum superiores essent, detrimenta in conflictu Fimbria accepit. Sed cum ad flumen quoddam perventum esset, quod utrumque exercitum dividebat, imbre sub auroram forte effuso, ex improvviso Fimbria flumen transgressus, hostes in tentorii somno gravatos ita oppressit, ut ne sentirent quidem; & magna strage edita, præfectorum non multi & equites necem effugerent. (*Memnon, cap. 36.*)

Inter eos Mithridates Regis filius ex Asia ad Miletopolim fugatus, inde Pergamum ad patrem, una cum equitum comitatu, salvus evasit. Fimbria vero stationem Regis invadens,

ipsum

ipsum Pergamo expulit : urbeque capta, fugientem in Pitanem infecutus, obfessum fossa circumdare conatus est. (*Id. ibid. Liv. lib. 38. Appian. pag. 205. Plutarch. in Lucullo. Aurel. Victor. de vir. illustr. cap. 70. Oros. lib. 6. cap. 2.*)

Mithridates, premente eum ex terra & circumfidente Fimbria, mare respiciens, omnes undique contraxit & accessit ad se classes; quod cum acri viro & victore signa conferte dubitaret. Quod advertens Fimbria, quia classe deficiebatur, misit ad Lucullum oratum classem ut adduceret, ac sibi præsto esset ad infestissimum populo Romano atque atrocissimum omnium regum capiendum. Et profecto cœpisset, si Lucullus civilibus discordiis curam Reipublicæ prætulisset, eumque mari coarctare objecta classe voluisset. Sed ille non auscultans. Mithridati copiam fecit mari elabendi & Fimbriæ deludendi exercitum. (*Plutarch. & Oros. ibid.*)

Mithridate igitur consensu navibus Mitylenen fugiente, Fimbria provinciam obeundo multabat factionem Cappadocum, & agros populabatur excludentium se mœnibus. (*Appian. ut supr. Plurimisque civitatibus ad Romanos deficiantibus, magnam partem Asiæ recepit. Memnon, cap. 36. Liv. lib. 83.*)

Ilienſes autem oppugnati ab eo confugerunt ad Syllam: qui quum se venturum promississet, denuntiaſſetque Fimbriæ ut abſtineret à ſuis dedititiis, laudavit ille jam reverſos in populi Romani amicitiam; nihil tamen intereſſe dicebat utri deditiorem facerent, ſe enim ambos juxta cives Romanos eſſe & ab Ilienſibus oriundos. Undecimo vero die in urbem irrumpens, intra undecim dies in poteſtatem ſuam redegit ſe eam urbem jaſtabat, quam Agamemnon mille navium claſſe & totius Græciæ exercitu inſtructus non niſi ægre decimo cepiſſet anno. Cui quidam Ilienſium ſic reſpondit: *Non enim erat nobis Hector, qui pro urbe propugnaret.* Obvium vero quemque nullo diſcrimine ille obruncavit, & urbem prope univerſam incendit. Eos qui legatione ad Syllam functi fuerant necavit variis cruciatibus: ac ne à ſacris quidem abſtinet; imo nec ab iis qui in Minervæ templum confugerant, quos cum ipſo ſano combuſſit. Quin & mœnia diruit: ac poſtridie obivit urbem, circumſpiciens nunquid ſuperſeſſet reliquum; effectique ut neque area ulla relinqueretur, neque ſtatua. (*Liv. lib. 83. Strabo, libro 13. pag. 554 Appian. pag. 205. Dio, in Excerpt. Valeſ. pag. 653. Oros. libro 6. cap. 2.*)

Quum Ilium, quod tardius portæ patuiſſent, incendi Fimbria juſſiſſet; Minervæ templum inviolatum ſteſſit ſcribit Aurelius Victor. (*de vir. illustr. cap. 70.*) quod, ut ille ait, *divina majeſtate ſervatum nemo dubitavit.* At templum illud tum deſlagraſſe, & inter ruinas ejus Palladium, antiquiſſimum illud ſimulachrum quod à Diomede & Ulyſſe belli Trojani tempore ſublato putabatur, integrum inventum fuiſſe, Julius Obſequens & Appianus confirmant. Quod quidem ſimulachrum à Fimbria tum indicatum, Romam poſtea fuiſſe advectum, ad librum ſecundum Æneidos notavit Servius: quamquam non Romæ ſolum, ſed etiam Lavinii, & Luceriæ, & Siritide, ejuſmodi oſtenſas fuiſſe Minervæ imagines, quaſi ab Ilio allatas, nos Strabo doceat. (*lib. 6. pag. 264.*) Preſentem verò Ilienſium cladem deſinentem Olympiade CLXXIII. contigiffe ſcribit Appianus: (*pag. 206.*) atque inter eam & priſcam illam ſub Agamemnone expugnationem, à quibuſdam annos numeratos fuiſſe 1050. cum juxta Eratoſthenis, Appollodori & Diodori Siculi rationes, ab Ilii excidio ad annum quartum Olympiadis CLXXIII. (quo hæc deſolatio facta eſt) anni interceſſerint 1099.

Lucullus primum circa Leſton Troadis regiam claſſem ſubito oblatam proſtigavit. Iterum ad Tenedum appetentem ſe majore apparatu percipiens Neoptolemum, provectus eſt ante aciem quinqueſtemi Rhodia; cujuſerat Damagoras navarchus, vir cum Romanorum cupidus tum præliorum navalium ſcientiſſimus. Incurrente magno impetu Neoptolemo imperanteque gubernatori dirigere protam in hoſtem, veritus molem Damagoras navis regiæ & roſtri ærei vim, non ſuſtinuit fronte concurrere, ſed navem prope circumactam detorqueus inhiberi juſſit; atque ibi incurrentis icu excepto non eſt navis afflicta, quod eſſet partibus mari tectis illiſus. Interea ſociis advehentibus imperavit navem ſecti Lucullus: multiſque editis virtutis operibus avertit hoſtes, & Neoptolemum conſectatus eſt. (*Plutarch. in Lucullo.*)

Aretas Cœleſyriæ rex (vocatus ad imperium à Damascenis, propter odium quo Ptolemæum Mennæum proſequebantur) in Judæam profectus cum exercitu, devicto Alexandro Jannæo apud Adida, certis conditionibus reduxit ſuos unde venerat. (*Joſeph. lib. 13. cap. 23.*)

Cum Romæ Cinna & Carbo in clariffimos viros impotenti dominatione sævirent, major pars nobilitatis ad Syllam in Achaiam, ac deinde poſt in Aſiam perſugit: ita ut brevi in ejus caſtris ſpecies Senatus fuerit. (*Vellei. Patere. l. 2. cap. 23. Plutarchus in Sylla, & ex eo Dio, in Excerptis Valeſii, pag. 649.*) Orabantque eum omnes, ut periclitanti, imo jam perditæ patriæ ſubveniret. (*Entrop. lib. 5. Oros. lib. 5. cap. 20.*) Metella quoque illius uxor, ægre ſe liberofque neci ſubducens, domum ejus venit, nuntians domum & villas ejus ab inimicis incenſas, orantque ut opem urbi ferret. (*Plutarch.*)

Mithridates, reputans ex quo exercitum in Græciam miſit tam multos tam cito deſideratos, ſcripſit Archelao ut faceret cum Sylla pacem quam honeſtiſſimis poſſet conditionibus. (*Appian. pag. 206.*) Aſtuanti igitur Syllæ, ac neque patriam ſuſtinenti afflicta deſerere, neque quemadmodum decederet relicto bello Mithridatico expendenti negotiator Deliacus

Archelaus se obtulit; spem aliquam & mandata occulta ab regio duce Archelao adferens. Ea res adeo fuit cordi Syllæ, ut ipse ad colloquium Archelai properaret. Congressi in mari sunt circa Delum, ubi templum Apollinis est. Exorsus orationem Archelaus, postulavit à Sylla ut expeditione relicta Asiatica & Pontica, ad bellum civile proficisceretur: Regem ei argenti, navium, militum quantum vellet præbiturum. Excipiens Sylla hortatus est eum, Mithridatem ut relinqueret; ipse loco illius regnaret: appellaturum se eum socium & amicum Romanorum, si classem Regis sibi tradidisset. Proditionem Archelao detestante; pacis tandem cum Rege ineundæ leges à Sylla sunt propositæ. (*Plutarch. in Sylla.*) inter quas una erat, ut præsidia locis omnibus Rex deduceret, nisi quibus ante violatam pacem ea habuit. Quibus auditis, Archelaus continuo deducebat omnia præsidia: de cæteris conditionibus scripsit regi suo. [*Appian. pag. 207.*]

His pactis digressus Sylla, tendit per Thessaliam & Macedonia ad Hellepontem: honorificè Archelaum secum habens. Qui cum prope Larissam periculofum in morbum incidisset, Sylla inhibita profectio, non aliter ac si quispiam suis è ducibus & prætoribus fuisset, curam ejus habuit. Quod suspicionem auxit, haud bona fide ab Archelao ad Chæroneam pugnatum fuisset. [*Plutarch. in Sylla: & ex eo Dio, legat. 33. vel 34.*]

Legati à Mithridate ad Syllam eo venientes, ne Paphlagoniæ & navium traditio pacis ullo modo comprehenderetur petebant: æquiores conditiones altero imperatore Fimbria se imperaturos fuisse adjicientes. Quibus indignabundus Sylla respondit, & Fimbriam pœnas daturum, & se, quamprimum attigerit Asiam, visurum num pace an bello Mithridates opus habeat. Archelaus vero Syllam obsecrabat, ejusque prehensa dextra, lachrymans iram ipsius mitigabat. Impetravit denique, ut ipsemet ad Mithridatem ablegaretur. Nam aut præscriptis ab ipso legibus confecturum pacem; aut ni assentiretur ille, vel sibi vel illi (Græca enim hic variant) manus se illaturum. [*Plutarch. & ex eo Dio, legat. 34. vel 35. Appian. pag. 207.*]

3920 Alexander Jannæus, pace cum Areta facta, adversus vicinos (Iexennio ante mortem) exercitum ducens, Diam urbem vi cepit. [*Josepb. lib. 13. cap. 23.*]

Reversus à Mithridate Archelaus, apud Philippos in Macedonia Syllæ occurrit: omnia nuntians ex sententia esse, cupere autem ante omnia Mithridatem ipsum convenire. Unde Sylla per Thraciam duxit ad Cypselam; Lucullo, qui jam cum classe ad eum venerat, Abydum præmisso. E Chersoneso transitum tutum Lucullus illi præbuit, atque in transportando exercitu juvit. [*Plutarch. in Sylla & Lucullo. Appian. 207. 208.*]

Congressus est Sylla cum Mithridate ad opidum Troadis Dardanum. Habebat ibi Mithridates secum naves remigio instructas 200. & terrestrium copiarum 20000. equites 6000. & curruum falcatorum vim magnam: Sylla cohortes quatuor, & equites 200. Ibi colloquium est habitum, ambobus cum exiguo comitatu in campum progressis, inspectante utrinque exercitu. Quam autem Mithridates huic obviam venisset, ac dextram porrexisset; interrogavit eum Sylla, acciperetne quibus conditionibus pepigerat Archelaus pacem? Tacente primum rege, ac multis deinde querelis & criminationibus utrinque jactatis, tandem iracunda Syllæ oratione Mithridates territus, consensit in leges pacis Archelao datas. Atque ita demum salutavit eum Sylla, ac complexu est osculatus. [*Memnon. cap. 37. Plutarch. in Sylla; & ex eo Dio, legat. 35. vel 36. Appian. pag. 208. 209. 210.*]

Leges vero pacis hæ fuerunt. Ut Mithridates paternis, id est, Ponticis contentus, Asia & Paphlagonia abstineret; Bithynia Nicomedi, Ariobarzani Cappadocia cederet. Duces, legatos, captivos, transfugas, fugitivos, & Chios cæterosque è civitatibus suis Pontum abstractos, dimitteret. Duo (vel, ut Memnon habet, tria) millia talentum Romanis penderet; & naves rostratas 70. (vel, ut idem Memnon habet, 80.) suis armamentis instructas Syllæ traderet. Civitatibus denique apud Romanos haud esset noxæ, quod ad Romanos defecissent; licet Romani postea (contra pacis formulam) earum multas servili jugo oppræsserint. [*Memnon. & Plutarch. ut supra; & Plutarchum exscribens Dio, legat. 33. vel 34. Appian. pag. 207. Liv. lib. 83. Vellei. Patere. lib. 2. cap. 23.*] Atque ita bellum Mithridaticum primum, (ante annos quatuor ceptum) à Sylla, ne integro quidem triennio, cæsis hostium 60. millibus, receptis Græcia, Macedonia, Ionia, Asia, cæterisque gentibus quas Mithridates occupaverat, ademptaque classe & rege intra regnum paternum compulsio, finitum est. [*Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 396. cum Mithridatic. pag. 206. & 209. et 210.*] Vixque quidquam in Syllæ operibus clarius, quam quod, quum per triennium Cinnaræ Marianæque partes Italiam obsiderent, neque illaturum se bellum iis dissimulavit, nec quod erat in manibus omisit: existimavitque ante frangendum hostem quam ulciscendum civem; repulsoque externo metu, ubi quod alienum esset vicisset, superaret quod erat domesticum. [*Vellei. Patere. lib. 2. cap. 24. cum Plutarcho, in collat. Syllæ et Lysandri.*]

Mithridates igitur traditis Syllæ navibus & sagittariis 500. cum cæteris quæ debebantur ex fœdere, reliquis navigiis in Pontum ad paternum regnum delatus est. [*Memnon. ut supra; Strabo, lib. 13. pag. 594. Plutarch. et ex eo Dio, legat. 36. vel 37. Appian. pag. 210.*] At Sylla, quum milites hanc pacem ægrè ferre sentiret; quod grave quidam ducerent, videre regem omnium infestissimum, qui tot millia civium Romanorum in Asia degentium uno die trucidari curasset, cum opibus & spoliis abnavigantem ex Asia, quam totis annis quatuor prædis ac tributis colligendis exhausisset; hac se ratione purgabat, quod bello simul & cum Fimbria & cum Mithridate, siquidem ii se conjunxissent, gerendo viribus impar esset. [*Plutarch. et Dio, ibid.*]

Ex eo loco movit Sylla ad secundum a Fimbria stadium, qui castra juxta Thyatira habebat. Postulante vero Sylla tradi sibi exercitum, cui ille contra leges præfesset; ludens respondit Fimbria, ne ipsum quidem jam imperare legitime. Quumque fossam Sylla duceret, milites Fimbriæ sagati prædiis egressi salutaverunt Syllanos, & in opere faciundo propensè juverunt. (*Plutarch. ibid. Appian. pag. 210. Oros. l. 6. cap. 2.*)

Eam mutationem cernens Fimbria, convocatis in concionem militibus reliquis, rogabat ut permancerent: qui quum negarent se bellaturos contra cives, discissa tunica suppliciter prehenfabat singulos. Et quum id quoque averfarentur, pluraque transfugia fierent; circumibat tribunorum tentoria, corruptisque largitione ex eis aliquot, rursus advocata concione jusjurandum exegit. Quumque conclamassent Veneti, oportere nominatim ad sacramentum citari militem ille præconem jussit nominare suos beneficiarios. & Nonium ante omnes, quorumcumque facinorum socium. Et quum ne hic quidem juraret, stricto gladio necem intentavit ei; donec coorto clamore militum territus destitit. (*Appian. ut sup.*)

Servum deinde pecuniis & spe libertatis induxit, ut pro transfuga receptus in castra Syllæ ipsum interficeret: qui parum constanter rem aggressus, & ex ipsa trepidatione suspectus, comprehensus, omnia fassus est. Tum Syllanus exercitus cum ira & contemptu circumfistens vallum Fimbriæ, contumeliose vocabat eum Athenionem: quo nomine aliquando fugitivorum in Sicilia quidem paucorum dierum rex fuerat. (*Id. ibid.*)

Quapropter Fimbria spe omni abjecta, in munitionem progressus, Syllam invitavit ad colloquium. Is pro se misit Rutilium: quod maxime contristavit Fimbriam; ne colloquium quidem sibi concedi, quod non soleat negari vel hostibus. Quumque rogaret veniam, si quid peccasset per gratias imprudentiam; Rutilius respondit, Syllam permisurum ut incolumis ad mare transeat, si velit ei Asia, cujus ipse proconsul sit, cedere & abnavigare. Ille habere se dixit meliorem viam aliam: simulque Pergamum rediit, & ingressus templum Æsculapii, trajecit se gladio. Et quia vulnus lethale non erat, a servo impetravit operam: qui primo dominum, mox seipsum interfecit. Corpus Syllæ ejus libertis ad sepulturam concessit. (*Id. pag. 211. cum Livio, lib. 83. Velleio Patereulo, lib. 2. cap. 24. Plutarcho, in Sylla, Aurelio Victore, de viris illustr. cap. 70. & Orosio, l. 6. cap. 2.*)

Fimbriæ exercitum accedentem Sylla accepit & conjunxit cum suo: moxque Curionem jussit ut Nicomedem & Atiobarzanem in propria regna reduceret: Ad Senatum quoque percipit omnia; hostem se judicatum dissimulans. (*Appian. pag. 211.*)

Illum, à Fimbria vastatum, Sylla reformavit. (*Oros. lib. 6. cap. 2. cum Strabone, lib. 13. pag. 594.*) Idemque, Asiæ provincias constituens, Ilienses, Chios, Rhodios, Lycios, Magnéticos, aliosque quosdam populos, vel in auxiliorum præmium, vel in solatium malorum quæ propter studium erga populum Romanum pertulerant, libertate donatos, adscripsit inter Romani populi focios. Dimissisque circa reliqua omnia opida militibus, per præconem edixit, ut quotquot mancipia libertatem à Michridate acceperant, confestim in herilem potestatem redirent. Quod edictum quum multi contemnerent, & aliquot civitates deficerent, secuta sunt czdes promiscua, tam servorum quam ingenuorum ex variis occasionibus. Multorum quoque opidorum Asiæ diruta sunt mœnia, quorundam populis sub hasta venditis: & qui factionis Cappadociæ fuerunt vel viri vel urbes severe multabantur; præsertim Ephesii, qui perturbationem adulationem donaria Romanorum cum ludibrio detraherant. (*Appian. pag. 211.*)

Post hæc præcones per provinciam dimissi sunt, qui optimates civitates Asiæ juberent ad certam diem coram Sylla comparere Ephesi. Qui postquam convenere, orationem ad eos pro tribunali habuit: in qua, & Romanorum in Asianos meritis & eorum in Romanos injuriis prius commemoratis, hanc demum multam illis irrogandam pronuntiavit. *Multo vos quinquenniali tributo: quod jam nunc mihi representari jubeo; & insuper pecuniam insumptam in hoc bellum, & si quam præterea constitutio provincie postulat. Eam collationem ego in singulas civitates dividam, & tempus conferendi præstintiam: & quos secus facere deprehendero, habeo pro hostibus.* Hæc locutus multam in legatos distribuit, simulque misit qui eam exigerent. (*Id. pag. 212. 213.*) Eumque in finem illa Asiæ in 44. regiones facta ab eo est distributio, cujus ad L. Cinnæ IV. & Cn. Papyrii II. Consulatum Cassiodorus in suo Chronico meminit. Ut enim *vestigal aequaliter illum descripsisse Cicero, in epist. l. 1. ad Quintum fratrem; ita etiam omnes Asiæ civitates proportionem in provincias descripsisse*, in Oratione pro Flacco, idem confirmat.

Multam publicam viginti millia talentum Syllam Asiæ indixisse scribit Plutarchus; privatim vero domos insolentia & vexatione flagellavisse eorum qui apud quemque divertabantur. Edixit enim ut militi hospes apud se divertenti tetradrachma in diem quaterna daret. Cœnam insuper præberet ei ejusque amicis, quotquot liberet vocare. Centurio acciperet quinquaginta in diem drachmas; vestem præterea aliam qua domi, aliam qua in publico uteretur. (*Plutarch. in Sylla.*) Publicæ vero illius multæ 20. millium talentorum exigendæ & signandæ monetæ munus Lucullo est injunctum; quæ allevatio quædam Syllæ acerbitalis oblata civitatibus Asiæ fuisse videbatur; quod non modo innocentem & justum se, sed lenem etiam in tam gravi & tristi præstaret provincia. (*Id. in Lucullo.*)

At civitates inopia pressæ magnoque fœnore, aliæ theatra fœneratoribus, aliæ gymnasia, aut munitiones, aut portus, aut aliquid publicum oppignerabant, impudenter urgentibus militibus. Atque ita pecuniæ comportabantur ad Syllam, gemente præ calamitatibus Asia. (*Appian. p. 213.*)

At

4630 84

Piratæ quoque eodem tempore propalam per Asiam vagabantur penè justis classibus: quos primum Mithridates mari immiserat, quum omnia quasi brevi amissurus vastaret; sed tum maxime creverant, non tantum navigantibus infesti, verum & portibus, castellis, opidisque timendi. Certe Jassus, Samus, Clazomenæ, Samothracæ, præsentè Sylla captæ sunt: & è sano Samothracio mille talentorum ornamenta ablata feruntur. At ille, sive quod propter peccata indignos existimaret quos tueretur, sive quod Romam propter seditiones properaret, in Græciam trajecit. [*Id. ibid.*]

Quum P. Rutilium Rufum, qui apud Mitylenos exul fuerat, in patriam Sylla secum vellet reducere; in exilio, ne quid adversum leges faceret, remansit: & Smyrnam commigavit. [*Valer. Maxim. lib. 6. cap. 4. Seneca, epist. 24. Quintilian. lib. 11. cap. 1. Dio, in Excerpt. Valer. pag. 638.*] Cujus urbis civis est factus. [*Cicero, pro Balbo.*] ibique literarum studiis intentus consenuit. [*Oros. lib. 5. cap. 17.*] neque in patriam redire unquam voluit. [*Dio, ut supr.*] De quo Seneca, in lib. de Providentia cap. 3. *Infelix est Rutilius, quod qui illum damnaverunt, causam dicente omnibus seculis? quod aequiore animo passus est se patria eripi, quam sibi exilium? quod Sylla dictatori solus aliquid negavit, & revocatus non tantum retrocessit, sed longius fugit?* Et Ovidius in Ponto, lib. 1. eleg. 4.

*Et grave magnamini robur mirare Rutili,
Non usi reditus conditione dati:*

Smyrna virum tenuit.

Alexander vero Ptolemæi Alexandri nuper regis Egypti filius, qui à Mithridate (cui à Cois deditus fuerat) ad Syllam fugiens in ejus familiaritatem receptus est, ex Asia in Græciam indeque Romam una cum eo profectus est. [*Appian. lib. 1. bell. Civil. pag. 414. Porphy. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 225. fin.*]

Alexander Jannæus ad Essam sive Gerasam duxit exercitum, ubi erant Theodori filii Zenonis res preciosissimæ: & tripliei muro locum circumdans, eum demum expugnavit. [*Joseph. lib. 13. Antiquit. cap. 23. collat. cum cap. 21. & lib. 1. Belli, cap. 3. & 4.*]

L. Murena, ad ordinandas res in Asia, cum duabus Fimbrianis (sive Valerianis) legionibus, à Sylla relictus est. [*Appian. lib. 213.*] Quo & illa Julii Exuperantii, de Sylla, sunt referenda. *Murenam legatum suum provincia Valerianisque præfecit militibus, quos infidos bellis existimabat esse civilibus: & cum parte exercitus, injuria dolore commotus, ad extinguendam Marianam venis factionem.* Licet apud illum, velut ante captum à Sylla bellum Mithridaticum, quando nullæ erant Valerianæ vel Fimbriantæ legiones, non post illud demum finitum, res hæc facta memoretur.

Cum Murena Prætor relictus in Asia Quæstor est L. Lucullus; qui admirabili quadam laude provincie præfuit. [*Cicero, in Lucullo.*] atque in negotiis Asianis detentus, turbis Syllanis & Marianis in Italia minime interfuit. [*Plutarch. in ejus vita.*]

Ex Epheso cum tota classe Sylla solvens, tertio die Piræum appulit: & mysteriis initiatus, desumpsit sibi bibliothecam Apelliconis Teii, in qua plerique Aristotelis & Theophrasti libri erant haud dum fati in vulgus noti. [*Plutarch. in Sylla.*] Cum enim Apelliconi multa superpeteret pecunia, Aristotelis bibliothecam & alias plures copiosas ille coëmerat: surreptaque è Metroo (Phrygiæ deæ templo) decretorum quæ à majoribus promulgata fuerant autographa possederat; & ex aliis civitatibus si quid esset antiquum, vel arcanum & reconditum, id omne contraferat. (*Athenæus, lib. 5. cap. 11. ex Posidonio Apameno.*) Tenebatur vero is librorum amore, quam philosophiæ studio majore: indeque, quum à Nelei Scepsii posteris Aristotelis & Theophrasti libros humore & blattis vitiatos magna pecunia sibi comparasset, eos farum particularum querens instaurationem, in nova libros transtulit exempla, lacunas non recte implens, ediditque librorum plenos. Statim vero morte Apelliconis bibliothecam illius Sylla recepit. (*Strabo lib. 13. pag. 609.*) qua ipse suam Bibliothecam Romæ locupletavit. (*Lucian. in lib. adversus indoctum.*)

Mithridates in Pontum reversus, multas denno gentes, quæ propter res ejus adversas ab illo defecerant, sub potestatem suam redegit. (*Memnon, cap. 37.*) initio à Colchis factò. Quibus quum bellum inferret, illi filium ejus Mithridatem sibi regem postularunt: quo impetrato statim redierunt sub imperium. Id Rex suspicatus factum per ambitionem filii, vocatum ad se vinxit aureis compedibus, nec multo post necavit: egregia hujus opera usus in Asia contra Fimbriam. (*Appian. in Mithrid. pag. 213. 214.*)

Agenti Athenis Syllæ quum dolor cum gravedine torpidus decubisset in pedes, Adipsum ille navigavit: ibique aquis calidis usus est, ferians simulque tempus traducens cum mimis. (*Plutarch. in Sylla.*)

39 21 Sylla cum exercitu Brundisium appulit, Olympiade CLXXIV. (*Appian. bell. civil. lib. 1. pag. 401.*) L. Scipione & C. Norbano Consulibus. (*Liv. lib. 85. Tul. Obsequens, de prodigiis. Eutrop. lib. 5.*) reversus in Italiam, anno postquam inde discesserat, quarto; non, post quintum annum, ut Julius Obsequens tradidit.

Ptolemæus Lathurus Thebæis ab ipso deficientibus bellum intulit. (*Pausan. in Attic. pag. 8.*)

L. Lucullus Mitylenos, qui apertè à Syllanis partibus desciverant, cupiebat reducere ad culpam agnoscendam & pœnam moderatam, quod sequuti fuissent Marium, pendendam.

Quos

Quos ut infante vidit, classe eos adortus est, tudit, atque intra muros redegit. Dum opidum obsidet, navigavit proपालam die versus Eleam: vetum tectè regressus, collocatis prope urbem insidiis, quievit. Ubi Mitylenæi incompolite & ferociter sicut vacua castra oppressuri erupunt; subito in eos coortus, cepit ingentem numerum. Interfecit ex iis qui pedem contulerunt quingentos; servos 6000, & imminentiam aliam prædam avertit. [Plutarch. in Lucullo.]

Mithridates adversus Bosphoranos, qui ab ejus imperio defecerant, classem parabat & magnum exercitum: adeo ut ob magnitudinem apparatus mox orta sit opinio (cujus in oratione pro lege Manilia Cicero etiam meminit) non in Bosphoranos sed in Romanos hæc parari. Nam neque dum Ariobarzani solidam Cappadociæ possessionem reddiderat, retentis sibi locis quibusdam; & Archelaum suspectum habebat, quasi quum esset in Græcia, plus æquo in conditionibus pacis Syllæ concessisset. [Appian. in Mithridatic pag. 214.]

Archelaus territus ad L. Murenam fugit; eumque irritando, effecit ut prior Mithridati arma inferret: ut in Mithridaticis suis habet Appianus. Archelaum quoque ad Syllam (cujus in Asia vices Murena tum agebat) defecisse, in libro 39 Dio; & ad eundem se cum uxore liberisque contulisse, scribit Orofius. [lib. 6. cap. 2.] Ut Memnoni hic ægre fides fuerit adhibenda, qui Archelaum; non solum cum Mithridate mansisse, sed etiam in postremo bello Mithridatico strenue partes illius propugnasse, tradidit. [Vid. supr. ann. Mundi 3919.]

L. Murena, triumpho ductus cupidine, bellum adversus Mithridatem renovavit. [Liv. lib. 86. Appian. in Mithridat. pag. 213.] Per Cappadociam enim invasit Comana, urbem sub Mithridate maximam, & religioso opulentoque templo insignem: interfecitque nonnullos Regis equites. [Appian. ibid. pag. 214.]

Ad Murenam Mithridates legatos amandavit: qui cum ipsi natione Græci essent, & vitæ genere philosophi, plus Regem culpantem quam commendantem. Cumque pacis cum Sylla initæ leges prætererent; negavit Murena se videre ulla fœdera. nulla enim Sylla conscripserat; sed executione pactorum contentus, discesserat. Hæc locutus Murena confestim prædas agebat, ne à sacris quidem pecuniis abstinens: atque hyberna habens in Cappadocia, illius regnum Ariobarzani magis confirmavit, & circa ingressum regni Mithridatis urbem Ecininam condidit. [Memnon. cap. 38. Appian. pag. 214.]

Quum mutuis Seleucidarum odiis inexpiabili bello & reges & regnum Syriæ consumptum esset; ad externa populis auxilia concurrat, peregrinosque sibi reges circumspicere cœpit. Itaque cum pars Mithridatem Ponticum; pars Ptolemæum ab Egypto arcellendum censeret; occurreretque quod Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoque semper hostis fuisset Syriæ: omnes in Tigranem regem Armeniæ consenserunt, instructum, præter domesticas vires, & Parthica societate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per 18 annos eo potitus est. [Justin. lib. 40. cap. 1. & 2.] usque dum à Pompeio illi ademptum, Romanorum imperio est adjectum.

Horum annorum prioribus 14, Tigranis nomine Magadates cum exercitu Syriæ præfuit: donec cum exercitum in sui regis auxilium abducere coactus fuit; victoque Tigrane regnum Syriæ Antiôcho Asiatico à Lucullo est datum. [Appian. in Syriac. pag. 118, 119. & 133.] Antiôchus Pius interim (Asiatici pater) & Syria ab Euphrate usque ad mare & parte etiam Ciliciæ à Tigrane exutus, in alio Ciliciæ necdum vel à Tigrane vel à Romanis occupato angulo latebat. [Appian. in Mithridat. pag. 243. Justin. lib. 40. cap. 2.] uxor vero ejus Selene, cum duobus filiis, in Phœnicia & parte aliqua inferioris Syriæ alia regnabat; ut ex Josephi lib. 13. cap. ult. & Ciceronis lib. 4. in Verrem colligimus.

Mithridates & ad Senatum & ad Syllam misit, qui expostularent de Murena. [Appian. pag. 214.] Et ille vero & Murena, pro se quisque contra alterum legatis missis, Heraclienses de auxiliis sollicitarunt. Sed quum potentia Romanorum formidabilis videretur ipsis, & Mithridatis vicinitatem etiam timent; legatis responderunt, in tanta bellorum tempestate difficulter proprios se lares tueri, nedum aliis auxiliari posse. [Memnon. cap. 38.]

Alexander Jannæus Gulanam & Seluciam expugnavit. [Joseph. lib. 13. cap. 25.]

L. Murena, trajecto Haly fluvio magno & tum maxime imbris tumido, 400 Mithridatis vicos incurfavit; nusquam occurrente Rege, & expectante legatorum Romam missorum reditum. Atque ita refertus præda Murena in Phrygiam & Galatiam reversus est. Ubi Callidius propter querelas Mithridatis Roma missus, nullum quidem Senatusconsultum ei obtulit; denuntiavit tamen, omnibus audientibus, jubere Senatum ut à fœderato rege abstineat. Quibus dictis, mox, in conspectu aliorum, seorsum cum eo collocutus est: nec Murena quicquam de pristina vehementia remisit, fines Mithridatis tunc quoque incurfans. [Appian. pag. 214, 215.]

Murenæ non pauci dederunt consilium, ut Sinopem invadens, de regia ipsa bellum moveret: ea enim capta, facile etiam cætera in potestatem ventura. At Mithridates, validis hac præsidis communita, ipse bello gerendo incubuit. [Memnon. cap. 38.] Ubi Gordium igitur jussisset invadere vicos finitimos, ille mox jumenta multa impedimentaque & tam paganos quam milites comprehendit, & castra sua Murenæ castris in adversa ripa opposuit. Pugnae vero neuter fecit initium, donec Mithridates venit cum majore exercitu: moxque circa fluvium commissum est magnum prælium. Ibi Rex vi transivit flumen, alias quoque Murenam longe superans: qui in tumultum natura munitum se recipiens, urgente Rege, per montanos calles properavit in Phrygiam, multis amissis vel in fuga vel in prælio. [Appian. pag. 215.]

4632 83

3632 84

3922

Hæc tam præclara accelerataque & obiter parva victoria præpeti fama vulgata, multos transtulit ad Mithridatem: qui & ex Cappadocia pulsus omnibus Murenæ præsidii, ingenti pyra in excelsi montis cacumine accensa, *Serapio dicitur* sive Bellipotentis victimas more patrio obtulit. [*Id. ibid.*]

3923

L. Cornelius Sylla, Dictator creatus, ut pristina Reipublicæ forma videretur manere, M. Tullium & Cornelium Dolabellam Consules à populo fieri permisit: licet ipse jam plane regnans illis præfuerit. [*Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 412.*] In quorum Consulatus initio, III. Kalend. Februar. (ut ex fragmentis Triumphorum marmoreis liquet) qui dies in mensẽ Novembrem Julianum tum incidit, de rege Mithridate ingenti gloria (ut in libro quinto habet Eutropius) triumphavit. Eique triumpho, licet magnificentia & raritate manubiarum regiarum grandi, major tamen species & pulchrius spectaculum accessit ab exulibus. Siquidem clarissimi viri & principes civitatis secuti sunt coronati curtum Syllæ, servatorem & parentem eum appellantes; quod illius beneficio essent in patriam reduces, liberisque & conjuges receperunt. [*Plut. arch. in Sylla.*] Id quoque in Sylla hic laudatum; quod quum consummata potentia sua triumphum duceret, ut Græciæ & Asiæ multas urbes, ita civium Romanorum nullum opidum vexerit. [*Valer. Maxim. lib. 2. cap. 3.*] In eo triumpho, quod ex Capitolinæ ædis incendio cæterisque omnibus delubris C. Marius filius Præneste detulerat, tredecim millia auri pondo sub eo titulo transtulit Sylla, & argenti septem millia. Idem ex reliqua omni victoria pridie transtulerat auri pondo quindecim millia, argenti pondo centum & quindecim millia. [*Plin. lib. 33. cap. 1.*] Unde per bidualium triumphasse eum colligitur.

Alexander Jannæus, redacta in suam potestatem valle quæ Antiochi dicitur & Gamala castello, Demetrium locorum illorum dominum multorum criminum accusatum principatu suo exiit: & tertio demum expeditionis suæ anno completo domum reduxit exercitum; magna alacritate Judæis cum ob res prospere gestas excipientibus. Per hæc vero tempora & Syrorum & Idumæorum & Phœnicum urbes tenebant Judæi: ad mare, Stratonis turrem, Apolloniam, Joppen, Jamniam, Azotum, Gazam, Anthedonem, Raphiam, Rhinocouram: in mediterraneis, per Idumæam regionem Adora & Marissam, & Samariam: montes quoque Carmelium ac Itabyrium, ad hæc Scythopolim, Gadara, Gaulanitidem, Seleuciam, Gabala: & Moabiticas urbes, Eslebonem, Medabam, Lembam, Oronas, Telithonem, Zaram, Aulonem Cilicium, & Pelam; quam diruerunt, quod incolæ Judaicos ritus recipere reculerent. Possidebant & alias Syriæ non obscuras urbes, quas imperio suo noviter adjecerant. [*Joseph. lib. 13. cap. 23.*]

L. Cornelius Sylla Dictator, indignum esse censens Mithridatem federatum bello infestati, Aulum Gabinium misit, qui serio Murenæ denuntiaret, abstinere arma à Rege; & Mithridatem cum Ariobarzane reduceret in mutuam gratiam. In eo conventu Mithridates obside tradito Ariobarzani filio quadrimulo, eoque prætextu retenta ea Cappadocia parte quam præsidii occupaverat, non sine auctario, convivium præbuit omnibus: proposuitque certum auri pondus his qui bibacitate, vel edacitate, dicitur, cantu, cæterisque solennibus ludicris vincerent; cujus solus expertus fuit Gabinus. [*Appian. in Mithridatic. pag. 215, 216.*]

Ita secundum Mithridaticum bellum anno tertio est finitum. [*Id. ibid.*] in quo Murena Mithridatem vehementissime vigilantissimeque vexatum, repressum magna ex parte, non oppressum reliquit: ut ait Cicero in Oratione pro Murena filio ejus, quem & parenti suo magno hic adjumento in periculis, solatio in laboribus, gratulationi in victoria fuisse, Orator adjicit. Qui etiam libro primo in Verrem, jussu L. Murenæ populum Milesium docet decem naves ex pecunia veſtigiali populi Romani fecisse; sicut, pro sua quasque parte civitates Asiæ cæteras: quæ præsidiana classis ex fœdere præbenda esset P. R. maritimis necessitatibus; ut ad eundem librum (sive orationem Verrinam tertiam) notavit Aſconius Pedianus.

L. Licullus quæsturæ suæ tempus, Murena bellum in Ponto gerente, in Asiæ pace consumpsit. [*Cicero, in Lucullo.*]

Sylla Dictator Murenæ ex Asia revocavit. [*Cicero, pro lege Manilia.*] ei in Asiatica prætura M. Thermo succedente: cujus contubernio stipendia prima C. Julius Cæsar in Asia fecit. [*Sueton. in Julio, cap. 2.*] Simul vero cum Murena, ex quæstura etiam revocatum fuisse Lucullum, argumento illud est, quod Aquilio Gallo judici Romæ assederit in causa Quintii: quam Ciceronem anno ætatis 16. M. Tullio & Cn. Dolabella Consulibus, egisse, docet A. Gellius lib. 15. cap. 28. & Hieronymus in Chronico.

Alexander Jannæus, belli requiem, morbi habuit principium. Ex temulentia enim morbo contracto, triennio integro febre quartana laboravit: neque à castrensibus tamen officiis abstinerebat. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 4. & lib. 13. Antiquit. cap. 23.*]

L. Murena Romam reversus, amplissime triumphavit. Cujus triumphum donis militaribus filius decoravit: qui sub eo imperatore meruit, & finem stipendiorum patris victoriam ac triumphum fecit. [*Cicero, pro Murena.*]

Mithridates otium nactus subegit Bosphorum, & genti unum ex filiis Macharem regem dedit. [*Appian pag. 216.*]

Molo Rhetor legatus ad Senatum de Rhodiorum præmiis veniens, primus exterorum in Senatu sine interprete est auditus. Quem honorem non immerito cepit, quoniam summam vim Romanæ eloquentiæ adjuverat, quo tempore & M. Cicero operam illi dedit. [*Cicero in Bruto. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2.*] quod & ante sexennium illum fecisse, suo loco notavimus.

Julius Cæsar à M. Thermo Asia prætor in Bithyniam ad arcessendam classem missus, defendit apud Nicomedem, non sine rumore prostratæ regi pudicitia: quem tumorem auxit inter paucos rursus dies repetita Bithynia, pecuniæ exigendæ prætextu, quæ deberetur cuidam libertino clienti suo. [*Sueton. in Julio, cap. 2.*]

L. Cornelius Sylla Dictator plebi Romanæ inseruit ex proscriptorum servis florentissimum quemque ætate ac viribus, plusquam decem mille, donatos prius libertate civitateque, & Cornelios vocatos de patroni nomine; ut inter plebeios haberet in Urbe semper ad iussa parata decem millia. [*Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 413. & 416.*] Inter hos à Sylla civitate donatos Alexandrum Polyhistorum fuisse, Servius in *Aneid.* 10. indicat. Et quidem Romæ Syllæ temporibus fuisse Alexandrum Polyhistorum, & libertate donatum, & Cornelium cognominatum, (licet à patrono Cornelio Lentulo, cui venditus, cujusque pædagogus factus fuerit) confirmat etiam Suidas, in *ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΟΛΥΙΣΤΟΡΟΥ*. Milesium enim appellat ille Grammaticum hunc Crateis discipulum: quem Stephanus Byzantinus patre Afelepiade in urbe minoris Phrygiæ Cotyaëo natum, de omnigenis rebus libros 42 scripsisse asserit. De quo videndus Eusebius, libro 9. Præparat. Evangelic. cap. 17. ubi complura ex libro quem de Judæis ille scripsit recitat.

Thebæos tertio à defectione anno Ptolemæus Lathurus in potestatem suam redactos tam graviter multavit; ut qui ante ditissimas quasque Græciæ civitates opibus superarant, nullum pristinae fortunæ vestigium retinuerint. Ita Pausanias in Atticis: [*pag. 8.*] sic ista referens, quasi ad Thebas Bæotias ista spectarent, non ad Thebas Ægyptias. quum eodem fere tempore quo à Ptolemæo Thebæi defecerunt, magnas illas Thebas Bæotia ab Archelao Mithridatis ad Syllam Romanorum ducem defecisse, ex Appiani Mithridaticis [*pag. 190.*] observaverimus.

Ipsè vero Ptolemæus Lathurus non ita multo post fato functus est, [*Pausan. ut supra.*] annis post mortem fratris Philometoris 36. & mensibus 6. Cui succedens filia Cleopatra, Ptolemæi Alexandri (qui junior Lathuri frater, matrem simul secum regnantem occidit) uxor, regnavit mensibus 6. [*Porphy. in Græc. Euseb. Scalig. pag. 225.*] Lathurum autem Berenicem solam è legitimo thoro suscepisse, confirmat Pausanias: [*ut supra.*] qua ante patrem defuncta, proles ejus illegitima, Ptolemæus quidem Cyprî, Cleopatra vero ista & postea Novus Dionysius sive Auletes Ægypti regnum occupavisse videtur. nisi forte eadem Porphyrio *Cleopatra* fuerit, quæ Pausaniæ *Berenice*.

Sylla Dictator Alexandrum, Ptolemæi illius Alexandri matricidæ filium, quem in familiaritatem receptum ex Asia secum Romam duxerat, Alexandrinis regem misit, deficiente ibi virili stirpe regia, & mulieribus viro cognato opus habentibus: sperans multum auri se collecturum ex regno opulentissimo. [*Appian. Bell. civil. lib. 1. pag. 414.*]

C. Julius Cæsar à M. Thermo in expugnatione Mitylenarum corona civica donatus est. [*Sueton. in Julio, cap. 2.*] Mitylenæ, quæ sola urbs post victum Mithridatem arma retinebat, dirutæ sunt. [*Liv. lib. 89.*] urbe illa nobili, belli lege ac victoria jure, sub potestate populi Romani redacta. [*Cicero. in Agraria 2.*]

Alexander, ducta in uxorem Ægypti regina Cleopatra, postquam per 19 dies simul cum illa regnavisset, eam interemit. [*Porphy. ut supra.*] appianus regem hunc, Syllæ fiducia insolentius imperantem, decimo nono regni die ab alexandrinis in gymnasium ex regia protractum & interceptum fuisse scribit. Sed annos 15 post uxoris necem eum regnavisse, ex Cicerone & Suetonio postea apparebit: contra communem Historicorum & Chronographorum errorem; qui Ptolemæi Auletæ regnum hinc incipiunt, & annos illius cum annis alexandri commiscunt.

Mithridates Achæos aggressus, Colchis finitimos, eorum (ut quidam putant) qui à Troia reverentes huc errore delati sunt reliquias, duas partes exercitus partim insidiatorum dolo, partim aperto Marte, atque etiam inclementia frigoris amisit. [*Appian. pag. 216.*]

Domum reversus Mithridates, Romam misit qui leges fœderis conscriberent. Ariobarzanes quoque misit, sive sponte sive incitatus ab aliis, qui docerent se non recepisse Cappadociam, & majorem ejus partem retinere Mithridatem. Mithridates vero à Sylla cedere Cappadocia jussus est, priusquam leges pacis conscriberentur. [*Id. ibid.*]

Constituta Ciliciæ provincia, Proconsul ad eam Cn. Dolabella est missus. Cui provinciæ, præter tres diœceses proprias, Pamphylicam, Isauricam, & Ciliciensem; tres quoque Asiaticas diœceses attributas fuisse, testatur Cicero. [*lib. 13. ad familiar. epist. 67.*] Cibyriticam, Synnadensem, & Apameensem; in regionibus Phrygiæ, Pisidiæ, & Lycaoniæ positas. Cum vero Dolabella, quæstorem secum ducens C. Malleolum & legatum C. Verrem, itinere Delum pervenisset; ibi ex fano Apollinis antiquissima signa noctu clam sublata in onerariam navem suam Verres conjicienda curavit. Tum subito tempestates coortæ sunt maximæ, ut non modo proficisci, cum cuperet, Dolabella non posset, sed vix in opido consistere: ita magni fluctus ejiciebantur. Hinc navis illa onusta signis, expulsa atque ejecta fluctu, frangitur: in littore signa illa Apollinis reperiuntur, jussu Dolabellæ reponuntur; tempestas sedatur, Dolabella Delo proficiscitur. [*Cicero, act. 2. in Verrem lib. 1.*]

Chio, Erythris & Halicarnassò, idem Verres signa pulcherrima abstulit. Tenedo quoque ipsam Tenem pulcherrime factum, qui urbem illam dicitur condidisse & cujus ex nomine Tenedus nominatur, abstulit magno cum gemitu civitatis. [*Id. ibid.*]

Quum Verres à Cn. Dolabella efflagitasset, ut se ad reges, populi Romani socios, Nicomedem Bithyniæ & Sadalam Thraciæ, mitteret; Lampfacum in Helleponto pervenit. Ubi cum affecla illius Rubrius Philodami primarii civis filiam ad Verrem perducere conatur; Lampfacenis Themistagoræ & Thesali hortatu ad tuendam illius pudicitiam noctu concursantibus, licitor Verri Cornelius occisus, servique ipsius nonnulli, una cum Rubrio, in turba fauciati sunt: ipsius quoque legati domo ab incendio ægre servata. Dolabella à Verre rogatus, relicto bello (quod tunc ab illo in Cilicia gerebatur) atque provincia sua in Asiam profectus, à C. Nerone, qui in Asia prætura M. Thermo successerat, obtinuit ut Philodamus & filius ejus judicio damnati securi percuerentur. [*Id. ibid. cum Afconio Pediano in eundem.*]

3925

Verrem ex Asia decedentem Chardemus Chius trierarchus à Dolabella sequi iussus, Samum cum eo venit. Ubi expugnato antiquissimo Junioris Samiæ fano, tabulas & signa Verres inde sustulit. Cujus sacrilegii cum à Samiis apud Chios suos accusatus Charidemus, planum fecisset, non à se sed à Verre ista fuisse facta: legati ad C. Nerone in Asiam Samo venerunt, de eo conquesturi. Qui responsum tulerunt; ejusmodi querimonias, quæ ad legatum populi Romani pertinerent, non ad prætorem, sed Romam deferri oportere. [*Cicero, ibid.*]

In Pamphylia idem Verres Aspendo non modo Aspendium citharistam, quem omnia intus canere dicebant, sed signa etiam reliqua omnia ex fanis & locis publicis, palam spectantibus omnibus, plaustris evecta asportavit; Pergæ vero antiquissimum Dianæ sanum spoliavit, & ex ipsa Diana quod habebat auri detractum abstulit. [*Id. ibid.*]

Habebant Milesii præsidariam classem, ex fœdere præbandam populi Romani maritimis necessitatibus. Hos navem Verres poposcit, quæ cum præsidii causa Myndum persequeretur. Illi statim myopatonem egregium de decem navibus electum, atque ornatum dederunt. Verres autem milites remigisque Miletum Myndo pedibus reverti iussit: myopatonem vero L. Magio & L. Fannio, qui à Mariano exercitu transfugæ Myndi tum habitabant (postea vero ad Sertorium & Mithridatem transierunt) vendidit. Qui myopatonem præfuerat, rem gestam renuntiavit: illi renuntiationem ejus in publicas litteras retulerunt. Sed Cn. Dolabella, Verri rogatu, & in renuntiationem animadvertere conatus est, & renuntiationem ex tabulis tolli iussit. [*Id. ibid. cum Afconio Pediano in eundem.*]

C. Malleolo quæstore Cn. Dolabellæ occiso Verres statim à Dolabella quæstoriæ procuratoris munus obtinuit: & pupilli tutelam adeptus, bona ejus inveniit. [*Ibid.*]

Quum provincias fortirentur Consules; P. Servilius Ciliam, Ap. Claudius Macedoniam obtinuit. Servilius agrorum Tarenti collegam prior transfregisset, ad Corycum urbem iter vertit: [*Salust. Historiar. lib. 1. apud Priscian. lib. 15.*] contra piratas missus; qui, duce Isidoro, in primo mari (Cretam inter atque Cyrenas, Achaiam sinumque Maleum) quod à spolis Aureum ipsi vocare, latrocinabantur. [*Florus, lib. 3. cap. 6.*] Sub Servilio Julius Cæsar, sed brevi tempore, meruit. [*Sueton. in Julio, cap. 3.*] & L. Flaccus tribunus militum fuit. [*Cicero, pro Flacco.*]

4631

Cn. Dolabella ex Cilicia provincia revocatus, Romæ ab adolescente M. Emilio Scauro repetundarum accusatus, damnatus atque in exilium missus est. Cujus his sestertium ad tricies his nominibus solis est æstimata; quod ejus Quæstor C. Verres à civitatibus Lyciæ, Pamphyliæ, Pisidiæ, Phrygiæque frumentum, coria, cilicia, saccos præter modum imperasset; neque ea sumpsisset, sed pro his rebus pecuniam exegisset. Contra eum vero ipse Verres, totius criminis minister & particeps, acerrimum testimonium dixit: & nisi condemnato & ejecto eo, qui posset reprehendere, legationis & quæsturæ suæ rationes referre noluit. [*Cicero, act. 2. in Verrem, lib. 1.*] Vid. Pighii Annal. Rom. tom. 3. pag. 280, 281. & 286, 287.

3926

Alexander Jannæus, quartano febrium recurso fatigatus, & intempestiva militia sese implicans, tandem exhaustis viribus, quum 27 regnasset annos, in Gerasenorum finibus mortuus est; Ragaba castellum, quod ultra Jordanem situm est, obsidens. Moriturus uxorem Alexandram monuit, ut apud milites mortem ipsius tantisper celaret: deinde postquam victrix magnifice Hierosolyma reversa fuerit, Phariseis nonnihil licentiæ permitteret. Possit enim hos plurimum apud Judæos, sive exosum aliquem cupiant lædere, sive amicum juvare. Valde enim his fidem habere vulgus, etiam si per invidiam de quopiam male loquantur: eamque se ob causam gentis odium incurrisse, quod hoc genus hominum offendiisset. Suasit igitur ut cadaver ipsius eorum arbitrio permitteret, pollicereturque nihil se nisi ex illorum sententia gesturam in administrando imperio; sic enim fore, ut & ipse tanto magnificentius sepeliretur, & illa se cure cum filiis dominaretur. [*Josepb. lib. 1. Belli Judaic. cap. 4. & lib. 13. Antiquit. cap. 23. cum lib. 20. cap. 8.*]

Alexandra regina (Ecclesiasticis scriptoribus Salina etiam dicta) capto castella Ragaba, juxta mariti monita, omnia quæ vel ad cadaver vel ad regnum pertinerent Phariseorum arbitrio permittens, ex infensis benevolos, sibi reddidit. Tum illi progressi ad plebem concionabantur, res gestas Alexandri celebrantes, & regem justum se amisisse conquerentes: populumque ad eum luctum & mœstitiam provocaverunt, ut nullum antehac regem funeraverint magnificentius. [*Id. lib. 13. Antiquit. cap. 24.*]

4636

Cum vero ille moriens & regni administrationem uxori Alexandræ testamento reliquisset, & deligendi Pontificis permisisset arbitrium; majorem illa natu filium Hyrcanum Pontificem declaravit, non tam propter ætatis prærogativam, quam quod propter innatam segnitiam

porcitatii

potestati quam ipsa obtinebat regie minime molestus futurus videretur; minorem autem Aristobulum privatum vivere maluit, quod ferventioris is esset ingenii. Per novem igitur annos regnum illa administravit; toto eo tempore filio Hyrcano Pontificatum obtinente: mulier apud populum gratiosa, tum ob favorem Phariseorum, tum quod semper visa esset ægre tulisse ea, quæ maritus præter officium fecisset. Et nomen quidem regni penes reginam erat, ejus autem administratio penes Phariseos: quibus etiam plebs parere ab ea iussa est. Si quid igitur constitutionum Hyrcanus locer abrogaverat, quas Pharisei juxta majorum traditiones induxerant, id totum illa denuo restituit: idemque & exulibus reditum, & victis solutionem procurabant. Quædam tamen etiam per se mulier procurabat, & magnum mercede conductorum militum alebat numerum: viresque suas ita augebat, ut terrori esset circumvicinis tyrannis & obsides ab eis acciperet. [*Id. ibid. cum lib. 26. Antiquit. cap. 8. & lib. 1. Belli cap. 4.*]

Mithridates, Syllæ iussu, restituta Ariobarzani tota Cappadocia, aliam legationem ad scribendas leges fœderis Roman misit. [*Appian. pag. 218.*]

M. Lepido & Q. Catulo Consulibus Sylla mortuus est. [*Liv. lib. 90. Appian. lib. 1. Belli civil. pag. 416.*] Biduo ante excessum 22. Commentariorum suorum libro extremam manum imposuit: sibi que prædixisse Chaldæos ait, ubi præciare vixisset, in flore felicitatis se excessurum. [*Plutarch. in Sylla.*] Eos Commentarios Lucullo ille nuncupavit: quem & moriens, præterito Pompeio, tutorem filio scripsit. Unde inter eos, juvenes tum & gloriæ cupiditate flagrantes, primus simulatis & emulacionis fons manasse putabatur. [*Id. in Lucullo.*]

M. Cicero, postquam sex menses Athenis cum Antiocho Alcalonita veteris Academiæ nobilissimo & prudentissimo philosopho & Demetrio Syro vetere & non ignobili dicendi magistro fuisset, morte Syllæ ibi audita, in Asiam navigavit: eaque tota peragrata, cum summis oratoribus exercebatur. Horum erant principes, Menippus Stratonicensis (cognomento Catocæ) & Caria, Dionysius Magnes, Æschylus Cnidius, & Xenocles Adramytenus. [*Cicero in Bruto, & Plutarch. in Cicero: cum Strabone, lib. 13. pag. 614. & lib. 4. pag. 660. & Diog. Laërtio, in Menippo.*]

Eo quoque tempore Milesia quædam mulier, quod ab hæredibus secundis accepta pecunia partum sibi ipsa medicamentis abegisset, rei capitalis est damnata; neque injuria: quæ spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, hæredem familiæ, designatum reipublicæ civem, sustulisset. [*Cicero, pro A. Cluentio.*]

P. Servilius proconsul Ciliciam subegit: piratarumque levibus & fugacibus myoparonibus gravi & Martia classe turbatis, victoria non incruenta eos superavit. [*Liv. lib. 90. Florus. lib. 3. cap. 6. Europ. lib. 6.*] Ciliciam & Pamphyliam crudelissime adortus, dum subdere studet, pene delevit. [*Oros. lib. 5. cap. 3.*]

Julius Cæsar, Syllæ morte comperta, relicta Cilicia Roman prope rediit. [*Sueton. in Julio, cap. 3.*]

Romæ quum magistratus, defuncto jam Sylla, de Mithridatis legatione ad Senatum non retulissent; rex Tigranem generum subornavit ut Cappadociam invaderet: quod tamen commentum Romanos non latuit. [*Appian. in Mithridat. pag. 216.*] inter quos L. Philippum, in oratione contra Lepidum hoc tempore ad Senatum habita, in libro 1. Historiarum ita loquentem inducit Salustius. *Mithridates in latere vectigalium nostrorum, quibus adhuc sustentamur. idem bello circumspicit.*

19 27 Tigranes, Cappadocia velut indagine cincta ut nemo posset evadere, ad trecenta millia hominum inde abstraxit in Armeniam, & agros eis ad incolendum cum aliis attribuit: ubi primum Armeniæ regni diadema sibi imposuit, & Tigranocertam à se, quasi Tigranis urbem, denominavit. [*Id. ibid.*] Eam ille urbem condidit inter Iberiam & Zeugma quod est ad Euphratem: conducens in eam homines è duodecim quas evastaverat Græcæ uribus. [*Strabo, lib. 11. pag. 532.*] Erant in ea frequentes ex Cilicia exciti Græci, frequentes barbari eadem atque Græci forte usi, Adiabeni, Assyrii, Gordyeni, Cappadoces: quos excisis eorum patriis deduxerat illuc, ac sedes figere coegerat. [*Plutarch. in Lucullo.*] Hoc vero tempore, quo Cappadociam incursionibus vastavit, Mazacenos omnes sedibus suis ejectos in Mesopotamiam transtulit, & majorem Tigranocertæ partem iis habitatoribus frequentavit. [*Strabo, lib. 12. pag. 539.*]

Geminus, insignis mathematicus, opus suum astronomicum (ex quo Procli Sphæra est excerpta) scripsit, 120. annis postquam Ægyptiorum Isia in Eudoxi Solstitium brumale, sive Decembris 28. incurtebant: ut ipse in cap. 6. indicat. *Vid. ann. Mundi 3807. a.*

M. Cicero Rhodum veniens, ad eundem quem Romæ audiverat Molonem se applicavit; cum actorem in veris causis scriptoremque præstantem, tum in animadvertendis notandisque vitiis & instituendo docendoque prudentissimum. Is dedit operam, ut nimis redundantem & superfluentem juvenili quadam licentia Ciceronem reprimeret, & quasi extra ripas diffluentem coerceret. [*Cicero, in Bruto.*]

Floruit ibidem eodem tempore summus etiam artis Oratoriæ magister Apollonius; cui à Strabone *Μολων* sive *Mollis*, ab aliis *Molanis* cognomentum tribuitur, & ob hoc à nonnullis (inter quos & Quintilianus est, lib. 12. cap. 6.) cum priore illo *Molone* confunditur. Alabandensis è Caria erant ambo, Meneclis Alabandensis rhetoris discipuli; & uterque domo sua profectus, eandem artem Rhodii professus est: licet serius Molon eo se contulerit, inde

4637 77

que Homericum illud ab Apollonio audierit, Ομηρικῶν. [Strabo, lib. 14. pag. 655, 660, 661.] Unum Cicero *Molonem* semper appellat: alterum, in libro 1. de Oratore, *Apollonium Alabandensem*: ubi ita de eo loquens M. Antonius introducit. In eo vel maxime probavi summum illum doctorem *Alabandensem Apollonium*, qui cum mercede doceret, tamen non patiebatur eos quos iudicabat non posse oratores evadere operam apud se perdere, dimittebatque: & ad quam quemque artem putabat esse aptum, ad eam impellere atque hortari solebat.

Hunc Apollonium fama est, quod imperitus esset Romanæ linguæ, à Cicerone petiisse, ut declamaret Græcè: Ciceronem autem morem ei gessisse libenter, ita fore ratum, melius ut corrigeret se ille, postquam declamavit, cæteris stupore defixis: & certatim collaudantibus eum, Apollonium non hilarem fuisse dum audiret dicentem; & quum perorasset, diu sedisse cogitandum: tandem vero, ubi id momordit Ciceronem, dixisse. *Te quidem laudo, Cicero, & admiror: Gracia vero me miseret conditionis, quum cernam, quæ reliqua nobis sola erant ornamenta, ea quoque te ad Romanos transfuisse, litteras & eloquentiam* (Plutarch. in Cicerone.)

Rhodi Ciceronem quoque philosophum Posidonium audivisse Plutarchus confirmat. Eumque inter eos, à quibus institutus fuit, enumerat ipse Cicero; in lib. 1. de Natura Deorum, & lib. de Fato. Posidonius vero iste Stoicæ sectæ philosophus, Apamæ quidem in Syria natus, sed Rhodi postea civis factus Rhodius est appellatus; ut ex Strabone [lib. 14. pag. 654.] & Athenæo [lib. 6. cap. 6.] cognoscitur. Ubi & illud obiter notandum, quum *Posidonium & Apollonium Molonis* vel *Molonem* (ut alibi scribitur) de Judæis & eorum Templo fabularum fomitem Apioni Grammatico præbuisse dicat Josephus: [lib. 2. contr. Apion. pag. 1065.] prioris nomine Apamenum hunc *Posidonium* intelligere, Ciceronis in philosophia Stoica magistrum, ex cujus Hilariorum libris tam multa à nobis in superioribus sunt producta; posterioris vero vel *Apollonium* illum de quo jam diximus, vel potius *Molonem* illius æqualem, quem inter scriptores in Ciceronis Bruto numeratum, atque à quibusdam eundem cum Apollonio illo fuisse habitum, jam diximus.

P. Servilius proconsul in Cilicia Isauros domuit, & aliquot urbes piratarum expugnavit. [Liv. lib. 93.] Urbem ipsam Isauram demolitus est, & pleraque piratarum munitiones excidit quæ ad mare erant. [Strabo, qui ipsum Servilium se vidisse ait, lib. 12. pag. 568, 569. & lib. 14. pag. 665.] Lyciam & urbes ejus clarissimas obsellas oppressaque cepit. Præterea Olympum montem pervagatus, Olympum, Phaselidem, & Corycum tres magnas urbes evertit. Primus quoque Romanorum per Taurum duxit exercitum, ac limitem itineris fecit: lateraque montis in Ciliciam vergentia perferutatus, Isauros bello fractos in Romanorum ditionem redegit. [Oros. lib. 5. cap. 25. cum Floro, lib. 3. cap. 6. Salustio lib. 1. Histor. apud Priscianum lib. 15. Aconio Pediano, in Verrinam 3. & Eutropio. lib. 6.] Agros Attalientum, Phaselium atque Olympiorum, agrumque Agerensem, & Orindicum, & Gedusanum, populo Romano Servilius victoriam adjunxit, in 1. & 2. Agraria confirmat Cicero: qui etiam in 4. contra Verrem libro de Phaselide speciatim ista adjicit. Phaselis illa, quam cepit P. Servilius, non fuerat urbs ante Cilicum & prædonum: Lycii illam, Græci homines, incolebant. Sed quod erat ejusmodi loco atque ita projecta in altum, ut & exeuntes à Cilicia prædones sæpe ad eam necessario devenirent, & cum ex hisce se locis reciperent, eodem deferrentur; adsciverunt illud sibi opidium piratæ, primo commercio, deinde etiam societate.

3928

L. Magius & L. Fannius de exercitu Fimbriæ profugi Mithridati sese adjunxerunt: eique persuaserunt ut cum Q. Sertorio, qui in Hispania tum contra Romanos arma sumpserat, societatem belli pacifceretur. Hos ille legatos cum litteris ad Sertorium misit: pecuniam & naves illi ad bellum se præbiturum promittens; & ab illo vicissim omnem Asiam, qua populo Romano scdere cum Sylla icto cesserat, confirmari sibi postulans. Legatos, myoparone illo quem Myndi à C. Verre comparaverant in Italiam transvectos & ad Sertorium inde festinantes, Senatus in hostium numero habendos censuit, & inquirendos mandavit. Ad Sertorium tamen illi pervenerunt: qui coacto suorum concilio, quod Senatum vocabat, quum cæteri accipiendas condiciones censerent, eas improbavit. Ut Asia enim provincia, qua ille populum Romanum injuste spoliaverat, quamque à Fimbria bello illi extortam ipse scdere cum Sylla sancito dimiserat, negavit permissurum se ut in ejus ditionem iterum recideret. Bithyniam vero & Cappadociam ipsi parere assuetas, nec quicquam populo Romano atinentes, se illi dixit non invidere. His tamen conditionibus scdus est in initum, & iurejurando confirmatum: ut Sertorio Mithridates tria millia talentum cum 40. navibus præberet; Sertorius vero Mithridati Cappadociam & Bithyniam (quibus Appianus non Paphlagoniam solum & Galatiam, sed ipsam quoque addit Asiam) occupandas concederet, & Ducem ei militelque mitteret. Ducem vero ad eum misit in Asiam Mithridates, ex senatoris exulibus, *M. Marium* (Varium Appiano dictum) eique duos illos Lucios consiliarios addidit, Magium & Fannium. Qui Dianio maritima Hispaniæ civitate solventes, & Sinopen Ponti ubi Mithridates erat pervenientes, quum negatam illi à Sertorio Asiam declarassent; Rex ad amicos dixisse fertur. *Quid tandem in Palatio sedens imperabit Sertorius; qui nunc ad Oceanum summotus Atlanticum fines regno nostro præscribit, & tentantibus Asiam bellum denuntiat?* Marcus tamen Marius ex Sertorii sententia scdus cum eo firmavit. Quem Rex apud se retentum, brevi in locum Archelai, qui ab ipso transfugerat, ducem fecit. [Cicero, pro lege Manilia; & pro Murena. item, alt. 2. in Verrem lib. 1. cum Aconio Pediano in eund. Liv. lib. 93. Plutarch. in Sertorio. Appian. in Mithridatico. pag. 216, 217. Oros. lib. 6. cap. 2.]

4611

Restituto Capitolio (cum quo, ante septennium, libri Sibyllini fuerant combusti) retulit ad Senatum C. Curio Consul ut legati Erythras mitterentur, qui carmina Sibyllæ conquesta Romam deportarent. Missique P. Gabinius, M. Otacilius & L. Valerius, descriptos à privatis versus Romam deportarunt: quos Consules Curio & Octavius in Capitolio, quod tunc erat curante Q. Catulo restitutum, ponendos curarunt. [*Fenestella: à Lactantio citatus, libro 1. Institut. cap. 6. & lib. de ira Dei cap. 22.*] Unde libros Sibyllinos, quos Romani consulebant, Erythream creditam scripsisse Varro dicit: quia post incensum Apollinis templum, in quo fuerant libri, apud Erythream insulam ipsa inventa sunt carmina: si Servio credimus. [*in Aneid. 6.*] Incensum enim templum non Apollinis sed Jovis Capitolini fuit: & Capitolio resecto, licet ex Senatusconsulto ad versus transcribendos Erythras Asiæ legati missi fuerint, non tamen ex Erythraeis solis, sed etiam ex aliis civitatibus & Italicis & Græcis privatorumque hominum bibliothecis, cujuscumque Sibyllæ nomine fuerunt, libri qui postea extabant coacti Romamque allati fuerunt; in quibus & suppositicia quædam, ex acrostichidum quas vocant discrimine, sunt deprehensa. Quod ex ipsius Varronis libris rerum divinarum, à Dionysio Halicarnasseo [*lib. 4. antiquit. Roman.*] & Lactantio Firmiano [*lib. 1. Institut. cap. 6.*] habetur relatum. *Quæstio quoque fuisse amo 1110. Erythris, per Africam etiam & Siciliam & Italicis colonias carmina Sibyllæ, una seu plures fuisse; datumque Sacerdotibus negotium, quantum humana ope potuissent, vera discernere.* in lib. 6. Annalium prodidit Tacitus.

Iisdem C. Octavio & Cn. Scribonio Curione Consulibus scintillam è stella cadere & augeri terræ appropinquantem, & auctam in Lunæ magnitudinem illuxisse ceu nubilo diei; dein cum in cælum se reciperet lampadem factam, *Licinium Syllanum* Proconsulem cum comitatu suo vidisse, in Naturalis suæ historiae lib. 2. cap. 35. prodit Plinius. Cum autem *Syllanus* inter cognomina Romana non inveniat; *L. Junium Silanum* in Plinio hic reponendum censet Plinius. Ut *Junius* hoc tempore, Cn. Neronis loco, cum proconsulari imperio in Asiam missus, in itinere prodigium hoc cum comitatu suo conspexisse videatur.

3329 Nicomedes Bithynia rex, sine liberis defunctus, populum Romanum fecit testamento heredem: regnumque ejus in provincia formam redactum est. [*Liv. lib. 93. Vellei. Patere. lib. 2. cap. 4. & 39. Appian. lib. 1. Bell. civil. pag. 420. & Mithridatic. pag. 175. & 218.*] Quo spectat & illa de Romanis querela, in epistola Mithridatis ad Arsacem; lib. 4. Historiarum Salustii. *Totam Bithyniam, Nicomede mortuo, diripere; cum filius Musa, quem regem appellaverat, genitus haud dubie esset.*

Eodem quoque anno (quo CLXXXVI. acta est Olympias) Cyrene provincia auctum fuisse populum Romanum, Ptolemæo Apione rege ex Lagidarum gente testamento eam illi relincente, in lib. 1. de Bell. civil. [*pag. 420.*] scribit Appianus: in fine etiam Mithridaticorum, è Lagidarum gente *nothum* regem illum fuisse addens, quæ *Apionis* descriptio, ostendit eundem esse cum illo, quem *ex pellice susceptum* regni Cyrenarum heredem populum Romanum instituisse, in lib. 39. cap. 5. Justinus retulit, ubi tamen eam *Libyæ partem provinciam factam* fuisse adjicit: quum Ptolemæo Apione mortuo, Senatum regni Cyrenarum civitates liberatas esse jussisse, supra (ad annum Mundi 3908.) ex Livio audiverimus, ut tunc quidem liberatæ, nunc vero in provincia formam redactæ illæ fuisse videantur. Et tunc quidem *Ptolemæum regem Cyrena morientem Romanos testamento dimisisse heredes*, anno 1. Olymp. CLXXI. postea vero *Libyam per testamentum Apionis regis Romani relictam*, Olympiadis CLXXVIII. anno 4. in Eusebiano Chronico notavit Hieronymus: posterius hoc undecim fere annis serius, quam rationes Appiani hic postulant, collocans. Novennio serius, ad Cæciliæ Metelli triumphum Creticum scilicet, Eutropius hoc ipsum retulit. *Quo tempore* (ut in Breviario sui lib. 6. ille inquit) *Libyæ quoque Romano imperio per testamentum Apionis, qui rex ejus fuerat, accessit: in qua inclytæ civitates erant, Berenice, Ptolemæis, & Cyrene.* Jornandes, in libro de regn. ac temp. success. ita hac de re scripsit. *Libyam, id est, Pentapolim totam, à primo illo Ptolemæo Romanis sub libertate concessam, tamen resistentes debinc, Apionis consilium populo Romano subdidit.* Et ante eum, in suo Breviario, Sextus Rufus. *Cyrenas cum cæteris civitatibus Libyæ Pentapolis Ptolemæi antiquioris liberalitate suscepimus: Libyam supremo regis Apionis arbitrio sumus assecuti.* Eumque in lib. 22. secutus Ammianus Marcellinus. *Aridiorem Libyam supremo Apionis regis consecuti sumus arbitrio: Cyrenas, cum residuis civitatibus Libyæ Pentapoleos, Ptolemæi libertate suscepimus.* in quem locum videndæ annotationes doctissimi Valesii: qui ita historiam hanc explicat, ut duos Ptolemæos Apiones fuisse perneget. Agros porro *Cyrenenses, qui Apionis fuerunt*, in 2. Agatæ Cicero commemorat: sicut agros regis Apionis quondam habitos, & populo Romano cum regno relictos, in 14. Annalium libro Cornelius Tacitus.

Quod hujus ætatis reliquum fuerat, & integram hyemem insequentem, in apparatu belli adversus Romanos Mithridates consumpsit: in materie cædenda, fabricandisque navibus & armis. [*Appian. in Mithridatic. pag. 217.*] Copias ad verum & justum apparatus contraxit. Detraxit enim variam multitudinem, dissonorum minas barbarorum, armotum inauratorum & gemmis distinctorum instrumentum. Pro his gladios fabricavit more Romano, scuta solida compegit, atque exercitatorum habuit magis quam comptorum equorum delectum. Ad hæc naves non deauratis tabernaculis, nec balneis pellicum & gynæciis delicatis adornatas, sed armis, missilibus telis opibusque comparavit refertas. [*Plutarch. in Lucullo.*] Frumenti

200. medimnum myriadas ad mare detulit. Auxilia præsto ei fuere, præter veteres copias, Chalybes, Armenii, Scythæ, Tauri, Achæi, Heniochi, Leucosyri, & qui circa Thermo- doontem fluvium terram incolunt quam vocant Amazonum. Hæc accesserunt in Asia pristinæ potentia. Trans mare vero in Europa Sarmatarum gentes, Basili, Jazyges, Coralli, Thracum item quæcunque Istrum flumen & Rhodopem æmumque montes accolunt, & insuper Basternæ, omnium horum fortissimi. [*Appian. ut supr.*]

Julius Cæsar admodum juvenis (25. annorum circiter) Rhodum secedere statuit; ut per otium Apollonio Moloni clarissimo tunc dicendi magistro operam daret. Huc dum hybernis jam mensibus trajicit, circa Pharmacusam insulam (ad litus Asiaticum supra Miletum) à piratis captus est, qui multis jam navigiis mare infestum habebant. Hos Cæsar postulantes pro ipsius redemptione 20. talenta, derisit, quasi ignaros quem tenerent: 50. daturum se pollicitus. Mox comites servosque suos ad civitates Asiæ, pecuniæ qua redimeretur expediendæ gratia, dimisit: uno medico & cubicularii duobus secum retentis. Cum his per dies 38. inter homines immanissimos Cilicis relictus, apud eos ita se gessit, ut pariter iis terrore venerationisque esset, neque unquam aut nocte aut die vel exalcearetur vel discingeretur; in hoc scilicet, ne, si quando aliquid ex solito variaret, suspectus iis, qui oculis tantummodo eum custodiebant, foret. Quoties quiescebat, nullo aliquo indicebat eis silentium: & quasi non custodiretur ab eis, sed stiparetur, una ludebat & se exercebat. Carmina quoque & orationes scribebat, eaque in circulo eorum pronuntiabat. Si qui non admirarentur ea, hos palam inertes appellabat & barbaros: frequenterque per jocum suspensurum se eos minabatur. Placebat id illis, simplicitati ejus & ætati hanc linguæ libertatem ascribentibus. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 41. Sueton. in Julio, cap. 4. Plutarch. in C. Cæsare.*] In qua custodia asservatus, exclamasse ferebatur: Quanto gaudio, Crasse, perfunderis nuntiata mea captivitate? [*Plutarch. in M. Crasso.*]

Publica civitatum pecunia Mileto allata, ante numerata 50. talenta piratas Cæsar obsides civitatibus coegit dare: deinde expositus in litore, sequente nocte contracta classe tumultuaria ex Milesiorum portu solvens, inventusque in insulam, ad quam prædones adhuc stabant partem classis eorum fugavit, partem meris, navisque eorum aliquot cum multis hominibus in potestatem suam redegit. Lætus nocturnæ expeditionis triumpho, ad suos reveris est: eorumque quos ceperat pecunia in prædam versa, ipsos Pergami dedit in custodiam. Ad Junium deinde Asiæ proconsulem in Bithyniam perrexit, (idem enim & Asiæ & Bithyniæ, nuper in provinciam redactæ, eo tempore præfuit) petens, ut auctor fieret sumendi de captivis supplicii. Quod cum ille se facturum negasset, & numerorum cupidus venditurum se captivos dixisset; Cæsar, salute illi dicta, incredibili celeritate Pergamum reventus, prius quam de ea re ulli Proconsulis redderetur epistola, omnes quos ceperat cruci suffixit; sicut per jocum sæpe illis in insula prædixerat. [*Patercul. lib. 2. cap. 42. Sueton. & Plutarch. ut supr.*] Quoniam vero ante deditionem suffixurum se eos cruci juraverat, jugulari prius jussit, deinde suffigi. [*Sueton. cap. 74.*]

Vere ineunte, cæptum est tertium bellum Mithridaticum: quod, per annos undecim cum dimidio gestum, ipsius Mithridatis interitu tandem terminatum est. Ille igitur jam decursione facta classium, sacrificavit *Σεραπίου Δι.*, sive bellipotentis Jovi, more consueto; & Neptuno quadrigas albotum equorum in altum demersit: atque ita properavit in Paphlagoniam, ducibus exercitus Taxile & Hermocrate. [*Appian. in Mithridatic. pag. 217. 218.*] Pedum 120. (vel 140. ut apud Appianum) erant millia ad Romanos ordines instructorum, equitum 16. millia, præter curus falcatos centum. Sequebatur castra & alia turba magna eorum qui vias muniabant aut deferebant sarcinas, atque etiam negotiatorum. [*Id. ibid. Plutarch. in Lucullo.*]

Ubi in Paphlagoniam est ventum, Mithridates concione magniloqua ad milites habita quam in odium Romanorum exercitum irritasset, Bithyniam Nicomedis testamento nuper eis relictam invasit. [*Appian. pag. 218.*] Eam à Mithridate occupatam, Livius; [*lib. 93.*] & à civitatibus ejus libenter illum susceptum fuisse, in Lucullo Plutarchus confirmat.

Asia quoque, quod intolerandis malis à sceneratoribus & publicanis Romanorum esset oppressa, ad Mithridatem est relapsa. [*Plutarch. ibid.*] Ejus urbes aliquot cum M. Mario sive Vario, quem Ducem illi Sertorius ex Hispania miserat, cepit: eumque in urbes cum virgis & securibus inventum Rex ipse tanquam majorem potestatem & ministri specie ultro sequebatur. Ille vero aliis libertatem dabat: aliis quam immunitatem concederet, beneficio se facere id Sertorii dicebat. Atque ita Asia, quæ à publicanis vexabatur, avaritiæque & contumeliosæ premebatur militum præsidiorum, ad spem erigebatur exoptabatque expectatam imperii conversionem. [*Id. in Sertorio.*]

Julius Cæsar, vastante regiones proximas Mithridate, ne desidere in discrimine sociorum videretur, ab Rhodo, quo pertenderat, transit in Asiam: auxiliisque contractis, & præfecto Regis provincia expulso, nutantes ac dubias civitates retinuit in fide. [*Sueton. in Julio, cap. 4.*] licet conata ejus, qui obtinebat Asiam magistratus populi Romani (Junius) metu suo magnopere destituerit. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 42.*]

Bello in Cilicia & Pamphylia gesto P. Servilium intra triennium finem dedisse, indeque *Isaurici* nomen assumpsisse, Eutropius & Orosius (ex Livio, ut illis moris est) referunt. Apud Ciceronem, lib. 3. in Verrem (quæ Oratio frumentaria appellatur) *quinquennium exercitii*

præfuisse dicitur. Unde ad annum ante hunc quintum, quo & Consulatum gessit, protectio-
nem ejus in provinciam retulimus. Unum vero hunc plures prædonum duces vivos cepisse
quàm omnes antea, in quinto contra eundem libro affirmat Cicero: atque inter eos Niconem
nobilissimum piratam, qui vinela ruperat, qua felicitate ceperat eadem recuperavisse. Ciliciam
& Isauriam bello piratico cateris mixtis prædonum, à Servilio Proconsule missas sub jugum fa-
ctas fuisse vestigales, in 14. Historiarum suarum libro Ammianus Marcellinus: Pamphyliam,
Lyciam (vel Ciliciam potius) visidiamque devicisse illum, fecisseque provincias, in libro de
regnorum ac temporum successione scribit Jornandes. In Ciliciam vero provinciam missum esse
hujus anni Consullem Octavium, ex Plutarchi Lucullo intelligimus.

Quicumque iter fecit Servilius, jucundissimum spectaculum omnibus victorum captorum-
que hostium præbebat. Itaque ei concursus undique fiebant; ut non modo ex his opidis qua
ducebantur, sed etiam ex finitimis visendi causa convenirent. Indeque triumphus ejus omnium
triumphorum gratissimus populo Romano fuit atque jucundissimus. [Cicero, in Verrem,
lib. 5.] In quo & signa illa atque ornamenta, quæ ex urbe Olympo capta tulerat, ferculis an-
te triumphantem per pompam vecta sunt: quæ ille deinde in tabulis publicas ad ærarium per-
scribenda curavit; non numero solum signorum, sed etiam uniuscujusque magnitudine, & fi-
gura & statu, notatis atque descriptis. [Id. in eund. lib. 1. & Acon. Peditanus ibid.] Servilii
triumphantis meminit quoque Valerius Maximus, [lib. 8. cap. 5.] Eutropius, Sextus Rufus,
& Claudianus poeta; libro 1. in Eutropium ita de illo canens.

Indomitos curru Servilius egit Isavros.

M. Antonius, (M. Antonii triumviri pater) gratia Cottæ consulis & Cethegi factione, in
Senatu curationem infinitam nactus tuendæ totius oræ maritimæ, qua Romanum erat Imperi-
um, cum & ipse nequam esset & comites haberet pessimos, Siciliam & provincias omnes de-
populatus est. [Cicero, ad. 2. in Verrem lib. 2. Lactant. Institut. lib. 1. cap. 11. Acon. Peditan.
in Divinationem, & locum Ciceronis notatum contra Verrem.]

4640 74

L. Lucullo Consuli Gallia Cisalpina provincia obtigit. Verum mortuo Octavio, qui Ciliciam
obtenebat, Lucullus Præciæ meretricis opera conciliato sibi Cethego, qui Romæ omnia tum
poterat, Ciliciam provinciam est allecutus: cui cum adhereret Cappadocia omnes ei pariter
bellum Mithridaticum decreverunt. M. Cotta tamen, ipsius in Consulatu collega, multis
precibus à Senatu obtinuit, ut cum classe ad Propontidem tuendam & Bithyniam propugnandam
ipse mitteretur [Plutarc. in Lucullo.] Atque ita ambo Consules ad bellum hoc sunt
missi, ut alter Bithyniam tueretur, alter in Asia Mithridatem persequeretur. [Cicero, pro Mu-
rona. Memnon. cap. 39. Eutrop. lib. 6.] Lucullum enim Consullem non solum Ciliciam, sed
etiam Asiam (proptiè dictam) sortitum fuisse, eique per septennium præfuisse, ex Velleio Pa-
terculo [lib. 2. cap. 33.] intelligitur.

Lucullus, conscripta in Italia legione, in Asiam cum ea trajecit: ubi duas Fimbrianas, &
duas alias legiones accepit; quæ in universum jamdudum deliciis atque avaritiâ erant corrup-
tæ. Fimbriani, quod alluevisent sine imperio agere, intractabiles erant & procaciores; sed
bellicosi, laborumque militarium periti & patientes. Lucullus tamen & alios corripuit, & horum
præcudit ferociam. [Plutarc. ut supr. cum Appiano in Mithridatic. pag. 219.] Fœneratores
quoque & publicanos Romanos, quorum rapinis Asiani ad defectionem sunt impulsæ, casti-
gando moderatores efficere nitebatur; defectionesque disjiciebat populorum, quum nemo jam
fere quiesceret. [Plutarc. ibid.]

Mithridates, tum alium in præcinctu habens exercitum frequentissimum, tum triremes 400
cum navium minorum quas penteconteres & cercuras vocitant non exiguo numero, Diophan-
tum Mitharum cum valida manu in Cappadociam dimisit, ut præsidia in urbibus collocaret;
& si Lucullus Pontum ingrederetur, occurreret & progressum ejus intercluderet. Ipse vero
150 peditum millia sub vexillis apud se retinuit, & 12 millia equitum, quos falcati sequeban-
tur currus 120. nec ulla machinarum omnis generis copia aberat. Concitato igitur itinere, per
Timonidem, Cappadociam & Galatiam pergens, ad diem nonum Bithyniam attigit. Lucul-
lus interim Cottam in Chalcedoniorum portu stationem habere jussit, cum omni classe. [Mem-
non. cap. 39.]

Mithridatis classis Heracleam in Ponto præterlegens, ab ea non est recepta. Forum tamen vè-
nale rogantibus cives præbuerunt: & commerciis, ut fieri solet, initis, nobiles ex Heraclea vi-
ri Silenus & Satyrus capti, non alia conditione sunt dimissi, quam ut quinque triremibus Mithri-
datem in hoc cum Romanis bello adjuvarent. quo facto Romanorum inimicitiam populus He-
raclensis sibi conciliavit. Quum igitur auctiones publicas Romani in aliis civitatibus institue-
rent; Heracleam quoque, propter hanc causam, his exposuerunt. Cumque auctionatores ur-
bem ingressi, contra Reipublicæ morem argentum exigere, in matrem civis conjecerunt,
qui servitutis initium hoc esse existimabant. Quare, cum per legationem ad Senatium Roma-
num publicationem bonorum deprecari res postularet, ipsi à quodam in urbe audacissimo per-
suasi, publicanos è medio sustulerunt, tam secreto, ut de nece illorum nemini quicquam con-
staret. [Id. cap. 40.]

M. Cotta multis nuntiantibus Lucullum adventare & jam in Phrygia castra habere, existi-
mans triumphum se tantum non in manibus tenere, ne consors ejus Lucullus foret, cum Mi-
thridate dimicare maturavit. [Plutarc.] Marius (sive Varius) & Eumachus duces à Mithridate

adversus Lucillum missi, magno exercitu brevi congregato, cum P. Rutilio (M. Cotta legato) apud Chalcedonem congressi sunt, eumque cum plurima exercitus ipsius parte ceciderunt. [Oros. lib. 6. cap. 2.] Bæsternis Italarum pedites in fugam vertentibus, & prolixam stragem edentibus. [Memnon. cap. 41.]

Mithridate Chalcedonem petente, quo Romani undique ad Cottam confluerant, Cotta negotiis bellicis minime assuetus non prodiit: sed classis ejus præfectus, nomine Nudus, cum exercitus parte campum occupavit, quæ erat munitissimus, pulsusque inde refugit ad portam Chalcedonis, laboriose multa septa superans; & in ipsa porta simul irruentium ea fuit compressio, ut persecutores nullum telum in eos frustra mitterent. Ut vero portæ custodes dimiserunt clathros præ metu, Nudum & aliquot alios præfectos subdixerunt funibus: reliqui amicos inter & hostes contrucidati sunt, incassum manus tendentes ad utrosque [Appian.]

Mithridates utendum fortuna ratus, eadem die classem ad portum admovit: perruptaque in ore portus catena ferrea, quatuor hostiles naves incendit, reliquas 60 ligatas ad puppes suarum abstraxit; nec Nudo prohibente nec Cotta, qui se continebant intra mœnia. Desiderata sunt Romanorum tria circiter millia, & in his Lucius Manlius Senator: Mithridates è Bæsternis, qui primi portum invaserant, amisit 20. [Idem.] Præter 60 naves cum viris, terra 4 peditum millia Cottam amisisse, Plutarchus tradidit. Uno die mare & terram cadaveribus Romanis fœde opplata fuisse Memnon ait: in conflictu navali occisis octo millibus, captis 4500; de pedestri autem exercitu Italarum 5300 desideratis, cum à parte Mithridatis Bæsternæ circiter 30 ex reliqua autem multitudine 700 tantum ceciderint.

Atque hoc fuit prælium ad Chalcedonem, quo M. Aurelius Cotta Consul victus est. [Liv. lib. 93.] de quo Mithridates in epistola ad Arsacem, libro quarto historiarum Salustii. *Marcum Cottam Romanum ducem apud Chalcedona terra fudi; mare exui classis pulcherrima. Quæ Cottæ res, & terra & mari calamitosa, vehementer & opes Regis & nomen auxerunt.* [Cicero pro Murena.] Hoc enim Mithridatis successu omnium animi servilem in modum concidere. Sed Lucullus ad Sangarium fluvium castra habens, cognita ea clade, percussos militum animos verbis erexit. [Memnon, cap. 41.]

Quum Archelaus, Mithridatis quondam præfectus sed tunc Romanarum partium, suo tantum conspectu confirmaret Lucillum toto Ponti regno potiturum; negavit ille venatoribus se timidiorem esse, omisissis feris ut ad vacua eorum lustra contenderet; atque ita fatus, in Mithridatem movit; peditum secum habens 30 millia, equites 2500. Ubi contemplatus est hostes, obstupescens eorum multitudine cupiebat abstinere pugna & tempus ducere: sed quia Marius, quem ex Hispania miserat Sertorius cum copiis ducem Mithridati, occurrit læcessivique eum, instruxit aciem ad configendum. Quum jam penè concurrerent, ex nulla evidenti commutatione, sed cælo repente dirupto, grandis visa est flammea moles, corpore dolium, colore candens argentum referens, inter utramque aciem delabi: quod ostentum utrosque percussos diremit. Id prodigii in Phrygia aiunt circa Otryas accidisse. [Plutarch.]

L. Lucullus Consul adversus Mithridatem equestribus præliis feliciter pugnavit, & expeditiones aliquot prosperas fecit: poscentesque pugnam milites à seditione inhibuit. [Liv. lib. 94.]

Cum urbem Cyzicenam sibi Mithridates Asiæ januam fore putavisset, qua effracta & revulsa tota pateret provincia; totius belli impetum in eam transferre institit. [Cicero, pro Murena.] Urbs enim erat ea Asiæ clarissima & populo Romano amicissima. [Idem, pro lege Manilia.] quæque in nupera clade Chalcedonensi civium tria millia & decem naves amiserat. Rex igitur, quò Lucillum falleret, mox à cœna densam ac nimbosam noctem nactus castra movit, & oriente luce oppositum urbi montem Adrastriam (Dindymum aliis dictum occupavit. [Plutarch.] Mithridatem peditum 150 millibus, magnoque equitatu. Cyzicenos invasisse, & montem Adrastriam atque suburbium occupavisse, scribit Strabo. [lib. 12. pag. 575.] Lucillum, in universum habentem 30 millia peditum & 1600 equites circa Cyzicum castra sua Mithridati opposuisse; & ex transfugis, quod circiter trecenta virorum ille haberet millia, cognovisse Appianus memorat. *Quin & plus quam trecenta millia hominum fame & morbo in Cyzici obsidione amisisse fertur: ut apud Orosium legimus.* [lib. 6. cap. 2.] Ex universa quoque tam litarum quam militum colluvie, non minus trecenta millia à Lucullo contrucidata fuisse perhibetur: ut à Plutarcho habetur traditum. quum longe modestius in sexto Breviarii sui libro scripserit Eutropius; sequente hyeme & æstate, à Lucullo centum fere millia hominum ex parte Regis extincta fuisse.

Cyzicenos Mithridates denis ex terra castris cinctos, per mare quoque 400 navium classe oppugnavit. [Strabo, pag. 575, 576. cum Plutarcho.] Cumque illi nescirent ubinam gentium esset Lucullus, Mithridatici ejus castra sub oculis civium posita, Armeniorum & Medorum esse auxilia, Mithridati à Tigrane missa, jactabant. Primus Demonax, ab Archelao in urbem missus, adesse Lucillum iis indicavit. Quibus fidem ei non habentibus, arbitrantibusque ad levanda præsentia mala eum ficta adferre, puer adfuit captivus, qui è manibus hostium elapsus, digito castra Romana eis monstravit. [Plutarch.] Ad ipsos quoque Lucullus, ut bono animo essent, nuntium misit unum ex militibus nandi peritum: qui per hostium naves duobus utribus suspensus, mediam ipse regulam tenens & pedibus iter adgubernans, septem millia pal-

Anno
Mundi.

3931

hum transfecit [*Florus, lib. 3. cap. 5. Oros. lib. 6. cap. 2.*]
Lucullus Mithridati à tergo incumbens, memorabili Ponticos victoria profligavit: aliquan-
to pluribus quam 10000 in acie caesis, & 13000 captis. [*Memnon, cap. 42.*]

Montem conspicatus est Lucullus castris opportunum; quo occupato, ipse copiam habiturus
erat commeatuum, hostes vero inopiam. Unicus angustus in eum erat aditus; quem Mithri-
dates valido tenebat praesidio, à Taxile ducibusque aliis admonitus. L. Manius sive Ma-
gius, arbiter foederis idem cum Sertorio, clam ad Lucullum miserat nuntium, à quo accepta
habe, Mithridati persuasit, ut sineret Romanos transire & castrametari pro libito. Fimbrianas enim
legiones quae aliquando militassent sub Sertorio, velle transfugere, & facturas id propediem;
nihilque opus esse sudore & sanguine, quando sine certamine vincere liceat. Huic consilio
Mithridates imprudenter assensus, ut nil suspicans, passus est Romanos secure superatis fauci-
bus contra se magnum montem munire: quo in potestatem redacto, ipsis à tergo subvehen-
di erant commeatibus libere, Mithridati contra lacu, montibus & fluviis excluso ab importa-
tionibus terrestribus, tenuiter subministrabantur; quum neque pateret exitus, neque vi re-
pellere posset Lucullum, ob neglectam locorum opportunitatem, & imminens huius etiam
maritimas importationes esset impeditura. [*Appian.*]

Circa Thraciam quam vocant Comen Lucullum castra posuisse, loco maxime opportuno
ad excludendas vias & regiones, qua & unde petendus necessario erat Mithridaticis com-
meatus, scribit Plutarchus. Eos vero qui ad Fimbrianos milites, transitionem simulantes, ad-
ducendos à Mithridate missi sunt, interfectos ab illis fuisse, Memnon indicat.

Machinas insignes, ad urbis oppugnationem, Nicomedes Thessalus fabricaverat. [*Plutarch.*]
inter quas helepolis eminebat centum cubitorum; supra quam alia turris assurgebat, catapultis
instructa saxa relaque varia ejaculantibus. Ante adnotas vero machinas, tria millia Cyzice-
norum captivorum in navibus ad mœnia Rex adduci curavit; ut eorum misericordia & preci-
bus commota civitas deditionem faceret. Quod cum frustra tentatum fuisset, praecone è muris
iussu Lysistrati ducis monente, ut quando in alienam potestatem redacti fuissent, fortunam
fortiter ferrent: Mithridates vim terra marique contra Cyzicum adhibuit, oppidanis omni
studio sese defendentibus. Qui tamen omnem laborem patientissime ferentes, efficere non
potuerunt quin pars mœnium exusta corrueret sub vesperam: sed propter calorem incendii
nemo sustinuit irumpere. Verum ipsi Cyziceni noctu substruxerunt munitionem aliam
[*Appian.*]

Sero effecit Lucullus, ut auxiliares in urbem per noctem immitterentur. [*Strabo, pag. 576.*]
Cum enim in lacu Dascylite acatia satis magna commearent, eorum maximum ille subduxit,
plausiro ad mare devexit, eique quot capere poterat milites imposuit. Qui noctu clam traji-
cientes: imprudentibus hostibus urbem sunt ingressi. [*Plutarch.*]

Instante Proserpina festo, in quo nigram bovem immolare Cyzicenis mos erat, illi nullam
talem habentes è farina fictam hostiam admoverunt aræ. Vacca quæ Proserpinae alebatur, trans-
fretum pascebat cum reliquo armento Cyzicenorum. Hæc illo die armento relicto de mon-
tibus per hostium classem adnavavit sola, & in ore portus claustra sub aquis evasit: atque
ita per mediam urbem cursu ad Proserpinae templum delata, ante aram constitit. Quam
Cyziceni, egregia spe concepta, immolantur. [*Julius Obsequens de prodigiis, Plutarch &
Appian.*]

Aristagoræ, qui in summo magistratu erat, (ut ait Julius Obsequens: Plutarchus enim *τὸν Νίξω
Ζανναρόν* appellat) Proserpina in quiete visa dixisse fertur, adversus tibicines se tibicinem com-
parasse; vel, ut refert Plutarchus, tibicinem Libycum in tibicinem Ponticum se impulsuram.
Mirantibus hanc vocem Cyzicenis, prima luce fluctuavit mare quasi immenso incumbente
vento, & adnotæ muris Regis machinæ stridore & crepitu primum quid instaret indicaverunt:
inde auster, supra modum procellosus coortus, horæ brevi momento, & reliquas Regis ma-
chinas sic laceravit ut inutiles redderentur, & turrim ligneam helepoli impositam tanta vi
conculsit, ut prouerit eam. [*Idem.*]

Memoriæ quoque est proditum, Ilii fuisse compluribus Minervam in somniis obversatam,
copioso manantem sudore, partemque pepli discissam ostendentem: eamque dixisse, modo ve-
nire se ab ope Cyzicenis ferenda. Columnnam autem, quæ decreta & literas de his inscripta
habet, ostendebant Ilienses. [*Plutarch.*]

Amici Mithridati consulebant ut ab urbe classem solveret: qui nihil motus, ascendit im-
minentem montem Dindymum, & ab eo duxit continentem ad muros urbis aggerem; in quem
impositis turribus, cuniculis quoque suffodiebat & suspendebat mœnia. [*Appian.*] Quæ qui-
dem Cyziceni ita sustinuerunt, ut parum etiam abfuerit quin ipsum Mithridatem caperent vi-
vum in cuniculo, quem is fodiebat; cum ipsi alium ex adverso agerent. Evasit tamen, cum
re observata se è cuniculo subduxisset. [*Strabo, pag. 576.*]

Hyeme superveniente privatus est Mithridates & maritimis commeatibus, si quos habuerat.
Necessariorum igitur difficultate presso exercitu, fame multi emoriebantur, humanis quidam
vescebantur carnibus, herbas alii in cibum vertendo, morbos sibi contrahebant: quorum inse-
pulta cadavera pestem invexerunt insuper. [*Memnon, cap. 42. Strabo, pag. 576. Florus, lib.
3. cap. 5. Plutarch. Appian. Oros. lib. 6. cap. 2.*]

Dum oppugnat Lucullus arcem quandam, occasione maturans Mithridates uti, averfis ab hoste

itineribus partem copiarum instructam armis domum abire præcipiens, omnem ferme equitatum cum iumentis, atque ex peditatu minus utiles, in Bithyniam dimisit. Ob inedia enim infirmi jam equi erant, claudicantesque solearum inopia detritis unguibus. Hac re nunciata, contendit Lucullus de nocte in castra. Diluculo tempestate sævientem insecutus eos est cum cohortibus decem & equitatu; quamvis nive affligerentur atque aliis incommodis, ut multi milites ex gelu succumbentes sequi non valerent. Cum cæteris in trajectu Rhyndaci fluvii hostes ascutus, stragem edidit tantam, ut Appollonia egressæ scemina diriperent impedimenta & trucidatos spoliarent. Capta sunt equorum sex millia & iumentorum infinitus numerus: capta virorum ad quindecim millia; quos omnes præter castra hostium Lucullus duxit. *Qui & amplius quam quindecim millia hominum tunc interfecisse narratur: si P. Orosium audimus. Tunc etiam primum visos Romanis camelos Salustius autumat: quasi illis qui olim duce Scipione Antiochum devicerunt, & cum Archelao ad Orchomenon & Chæroneam decertaverunt, cameli cogniti non fuissent.* [Plutarch. Appian. Oros.]

Fannius, qui se Mithridati junxerat, & Metrophanes regius prætor, à Mamerco tunc victi cum duobus millibus equitum in Mæsiam profugerunt; atque inde in Mæoniam digressi, in ambustos colles camposque Inarimos inciderunt: in quibus diu oberrantes, inopinatis tandem periculis exempti sunt, & clam in Regis castra venerunt. [Oros. lib. 6. cap. 2.]

Eumachus dux & alii Mithridatis præfecti, bellum in Phrygia moventes, multos Romanos cum liberis & conjugibus interfecerunt; Pisidasque & Isauros & Ciliciam subegerunt: donec Dejotarus, unus è tetrarchis Gallogræciæ, vagantes allecutus, eos cum militum suorum multis trucidatos repressit. [Liv. lib. 94. Appian pag. 222. Oros. ut sup.]

Jubilæus XXV III.

3932

Cum Cyziceni aggeres quos Rex à Dindymo duxerat suffoderent, machinasque incendere, & non ignari hostem fame debilitatum, vexarent cum crebris eruptionibus; Mithridates decrevit fugere. [Appian.] de quo ipse in epistola ad Arfacem, apud Salustium in Historiarum libro quarto. *Apud Cyzicum magno cum exercitu in obsidione moranti frumentum defuit, nullo circum adnente, simul hyems mari prohibebat: ita sine vi hostium, regredi conatus sum in patriam regnum.* Ad Cyzicum enim, ut & postea ad Amisum, milites suos Lucullum duas hyemes in castris continuisse, Plutarchus docet ex Salustio. De soluta obsidione Cyzici, videndus quoque est Cicero, in orat. pro lege Manilia, pro Murena, & pro Archia poëta.

Mithridates fugam quamprimum instituens arripere, quò tricas & moras Lucullo neceteret à tergo, misit ad mare Græcum præfectum classis suæ Aristoncum: quem, jam soluturum, Lucullus per prodicionem in potestatem suam redegit cum decem millibus aureorum, quos portabat ad sollicitandam exercitus Romani partem. [Plutarch.]

Terrestres copias Rex ducibus Lampfacum reducendas reliquit. Hermæus & Marius (dux Sertorianus) 30 hominum millia illuc ducebant. Eos à tergo premens Lucullus, & Asepum fluvium tunc tumidiorem trajicientes allecutus de improvviso, permultos cepit, & viginti millia interemit; (è quibus plus quam undecim millia Marianorum militum fuisse referuntur:) ita ut Granicus & Asepum amnes cruenti redderentur. Mithridatis vero sarcapes, Romanæ avaritiæ peritus, spargi à fugientibus sarcinas & pecuniam iussit, qua sequentes moraretur. [Memnon, cap. 42. Polianus Stratagem. lib. 7. Florus, lib. 3. cap. 5. Plutarch. Appian. Oros. lib. 6. cap. 2.]

Mithridates ipse, per mare reditum instituens, noctu classe provectus est in Parium. [Appian.] Dum milites vero cum eo soluturi, naves, quarum alix mox replendæ essent, confertim occuparent, & undique illis adhærent; factum est ut præ multitudine imminentium pars navium deprimeretur, pars etiam subverteretur. Quod confpicati Cyziceni, impetu in castra Ponticorum facto; ægros ibi relictos trucidarunt, & si quid supererat diripuerunt. [Memnon. cap. 42.]

Lucullus Cyzicum ingressus, ingenti lætitia & magnifico honore exceptus est. [Plutarch.] in cuius honorem ludi deinceps ibi sunt celebrati, quos *Lucullea* vocant. [Appian.] Civitatem Romani honorarunt, & libertatem ei concesserunt. [Strabo. lib. 12. pag. 576. Tacit. Annal. lib. 4. cap. 36.]

Mithridates suos Lampfacum compulsos & obsessos à Lucullo, classe illuc missa, exportavit una cum Lampfacenis: relictisque Mario sive Vario duci Sertoriano, Alexandro Paphlagoni, & Dionysio eunucho, decem millibus selectorum militum in navibus quinquaginta, cum majoræ earum parte petiit Nicomediam. Verum & harum & illarum multæ tempestate perierunt. [Appian.]

Mithridates, collectis ut potuit in Ponto viribus, Perinthum circumfedit & oppugnavit: eaque non potius, in Bithyniam transmisit. [Memnon, cap. 42.]

Antiochus (Asiaticus) & frater ejus, regis Antiochi (Pii) filii pueri, qui regni Syriæ partem (à Tigra ne non occupatam) obtinebant, Romam venerunt; regnum Egypti, quod ad se & ad Selenem matrem suam pertinere arbitrabantur, petitori: ibique biennium fere, comitatu regio atque ornatu, moram traxerunt. [Cicero, lib. 4. in Verrem.]

Antipas sive Antipater Idumæus, nobilitate ac opibus gentis suæ princeps, (alterius Antipæ sive Antipatri, quem à rege Judæorum Alexandro & ejus uxore Alexandra ducem totius Idumææ constitutum ferunt, filius) ex uxore Cypro, illustri inter Arabas loco nata, filium susce-

4647

pit Herodem; qui postea Judææ regnum obtinuit. siquidem hic 25 annorum fuerit, quando eum pater Galilææ præfecit: de quo, ad annum Mundi 3957 erit dicendum. [Vide supra ann. Mundi 3875.] quamquam Nicolaus Damascenus, in gratiam Herodis regis, (cujus adhuc superstitia vitam descripsit) Antipatri genus à primatibus Judæorum, qui in Judæam venerunt è Babylonia, deduxerit. [Joseph. lib. 14. cap. 2.] quomodo & in Historiæ Judæorum Arabicæ (ad calcem Bibliorum Parisiensium *ἱστορία τῆς Ἰουδαίας* editæ) capite 33 legimus; Judæum fuisse Antipatrum, ex filiis eorum qui de Babylonia cum Ezra Sacerdote ascenderant, atque ab Alexandro (Jannæo) Idumæorum regioni præfectum uxorem inde duxisse. Julius vero Africanus in epistola ad Aristidem (apud Eusebium, lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 6. & 7.) eumque secutus Ambrosius (lib. 3. Commentar. in Luc. cap. 3.) ex traditione eorum, qui Servatori nostro secundum carnem cognati *Ἰουδαίου* nuncupabantur, Antipatrum Herodis cujusdam Acalonitæ, templi Apollinis ædifici, filium fuisse refert; atque ab Idumæis latronibus Acalone captivum abductum, Idumæorum moribus & disciplinis fuisse institutum. atque hæc communior Christianorum Patrum est sententia.

Barba cum robusta Itatorum manu veniens, & ex ducibus Luculli Triarius, Apameam obsederunt. Cives, cum aliquandiu pro viribus suis hostem sustinuisent, apertis tandem portis eos intromisere: ut apud Memnonem legitur. Appianus vero Triarium eò appulsum vi urbem cepisse, & Apamenorum in fanis ad quæ confugerant, magnam cædem edidisse scribit. Prusam deinde sub monte Olympo munitissimam civitatem captam expugnatamque Romanus exercitus diripuit. Hinc Prusiam, mari impositam, Triarius cum exercitu petiit: quam rex Bithyniæ Prusias Heraclienfis ademptam de se denominavit; cum ante ab amne præterfluente Cierus (vel Cius) diceretur. Ut urbi appropinquavit, facile Prusienfes eum receperunt, Ponticis ejectis. Nicæam deinde, quam præsidium Mithridatis tenebat, ventum est. Pontici vero, intellecto cives amnis ad Romanos propendere, noctu se ad Mithridatem Nicomediam subdixerunt. Romani igitur sine molestia urbem suæ potestati subjecerunt. [Memnon, cap. 43. & 49. Appian. pag. 223. cum Oratio, lib. 6. cap. 2.]

Lucullus ad Hellespontum profectus, classem instruxit: & Troadem delatus, divertit in delubro Veneris. Eam nocte sopitus videre visus est sibi assistentem & dicentem.

*Τὴν κλειότεν ἰσχυρότερον λέων, ἄνεσι δὲ τοῖς ἰσχυροῖς.
Quid dormis animose leo, quum proximus adsit
Hinnulus ecce frequens.*

Quod somnium dum surgens adhuc nocte advocatis amicis exponeret, adfuerunt ab Illo quidam, qui nuntiarent conspectas ad Achæorum portum quinqueremes regias tredecim, quæ cursum in Lemnum intenderent. Statim igitur solvit, & 13 illis navibus potitus, præfectum earum Isidorum occidit. [Plutarch. cum Appiano.]

Lucullus victoriam profectus, Marium sive Varium (qui missus à Sertorio dux fuerat) Alexandrum & Dionysium circa Lemnum adeptus in deserta insula (ubi ara Philoæteris cum æreo serpente monstratur) contemptum in eos invehctus est: mandato prius suis dato, ne quem unoculum interficerent. Altero enim oculo captus erat Marius: quem ipse probris & contumeliis prius vexatum necare instituerat. Illis vero constanter manentibus, & navigia omnia ad terram attrahentibus, cohobuit Lucullus remigium; & binas naves emittendo ex agmine, volebat eos prolicere. Illi autem non provehebantur contra: sed à terra & ex fororum tabulis se defendentes, Romanis vulnera iniecerunt. Nec circumvehendi locus dabat facultatem, vel navibus fluctuantibus hostilem classem premendi terræ accubantem & firmiter consistentem. Circum missis tamen aliis navibus diversa parte, qua accessum insula in terram dabat, fortissimos quosque pedites Lucullus tandem exposuit. Hi aversos adorti hostes, partem eorum interfecerunt, partem in naves compulerunt; qui metu Luculli non ausi altum petere, oram legebant, & terra matique impugnati vulnerabantur, cum magna cæde ac consternatione fugientium. [Plutarch. & Appian.] Triginta & duas naves regias, & complures onerarias, aut demersit Lucullus aut cepit. Multi ibi ex his quos Sylla proscripserat interempti sunt. [Oratio, lib. 6. cap. 2.]

Postera die tres duces de spelunca, ubi latebant, extracti sunt: è quibus Marius (sive Varius) Luculli iussu occisus est. Non placebat enim Romanum Senatorem in triumpho duci. [Id. ibid. cum Appiano.] Alexander ad eam pompam servatus est. Dionysius autem, epoto quod secum habebat veneno, mox exspiravit. [Appian.]

Atque hæc fuerunt duæ illæ navales Luculli victoriæ, altera ad Tenedum, altera in mari Ægeo parta, quarum in capite 44 Memnon meminit; & velut unam, aliquoties Cicero celebrat. Ita enim in Oratione pro lege Manilia, Lucullo ait classem magnam & ornatam, quæ ducibus Sertorianis ad Italianam studio inflammato raperetur, superatam esse atque depressam. & pro L. Murena. Illam pugnam navalem ad Tenedum, quum contento cursu, acerrimis ducibus, hostium classis Italianam spe atque animis inflata peteret, mediocris certamine & parva dimicatione commissam arbitraris? & in Orat. pro Archia poeta: ubi, L. Lucullo dimicante interfectis ducibus depressam hostium classem, & incredibilem apud Tenedum pugnam illam navalem prædicat.

Lucullus de suis rebus gestis ad Senatum misit laureatas litteras, ut mos erat victoribus. [Appian.] Cumque Senatus ei ad classem parandam tria millia talentum decrevisset; negavit per litteras ea pecunia sibi opus esse, jactans sine sumptu & tanto paratu Mithridatem se sociorum navibus pelago exacturum. [Plutarch.]

His confectis, properavit Lucullus ipsum insequi Mithridatem; quod in spe esset circa Bithyniam se illum inventurum, retentum à Voconio, quem ad instandum fugienti cum navibus miserat Nicomediam. Sed Voconius, dum in Samothrace iniciat mysteriis & festos dies celebrat, haud occurrit in tempore: Mithridatem vero, qui jam cum classe vela fecerat & maturabat antequam ipsum peteret Lucullus Pontum tenere, corripuit atrox tempestas; qua classis partim abrepta partim est depressa, omniaque litora ejectis fluctu naufragiis per multos dies fuerunt completa. Eam Diana Priapinæ ira Ponticis fuisse immisam dicebant, quod sanum ejus spoliavissent & signum loco movissent.

Mithridatem Pontum petentem bis tempestatem passum fuisse scribit Dio, amisisseque hoc infortunio virorum circiter decem millia, & naves circiter 60. reliquis disjectis, ut quamque ventus abstulit. *Naufragiis apud Param, & Heracleam, militum optimos cum classibus amisisse se dicit Mithridates in epistola ad Arsacem; apud Salustium. Orosius ait, Mithridatem adversus Byzantium (quo à Lucullo illum fugatum dicit Eutropius) instructa classe navigantem, tempestate correptum 80 rostratas naves perdidisse. Florus denique, centum amplius navium classem, apparatusque belli gravem, in Pontico mari aggressam tempestatem, tam sæda strage laceravisse, ut navalis belli instar efficeret.*

Quum navis oneraria qua Mithridates vehebatur nec ad terram appelli ob molem in tanta procella videretur gubernatoribus posse, & aquam jam accepisset atque obruta esset undis; licet amici vetarent, in Seleuci tamen piratæ myoparonem, ipso pirata juvante, transfiliit, corpore prædonibus permisso. A quibus Heracleam Ponticam, (ut ait Plutarchus) Sinopem primum ac post Amisum, (ut Appianus & Orosius) subvectus est incolumis.

Cotta superiora damna refarcire volens, à Chalcedone, ubi succubuerat, Nicomediam copias transfudit; & 150 stadia ab urbe castrametatus, à dimicatione cavat. Ibi, magna adhibita festinatione, citatis itineribus Cottam sponte sua Triarius est affectus; & Mithridates in urbem se recepit. Tum uterque Romanus exercitus ad oppugnationem ejus se paravit. At Rex, cognito gemino conflictu navali Ponticos à Lucullo victos, nec parem se ad occurrendum præsentibus Romanorum copiis esse, classem in fluvium retro movit; & gravi correptus tempestate, triremes aliquot amisit: ipse tamen cum plurimis in Hypium fluvium delatus est. [*Memnon. cap. 44.*]

Hic, quum tempestas eum moraretur, audito Lamachum Heracliensem, quem antiquo amicitiaæ fœdere obstrictum haberet, ad reipublicæ gubernaculum sedere; multis hominem promissis attraxit, ut sibi in urbem recipiendam operam daret: missis etiam hoc nomine ad eum pecuniis. Lamachus, publico extra urbem epulo civibus apparato, sub quod clausas se non habiturum portas fidem dederat, mero populum inescavit; utque eo ipso die ex pacto Mithridates superveniret illis, operam dedit. Itaque nec olfacto Mithridatis adventu, urbs in ejus arbitrium venit. Postridie plebem Rex convocatam amicis excepit verbis, utque fidem erga ipsum tueretur hortatus, Connacorigi cum præsidio quatuor millium urbem custodiendam tradidit. Prætextus erat, defensurum se cives, si Romani quid contra molirentur, & conservaturum. Hinc distributis in cives, maxime in magistratus, pecuniis, versus Sinopem navigationis cursum direxit. [*Id. ibid.*]

Lucullus recepta Paphlagonia atque Bithynia, per Bithyniam & Galatiam in regnum Mithridatis invasit: & Nicomediæ suas copias cum Cottæ & Triarii agminibus, ut irruptionem in Pontum facerent, conjunxit. [*Eutrop. lib. 6. Plutarch. & Memnon. cap. 45.*] At renunciata Heracleæ oppugnatione, quum de prodicione necdum constaret, sed totius simul civitatis voluntate defectionem contigisse arbitrarentur; Luculli consilium erat ut ipse cum robore exercitus per mediterranea & Cappadociam moveret in Regem & totum ejus regnum, Heracleam oppugnaret Cotta, Triarius autem assumpta classe missas in Cretam & Hispaniam Mithridatis naves in reditu circa Hellepontum & Propontidem interciperet. [*Memn. ut supr.*]

His Mithridates auditis, in novos belli apparatus incubuit: & ad generum suum Tigranem Armenium, & ad Macharem filium regnantem in Bosphoro, & ad Parthum misit qui prope contraherent auxilia. Ad Scythas quoque finitimos cum multis donis & magno auri pondere Dioclem ire jussit: sed ille & cum donis & cum auro ad Lucullum transfugit. Cæteris quoque denegantibus, Tigranes, licet diu cunctaretur, (eo enim abnuente, bellum hoc captum fuisse, epistola Mithridatis ad Arsacem, libro quarto Historiarum Salustii inserta, confirmat) sæpius tamen à filia Mithridatis non sine molestia interpellatus, auxilia tandem promisit. [*Id. ibid. cum Appiano.*]

Legatus ad Tigranem à Mithridate missus, fuit Metrodorus Scepius, è philosopho in politicum mutatus hominem: in eum amicitiaæ gradum à Mithridate provectus, ut pater Regis diceretur; & demandato ei judicis officio, ab ejus sententia non liceret ad Regem provocare. Legati consilium de subsidio contra Romanos ferendo roganti Tigrani, respondit ille. [*Vilegatus consulo, ut consiliarius abnuo.* Cumque invitum ille eum ad Mithridatem remitteret; in itinere mortuus Metrodorus est, sive regis opera, sive è morbo: utrumque enim fertur. Nam quod ille dixerat, Mithridati Tigranes renuntiavit; nihil eum arbitratus de Metrodoro gravius consulturum. Cujus facti pœnitentia Tigranes ductus, cadaver illius funeravit splendide: neque ulli magnificentiaæ pepercit in mortuum, quem vivum prodiderat. [*Strabo, lib. 13. pag. 609, 610. & Plutarch. in Lucullo.*]

Diversos contra Lucullum Mithridates præfectos misit; & post commissas acies, varia acciderunt fortunæ vices: in plerisque tamen ad Romanos magis successu inclinante. [Memnon, cap. 45.] Et in principio quidem difficultate necessariorum usque eo laboravit Lucullus, ut 30 millia Galatarum sequerentur castra, qui frumenti medimnum humeris singuli portabant. Progressus vero, obiter subigebat & deprædabatur omnia: moxque ut in regione fortunata & diu bello intacta, mancipium vendebatur drachmis quatuor, bos drachma, capra, oves, vestes, & reliqua, pari vilitate pretii. Cumque distrahere prædam, omnibus abundantibus, nulli jam valeret; alii eam reliquerunt, alii corruperunt. [Plutarch. & Appian.]

Deinde Lucullus oppugnauit Amisum & Eupatoriam, quam iuxta Amisum Mithridates condidit & appellavit de suo cognomine, fecitque regiam: partem vero exercitus ad Themiscyram oppugnandam misit, sitam ad Thermooontem fluvium. Hi contra Themiscyrenses turribus utebantur & aggeribus, & cuniculos tam amplos fodiebant, ut in eis pugna committerentur subterranea. Hos opidani superne aperiebant, & per foramina demittebant in operarios uras aliasque bestias & apum examina. At apud Amisum laborabatur aliis difficultatibus: dum Amisenses repugnant strenuè, nonnunquam erumpendo, atque provocando ad singularia certamina. [Appian.]

Cum Lucullus ad Amisum lenta obsidione tempus tereret, exercitus ejus cunctationem culpabat; & quod omnes urbes per dedicationem, vi cepisset nullam, neque diripiendam militi concessisset, indignabatur. Eam vero cunctationem certo consilio à se fuisse susceptam, ille declaravit: ut paulatim Mithridatis vires attereret; nec cogeret, desperantem de propriis viribus, ad Tigranem fugere, & eum sibi hostem facere, de quo ita loquentem Lucullum Plutarchus inducit. *Paucorum dierum est ex Cabiris in Armeniam iter ubi sedet otiosus rex regum Tigranes tanta subnixus potentia, qua Partibus extorquet Asiam, civitates Grecas in Mediam deportat. Syriam obitinet & Palestinam, reges Seleuci successores tollit, eorum filias & conjuges sedibus extractas abducit. Hic Mithridatis propinquus est & gener.*

Cotta, motis Romanorum castris, primum in Prusiadem, Cierum olim nominatam, duxit. Inde ad mare Ponticum descendit, & maritimam prætergressus oram, Heracleæ mœnibus in montis vertice positis castra applicavit. Loci autem firmitati Heraclienfes fidebant; & Cotte oppugnationem fortiter urgenti, simul cum prædialiis à Mithridate introductis, repugnabant. Et plures quidem è multitudine Romana cadebant: crebra tamen etiam Heraclienfium vulnera erant à telis. Quapropter ab oppugnatione receptui Cotta suis cecinit, & remotius aliquanto castrametatus, totus in hoc erat intentus, ut exitum ad res necessarias intercluderet obsessis. Annona igitur caritate oborta Heraclienfes, dimissis ad colonias legatis, alimenta sibi vendidati petierunt: & benigne accepta est legatio. [Memnon, cap. 49.]

Brevi ante Triarius, Romana classe instructus, à Nicomedia imperum fecerat in Ponticas trirèmes versus Cretam & Hispaniam à Mithridate emissas. At cum reliquas in Pontum retro abire rescivisset, (multæ enim de his & procella & pugnis, suo quæque loco, navalibus interierant) adsecutus illas ad Tenedum, manus conferuit. LXX ipsi trirèmes erant: Pontici autem pauciores aliquanto LXX agebant, postquam infestis concursatum est proris, regii ad tempus vim hostium initio sustinuerunt: sed postea universis in fugam effulsis, plenam Romani victoriam & celebrem sunt consecuti. Atque ita classis Mithridatis tota, quanta in Asiam cum ipso exiverat, subacta est. [Id. cap. 50.]

Ad Amisenses obsessos Mithridates large comeatus, arma, milites, submittebat è Cabiris; ubi hybernans alium colligebat exercitum. [Appian.] Et convenerunt ad eum peditum 40, equitum quatuor millia; ut Plutarchus & Appianus: vel peditum 40, equitum octo millia, ut Memnon numerat.

Olhacus (qui Appiano Olcabas Scythæ est) Dardariorum Mæotium paludem accolentium Dynastes, vir in re bellica, consilio & consuetudine civili laudatus, quum in Mithridatis esset prædialis & cum aliquo popularium suorum Dynastarum certamen & æmulationem de primis semper ibi haberet; recepit Mithridati ingens factum, Lucullum se interfectorum. Collaudatus à Rege, atque in speciem iræ probis ab eo ex composito sugillatus, equo arrepto transfugit ad Lucullum; & ab eo benigne receptus est. [Plutarch.]

Olympiadis CXXXVII instanti anno primo, vere, Murena ad Amisum obsidionem continuandam cum duabus legionibus relicto, Lucullus cum tribus aliis per montana contra Mithridatem profectus est. [Phlegon Trallianus, chron. lib. 5. in Bibliotheca Photii, cod. 97. Plutarch. & Appian.] Fuit hic Murena Lucullo imperatori legatus, & Murenæ illius quem Sylla prætorem Asiæ reliquerat filius. *Qua in legatione (ut in Oratione pro eo habita declamat Cicero) auxit exercitum, signa contulit, manum conferuit, magnas copias hostium fudit, urbes partim vi partim obsidione cepit. Asiam istam refertam, & eandem delicatam, sic obiit, ut in ea neque avaritia neque luxurie vestigium reliquerit: maximo in bello sic est versatus, ut hic multas res & magnas sine imperatore gesserit, nullam sine hoc imperator.*

Mithridates stationes disposuerat Lucullum prohibitoras, & ignibus significaturas si quid accideret. His præerat Phœnix, vir regii generis; qui dedit quidem ex pacto signum adventus Luculli, verum ipse ad eum transfugit cum suis copiis: & ille superatis jam secure montibus descendit ad Cabira. [Appian.]

Mithridates transfessus Lycum amnem & in campos patentes progressus, lacesavit Romanos:

[Plutarch.]

4643 71

[*Plutarch.*] Diophanto & Taxila adversus eos missis. Et principio velitationibus fere assiduis hostiles exercitus inter se vires explorabant. [*Memnon, cap. 45.*] Postea commisso equestri prælio, Romani terga verterunt, & Lucullus retro ad montes se recepit. In eo prælio Pompeius vel Pomponius equitum ejus præfectus captus est, atque ad Mithridatem vulneribus gravis pertractus. Quem ubi rogavit Rex an, si ipsum conservasset, amicus sibi esset futurus: *Sane, inquit, si pacem cum populo Romano feceris; sin secus hostis.* Post quod responsum volentibus cum occidere barbaris non permisit Rex; negans se seviturum in virtutem destitutam à fortuna. [*Plutarch. & Appian.*]

Deinde per continuos aliquot dies productis in aciem copiis, quum Lucullus ad pugnam non descenderet, qua ad eum ascenderet Mithridates circumspiciebat. [*Appian.*]

Interim Olcabas sive Olthacus Scythæ, quod in proximo equestri prælio multos Romanos servavisset, ad mensæ consiliorumque ac secretorum societatem admissus, venit ad eum dormientem circa meridiem in tentorio, brevi ut solebat accinctus pugione, quasi rem magni momenti cum eo communicaturus. Sed à Menedemo cubiculario Luculli repulsus, metuens subduxit se ex castris, atque consensu equo ad Mithridatem transfugit. [*Plutarch. & Appian.*] Alium vero Scytham, nomine Sobadacum, de transfugiendo ad Lucullum cogitare, Regi indicavit: qui statim comprehensus est. [*Appian.*]

Quum Lucullus, prævalentibus equitatu hostibus, planiciem timeret; petere autem montanam regionem longinquam, saltuosam, impeditam gravaretur: Græcos quosdam, qui abiderant se in speluncam quandam reperit; quorum natu maximus Apollodorus, (venatorem peritum montanorum callium, Appianus fuisse ait) ducturum se eum recepit, & locaturum in tuta castris sede, quæ arcem haberet Cabiris imminem. Hoc ductore usus Lucullus, prima vigilia incensis ignibus movit: saltuque sine incommodo superato, per vias nulli tritas ad arcem illam pervenit. Ubi diluxit, conspectus est supra capita hostium metari castra locis qui dimicare volenti facultatem ejus dabant, & ne compelli posset, quiescenti. Et campis tunc quoque propter equites vitatis, post eluviem quandam aqua plenam castra posuit. [*Idem.*]

Quum neuter exercitus in animo haberet in præsentia prælio decernere, ferunt cervum persequentibus regis intercepta via occurrisse Romanos. Hinc initium ortum certaminis, pluribus semper ad utrosque affluentibus. Fuga tandem Romanorum facta, ipse solus in campum descendens Lucullus, & primis occurrens fugientium, consistere imperavit & redire secum in hostem. His parentibus, cæteri à fuga se reprimentes globo facto hostes facile fugaverunt & usque ad castra consecrati sunt. Reversus Lucullus eos qui ceperant fugam solita ignominia notavit, & disinctos fossam duodecim pedum ducere jubens, adstantibus & spectantibus reliquis militibus. [*Plutarch.*]

Deficiente commeatu, frumentatum mittebat Lucullus in Cappadociam, & crebro velitabatur cum hostibus: donec fugientibus aliquando regis, Mithridates è castris procurrentes suos objurgatos è fuga revertere coëgit, tantumque pavorem incussit Romanis, ut perpetuo cursu in montana refugerent, etiam postquam à persequendo destitissent regis, & quisque proximum à tergo fugæ socium tanquam persecutorem fugeret: tantus pavor omnes occupaverat. Ejus victoriæ nuntios Mithridates circa omnes terras dimisit. [*Appian.*]

Sornatius cum decem cohortibus à Lucullo frumentatum missus, insectante eum uno ex Mithridatis ducibus Menandro, restitit; commissioque prælio, magnam stragem & fugam edidit hostium. [*Plutarch.*]

Postquam iterum cum copiis Adrianus à Lucullo in Cappadociam missus est, ut cumulate exercitus commeatum haberet; Taxiles & Diophantus, Mithridatis duces, Menemachum & Myronem cum quatuor peditum & duobus equitum millibus contra eum miserunt; ut insidiis id medio positis, impedimenta revertentibus adimerent. [*Memnon, cap. 45. vblegon, ann. 1. Olymp. 177. & Plutarch.*] Cum enim Lucullo commeatus sola Cappadocia suppeditaret; sperabat Mithridates se redacturum eum ad talem inopiam, qualem ipse ad Cyzicum passus fuerat. [*Appian.*]

Verum equites regis quum in primum agmen frumentatorum in quibusdam faucibus incidissent, non expectato dum in patentiora loca procederet, non potuerunt equis uti in augustis. Romani interim celeriter instructis ordinibus, favente sibi asperitate locorum, alios ex regis occiderunt, alios per rupes præcipites impulerunt, alios turmatim dispersos in fugam egerunt. [*Id.*] Eos inseguri Romani, subsidiis à Lucullo missis, ad ipsa Diophanti & Taxilis castra vehuntur. Ubi valido certamine inito, ad breve tempus obstiterunt Pontici. Mox ubi primi abscesserunt duces, tota inclinata est acies: & ipsi copiarum ductores nuncii cladis venerunt Mithridati. [*Memnon, cap. 45.*] Equites & pedites qui cum Menemacho & Myrone venerant, duobus exceptis, omnes trucidatos fuisse Plutarchus asserit. Triginta millia lectissima Regis, à quinque Romanorum millibus vastata fuisse, scribit Eutropius. [*lib. 6.*] Lucullum in Ponto adversus Mithridatem feliciter pugnasse, cæsis hostium amplius quam sexaginta millibus, tradidit Livius. [*lib. 97.*] etiam illis, qui paulo post in Mithridatis fuga ceciderunt, simul comprehensis.

Hujus cladis fama non tam cito ad Lucullum quam ad Mithridatem pervenit. [*Appian.*] Et præter illius castra magno splendore Adrianus iter fecit, ingentem numerum secum trahens plaustrorum commeatu & præda onustorum. Unde animus illius planè est dejectus, trepidatio

autem

autem & timor milites incessit. [Plutarch.] Rex vero, Lucullum in se desitutum equitatu quamprimum facturum impetum ratus, de fuga cogitavit præ metu; & id consilium amicis statim aperuit in suo tentorio. At illi, non expectato signo vasa colligendi, res suas ante lucem è castris emittebant: adeo ut in portis iumenta præ multitudine se invicem comprimerent. Exercitus vero id videns, & agalones agnoscens, pavore suspicionem augente, indigne ferens non datum signum etiam sibi, vallum cum ira uno impetu proruit. [Appian.] Iratque milites ad portas accurrentes, diriperunt sarcinas, & qui eas abducebant obtuncarunt. Inter quos Dorylaus dux, qui præter purpuram qua erat amictus nihil habebat, propter eam ipsam perit; & Hermæus atuspex in portis conculcatus interiit. [Plutarch.]

Diffugiabant passim totis campis milites nullo ordine, qua quisque poterat, non expectatis ducum ac præfectorum imperiis. Quæ ubi Rex sensit tumultuariè propereque fieri, procurrit è suo tentorio dicturus aliquid: sed quum à nemine audiretur, compressus in turba cecidit. [Appian.] Eum Cabiris clam suis aliquamdiu se continuisse, ac deinde fugam arripuisse, scribit Memnon: (cap. 46.) statim vero in equum sublatum cum paucis ad montes properasse, Appianus refert. Plutarchus ita rem narrat. Mithridates, quum nemo apud eum ne apparitor quidem vel equis remansisset, in caterva se cæterorum extulit castris, ac ne equum ex regis ad manum habuit. Verum quum sero tandem in fluctu fugæ illius conspexisset iactatum eunuchus Ptolemæus, cui equus erat, desiliit præbuitque equum Regi.

Lucullus certior factus de frumentatorum victoria, vidensque fugam hostium, misit magnam manum equitum quæ fugientes persequeretur: eos vero qui in castris adhuc reliqui ad resistendum se parabant circumdedit legionibus: edixitque ut tantisper à rapinis abstinere, dum satiesheret cadibus. At miles, conspectis multis vasis aureis & argenteis, pretiosisque vestibus, edicti oblitus est. [Appian.] Sed & Rex ipse à Galatis cum insequentibus, qui tamen regem ignorabant, captus fuisset; nisi mulus ex iis qui regiam gazam portabant coniecisset se inter regem & confectantes: sive sponte sese obtulit, sive de industria Rex objecit cum insequentibus. Dum enim illi auro colligendo atque inter se de præda digladiando moram neunt, Rex è manibus eorum elapsus est. [Memnon. cap. 46. Plutarch. & Appian.] Cumque Callistratum, qui Regi à secretis erat, captum in castra duci Lucullus imperasset; qui illum ducebant, succinctum 500 aureis sentientes, occiderunt. [Plutarch.] Hujus è Ponto Mithridatis fugæ ita meminit, in oratione pro lege Manilia, M. Cicero. *Mithridates fugiens, maximam vim auri atque argenti pulcherrimarumque rerum omnium, quas & à maioribus acceperat & ipse bello superiore ex tota Asia direptas in suum regnum conesserat, in Ponto omnem reliquit. Hæc dum nostri colligunt omnia diligentius, Rex ipse è manibus effugit.*

Mithridatem insequendo Lucullus Talauroreum tenuis pervenit. Unde quum quarto jam die Mithridates præveisset in Armeniam (non in Iberiam, ut apud Josephum, lib. 13. cap. 24. perperam legitur) ad Tigranem fugere, retro concessit: & Regis castra militibus diripienda concessit. [Plutarch.] M. Pompeium ducem adversus Mithridatem misit: ipseque cum universis copiis Cabira movit. [Memnon. cap. 47.] Ita vero rem hanc totam obumbrat Mithridates in epistola ad Arfacem, libro 4. Historiarum Salustii. *Resstituto apud Cabira exercitu, & variis inter me atque Lucullum præliis, inopia rursus ambos incessit. Illi suberat regnum Ariobarzani bello inactum: (Cappadocia sc.) ego, vastatis circum omnibus locis, in Armeniam concessi.*

In Comana igitur evadens Mithridates, inde ad Tigranem cum duobus equitum millibus profugit. [Appian.] Sed expetitur à genero colloquium non impetravit. Eum enim qui tantum regnum amiserat, neque in conspectum admittere, neque alioqui affinem agnoscere, dignatus est. Corporis tamen sui custodiam ab eo accepit: & in castellis ali more regio iustus est, & aliis hospitalitatis officii adfectus. [Memnon. cap. 48. & Appian.] licet contemptum & superbe rejectum, atque remotissime in locis palustribus & insalubribus quodammodo sceptrum eum fuisse Plutarchus scripsit.

Ex fuga Mithridates Bacchum sive Bacchidem eunuchum misit, ut sorores, uxores, & concubinas suas, quæ apud Pharnaciam servabantur, quomodocunque posset interimeret. [Memnon. cap. 46. Plutarch. & Appian.]

In multis duæ regis sorores fuerunt, Roxane & Statira, quæ annis prope 40 in virginitate vixerant; & uxores duæ Ionides natione, Berenice Chia & Monima Milesia. Ubi adfuit Bacchides, eisque indixit mortem, quæ cuique facillima & levisissima videretur; Monima detractum capiti diadema collo aptavit, atque ex eo semet ipsa suspendit. Quo cito abrupto; *Execrabilis facta; inquit, ne hic quidem eris mihi utilis?* Tum illud projecit conspuitque, ac jugulum obtulit Bacchidi. Berenice poculum veneni sumpsit, cujus portionem matri dedit præferti & petenti, unaque ebiberunt ambæ. Valuit autem in corpus imbecillius vis veneni: Berenicem vero, quæ minus iusto hauserat, non abstulit. Ea igitur, quum diu animam ageret, accelerante Bacchide strangulata est. Ferunt etiam ex innuptis illis sororibus, alteram, post multas in fratrem execrationes & probra, virus epotasse: Statiram vero nihil gravius aut abjectius locutam, fratrem collaudasse; quod de vita in discrimen vocatus, rationem etiam habuisset ipsarum, prospexissetque ut citra contumeliam vitam ponerent liberæ. [Plutarch.]

Lucullus Cabiris circumfessis, dum barbari certo se pacto ei permittunt, & ipsos in fidem accipit, & manibus potitur. [Memnon. cap. 47.] Cabiris vero aliisque compluribus captis

arcibus, grandes thesauros invenit & carceres, in quos conditi multi Græci, multi etiam Regis necessarii erant: qui quum habuissent se jamdudum pro deploratis, Luculli beneficio non tam conservati sunt, quam revixerunt & quodammodo renati sunt. Atque inter ceteros foror Mithridatis Nyssa capta est, magna ipsius salute. [*Plutarch.*]

Præfecti præsidiorum Mithridatis unanimiter ad Lucillum transibant, paucis exceptis. [*Appian.*] Inter hos, Strabonis geographi avus maternus, (Moaphernis, Colchidis sub Mithridate præfecti, ut ille libro 11. pag. 499. indicat, frater) quod sobrinum ipsius Tibium hujusque filium Theophilum Mithridates nuper necavisset, secum quindecim præsidia castella ab eo ad Lucillum convertit. [*Strabo, lib. 12. pag. 557.*] Atque ita Romanis legionibus Pontus est patefactus, qui ante populo R. ex omni aditu clausus fuerat. [*Cicero pro lege Manilia, & pro Archia.*]

Creticum hinc bellum à Romanis est susceptum; sola vincendi nobilem insulam cupiditate. Causa tamen prætendebatur, quod Mithridati Cretenses faverent, & cum Romanis bellum gerenti milites suppeditarent conductitios; & quod in illius gratiam cum piratis quos Marcus Antonius prætor (Triumviri pater) tum persequeretur belli societatem iniissent, ipsumque Antonium legatum ad eos missum despexissent, atque illi superbe respondissent. Hinc igitur statim invalit insulam Antonius, cum ingenti quidem victoriæ spe atque fiducia; adeo, ut plures catenas in navibus quam arma portaret. Sed pleraque naves interceperunt hostes; captivæque corpora religata velis ac funibus pendere: ac sic velificantes triumphantium in modum Cretes portibus suis adremigaverunt. Ipse vero Antonius in morbum incidens, bellum parum prospere gestum morte sua finivit: ab eo nihilo secius Cretici cognomen adeptus. [*Liv. lib. 97. Florus, lib. 3. cap. 7. Aconius in orat. de prætura Verrii Siciliensis. Appian. legat. 30.*]

Antiochus (Asiaticus,) Antiochi (Pii) filius, quum biennium ferè Romæ una cum fratre commoratus, per Senatum quæ de regno Ægypti postulaverat obtinere non potuisset, in regnum patrium rediens, & iter per Siciliam facere volens, Syracusas venit; ibique in domo Q. Minucii Rufi diversatus est. Candelabrum ille secum Romam attulerat è gemmis clarissimis opere mirabili perfectum, in Capitolio ponendum: sed quia nondum templum erat perfectum, statuit id secum in Syriam reportare, & cum Jovis simulachrum dedicaretur (quod sequente anno à Q. Catulo est factum) cum cæteris rebus illud quoque donarium per legatos in Capitolium remittere. Sed & hoc candelabrum, & non pauca etiam pocula aurea gemmis distincta, & trullam vinariam ex una gemma pergrandi excavatam, Verres Sicilia prætor per fraudem illi abstulit, & sua reposuisse se dicens, ante noctem discedere jussit; comperisse se dicens, ex ejus regno piratas in Siciliam esse venturos. [*Cicero in Verriinâ sexta sive libro quarto in Verrem.*]

Cum in Judæa veteres Alexandri Jannæi amici, alii post alios, Phariseorum artibus, Alexandra regina dissimulante, cæderentur; eorum potentiores, cum Aristobolo Alexandræ filio natu minore, in regiam convenientes, à Regina orarunt, ut vel ibi omnes interficerentur, vel per castella distributi reliquam vitam, ab inimicorum insidiis tuti, exigerent. Illa vero, inops melioris consilii, custodiam castellorum eis credidit: exceptis Hyrcania, Alexandrio & Macharunte, in quibus res sibi charissimas recondiderat. [*Joseph. lib. 13. Antiquit. cap. 24.*]

Cotta ad Heracleam castra habens, nondum toto oppugnationem exercitu aggressus erat; sed aliquos de Romanis particulatim admovebat, Bithynorum multos statuens in fronte. Cumque plures vulnerarentur & oppeterent, machinis animum adjecit: quarum testudo præ aliis formidinem incussit obsessis. Totam igitur vim militum, castris excitam, admovit tuti cuidam, ruinæ spem præferenti. Verum ubi semel atque iterum percussa, non modo contra opinionem persisteret, sed etiam aries à cætera machina distractus avelleretur; animus Heracleensium crescere, & perturbatus mœre Cotta timere cepit nunquam urbs ne caperetur. Postero etiam die, cum machina iterum impacta nihil proficeret, instrumentum illud concremavit, & fabris capita præcidit. Relictoquo ad mœnia præsidio, cum cætera militum turba in campo Lycao vocato stativa delegit, largam victus copiam præbente: atque inde omni circa Heracleam regione devastata, in magnam civis difficultatem coëgit. Quare denuo ad Scythas Cheronesi incolas, & Theodosianos, & circa Bosphorum dynastas, de societate legationem misit: quæ non absque effectu est reversa. [*Memnon. cap. 51.*]

Dumque hostes urbi incumbunt, non multo minus ab internis vexata ea est molestiis. Præsidia enim Mithridatis militibus id non satis erat quo plebs urbana victitabat: verum verberibus mulctatos cives suppeditare quæ in promptu non erant per vim jusserunt. Sed & præsidia longe importunior erat præfectus Connacoris, non modo non prohibens vim suorum, sed etiam libere permittens. [*Id. ibid.*]

3934

Lucillus Chaldaeos & Tibarenos subegit. [*Plutarch.*] Armenia quoque minore, quam Mithridates tenuerat, potitus est. [*Id. & Europ. lib. 6.*] Et postquam obeundo, Ponti provinciam constituerat, ad maritimas quoque illius urbes classem appulit. [*Appian.*]

Amisus adhuc obsidebatur: præfecto Callimacho scientia apparatus machinalis & omni vi versutia, cujus in obsidione usus sit, vehementissime Romanos fatigante. [*Plutarch.*] Lucillus eo profectus, ad deditonem cohortatus est: sed cum non persuasisset, ad Eupatoriam obsidionem transfudit; negligenter se illam oppugnare simulans. Dum vero custodes, simili

negligentiæ

negligentia exemplo provocati, secure agerent; ille iussis arripere scalas militibus mœnia conscendendi copiam fecit. Et sic capta Eupatoria extemplo diruit. (*Memnon, cap. 47.*)

Nec multo post capta est Amifus, quæ per alteram jam hyemem (ut ex Salustio confirmat Plutarchus) obsidionem pertulerat. Quæ enim diei hora milites abducere & rescire Callimachus consueverat, ea Lucullus, scalis adnotis, conscendit mœnia. [*Id. ibid. & Plutarch.*] Quorum quum modicam partem cepisset; Callimachus, vel quod prædam invideret Romanis, vel quod facultatem sibi evadendi strueret, (nemo enim abnavigantes est moratus) deseruit incendique urbem. Ut autem vis flammæ muros comprehendit, accingebant se milites ad prædam. At Lucullus, intereuntis miseris urbis, foris voluit prohibere ignem, atque ad restinguendum adhortatus est milites. Cæterum nemo obtemperabat ei, sed clamantes armis concepabant; donec vi adactus, quo urbem ipsam eriperet ex incendio, permisit eis prædam. Illi vero diversum egerunt. Quum enim ad faces rimarentur omnia, & omnes in angulos lumen inferrent, ipsi pleraque ædificia concremaverunt. Flammam imber, dum capitur urbs, divino quodam casu effusus, extinxit. Pleraque Lucullus, ante discessum suum, quæ diruta fuerant, instauravit. [*Plutarch.*] Cædeque ulteriore civium inhibita, & urbem & regionem superstitibus reddidit. [*Memnon, cap. 47.*]

Et tempore captus est Tyrannio grammaticus: quem, cum ob insignem eruditionem Lucullus nollet servum fieri, Murena ab eo acceptum manumisit; eo munere usus illiberaliter. [*Plutarch.*] Patria vero Amifenus ille fuit: ut in libro 12. [*pag. 548.*] Strabo, ipsius auditor, indicat.

Selene regina, Cleopatra alio nomine dicta, (quæ post mortem mariti sui Antiochi Pii, una cum filius, parte Syriæ quam Tigranes Armeniæ rex non occupaverat regnabat) Syrcos ut Tigranem excluderent sollicitavit; & nonnullas Phœnicie urbes ab ejus obedientia abduxit. Ad quam defectionem cohibendam, Tigranes cum ingenti exercitu in Syriam ingressus est. [*Joseph. lib. 13, cap. 24. cum Plutarcho, in Lucullo.*] Quæ in expeditione, Tigranes 70 illas Armeniæ convalles, quas obses Parthis mercedis loco dederat, recuperavisse; & Parthorum ditionem, quæ circa Ninum & Arbela est, populatus fuisse videtur. [*Strabo, lib. 11, pag. 532.*] Est enim hoc omnino recens illud Tigranis adversus Parthos bellum, cujus in Mithridatis ad Arsacem proxime sequente anno missa epistola (in libro 4. Historiarum Salustii) facta habetur mentio; in quo & *ἡ γὰρ τῆς ἀρμενικῆς χώρας, regionem quandam controversam*, ereptam Partho fuisse, in 35. Historiarum suarum libro confirmat Dio.

Alexandræ Judæorum reginæ anno 9. Matthiæ Curto Sacerdoti Josephus filius natus est, Josephi historici avus: ut ipse initio libri de Vita sua indicat.

Alexander filium Aristobulum cum exercitu misit versus Damascum, contra Ptolemæum Menæum, qui gravis erat urbi vicinus. Sed ille nulla re memorabili gesta domum rediit. [*Joseph. lib. 13, cap. 24.*]

Per idem tempus nunciatum est, Tigranem cum 500 militum millibus invasisse Syriam, & brevi in Judæam esse venturum. Ea fama non immerito Reginam & totam gentem terruit: miseruntque ad eum legatos cum magni pretii muneribus, obsidentem tunc Ptolemaidem; quam & postea cepit. Ibi inventum legati rogaverunt, ut bene sibi de Regina deque tota Judæorum gente polliceretur. Ille vero collaudatos quod è longinquo venissent ad exhibendum sibi officium, iussit omnia bona sperare. [*Id. ibid.*] Licet enim Tigranem omnes Ciseuphratenfium Sytorum gentes Ægyptum usque scripserit Apianus; [*in Syriac, pag. 118.*] & *Palæstinam* nominatim eum obtinuisse, apud Plutarchum dixerit Lucullus: tamen Ægyptum versus ultra Phœniciam eum non processisse, & ex Strabone in fine libri 11. intelligitur, & ex Eutropii libro 6. qui & *partem tantum Phœnicie occupatam ab eo fuisse confirmat.*

Lucullus legatum ad Tigranem misit Appium Clodium (uxoris suæ fratrem) qui Mithridatem exposceret. [*Memnon, cap. 48. & Plutarch.*] Eum duces regii per superiores regiones traxerunt via præter necessitatem tortuosa, flexuosa, & proluxa; quouque libertus ejus Syrus natione rectam indicavit: eoque ducente, paucis diebus Euphrate superato pervenit Antiochiam quæ Epidaphne est dicta. Ibi Tigranem operiri iussus (aberat enim subjugans adhuc nonnullas Phœnicie urbes) complures dynastas, qui non ex animo parebant Armenio, conciliavit. In quibus Gordyenorum rex fuit Zarbienus. [*Plutarch.*]

Multis insuper Appius domitis à Tigrane civitatibus, quæ legatos clam ad ipsum miserant, Luculli opem promisit, iussus in præsentem nihil movere: Erat enim Græcis intolerandum Armeniorum & durum imperium, Spiritus præsertim ipsius regis ita arrogantes & inflati ex cursu rerum tam prospero evaserant; ut quicquid mortales optant & suspiciunt, non modo in arbitrio esse suo, sed & propter se arbitraretur natum. Reges serviebant ei multi. Quatuor autem habebat in comitatu suo, apparitorum vel satellitum loco, qui equitante ipso pedites juxta currebant tunicati; in solio vero sedenti & responsa gentibus danti adstant pectinatim complicatis inter se manibus: qui maxime habitus videbatur esse confessio servitutis. [*Idem.*]

L. Metellus in prætura Siciliensi successor Verri datus. [*Acon. Pedian, in Divinat.*] adversum piratas in Sicilia (non Cilicia, ut in Liviana epitome perperam habetur editum) prospere rem gessit. [*Liv. lib. 58. Oros. lib. 6, cap. 3.*] Siculis vero Verrem repetundarum reum postulantibus, pro illis Cicero, designatus Ædilis, in certamen venit cum designato Consule Hortensio.

[Cicero, in Bruto.] In quo, Verrem acculandi partes Ciceroni frustra præripere conatus est Q. Cæcilius Niger, qui Verri in ea insula quæstor fuerat; domo quidem Siculus, (ut in Divinationem quæ extat adversus Cæciliam notavit Pedianus) conditione vero libertinus, & religione Judæus; ut in Vita Ciceronis scripsit Plutarchus. ubi & inde ortum Ciceronis in Cæciliam jocum retulit: *Quid Judæo cum verre?*

Libro 2. in Verrem, ille Ciceronis locus nonnihil facit ad præsentium rerum statum indicandum. *Verum veniat sane: decernat bellum Cretensibus, liberet Byzantios, regem appellet Ptolemaum; quæ vult Hortensius, omnia dicat & sentiat.* Cui & ille consimilis, in epistola Mithridatis proxime sequente anno ad Arsacem scripta apud Salustium, libro Historiarum 4. *Cretenses soli omnium liberi ea tempestate, & rex Ptolemaus, & mox. Ptolemaus pretio diem belli prolatat. Cretenses impugnati semel jam, neque finem nisi excidio habituri.* Ex quorum collatione promptum fuerit colligere, jus illud quo ad recuperandum regnum Ægyptiacum Antiochus Asiaticus apud eos ulus fuerat in commodum suum vertisse; ut tantisper Ptolemaum Alexandrum regem appellandum censerent, quamdiu securam regni illius possessionem continuata largitione redimeret: & primum illud Creticum bellum, M. Antonii clade interruptum, redintegrare eos statuisse; quod & ab eis præstitum fuisse, in sequentis anni historia videmus.

Lucullus in Asiam profectus, adhuc multæ à Sylla impostæ nomine debentem quartam partem fructuum; tributum pro ædium modo & servorum numero statuit. [Appian.] Urbes enim Asiæ publicani & fœneratores depopulati fuerant, servilemque in modum vexaverant; adeo ut privatim filios filiasque vendere, publice ornamenta, picturas, signa detrahere cogentur: ipsisque hic erat exitus, ut creditoribus in servitutem addicerentur. Eas pestes ita repressit Lucullus, ut intra quadriennium omnia nomina dissoluta fuerint, & possessiones liberæ suis dominis postliminio restituta. Erat publicum hoc æs alienum 20 millium talentum, quæ Asiæ Sylla imperaverat. Hujus summæ solutum est creditoribus duplum, quæ usuris redacta jam ab illis fuerat ad 120 millia talentum. Illi vero, velut magna injuria affecti, Lucullum Romæ insectati sunt; & nonnullos qui in concionibus ibi dominabantur concitaverunt in eum. At Lucullus non tantum à gentibus de quibus bene meritus fuerat diligebatur; verum erat etiam charus cæteris provinciis, quæ beatos ducebant illos qui talem nacti essent rectorem. [Plutarch.]

Lucullus ubi Asiam multis præclaris legibus atque alta pace confirmavisset, nec voluptates & festivitates præterit: verum spectaculis, festis triumphalibus, muneribusque athleticis & gladiatoris civitates Ephesi residens oblectavit. Hæ celebraverunt vicissim in illius honorem Lucullia, jucundiorumque eo honore veram præstiterunt illi benevolentiam. [Idem.]

Tigranes Cleopatram cui Selenæ cognomentum fuit, in Mesopotamiæ castello Seleucia aliquamdiu inclusam, interemit. [Strabo, lib. 16. pag. 749.] Atque ita Antiochus Asiaticus, qui jure matris regnum Ægypti recuperare speraverat, etiam ea regni Syriæ parte quam illa tenerat excidit.

Ubi Antiochiam Tigranes rediit, Appius legatus palam dixit se venisse, ut Mithridatem Luculli triumphis debitum abduceret: alioquin Tigrani bellum se indicere. Quæ libertate factus ille est commotior quamvis vultum ad serenitatem, legati audiendi causa, composuisset; qui tunc primum, post annos ferme viginti quinque, liberam vocem audivit: tot enim annos regnaverat, vel potius grassatus fuerat. [Plutarch.] Responsum dedit Appio, scire se quidem improbum esse Mithridatem, sed ramen affinitatis habere rationem: universonum se criminationem hominum meritum confirmans, si uxoris patrem hosti tradat. Se igitur non deserturum Mithridatem; & Romanis, si bellum inferrent, restitutum. Lucullo vero inensus, quod se Regem tantum, non Regem regum, in epistola salutavisset; neque ipse rescribens, eum Imperatoris titulo dignatus est. Appius ex multis donis accepta phiala una aurea, ne Regem rigidius repudiando offenderet, celeri cursu ad Imperatorem regressus est. (Id. cum Memnone, cap. 48.)

Quam detectus esset Gordyenorum rex Zarbienus clam cum Lucullo societatem iniisse, una cum uxore & liberis à Tigrane necatus est. (Plutarch. in Lucullo.)

Ut rediit Appius, & bellum cum Tigrane gerendum apparuit; Lucullus vota sacra diis suis Ephesi persolvit, ac si jam debellatum esset. Deinde in Pontum iterum contendit; motisque castris Sinopen, vel potius illos qui eam tenebant regio obsedit Cilicas. (Id. cum Appiano, pag. 228.) Ut enim foris à Romanis, ita intus oppugnata urbs est ab insidente tyranno, custodia illius à rege Mithridate præfecto: Cleochare videlicet spadone, ut Orosius; vel Bacchide, ut eum Strabo nominat. Namque hic, proditionem aliquam subinde metuens, ac multas cædes civium edens, eo rem deduxit; ut neque ad propugnandum fortiter civibus animus, neque ad deditionem initis pactis faciendam facultas esset. (Strabo, lib. 12. pag. 546.) Quam tragediam à Memnone ita plenius habemus expositam.

Leonippus, qui cum Cleochare cura urbis & tutatio à Rege commissa fuerat, re desperata, de proditione ad Lucullum mittit. At Cleochares cum Seleuco archipirata (nam & hic Mithridatis erat legatus, officii auctoritate cum cæteris æquatus) Leonippi proditionem odorati, advocata concione, hominem accusant: cives vero criminis hujus actionem non admittunt, quod probum esse existimabant. Ideo Cleocharis factio, gratiam ejus apud plebem metuens, noctu ex insidiis hominem trucidant. Populus quidem hunc casum ægre ferre, sed Cleochares cum suis rerum potiri, & tyrannice res administrare: hac via partidici in Leonippum pœnas subterfugituros se existimantes (Memnon. cap. 55.)

Interim Censorinus, Romanæ classis Prætor, triremes agens quindecim, commeatum à Bosphoro Romanorum castris advehentes, prope Sinopen appellit. Contra quem Cleocharis & Seleuci triremes Sinopicæ, ductu Seleuci egressæ, navali prælio decernunt; & victis Italis, naves oneratas in suum ducem lucrum auferunt. Elatus hoc successu Cleochares cum collega, plusquam antea tyrannico urbem imperio premit. Nam causis legitimo iudicio non disceptatis, ad neces opidanos rapiunt, & ad multa alia crudelitate sua abutuntur. Accidit autem ut in contraria scinderentur studia Cleochares & Seleucus. Ille enim persistendum in bello, Seleucus trucidatis Sinopensibus urbem Romanis, magnificæ remunerationis pacto, tradendam censebat. Atqui neutra sententia comprobata, quicquid possidebant navibus oneratis ingestum ad Macharem filium Mithridatis, tum temporis in Colchide agentem, mittunt. [*Id. ibid.*]

Sub idem tempus Lucullus ad urbem accedens, valido eam nixu oppugnabat, Machares vero Mithridatis filius, legatione ad Lucullum missa, amicitia & societatis fœdus ab eo petit. Ille, petitione benigne admissa, fœdus pro firmo se habiturum respondit, si nullos Sinopensium commeatu iuvaret. Qui non solum imperata fecit, sed etiam destinata Mithridaticis ad Lucullum deferenda curavit. [*Id. cap. 56.*] Atque ita Bosphori rex Machares, missa ad Lucullum mille aureorum corona, in amicitiam & societatem populi Romani receptus est. [*Liv. lib. 98. Plutarch. & Appian.*]

Cleochares & Seleucus hac videntes, spe omni abjecta, multos civium Sinopensium trucidarunt, magnas opes in naves congesserunt, urbem ad direptionem militibus concesserunt & postea inflammaverunt. Tum gravioribus navibus incensis, & levioribus nocte conscensis, ad interiora Ponti, quæ à Sanegebis & Lazis incoluntur, aufugerunt. Excitata igitur flamma, quid actum esset Lucullus animadvertit: scilicet ad mœnia adhibere iussit milites transcederent. Ingressus urbem Lucullus, ex regis qui remanserant octo millia interfecit: cæterorum vero miseris, ceteri occursum immisit restinxit incendium, & civibus res suas restituit. Ita misera civitas, versa vice hostium sociorumque, unde defendenda, disperdita, & unde disperdenda, servata est. [*Memnon, cap. 56. Plutarch. Appian. Oros. lib. 6. cap. 3.*]

Sinopes vero hanc curam habuisse Lucullum, moxque liberam eam fecisse, tali ferunt monitum in somnio. Visus est ei in somnis adfistere quispiam qui diceret; *Progredere paululum Luculle, venit enim Autolyces ut te conveniat.* Ubi surrexit, non potuit allequi conjectura quo id tenderet: sed urbem illo die cepit, atque in persequendo Cilicas, qui navibus fugam capebant, jacentem vidit in litore statuam: quam Cilices illi fugæ comitem ascituri, pannis involutam constrinxerant funiculis, sed satis spatii non habuerant ut navigio imponerent. Solutis involutis, talem Lucullus vidit, qualis species ei noctu obversata fuerat: & Autolycei, qui Sinopen condidit, statuam fuisse didicit. Quo audito, subierunt illi Syllæ præcepta, in Commentariis suis monentis, nihil perinde fidele ducendum & firmum, ac quod in somniis demonstraretur. [*Plutarch & Appian.*] Hanc vero Autolycei statuam, quod Stenididis erat opus, & Billari spheram, secum tulit: reliquis omnibus urbis ornamentis relictis. [*Strabo, lib. 12.*]

Post Sinopen Lucullus Amisum etiam restituit suis civibus, qui pariter per mare profugerant; urbemque *Autolycei* & liberam esse iussit. [*Appian.*] Aliis quoque Græcis, quicumque velent, frequentavit urbem; eique agrum 120. stadiorum attribuit. Ex Atheniensibus quoque, qui Syllæ temporibus Aristionis tyrannidem fugientes eo se habitatum contulerant, quotquot incolumes superfuissent, eos honeste vestivit; ducenasque in capita drachmas largitus, in patriam remisit. [*Plutarch.*]

Repugnabat etiamnum Amasea, (Strabonis geographi patria:) sed non multum intercessit spatium, cum etiam ipsa Romanorum in fidem concessit. [*Memnon, cap. 56.*]

Agros Heraclææ populatus Cotta, muros iterum adortus est. At cum segnes ad oppugnationem remissisque animis videret milites; à conatu desistens, vocatum misit Triarium, ut cum triremibus quamprimum advolans commeatus in mari facultatem opidanis interciperet. [*Id. cap. 51.*]

Assumptis ergo Triarius quas habebat navibus, & 20. Rhodiis, quarum summa 43. conficiebat, in Pontum trajecit: & adventu ejus in tempore Cottæ significato, eodem die exercitum ad mœnia appulit Cotta, & imminens Triarii classis apparuit. Tum repentino navium adventu Heraclensibus turbati, 30. quidem naves in mare deduxerunt, sed eas non satis complebant. Reliqua multitudo ad propugnandam urbem se convertit. Primi Rhodii in naves Heraclæoticas impressionem fecerunt: & statim tres Rhodiorum & quinque Heraclensium sunt depressæ. Hinc pugna supervenientes Romani, multis acceptis damnis, pluribus tamen illatis, Heraclæotas fuderunt, & ad urbem fugere compulerunt, 14. navibus deperditis. Classis victrix in Magnum subiit portum. Peditatum etiam ab oppugnatione Cottæ revocavit. [*Id. cap. 52.*]

Triariani in dies singulos è portu subvecti, eos qui frumenta circumfessis importare conantur impediunt. Ingens igitur annonæ caritas urbem tenuit: ita ut cærenix frumenti ad 80. Atticos procederet. Et super alias ærumnas etiam pestis homines invasit, vel ex aëris mutatione, vel inconsuetâ victus ratione existens; & per varias calamitatum formas varios hominum interitus effecit. Inter quos etiam Lamachus longe acerbiorè quam alii & lentiorè mortis cruciatu extinctus est. Lues hæc maxime præsidarios corripiebat: ut de 3000. mille interierint. [*Id. ibid.*]

Connacorex, hac afflictionum mole fatiscens, urbem Romanis prodere, & Heraclæotarum

exitio suam permutare salutem statuit. Operam huc conferebat etiam Heracliensis quidam, Damopheles, consiliorum Lamachi æmulator, præsidio urbis & ipse à Lamachi interitu præfectus. Connacorex à Cotta, ut homine moribus importunis & dubia fide, sibi cavens, cum Triario rem communicavit; nec segnius in eodem cum his studio Damopheles decurrit: & acceptis pactorum conditionibus, quibus se beatos fore sperabant, ad proditionem se accinxerunt. Obiter autem quæ à proditoribus agebantur in vulgus emanarunt. In concionem igitur concurrente, præsidii præfecto advocato, Brithagoras vir inter populares præcipue auctoritatis, multis precibus à Connacorige expetiit, ut de communi omnium salute cum Triario conferre liceret. Ille vero pacificationem eam suscipiendam esse prorsus negavit; at astute confectis verbis Heraclienses in fraudem induxit. [*Id. cap. 53.*]

Nocte igitur intempesta Connacorex, exercitu navibus imposito, (per fœdus enim cum Triario initum falsis abiire, & si quid lucri fecissent, secum asportare licebat) ipse cum militibus discessit. Damopheles autem, solutis portis, introfufum Romanorum exercitum & Triarium recepit: quorum alii per portam irruerunt, nonnulli etiam muri pinnacula transcenderunt. Tum demum proditos se Heraclienses senserunt: parsque horum se dedit, pars trucidata est. Res in abdito repositæ & supellecilia direpta sunt: & magna crudelitate in cives est savitum. Nam recurrit animo Romanis, quanta navali conflictu detrimenta accepissent, & quantas sustinuisent ærumnas in oppugnatione. Ideoque nec ab his qui ad facta loca confugerant est temperatum; sed juxta aras & delubra supplices mactati sunt. Quocirca multi trans muros elapsi, mortis inevitabilis metu, per totam regionem dispersi sunt: nonnulli etiam ad Cottam transfugere coactis. [*Id. ibid.*]

Ab his quum Cotta de expugnatione urbis, & hominum strage & direptione bonorum, certior fuisset factus; ira totus exardescens, quam celestime ad urbem festinavit. Molestè etiam simul tulit exercitus, quod non modo gloria rerum fortiter gestarum spoliati, sed etiam commodis universis fraudati essent. Ideo implacabili cum gentilibus certamine conferti, mutis se cædibus hausissent; nisi Triarius, concitatione illorum intellecta, multis pacasset verbis Cottam, & in commune se lucrum expositurum sanctè promittens, bellum intestinum inhibuisset. [*Ibid.*]

Audiens Cotta, Teium & Amaltrin à Connacorige fuisse occupatas; Triarium sine mora dimisit, ut has ei urbes adimeret. Ipse interim Heracleæ manens, acceptis dedititiis & captivis, cætera per omnem savitiam administravit. Nam dum opes passim scrutatur, ne factis quidem pepercit. Statuas enim & imagines, tam pulchras quam multas, loco movit: quin & Herculeum è foro, & ornatum ejus à pyramide, multaque alia æque miranda atque pulchra è fanis & urbe sublata, navibus inferfit. Ad ultimum, jussis ignem immittere militibus, multis urbem partibus succendit. Ita capta & subacta est Heraclea, cum duos oppugnationem annos sustinuisset. [*Id. cap. 54.*]

Triarius ad urbes sibi demandatas profectus, Connacorigi (is enim proditionem Heracleæ aliarum occupatione dissimulare animo præsumperat) securitate abeundi facta, civitates sub conditionibus certis recepit. [*Id. ibid.*]

Cotta, rebus quo dictum est modo confectis, pedestres copias una cum equitatu Lucullo tradidit, & sociorum auxilia, in suam quæque patriam, dimisit: ipse vero cum classe abiit. Ibi navium quæ Heracleæ spolia vehebant, pars supra modum onerata haud procul à litore dissoluta est; pars, apertâ vento contra flante, in vada procellis ejecta, pleraque asportandorum excussit. [*Ibid.*]

Lucullus, Sornatio ad ordinandam provinciam cum 6000. militibus relicto, assumptis secum 12. millibus peditum & minus tribus millibus equitum (duas legiones & 500. equites habet Appianus) in Cappadociam est ingressus: & Ariobarzanem habens amicum, quam maximis itineribus contendit ad flumen Euphratem, qua in parte Cappadocia ab Armenia disjungitur. [*Salust. Histor. lib. 4. apud Nonium, in voc. Naves codicariæ. Memnon, cap. 58. Plutarch. Appian.*]

Ex hyeme tum inflatus turbidusque erat Euphrates: sed quum sub vesperam cœpisset unda sublidere, ubi diluxit, amnem ripis suis ostendit clausum. Unde incolæ Lucillum adoraverunt; quod haud temere id antea accidisset, fluviusque transitum illi præstaret expeditum & maturum. Traducto quoque exercitu, lætum illi oblatum est prodigium. Ex bobus enim Diænæ Persicæ (quam eximie venerantur barbari trans Euphratem colentes) sacratis, quæ haud facile capiebantur, una sponte semetipsam Lucullo præbuit hostiam. Qui Euphrati etiam, transitus causa, sacrificavit taurum: & toto eo die stativa illic habuit. [*Plutarch.*]

Postero die & insequentibus iter fecit per Sophenem. Incolas, qui dedebant se & promptè recipiebant exercitum, nulla re violavit. [*Id.*] solas ab eis exigens pecunias, nam regionum earum incolæ abhorrebant ab armis: nec dignabantur se medios ingerere Tigrani & Lucullo dimicantibus. [*Appian.*]

Ibi quum milites arcem, in qua ingens præda putabatur esse, capere vellent: *Ille arx, inquit Lucullus, ostendens procul Taurum, expugnanda potius est; hæc præmia reposita sunt victoribus.* Extentis deinde itineribus Tigrim transgressus, inivit Armeniam. [*Plutarch.*]

Armeniam invadente Lucullo, Alexandra Judæorum regina in morbum difficilem incidit. Unde minor ejus natu filius Aristobulus, regnum affectans, noctu egressus uno comitante

famulo

famulo contulit se ad ea castella, quibus paterni amici erant præpositi. Conscia vero ejus con-
natus erat sola uxor; quam domi reliquit cum liberis. ac primum venit Agaba, ubi Galestes
erat unus è potentibus, à quo perlibenter exceptus est. [*Joseph. Antiquit. lib. 13. cap. 24. cum
lib. 1. Belli, cap. 4.*]

Sequenti die Regina sensit Aristobuli absentiam, nec tamen statim suspicata est illum ad res
novandas esse profectum. Verum postquam alii super alios nuncii venerunt, nunc hoc nunc
illud castellum occupatum esse nunciantes, (nam intra quindecim fere dies 22. castella occupa-
vit;) tum demum & regina ipsa, & gens universa in magna consternatione fuit; verita-
ne regno usurpato, pœnas ab illis exigeret, qui in ipsius familiares grassati fuerant. Placuit igitur
uxorem ejus cum liberis in arce Templo vicina custodiri. Ad Aristobulum interim plurimi
confuebant, ex novis rebus captantes utilitatem; ut jam nec strepitus deesset, nec ornatus
regius. Ipse exercitum à monte Libano, & Trachoniide, & vicinis dynastis colligebat. [*Id.
ibid. lib. 13. cap. 24.*]

Hyrchanus ergo Pontifex & seniores Judæorum Reginam adeunt, & rebus præsentibus aliquod
expediti consilium postulant. Illa jubet eos facere quidquid putarent republicæ conducere, &
præsentī facultate virium pecuniarumque uti: jam se, corporis animique vigore deficiente,
rerum administrationi vacare non posse. His dictis, non multo post vita functa est. [*Ibid.*]

Post eam, regnum obtinebat senior ejus filius Hyrcanus; anno 3. Olympiadis CLXXVII.
Q. Hortensio & Q. Metello (Cretico postea cognominato) Consulibus. [*Id. lib. 14. Antiquit.
cap. 1.*] quod & mater adhuc vivens illi commiserat. Verum junior Aristobulus viribus atque
auctoritate præstabat. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 4.*]

Quum Consules fortirentur, Hortensio bellum adversus Cretenses gerendum obvenit. Sed is
urbe delectatus, & foro (in quo primum locum post Ciceronem obtinebat) Metello collegæ
hanc expeditionem ultro cessit. [*Xiphilin. ex Dione.*]

Bello hoc ita decreto, qui inter Cretenses ætate & prudentia magis eminebant, ut legati
Romam mitterentur consuluerunt, qui objecta crimina diluerent, & benignis verbis preci-
busq; Senatū placare conarentur. Viros igitur clarissimos triginta Romam legatos dimiserunt:
non solum pactionum antiquarum renovationem, sed etiam pro beneficio suo gratiam, quod
eorum questorem militesque (in superiore cum M. Antonio pugna) servassent, adepturos se
sperantes. Legati Senatorum domos privatim obeuntes, ita eos sibi conciliarunt; ut quum in
Senatū introducti accusationibus prudenter illi satisfecissent, atque beneficia sua & belli cum
Romana potestate societatem diligenter exposuissent, in eam itum fuerit sententiam, ut Creten-
ses & ab objectis criminibus absolverentur & inter amicos ac socios populi Romani censerentur.
Verum Lentulus, cognomento qui Spinther dictus est, decretum hoc irritum reddidit.
Unde sæpius hac de re in Senatū actum est, tandemque conclusum, ut Cretenses, quod latro-
ciniorum cum piratis fuissent participes, navigia omnia prædatoria usque ad tetrafscalmum, &
quotquot Romanorum captiva detinebant, Romam transmitterent. Postulatumque præterea
est, ut omnes captivi, omnesque transfugæ, & obsides clarissimi numero 300. & Lathenes
qui cum Antonio pugnaverat & Panares, simul cum 4000. argenti talentis, traderentur.
[*Diodor. Sicul. legat. 35. Appian. legat. 30. Dio, legat. 37. al. 38.*]

De his vero nullum à Cretensibus, qui essent domi, responsum Romani expectarunt: sed
alterum è Consulibus statim miserunt, qui hæc reciperet, ac nisi darent, bellum eis inferret.
Daturi vero illi non erant. Qui enim ab initio, prius quam hujusmodi quid ab eis exigere-
tur, & quam potiti essent victoria, admissum à se aliquid confiteri noluerant; quoniam modo
post victoriam sibi tot ac talia simul imperari sustinuisent? Id ergo cum certo Romani sci-
rent, & suspicione futurum præcepissent, ut legati nonnullos aggredirentur pecunia corrup-
pere, quo bellum hoc impedirent: senatusconsulto prohibere, ne quis eis quidquam mituo
daret. [*Dio, ibid.*]

Cretensibus de iis quæ à Senatū postulata fuerant deliberantibus, prudentiores quidem quæ
iusta fuerant omnia facienda censuerunt: qui vero à Lathenis partibus fuerunt, cum crimina-
tionibus essent obnoxii & ne Romam transmissi, supplicium paterentur sibi metuerent, multi-
tudinem commoverunt; ut avitam libertatem tuerentur, obstantes. [*Diodor. legat. 35.*]

Romam Cotta reversus, honore à Senatū affectus est, & Pontici cognomento, quod Hera-
cleam cepisset, nobilitatus. [*Memnon, cap. 61.*]

Mithridates annum & octo menses in partibus Armeniæ demoratus, necdum in conspectum
Tigranis generi sui admissus erat. Hic tamen exortatus tandem, ut coram se sistendi potesta-
tem ei faceret, splendida cum pompa occurrit, & regali socerum magnificentia excepit. Sed
triduum absque colloquio cum eo transegit: lautissimis deinde conviviorum apparatus be-
nevolentiam ei suam ostendit. [*Memnon, cap. 57.*] Tum in colloquio, quod habuerunt in
regia arcanum, mutuas suspiciones in Metrodori Scepsi & aliorum capita lenierunt amicorum,
in quos causas detorsere. [*Plutarch.*] & decies mille instructus equitibus in Pontum Michri-
dates remissus est. [*Memnon.*]

Lucullus agmen ad urbem adduxit, ubi Tigranis pellices & de rebus pretiosis ac charis non
pauca asservari didicerat. [*Idem, cap. 58.*]

Tigrani, quod cum qui adventum Luculli primus ipsi nuntiavit tanquam turbatorem populi
suspendisset, nemo postmodum detulit quicquam. Ut vero tandem scñsit, Mithrobarzanem
cum

4645 69

cum

cum duobus (ut Appianus) vel tribus (ut Plutarchus habet) equitum millibus, & peditum ingenti numero, contra Lucillum misit; cum mandatis, ut eum ad se vivum attraheret, ceteros obtineret. [*Plutarch. & Appian.*]

Luculli copię partim castrametabantur, partim adhuc erant in itinere, cum speculatores ei nunciant adesse hostem. Timens igitur ne distractos & incompósitos turbaret incursum suos, ad castra munienda ipse substitit. Sextilius vero legatum cum 1600. equitibus & pari fere peditum numero pręmisit; iussum subsistere cum ad hostem pervenisset, donec accepisset castra esse pemunita. Verum ferociter invehente se Mithrobarzane, coactus est manum conferere: quo in conflictu pugnans Mithrobarzanes cecidit; reliqui in fuga, demptis paucis, cuncti perierunt. [*Plutarch.*]

Tigranes relicta Tigranocerta, urbisque custodia fidei Manczi commissa, obibat regionem, colligens exercitum; & ad Taurum se recipiens, eo copias omnes contrahebat. [*Id. cum Appiano.*] Ceterum Lucillus spatium ei non permittens ad se parandum, Murenam misit ad premeandos & carpandos eos qui ad Tigranem conglobabant se: Sextilius alio, ut obsisteret magnę Arabum manui, ne conjungerent se Regi. [*Plutarch.*]

Sextilius, castra ponentibus superveniens, oppressit majore ex parte Arabas. Murena Tigranem insequens aspera & arcta convalle longo agmine iter facientem, opportunitate data, adoritur, Tigranes, dimissis omnibus impedimentis, fugam cepisset. Multi occumbunt, plures capiuntur Armenii. [*Id.*]

Sextilius, Manczo intra Tigranocertam compulso, regiam mox extra mœnia sitam diripuit, urbem arcemque circumvallavit, admotisque machinis, cuniculis etiam suffodi mœnia. [*Appian.*] Ipseque Lucillus eo adveniens, urbem castris cinctam obsedit acriter; non perpellurum id ratus Tigranem, sed stimulante ira ad dimicandum descensurum. [*Plutarch.*] Sed eum gravibus incommodis affecere Barbari, non solum coniectis telis, sed etiam naphtha, quam tormentis quibusdam emittebant. Est autem naphtha ex genere bituminis, usque adeo ardens, ut omnia quibus adhærescit profus exurat, nec ulla re humida facile restinguatur. [*Xiphilin. ex Dione.*]

Tigranem Mithridates per legatos & litteras (ut Plutarchus; non ipse præsens, & Tigranem tum primum conveniens, ut habet Appianus) magnopere suadebat, ne signa cum Romanis conferret; sed cum equitatu tantum circumcurfando agroque vastando, ad famem eos, si posset, redigeret: quemadmodum ipse, à Lucullo pressus ad Cyzicum, sine certamine amiserat exercitum.

Tigrani junxerunt se Armenii & Gordyeni; ad hæc omne nomen Medorum & Adiabeno- rum excicum reges illarum gentium adduxerunt: frequentes quoque à mari Babylo- nico venerunt Arabes, multi item à mari Caspio Albani, & contermini illis Iberes, nec pauci ad Araxem colentium liberi populi. [*Plutarch.*] Hi partim studiis in regem & donis evocati, ut Plutarchus; partim etiam metu quodam ducti advenerunt, ut in oratione Manilianæ notavit Cicero. Gravis enim atque vehemens opinio per animos gentium barbararum pervaserat, fani locupletissimi & religiosissimi diripiendi causa in eas oras Romanum exercitum esse adductum. Indeque nationes multę atque magnę novo illo terrore contra Lucillum sunt concitata.

Ut omnes istę copię simul convenerunt; spe, ferocia, minis barbaricis omnia personarunt Tigranis convivium simul & consilia. Et in vitę discrimen venit Taxiles, qui Mithridatis legatus in præsidio ejus erat; quod sententię de committendo prælio repugnaret, rem inexpugnabilem arma Romana esse dictitans. Et quia Mithridates ipse per invidiam visus esset Tigranem ab insigni palma avertere, illum Tigranes non est præstolatus; ne in societatem veniret glorię. [*Plutarch.*] quum prius ipse misisset qui Mithridatem revocarent. [*Memn. cap. 58.*]

Sex circiter militum millia Tigranes ad tutandam urbem in qua ejus pellices asservabantur ire iussit. Qui cum eo venissent, per medium Romanorum agmen facto impetu, & exitibus eorum castris sagittariorum grandine interclusis, regias concubinas & gazas periculo exemptas noctu Tigrani tutas & salvas præmiserunt. Ubi vero illuxit, Romani & Thracę, certamine cum Armeniis feliciter inito, prolixam eorum stragem fecerunt; nec pauciores vivos ceperunt quam ceciderunt. [*Memnon, cap. 58. & ex eo correctus, Appianus.*]

Tigranes cum reliquo exercitu contra Lucillum, progressus est: perquam ægre ferens (ut aiunt) apud amicos, quod cum uno sibi Lucullo, non cum universis esset Romanis ducibus certandum. Siquidem sagittariorum & funditorum habebat 20. millia, equitum 55. gravis armaturę peditum, partim in cohortes partim in phalangas descriptorum, 150. millia; viarum muniturum & ad alia ministeria destinatorum, 35. millia. [*Plutarch.*]

Ut Tauro superato, Tigranes simul cum toto agmine conspectus, & ipse ex edito circumfidentem Tigranocertam exercitum Romanum est contemplatus; barbara colluvies quę in urbe erat ululatu & plausu excepit Regis conspectum, Romanisque ex muro minitans commonstravit Armenios. [*Plutarch.*]

Lucillus, Murena cum sex millibus peditum ad continuandam Tigranocertę obsidionem relicto, secum 24. cohortes, (in quibus legionarii non amplius decem millia erant) universum equitatum, funditores & sagittarios ad mille, adversus Tigranem ducens, apud flumen in campo spatioso confedit. [*Id.*] Confestum vero Tigranes, ut Romanorum exilitatem vidit

castrorum,

castrorum, superba per contemptum de iis verba jecit: *Si legatis sunt mihi, multi sunt; sin hostes, pauci.* [Memnon, cap. 59. Plutarch. Appian. & Xiphilin. ex Dione.]

Transmissurum flumen Lucullum quidam duces admonuerunt, cavendam illam diem, quæ ex nefasus (quas atras vocant) erat una. Illa enim die exercitus Cepionis fuerat à Cimbris in conflictu oppressus. Hic vero occurrens; *Pugnemus ergo*, inquit, *hodie stranne, ut hanc diem quoque ex nefasus & tristi festam Latamque Romanis reddamus.* Fuit illa pridie Non. Octobr. [Plutarch. in Lucullo, & Camillo, & Apophibegmat.] ut annus quidem Romanus tunc agebatur: in Julianum vero Quintilem sive Julium mensem incurrens; ineunte 4. anno Olympiadis CLXXVII. ad quem à Phlegonte pugna hæc recte est relata.

Cum à cataphractis maxime sibi metuerent Luculli milites, bono eos jussit esse animo: plus enim in spoliandis iis fore laboris, quam in vincendo. Primusque ad tumulum aggressus, cum motum videret barbarorum, exclamavit: *Vicinus ð commilitones.* [Plutarch. in Apophibegmat.] Dextro vero Tigranis cornu statim in fugam acto, mox inclinatio fit in proximo; dehinc terga vertunt omnes. Grandem itaque & præcipitem Armenii fugam capessunt; & pro hominum numero cædes sequitur. [Memnon. cap. 59.] Romanis armillas & torques calcando per 120. stadia cædem continuantibus, donec nox supervenit. Qui tum demum reversi, spoliabant cadavera: quod fieri ante cædem peractam Lucullus edicto vetuerat. [Appian.]

Cæsa è Tigranis copiis quinque millia, & his plures captos, præter cæteram hominum coluviem, Phlegon narrat. Triginta millia hominum in eo bello cæsa, referuntur: ut ait Orosius. [lib. 6. cap. 3.] Pedes cecidisse, inquit Plutarchus, supra centum millia perhibentur, equitum pauci plane effugisse. Ex Romanorum exercitu centum vulnerati, quinque desiderati. Antiochus philosophus in Commentario de Diis hujus pugnae mentionem faciens, negat à sole visam parem. Strabo in libris Historiarum ipsos Romanos commemorat puduisse, & semetipsos derisisse, quod in ejusmodi mancipia induissent arma. Livius nunquam Romanos signa cum hostibus contulisse tanto numero inferiores. Neque enim vigesimam propemodum partem, imo nec minorem, æquarunt victores victorum. [Plutarch.]

Si 18 millia militum habuisset Lucullum cum Eutropio, Sexto Ruffo & Jornande dicamus: numerus ille per 20 multiplicatus, 360 millia efficiet. Tribuantur jam Tigrani, *peditum* non 150 cum Plutarcho sed 250 cum Appiano millia, *equitum* non 50 cum Appiano sed 55 cum Plutarcho millia; addanturque ex eodem Plutarcho, *sagittariorum* 20, & *calorum* 35 millia: eadem 360 millium emerget summa. Quæ si admittenda: longe infra verum & Phlegontis calculus ille fuerit, qui *peditum* 40, *equitum* 30 millia; & Memnonis, qui utrorumque simul 80 tantum millia Tigranis assignat exercitui, ut & supra verum, illa quæ apud Eutropium legitur numeratio: *Regem cum 600 millibus clibanariorum & 100 millibus sagittariorum & armatorum venisse.* Clibanarii autem sunt, *equites cataphracti, ferrea omni specie, ut à Salustio hic sunt descripti:* (libro Historiarum 4. à Nonio, in voc. *cataphracti*, citato:) quorum in Tigranis exercitu XVII. tantum millia fuisse, ad Senatum scripsit ipse Lucullus; testante Plutarcho. Ut in immani illo DC millium numero, vitio manifesto laborare Eutropium, nullum possit esse dubium. In Sexti Ruffi Breviario, 7500 tantum clibanarii; sagittariorum vero 120 (al. 130) millia numerantur.

Tigranes initio statim vix 150 equitibus comitatus effuso cursu ad castellum quoddam fugam atripuit. Filium quum videret in eadem fortuna, detractum ex capite diadema & tiaram illi profusus lacrymis tradidit; alia via jubens, si qua posset, ut seipsum servaret. Adolescens, quia regni insignia non audebat capessere, fidissimo amico ea servanda dedit: qui forte captus atque ad Lucullum est attractus. Atque ita inventam Tigranis tiaram vittasque milites Lucullo dederunt. [Memnon. cap. 59. & Plutarch. cum Orosio, lib. 6. cap. 3. & Xiphilino, in epitome Dionis.] Lucullus vero, signis retro Tigranocertam versus motis, majore conatu in obsidionem incubuit. [Memnon. ibid.]

Ad pugnam non properavit Mithridates, solita Lucullum cautione & productione bellum ratus administraturum: ideoque accersitus, lente ad Tigranem pergebat. Ac postquam primum in paucos Armenios incidit in via, qui percussis metuque exangues recipiebant se, coniecit aliquid. Ut plures jam exuti & vulnerati occurrerunt, audita clade, Tigranem quaesivit. Quem quum desolatam & abiectum offendisset, non insultavit ei vicissim; verum ex equo descendit, deploratisque communibus calamitatibus, regium comitatum qui ipsum sequebatur dedit illi, eumque in futurum confirmavit. [Plutarch.] Fiducia ei addita, ornatum quoque regium, adsuetum non viliozem, circumposuit. Exercitus etiam colligendi proposuit consilium (cum & ipse manum non contemendam haberet) ut victoriæ damna bello recuperaturo. Tigranes autem, plus virtutis & prudentiæ illi tribuens, & magis Romanorum bellis, idoneum existimans, omnia Mithridati permisit. [Memnon. cap. 59.]

Manceus, ex Tigranocerta suorum clade conspecta, universos Græcos milites mercenarios exarmavit, ut suspectos: qui veriti ne comprehenderentur, arcepsit fustibus congregati & incedebant & quiescebant. Manceo vero cum armatis barbaris eos invadente, obvolatis veste brachii vice clypei, audenter in eos fecerunt impetum: & quotquot occidissent, eorum arma statim inter se partiebantur. Quumque satis armorum viderentur naçi pro tempore, occupatis aliquot turribus quibus distinguebantur mœnia, vocabant ad se Romanos obseffores, &

ascendentes recipiebantur intra mœnia. Ita Appianus; & ab eo minime dissentiens Plutarchus. Ex peregrinis urbem inhabitantibus majorem partem fuisse Cilicias, eosque orta inter ipsos & Armenios seditione, Romanos noctu introduxisse, atque hos, præter ea quæ Cilicum erant, omnia diripiisse; in libro 35. affirmat Dio. Mithridatis vero, vel Tigranis potius, duces, desperata rerum summa, salutem pactos, Lucullo urbem dedisse, Memnon tradit. [cap. 59.]

Lucullus Tigranocerta potitus, thesauros Regis qui ibi erant cepit; urbem militibus dedit diripiendam: in qua, præter cæteras opes, octo millia talentum pecuniæ signatæ sunt inventa. Sed & 800 drachmas in singulos insuper de præda divisit. Quum repertos in urbe accepisset multos scenicos, quos undequaque conquieserat Tigranes dedicaturus theatrum quod extruxerat, his ad ludos & spectacula & triumphalia est usus. [Plutarch.] Multas potentissimorum conjuges captas ab omni injuria custodivit: atque eo facto maritos earum sibi conjunxit. [Dio, lib. 35.] Græcos, præbito viatico, remisit in patrias suas: Cappadoces quoque & Cilices & alii barbari qui eo commigrare coacti fuerant, postliminio domum redire permitti sunt. Itaque accidit ut una urbe convulsa (opus enim adhuc semiperfectum Lucullus subvertit, exiguumque pagum reliquit) multæ receptis civibus suis instaurarentur; à quibus ut bene de ipsis meritis & conditor est cultus Lucullus. [Plutarch. cum Strabone, in fine lib. 11. pag. 532. & lib. 12. pag. 539.]

Tunc ad Lucullum totius pene Orientis supplices venire legati. [Oros. lib. 6. cap. 3.] Sophenorum gens ei se adjunxit. Antiochum regem Commagenæ (quæ Syriæ regio est, ad Euphratem & Taurum sita) Alchaudonium Arabiæ regulum, aliosque nonnullos per legatos secum pacificentes in fidem recepit. Multas quoque Armeniæ partes sibi adjunxit. [Plutarch. & Dio. lib. 35.]

Q. Metellus ad Creticum bellum cum tribus legionibus profectus, manu cum Lathene ad Cydoniam urbem conferta, victor Imperator est appellatus: totamque insulam igni & ferro populatus, Cretenses intra castella & urbes compulit. [Florus, lib. 3. cap. 7. Phlegon. Olymp. 174. ann. 4. apud Photium. Appian. legat. 30.] nulla fœderis, si quando id ei obtendebatur, ratione habita. [Dio, lib. 36.]

Ptolemæo Aulcæ nata est filia Cleopatra, postrema ex Macedonum stirpe Ægyptiorum regina: siquidem 39 annos vixit; testante Plutarcho, in Antonio.

Tigranes & Mithridates, obeundo regiones, alium colligebant exercitum: cujus præfectura Mithridati est credita. [Plutarch. & Appian.]

Magadates, qui Tigranis nomine Syriæ cum exercitu per annos 14 præfuit, exercitum illum in sui regis auxilium abduxit. Unde Antiochus, Antiochi Pii & Selenæ filius, qui quod in Asia esset educatus Asiatici cognomentum obtinuit, in regnum Syriæ non invitatis sese insinuavit. Nec Lucullus, qui Tigranem recens acquisitis terris expulit, Antiocho avitam possessionem invidit. [Appian. in Syriac. pag. 118, 119. 133.] Lucullum vero Syriæ & Phœnicie Tigranem expulisse, sub finem libri XI. scribit Strabo: & ab eodem Lucullo, victo Tigra- ne, Antiochum Cyziceni filium (vel ex filio nepotem potius) regem Syriæ fuisse appellatum, donec quod Lucullus dederat Pompeius postea adimeret; apud Justinum [libro 40. cap. 2.] legimus. Inter acceptum vero & ademptum illi regnum, annorum quatuor intercessit spatium.

Tigranes & Mithridates legatos, qui auxilia peterent, tum ad alios vicinos miserunt, tum ad Arsacem Parthum: Romanos apud eum traducentes, eosque, si victoriam obtinuisset contra se ab aliis destitutos, in ipsum quoque arma statim versuros, dicentes. [Dio, lib. 35.]

Arsaces hic, communi Parthicorum regum appellatione ita dictus, proprio nomine Ptole- mæi quidem à Xiphilino, Phradatis vero à Memnone nuncupatur. Et superiore quidem anno, qui 3. Olympiadis CLXXVII. fuit, Sinatruci regi Parthorum defuncto successisse Phraatem, à Phlegonte Tralliano habetur traditum, [in Photii Bibliotheca, cod. 97.] Verum serius Phra- tem Deo quidem Arsaci, Appianus vero Sinirico successisse docet: uti suo loco videbimus. Et hunc ipsum Arsacem imperio tum potitum, quum ante sexennium bellum hoc Mithridatis tertium est inceptum, verba hæc illius in epistola ad eundem (de qua paulo post) satis indi- cant. TE remoto procul, omnibus aliis obnoxiiis, rursus tamen bellum capi. Unde proprium Arsacis hujus nomen Siniricum sive Sinatruceum fuisse concludimus.

Arsaces vero iste Tigrani, ob recens bellum de controversa quadam regione ab eo motum, irascebatur: sed ea regione Tigranes jam illi cessit: atque ut cum magnis convallibus Meso- potamia etiam & Abiabene ditioni suæ permitterentur, pro societatis præmio Parthus expecta- vit. Lucullus vero, de legationibus Tigranis ac Mithridatis ad Arsacem missis factus certior, ipse quoque nonnullos ex sociis ad eundem ablegavit; minas ei si illos auxiliis juvare, pro- missiones autem, si Romanorum rebus studere maluisset, præponentes. Cumque à Luculli le- gatis urgeretur, ut aut sibi auxiliaretur, aut spectator saltem esset certaminis; ille, utriusque parti societatem clam pollicitus, neutri præstitit. [Memnon, cap. 60. Plutarch. & Appian. & Dio, lib. 35.]

Ex reliquiis libri 4. Historiarum Salustii, superest adhuc hæc de re integra Mithridatis ad Arsacem epistola: ubi illam iram in Tigranem recentis belli in rem ipsius ita convertit. Ille enim obnoxius, qualem tu voles, societatem accipiet, & insignem illam de eo reportatam à Roma- nis victoriam ita elevat. Quia multitudinem artibus locis pugna prohibere, imprudentiam Tigranis

pro victoria ostentant. deinde contra Romanos ita illum concitat. Tu vero, cui Seleucus maxima urbium regnumque Persidis inclitis divitiis est, quid ab illis, nisi dolum in presens, & postea bellum expectas? Romani in omnes arma habent; acerrima in eos quibus victis spolia maxima sunt: audendo & fallendo, & bella ex bellis serendo, magni facti, per hunc morem extinguunt omnia, aut occidunt. quod difficile non est, si in Mesopotamia, nos Armenia circumgredimur exercitus sine frumento, sine auxiliis, &c. teque illa fama sequetur auxilio profectum magnis regibus, latrones gentium oppressisse. Quod uti facias monro, hortorque: neu malis pernicie nostra unum imperium prolatare, quam societate victor fieri.

Ubi de rebus ad Heracleam à M. Cotta gelis sinistra fama Romam pervenit, in publico erat odio: invidiamque tantæ ei opes adaugebant. Cujus declinandæ causa; pleraque in ætium spolia retulit: tamen nihil mitiores in se Romanos hoc efficeret, dum è plurimis eum pauca referre persuasum haberent. Captivos etiam Heracleæ statim dimitteudos decreto publico sciverunt. [*Memnon, cap. 61.*]

Thralymedes insuper, Heracleensium unus, pro concione Cottam publice accusavit; & civitatis suæ erga Romanos benevolentiam commemoravit: & si quid ab hac remiserint, non civitatis voluntate, sed magistratum fraude & adversariorum vi factum fuisse ostendit. Miserabili etiam querela ob oculos posuit urbis inflammationem, utque omnia in suum commodum Cotta converterit, cum lamentis & fletu, commemoravit. Accesserat captivorum quoque multitudo, viri & matronæ cum liberis, lugubribus vestimentis amicti, & supplices, cum cylatu prætendentes manus. Romanorum vero optimatibus ad commiserationem casus illius inflexis, progressus in medium Cotta, ubi pauca lingua patria disseruisset, resedit: & exurgens Carbo, inquit, Cotta, capiendam tibi non exscindendam urbem demandamus. & post eum alij consimili in Cottam criminatione sunt inveci. Multis igitur exilio dignus videbatur. Moderatione tamen adhibita, latum ei clavum abrogabant. Heracleensibus vero agrum & mare & portus restituerunt: rogatione perlata, ut nemo horum servituti addiceretur. [*Id. ibid.*]

Thralymedes, his confectis, plebem remisit in patriam: ipse vero, cum Brithagora & Propylo Brithagoræ filio, per aliquot annos Romæ subsistens, quæ patriæ usus exigeret administravit. [*Id. cap. 62.*]

Cum Lucullus Tigranem non insequeretur, sed ei evadendi omnino otium concederet; non ab aliis tantum sed à suis quoque civibus reprehensus est, quod debellare nolisset, quo diutius cum imperio esset. Ideoque præfectura (quæ ei commissa fuerat) Asiæ propriè ita dictæ, Prætoribus est assignata. [*Dio, lib. 35.*]

Lucullus ad Gordyenos profectus, regis ipsorum Zarbiæni (qui, ob societatem cum ipso clam initam, à Tigrane necatus fuerat) exequias celebravit. Pyxæ, veste & auro regali & Tigranis instructæ spoliis, ipsemet subdidit facem; ac libamina cum amicis & necessariis illius infudit; amicum quoque suum & socium populi Romani appellavit. Ad hæc monumentum iussit ei sumptuosum, ex thesauris regis faciendum locari. Unde Gordyënorum gens ita fuit in Lucullum animata, ut, relictis sedibus suis, illum sequi cum liberis & conjugibus vellent. [*Plutarch.*]

In Zarbiæni regis aurum & argentum multum est repetitum. Frumenti in horreis decies trecenta millia medimnum condita erant. Ita & miles auctus est; & Lucullo fuit ingenti honori quod, ne teruncio quidem ex ærario accepto, bellum ipsius belli sumptibus sustineret. [*Id.*]

Hic Arsaces regis Parthorum legati eum adierunt, amicitiam & societatem petentes. Fuit id Lucullo haud ingratum: qui invicem Secilium (sive Sextilium potius) ad Parthum misit. Arsaces, suspicatus hominem bello clarum non tam pacti nuper imi causa quam ut regionem copiasque suas exploraret, missum, Romanis auxilia nulla suppeditavit, ita tamen ut ne contra illos quicquam etiam moliretur; sed in medio sese partium contineret. [*Id. cum Dione, lib. 35.*]

3956 Cum fluctuantem eum consilio, poscentemque clam societatis à Tigra præmium Mesopotamiam, Lucullus didicisset; Tigranem & Mithridatem statuit ut adversarios confectos transire, & periclitari. Parthorum vires, atque expeditionem in eos movere. Itaque in Pontum ad Sornatium legatum suum & alios misit litteras, ut copias quæ illic erant adduceret; quasi ex Gordyene in Parthos signa moturus. Sed illi contumaces milites nullis blandimentis vel imperio movere poterant; vociferantes, neque illic permansuros se, sed relicto sine præsidio abituros Ponto. Hæc ad Lucullum relata, etiam quos secum ipse habebat milites coartaverunt; ob divitias jam & delicias languescens ad militiam, & otium quærentes. Ut vero Ponticorum illorum acceperunt ferociam, viros appellaverunt, imitandisque iactaverunt; multis enim factis missionem se & requiem meritas. Atque ita Lucullus expeditionem Parthicam deponere coactus est. [*Plutarch.*]

Cum insula Delus in Aegeo mari posita, quo omnes undique cum mercibus atque oneribus commeabant, referta divitiis, parva, sine muro, nihil tamen timeret; (ut apud Ciceronem est, in oratione pro lege Manilia:) Athenodorus pirata illius incolas captivos abduxit, atque Deorum ipsius signa destruxit. Caius vero Triarius ubi ruta caesa instaurans, Delum muro circumxit, ut in 5. Chronicorum suorum libro, ad annum 4. Olympiadis CLXXVII, notavit Trallianus Phlegon. [*in Bibliotheca Thotii, cod. 97.*]

4646 68

Mithridates opidatim instruxit armorum fabricas, & delectus habens, conscripsit ferme omnes Armenios: ex quibus selectis fortissimorum 70 milium peditum, & dimidio equitum, reliquos dimisit. Hos vero in turmas & cohortes digestos proxime disciplinam Italianam tradidit exercendos viris Ponticis. [Appian.]

Eo anno quo Consulatum Q. Marcus Rex solus gessit, Lucullus media jam æstate, (prius enim propter frigus in hostium fines invadere nequaquam poterat) cum exercitu adversus Tigranem profectus est. Postquam superavit Taurum & campos vidit virentes, exanimatus est: adeo sunt illic ex algore serotina tempora. Attamen descendit in campos, ac duobus vel tribus præliis coortos in ipsum Armenios fudit. [Plutarch. cum Dione, lib. 35.] Dum Mithridates enim peditatum omnem & partem equitatus in colle contineret; cum reliquo Tigranes Romanos frumentatores adortus, victus est. unde postea securus frumentabantur, etiam ex locis Mithridati propinquis, & castra admoverunt propius. [Appian.] captoque qui comportatus Tigrani fuerat commeatu, quam ipsi extimecebant, affuderunt inopiam hostibus, [Plutarch.]

Inde aliquam regionis partem Lucullus vastavit, ut barbaros eam defendentes ad pugnam eliceret: quumque nihil illi moverent, ad ipsos contendit. Ibi tum equitatus hostilis graviter equitatum Romanum premebat, nemine cum peditatu manum conferente: statimque ubi Lucullus scutatis suis equitatu succurrebat, terga ostendebat, neque tamen eadem ullam accipiebant, sed sagittis in insequentes à tergo emissis, multos mox interimabant, multos vulnerabant. Ea vulnera, gravia difficiliaque sanatu erant. Nam duplices erant sagittis cuspides, & ita quidem adfixæ, ut sive manerent in corporibus tela, sive extraherentur, interitum eis celerrimum adferrent. Intus enim ferrum alterum relinquebatur; quod nihil haberet, quo retraheretur. [Dio.]

In Creta, quum Lathenes dux Cydoniæ à Q. Metello proconsule obsessus Cydoniæ Gnosum inde profugisset; Panares alter urbis illius dux, salutem suam pactus, Cydoniam Metello tradidit. Gnosum deinde circumfidente Metello, Lathenes domum opibus repletam succendit, & Gnosum aufugit. [Appian. legat. 30.] Gnosus, Lyctus, Erythraa, & aliæ plurimæ civitates à Metello expugnatae sunt. [Liv. lib. 99. Florus, lib. 3. cap. 7. Appian. legat. 30.] Cretenses vero obsidione Metelli ad ultimam usque penuriam compulsi, sua jumentorumque suorum urina sitim sedare coacti sunt. [Valer. Maxim. lib. 7. cap. 6.]

Lucullus exercitum ad Tigranis regiam convertit Artaxata, ubi parvi liberi & conjuges ejus erant. Quod ille non ferens, castris motis quarto die prope Romanos confedit; medium capiens Arsamiam annem, quem transire necesse erat petituris Artaxata Romanis. [Plutarch.]

Lucullus postquam diis suis sacrificavisset, quasi certus de victoria, exercitum traduxit. Duodecim cohortibus in fronte positus, reliquos, ne circumvenirentur, in subsidiis collocavit. Multi enim & delecti equites stabant in hostium adversa acie; ante quorum signa sagittis ex equo utentes Mardi & Iberes hastati erant, quibus Tigranes præcipue inter externos milites ut pugnacissimis fidebat. Nihil est ab illis tamen editum præclari. Paulisper cum equitatu Romano velitati non tulerunt impetum legionum: verum hinc inde fuga divulsi, equitem ad insequendum traxere. [Idem.]

Simulatque hi dissipati sunt, provehentibus Tigranis equitibus, videns splendorem & multitudinem eorum Lucullus, subtrinit. Itaque equitem à consecrandis hostibus revocavit. Interim ipse satrapis cum præstantissimo quoque sibi oppositis occurrit primus: quos, antequam manus conferere possent, confestatos pepulit. Ex tribus regibus, qui simul in hæc acie fuerunt, ædissime fugit Ponticus Mithridates; qui ne clamorem quidem sustinuit Romanorum. Hi quum per longum spatium tota nocte hostium tergis inhaerent; non solum trucidandis, verumetiam capiendis, pecuniaque & præda agenda ac ferenda fatigati sunt. Livius auctor est priore prælio plures fuisse, in hoc nobiliores hostes captos & caesos. [Id.]

Piratæ his diebus latius quam prius per omnia sparsi maria, non tantum intercipientes navium commeatus sed etiam insulas provinciasque vastantes, in immensum augebantur: ita ut navigatio Romanis toto orbe victoribus sola tuta non esset. [Plutarch. in Pompeio. Appian. in Mithridat. Dio, lib. 36. Eutrop. lib. 6. Oros. lib. 6. cap. 4.] Quod altero ab hinc anno ita illis in memoriam revocavit Cicero, in Oratione pro lege Manilia. *Quam provinciam tenuistis à predonibus liberam per hosce annos? quod vestigal tutum vobis fuit? quem socium defendistis? cui, præsidia classibus vestris fuistis? quam multas existimatis insulas esse desertas? quam multas aut metu relictas, aut à predonibus captas urbes esse sociorum? Sed quid ego longinqua commemoro? Fuit hoc quondam, fuit proprium populi Romani, longe à domo bellare, & propugnaculis imperii sociorum fortunas, non sua rella defendere. Socii vestris ego mare clausum per hosce annos dicam fuisse; cum exercitus nostri Brundisio nunquam nisi summa hyeme transmisserint? Quid, ad nos cum ab exteris nationibus venirent, captos querar; cum legati populi Romani redempti sint? mercatoribus tutum mare non fuisse dicam; cum duodecim seculares (duobus videlicet prætoribus, Sextilio & Bellino, captis; ut docet Plutarchus) in predonum potestatem pervenerint? Quid aut Colophonem aut Samum, nobilissimas urbes, innumerabileque alias captas esse commemorem; cum vestros portus, atque eos portus quibus vitam & spiritum ducitis, in predonum fuisse potestate, sciatis? Sec. An tum imperium esse hoc videbatur; cum populi Romani legati, prætores, quæstoresque capiebantur? cum ex omnibus provinciis commeatu &*

privato & publico prohibebamur? cum ita clausa erant nobis omnia maria, ut neque privatam rem maritimam neque publicam jam obire possimus? Hæc eleganter ille, ut omnia.

Piratæ isti Ciliciam, cognomine asperam, commune omnium faciebant receptaculum, ceu belli sedem præcipuam. Habebant quidem passim castella, arces, desertas insulas, stationesque occultas navium; sed potissimum excurrerant ex hac parte Ciliciæ aspera importuosaque, & altissimis assurgente cacuminibus, unde ab omnibus communi nomine appellabantur *Cilices*; quod malum id ortum in Cilicia, in societatem Syros, Cyprios, Pamphylios, Ponticos & ferme omnes Orientales gentes pertraxit, qui propter diuturnitatem belli Mithridatici, malentes inferre damna quam perpeti, mari terram mutarunt: ut brevissimo tempore exorta sint eorum multa millia. [*Appian. pag. 234.*]

Habebant illi navigia prædatoria supra mille, & urbes à se captas 400. Inviolata & intacta ante id fana adorti expilarunt; Clarium, Didymæum, Samothracium: *Telluris* apud Hermoniam, *Æsculapii* apud Epidaurum, *Neptuni* in Isthmo, *Tanaro* & *Calauria*, *Apollinis* in Actio & *Leucade*, *Junonis* in Samo, *Argis* & *Leucanio*. Peregrina sacra in Olympo faciebant, & mysteria quædam peragebant arcana: quorum illa quæ *Mithræ* sive *Solis* dicebantur, postea manserunt, primum ab illis monstrata. Majorem in modum Romanis insultabant. Ubi quis captus civem Romanum se esse clamavit, & nomen edidit; trepidare se fingentes, femora percutiebant, & genibus ejus accidebant, supplicesque ut veniam daret precabantur. Cumque ille abjectos bona fide & supplices arbitrareretur: alii calceos ei inducebant, alii toga velabant; ne ultra scilicet ignoraretur. Ubi ad eum modum diu hominem illuserant & deriserant; postremo admotis medio in salo scalis descendere & abire illasum jubebant: qui nollet, hunc ipsi præcipitatum demergebant. [*Plutarch. in Pompeio.*]

Sub æquinoctio autumnali graves tempestates nec opinantem Luculli exercitum corripuerunt. Ningebat fere; & quum serenum esset, pruina cum gelu infesta erat. Unde equis erant annes ex immo dico frigore parum potabiles; ruptaque glacies & nervos equorum asperitate incidens ægre permeabiles efficiebat. Tractus fere nemorosus saluosusque rigabat eos assidue ex nive in itinere effusa: atque incommode locis humidis pernoctabant. Primum igitur præcibus ad Lucillum per tribunos agebant, deinde tumultuosius coibant, & per tentoria noctu conclamabant: quod esse festivos exercitus signum apparebat. Lucullus vero obnixè sed frustra obsecrabat: obtestans eos hæcenus ut animos obfirmarent, dum Armeniorum Carthagine capta infestissimi hostis opificium delevissent. Hannibalis enim Pœni consilio (ut supra ad annum Periodi Julianæ 4526. est dictum) Artaxata fuisse condita, fama tenebat. Ubi vero nihil profecit, retro Lucullus signa movit. [*Idem in Lucullo.*] Quem exercitus Romani regressum ita in oratione pro lege Manilia excusare conatur Cicero. *Noster exercitus, nisi urbem ex Tigranis regno (Tigranocertam) ceperat, & præliis usus erat secundis; tamen nimia longinquitate locorum, ac desiderio suorum commovebatur. Hic jam plura non dicam, fuit enim illud extremum, ut ex iis locis à militibus nostris reditus magis maturus, quam processus longior quæretur.*

Lucullus per Armeniam in Mesopotamiam regressurus, aliis jugis trajecto Tauro in regionem Mygdonicam descendit, munificam & apricam: in qua urbs ampla & populosa erat, Nisibis barbaris, Græcis Antiochia Mygdonica appellata. [*Id. ibid. cum Orozio lib. 6. cap. 3.*]

Eam urbem Macedones considerant. [*Joseph. lib. 20. cap. 2.*] Parthis vero, cum reliqua Mesopotamia, Tigranes jam ademerat; thesaurosque in ea suos cæteraque multa reposuerat. Duplici muro lateritio cincta erat, magnæ crassitiæ; fossaque magnæ altitudinis circumdabatur, ut neque concuti murus neque subrui posset. [*Dio, lib. 35.*] Præerat ei autoritate Tigranis frater Guras; arte & solertia machinali Callimachus, is qui Amisii plurimum negotii exhibuerat. [*Plutarch.*]

Castris prope urbem positis, omne genus oppugnationis Lucullus adhibuit. [*Id.*] Initio autem hyemis, quum barbari se victores Romanosque jamjam decessuros existimantes, negligentiùs nonnihil sese gererent: noctem Lucullus nactus, in qua neque Luna fulgebat, & imber ingens cum tonitribus coortus erat, ut neque cernere barbari neque audire quicquam possent, atque ob id exteriorem murum fossamque in medio actam, paucis ibi relictis, desererent; ab omni parte murum aggressus est. Cumque per aggeres in eum haud difficulter evasisset, obruncatis nullo negotio custodiibus, qui ibi pauci relictis fuerant, partem fossæ aliquam (ante enim barbari pontes dejecerant) ingesta terra æquavit: quum ab hostibus neque sagittis neque igne ob vim pluviarum lædi posset. Fossâ superata, urbem ipsam statim cepit: neque enim erant interiora mœnia admodum valida, quod exterius obductis fidebant. [*Dio.*]

Eos qui in arcem confugerant, fide data acceptaque, recepit. [*Id.*] In quibus Tigranis fratrem Guram, in potestatem ejus se dederent, comiter habuit: Callimachum vero non audivie, quamvis grandis pecuniæ se reconditos thesauros profiteretur proditorum, verum in vinculis haberi imperavit ad pœnas pendendas; quod inflammata Amisenorum urbe, gloriam sibi & benignitatis erga Græcos materiam declarandæ præcidisset. [*Plutarch.*] Multa deinde accepta pecunia, Nisibi Lucullus hyberna habuit. [*Dio.*]

Interea qui Romæ in concionibus dominabantur, per invidiam Lucillum criminabantur, imperii & pecuniæ aviditate bellum ducere: unum propemodum Ciliciam, Asiam, Bithyniam, Paphlagoniam, Galatiam, Pontum, Armeniam, omnes denique provincias usque ad Phasim

obtinere; nunc vero etiam Tigranis regias deprædatum, quasi ad exuendos reges foret, non ad debellandos missus. Id enim unum ex prætoribus dixisse aiunt L. Quintium: à quo potissimum impulsus populus Romanus provinciæ successores mittendos Lucullo scivit, multosque milites qui sub eo meruerant dimittendos. [Plutarch.]

In castris vero res ejus maxime evertit P. Clodius, homo insolens, summæque dissolutionis & audaciæ: frater uxoris Luculli, cum qua vulgatum erat lascivissima muliere stupri cum consuetudinem habuisse. Hic, quum multis ob mores suos inferior primum quem cupiebat locum apud Lucullum non teneret, Fimbrianos (sive Valerianos) milites, in eum concitavit: eos nimirum quos ante Fimbria induxerat ut L. Valerium Flaccum Consulem occiderent, ac se duces caperent. Iidem à Clodio jam seducti, Lucullum duces nec in Tigranem nec in Mithridatem sequi volebant: sed hyemis prætextu in Gordyene tempus traducebant, alium aliquem imperatorem ad succedendum Lucullo venturum expectantes. [Idem.]

Dum Nisibim Lucullus obsideret, Tigranes ad eam, quam inexpugnabilem esse existimabat, defendendam se non convertit: sed, Mithridate propriam in regionem misso, ipse in Armeniam suam contendit; ubi L. Fannium resistentem sibi obsedit, tantisper dum Lucullus re cognita auxilio illi proficisceretur. [Dio, lib. 35.]

Mithridatem, in Pontum ad regni sui reliquias profectum, sequebantur propriorum quatuor millia, & totidem accepti à Tigra. [Appian.] Cum quibus ille alteram Armeniam cæterasque regiones invadens, multos Romanorum in iis regionibus vagantes ex improviso adortus interfecit, nonnullos prælio victos cæcidit, & pleraque loca magna celeritate recepit. Benevolentia enim illi homines erga Mithridatem affecti erant, tum quod suæ esset gentis, tum ob paternum ejus regnum: iidemque Romanos odio habebant, partim quod peregrini essent, partim quod à præfectis eorum male tractarentur: itaque Mithridati libenter accesserunt. [Dio.] Quo referendus & ille Ciceronis locus in Oratione Manilia. *Mithridates & suam manum jam confirmarat, & eorum qui se ex ejus regno collegerant; & magnis adventitiis multorum regnum & nationum copiis juvabatur. Hoc jam fere sic fieri solere accepimus, ut regum afflictæ fortunæ facile multorum opes alliciant ad misericordiam: maximeque eorum, qui aut reges sunt, aut vivunt in regno; quod regale iis nomen magnum & sanctum esse videatur. Itaque tantum victus efficere potuit, quantum incolomis nunquam est ausus optare.*

Mithridates M. Fabium, duces à Lucullo iis in locis relictum, vicit: magnopere usus auxilio Thracum, qui, quum antea sub ipso stipendia fecissent, tum cum Fabio militabant; itemque servorum qui in castris Romanorum erant. [Id. cum Appiano.]

Primum Thraces à Fabio specularum missi, quum nihil sani renuntiasent, isque incautus progressus in Mithridatem inopinato incidisset; Thraces quoque Romanos adorti sunt. Unde in fugam versus est Fabius, quingentis in ea pugna occisis. Fabius deinde, liberatis servis quotquot castra sequebantur, rursus dubio Marte pugnavit: donec servis libertatem Mithridate deferente, ipsi in prælio eum adjuverunt. periissentque haud dubie Fabiani omnes; nisi Mithridates saxo ictus in genu, & telo sub oculo saucius, elatus celeriter fuisset è prælio. Dum barbari enim, de Regis salute solliciti, per multos dies à pugna cessarent; Fabio cum suis in tutum locum perfugiendi spatium concessus est. Curabant autem regem Agari, gens Scythica, remediis confectis è serpentum virulentia: qui propterea semper sequebantur comitatum regium. [Id. inter se collati.]

Fabius deinde Cabiris inclusus oppugnatusque, à C. Triario servatus est. Is enim quum ex Asia ad Lucullum iter eâ faciens rem gestam accepisset, coacta ex iis qui aderant quam maxima poterat manu, Mithridatem, totum exercitum Romanum adversus se venire putantem, adeo terruit; ut, prius, quam in conspectum ejus veniret, castra movere cogeret. Unde Triarius audacior factus, usque in Comagenos (vel Comana potius, in Cappadocia; de quibus, in sequentibus, Dio) fugientem insecutus, ibi vicit. Castra habebat Mithridates ex altera ejus fluvii parte qua Romani accedebant. Eos ut ex itinere fessos aggrediretur, ipse prior occurrit: reliquos inter prælium per alium portem invadere jussit. Quum diu æquo Marte certatum esset, pons abruptus, quod multi confertim per eum transire contenderent, Mithridatem subsidii spoliavit, perturbavitque. Ab hoc conflictu utrique (hyems enim jam erat) se in castella sua receperunt, & quieti dederunt. [Dio, lib. 35.]

Aulus Gabinius tribunus plebis sententiam tulit, ut ex iis qui consulatum gessissent, unus quispiam deligeretur imperator contra piratas omnes cum plena potestate; imperiumque ei esset ad triennium, & uteretur copiis amplissimis ac multis legatis, incertum summissime in hoc ipsum à Pompeio (quem tamen non nominaverat) an studio gratiæ ab eo incunda adductus: utique non eo animo, quod reipublicæ consultum vellet, vir ipse pessimus. [Id. lib. 36.] de quo, in oratione post reditum ad Senatum, Cicero. *Qui nisi in aram tribunatus confugisset; neque vim prætoris, neque multitudinem creditorum, neque bonorum proscriptionem effugere potuisset. quo in magistratu nisi rogationem de piratico bello tulisset, profecto & egestate & improbitate coactus piraticam ipse fecisset: ac minore quidem cum reipublicæ detrimento, quam quod intra mania nefarius hostis prædoque versatus est.*

Plebsciti hujus, à Senatu etiam (quamvis invito, ut in libro 36. confirmat Dio) postea comprobati, sententiam à Velleio Paterculo [lib. 2. cap. 31.] ita habemus expositam. Ut, cum belli more, non latrociniorum, orbem classibus jam, non futuris expeditionibus, piratæ

terrent,

terrere, quasdam etiam Italiæ urbes diripiissent; Cnæus Pompeius ad eos opprimendos mitteretur: essetque ei imperium æquum in omnibus provinciis cum Proconsulibus, usque ad quinquagesimum miliarium à mari. Quo Senatusconsulto pene totius terrarum orbis imperium uni viro deferretur: sed tamen idem hoc ante *biennium* in Marci Antonii prætura decretum erat; inquit Velleius. apud quem, *sexennium* pro *biennio* videtur reponendum: cum ante triennium in bello Cretico M. Antonium interisille constet; & *biennium* M. Antonium (in bello Cretico defunctum) in vivis esse desierit; & illam *curationem infinitam totius oræ maritimæ, qua Romanum erat imperium*, in Luculli & Cottæ Consulatu commissam ei fuisse, Alconius Pedianus (in orat. de Verri prætura Siciliensi) nos docuerit. ut supra, ad annum Mundi 3930. & 3933. est ostensum.

Lege igitur ista Gabinia Pompeio ad triennium (ut habent Appianus & Dio) data est, non *classis imperium*, sed *navium* (ut apud Plutarchum est) & in omnes omnino homines libera potestas; tum in toto mari quod intra columnas Hercules est, tum in maritimis provinciis ad intervallum 400. à mari stadiorum; in quibus potestatem haberet imperandi regibus, præsidibus, civitatibus, ut juvarent se rebus omnibus. Ita Appianus: [pag. 235.] miliaria 50. à Velleio & Plutarcho posita, per 400. stadia explicans; cuique milliarum octo tribus stadiis. Xiphilinus ex libro 36. Dionis 400. stadia, ex 35. dierum à mari trium iter, hic retulit: itinere unius diei stadiis 133 miliaribus vero 16. definito.

Permisit præterea Pompeio ea lex ex Senatu deligere quindecim legatos, quibus singulas provincias demandaret. Argenti ex arario & à publicanis quantum liberet, navisque 200. sumere: militum sociorumque navalium, quantum visum esset conscribere. Advocataque deinde concione, multa alia Pompeius ipse à populo obtinuit, geminavitque pene apparatus. Navis enim 500. complevit, licet 270. tantum, annumeratis etiam hemiolis, Appianus habet) pedum 120. millia & equum *quinque* (vel, ut Appianus, *quatuor*) millia conscripsit; prætorios, & qui cum imperio fuerant, ex Senatu 24. (vel 25. ut habet Appianus) legatos delegit: quæstores additi ei duo. [Plutarch. in Pompeio.] Sex quoque talentorum Atticorum millia data ei sunt. Adeo laboriosa res visa est tot navales exercitus in tanto mari & tot latebris persequi, refugientes facile, rursusque infestantes ex improvviso. [Appian.]

Pompeius, quum classibus suis & socialibus Rhodiorum abundaret, pluribus legatis atque præfectis utraque Ponti & Oceani ora complexus est: sicque per omnis æquoris portus, sinus, latebras, recessus, promontoria, freta, peninsulas, quicquid piratarum fuit quadam indagine inclusit. [Florus, lib. 3. cap. 6.] Legatis enim senatoriis mari distributo, naves, equites, pedites, & prætoriam cuique dedit insignia: ita ut quisque merum imperium haberet in parte fidei suæ credita; & prædones ab aliis exagitatos exciperent alii, ne quis persequendo pro-veheretur longius, neve longinquis navigationibus res diu protraheretur. [Appian.]

Freti Gaditani Tiberio Neroni, maris Balearici Manlio Torquato, utrique Hispaniæ cura est commissa. Gratius Ligusticum sinum, M. Pomponius Gallicum, Pompeii juvenes (Imperatoris filii) Adriaticum mare obsederunt. Sardiniam, Corsicam, & propinquas insulas P. Atilius; Libicum Lentulus, Ægyptium mare Marcellinus tenuit. L. Gellius Tusco mari & oræ Italiæ est impositus; à Sicilia littoribus ad Acarnaniam, Cn. Lentulus observavit. Ionium mare Plotio Varo Terentioque Varroni (togatorum doctissimo: de quo Plinius, lib. 3. cap. 11. & lib. 7. cap. 30. & lib. 16. cap. 4. ubi navali corona in hoc bello ab Pompeio donatus fuisse dicitur) servandum obtigit: L. Cinnæ Peloponnesus, Attica, Eubœa, Thessalia, Macedonia, Bœotia; L. Cullio mare Ægeum univèrsum & Hellespontus. (licet mare Asiaticum Cæpioni Florus attribuat.) Lyciam & Pamphyliam, Cyprum & Phœniciam Metellus Nepos curavit; Bithyniam & Thraciam P. Piso: ipsas Propontidis fauces Porcius Cato sic obditis navibus quasi portam observavit. [Florus, lib. 3. cap. 6. & Appian. pag. 236.] Ipse Pompeius, quasi Rex regum, circumcursabat & viscebat manentem quemque in statione sua: ne persequendo piratas priusquam uno loco absolveret victoriam, distraheretur in alia; sed essent ubique qui succurrentes sibi mutuo, piratas vagando elabi non sinerent. [Appian. ibid.]

Ita dispersis quoquoersum copiis, à mari infero incipiens Pompeius, & incidentes, catervatim circumveniens piraticas naves, confestim evictrulavit eas atque in portus detraxit. Qui vero maturaverant distrahere se & evadere, hi in Ciliciam sicut alvearium undique delati abdidit se. [Plutarch. in Pompeio.] Cumque mare Tuscum, Africum, Sardoum, Corsicum, Siculum, intra dies 40. impigro suo labore & studio enixo legatorum Pompeius expurgasset; Romam veniens, quæ desiderabat peregit. [Id. ibid. cum Livio, lib. 99. & Appiano, pag. 236.]

Brundisio solvens Pompeius, in originem fontemque belli Ciliciam cum navibus 60. præstantissimis contendit. Nec hostes detrectare certamen; non ex fiducia, sed quia oppressi erant, ausi videbantur: sed nihil tamen amplius, quam ut ad primum ictum concurrerent. Mox ubi circumfusa undique rostra viderunt, abjectis statim telis remisque, plausu undique pari, quod supplicantium signum fuit, vitam petiverunt. [Florus, lib. 3. cap. 6. cum Plutarcho & Appiano.] Ut à Brundisio profectus est, undequingagesimo die totam ad imperium populi Romani Ciliciam adjunxisse, affirmat in Manilianâ Cicero. Quod de totâ Ciliciâ tam subito receptâ, ut oratorie in laudem Pompeii dictum, est accipiendum. [Vid. ann. Per. Julian. 465.]

Postquam

4647

67

Postquam Mithridatem nuntiatum est, fuso Fabio, in Sornatium & Triarium pergere, Fimbriani (sive Valeriani) milites, verecundia moti, Lucullum ad suppetias illis ferendas sequebantur. [Plutarch. in Lucullo.] Mithridatis interim (Manio Acilio Glabrione & C. Pifone Consulib.) ad Gaziurfa Triario oppositis castris, provocare hominem ad prælium atque irritare intendit, cum aliis rebus, tum in conspectu Romanorum milites suos in armis exercendo: ut cum eo congressus ante Luculli adventum, superiorque (quod sperabat) factus, reliquam etiam regni partem recuperaret. Quum Triarium non eliceret, suorum aliquos ad Dadasa castellum misit, in quo Romanorum impedimenta erant deposita: ut Romanos ei opitulaturos in manus suas perduceret. Neque id eum fefellit. Quum enim eatenus Triarius Mithridatis multitudinem reformidans, Lucillumque quem accerserat operiens, se continuisset; postquam Dadasa oppugnati accepit, militesque rebus suis metuentes, tumultuantes, minati sunt se injussu ejus, nisi ipsos educeret, ad defendendum ituros, invitum castris excessit. [Dio, lib. 35.]

Quum progressus esset Triarius in aciem contra Mithridatem, procella, qualis nulla ante in omni hominum memoria, exorta est; quæ in utriusque castris disjecit tentoria, jumenta transversum egit per devia, præcipitavit etiam nonnullos milites. Et tunc quidem utriusque retrocesserunt. Cum autem nuntiaretur adventus Luculli, Triarius quasi paratam jam cupiens illi præcipere victoriam, ante lucem invasit stationes Mithridatis. Cumque diu pari virtute certassent, tandem Rex in suo cornu connixus incepit victoriam; & distractis hostibus pedatum eorum in fossam quandam cœnosam compulit, ubi cædebantur impune sidente vestigio. Usus deinde victoria, persequebatur animose per campos equites: donec quidam Romanus centurio, qui specie famuli equitantem cutsu æquabat, in femur eum percussit graviter, quod tergum ejus non speraret se posse per thoracem perfodere. Et hunc quidem statim in frustra considerunt proximi: Mithridates vero in extremam aciem elatus est. [Appian. cum Plutarcho & Dione.]

Amici regis suis egregie vincentibus signum prope dederunt receptui. Id, ut inopinatum, trepidationem injecit pugnantibus, veritis ne forte aliunde aliquid mali acciderit: donec re cognita statim ibi in campo tumultuarie circumsteterunt corpus regium. Tandem Timotheus medicus, cohibito sanguine, sublimem eis ostendit: Romanis interim multis fuga elapsis, qui nisi hic casus accidisset occisione delecti omnes fuissent. Mithridates, postquam recollegit animum, statim reprehendit eos qui signum receptui dederant, & ea ipsa die Romanis castris admovit exercitum: quæ jam deserta erant pavore militum. Militum Romanorum supra septem millia ibi caesa fuisse dicuntur: in quibus centuriones 130 & tribuni 24 quantum præfectorum numerus haud temere in ulla Romanorum clade desideratus est. [Ibid.] Ad Scotium vero montem pugnam hanc factam fuisse, Appianus docet. [pag. 254.] qui propter victoriam Mithridatis, & infelicitatem Triarii, detrimentum exercitus Romani, magnam in illis partibus habet nobilitatem: ut ex Hirtio intelligere licet, in commentario de bello Alexandrino; ubi non multo longius millibus passuum tribus à Zela Ponti oppido eum abesse indicat.

Hæc clades illa est quam Cicero, in Oratione pro lege Manilia post semestre fere habita, sub præteritionis specie ita commemorat. In exercitum vestrum, clarum atque victorem, Mithridates impetum fecit. Sinite hoc loco, Quirites, (sicut poetae solent, qui res Romanas scribunt) præterire me nostram calamitatem: quæ tanta fuit, ut eam ad aures L. Luculli non ex prælio nuntius sed ex sermone rumor afferret. Et post. Accepta in Ponto calamitate, ex eo prælio de quo vos paulo ante invitus admonui, cum socii pertinuisissent, hostium opes animique crevisissent, cum satis firmum præsidium provincia non haberet; amississetis Asiam, Quirites, nisi ad id ipsum temporis divinitus Cn. Pompeium ad eas regiones fortuna populi Romani attulisset. Hujus adventus & Mithridatem insolita inflatum victoria continuit, & Tigranem magnis copiis militantem Asia retardavit.

Mithridates, curato vulnere, sulphicatus alios quoque in suo exercitu hostes esse, militum delectum quasi alius rei causa instituit: jussisque singulis confestim in sua tabernacula se recipere, Romanos solos deprehensos occidit. [Dio, lib. 35.]

Inde in Armeniam, quam Romani minorem vocant, se recepit: comæatus qui deportari poterant secum auferens, cæteros vero corrumpens, ne Lucullo venienti essent usui. Quo tempore Attilius, Romanus senator, qui judicii metu dudum profugus ad Mithridatem in amicitiam ejus receptus fuerat, deprehensus est regi struere insidias. Quem ille pro dignitatis pristinae reverentia torqueri vetitum, simplici morte necavit: sed concios excruciauit graviter. Liberti vero cum quibus Attilius consilium communicaverat illæsi dimissi sunt, ut patroni sui ministri. [Appian.]

Adveniens Lucullus Triarium, quem infensi milites requirebant, clam eripuit. [Plutarch. in Lucullo.] sed qui sub eo ceciderunt militum cadavera reliquit inhumata; quod suorum militum animos imprimitis ab eo putatur abalienasse. [Id. in Pompeio.]

Ad Talaura loco edito Mithridates confidens, & adventantem cum ingenti manu Tigranem expectans, priusquam conjungerentur ambo, pugnam detrectabat. Et Medus Mithridates, alter Tigranis gener, Romanos palantes repente adortus, magna clade affecit. [Plutarch. Appian. Dio.]

Quintus Marcius Rex, superioris anni Consul, in Ciliciam (quæ prima Luculli provincia fuerat)

fuerat) Proconsul missus est. Qui eo per Lycaoniam cum tribus legionibus tendens, Lucullo petenti auxilium non tulit, causatus milites se nolle sequi. [Salust. Histor. lib. 5. apud Priscianum, lib. 18. & Dio, lib. 35.]

In Ciliciam Marcus quum venisset, Menemachum qui à Tigrane defecerat in suam fidem accepit: & P. Clodium (cujus sororem quandam, ut aliam Lucullus, & ipse conjugem habebat) qui metu perpetratorum apud Nisibim à Lucullo desciverat, rei navali præfecit. [Dio, lib. 35.]

Cum Clodius in Cilicas piratas incidisset, & ab iis captus redimendi sui pretium posceretur; ad Ptolemæum Cypri regem ille misit pretium, ut misso redemptionis pretio ipsum liberaret. Sed cum ille, præ parcimoniam, duo tantum talenta dedisset, piratæ pretium aspernati, simul & Pompeium reformidantes, gratis potius dimittere Clodium maluerunt. [Strabo, lib. 14. pag. 624. Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 441. Dio, lib. 35. & 38.]

Lege Gabinia, præsentis anni Consul Manius Acilius Glabrio in Bithyniæ & Ponti provincia successit Lucullo datus est, & legionibus Valerianis (sive Fimbrianis, quæ militia liberatæ prius, iterum stipendia faciebant) militia missio facta est. Quod cum illæ comperissent, victoria quieteque & rerum copia luxuriantes, adhuc absente Lucullo (quippe is plerumque peregre ibat) degentes, tumultuatae sunt; Lucullum quasi privatum jam contemptui habentes. [Salust. Historiar. lib. 5. apud Priscian, lib. 18. & Dio, lib. 35.]

Hujus tumultus P. Clodium præcipuum authorem facit Dio. [Ibid.] Eumque dimissum à piratis, exercitu L. Luculli sollicitato per nefandum scelus; fugisse illinc, in oratione de Atulpi- cum responsis, affirmat Cicero. Antiochiam vero Syriæ se contulisse scribit Dio; ut Antioche- nos cum Arabiis disceptantes auxilio juvaret: ibique, quum simili modo nonnullos ad seditio- nem concitaret, parum abfuisse quin periret. [Dio, lib. 35.]

Lucullus inops consilii, nec temere se movere loco, nec ibi hærete ausus, statuit obviam pro- cedere Tigrani; si forte illum inopinantem simul ac itinere fatigatum fundens, aliquo modo se- ditiones militum componeret. Quorum neutrum ipsi successit. Milites enim, aliquamdiu eum secuti, quum in Cappadociam iter flectendum esset, omnes unanimiter, ne verbo quidem illo facto, sese converterunt. Valeriani autem, qui & Fimbriani, quum Romæ exauthoratos se esse accepissent & aliis decretas esse Luculli provincias, omnino à signis dilapsi sunt. Nullam non hæ indignitatem subiit Lucullus, singulos orando & tentoria obeundo, demissus & la- chrymis oppletus: nonnullorum etiam prehensens manus. Illi vero presentationes repellere, inanes zonas objicere, jactareque, solus dimicaret cum hostibus ex quibus ditescere nosset solus. [Plutarch. & Dio.]

Ita Lucullum, ne persequeretur Mithridatem ac Tigranem summamque victoriæ imponeret, seditio militum tenuit, qui sequi volebant: cum legiones Valerianæ, impleta à se stipendia di- centes, Lucullum relinquerent. [Liv. lib. 98.] Tandem tamen cæterorum quoque militum precibus Valeriani sive Fimbriani isti expugnati, receperunt se illam æstatem ad signa mansu- ros: quod si nemo interea ad pugnam secum descenderet, discessuros. His oportebat ac- quiescere Lucullum, aut desertam præsidio relinquere barbaris provinciam. Continuit ergo il- los non jam imperio, neque eos in aciem eduxit; verum satis huic erat, modo manerent: pa- tiebaturque vastari à Tigrane Cappadociam, & inolescere de integro Mithridatem. [Plutarch. in Lucullo.]

Scripserat vero jam ante ad Senatum Lucullus, confectum à se fuisse bellum Mithridaticum: advenitque ad res Ponti componendas, sicut pacatas, legati. [Id. ibid. Dio, lib. 36.] Qui ubi jam adfuerunt, offenderunt ne ipsum quidem sui juris esse, verum à militibus haberi ludibrio & sugillari. Hi vero eo in imperatorem progressi insolentiæ sunt, ut exacta æstate sumperint arma, gladiisque districtis provocarent nusquam apparentes, qui jam receperant se hostes, ju- bilantesque & brachia jactantes inaniter, excederent castris, testati completum tempus quo Lucullo commoratos se promiserant. [Plutarch. in Lucullo.]

Adveniens deinde in demandatam sibi provinciam Acilius Glabrio Consul, dimissis circa po- pulos præconibus pronuntiavit, Lucullum inculsari à Senatu quod bellum diutius justo protra- heret: proinde Senatum missum facere ejus exercitum, publicaturum bona eorum qui voluntati suæ non paruerint. Quibus ad exercitum perlatis, mox disfluebant milites: exceptis paucis, qui admodum pauperes, ideoque multam non timentes, maluerunt apud Lucullum permanere. [Appian.] Sicque prope totum regnum suum Mithridates recepit, & Cappadociæ multum detrimenti intulit: neque Lucullo obstante, neque ipso Acilio defendente. Is enim quum prius festinasset, ut victoriam Lucullo præpereret; ubi tum quæ acta essent rescivit, ne ad exercitum quidem venit, sed in Bithynia tempus traxit. [Dio, lib. 35.]

Addatur his & Ciceronis ille locus, ex Oratione Manilia ad Quirites, in Luculli gratiam ista omnia ita emollientis. L. Lucullus, qui aliqua ex parte iis incommodis mederi fortasse potuisset, vestro jussu coactus, quod imperii diuturnitati modum statuendum veteri exemplo putavisset, partem militum, qui jam stipendiis confectis erant, dimisit, partem Glabrio tradidit. Sic igitur dimisso Lucullo, ad bellum piraticum sive maritimum (ut Salustius & Cicero illud nomi- nant) à Pompeio gestum & hæc eadem æstate confectum, redeamus.

Maxima & prævalentissima prædonum pars proles suas, opes, & inutilem turbam in arcibus & opidulis munitis ad montem Taurum sepofuerant. Ipsi navibus completis ad Coraceion

Ciliciæ instantem excepere Pompeium; atque acie fusi, mox obfessi sunt. Postremo missis caduceatoribus se. opidaque & insulas, quæ septa præsidis tenebant expugnata aspera atque inaccessa, in deditioem ejus permisere. *Plutarch. in Pompeio.* [

In Ciliciam quidem cum machinarum magno numero Pompeius venerat, existimans eorum arces in rupibus sitas oppugnandas modis omnibus. Sed nihil his opus habuit, sola enim celebritas nominis & amplitudo apparatus ita prædones perterrituæ, ut sperantes clementiorem victorem se abstinerent à certamine, primum hi qui Cragum & Anticragum tenebant castella maxima, deinde montani Cilices alii post alios se ejus fidei permisere: simulque multum armorum vel jam perfectorum vel in fabricis inchoatorum tradiderint, præterea naves alias semiperfectas in navalibus, alias navigantes, æs ferrumque in tales usus comportarunt, lintea, funes, variamque materiam; captivorum multitudinem victorum, ut vel se redimerent, vel ut operarentur in ergastulis. Pompeius materiam incendit, naves abduxit, captivos domum dimisit: quorum multi inveniunt ibi cenotaphia sibi posita, quippe desiderati jam pridem. [*Appian. in Mithridatic.*] Ita debellatum est, & prædonum manus undique mari non majore quam trium mensium spatio exactæ. [*Plutarch. ut supr.*] vel duorum etiam; si Lucanum audimus, ita in 2. libro canentem:

Antè bis exaltum quam Cynbia conderet orbem,

Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit,

Angustaque domum terrarum in sede posuit.

Scaphas amplius 1300 Pompeius combussit, & prædonum diruit receptacula. [*Strabo. lib. 14. pag. 665.*] Naves expugnatae sunt 72. deditæ 306. ut Appianus refert. Naves captas 800 Plutarchus numerat; & in his, rostratas 90. Naves vero 846. aut depressas aut captas fuisse, confirmat Plinius. [*lib. 7. cap. 25. & 26.*] Opida, castella, cæteraque horum receptacula, 120. Prædonum, qui repugnare conabantur, cæsa sunt circiter decem millia. [*Appian.*]

Prædonum qui superfuissent plus 20 millia neque interficere Pompeius statuit, neque ut dissiparentur, aut coirent de integro inopes & bellatores multi, sinere existimavit securum. [*Plutarch.*] Itaque ne denuo paupertas eos ad flagitia impelleret, remoto à mari loco in certa sede eos constituens, agros eis, quos desertos videbat, colendos, urbesque inquilinis indigentibus habitandas concessit; dataque facultate sine rapto vivendi, rapinis arcuit. [*Liv. lib. 99. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 32. Florus. lib. 3. cap. 6. Dio. lib. 36.*] Maltum igitur Adana, Epiphaniam, & si quod aliud infrequens opidum in aspera Cilicia, habitare eos jussit. [*Appian.*] Maritima quoque Ciliciæ urbem, Solos prius, Pompeiopolim postea dictam, nuper à Tigiane Armeniorum rege vastatam instaurans, complures ibi collocavit: multosque Didymenam, incolis tunc egentem, transfudit. [*Strabo. lib. 14. Plutarch. in Pomp. Dio. lib. 36.*]

Ita tantum bellum, tam diuturnum, tam longe lateque dispersum, quo bello omnes gentes ac nationes premebantur, Cn. Pompeius extrema hyeme apparavit, incunte vere suscepit, media æstate confecit: ut in Oratione Maniliana peroravit Cicero; quum antea de eodem dixisset. *Hoc tantum bellum, tam turpe, tam vetus, tam late divisum atque dispersum, quis unquam arbitraretur aut ab omnibus imperatoribus uno anno, aut omnibus annis ab uno imperatore confici potuisse?* In quo etiam, præter *velocitatem* victoriæ, & *felicitatem* miratur Florus, quod ne una quidem navis amissa est, & *perpetuitatem*, quod amplius piratæ non fuerunt; quod singulari consilio ducis prospectum fuisse ille ait, qui maritimum genus à conspectu longe removet maris, & mediterraneis agris quasi obligavit. Neque de *velocitate* tamen audiendus est, dum quod de mari infero tantum est proditum (quod & ipsum satis in se quod mitemur habet) ad universam ille trahit victoriæ, ac si *quadragesimo die* parta ea fuisset: quum id aperte refellat Cicero; ut de Dione nihil dicam qui spatio unius anni à Pompeio majori ex parte maria fuisse pacata, illis verbis significat. τὰ πλεον ἁπλοῦς ἡμέρας.

In Creta, (quam post Ciliciam alterum piratarum fuisse fontem Plutarchus hic affirmat) adeo sæve in captivos consulebatur, ut veneno se plerique conficerent; alii deditioem suam ad Pompeium absentem mitterent. [*Florus. lib. 3. cap. 7.*] Erat ille tum in Pamphylia: quo venientes ad illum legati, ei se omnes Cretensium civitates dedere velle dixerunt. Ille spem deditioem non ademit, obsidesque imperavit. [*Cicero. pro lege Manilia.*] Metello interim per litteras bello interdixit; & ne dicto illi essent audientes, civitatibus scripsit. *Plutarch. in Pompeio.* Quin & ex insula excedere eum jussit: se enim eam, ut partem provinciæ sibi demandatæ, suscepturum. [*Appian. legat. 30.*] Unum quoque ex legatis suis L. Octavium eo misit, sed sine exercitu; utpote qui non bellum esset obiturus, sed urbes in fidem populi Romani accepturus. Qui cum obfessis includens se muris, atque una cum his dimicans, non modo odiosum & invidiosum, verum ridiculum quoque Pompeium reddidit. [*Plutarch. ut supr. Dio. lib. 36.*]

Metellus, contempto Pompeii in aliena provincia imperio, in instituto bello perrexit: eoque infestior, in hostes jus victoris exercuit; & antequam Pompeius adveniret, damnum eis dare properavit. [*Florus. Plutarch. Dio.*] Litteris quoque Romanis missis, gloriam rerum à se gestarum querebatur à Pompeio sublatam præteriri; qui in Cretam miserit legatum suum ad accipiendas urbium deditioes. Quibus respondens Pompeius, rationem reddidit, hoc se facere debuisse. [*Liv. lib. 99.*]

Cornelius Sisenna Græciæ ea tempestate præfectus, in Cretam cum exercitu veniens, Metellum

ut

ut populis parceret monuit: quem ubi ab instituto deducere non potuit, nihil quicquam ad eum coërcendum egit. [*Diod. lib. 36.*]

Aristion Cydonia excedens, devicto Lucio Basso obviam ei provento, Hierapydna occupavit; urbemque eam adversus Romanos tutatus est. [*Id. ibid.*]

Metellus, multis afflictis, Eleutheram urbem per prodicionem accepit: quum proditores turrim lateritiam magnæ molis expugnataque longe omnium difficillimam, aliquot noctibus continenter ita aceto madefecissent ut perfringi posset. Deinde, Eleuthera stipendio imperato, Lappam vi cepit: nihil moratus Octavium, qui eam tum temporis tenebat. Et ab Octavio quidem vim omnem abstulit; Cilices autem, quos is secum habebat, interemit. [*Id. ibid.*]

Octaviumque multis contumeliis & probris in castris affectum dimisit. [*Plutarch.*]

Octavius, hæc indigne ferens, non jam ut ante quietem egit: sed primum accepto exercitu Sifenna, qui tum morbo vitam finierat, oppressis opitulatus est, iisque restituit, Hierapydna ad Aristionem se contulit; ibique communi consilio bellum gesserunt. Cumque aliquandiu perseverassent, postquam adversum se ire Metellum perceperunt, castello relicto, vela in altum dederunt. Ibi tum tempestate vexati, & in terram multis suorum amissis ejecti sunt. [*Dio. lib. 36.*]

Marcus Cotta, quum quæstorem suum P. Oppium, quem peculatus & insidiarum suspectum habebat, repudiasset, ipse autem magnam vim pecunie ex Bithynia corrasisset, a C. Carbone accusatus est, isque Carbo, etsi præter tribunatum plebis honorem alium nullum gesserat, ob id consularibus honoribus exornatus est. [*Id. ibid.*] Vid. supr. sub finem anni Mundi 3935.

3938 Sinatrucci (quem Appianus *Sinricum*, Dio communi Parthicorum regum appellatione *Arfacem* nominat) defuncto successit filius ejus Phraates illius nominis secundus Parthorum rex, cognomento impio *Deus* appellatus. [*Appian, in Mithridatic. pag. 242. & Dio, lib. 36. collat. cum Phlegone, in Bibliotheca Photii, cod. 97. Vid. eund. ann. Mundi 3935.*]

Hyrcanum, post excessum Alexandræ matris elapsis tribus mensibus, ab Aristobulo juniore fratre pulsum fuisse regno, apud Josephum legimus. [*lib. 15. cap. 9.*] Sed cum ab Hyrcano regnare incipiente, Q. Hortensio & Q. Metello Cretico Consulib. usque ad Aristobulum regnare desinentem captis à Pompeio Hierosolymis C. Antonio & M. Tullio Cicetone Consulib. sex annos effluxisse constat, & ex eis non plures quam tres annos totidemque menses Aristobulo Josephus ipse tribuat; Hyrcani regno tres, non *menses*, sed *annos* tribuendos esse apparet: ex quibus nos, ad temporum exaurationem, duos tantum menses detrahendos esse censemus.

Hoc igitur tempore, commisso ad Jerichuntem prælio, multi ex Hyrcani militibus ad fratrem Aristobulum transfugerunt. Quo factò, Hyrcanus in arcem confugit; in quam custodiendi filii & uxor Aristobuli à matre Alexandra depositi fuerant. Reliqui etiam ejus factionis homines cum victoris metu intra septem Templi se recepissent, brevi deditorem fecerunt. Cæptum est deinde agi inter fratres de pacis conditionibus: in quibus obtinuit Aristobulus ut regnaret, & fratrem siceret in otio frui quæ illi obvenerant facultatibus, & privatam vitam agere. Hoc factus in ipso templo, data acceptaque fide, junctisque dexteris sancitum est: & post mutuos complexus in conspectu populi factos, digressi fratres sunt; alter in regiam, alter privatus in ædes Aristobuli. [*Joseph. lib. 14. cap. 1.*] Sicque Aristobulus regnum simul usurpavit & summum sacerdotium, annis tribus, & mensibus totidem; ut dictum est. [*Id. lib. 20. cap. 8.*]

Quum ipsis Kalendis Januariis quibus Lucius Tullus & Amilius Lepidus Consulatum inierunt, quæ ut annus tum apud Romanos agebatur, in Octobrem Julianum incidebant legem sub præcedentis diei vesperam à C. Manilio tribuno plebis latam, quæ libertis suffragiorum jus idem cum patronis tribuebat, Senatus abrogasset; metuens sibi Manilius, semper vernalis & alienæ minister potentie, ut absentis Pompeii gratiam aucuparetur, legem promulgavit aliam: ut belli contra Mithridatem, & Tigranem administrationem, una cum legionibus & provinciis quas Lucullus habebat, Cilicia quoque quam Marcus Rex & Bithynia quam Acilius Glabrio obtinebat, Pompeius acciperet; retineretque classem & imperium maritimum, ut ab initio acciperat. [*Diod. lib. 36. cum Livio, lib. 100. Velleio Patere, lib. 2. cap. 33. Asconio Pediano in Orat. Cornelianam & Plutarcho in Pompeio.*]

Indignatione maxima nobilitatis legem istam fuisse latam, notavit Livius. Senatui enim & optimatibus affici Lucullum injuria apparebat, cui non belli sed triumpho mitteretur successor, nec bellis gerendis sed rerum gestarum præmiis cedere, eaque permittere aliis cogeretur. [*Plutarch. in Lucullo.*] Displicebat quoque, quod Marcus & Acilius, antequam magistratus summi tempus exiret, eo se abdicare juberentur. [*Dio. lib. 36.*] Sed maxime Pompeii suspecta erat potentia; cui uni hac ratione totum Romanum Imperium subiectum videretur. Quas enim videbatur provincias priore lege Gabina non obtinere, Phrygiam, Lycaoniam Galatiam, Cappadociam, Ciliciam, superiorem Colchidem, Armeniam, lege hac Manilia ille accipiebat. [*Plutarch. in Pompeio.*] prorogata illi eadem potestate belli pacisque, & arbitrato proprio vel hostes judicandi, vel asciscendi socios, ut quemque dignum existimaverit. Sed & in omnes exercitus, quotquot essent extra Italiam, eidem imperium datum est. Quæ omnia simul nunquam cuiquam ante hunc populus Romanus contulerat. [*Appian, pag. 238.*]

Hac occasione habita est à Cicerone, tum Pratore, *Oratio pro lege Manilia*; anno 23 post immanem illam omnium Civium Romanorum in Asia cædem, Mithridatis jussa, uno die pa-

tratam. Sic enim ibi, de eo ille. *Ab illo tempore, annum jam tertium & viceſimum regnat: & ita regnat, ut ſe non Ponto neque Cappadocia latebris occultare velit, ſed emergere è patrio regno atque in veſtris veſtigalibus, hoc eſt, in Aſia luce verſari.*

Pompeius, qui adhuc in Cilicia belli piratici reliquias perſequabatur, vel eo confecto (ut in vita illius habet Plutarchus) vacuus negotiis urbes viſebat, ubi per litteras quæ Romæ acta eſſent accepit, dicitur amicis adſtantibus & congratulantibus frontem contraxiſſe, ac ſenu percuffiſſe ſe, quaſi moleſtè jam ferens & pertæſus imperii ſuſcipiendi; cujus tamen omnes ſciebant illum fuiſſe cupientiſſimum. [*Plutarch. in Pompeio. Dio. lib. 36.*] Cunque ſe prius velut in Cretam & ad Metellum navigaturus paraviſſet; nulla deinceps Cretæ, vel aliorum maritimorum negotiorum, ſi qua reſtabant nondum confecta, ratione habita, in barbarico bello adornando totus erat. [*Dio. ibid.*] Et propoſitis ubique edictis, milites revocavit ad ſe; Dynaſtaſque & reges pacatos evocavit. [*Plutarch. ibid.*]

Tigranes junior, Mithridatis ex filia nepos, à Tigrane patre deſiciens, bello ab eo victus eſt. Indequ primores ſibi adjungens patris imperio offenſos, ad Phraatem regem Parthorum confugit. [*Liv. lib. 100. Appian. pag. 242. Dio. lib. 6.*]

Pompeius ad gerendum bellum adverſus Mithridatem profecturus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renovavit: [*Liv.*] federe conditionibus priſtinis (Syllæ & Lucullo oblatis) inito. de quo Pompeius, apud Lucanum, libro octavo.

----- ſi fœdera nobis

*Præſca manent, mihi per Latium jurata Tonantem,
Per veſtros aſtriſta magos.*

Pro cujus cum Pompeio initi fœderis ratione Phraates, Armeniam Tigrani ſubditam una cum juniore Tigraſe invaſit. Pervenientes igitur uſque ad urbem Artaxata, obvii omnibus ſubactis, eam obſederunt: Tigraſe ſene, eorum metu, in montes ſeſe ſubducente. [*Dio.*]

Ad tentandum Mithridatis animum, Metrophanem, qui amicus ei conditiones offerret, Pompeius miſit. Mithridates Pompeium parvi admodum eo tempore pendeſebat, quod Phraatem regnum Parthorum recens adeptum adjunciturum ſibi ſperabat. Quem ubi celeriter à Pompeio præoccupatum ad invadendum Tigranis Armeniam impelli percipiſſet; animo collapſus, legatos extemplo ad Pompeium miſit, qui de conditionibus pacis agerent. Pompeius, ut arma deponeret, & tranſugas traderet, jubebat. [*Dio.*]

Ubi id primum in caſtris Mithridatis eſt auditum, tranſugæ, quorum magnus erat numerus, ne traderentur veriti, atque barbari, ne deſtituti auxilio horum bellare cogerentur, tumultuabantur: & admiſiſſent aliquid in Mithridatem, niſi legatos à ſe miſſos ille præſtendiſſet, non pacis petendæ cauſa, ſed ut Romanorum apparatus ſpecularentur. [*Idem.*] Juravit igitur ſe nunquam cum Romanis pacem habiturum, propter ipſorum avaritiam; nec traditurum eis quenquam, nec facturum quicquam niſi in communem utilitatem omnium. [*Appian.*]

Quum jam in Galatiam Pompeius veniſſet, ei Lucullus obviam factus eſt. [*Dio.*] ad Datala caſtellum. [*Strabo, lib. 12. pag. 567.*] Erat Lucullus conſulatus ordine & ætate prior, ſed Pompeii ex pluribus imperiis & gemino triumpho dignitas major. Faſces laureati, victoriarum cauſa, utrique præferrebantur. Quia vero venerat Pompeius longa via per loca arida & ſqualida, torridas laureas faſcibus ejus circumjectas quum conſiderarent Luculli liſtores, benigne illius liſtoribus largiti ſunt ex ſuis recentibus & virentibus. Eam rem amici Pompeii in fauſtum omen vertere; Luculli victoriarum præmia & ornamenta pompeium ablaturum. [*Plutarch. in Lucullo, & Pompeio.*]

Lucullus debellatum omnino eſſe affirmabat, neque expeditione quicquam opus eſſe militari: hac eadem de cauſa etiam viros, à Senatu ad res componendas ablegatos, jam adſeſſe. Pompeio vero quum ut retrocederet non perſuaderet, ad eum criminandum ſe convertit. [*Dio. lib. 36.*] ortiſque inter Imperatores jurgiis, cum Pompeius Lucullo avaritiam, Lucullus Pompeio interminatam cupiditatem objiceret imperii; neuter ab eo, quod arguebatur, mentitus argui poterat. [*Vellei. Patere. lib. 2. cap. 33. Plutarch. in Pompeio.*]

Hinc Lucullus in Galatia diviſit pro arbitrio captum de hoſte agrum, & dona alia dedit. Indequ acerbe à Pompeio eſt reprehenſus; quod hoſte vivo provincias componeret, præmiaque & honores dilargiretur quæ facere patrato & confecto bello victores ſolerent, Pompeius vero paulo longius caſtris poſitis, interdixit nequis ei pateret; neque cuiquam permiſit eum adire, vel rara eſſe acta ejus, vel quæ ex conſilio decem legatorum diſpenſabat, verum prohibuit ea per edicta: eratque ob majorem exercitum, quem habebat formidabilis. Milites quoque ab eo Pompeius abſtraxit omnes, 1600 ſolum ad triumphum illi relictis; quos ob contumaciam ſibi inutiles & Lucullo ducebat inſenſos. [*Plutarch. in Pompeio, & Lucullo.*] Valerianas vero (ſive Fimbrianas) legiones ſibi adſcivit: quibus, utut in Lucullum contumacibus, citra omnem ſeditionem ipſe uſus eſt. [*Dio, lib. 35. & 36.*]

Inde Romam rediit Lucullus; è pontica præda librorum copiam ſecum advehens, [*Iſidor. Origin lib. 6. cap. 3.*] quibus Bibliothecam ſuam ille inſtruxit; quæ omnibus, Græcis præſertim, ſemper patebat. [*Plutarch. in Lucullo.*] Idemque cereſos primum è Ponto vexit in Italiam. [*Plin. lib. 15. cap. 25.*] Eum vero omni genere injuriæ à Pompeio affectum Senatus honorificè excepit. [*Plutarch. in Pompeio.*]

Metellus, domitis Cretenſibus, liberæ in id tempus inſulæ leges tulit. [*Liv. lib. 100.*] &

longiſſi-

464 8 66

longissimæ libertatis sine multavit. [*Velleii Patere, lib. 2. cap. 38.*] Eam insulam per biennium Metellum evertisse, diuturnoque bello domitam in potestatem redeisse, legesque Minois Romanis legibus permutavisse; scribit Orofius, [*lib. 6. cap. 4.*] Ingentibus præliis intra triennium omnem provinciam eum cepisse, in libro sexto refert Eutropius: Velleio quoque Patereculo astipulante; cujus in lib. 2. cap. 34. hæc de re verba sunt ista. *Per id tempus à Quinto Metello Creta insula in populi Romani potestatem redacta est, quæ ducibus Panare & Lasthene, viginti quatuor millibus juvenum coactis, velocitate pernicious, armorum laborumque patiensissimis, sagittarum usû celeberrimis, per triennium Romanos exercitus fatigaverat. Quod bellum Cretense L. Flaccus ex magna parte gessit, atque una cum summo imperatore sustinuit. [Cicero, pro Flacco.] Octavam militum centuriam, principem dictam, C. Nasennius municeps Sueflanius duxit. [*Id. ad Brutum, epist. 8.*] Q. Metelli miles fuit Cn. Plancius, legato C. Sacerdoti & L. Flacco probatissimus. [*Id. pro Plancio.*]*

Eo modo Cretensibus qui ante id tempus in perpetua libertate vixerant, neque unquam alienigenæ domino paruerant, servitutis jugum impositum est: cognomentumque Metellus ab eis sumpsit Cretici. [*Dio, lib. 36.*]

Antipas, qui & Antiapater, (Antipatræ ducis Idumææ filius, & Herodis regis Judææ pater, vir pecuniosus, natura factiosus & industrius, studens Hyrcani partibus, cum suspectam haberet Aristobuli potentiam, & timeret eum propter mutuam similitudinem; clancularis obreptationibus effecit, ut contra illum potentiores Judæorum conspirarent: iniquum esse dictitans sinere Aristobulum incubare usurpato per injuriam imperio, ex quo eiecisset fratrem natu majorem, eumque ætatis prerogativa spoliasset Eisdem verbis etiam Hyrcanum obtundebat assidue; addens ne vitam quidem illi esse in tuto, nisi matura fuga salutis sue prospiceret: amicos enim Aristobuli nunquam non consultare, quomodo eo sublato de medio dominationem alteri constabliant. His sermionibus Hyrcanus nolebat credere quod esset natura bonus, & calumnias non libenter admitteret: quæ quidem animi lenitas & quietis amor paravit ei opinionem ignavia. Antipater nihilominus quondam non destitit novas de fratre criminationes fingere, quasi insidiaretur vitæ illius. [*Joseph. lib. 14. cap. 2.*]

Phraates, quum Artaxatorum obsidionem diuturnam fore censeret, filio Tigranis partem coartatam relinquens, domum se recepit. [*Dio, lib. 36.*]

C. Julio Cæsari Quæstori ulterior Hispania obvenit: ubi cum mandatu Prætoris jure dicendo conventus circumiret, Gadesque venisset, animadversa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine, ingemuit; & quasi pertæsus ignaviam suam, quod nihil dum à se memorabile actum esset in ætate qua jam Alexander orbem terrarum subegisset, (annorum vero 4. tum erat Cæsar) missionem continuo efflagitavit, ad captandas quamprimum majorum rerum occasiones in Urbe Decedens ergo ante tempus, colonias Latinas de petenda civitate agitantibus adiit: & ad audendum aliquid concitasset, nisi Consules conscriptas in Ciliciam legiones paulisper ob id ipsum retinuisent. [*Sueton. in Julio Cæsare, cap. 7. & 8.*]

Pompeius totius classis stationibus quod inter Phœniciam & Bosphorum est mare amplexus, movit in Mithridatem: habentem tum è propria ditione lectissimum exercitum, 30 millium peditum in phalangem ordinatorum, equitum vero duo (ut apud Plutarchum) vel tria (ut apud Appianum est) millia, ad regni sui præsidium. [*Plutarch. in Pompeio Appian. pag. 238.*] Et quia Lucullus eam regionem nuper vastaverat, propter inopiam commeatuum multa fiebant transfugia; quamvis Rex in deprehensos sæviebat atrocibus suppliciis; quos aut de rupe dabat præcipites, aut multabat oculis, aut vivos comburebat. Quo metu absterrebat quidem multos ne transfugerent; sed nihilominus atterebatur inopia. [*Appian. ibid.*]

Pompeius equitibus collocatis in insidiis, alios misit qui propalam stationem Regis lacefferent: quos jussit post provocationem cedere, quasi territos, donec hostes in insidias proeducti terga verterent. Et fortasse victores irrupissent in castra cum fugientibus, ni Rex hoc ipsum metuens produxisset pedites: illi vero retrocesserunt. Hæc fuit prima inter partes equestris velitatio. [*Id. ibid.*]

Mithridates aliquandiu subterfugiebat, quod copiis esset minoribus instructus; vastabatque obviam quamque regionem: hostemque hinc inde circumducere, & commeatuum inopia affligere studebat. Ubi vero Pompeius Armeniam (minorem, Mithridati subditam) ingressus est, partim hac ipsa de causa partim ut eam desertam occuparet; ibi demum veritus Mithridates, ne ea regio se absente in potestatem hostium veniret, eodem perrexit. [*Dio, lib. 36.*]

Tumulum ex adverso hostium tutum Mithridates insedit: ubi cum toto exercitu quietem egit, penuria rerum necessariorum Romanos se confecturum sperans; quæ sibi in sua ditione commoventi undique affatim advehebantur. Erat sub eo tumulo planities nuda posita. In eam subinde nonnullos equitum demittebat, qui obvios quosque læderent: quo effectum est, ut crebri ab hoste ad ipsum transfugerent. [*Id. ibid.*]

Pompeius quum eo in loco hostem aggredi non auderet, alium castris locum obtinuit, circa quem omnia sylvis erant obsita; ut minus jam hostium equitatus sagittariique nocere possent. Ibi in insidiis commodo loco positus, ipse cum paucis ad castra hostium palam accessit, tumultuque excitato, ad locum, quem destinaverat, è castris eos pertraxit: ita magnam hostium eadem fecit. Addidit ea res animos: ideoque alios ad alias regionis partes emisit, qui commeatu adlucerent. [*Ibid.*]

Quum montem in quo castra habuerat, quasi aridum, Mithridates reliquisset, eum ipsum occupavit Pompeius: atque ex fruticum indole locorumque convexitate conjiciens subesse ibi fontes, imperavit puteos passim deprimi, fuitque in castris statim aquæ affluentia: ut miraretur tam diu id Mithridatem fugisse. [Plutarch.]

Montem autem occupavit Mithridates in Acilifena, aqua præditum, apud Dastira; haud procul Euphrate, qui dividit minorem Armeniam ab Acilifena. [Strabo lib. 12. pag. 555.] Atque hic Pompeium castra Regis, in minori Armenia juxta montem Dastiracum, obsidione conclusisse, scribit Orosius. [lib. 6. cap. 4.] Vallum enim 150 stadiorum crebris castellis distinctum Regi circumdedit; ut difficilem ei frumentationem redderet. Id opus Rex non impedit; sive metu, sive imprudentia, quæ plerumque solet calamitatem antecedere. [Appian.] Per dies 45 eum obsessum fuisse, Plutarchus, per 50 dies vix vitam toleravisse, narrat Appianus; cum quicquid jumentorum habebat mactavisset, equis tantum servatis.

Tandem vero Mithridates, ubi hostem tuto rerum necessarium comæatu autum, Manaitin regionem Armeniæ (ejusdem nominis deastro consecratam) per aliquos cepisse, frequentesque alios ei se adjungere, Marcii quoque exercitum (cum legionibus quas in Ciliciam, cui ille præfectus fuerat, conscriptas fuisse, ex Suetonio antea audivimus) ei accessisse percepit; territis, regionem hanc sibi relinquendam statuit. [Dio.] Inutilibus igitur & ægrotis occisis, cum firmissimis eruptione per noctem facta, per vias difficiles magno silentio clam aufugit. [Plutarch. Appian. & Oros.] nocturnis deinceps itineribus Armeniam (majorem) Tigrani subditam petere: [Dio.] atque Pompeium persequentem bello repellere statuens. [Oros. lib. 6. cap. 4.]

Postridie Pompeius vix eum assecutus, extremum agmen invasit. Rex ne tum quidem, quamvis amicis suadentibus, descendit in prælium, contentus hostem submovere per equites; & vespere in densissimas sylvas se abdidit. [Appian.]

Sequenti die vicum occupavit Mithridates circumquaque munitum rupibus: ad quem unicus ascensus patebat, & servabatur à quatuor cohortibus. Romani quoque ex adverso stationem opposuerunt, ne rex effugeret. [Idem.]

Quum in ipsos limites adventum esset, metuens Pompeius ne Euphratem transmittere Mithridates anteverteret atque ita effugeret, nocturnam pugnam tentare instituit. [Plutarch. & Dio.] Prior itaque castra movit, fessit barbaros meridie conquiescentes; ea pergens via, qua ipsi erant ituri: nocturnusque locum idoneum inter colles situm, ibi milites in edita traduxit, expectavitque hostium adventum. Barbari, quibus nihil dum adversi evenerat, & jam in loca tuto se accedere credebant, secure, neque custodiæ etiam causa quoquam præmissa, ibant; sperantes ab insequendo jam Romanos destituros. [Diodor.]

Eodem tempore fama fert vidisse Mithridatem in somnis speciem, quæ futura ei prænuntiaret. Videbatur sibi in mari Pontico secundo navigare vento, Bosphorumque jam prospicere & comiter una vectos affari, ut qui certa & indubitata incolumitate gauderet: vetum repente ab omnibus se reperisse desertum, ac fragmento exiguo navigii jactari. His occupatum motibus & imaginibus assistentes amici excitaverunt, Pompeium nuntiantes adesse. Cum igitur pro vallo necessario pugnandum esset; eductis copiis instruxerunt duces aciem. [Plutarch.]

Hos parare se ubi Pompeius vidit, dubitavit per tenebras discrimen prælii subire: tantum circumferendos, ne fugerent, arbitratus est; ac sub lucem exercitu suo, qui firmior erat, aggrediendos. At majores natu ordinum ductores precando & adhortando concitaverunt eum. [Idem.]

Primum igitur ex composito omnes tibicines simul classicum cecinerunt, post & milites & cætera turba clamorem bellicum sustulerunt: tum alii hastis scuta, alii saxis ærea vasa percusserunt. Montes circum cavi acceptum sonitum quam maxime terribilem reddiderunt: quem ut repente barbari nocturnum in desertis locis accipere, vehementer animo dejecti sunt, se divinitus immisissum in malum incidisse rati. Interim Romani undique de sublimi lapidibus, sagittis telisque jaculabantur: & ob tantam multitudinem nullum sine vulnere telum cadebat. Cumque jacula omnia consumpsissent, in barbaros decurrerunt: qui mutuo sese trudentes conculantemque peribant, quum neque seipsos tutari neque hostem aggredi possent; quod major pars equites ac sagitarii essent, quibus neque in tenebris prospectus, neque in tantis angustiis conatus ullus procedebat. [Diodor.]

Ubi Luna effulsit, barbari utique se in luce hostem depellere posse putantes gaudebant: poteratque ipsis commodo esse, nisi eam à tergo Romani habuissent. Luna enim in occasu declivi, umbræ longe corpora præcurrentes incumbabant hostibus; qui longitudinem umbrarum proximitatem hostium rati, cuncta in irritum tela fuderunt; frustra inanem umbram, ac si jam comminus starent, impetentes, Quos Romani veluti inermes postea aggressi, sine labore vicerunt. [Idem, cum Floro, Plutarcho, & Eutropio.]

Nocturnum hoc fuisse prælium, Livius, [lib. 100.] Florus, [lib. 3. cap. 5.] Plutarchus, [in Pompeio,] Dio, [lib. 36.] Eutropius, [lib. 6.] & Orosius, [lib. 6. cap. 4.] consentiunt. Solus Appianus, interdum hunc in modum gestum illud fuisse narrat. Uterque exercitus primo mane armatus est; & progressi utrinque stationarii velabantur per declivia. Nonnulli etiam equites regii sine equis injussi opem ferebant suis militibus: in quos quum complures Romanorum equites irruerent, regii uno agmine castra cursu petebant, ut conscensis equis cum

Romanis a quoq; Marte confugerent. Eos ita cum clamore cursuque ruentes conspicati è superiore loco qui adhuc armabantur Pontici, rem non intelligentes, ratique hos captis diversa parte castris fugere; & ipsi projectis armis fugiebant: & quum non pateret exitus, impingebant in se invicem, glomerabanturque donec per rupes delirerent. Reliquum facile fuit Pompeio conficere, cædenti prehendentique inermes & impeditos rupibus. Cæsa sunt ad decem millia, & castra capta cum omni apparatu. Ita Appianus. [*in Mithridatic. pag. 239, 240.*]

Longe plus quam decem millia interiisse, Plutarchus refert. Plurimos fuisse interemptos, & haud pauciores vivos in potestatem hostium venisse, Dio. Quadraginta millia occisa, Eutropius: totidem caesa vel capta fuisse, scribit Orosius. Pompeium vero, 20. vel 30. tantum de exercitu suo perdidisse, & duos centuriones, Eutropius: Romanos vulneratos mille, vix autem 40. interfectos, ait Orosius.

Ipsè Mithridates initio 800. equitum cuneo per Romanos erupit. Mox cæteris dilapsis, solus relictus cum tribus est. In quibus Hypsicratia fuit (pellex Plutarcho; uxor vero Valerio Maximo & Eutropio dicta) quam, quia virilis semper audaciæ fuerat, Hypsicratem Rex appellavit. Tunc vero veste amicta virili Persica & equo vecta, nec corpore ex fugæ prolixitate fatiscere visa est, nec curando Regis corpore & equo est fatigata. [*Plutarch. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 6. Eutrop. lib. 6.*] Filia quoque Dripetine Laodice regina nata, duplici ordine dentium deformis admodum, comes fugæ patris fuit. [*Valer. Maxim. lib. 1. cap. 8.*]

Sic igitur Rex inter tumultus belli fuga lapsus, adjutus etiam beneficio sublustri noctis, evasit: per devia equum manu trahens, atque ad omnes nocturnos strepitus trepidans. [*Oros. lib. 6. cap. 4.*] donec in quosdam equites mercenarios incidit, & peditum circiter tria millia: à quibus statim deductus est in castellum Sinoregem, ubi multum pecuniæ coacervaverat. [*Appian.*] Quod castellum Inora Plutarchus, Sinoria vel Synoria Strabo appellat; in confinio minoris & majoris Armeniæ positum. [*Strabo, lib. 12. pag. 555.*]

Inde munera & annuum stipendium fugæ comitibus dedit; & sex ferme talentorum millia secum tulit. [*Appian.*] Vestes pretiosas, inde sumptas, confluentibus ad ipsum ex fuga distribuit. Præterea lethale virus cuique amicorum ferendum secum dedit, nequis in manus hostium veniret invitus. Inde in Armeniam ad Tigranem contendit. [*Plutarch.*]

Tigranes à Mithridate per legatos compellatus, non modo eum non suscepit, sed etiam legatos comprehensos in vincula conjecit: eum Tigrani filio suo contra se seditionis causam fuisse præterdicens. [*Dio, lib. 36.*] Centum quoque talenta in caput ejus Tigranem pronuntiassè, Plutarchus refert. Ita spe sua frustratus Mithridates, præterea Euphratis fontibus, fugam in Colchidem intendit. [*Plutarch. Appian. Dio.*] quam ille prius ditioni suæ subjecerat. [*Strabo, lib. 12. pag. 555.*]

Quum nusquam igitur cursum ille suum intermitteret, die quarta Euphratem transiit. Per trijuum deinde dispositis & armatis vel præsentibus vel accedentibus copiis, invasit Chorenem, præfecturam Armeniæ: ubi Chorenos Iberosque missilibus ac glandibus iter impedire conatos propulit, & ad Abfarum fluvium pervenit. [*Appian.*]

Pompeius, qui Mithridatem inlequerentur, emisit: sed ille Phasin fluvium jam transgressus effugerat. Itaque urbem eo loco, quo vicerat, Pompeius condidit. [*Dio, lib. 36.*] inter duo flumina quæ ab uno monte diversis specubus exoriuntur, hoc est, Euphratem & Araxem, in minore Armenia positam; & ex re Nicopolim appellatam. Eam senibus lassis & ægris, vulneratisque aut emeritis militibus suis volentibus ille tribuit: ad quos multis vicinorum accedentibus, Cappadocum moribus Nicopolitæ postea vivere. [*Id. ibid. cum Strabone, lib. 12. pag. 555. Appiano, pag. 243. & 251. Orosio, lib. 6. cap. 4.*]

Tigranes pater in filium Tigranem, solum ad Artaxatorum obsidionem relictum, profectus, prælio eum vicit. Ille in fuga primum ad Mithridatem avum se contulit: quem victum esse cum intelligeret, atque ipsum auxilio aliorum magis indigere, quam alii posse optulari; ad Romanos se adjunxit. [*Dio, lib. 36.*] Ad hos enim, quamvis nepos Mithridatis ex filia, supplex ille confugit: [*Appian.*] Pompeioque ad Araxem fluvium occurrit. [*Plutarch.*] Eo duce usus Pompeius in Armeniam adversus patrem ejus exercitum duxit; [*Dio.*] tanquam Mithridatis socium: Artaxata petens, Tigranis regiam, [*Appian.*]

Tigranes pater re cognita terretus, cum mitem animo ac placidum Pompeium accepisset esse, statim præconem ad eum misit; traditus etiam Mithridatis legatis, quos in vincula conjecerat. Quum filius impedimento esset, ne quicquam tolerabile posset impetrare, nihiloque minus Pompeius, transmissis Araxe fluvio, Artaxatis appropinquaret; ibi demum Tigranes urbem ei dedit, & præsidium in ea accepit: ipseque cum amicis & necessariis, ne caduceatore quidem præmissis, ad eum profectus est; permissurus ejus arbitrio omne suum jus, & accusaturus filium apud ipsum judicem. [*Plutarch. Appian. Dio.*]

Ita vero se, quo & reverentia Pompeio & misericordia dignus videretur, comparaverat; ut, quantum ejus fieri poterat, maxime inter pristinam dignitatem ac præsentem humilitatem medium servaret statum. Togam namque semialbam & candyn totum purpureum exuerat; tiam autem cum fascia gerebat. [*Dio.*] Cui quum Pompeius tribunos & præfectos equitum obviam misisset honoris gratia; Regis comites parum securos se rati, quia caduceatorem non præmiserat, retro fugerunt. [*Appian.*]

Ubi ad castra Pompeii sextodecimo ab Artaxatis milliatio Tigranes venit, præsto ei fuerunt

duo Pompeii lictores, qui iusserunt ut equo descenderet, quo vectus patrio more ipsum etiam vallum intraturus fuerat. Neminem enim mortalium in castris Romanis unquam visum qui equo insideret. Obtemperavit Tigranes, gladiumque discinxit tradiditque eis. [*Entrop. Plut. & Dio.*] Pedibus ingressum, projectoque diademate in terram prolapsum, adorantemque se more barbarico intuitus Pompeius, misericordia commotus exiit, & apprehensa dextera eum erexit, atque insigne regium quod ille de suo capite abjecerat reposuit: & sedere iussit ad latas suum, ex altero filium collocans; qui neque assurrexit patri, neque alia ulla comitate erga eum usus est. [*Cicero, pro P. Sextio. Entrop. lib. 6. Dio, Appian. & Plutarch. tum in Pompeio, tum in Luculli & Cimonis collatione.*]

Tigranes se regnumque suum Pompeii ditioni permisit: præfatus, neminem alium neque Romanum neque ullius virum futurum fuisse, cujus se societati commissurus foret quam Cn. Pompeium: proinde omnem sibi vel adversam vel secundam, cujus auctor ille esset, fortunam tolerabilem futuram; non esse turpe dicens ab eo vinci quem vincere esset nefas, neque ei inhoneste aliquem summitti quem fortuna super omnes extulisset. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 37.*] A Pompeio deinde ille, simul cum filio, ad omnem invitatus est: verum filius, vocatus non adfuit; qua re inprimis sibi Pompeium infensum reddidit. [*Dio.*]

Postridie eorum controversiis auditis, patri avitum Armeniæ regnum Pompeius restituit (magna etiam & præcipua parte Mesopotamiæ addita; ut habet Strabo, lib. 16. pag. 747.) ademptis illi quas præterea bello acquisierat provinciis & multa sex millium talentorum argenti (quæ populo Romano daret, quia bellum sine causa ipsi commovisset) illi imposita: filium vero in Gordena Sophenaque regnare iussit, cetera Armeniæ hæreditatem post patris mortem aditurum. Thesauros tamen in Sophena (regione Armeniæ finitima) repositos patri adjudicavit: quia pactam sibi pecuniam alia ratione habere non poterat. [*Cicero, Vellei. Patere. Plutarch. Appian. Dio, & Entrop. ut supra.*]

Has condiciones pater approbans, lætusque quod esset à Romanis rex appellatus, non solum Cappadociæ & Ciliciæ quibusdam partibus, sed etiam tota Syria & Phœnicia decessit, ab Euphrate usque ad mare: has enim provincias, cum parte Ciliciæ, Tigranes occupaverat, cæcto Antiocho Pio. [*Liv. lib. 101. Vellei. Patere. lib. 2. cap. 37. Plutarch. Appian. Dio, & Entrop.*]

Spe sua frustratus Tigranes junior, indignabatur, & fugam cogitabat. Quod mature sentiens Pompeius, in liberam custodiam eum dedit: ad pecuniæ servatores missis, qui eam omnem Tigrani patri dari juberent. Quum id recusarent, dicerentque non ab alio quam à Tigriane juvene, cujus jam tum ea regio esse iudicabatur, debere imperari; is ad castella nullus est: quæ cum oclusa inveniret, proxime accessit, & quamlibet invitum, tamen ut refererentur imperavit. Nihil plus custodes obtemperabant; obtendentes haud sua voluntate, sed coactum Tigranem hoc jubere. Id vero graviter ferens Pompeius, in vincula juvenem conjecit: atque sic demum senex thesaurum accepit. [*Dio, lib. 36.*]

Appianus ait Armenios, qui regem ad Romana castra iter facientem metu deseruerant, filio adhuc apud Pompeium hærenti suavisse ut patrem ex insidiis invaderet; sed illum captum & in vincula coniectum fuisse: & quum victus etiam Parthos contra Romanos sollicitaret per nuntios, ad triumphum esse servatum.

Pater pecunia potitus, & alia plurima & vim pecuniæ longe majorem quam de qua conventum erat Pompeio dedit: & unumquemque militem argenti drachmis 50. (vel 150. ut apud Strabonem legitur) centurionem 1000. tribunum 10000. (vel talento, ut habet Strabo & Plutarchus, quod 6000. tantum drachmas habet) liberaliter donavit. quo facto inter amicos sociosque populi Romani annumeratus est. [*Strabo, lib. 11. pag. 530. Plutarch. Appian. Dio.*] Pecunia vero debita populo Romano omnis, sicuti Pompeio moris erat, redacta in quaestoris potestate est, ac publicis descripta litteris. [*Vellei. Patere. lib. 2. cap. 37.*]

Ariobarzani Pompeius integrum Cappadociæ regnum reddidit; attributa & Sophena Gordenaque quas Tigrani minori prius assignaverat: quæ deinceps in provincia Cappadociæ censebantur. Eidem dedit etiam Ciliciæ civitatem Cabala (vel Gabala) & quædam alias: quod regnum Ariobarzanes integrum reliquit postea filio superstiti. [*Appian. pag. 243, 244.*]

5939 C. Julius Cæsar, ante paucos dies quam ædilitatem iniret, venit in suspicionem conspirasse cum M. Crasso consulari, item Sylla & Autronio post designationem consulatus ambitus condemnatis, ut principio anni (Kalendis videlicet Januariis, in Octobrem Julianum tunc inciditibus, quibus Cotta & Torquatus Consulatum inibant) Senatium adorirentur; & trucidatis quos placitum esset, dictaturam Crassus invaderet, ipse ab eo magister equitum diceretur, constitutaque ad arbitrium republica Syllæ & Autronio consulatus restitueretur. Unde in epistola quadam ad Axium Cicero retulit, *Cæsarem in Consulatu confirmasse regnum de quo Adil. lib. cogitavit.* (Sueton. in Julio Cæsare, cap. 9.)

Pompeius, relicto ad præsidium Armeniæ Afranio, per gentes Caucasum circumcolentes contra Mithridatem iter intendit. Albani & Iberi, maximæ nationes, primo petenti Pompeio transitum dederunt: ut apud Plutarchum legimus. Eos tamen Pompeium, quod transitum minime dedissent, prælio vicisse retulit Livius. [*lib. 101.*] Quod prælium, à Plutarcho & Appiano breviter & diversimode descriptum, Dio plenius ita explicat. Pompeius, divisus in tres partes copiis, in Tanaitica regione & ad Cynnum fluvium hyberna habuit: quæ ei tamen quieta non fuerunt. Albanorum enim, qui supra Cynnum (sive Cyrum) fluvium incolunt,

rex Orceses (Orodem Florus lib. 3. cap. 5. Eutropius lib. 6. & Orofius lib. 6. cap. 4. cum appel-
lat) non nihil ut juniori Tigrani amico suo gratificaretur, sed præcipue quod verebatur ne Alba-
niam quoque Romani invaderent, ac sperans, si per hyemem improvidos & non uno in loco
castrametatos adoriretur, haud dubie se operæ pretium facturum, sub ipsa Saturnalia exer-
citurum adversus Romanos duxit. ita quidem, ut ipse Metellum Celerem, qui Tigranem secum
habebat, aggrediretur; alii autem contra Pompeium, alii contra tertiæ partis præfectum L.
Flaccum irent: ut, quum singulis eodem temporis momento negotium faceretur, mutuo sibi
subvenire non possent. Ita Dio. [lib. 36.] Appianus ait Oræzem Albanorum & Orocum (vel
Attocum potius) Iberorum regem cum 70 millibus infidias Pompeio struxisse circa Cynnum
fluvium: Plutarchus, non minus 40 millia barbarorum in Romano Saturnalium festo Cyn-
num fluvium adversus Pompeium trajecisse narrat. Saturnalia vero mense Decembri celebra-
bantur; qui, ut assensu Romanus tunc agebatur, in Septembrem vel Octobrem Julianum in-
currebat, id est, in autumnii initium: à quo hyemis tempestas ab illis deducitur qui annum in
duas partes dividunt, Æstatem & Hyemem; quod à Thucydide, in belli Peloponnesiaci histo-
ria, semper videmus observatum.

Oræsem Metellus vi profligavit. Flaccus, quum fossæ suorum castrorum ambitus tantus esset
ut defendi nequaquam posset, aliam interius egit; credentesque id pavoris causa factum hostes
intra fossam exterioriorem pertraxit: tum in nihil tale expectantes impetu facto, multos in ipso
conflictu, multos in fuga peremit. Pompeius interea mature de barbarorum contra ceteros
conatu resciverat. Itaque iis, qui contra ipsum ibant, inopinato prior occurrit: victisque illis,
recta adversus Oræsem ipsum contendit, neque tamen assecutus est. Is enim à Metello Celere
depulsus, auditis & reliquorum cladibus, fuga se eripuit. [Dio.]

Pompeius, quum multos Albanorum in transitu Cynni comprehensos peremisset, eorum
deinde precibus concessit, pacemque dedit. Habebat quidem in animo, in eorum vicissim
intrare fines, ut maleficium reponeret: sed propter hyemem tum haud gravatim bellum pro-
latavit. Hæc, in 36 libri fine, Dio. Plutarchus Pompeium scribit illatis signis ingentem ho-
stium numerum fuisse; deinde Regi supplici, legatos ad ipsum mittenti, dedisse veniam, icto
cum eo foedere.

Mithridates hybernabat in Dioscuriade. [Appian. pag. 240.] ubi initium est isthmû Euxino
& Caspio mari interjecti. [Strabo, lib. 11. pag. 498.]

Antipater tandem urgendo ægre ab Hyrcano obtinuit, ut assentiret fugere ad Aretam regem
Arabum, suum quoque pollicitus auxilium; idque eo facilius impetravit, quod Judææ confinis
sit Arabia. Præmissus igitur ad Regem est Antipater, accepturus ab eo fidem, quod inimicis
non dediturus esset suum supplicem: quod ubi ille interposita fide promisit, Antipater ad Hyr-
canum reversus est Hierosolyma; & non multo post assumpto eo noctu urbem egressus, ma-
gnis itineribus pervenit in urbem quæ Petra dicitur, apud quam erat Aretæ regia. [Joseph.
lib. 14. cap. 2.]

Antipater, cum esset Aretæ regi amicissimus, rogabat eum ut Hyrcanum in Judæam restitue-
ret: & instando quotidie dandoque munera tandem persuasit. Hyrcanus quoque pollicitus est,
si ope ejus reductus regnum reciperet, redditurum se ei regionem cum duodecim urbibus, quæ
pater ipsius Alexander Jannaus Arabibus eripuerat. Erant autem hæc; Medaba, Naballo, Li-
vias, Tharabasa, Agalla, Athone, Zoara, Oronæ, Marissa, Rydda, Lusa, Oryba. [Id. ibid.]

Alexander II. Ægypti rex, Alexandri I. filius, ab Alexandrinis est expulsus. [Sueton. in
Julio Cæsare, cap. 11.] Filio vero Alexandri expulso successit fuisse Ptolemaus Nothus, in
Prologo libri 39 Trogi legitur. Nothus videlicet ille Ptolemæi Laturi filius, qui Διονύσιος ὁ νέος,
novus Dionysius sive Bacchus, & Auletes est appellatus. Dionysiorum enim mollitiem mulie-
briter ille sectabatur: & instita muliebris amictus, ad numeros dithyrambicos cymbalorumque
modos saliebat. [Lucian. de non temere credendo calumniæ.] In arte quoque choraulica se
exercuit: & adeo ea se jactavit, ut non pigeret eum certamina in regia celebrare, ad quæ &
ipse cum aliis concertaturus prodiret. [Strabo, lib. 17. pag. 796.]

Aretas rex Arabum, 50 millium exercitum secum ducens, Aristobulum prælio vicit. Post
quam victoriam multis ad Hyrcanum transfugientibus, desolatus Aristobulus confugit Hiero-
solyma. Arabs autem adducto secum toto exercitu, oppugnabat eum in Templo, adjuvante
Hyrcanum etiam populo; solis sacerdotibus non deserentibus Aristobulum. Sed Aretas, ad-
moris tam Judæorum quam Arabum exercitibus, acriter oppugnationi instabat. [Joseph. lib.
14. cap. 3.]

Dum hæc geruntur instante azymorum festo optimates Judæorum relicta sua regione fugerunt
in Ægyptum. Erat in Judæa Onias quidam, vir justus, qui aliquando siccitatis tempore impe-
traverat piis precibus pluviam; tunc vero in latebras se abdiderat civile bellum præsentiens.
Hunc in castra adductum Judæi rogabant, ut quemadmodum olim sterilitati attulerat reme-
dium, ita tunc devoveret diris Aristobulum & quotquot ejus factionem sequebantur. Id cum
diu reculans cogere turba, stans in medio eorum sic precatus est. *Deus universi hujus
mundi rex, quoniam es: hi qui mecum stant tui sunt populus, & qui oppugnantur tui sacerdotes
sunt, precor ut neque hos contra illos, neque illos contra hos, orantes exaudias.* Post hæc vota
circumsteterunt eum quidam ex Judæis viri perditii, & obruerunt lapidibus. Quam crudelitatem
Deus ultus est continuo; cædisque Oniæ pœnas exegit in hunc modum. [Ibid.]

4649 65

Dum Aristobulus oppugnatur cum sacerdotibus, iuveniunt Paicha: in quo mos erat multis Deum honorare sacrificiis. Quibus quia carebant obfessi, rogaverunt suos tribules, ut accepta quantam postularent pecunia victimarum copiam sibi facerent. Illis vero postis mille drachmas in singula capita, & repræsentare sibi iubentibus; Aristobulus & sacerdotes libenter id fecerunt, & per funem è muro demiserunt pretium. At illi accepta pecunia non reddiderunt victimas: sed eo progressi sunt impietatis, ut non servata fide hominibus, Deum etiam fraudarent debitis honoribus. Sacerdotes autem, quibus per pactorum speciem illusum fuit, oraverunt Deum ut pœnas de tribulibus suis sumeret. Nec dilata est vindicta: sed procella vehemens immissa fecit per totam regionem magnam vastationem fructuum; ita ut tritici modius vœniret drachmis quindecim. [*Ibid.*]

Cum Iberis Pompeius bellum gessit, majorem in modum cupidus de Mithridate bene mereri ac propulsare Pompeium: quippe qui neque Medis neque Persis neque Alexandro aut Macedonibus adhuc paruerant. [*Plutarch.*] Rex igitur eorum Artoces (L. Cotta & L. Torquato Consulib.) veritus ne adversum se iretur, ad Pompeium legatos, tanquam parandæ amicitiae causa, miserat: interim quomodo ea re fietum inopinato adiretur, parabat. Hoc præsentens Pompeius, antequam is ad eam rem se satis instruxisset, aditumque regionis superatu difficilem (de quo Strabo, lib. 11. pag. 501.) occupasset, regionem ejus intravit: & prius quam de ejus præsentia Artoces cognosceret, ad urbem Acropolim pervenit; quæ sita ad ipsas angustias, qua Caucasus procurrit, ad custodiendum aditum communita fuerat. Artoces territus, occasione se instruendi præcepta, Cynnum fluvium transgressus, pontem combussit. Qui erant in urbe, tum propter Artocis fugam, tum quod etiam pugna victi fuissent, se dederunt. Potius ergo faucibus illis Pompeius, præsidium eis impoluit: indeque progressus, omnia regionem intra fluvium positam subegit. [*Dio, initio lib. 37.*]

Transituro jam Cynnum Pompeio, Artoces per internuncios & pacem ab eo petit, & pontem omniaque necessaria se præbiturum est pollicitus: & utrumque obtinendæ pacis causa præstitit. Ubi vero Pompeius Cynnum trajecit, ille ad Pelorum fluvium fuga se proripuit: aufugitque ab eo quem, quum transitu potuisset prohibere, ad se attraxerat. Pompeius, re animadvertita, fugienti instat: cursuque assecutus hostem congressusque, priusquam sagittarii arte sua uti possent, haud multo labore fundit. His actis, Artoces, trajecto Peloro, atque hujus etiam fluminis ponte cremato, aufugit: reliqui partim in conflictu, partim pedibus per flumen tentato transitu, perierunt. Multi per sylvas dispersi, ab arboribus præcelsis jaculando dies aliquos traxerunt: sed & hi, postmodum arboribus succis periere. [*Id. ibid.*] In prælio novem millia occubuisse, captos autem amplius decem millia, Plutarchus refert.

Artoces ad Pompeium de pace impetranda internuncios cum donis misit: lecto videlicet, mensa & sella, omnibus aureis; eaque ut acciperet, precabatur. Pompeius dona accepit, (ut, transactionis spe oblata, ulterius non progredereetur) eaque quæstoribus, ut referrent in tabulas publicas, tradidit; tamen pacem se daturum negabat, nisi prius filios Artocis obfides accepisset. Artoces aliquamdiu rem suspensam tenuit: tandem, quum Romani vado fluminis per aestatem reperto, nullo quidem repugnante, ægre tamen, transivissent; & filios obfides misit, & cum Pompeio pacem firmavit. [*Dio, lib. 37. cum Plutarcho & Floro, lib. 3. cap. 5.*] Pompeium Iberiæ regem Arthacem vicisse acie & in deditionem accepisse, Eutropius, Iberiam cum Arthace rege in deditionem accepisse, Sextus Rufus & Jornandes: Artocem regem Iberiæ bello fudisse, totamque Iberiam in deditionem accepisse, scribit Orosius. [*lib. 6. cap. 4.*]

Mithridates per gentes Scythicas, vel insensas vel alienas, iter fecit; partim conciliatis hominibus, partim vi adactis. Et Heniochos quidem, libenter exceptus, transit: Achæos vero obfistere ausos fugavit. Mæoticas deinde regiones ingressus, multis subditas regulis, ob famam rerum gestarum regni que ab omnibus hospitaliter exceptus deductusque, multa dona dedit recepitque: atque etiam in societatem eos pertraxit; elocatis sibiabus potentissimum quemque illorum sibi conjungens. [*Liv. lib. 101. Appian. pag. 240, 241. Dio, lib. 36.*] Quo spectat & ille Strabonis locus. [*lib. 11. pag. 496.*] Heniochi quatuor reges habuerunt, quo tempore Mithridates fugiens ex avita ditione in Bosphorum, per ipsorum regionem transiit: nam hæc ei pervia fuit. De Zygiorum autem transitu spem abiciens ob locorum difficultates istorum & feritatem hominum, ægre per oram, plerumque mare conscendens: donec ad Achæos venit; à quibus admissus, (licet illos ei resistisse, ex Appiano jam audiverimus) iter perfecit è Phaside factum ad stadiorum pene quatuor millia. Hæc Strabo: qui & ex rerum Mithridaticarum scriptoribus hunc gentium istarum ordinem recenset; primum Achæos, deinceps Zygios, Heniochos, Cercetas, Moschos, Colchos. [*pag. 497.*] Per quas omnes effertatas gentes Hypsicratea regina fugientem virum, animo pariter & corpore infatigabili secuta est: quæ tonis capillis equo se & armis assuefecerat, quo facilius laboribus & periculis ejus interesset. Cujus tanta fides asperarum atque difficilium rerum Mithridati maximum solatium & jucundissimum lenimentum fuit. Cum domo enim & penatibus vagari se credidit; uxore simul exulante. [*Valer. Maxim. lib. 4. cap. 6.*]

Machares Mithridatis filius, qui in Bosphoro Cimmerico tum regnabat & Romanorum rebus studebat, quum patrem audivisset tam brevi tempore tot feras gentes, & quæ vocantur claustra Scythiæ, nulli ante permeata, transisse; legatos ad eum misit, qui excusarent, quod necessitate coactus Romanos coluerit. Sed ubi cognovit eum implacabilem, fugit in Cheronesum

Ponticam,

Ponticam, incensis navibus quo patri persequendi facultatem adimeret. Sed quum ille immisisset in eum classem aliam; manus sibi intulit. Mithridates amicos, quos ipse Machari in regnum abeunti comites addiderat, omnes interemit; domesticos vero dimisit incolumes. Ita Appianus. [pag. 241.] Patrem per ejus familiares, securitate & pecuniis missis ad facinus impulsos, filium interfecisse, scribit Dio. [lib. 36.] Macharem quoque patricidio trucidatum ab eo fuisse, narrat Orofius. [lib. 6. cap. 5.]

Pompeius in Septentrionem Scythicum, iter tanquam in mari stellis secutus, Colchos exiit: regemque eorum Orodem, positus etiam sub ipso Caucaſo castris, jussit in plana descendere: ut apud Florum, lib. 3. cap. 5. legitur. Qui cum paulo post Albaniae regem Orodem (cum Eutropio & Orofio) fuisse significet: pro Orode hoc in loco, vel Oltbacis nomen substituendum esse videtur, quem Colchorum regem à Pompeio in triumpho fuisse traductum Appianus indicat, [pag. 253.] vel Aristarchi, quem illius loco Colchis regem fuisse impositum, ex eodem Appiano [pag. 251.] & Eutropio [libro 6.] didicimus.

Ad Phasim fluvium Servilium Pompeio cum classe, qua tuebatur Pontum, occurrit. Ac Mithridatis insectatio, qui in gentes Boiphori & Maotidis accolae addiderat se, magnas perplexitates illi praeiuit. [Plutarch.] Colchos vero obibat ille ut Argonautarum & Castoris Pollucisque peregrinationes videret; praecipue locum videre cupiens in quo Prometheus fectus affixus fuisse Caucaſo. Quae spectaculo obituro, deducebatur à vicinis gentibus. [Appian. pag. 241, 242.] Colchos enim conteminosque iis populos partim verbis, partim terrendo sibi conciliaverat. Ibi comperto, iter terrestre per multas & ignotas bellicosasque gentes, difficile; maritimum adhuc incommodius, propter importuosam regionem incolaeque ejus, futurum: navales copias in stationibus Mithridatem, ne qua enavigare neve ad eum commeatu perveni posset, observare jussit. Ipse in Albanos profectorem convertit, non directo itinere: sed, ut eos propter pactum securos inopinato adventu obrueret, (licet Albanos demum defecisse, indeque ira & perversi ulciscendi ardore stimulatam in eos vertisse Pompeium dicat Plutarchus) in Armeniam regressus, Cynrum pedestri itinere, quo loco eum vadofum aestas reddiderat, traiecit. [Dio, lib. 37.]

Ingenti vero difficultate & periculo fluvium ille transiit. Eum enim magno spatio palis barbari vallaverant. [Plutarch.] Equites primum Pompeius secundo flumine, hinc iumenta, postea pedites transire jussit: ut & vim fluminis diffunderent corporibus suis equi; & si quod tamen iumentum vi aquae impelleretur, in eos qui alterutra ex parte comitabantur incideret, neque ulterius deferretur. [Dio.] Hic quum eum longa, arida, & aspera via exciperet, decem millia utriusque aqua implevit, atque ita perrexit. [Plutarch.]

Ad Cambysem fluvium deinde venit, nihil ab hostibus passus; aestu autem sitique toto exercitu vehementer afflicto; quamvis nocturnis plurimum itineribus uteretur. Duces itinerum ex captivis acceperat: à quibus non id iter quod commodissimum erat demonstrabatur. Ipse etiam fluvius parum utilitatis afferebat; cujus aqua frigidissima, affatim pota, multi admodum laedebantur. Quum ne hic quidem quisquam resisteret, ad Abantem fluvium accesserunt, praeter aquam nihil secum portantes: reliqua omnia benigne ab incolis suppeditabantur; itaque & ab omni maleficio in eos temperatum est. [Dio.]

Transgressis fluvium adventare Oracsen affertur. [Idem.] Habebat ille peditum 60 millia, equitum millia 12 (vel 22, ut apud Strabonem legitur) in acie instructa, magna ex parte male & ferinis tergonibus armatorum: quos regis frater, Cosis nomine, ducebat. [Plutarch. cum Strabone, lib. 11. pag. 502.] Pompeius, ut hostem, priusquam multitudinem Romanorum adesse sentiret retroque cederet, ad pugnam eliceret; equites primo loco constituit, mandatis prius quae agenda essent: post illos reliquam multitudinem in genua subsidentem scutisque operam collocavit; eis uti quiescerent imperans. Ita eorum praesentiam non ante animadvertit Oracles, quam ad manus ventum est. Equites igitur, quos solos esse putabat contemnens invasit: & levi momento in fugam, quam data opera faciebant, vertit, acriterque cedentibus inilitit. Tum repente pedites se erigentes, facto inter se spatio ut securis suis per medios esset receptus, temere insequentes hostes exceperunt: magnamque eorum multitudinem circundederunt, in medioque deprehensos conciderunt. Qui circumdati non erant, in eos equites, partim ad dextram partim ad laevam à tergo circumvecti, impetum fecerunt. Ita ab equitibus quoque magna hostium caedes facta est: & qui ab utraque clade in sylvas fuga se proripuerunt, incensis sylvis perierunt; subinde acclamantibus Romanis, *Hem Saturnalia, hem Saturnalia*. Sub id enim tempus (ut dictum est) Albani eos ante per insidias fuerant adorti. [Dio, lib. 37.]

In hac pugna, Cosis frater regis in ipsum invehens Pompeium, percussit jaculo loricae ejus commissuram: Pompeius illum hasta transfixit & occidit. In ea quoque Amazones, à montibus Thermodonti fluvio accubantibus profectae, auxilio venisse perhibentur barbaris. Et quidem à praelio, dum spolia barbarorum legunt Romani, peltas Amazonicas cothurnosque reperere; corpus vero muliebri reperi nullum. [Plutarch.] Videndus & Appianus, pag. 242. ubi hanc & priorem pugnam cum Albanis gestam ut unam commemorat. Licet ter etiam Pompeium exercitum Orodis Albanorum regis praefectosque ejus vicisse, cum Eutropio & Sexto Rufo, tradiderit Orofius. [lib. 6. cap. 4.]

Pompeius, depopulata regione, postremo epistolas Orodis (sive Oracles) de pace cum Albanis instauranda, & lectulum aureum & alia dona ab eo missa, libenter accepit; & veniam

Albanis dedit. [*Florus. lib. 3. cap. 5. Dio. lib. 37. Eutrop. lib. 6. Orof. lib. 6. cap. 4.*] qui memores Italicae originis, quod ab Albano monte Herculeum secuti fuisse dicerentur, exercitum Pompeii fratres salutaverunt. [*Justin. lib. 42. cap. 3.*] Neque Albanis solum Pompeius pacem dedit, sed reliquis etiam aliquot Caucasum montem usque ad mare Caspium (nam eo usque is mons, à Ponto facta initio, pertingit) accolentibus populis, per legatos eam petentibus. [*Dio. lib. 37.*] Undique eum adversus Iberos Albanosque ad utrumque usque mare, Caspium ac Colchicum, bellavisse scripsit Strabo. [*lib. 11. pag. 492.*] Licet enim magno Hyrcaniam & mare Caspium visendi desiderio Pompeius teneretur; quum trium tantum dierum itinere inde jam abesset; tamen mortiferorum serpentium multitudine ab eo proposito deterretus, in Armeniam minorem divertit: ut in ejus Vita nos docet Plutarchus.

Pompeius, superato Tauro, bellum Antiocho Commageno intulit; donec & ille in amicitiam receptus est. [*Appian. pag. 244.*] Cui tum commisit ille Seleuciam Mesopotamiae castellum, & quicquid ex incurfu in Mesopotamiam ceperat. [*Id. pag. 251. cum Strabone, lib. 16. pag. 745.*] Darium quoque Medum profligavit: vel quia juverat Antiochum, vel quia Tigranem antea. Ita Appianus, in Mithridaticis: [*pag. 244.*] qui Darium & Medos inter reges & populos à Pompeio victos; [*pag. 250. & 253.*] sicut Mediam Velleius Paterculus [*lib. 2. cap. 40.*] inter regiones cum victoria ab eo penetratas, connumerat. Licet Elymaeorum & Medorum regibus, qui legatos ad eum miserant, benigne tantum rescripsisse Pompeium Plutarchus dixerit.

Phraates Parthorum rex, quum tanto impetu Pompeium ferri videret, Armeniamque & Ponti partes eo loci pertingentes ab ejus legatis captas esse, Gabinium quoque jam ultra Euphratem ad Tigrim usque processisse; eorum terrore percussus, de federe inito cum Romanis renovando legatos ad Pompeium misit: nec ea tamen legatione quicquam assecutus est. Pompeius enim, presentium successu speque secuturarum inde rerum fretus, eum parvi pendebat: & inter alia responsa, quae superba legatis dabat, Corduenem (sive Gordyenem) regionem, de qua Phraati erat cum Tigrane controversa, poscebat. Quum legati de hac re (neque enim quicquam habebant in mandatis) nihil responderent, nonnihil ad Phraatem scripsit. [*Dio. lib. 37.*]

In litteris vero suis non Regem eum regum (ut alii omnes, etiam Romani, ipseque in triumpho suo postea Pompeius) sed Regem simpliciter appellavit: quod indigne Phraates tulit, ut qui regno etiam suo spoliaretur. Pompeius vero, non expectato responso, confestim Afranium cum exercitu in Gordyenem misit; qui Parthos eam incurfantem expulit, & usque ad Arbelitin infectatus est; regionemque Tigrani restituit. [*Id. ibid. cum Plutarcho, in Pompeio.*]

Ex Armenia in Syriam à Pompeio missum esse Gabinium, apud Josephum legimus. [*lib. 1. Belli, cap. 5. & Antiquit. lib. 14. cap. 4.*] Quod nos de minore Armenia accipimus, in quam, confecto bello Albano, secessisse Pompeium ex Plutarcho audivimus: licet de majore Josephus intellexerit, eaque homonymia deceptus, eo tempore quo cum Tigrane bellum Pompeius gerebat in Syriam missum Gabinium fuisse scripserit, nisi forte, ut Appianus, ita etiam ille, Tigranis deditionem expeditione Albana posteriorem fecerit: qua priorem fuisse nos, cum Livio, Velleio, Floro, Plutarcho, Eutropio, & Orofio, statuimus.

Scaurus, ubi Damascum venit, recens à Metello & Lollo captam reperit. His inde submotis, cognitoque in Judaea quid ageretur, illuc velut ad quæstum cucurrit. Regionem ingresso legati facti sunt obviam, tam ab Hyrcano Templum Hierosolymitanum obsidente quam à fratre ejus Aristobulo ibidem tum obsesso; utriusque petentes societatem & auxilium. Et cum Aristobulus polliceretur 400 talenta, nec pauciora Hyrcanus; Scaurus Aristobuli promissa prætulit. Accepta igitur pecunia, ad Hyrcanum & Aretam regem (Nabathæorum suorum copiis, licet non valde ad id bellum gerendum animatis, ipsum adjuvantem) legatos misit; Romanorum eis & Pompeii nomen intentans, nisi ab obsidione desisterent. Itaque & Aretas ex Judaea in Philadelphiam recessit metu percussus, & Scaurus Damascum rediit. Aristobulus vero, omnibus quas habebat copiis collectis, Aretam & Hyrcanum est persecutus: & congressus cum eis apud locum quem Papyronem nominant, prælio vicit; cæsis circiter septem millibus hostium, inter quos etiam Cephali Antipatri frater fuit. [*Joseph. ut supr.*]

Reversus ex Armenia Pompeius, aduentibus se regibus (barbaris, quos numero duodecim convenisse Plutarchus retulit) & dynastis jus dixit, ac responsa dedit: aliisque regna confirmavit, aliis principatus auxit, aliorum eminentiam imminuit ac depressit. [*Xiphilin. ex Dion.*] Ad quod tempus illa à Valerio Maximo celebrata historia referenda esse videtur.

Ariobarzanes filio suo Cappadociae regno cessit, in conspectu Cn. Pompeii. Cujus cum ipse tribunal conscendisset, invitatusque ab eo in curuli sella sedisset, postquam filium cum scriba humiliorem fortuna sua locum obtinentem conspexit, non sustinuit infra se collocatum intueri: sed protinus è sella descendit, & diadema in caput ejus transtulit; hortarique cepit, ut eo transfret unde ipse surrexerat. Exciderunt lachrymæ juveni, cohortuit corpus, dilapsum diadema est, nec quo jussus erat progredi potuit; quodque pene fidem veritatis excedit, lætus erat qui regnum deponebat, tristis cui dabatur: nec ullum finem tam egregium certamen habuisset, nisi patriæ voluntati autoritas Pompeii adfuisset. Filium enim & Regem appellavit, & diadema sumere jussit, & in curuli sella considerare coëgit. [*Valer. Max. lib. 5. cap. 7.*]

Pompeius deinde Cœlesyriam & Phœniciam, nuper regibus liberatas & ab Arabibus ac Tigrane vexatas, constituit. Licet enim Antiochus eas ausus est repetere, non tamen obtinuit: sed in unam redactæ conjunctæque provinciam leges acceperunt, & more populi Romani administratæ sunt. [*Xiphilin. ex Dione.*]

Antiochum hunc, *Pium* fuisse, Cyziceni Antiochi filium, Justinus, [*lib. 40. cap. 2.*] Appianus in Mithridaticis, [*cap. 244.*] & Porphyrius [*in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 227.*] referunt. Sed rectius idem Appianus in Syriacis, [*pag. 119. & 133.*] Antiochum Asiaticum, Antiochi Pii & Selenæ filium, hunc fuisse affirmat: qui ante quadriennium, Luculli vel beneficio vel permisso, regnum Syriæ à Tigra- ne derelictum adeptus, in Pompeii *agros* (ut pag. 133. ille loquitur) dum is aliis distineretur negotiis, per unum jam annum (postquam Tigra- nes jure quod in Syriam habebat populo Romano cesserat) illud retinuit. Et licet ipse præfens paternum regnum posceret: eo tamen illum, nunquam de populo Romano male meritum, Pompeius privavit. Facile enim fuit tanto exercitu regem inermem opprimere: quamvis alia prætexebatur causa; iniquum videlicet esse, postquam veteres reges semel Tigra- nis armis pulsi fuere Syria, nunc eam Seleucidis victis cedere, potius quam Romanis victori- bus. Negabatque Pompeius se Antiocho daturum, quod tueri nesciret: ne rursus Syriam Ju- dæorum & Arabum latrociniis infestam redderet. [*Justin. & Appian. in locis supra notatis.*]

C. Julius Cæsar ædilis, conciliato populi favore, tentavit per partem tribunorum ut sibi Ægyptus provincia plebiscito daretur: nactus extraordinarii imperii occasionem, quod Alex- andrini regem suum, socium atque amicum à Senatu appellatum, expulerant, resque vulgo improbabatur. Neque obtinuit; adversante optimatum factione. [*Sueton. in Julio, cap. 11.*]

In Ægyptum vero Pompeius à rege (Alexandro II. expulso) contra feditiosos est vocatus; & donatus muneribus ac pecuniis, & vestimentis in usum totius exercitus. Ægyptum tamen ille non adiit: sive cavens inimicorum invidiam, religionemque oraculi (Sibyllini; de quo infra ad anni Mundi 3948. initium) sive ob alias rationes. [*Appian. Mithridat. pag. 251.*]

Pompeius tum Damascum venerat, & Cœlesyriam obibat: quum venerunt ad eum legati ex universa Syria & Ægypto atque Judæa: eodem, ut videtur, tempore, quo duodecim Reges ad eum convenisse ex Plutarcho diximus. De quibus, ex Strabonis Historiarum libris, locus iste profertur à Josepho. [*Antiquitat. lib. 14. cap. 5.*] *Veni & ex Ægypto legatio, & corona aureorum quater mille. Et ex Judæa, sive Vitis sive Hortus: quod opus Τριπύλλη, id est. Delectamentum vocabatur. Hoc donum vidimus etiam nos Romæ in Jovis Capitolini templo dedicatum, cum inscriptione Alexandri Judæorum Regis: estimabaturque quingentis talentis.* Quod donarium, ab Alexandro Jannæo in Templo Hierosolymitano repositum & à filio ejus Aristobulo ad Pompeium inde transmissum, ex Pompeii triumphorum actis Plinius fuisse refert, *Montem aureum quadratum, cum cervis & leonibus & pomis omnis generis, circumdata vite aurea.* [*Plin. lib. 37. cap. 2.*]

Paulo post iterum ex Judæa ad Pompeium venerunt legati: Antipater pro Hyrcano, & Nico- demus pro Aristobulo. Legatus Aristobuli de accepta pecunia Gabinium primum accusavit qui 300, deinde Scaurum qui 400. talenta receperat: hos quoque inimicos ei faciens. Utrumque litigantium, & Hyrcanum & Aristobulum, Pompeius ad se venire jussit. [*Joseph. lib. 14. cap. 5.*]

Afranius per Mesopotamiam in Syriam, præter pactum à Pompeio cum Phraate initum, proficiscens, in itinere aberravit; multumque, ob hyemem & penuriam victus, incommodi passus est: perisissetque cum suis, nisi eos Carrenses, qui Macedonum coloni esse feruntur & circum ea loca incolunt, excepissent deduxissentque. [*Dio. lib. 37.*]

Pompeius, Aspidi (in Ponto) hyberna agens, adversantes sibi etiamnum regionis partes recipiebat: quantum ex fragmentis libri 37 Dionis colligere possumus; quæ in Consulatu Cæsaris & Figuli transposita esse, collatis inter se partibus, Lector facile animadvertet. Ex omnibus vero Mithridatis pellicibus, quæ attractæ ad eum fuere, nullam Pompeius attigit; sed omnes ad parentes & propinquos remisit. Nam ducum fere & dynastarum filia conjugesque fuerant. [*Plutarch.*]

Inter alia, castellum Symphorium, tradente Stratonice, Pompeium tunc accepisse Dio indi- cat. Stratonice hæc, cantoris cujusdam (uti fama est) filia, una è regis sive concubinis sive uxoribus fuit: desertamque se succensens, dum adhuc Pontum circumiret Mithridates, emissio ad comitum parandum præsidio, Romanos recepit; hoc unum pacta, ut si forte Pom- peius Xipharem filium in potestatem redigeret, matri eum servaret incolumem. Subterra- neorum quoque thesaurorum conscia (quos multa area vasa ferreis circulis vincta cela- bant) eos Pompeio obtulit. Ex quibus ille, quæ ornatum templis, & triumpho existima- bat præbitura splendorem, sola accepit; reliquis Stratonicem oblectare se jussit. [*Plutarch. Appian. Dio.*]

His cognitis, Mithridates filium Xipharem interfecit ad fretum, inspectante matre ex ad- verso litore, & cadaver insepultum projecit: pietatem negligens, modo matri doleret qua peccaverat. [*Appian.*]

Arcem quoque recepit Pompeius illam inexpugnabilem, quæ *καρὰ* sive *Nova* dicta est: in qua pretiosissima quæque Mithridates deposuerat, quæ à Pompeio postea dicata sunt Capitolio. [*Strabo, lib. 12. pag. 556, 557.*] In ea quoque arcana Mithridatis monumenta Pompeius nactus est: nec ea inivitus legit, quod præter alia secreta clare etiam illius censum

patetacerent. [Plutarch.] Inter arcana fuerunt & Michridatis commentationes medicæ: quas transferre Latino sermone Pompeius libertum suum Lenæum, Grammaticæ artis doctissimum, iussit. [Plin. lib. 25. cap. 2.]

Phraates legatus ad Pompeium misit: per quos de acceptis iniuriis questus, Tigranem juniorem in vinculis ab eo detentum, ut generum suum, mitti sibi postulavit: utque imperiorum Euphrates terminus esset, eumque Pompeius ne transiret, edixit. Cui responsum ille dedit, Tigranem in patris potius quam loceri iure esse. termino autem se usurum iusto. [Plutarch. in Dione.]

Phraates verno tempore (quo Lucius Cæsar & C. Figulus Consulatum gesserunt) contra Tigranem expeditionem fecit: ubi prælio victus, postea hosti prævaluit. [Dio. lib. 37.]

Pompeius ineunte vere, copiis ex hybernis revocatis, in Damascenum agrum profectus est: obiterque arcem in Apamia diruit, quam Antiochus Cyzicenus munierat. Ptolemaï quoque Mennæi ditionem consideravit, viri noxii non minus quam fuerat Dionysius Tripolitanus affinitate ei conjunctus, qui securi percussus est. Mille tamen talentis ille redemit se à supplicio: quæ Pompeius erogavit in stipendia militum. Excidit etiam castellum Lyhada, ejus tyrannus erat Silas Judæus. Transiens deinde per Heliopolim & Chalcidem, superatoque medio monte in Cælesyriam veniens, à Pella Damascum se contulit. [Joseph. lib. 14. cap. 5.]

Ibi Judæos audivit, & eorum principes Hyrcanum & Aristobulum; qui inter se dissidebant, sicut gens ipsa ab utroque. Judæi aiebant se nolle esse sub regibus, quod patrum institutum habeant, ut sui Dei parent sacerdotibus. Hos autem duos, esse quidem è sacerdotum genere; sed velle principatum gentis in aliam formam traducere, ut eam in servitutem subigant. Hyrcanus querebatur sibi majori natu minimam portionem regionis esse relictam, cætera à minore fratre usurpata per vim omnia: qui & terra finitimos violentus incurfaret, & in mari haberet piratarum receptacula. Attestabanturque illi hæc dicenti plus quam mille ex Judæorum optimatibus, quos Antipater ad hoc induxerat. Aristobulus contra, excidisse è regno Hyrcanum aiebant propter ignaviam, & publicum apud suæ gentis homines contemptum: se autem id necessario assumpsisse, ne ad alios transferretur. Et in testimonium citabat quosdam juvenes fastuosos, exosos omnibus propter purpureas vestes, capillitii curam, & phaleras ornamentaque cætera: qui hoc cultu tanquam ad pompam & non ad judicium venerant. [Joseph. lib. 14. cap. 5.]

Pompeius his auditis, & improbata Aristobuli violentia, dimisit eos placide: promittens se venturum in eorum ditionem, quamprimum res Nabateorum inspexisset. Interim iussit eos quietos esse: comiter habens Aristobulum, ne is alienatus intercluderet ei transitum. Nec tamen ullam apud eum inivit gratiam. Aristobulus enim, qui quantum potuit ornatus cultu regio venerat, offensus obsequiis, neque ferendum existimans abjectius quam regem deceret utilitati servire, à Diospoli regrediebatur; profectusque ad opidum Delium, inde in Judæam se contulit, res suas curaturus. [Id. ibid. & lib. 1. Belli. cap. 5.]

Alexander II. Agypto expulsus, Tyrum secessit, ibique vitam finit: fama sparsa, testamento illius populo Romano regnum Agypti fuisse relictum. De quo Cicero in Oratione prima Agraria, ipso primo Consulatus sui die habita. Dicent Decemviri, id quod & dicitur à multis & sæpe dictum est, regis Alexandrini testamento regnum illud populi Romani esse factum. Dabitur igitur Alexandriam clam petentibus iis, quibus apertissime pugnantibus restituitis? & in Oratione secunda, plenius. Quid Alexandria, cunctaque Agyptus? ut occulte laet? ut recondita est? ut furim tota Decemviris traditur? Quis enim vestrum hoc ignorat, dici, illud regnum testamento regis Alexandrini populi Romani esse factum? Hic ego Consul populi Romani non modo nihil iudico, sed ne quid sentiam quidem profero. Magna enim mihi res non modo ad statendum, sed etiam ad dicendum videtur esse. Video qui testamentum factum esse confirmet; auctoritatem Senatus extare hereditatis adita sentio, tum quando, Alexandro mortuo, legatos Tyrum misimus, qui ab illo pecuniam depositam nostris recuperarent; hæc L. Philippum sæpe in Senatu confirmasse, memoria teneo, eum, qui regnum illud teneat hoc tempore, (Ptolemaum Auletem,) neque genere, neque animo regio esse, inter omnes fere video convenire. Dicitur contra, nullum esse testamentum: non oportere populum Romanum omnium regnorum appetentem videri; demigraturos in illa loca nostros homines; propter agrorum bonitatem & omnium rerum copiam. Hac tanta de re P. Rullus cum cæteris Decemviris, collegis suis, iudicabit?

Fama quoque est, M. Crasso Censori acerbam actionem & violentiam suscipienti, ut efficeret populo Romano vectigalem Agyptum, Lutatium Catulum ejus in Censura collegam enixe restituisse; atque hinc dissensione exorta, ultro eos magistratum deposuisse. [Plutarch. in Crasso.]

Pompeium tenebat cupiditas Syriæ recipiendæ, atque per Arabiam penetrandi ad mare Rubrum: ut quemadmodum consecrandis modo Albanis pene attigerat mare Hyrcanum (sive Caspium,) & in Occidente Romanum imperium mari terminaverat Atlantico, ita jam victor illud in Oriente ad mare Rubrum usque protenderet. Quippe Mithridatis alioquin arduam videbat capturam; eumque in fuga quam certamine graviorem. Itaque validiorem hostem ratus relicturnm se ei famem, stationes navium disposuit contra navigantes in Bosporum mercatores, pœnamque capitalem capis indixit: ac trahens secum magnam exercitus manum, iter est ingressus. [Plutarch. in Pompeio.]

Syriam cælen & Phœnicen bello aggressus, Ituræos primum Arabesque perdomuit. [*Appian. pag. 244. Europ. lib. 6. Oros. lib. 6. cap. 6.*] qui montanam regionem ad Libanum incolentes, vicinos latrocinis infestabant. Receptacula enim munitissima habebant: superne quidem in monte, Sinnam & Borrhama, & alias hujusmodi munitiones; infra autem Botryn & Gigartum, & speluncas ad mare sitas, & castellum promontorio *Θεῶν ἀναβῶντος* dicto impostum. Quæ omnia Pompeius everit: & Byblum (sive Palæbyblum) excurrens, quæ Cinyræ fuit regia, tyranno securi percussio, eam liberavit. [*Strabo, lib. 16. pag. 755.*]

Subjugatis per Afranium Arabibus qui Amanum accolunt, descendit in Syriam: quam ut iusto rege vacantem in formam provinciæ redegit, possessionemque fecit populi Romani. [*Id. ibid.*] & Antiochi nulla ratione habita, ab Antiochensibus pecunias accipiens, civitatem fecit *ἀνεξαρτήτου* & suo uti jure permisit. [*Porphyr. in Græcis Eusebii Scaligeri, pag. 227.*] Multa etiam Antiochensibus indulgens, publici confessas locum collapsum restituit: honore illis habito, quod ab Atheniensibus originem suam deducere. [*Johan. Mælela Antioche- nus, in Chronico.*]

Seleuciam quoque (Pieriam) vicinam Antiochiæ civitatem inexpugnabilem libertate donavit; eo quod regem Tigranem non recepisset. [*Strabo, lib. 16. pag. 751. Europ. lib. 6.*] Antiochensibus vero obsides reddidit: & aliquantum agrorum Daphnensibus, quo locus ibi spatiosior fieret; delectatus amœnitate loci & aquarum abundantia. [*Europ. lib. 6.*] Unde luci hujus ingentis, fontanis aquis irrigui, ambitum stadiorum 80. fuisse, notavit Strabo. [*lib. 16. pag. 750.*] Daphnensem lucum, addito nemore, Pompeium consecrasset, scribit Sextus Rufus in Breviario. Militari manu constitum ab eo fuisse, commentario in Ezechiel. cap. 16. & Apollini consecratum fuisse, in Chronico addit Hieronymus. Quæ de novo nemore addito vera fortasse fuerint. Vid. ann. Mundi 3704. & 3833. de vetere luco.

Erat tum in Syria Cato Minor (Uticensis postea appellatus) Stoicæ sectæ philosophus, juvenis tum quidem, sed magnæ existimationis: qui à Deiotaro Galatarum rege (vel Tetrarcha potius) ob jus hospitii & amicitiam paternam invitatus, peragrabat Asiam; mores & instituta atque vires cujusque provinciæ contemplaturus. Iter perpetuo faciebat pedibus: amici, qui comitabantur eum, vectabantur equis. Hic ad Antiochiam, absente Pompeio, visendam pergens, & pro porta virorum turbam in vestibus candidis, atque ex uno latere viæ adultos, ex altero pueros discretos, cernens; stomachabatur, ratus honoris sui & officii causa hæc, quæ non morabatur, facta: amicos tamen descendere; & secum pedibus jussit incedere. Ut prope ventum est, ille qui omnia ista adornabat & turbam componebat, vir ætate jam provectiore, virgam & coronam manu tenens, obtulit se præ aliis Catoni; ac, ne salute quidem data, quæsit, ubi *Demetrium* reliquissent, & quando esset adfuturus. Pompeii ille erat libertus; & quod plurimum apud eum posset, ab omnibus colebatur. Ibi Catonis amicis in risum effusus, Cato ait; *O miseram civitatem!* neque alio dato responso prateriit. Post autem quoties id narrabat vel meminerat, solebat ipse quoque ridere. (*Plutarch. in Pompeio, & in Catone minore.*)

Quum Tigranes Armenius, à Phraate Partho prælio superatus Pompeium in Syria agentem ut ferret ipsi auxilium accerieret; legatos denuo ad eum Phraates misit, multa & Pompeium incusans & Romanos infimulans: adeo ut & pudorem, & terrorem Pompeio injiceret. Itaque neque Tigrani auxilium tulit, neque deinceps bellum, etsi multi ad id incitarent, adversus Phraatem suscepit. Hanc enim expeditionem sibi à populo Romano non fuisse demandatam, & Mithridatem adhuc esse, dicebat: ad hæc se rebus confectis contentum esse, neque velle alia aggredi; ne dum plura appeteret, in his adversam fortunam, veluti Lucullus, experiretur. Phraatis autem accusationes dictis elevabat; non quidem refutans, verum ei litem cum Tigrane de limitibus quibusdam intercedere; seque missurum tres viros, qui eam dijudicarent. Atque eos quidem misit: hiique reges tanquam re vera arbitris acceptis, omnem ipsi inter se controversiam composuerunt. Tigranem ita stimulabat, quod supercias non impetrasset. At Phraates Tigranem quoque salvum esse volebat; cujus olim, si res ita ferret, auxilio contra Romanos uti posset. Utrique satis constabat, uter ipsorum alterutrum superasset, illum & negotium cum Romanis habiturum, & in ipsorum potestatem eo facilius venturum. His itaque causis moti, in gratiam redierunt. (*Dio, lib. 37. cum Plutarcho, & Appian. pag. 244.*)

Dum his negotiis Pompeius distinetur, Mithridates Pontum circumlustravit, & Panticapæum, quod est in Europa ad ostium Ponti emporium, occupavit. (*Appian. ibid.*) Ipse quoque legatos ad Pompeium adhuc in Syria morantem, & nescientem eum esse superstitem, misit; qui tributa populo Romano pollicerentur, si concederetur ei regnum paternum. Cumque ille postularet, ut ipse Rex veniret, sicut Tigranes venerat: id se facturum negavit, ut parum decorum personæ Mithridatis; missurum tamen filios & amicos aliquot. (*Appian. pag. 245.*)

His dictis, delectus maximos habuit promiscue, tam è servis quam ex ingenuis: arma quoque multa & tela fabricabat & machinas, nulli parcens materiæ ne bobus quidem aratoribus in usum nervorum. Tributa omnibus etiam tenuibus præscripsit: quæ à ministris exigebantur cum multorum injuriis, non sentiente Mithridate. Mochus enim quidam ulcerosis faciem ejus invaserat; ut a solis tribus euntichis aspici pateretur qui eum curabant. Quo procurato, jam etiam copię paratæ aderant, 60. cohortes sexcentariæ, & alia multitudo

nauis, oſa, naueſque, & loca opportuna quæ duces illo ægotante occupauerant: trajetique partem exercitus Phanagorium, alterum emporium ſitum in oſtio, ut aditum utrinque teneret, Pompeio etiam tum hærente in Syria. [*Id. ibid.*]

In Boſphoro Mithridate Cerealia ſacra celebrante, terræ motus poſt hominum memoriam maximus repente exortus eſt: quo multæ urbes deſectæ ſunt, & magna clades agris illata. [*Dio, lib. 37. Oroſ. lib. 6. cap. 5.*] Cui ſimilis, ſi non idem, terræ motus in Syria ille fuit: quo centum ſeptuaginta millia hominum & multas urbes periſſe, ex Trogo Juſtinus refert. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruſpices reſponderunt. [*Juſtin. lib. 40. cap. 2.*]

Eodem tempore Caſtor Mithridatis præfectus, qui Phanagorio præerat, Tryphonem eunu- chum regium (à quo aliquando tortus fuerat) intrantem adortus interfecit, & plebem ad li- bertatem vocauit: quæ quamuis jam arx teneretur ab Artapherne cæteriſque Mithridatis filiis, aggeſtis circumquaque lignis eam incendit. Quo metu Artaphernes, Darius, Xerxes, Oxa- thres & Eupatra liberi Mithridatis ſeſe dederunt. In his ſolus Artaphernes erat ferme quadra- genarius; reliqui formoſi pueri, Cleopatra vero, altera filia, reſtitit: cujus generoſitate pater delectatus, ſubmiſſis multis dicrotis eam eripuit. Reliquos Caſtor, arce occupata, ad præſidia Romanorum tranſmiſit. [*Appian. pag. 245. 246. Oroſ. lib. 6. cap. 5.*]

Quotquot erant in propinquo caſtella nuper occupata à Mithridate, audaci exemplo Pha- nagoreſium permota deſecerunt; Cherſoneſus, Theudoſia, Nymphæum, aliaque circa Pontum opportuna bello gerendo. [*Appian.*]

Mithridates accenſus ira, non ſolum deſectorum nonnullos deprehenſos ſupplicio affecti; ſed etiam complures amicos ſuos, & Exipodram filium ſuum interfecit. [*Dio, lib. 37. Oroſ. lib. 6. cap. 5.*] V. denique crebras deſectæ ones, & ſuſpectum habens exercitum, ne parum conſtantis eſſet fidei, quippe coactus ad militiam, (præſertim accedentibus gravibus exactionibus, & aduerſitate fortunæ ſemper intuta apud mutabiles ſubditorum militum animos) miſit ad Scy- thiam per eunuchos ad regulos nuptum filias: petens ut quamprimum cum copiis venirent auxilio. Hæ deducebantur à 500. militibus: qui parum à Mithridate digreſſi, eunuchos inter- fecerunt, quod ab his apud regem præpotentibus ſemper moleſtati fuerant; & puellas ad Pompeium adduxerunt. [*Appian.*]

Pompeius relicta Syria, Amifum in Ponto præfectus eſt: ubi ambitione impuſus, quod in Lucullo tantopere reprehenderat, ipſe egit. Dominante enim in Boſphoro Mithridate, qui manum haud contemnendam jam contaxerat, quaſi omnibus conſectis, provincias ordina- vit, & dona contulit. [*Plutarch.*]

Et quidem Pontum, vivente adhuc Mithridate, in provinciæ formam ab eo redactam, in libro 102. Livius indicat. Ea Galatiæ addita, & in undecim conventus diſtributa, Bithyniæ nomine appellata eſt. [*Strabo, lib. 12. pag. 541.*]

Mithridatum à Ponto avuſſum Bogodiatore Pompeius dedit. [*Id. ibid.*] Lunæ, Comano- rum in Ponto deæ, Pontificem, regia dynaſtia præditum, creavit Archelaum, ejus cui à Sylla & Senatu honor eſt habitus (ut ad annum Mundi 3919. dictum eſt) filium: adjecitque ad ſac- rum agrum & alium per orbem duorum ſcœnorum, ſive ſtadium 60. ac mandavit inhabi- tantibus Comana, ut Archelao parent. Horum ergo is princeps fuit, & hierodulorum in urbe degentium, qui pauciores 6000. non fuerunt dominus; niſi quod vendendi eos non habe- bat poteſtatem. [*Id. lib. 12. pag. 558. & lib. 17. pag. 796. cum Appiano. pag. 251.*]

Paphlagoniæ dynaſtam Attalum à Pompeio conſtitutum, Appianus; [*pag. 251.*] Attalo & Pylæmeni Paphlagoniam fuiſſe redditam, Eutropius: ejuſque poſtea à Pylæmene moriente populum Romanum relictum fuiſſe hæredem, Sextus Rufus & Jornandes refert. Armeniam minorem Dejotaro Galatiæ regi (vel tetrarchæ potius) donavit; quia ſocius belli Mithridati- ci fuerat. [*Eutrop. lib. 6.*] Unum enim Dejotarum in toto orbe terrarum ex animo amicum vereque benevolum, unum fidelem populo Romano iudicavit. [*Cicero, in Philippiæ 11.*] Unde & Gadilonicidis in Ponto regionis partem ei dedit; ut & quæ ſunt ad Pharnaciam & Trapezuntem, Colchos uſque ad minorem Armeniam: & regem ejus ditionis conſtituit; cum etiam paternam tetrarchiam haberet Toſitoborgiorum Galatarum. [*Strabo, lib. 12. pag. 547.*] Galatiam enim tetrarchis è ſtirpe Pompeius reliquit. [*Id. ibid. pag. 541. cum Appiano, pag. 251.*] Paulo vero poſt in triumphum, deinde duorum, tandem unius Galatia venit poteſtatem Dejotari. [*Strabo. lib. 12. pag. 567.*]

Mithridates, tot liberis & caſtellis totoque regno ſpoliatus, dignitate quoque amiſſa & ſpe auxiliorum ex Scythia, tamen ne tum quidem quicquam humile aut præſenti calamitate di- gnum cogitabat: ſed ad Gallos Europæos, quorum jam ante hæc de cauſa paraverat amicitias, per Scythas & Iſtrum iter deſtinabat, ut cum eis per Alpes Italiam invaderet; ſperans multos Italiae populos odio Romanorum ſibi adjungendos. [*Florus, lib. 3. cap. 5. Appian. pag. 246. Dio, lib. 7.*]

Eos magnificos conatus deſtituit exercitus, deterritus ipſa immani audacia, & expeditionis longitudine; tum quod ducerentur contra viros quos ne domi quidem ſuſtinere poterant: & exiſtimabant Mithridatem rebus ſuis deſperatis velle fortiter potius ac regie vitam finire quam in orio. Attamen durabant aliquantiſper & quieti eum patiebantur: erat enim non mediocriſ, & haudquaquam contemnendus Rex vel in calamitatibus. [*Appian.*]

Arabia Petrææ, ad mare Rubrum uſque, rex Aretas, quum prioribus temporibus Syriam

frequentè

frequentem vexasset, essetque ob id à Romanis, qui ad Syriæ propulsandas injurias venerant, prælio victus; tamen adhuc bellum gerebat. Adversus eum viciniorque, Phraate quietem jan- agente atque Syria & Phœnicia constituta, Pompeius expeditionem suscepit. [Dio, lib. 37.] Quæ quidem apud multitudinem castrensem non carebat reprehensione. Declinationem enim putabant eam insequendi Mithridatis; atque in illum vertenda arma censebant, veterem ho- item, qui jam bellum instaurabat & parabatur (ut annuntiabatur) per Scythiam & Panno- niam cum exercitu invadere Italiam. Sed Pompeius pronius sibi factu existimabat vires oppri- mere bellum gerentis, quam corpus capere fugientis. [Plutarch.]

Iter ingressus Pompeius, cadavera illorum qui duce Triario infeliciter cum Mithridate pu- gnantes in Ponto ceciderant, quæque Lucullus insepulta reliquerat, splendide & magnifice tum- ulavit. Aretas, contemptis ante Romanis armis, tunc magno metu percussus, dicto audien- tem scripsit se fore Pompeio & imperata facturum. Quo magis autem hujus consilium Pom- peius exploraret, movit Petram. [Plutarch.] ubi regem cum vicinis sine labore in potestatem redegit, custodiæ tradidit. [Dio, lib. 37.] urbe eorum Petra capta. [Orf. lib. 6. cap. 6.] li- cet, omiſſis illis, Pompeium contra Aristobulum arma movisse, Josephus; quum vero non procul Petra abesset, accepto de Mithridatis cade nuncio, extemplo signa retro ex Arabia mo- visse & Amisum pervenisse, Plutarchus scripserit.

Romæ P. Servilius Rullus Tribunus plebis inito magistratu legem agrariam promulgavit, de creandis cum summa potestate Decemviris, quibus jus esset agrum publicum tota Italia at- que Syria, & quicquid nuper à Pompeio partum erat, vendere vel colonis dividere. Cui Ka- lendis Januariis (quæ ut annus tum Romæ agebatur, in initium fere Juliani Octobris incurre- bant) inito Consulatu Cicero se opponens, habita in Senatu oratione contra Rullum, omnes legis illius metu liberavit. [Cicero in prima agraria; & lib. 2. ad Attic. ep. 1. cum Plutarch. in Cicronæ.]

Cumque ea lege potestas Decemviris daretur eos vendendi agros, quos rex Mithridates in Paphlagonia, Ponto, Cappadociaque possederat; in secunda oratione agraria coram populo ha- bita, plebisciti illius iniquitatem hac ille interrogatione perstrinxit. Itane vero? non legibus da- tis, non auditis verbis imperatoris, nondum denique bello confecto, cum rex Mithridates ami- so exercitu regno expulsus, tamen in ultimis terris aliquid etiam nunc molitur, atque ab inveni- ta Cn. Pompeii manu Meotide & illis paludibus & itinere angustis atque altitudine montium defendatur; cum imperator in bello versetur, in locis autem illis etiam nunc belli nomen reli- quum sit: eos agros, quorum adhuc penes Cn. Pompeium omne iudicium & potestas more majo- rum debet esse, Decemviri vendent?

L. Valerius Flaccus, qui Romæ præturam gesserat, in Asiam Prætor missus est. Quam præ- turam Asiaticam illius fuisse annuam, illique Quintum Ciceronem in ea successisse, testatur Quinti frater Marcus Cicero in oratione pro hoc ipso Flacco, repetundarum à provincialibus postulato, habita.

Pharnaces, filiorum Mithridati charissimus, & sæpe regni hæres designatus, patri struxit in- fidias: sive quod timebat ne Italica patris expeditio omnem ei apud Romanos spem reconcil- iationis præcluderet, sive alia causa vel cupiditate permotus. Captis autem insidiarum conscis & ad torturam admotis, Pharnaci tamen pater, suavis Menophanis, veniam dedit. [Appian.] Hanc veniam (ut Sallianus hic notat) Dio tacet; quin potius semel iterumque missos ait ad Pharnacem comprehendendum satellites, qui ab eo in suas partes traducti fuerint, & cum iis Panticapæo urbe capta patrem in suam potestatem redegit: hac etiam observatione addita. Mithridatem, quamvis in omnibus rebus sapientissimum; hoc tamen non animadvertit: se nihil neque arma, neque multitudinem subditorum, sine eorum benevolentia, conducere, quinimo hac ipsa, si fides absit, tanto minus tuta esse, quanto sunt plura. Quæ observatio in subsequente quoque Appiani narratione locum habet.

Pharnaces, sciens exercitum alieno esse ab Italica expeditione animo, noctu primarios Ro- manorum transfugas proximè Mithridatem tendentes accessit: & periculum si in Italiam itent ipsis non ignotum exaggerans, multa que, si manerent, eis pollicens, induxit eos ut à patre deficerent. Moxque nocte eadem ad alia propinqua castra dimisit nuntios: & illis quoque per- tractis in suam sententiam, mane primi transfugæ conclamaverunt, quibus proximi quique, & mox alii, clamorem reddiderunt; reddidit & navalis exercitus. Et quidem plerique clamorem defectionis indicem ediderunt: non præmoniti nec corrupti, sed vel plurium exemplum secu- ti quibus resistere non possent, vel novarum rerum in afflictæ senis calamitate cupidi.

Mithridates excitatus clamore, misit quosdam rogatum quid sibi poscerent. Illi non dissimu- lanter aiebant se filium regem petere, juvenem pro sene eunuchis dedito, interfectore multo- rum filiorum ducum ac amicorum. His auditis Mithridates eos allocuturus produit: & interim manus quædam præfidiariorum conferebat se ad transfugas; qui negabant se eos admittere, nisi ad fidem impetrandam ederet aliquid facinus, simulque Mithridatem ostendebant. At illi equum fugientis interfecerunt, & Pharnacem quasi jam voti compotes regem appellaverunt: quorum quidam membranam chartaceam longam latamque è templo depromptam vice diade- matis circumdedit ejus capiti.

Id conspicatus senex è superiore porticu, alios post alios mittebat ad Pharnacem, qui tutum abitum peterent. Sed quum nemo rediret, veritus ne Romanis dederetur, satellites & amicos

qui adhuc apud eum remanebant laudatos misit ad novum regem: quorum aliquot in via præter opinionem occidit exercitus. [Appian.] Ipse diu ex altissimo muro filium frustra precatus, ubi inexorabilem vidit, moti urus exclamasse fertur. *Quoniam Pharnaces mori iubet vos si estis dii patris precor, ut quandoque & ipse hanc vocem à liberis suis audiat.* Stacimque descendens ad uxores, pellices ac filias suas, venenum omnibus dedit. [Oros. lib. 6. cap. 5.]

Due filix virgines quæ apud eum educabantur, Mithridatis & Nyssa Aegypti Cyprique desponsæ regibus, enivè patrem rogabant ut ante illum potionem venenatam lumerent, vetabantque bibere donec ipsæ hauserunt. [Appian.] Sed Mithridati ad mortem neque haustum venenum, quod circa gladium perpetuo secum circumferebat, neque mucro, quo seipsum vulnerarat, satis fuerunt. Quamvis enim data opera concitatus ambularet, ut infusa pestis per venas vegetatione corporis acta discurreret; nihil tamen agebat, propter quotidianam pharmacorum consuetudinem, quibus vitalia sua adversus noxios succos obstruxerat, quæ nunc quoque vocantur Mithridatica. Ictus autem gladii, quem sua sibi manu intulerat, tum propter ætatem, præsentisque quæ circumstabant calamitates, imbecillior fuit; tum veneni sumptione, cuiusmodi tandem id fuerit, debilitatus. Quam igitur neque seipsum confecerat, & diutius tempus trahere videretur; Bitæum sive Bithocum Gallum quendam militem jam fracto muro discurrentem, auctoritate vultus territum revocavit, & in eadem suam manum trepidantis adjuvit. Denique & a seipso, & ab hostibus cæsus occubuit. [Dio, lib. 37. cum Livio, lib. 102. Floro, lib. 3. cap. 5. Valerio Maximo, lib. 9. cap. 2. Plinio, lib. 25. cap. 2. Justiniano, lib. 37. cap. 1. A. Gellio, lib. 17. cap. 16. Appiano, pag. 248. Aurelio Victore, de Vir. illust. cap. 76. & Orosio lib. 6. cap. 5.]

Hunc vitæ exitum apud Panticapæum in Bosphoro Cimmerico fortitus est Mithridates: *vir, neque silens, neque dicens sine cura, bello acerrimus, viriute eximius, aliquando fortuna semper animo maximus, consiliis dux, miles manu;* ut cum Velleius Paterculus [lib. 2. cap. 18.] celebrat: denique *rex post Alexandrum maximus*, ut eum in Lucullo suo appellat Cicero, quibus elogis & nos permoti, non minorem in Mithridatis quam in Alexandri rebus digerendis curam ponendam existimavimus.

De Mithridatici belli spatio, in fine capituli libri 6, ita scribit Orosius. *Bellum Mithridaticum vel. ut verius dicam, belli Mithridatici cladis multas secum involvens provincias, tracta & protracta per 40 annos fuit. Nam 662, ut dixi, [lib. 5. cap. 19.] anno ab Urbe condita, quo etiam primum civile bellum coepit inardescere, consulatu Ciceronis vero & Antonii, ut verbis poetæ optimi [Lucani] loquar, barbarico vix consummata veneno est. Sed in his temporibus 30 terendi belli invenitur anni: qualiter autem 40 à plerisque dicti sint, non facile discernitur.*

Bella Mithridatem cum Romanis per annos 46 gessisse, apud Justinum [lib. 37. cap. 1.] legimus. Annos illis 42 Appianus in Mithridaticorum initio, [p. g. 170.] alibi vero 40, [in Syriae, pag. 118 & Mithridaticis, pag. 249.] ut & Florus. [lib. 3. cap. 5.] & Eutropius, [lib. 6.] attribuit. Apud Plinium, [lib. 7. cap. 26.] titulus in delubro Minervæ à Pompeio positus bellum hoc 30 annorum fuisse notat. Atqui ab initio primi belli Mithridatici usque ad ipsum Mithridatis exitum, non plures quam 26 reperuntur anni; intermedii quoque pacis annis simul annumeratis. Ut rotundato numero bellum illud 30 annorum fuisse dicatur: quomodo Cicero [orat. in L. Pisonem] in Consulatu suo C. Rabirium perduellionis reum, ob eadem Saturnini autoritate Senatus 40 annis ante peractam, se defendisse significat; quam Dio [lib. 37.] exactiori calculo, ante 36 annos factam fuisse affirmat, de quo, in Pisonianam illam orationem Asconius Pedianus est consulendus.

Erat hoc tempore in Judæa Pompeius. Iratus enim Aristobulo, adversus eum, Hyrcano multum hoc precante, Romanas legiones, cum auxiliariis copiis à Damasco cæteraque Syria excitis, duxit. Cum vero Pellam & Scythopolim prætergressus pervenisset Coreas, ubi Judææ mediterranea versus est initium, & Aristobulum in Alexandrium, castellum elegans in montis vertice positum, refugisse intellexisset; accersivit illum ad se per nuncios. Ille, multis suadentibus ut caveret bellum à Romanis, descendit: & cum de jure principatus cum Hyrcano fratre disceptasset, permissu Pompeii rursum in arcem se recepit. Idque iterum & tertio fecit, simul ipse regni Pompeio obsecundans, & omnia ejus imperata facturum se simulans; simul redeundo in arcem se munitis, & apparatus bellicos faciens, metu ne ad Hyrcanum transferretur dominium. [Joseph. Belli, lib. cap. 5. & Antiquit. lib. 14. cap. 6.]

Jubente Pompeio ut castella traderet sibi Aristobulus, & præfæctis ea de re scriberet, quibus præceperat ut non nisi manu sua scriptis litteris obtemperarent; paruit quidem, sed ægre ferens secessit Hierosolyma, quasi ad certum bellum se præparaturus. Quem Pompeius statim, nec enim tempus apparatus dandum putabat, cum exercitu est insecutus. [Id. ibid.]

In itinere, circa Jerichuntem, venit nuntius è Ponto, Mithridatem à filio suo Pharnace occisum esse significans. [Ibid.] Quem lætum nuntium lancearum cuspidibus tabellarii statim demonstrabant, quas lauri frondibus exornabant. Non erat ibi suggestus, neque dum erectus fuerat castrensis, quem faciunt grandibus cespitibus excisis & accumulatis: tunc vero nimia properatione & studio congestis jumentorum clitellis tumulum excitavere. Eo postquam descendit Pompeius, nuntiavit iis Mithridatem manus sibi ipsum intulisse, omniaque illic Pharnacem sibi & Romanis occupavisse. (Plutarch. in Pompeio.)

Inde exercitus haud immerito, quasi in Mithridatis corpore hostium myriade extincta, ovans ad sacrificia & convivia se convertit: lætatusque Pompeius est, quod factis suis & expeditionibus, quam haud ita expectaverat facilem, coronidem imposuisset. (*id. ibid.*) Tantum enim in hujus unius anima posuit, ut cum omnia, quæ ille tenerat, victoria possideret, tamen non ante, quam illum vita expulit, bellum confectum judicaret. (*Cicero pro Murena.*) de quo ita illum jactitantem, in libro secundo inducit Lucanus.

*Idem per Scythici profugum divortia Ponti
Indomitum Regem, Romanæque fata morantem,
Ad mortem, Sylla felicior, ire coegi.*

Pompeius prima castra apud Jerichuntem habens, ubi palmeta sunt præstantissima, & opobalsamum provenit inter unguenta præcipuum, mane sequenti movit, inde versus Hierosolyma. Tum vero Aristobulus anteaكتورum penitens obviam ei venit, pecuniamque pollicitus, quodque semetipsum ei cum civitate permitteret, rogabat ut omisso bello quicquid vellet pacate ageret. Pompeius, data petenti venia, misit Gabinium cum militibus in urbem ad accipiendum pecuniam: qui tamen re infecta rediit, exclusus & vacuis manibus; militibus, Aristobuli pactum irritum facientibus. Ea re commotus Pompeius Aristobulo custodia tradito, ad urbem properavit; cætera quidem probe munitam, tantum è Septentrionali latere injuriis expositam. [*Joseph. lib. 14. cap. 7.*]

Civibus intus inter se dissidentibus, qui cum Hyrcano sentiebant, urbem Pompeio dedendam censuerunt; ad quos & alii plurimi, Romanorum constantiam metuentes, accesserunt. Aristobuli vero factio excludi eum jubebat & bellum parari; eo quod regem haberet in vinculis. Hi prævenientes alteros, Templum occuparunt, & præciso ponte qui in urbem ferebat, ad bellum se expedierunt. At illi intromisso exercitu urbem & domum regiam tradiderunt: quarum custodiam Pompeius legato suo Pisoni commisit. Ipse vicinas Templo domos atque propinqua ædificia muniebat. Et primum quidem condiciones pacis inclusis obtulit; quas cum illi non admitterent, omnia quæ circum erant oppugnationi paravit; Hyrcano alacriter suppeditante quicquid usus posceret. [*Id. lib. 1. Belli. cap. 5. & lib. 14. Antiquit. cap. 8.*]

Pompeius à Septentrionali Templi latere, quod maximè erat oppugnationi obnoxium, admovit milites. Erant autem hac quoque parte turres altæ, & fossa manu facta; præter profundam vallem quæ Templum cingebat, nam etiam versus urbem abrupta erant omnia, sublato ponte, qua parte Pompeius erat cum suo contubernio. Erigebant autem quotidie magno labore aggerem Romani, cadentes circumquaque arbores: vallemque replebant omni genere materia per milites comportato. quod opus per se erat difficillimum, propter immensam vallis altitudinem; Judæis præsertim modis omnibus desuper obsistentibus. [*ibid.*]

Sed nisi patrius nobis mos esset, inquit Josephus, per otium septimum quemque diem exigere; non potuissent absolvere aggerem, verantibus adversariis. Prohibere enim vim inferentes permittit, sed opus facientem hostem impedire nos lex (non scripta utique, sed à Doctoribus tradita) non sinit. Quod ubi animadverterunt Romani, sabbatis neque eminus incessabant telis Judæos, neque manus cum eis conferebant; tantum erigebant aggerem & turres, machinasque admovebant, ut eis posttidie adversus nos uti possent. Ita Josephus, [*lib. 14. Antiquit. cap. 8.*] & Agrippa rex, apud eundem, [*libro 2. Belli, tit. 20.*] hos maximè dies Pompeium ad bellum destinasse memorans, in quibus hi qui oppugnabantur sabbatorum agebant otia.

Recitatis in Senatu Pompeii litteris, de Mithridate interfecto confectoque bello Mithridatico, supplicatio dierum duodecim, Cicerone Consule referente, Pompeio decreta est. [*Cicero, de provinciis Consularibus.*] Romanique festos dies egerunt, liberati hoste gravissimo. [*Appian. pag. 250.*]

Titus Ampius & Titus Labienus tribuni plebis legem tulerunt, ut Pompeius ludis Circensibus corona laurea & omni cultu triumphantium uteretur; scenicis autem prætexta, coronaque laurea. Quod ille tamen non plus, quam semel usurpare sustinuit. [*Velleii Paterculi lib. 2. cap. 40 cum Dione, libro 37.*]

Hierosolymis, valle jam repleta, & appositis aggeri turribus, admotisque machinis Tyro allatis, Romani faxis missilibus Templi mœnia concutiebant; diuque turres, magnitudine simul & pulchritudine præstantes, vim obsidentium sustinebant. Romanis vero tunc plurimum defatigatis, Pompeius Judæorum tolerantiam & in aliis admiratus est; & præcipue quod, velut in alta pace civitas ageret, omnem Dei cultum inter media tela versantes diligentissime celebrarent. Toto enim oppugnationis tempore, consueta peragebantur sacrificia: bis per singulos dies, mane & circa nonam horam, super altari immolantibus Sacerdotibus, ac ne in extremo quidem discrimine sacra intermittentibus. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 5. & lib. 14. Antiquit. cap. 8.*]

Quum Romæ feria Latinæ agerentur, (quæ non stativæ erant, sed conceptivæ) Cometes effulsit; & Novembris Juliani die 7, horis duabus post mediam noctem, Luna eclipsum passa est, cujus, in libro 2 de Consulatu suo, his versibus Cicero meminit.

*Tu quoque, cum tumulos Albano in monte nivales
Lustrasti, & lato mactasti lacte Latinus,*

*Vidisti & claro tremulos ardore cometas,
Multaque misceri nocturna strage putasti.
Quod ferme dirum in tempus cecinere Latina;
Cum claram speciem concreto lumine Luna
Abdidit & subito stellanti nocte preempta est.*

Menſe obſidionis Hieroſolymitane tertio concuſſa turri maxima crebris arietis ictibus, colapſaque & ſecum ruinam trahente muri proximi, certatim hoſtium agmina in Templum iruperunt. Primus autem murum tranſcendere auſus eſt Cornelius Fauſtus Syllæ filius, ſequente cohorte militum; mox alia parte Furius centurio cum ſuis manipularibus: & inter utrumque Fabius & ipſe centurio, cum manu ſuorum valida. Hi circumſepto undique fano, alios alio confugientes, vel etiam pauliſper repugnantes, interfecerunt. Ubi plurimi Sacerdotum quanquam hoſtes ſtrictis gladiis ſtuentes viderent, intrepidi tamen in peragendis rebus divinis perfeverabant; & in ipſo libandi & adolendi miniſterio maſtabantur, ſaluti quoque obſequium religionis præferentes. [*Ibid.*]

Omnia autem plena erant cadibus & Judæorum alii à Romanis conſoſſi cadebant, alii à gentilibus ſuis adverſe partis ſtudioſè trucidabantur; plurimi per abrupta ſemetipſos præcipitabant, nonnulli ſubjectis in ædes ignibus concremabantur, non ſuſtinentes ſpectare quæ patrabantur ab hoſtibus. Itaque Judæorum quidem millia duodecim occubuerunt: Romanorum vero perpauci deſiderati, ſed plures ſauciati ſunt. Inter captivos etiam Abſalomus, patris ſimul & ſocer Ariſtobuli, (ille Johannis Hyrcani filius, quem contentum privata & otioſa vita in honore ab Alexandro Jannæo habitum ſcripſit Joſephus, lib. 3. cap. 20.) comprehenſus tenebatur. [*Ibid.*]

Captum eſt Templum die jejunii, C. Antonio & M. Tullio Cicerone Conſulibus Olympiade CLXXIX. [*Joſephus, lib. 14. cap. 8.*] annoque illius primo. [*Euseb. Demonſtrat. Evangelic. lib. 8. cap. 2.*] ſolemni menſis tertii jejunio; quo Urbs poſtea à Soſio eſt occupata. [*Joſephus, lib. 14. cap. 11.*] Qui menſis tertius anni civilis eſt accipiendus, apud Hebræos & alios Orientales (ut in lib. 1. Antiquit. cap. 4. Joſephus, & in principium Ezechielis Hieronymus indicat) ab autumno deducti: ille videlicet Syrorum menſis tertius, ab eis *Cannin prior*, ab Hebræis *Ciſten dictus*; cujus die 28 jejunium, in memoriam ſacri voluminis ab impio Jehoakimo combuſti, [*Jerem. XXXVI. 9. 22. 23.*] in hunc uſque diem Judæi celebrant. Quod jejunium ſi (ut ad annum Mundi 398 eſt annotatum) ob captam primum à Nebuchadneſar Hieroſolymam, quando Babylonis primum populus Dei ſervire cœpit, fuerit indictum: inſignem hic eventuum obſervare liceat; ut eodem ejuſdem menſis die, & poſt 543 annos à Pompeio, quando Romanis, & poſt 26 deinde annos iterum à Soſio, quando Herodii Idumæo & ejus poſteris Judæi ſervire cœperunt, Templum Hieroſolymitanum capi contingeret. Dies vero ille 28 menſis Ciſſeu hoc anno Decembris Juliani diei 20 reſpondit: & (quod notatu dignum eſt) in Saturni quoque diem, ſive Judaicum Sabbatum, incidit; quo Templum à Pompeio expugnatum fuiſſe, Dio ſignificat. Numeraturque hic annus 79, ab anno regni Græcorum 170, quo ab Iſtaele jugum Gentium ſublatum fuiſſe legitur. (*I. Maccab. XIII. 41.*) Unde, quam brevi temporis ſpatio libertate ſua illi potiri fuerint, intelligitur.

Introgreſſus in templum Pompeius, & una cum eo non pauci alii, inſpexerunt quæ nefas eſt videre niſi ſoli Pontifici. Cumque intus eſſent menſa & candelabrum cum lychnis & pocula libatoria & thuribula, ex auro cuncta, congeſtaque aromatum moles, & in theſauris ſacræ pecuniæ circiter talentorum duo millia, nihil tamen horum Pompeius attingit. Sequenti vero die purgare Templum aditus juſſit, & Deo legitima offerre ſacrificia. (*Joſephus, lib. 1. Belli, cap. 5. & lib. 14. Antiquit. cap. 8.*)

Hyrcano Pontificatum Pompeius reddidit tum propter alia ipſius officia obſidionis tempore præſtita, tum quia tota regione habitantibus Judæis author fuit, ne arma pro Ariſtobulo ſumerent. (*Id. ibid.*) Cum Pontificatu principatum quoque ſuæ gentis accepit: ſed diadema eum ferè Pompeius vetuit. Indeque, præter priores 9 annos, quibus matre Alexandra regnante Pontificatum geſſerat, per alios 24 annos ſummum ſacerdotium obtinuit. [*Id. lib. 20. Antiquit. cap. 8.*] pro quibus nos annos 23 cum dimidio accipimus.

Illos qui maxime belli cauſa fuiſſent Pompeius ſecuri percuſſit: Fauſto vero & aliis, qui primi murum conſcenderunt, digna præmia perſolvit. [*Joſephus, lib. 1. Belli, cap. 5. & lib. 14. Antiquit. cap. 8.*]

Judæos Pompeius populo Romano fecit tributarios. [*Id. ibid. Euseb. Chronic. Sever. Sulpic. Hiſtor. ſacr. lib. 2.*] Urbes vero quas ſibi ſubjugaverant in Cœleſyria ademptas illis juſſit proprio parere Præſidi; & totam gentem, prius elatam rebus proſperis, contraxit intra veteres terminos. Gadaram deinde, quam Judæi paulo ante ſubverterant, in gratiam liberti ſui Gadarenſis Demetrii (de cujus inſolentia in Pompeio ſcripſit Plutarchus) inſtauravit. Reliquas mediterraneas urbes, Hippon, Scythopolim, Pellam, Dion, Samariam, Mariſſam, Azorum, Janniam, Aretuſam, ſuis reſtituit habitatoribus; præter eas quæ in bellis erant diruta. Similiter & maritimas, Gazam, Joppen, Doram, & Stratonis turrim (quæ poſtea ab Herode magnifice reſtaurata, Cæſarea eſt appellata) Pompeius liberat eſſe juſſit: eaſque omnes provinciæ Syriæ contribuit. [*Joſephus, ut Supr.*]

Huius calamitatis, inquit Joſephus, [lib. 14. cap. 8.] cauſa fuere Hieroſolymitanis Hy-

canus & Aristobulus, inter se dissidentes invicem. Nam tum primum libertatem amisimus, subiecti Romanorum imperio; & regionem de Syriis bello captam reddere ipsis coacti sumus: & insuper plus quam decem millia talentorum brevi tempore à nobis Romani exegerunt. quot solum Crassum è Templo abstulisse, idem Josephus postea [cap. 12.] affirmat: ut de tributis & pensionibus populo indictis ista hinc ille intellexisse videatur.

Cum his quæ à patrio historico Josepho sunt tradita, non abs re fuerit ea quoque conferre, quæ ab exteris scriptoribus, qui animo à Judæis fuerunt alienissimo, de re à Pompeio adversus eos gesta memoriæ habentur prodita. Inter quos primum locum obtinet Cicero, in ejus Consulatuum incidit ista: apud quem, in Oratione pro Flacco, de Pompeii abstinentia hoc occurrit testimonium. *Cn. Pompeius, captis Hierosolymis, victor ex illo fano nihil attigit. Imp. imis hoc, ut multa alia, sapienter; quod in tam suspiciosa ac maledica civitate locum sermone obrectatorum non reliquit. Non enim credo religionem, & Judæorum & hostium, impedimento præstantissimo Imperatori, sed pudorem fuisse, & religionis Judæicæ cum Romana, qualis ab homine ethnico expectari poterat, ejusmodi facta collatio. Sua cuique civitati religio est, nostra nobis. Stantibus Hierosolymis, pacatisque Judæis; tamen istorum religio sacrorum à splendore hujus Imperii, gravitate nominis nostri, majorum institutis, abhorrebat: nunc vero hoc magis, quod illa gens, quid de imperio nostro sentiret, ostendit armis; quam chara diis immortalibus esset docuit, quod est vitæ, quod servata vel (ut alii legendum censuerunt) serva facta est.*

Ex Tito Livio, hæc tantum habentur in libri 102 epitome. *Cn. Pompeius Judæos subegit: fanum eorum Hierosolyma, involatam ante id tempus, cepit, nisi forte ut alias historiæ suæ partes, ita & hæc, ex eo mutatos fuisse existimemus, Eutropium & Orofium. Ita vero, in libro sexto rem attigit Eutropius. Ad Judæos transgressus, Hierosolymam caput gentis tertio mense cepit: duodecim millibus Judæorum occisis, cæteris in fidem acceptis. Orofius, lib. 6 cap. 6. ex Petra Arabum Pompeium profectum fuisse scribens contra Judæos, quibus Aristobulus expulso fratre Hyrcano primus ex sacerdote rex præerat, non ex Josepho, sed ex alio non æque rerum Judæicarum perito, historiam hanc se accepisse indicat, qui tamen de re à Pompeio gesta non male ista retulit. Ad Hierosolymam urbem eorum Gabinium cum exercitu misit. Ipse continuo subsecutus, & à patribus urbe susceptus, sed à plebe muro templi repulsus, oppugnationem ejus intendit. Id non solum natura loci verum etiam ingenti muro fossaque maxima munitum, cum alias aliis legiones dies nocteque succedere sine requie cogeret, vix tertio mense expugnavit. Tredecim (duodecim habet Josephus & Eutropius) millia ibi Judæorum cæsa narratur cætera multitudine in fidem venit Pompeius muros civitatis everti aquarique solo imperavit: & cum aliquantos principes Judæorum securi percussisset, Hyrcanum sacerdotio restituit, Aristobulum captivum Romam duxit.*

Strabo, Geograph. lib. 16. *Quum palam jam Judæa tyrannide premeretur, primus pro sacerdote se regem fecit Alexander: cujus filios Hyrcanum & Aristobulum de imperio disceptantes, Pompeius superveniens deiecit: atque eorum munitiones evertit, & ipsa imprimis Hierosolyma vi capta sunt. Ea munitio petrosa erat, & bene septa, & interior aquis abundans, exterius omnino sicca. Fossam habebat in lapide excisam 60 pedum profunditate, latitudine 250. E lapide autem exciso educta erant Templi mœnia. Pompeius cepit, ut ferunt, observato jejuniæ die, dum ab omni opere Judæi abstinerent, impleta fossa & ad motus scalis. Justique mœnia omnia convelli: ac quantum omnino potuit latronum receptacula sustulit, & loca ubi gaza tyrannorum recondita erat. Eorum duo in Jericuntis ingressu sita erant, Trax & Taurus: reliqua vero, Alexandrium, Hyrcanum, Machærus, Lysias, & quæ circa Philadelphiam erant, item Scythopolis Galilææ proxima [pag. 762. 763.] & post: Pompeius quibusdam quæ Judæi sibi violenter asciverant ablaris, sacerdotio præfecit Hyrcanum. [pag. 764. 765.]*

Apud Lucanum, in libro tertio Pharsaliæ, Pompeius inter gentes Orientis à se petitas Judæam ita connumerat.

*Me domitus cognovit Arabs, me Marte feroces
Heniochi, notique erepto vellere Colchi.
Cappadoces mea signa timent, & dedita sacris
Incerti Judæa Dei, mollisque Sophene:
Armenios, Cilicæque feros, Taurosque subegi.*

Plutarchus in Pompeio, Judæam subegit, regemque Aristobulum cepit. Appianus, in Mithridaticis; de eodem. *Aræta Arabum Nabataorum regi bellum intulit, & Judæis, qui ab Aristobulo suo rege deseruerant; donec expugnavit Hierosolyma, urbem eis sanctissimam. [pag. 244.] & in Syriacis. Una Judæorum gens armis subigenda supersuit: cujus regem Aristobulum victor Pompeius Romanis misit, & Hierosolymorum, maxime sanctissimæque in ea regione urbis, mœnia aruit. [pag. 119.]*

Corn. Tacitus, Historiar. lib. 5. cap. 9. *Romanorum primus Cn. Pompeius Judæos domuit: templumque jure victoria ingressus est. Inde vulgatum, nulla intus Deum effigie, vacuam sedem & inania arcana. Muri Hierosolymorum diruti, delubrum mansit. L. Florus, Histor. lib. 3. cap. 5. de eodem. Libanum Syriæ Damascusque transgressus, per nemora illa odorata, per thuris & balsami sylvas, Romana signa circumtulit. Arabes, si quid imperaret, præsto fuerunt. Hierosolymam defendere tentaverunt Judæi: verum hanc quoque & intravit, & vidit illud grande*

impia genis arcanum patens, sub aureo vicem celo. [de quo consulendus Lipsius, Elector. libro 2. cap. 5.] Dissidentibusque de regno fratribus, arbiter factus regnare iussit Hyrcanum. Aristobulo, quia renuebat eam rem, catenas dedit.

Dio denique, libro 37. in M. Ciceronis & C. Antonii Consulatu. In Syriam Palestinam, quod hujus incola Phœnicen infestassent, Pompeius profectus est. Eam regabant Hyrcanus & Aristobulus fratres: ac eum forte propter Pontificatum (regi enim nomen summi Pontificis apud eos est) sui Dei, quicumque is tandem est, dissidentes, urbes seditionibus agitabant. Hyrcanus igitur Pompeius sine pralio (neque enim in copias, quibus resisteret, habebat) statim in potestatem suam redegit. Aristobulum autem, in arce quadam circumfessum, ad condiciones pacis accipiendas compulsi, cumque is neque pecunias, neque arcem traderet, in vincula coniecit: indeque reliquos etiam haud difficulter subegit. Hierosolymorum autem oppugnationem haud parvo ei labore stetit. Urbem quidem ipsam, à sanctoribus Hyrcani receptus, facile obtinuit: templum autem, quod alterius partis homines preoccupaverant, haud absque labore cepit. Sium erat loco edito, suis mœnibus munitum: nec, si ex equo omnibus diebus id defendissent, expugnatum esset. Verum, quod Saturni quos vocant diebus propugnationem intermittentes, iisque ab omni opere vacantes, Romanis eo libero spatio occasionem muri subruendi dederunt. Quippe ubi hunc hostium morem animadvertierunt, nihil serio egerunt reliquis diebus: quum vero circumacta septimana, Saturni dies redisset, denuo aggressi, summa vi templum oppugnarunt. Atque ita tandem Judæi, nihil quicquam propugnantes, in potestatem hostium venerunt. Ibi tum pecuniis direptis, regnum Hyrcano datum, Aristobulus abductus est. Hæc eo tempore in Palestina gesta sunt.

Pompeio res gerente circa Judæam, Ptolemæum (Auletam) octona millia equitum sua pecunia toleravisse, & mille convivas totidem aureis potioris, mutantem vasa cum ferculis, lauginavisse Varro tradit. [*Plin. lib. 31. cap. 10.*] cui ex Ægypto quotannis 12500 talentorum tributum pendi consuevisse, in quadam oratione (quæ interit prodidit Cicero. [*Strabo, lib. 17. pag. 798.*]) licet Diodorus Siculus reditum Ægypti hoc tempore 6000 tantum talentorum fuisse retulerit.

Seleucus in Palæstina à Pompeio condita est. [*Appian. pag. 253.*]

Pompeius Cælesyriæ, usque ad Euphratem fluvium & Ægypti terminos, cum duabus Romanis legionibus, administratione Scauro relicta, in Ciliciam abiit: Aristobulum vincum secum abducens, cum duabus filiabus & totidem filiis. [*Joseph. lib. 14. Antiquit. cap. 8.*] quorum unus Alexander ex itinere fugit; minor autem Antigonus cum fororibus Romam vectus est. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 5. fin.*]

Syriam Pompeium, illinc decedentem, Scauro quæstori suo regendam reliquisse, scribit Appianus. (in *Syriac. pag. 119. cum lib. 5. Bell. civil. pag. 676. 677.*) Hujus autem, simul & Judææ, administrationem Scauro eum permisisse, in lib. 1. Belli cap. 8. addit Josephus. Palæstinam quoque Pompeium, Judæis domitis & Hierosolymis captis, in provincia speciem rectori delata jurisdictione formavisse, in libro 14 affirmat Ammianus Marcellinus. Et Regis quidem nomen, licet sine diademate, Hyrcanus tum retinuit: sed illius tanta erat ingenii tarditas & imbecillitas, ut non vœtigalia solum ordinandi, sed alia quoque omnia pro libitu in Palæstina disponendi, potestatem sibi Syriæ præsidis assumerent, ut in Gabinii præfectura postea videbimus.

Cicerone & Antonio Consulib. IX. Kalend. Octobris, Octavio ex Atia uxore (Julia, fororis C. Julii Cæsaris, filia) natus est Octavius [*Sueton. in Octav. August. cap. 4. & 5.*] qui postea Cæsar Augustus dictus est: quoque imperante Mundi servator D. N. Jesus Christus natus est. [*Luce. II. 1. 6, 7.*] Author vero est Julius Marathus, ante paucos quam Octavius nasceretur menses, prodigium (sive oraculum) Romæ factum publice, quo denuntiabatur Regem populi Romani Naturam parturire: Senatam exterritum censuisse ne quis illo anno genitus educaretur; eos qui gravidas uxores haberent, quo ad se quisque spem traheret, curasse ne Senatusconsultum ad ærarium deferretur. [*Sueton. ut supra cap. 94.*] De die natali IX. Kalend. Octob. cum Suetonio consentit ipse Augustus in epistola ad Caium nepotem, (apud A. Gellium, lib. 15. cap. 7.) Hemerologium antiquum; [in *Inscriptionibus Gruteri, pag. CXXXIII.*] & Lapis Narbonensis: (ibid. pag. CCXXIX.) Dionis dissentiente, qui in libro 56 Septembris die 23 natum eum fuisse affirmat. In Septembri enim Juliano 30 dierum, IX Kalend. Octob. est Septembris 23. licet in Septembri Pompiliano, qui 29. tantum dierum fuit, 22 ejusdem mensis responderit. September vero, ut annus tum Romæ (ante correctionem à Julio Cæsare institutam) agebatur, in mensem Junium anni Periodi Julianæ 4651 incidit.

Catilinaria conjuratione Romæ erumpente, Q. Marcius Rex & Q. Metellus Creticus imperatores ad urbem erant; impediti, ne triumpharent, calumnia paucorum, quibus omnia honesta vendere mos erat. (*Salust. in Conjurat. Catilin.*)

Ab anno 2 Olympiadis CLXXIX Philadelphienfes annos suos dinumerant. (*Fasti Siculi.*) Philadelphia autem hæc non procul à Judæa videtur esse: de qua Josephus, lib. 1. Belli, cap. 5 & Strabo, lib. 16. pag. 760. & 763. ubi latronum circa eam receptacula à Pompeio (hoc anno) diruta fuisse significat: quæ causa fortasse fuerit hujus annorum epochæ instituendæ.

Pompeius Ciliciæ reliqua, quæ nondum agnoscebant Romanum Imperium, obtundo sine certamine Romanis subiugavit. [*Appian. pag. 244.*] excepta parte ab Elcuthero cilicibus

possessa

possessa: quorum opida in monte Amano sita à Cicerone Ciliciæ proconsule postea sunt expugnata. Pharmaces conditum muriâ corpus Mithridatis patris sui ad Pompeium miserat: simul se & regnum ei dedens. [*Dio. lib. 37.*] Cadaver eum Sinopen in triteme Pompeio transmisisse scribit Appianus; simulque eos qui manium (Aquilium) ceperant, & obsides multos Græci barbaricique generis: atque rogavisse, ut aut paternum regnum, aut Bosphoranum tantum, quod Machares frater à Mithridate acceperat, tenere sibi liceret. Plutarchus Pompeium ait, quum Amisum pervenisset, invenisse multa dona à Pharnace allata, multa corpora ex familia regia; ipsum etiam Mithridatis cadaver non admodum ex facie cognitum; verum ex cicatricibus, ab iis qui id spectaculi desiderabant, agnitum. Ipsum enim non sustinuisse id videre Pompeium, verum Sinopen amandavisse.

Cum vita enim illius etiam nomen hostile extinctum Pompeius existimans, nullas in defunctum frustra iras exercendas putavit; sed in patrio sepulchro condi iussit. [*Dio. lib. 37.*] Corpus igitur illius regie sepeliendum curatoribus ejus, addito sumptu, tradidit; & inferri iussit apud Sinopen monumentis regis, laudatum ob gestorum excellentiam, ut regum ætatis suæ præstantissimum. [*Appian. pag. 250.*]

Vestem, qua amicis se solitus erat Mithridates, armorumque molem & splendorem Pompeius miratus est. At gladii vaginam, quæ confiterat talentis quadringentis, Publius furatus venundedit Ariarathi. Cidarini Caius Mithridatis collactaneus Fausto Sylla filio petenti occulte dedit, operis mirifici: quod tum Pompeium latuit. at Pharnaces, quum post rescivisset, in illos qui ea averterant animadvertit. [*Plutarch.*]

Pharnacem vero & Castorem Phanagorenses Pompeius populi Romani amicis & sociis descripsit. [*Appian. pag. 251. Dio lib. 37.*] Pharnaci quoque, quod Italiam è multis difficultatibus exemisset, Bosphoranum regnum concessit: exceptis Phanagorensibus, quos liberos suo jure permisit vivere; quoniam primi recolligenti vires Mithridati, jamque classem, exercitum receptaculaque habenti, deficientes exhibuerunt negotium, exemploque dato aliis, causa fuerunt ejus interitus. [*Appian. pag. 250.*] Verum post Pompeii discessum oppugnavit Pharnaces Phanagorenses eorumque vicinos, donec præ fame ad pugnam progressi opidani victi sunt: quos illatos recepit ille in amicitiam, acceptis tantum obsidibus. [*id. pag. 253, 254.*]

Pompeius in Ponto castella recepit, quorum deditionem, qui in eorum præsidio erant positi, ad ipsius adventum differendam existimavit: veriti, ne cujus pecuniæ sibi tuendæ custodia esset data, eam alii diripientes, sibi culpam imponderent. [*Dio, lib. 37.* In Tauris vero, quam urbem Mithridates habuerat apparatus promptuarium, duo millia poculorum ex Onyche gemma factorum compactorumque auro inventa sunt, multæ phialæ psycereæque, calices, lecti, sellæ, ornatissima omnia, item stræna equorum, pectorales humeralesque phalæ, gemmata aurataque: quibus recipiendis percensendisque 30 dies questor insumpsit. Eorum pars à Dario Hystaspis filio successoribus per manus tradita fuerat; partem ex Ptolemæorum regum gazâ Cleopatrá penes Coos deposuerat, unde Mithridates à civibus tradita deportaverat: partem ipse Rex paraverat ac collegerat, elegantioris suppellectilis percupidus. [*App. pag. 251, 252.*]

Romæ Comitibus Consularibus habitis, pro L. Murena in sequentem annum Consullem designato & ambitus accusato Cicero Consul orationem habuit: in qua L. Luculli exercitum, qui ad triumphum ipsius convenerat, comitem Murenæ in petitione Consulatus præsto fuisse dicit. De quo triumpho, in Lucullo suo idem Cicero ita etiam meminit. *Cum victor à Mithridate bello revertisset, inimicorum calumnia triennio tardius quam debuerat triumphavit. Nos enim consules introduximus penè in urbem currum clarissimi viri. Populum enim adversus eum inflammaverat C. Memmius, ac quali multa intervettisset de præda, traxissetque bellum, suaserat ut ei triumphum denegaret. Sed viri principes & potentissimi inferentes se tribubus, multis precibus & contentione agrè tandem populum induxerunt, ut triumphum ei concederet.* [*Plutarch. in Lucullo.*]

Triumphum vero non, ut aliqui, pompæ prolixitate & rerum traductarum copia fastidiosum duxit, sed armis hostilibus, quorum erat vis ingens, & machinis regis Circum Flaminium exornavit: quod erat per se haud contemnendum spectaculum. Ipso in triumpho equites cataphracti pauci, curtus falcati 10. traducti, amici & duces regii 60. Naves longæ rostratæ 110. translatae. Ipsius Mithridatis aurea senum pedum statua, & gemmis distinctum scutum: caputque Tigranis diadema, in triumpho ductum. Fercula 20. vasorum argenteorum; aureorum poculorum, armorum & nummorum 32. Hæc per viros traducta. Octo muli lectos aureos portaverunt, 56. argentum infectum, alii 107. argenti signati paulo minus vicies septies centena millia drachmarum. In tabulis breviaria pecuniæ, quam Pompeio ad bellum piraticum & quæstoribus dederat: præterea quod militibus, in singulos 950. drachmas, diviserat. Denique splendidum epulum Urbi & circumjectis vicis dedit. [*Id. ibid.*]

Post triumphum & Mithridatici belli rationes redditas, in dietam pristina temperantia multo magnificentiore Lucullus se convertit: primusque ad omnia deliciarum genera Romanis dux extitit, cum duorum regum Tigranis ac Mithridatis opulentiam accepisset. [*Nicolaus Damas. Historiar. lib. 27. apud Athenæum, lib. 6. cap. ult. & lib. 12. cap. 21.*] Quæ profuse in ædificiis conviviis & apparatibus luxuriæ primum autorem fuisse. Velleius Patriculus quoque confirmat. [*lib. 2. cap. 33.*]

Eupatoriam, quam Mithridates Eupator conditam à se denominaverat, & ob receptos Ro-

manos diruerat, Pompeius instauravit; agroque & civibus additis, Magnopolim appellavit. [*Strabo, lib. 12. pag. 556. Appian. pag. 251.*] Cabira in urbem formam adornavit, ac Dio-
polim nominavit. [*Strabo ibid. pag. 557.*] Bithynis & Ponticis leges & jura constituit: de qui-
bus Plinius Bithyniæ prætor meminit, in epistolis ad Trajanum. [*lib. 10.*]

Pompeius ex Ponto in Asiam (propterea dictam) profectus, Ephesi hyemavit. [*Dio, lib. 37.*]
Cumque omnia terra marique confecisset, classem tamen Asiæ civitatibus imperavit; sumptu ad
L. Syllæ descriptionem accommodato. [*Cicero pro Flacco.*]

L. Valerius Flaccus, qui superiore anno Romæ prætor fuit, hoc anno præturam Asiæ gessit. 4652 61
[*Id. ibid.*]

Sub finem hyemis, exercitui victori præmia pompeius distribuit, viritum 1500 drachmas At-
ticas, (quot, qui minimum, accepisse confirmat etiam Plutarchus) & pro dignitate amplius
Tribunis ac Centurionibus: cujus pecuniæ summam ferunt talentorum 16 millium fuisse. [*Ap-
pian. pag. 252.*] Legatis & quæstoribus, qui oras maris defendissent, sestertium bina millia;
commilitibus singulis quinquaginta data fuisse; apud Plinium legimus. [*lib. 37. cap. 2.*] Si ta-
men integer ille locus est.

D. Julio Silano & L. Murena Consulibus, Metellus de Creta triumphavit. [*Entrop. lib. 6.*] &
quidem *Kalendis Junii* (quantum ex fastorum triumphalium marmoreorum fragmentis colligi
potest) quæ in *Martium* Julianum eo tempore incidereunt. Ornamentum tamen triumphum ejus,
captivos duces, Pompeius subduxit. [*Vellei Paterc. lib. 2. cap. 40.*] Panarem enim & Laffhe-
nem, auxilio cujusdam tribuni plebis ad hoc persuasi, eripuit; quod sibi ex pacto eos, non
Metello, accessisse diceret. [*Dio, lib. 36.*] Sed & Luculli & Metelli triumphum cum ipsorum
singularis virtus, tum etiam invidia Pompeii apud optimum quemque fecit favorabilem.
[*Vellei. Patercul. ut supr. cap. 34.*] Triumphum vero Metelli Cretici meminit etiam Appianus.
[*legat. 30.*]

Ut Ephesum ad salutandum Pompeium ætate majorem dignitateque præcellentem accessit Cato,
conspiciens eum Pompeius non tenuit se loco, neque permisit ut sedentem adiret se; sed tanquam
ex primoribus alicui exiliens processit ei obviam, dexteramque porrexit: & multis laudibus
statim in amplectendo & salutando præfente, pluribus etiam digressi virtutem extulit. Quasi
tamen non haberet illo præfente liberum Imperium, dimisit eum liberiter: eique penè soli eo-
rum qui Romam navigabant liberos suos & uxorem commendavit, alioquin propinquitate ei
conjunctos. [*Plutarch. in Catone minore.*]

Pompeius, postquam multos principes regesque partim debellavisset partim conditionibus
certis sibi adjunxisset, arces non minus mille, urbes non infra 900 cepisset, urbes 39 vel col-
lapsas aut bello vastatas (uti erant Mazaca, regum Cappadociæ primaria sedes) restituit.
octo urbes regionesque colonis auxisset, majoremque earum nationum partem quæ per con-
tinentem Asiam Romanorum erant suis, ipse legibus instruxisset: eisque rempublicam ordina-
visset; Ephesum demum solvens, per insulas & Græciam majore pompa iter in Italiam insti-
tuit. [*Dio, lib. 37. cum Appiano, pag. 251 & Plutarcho in Pompeio.*]

Cum in Lesbum insulam Pompeius venisset, Mitylenen civitatem immunitate Theopanis
gratia donavit. [*Plutarch. ibid.*] Mitylenæi enim Manium Aquilium aliosque victos tradi-
derant: quibus libertas jam, in unius Theopanis gratiam, à Pompeio restituta est. [*Vellei.
Patercul. lib. 2. cap. 18.*] Erat hic Balbus Cornelius Theopanes patria Mitylenæus rerum
Pompeii scriptor: quem inter intimos ille habuit, & in concione militum civitate donavit; cui-
que defuncto cælestes honores Græca adulatio postea tribuit. [*Cicero, pro Archia poëta. Stra-
bo, lib. 13. pag. 617, Valer. Maxim. lib. 8. cap. 14. Cornel. Tacit. Annal. lib. 6. cap. 1. Jul
Capitolin. in Maximo & Balbino.*]

Apud Mitylenæos patrium poëtarum certamen spectavit Pompeius, quod unum habebat
argumentum ipsius res gestas: & delectatus theatro, delineavit effigiem & figuram ejus, quo
Romæ simile excitaret grandius & excellentius. [*Plutarch.*]

Rhodium profectus, omnes sophistas audivit, donavitque singulis talentum. Posidonius etiam
descripsit quæstionem, quam illo audiente habuit contra Hermagoram rhetorem De quæstio-
ne generali. [*Idem.*] Pompeius vero intraturus Posidonii domum, fores percute de more
à lictore vetuit: & falces lictorios januæ submitit is, cui se Oriens Occidensque submiterat.
[*Plin. lib. 7. cap. 30.*] De quorum congressu, ex ipsius Pompeii ore ista retulit, in libro se-
cundo Tusculanarum quæstionum, Cicero. *Posidonium & sæpe ipse vidi, & id dicam, quod so-
lebat narrare Pompeius, se cum Rhodum venisset decedens ex Syria, audire voluisse Posidonium:
sed cum audivisset eum graviter esse ægrum, quod vehementer ejus artus laborarent, voluisse ta-
men nobilissimum philosophum visere. Quem cum visisset & salutavisset, honorificisque verbis pro-
secutus esset, molestæque se dixisset ferre, quod eum non posset audire. at ille, Tu vero, inquit,
potes: nec committam ut dolor corporis efficiat, ut frustra tantus vir ad me venerit. Itaque nar-
rabat, eum graviter & copiose de hoc ipso, nihil esse bonum nisi quod honestum esset, disputasse:
cumque quasi faceret ei doloris admoverentur, sæpe dixisse. Nihil agis, dolor: quamvis sis mole-
stus, nunquam te esse confitebor malum. Aiunt quoque Pompeium Rhodium venisse, quo tem-
pore ad bellum Mithridaticum proficiscebatur, mox adversus Mithridatem ducturus, ibique
Posidonium disserentem compellasse, inque suo discessu interrogasse, ecquid mandaret: eum
autem illud Homericum protulisse,*

Αἰὶ ἀεικλῆς, ἔξ ὡς ἐστὶν ἡμῶν ἀεικλῆς.
Rem gere præclare, atque aliis præstare memento.

ut apud Strabonem legitur. [lib. 11. pag. 492.]

Valerius Flaccus Prætor civitatibus Asiæ pecuniam & remiges classis nomine imperavit. sed numero navium ea qua Pompeius usus fuerat dimidio minore: bipartitò classe distributa, ut una pars supra Ephesum, altera infra Ephesum navigaret. qua classe M. Crassus ab Æno (Thraciæ) in Asiam, & Flaccus ex Asia in Macedoniam navigavit. Cumque aurum, Judæorum nomine, quotannis ex Italia & ex omnibus Romanorum provinciis Hierosolymam exportari solet; Flaccus sanxit edicto, ne ex Asia exportari liceret. Unde Apameæ comprehensum ante pedes prætoris in foro expensum est auri pondo centum paulo minus per Sex. Cæsium equitem Romanum, Laodiceæ viginti pondo paulo amplius per L. Peducæum, Adramyti per Cn. Domitium legatum, Pergami non multum; atque in arario aurum est repositum. Hæc, in oratione pro eo habita, commemorat & defendit Cicero.

Scaurus, Syriæ præses à Pompeio relictus, Arabiam ingressus, ad Petram quidem regionem asperitate prohibebatur accedere: quæ autem circum erant omnia vastabat; multis & in hoc malis affectus. Nam exercitum fames premebat: cui tamen Hyrcanus per Antipatrum ex Judæa frumentum & alia necessaria suppeditabat. Missusque à Scauro ad Aretam legatus Antipater, eo quod familiaris & hospes esset, persuasit etiam illi pecunia numerata vastationem agrorum redimere; sponso factus pro 300. talentis. Atque his conditionibus hoc bellum finitum est, non minus è Scauri quam ex Aretæ sententia. [Joseph. lib. 1. Belli. cap. 6. & 1. 14. Antiquit. cap. 3.] Hinc argenteum denarium in Ædilitate sua eudendum curavit Scaurus, in quo supplex ante eum jacet in genibus Rex barbaro habitu, chlamyde longa caligisque laxis indutus, coronam præsentans cameli dorso impositam: circumscriptis literis, M. SCAURUS. A. D. C. U. R. E. X. S. C. & subtus, REX. ARETAS. [Pigh. Ann. Roman. tom. 3. pag. 341. & 362.]

Quum Pompeius M. Pisonem legatum suum ad petendum Consulatum misisset; Romani & comitia usque ad adventum ejus distulerunt, & Pisonem præsentem omnes unanimi consensu Consulem designarunt. Pompeii enim commendatio pro eo non apud amicos tantum sed apud inimicos etiam valebat: tanto illius metu, priusquam exercitum dimisisset, omnes tenebantur. [Dio, lib. 37.]

342 Sub Pisonis Consulatus initia (circa Novembrem Julianum) in Italiam Pompeium advenisse, ex Ciceronis lib. 1. ad Atticum epist. 9. & 11. intelligitur. Cumque non sine exercitu venturus in Urbem existimaretur, & libertati publicæ statuturus arbitrio suo modum, atque Italiam sibi subicere potentiamque in omnes Romanos sibi parare posset; ut primum tamen Brundisium appulit, ipse sua sponte copias omnes dimisit, quum neque Senatus neque populus quicquam de eis decrevisset. [Vellei. Paterni. lib. 2. cap. 40. Plutarch. Appian. Dio.] Plutarchus ait Pompeium benigne dimissos milites admonuisse, ut ad triumphum suum adessent: sed ne in triumpho quidem eis utendum illum putavisse, affirmat Dio. [lib. 37.]

Romæ concione habita, bellum Orientis cum viginti & duobus regibus sese gessisse Pompeius narravit. [Oros. lib. 6. cap. 6.] & Asiam ultimam provinciam accepisse, eandemque mediam patriæ reddidisse. [Plin. lib. 7. cap. 26. cum Floro, lib. 3. cap. 5.]

Q. Tullius Cicero, Marci frater natu minor, Prætor Asiam sortitus, L. Valerio Flacco successor est datus [M. Cicero, in orat. pro Flacco, & lib. 1. epist. 12. ad Atticum.]

In provinciam profecturus, uxoris suæ fratrem T. Pomponium Atticum legati loco secum ire voluit. Ille vero non decere se arbitrator, cum præturam gerere noluisset, asseclam esse prætoris. [Cornel. Nepos, in Vita Attici.] Quod Quintus vehementer ægre tulit. [M. Cicero, lib. 1. epist. 14. ad Attic.]

P. Clodius, & ob defectionem Nisibiticam, & quod in mulieris habitu sacrarium in quod virum intrare nefas erat intrasset, & quod uxorem Metelli Pontificis & C. Cæsaris stuprasset, & quod cum sorore sua rem habuisset, accusatus, à iudicibus nihilominus pecunia corruptis est absolutus. [Cicero, lib. 1. epist. 13. ad Attic. Liv. lib. 103. Plutarch. in Cicero. Dio, lib. 37.]

Pisoni Consuli desponsam Syriam se ei ademisse, ad Atticum scribit M. Cicero. [lib. 1. epist. 17.] Itaque Scauro, à Pompeio in Syria relictò, successor à Senatu Marcius Philippus vir prætorius missus est: qui cum Atabibus ex vicino Syriam infestantibus confictatus est. [Appian. in Syriac. pag. 119, 120.]

Anno 9. Pontificatus atque ethnarchiæ Hyrcani, (à morte videlicet matris Alexandræ deducto; prius quam à Gabinio ethnarchia ei est adempta) mense Panemo sive Junio; in honorem illius promulgatum fuisse videtur Atheniensium illud psephisma, quod apud Josephum, lib. 14. Antiquit. cap. 16. extat. licet eam temporis notationem ad præcedens Romani Senatus decretum ille ibi referat: quod & Hyrcani prioris filii Simeonis tempore, & Idibus Decembris (in Septembrem Julianum tunc incurtentibus) editum fuisse, ad annum Periodi Julianæ 4587. ostendimus. Hoc autem decretum, in gratiam Hyrcani II. filii Alexandri factum, Munychionis quidem Attici, die XI. (circa Aprilis Juliani diem XXVIII.) ab Eucle Menandri Alimusto scriba exaratum, Panemi vero Macedonici *μηνὸν ἀμῶνος* sive die XXVII. (Junii Juliani diei XX. respondente) Ducibus est traditum, archonte Athenis Agathocle: ut in libelli de Macedonum & Asianorum anno Solari capite 1. significavimus.

Quintus Cicero primus sumptu remigum & classis parandæ civitates Asiæ levavit. [M. Cicero

in orat. pro Flacco.] & urbes complures pene desertas, in quibus unam Ionie nobilissimam Samum, alteram Carie Halicarnassum, recreavit. [*Id. lib. 1. epist. 1. ad Quintum frat.*]

Triumphum ad Natalem suum Pompeius distulit. quem & terio & pridie Kalendas Octobris (qui dies natalis fuit, in mensem Julium vel Junium Julianum tunc incurrens) duxit, M. Messala & M. Pisonem Consulibus; ut partim ex Fastorum triumphalium fragmentis mar-moreis, plenius autem ex ipsius Pompeii triumphorum actis à Plinio lib. 7. cap. 26. & lib. 37. cap. 2. commemoratis, intelligitur. Et licet magnificentissimum de tot regibus per biduum egerit triumphum: (ut est apud Velleium Paterculum, lib. 2. cap. 40. & Appian. in Mithridaticis:) illud tamen bidui tempus triumphi magnitudinem non cepisse, docet Plutarchus; sed apparatus magnam partem, quæ ad exornandum alium triumphum satis suppeditasset, non fuisse spectatum.

Qui Pompeium in omnibus cum Alexandro contendunt & conferunt, 34. annis minorem eum tum fuisse volunt; cum revera 40. annorum fuerit: si Plutarchum audimus. Et quidem ipse Pompeius à prima adolescentia, sermone fautorum, similem fore se credens Alexandro regi, facta consultaque ejus æmulatus erat. [*Salust. Historiar. lib. 3. apud Nonium Marcellum. in voc. æmulus.*] Verum in aetate tanti viri eos ut nimium occupatos non invenuste notavit Velleius, [*lib. 2. cap. 53.*] quos fefellit quinquennium: cum à Caio Atilio & Quinto Servilio Consulibus tam facilis esset annorum digestio, id quod Plutarcho, illos alios corrigenti, hic accidit; dum 40. tantum ætatis annos Pompeio nunc assignat, qui revera fuerunt 45.

Primum ex Africa, alterum ex Europa, tertium hunc ex Asia, Pompeius triumphum duxit: & quot partes terrarum orbis erant, totidem fecit monumenta victoriæ suæ. [*Vellei. Patere. lib. 2. cap. 40. Plutarch. in Pomp.*] Unde & magnus ille qui nunc agebatur triumphus de Orbis terrarum inscriptionem prætulit. [*Dio, lib. 37.*] Magnusque à tota concione hic consalutatus est. [*Liv. lib. 103.*] quo cognomento, jam pridem à populo illi dato, contentus fuit: tamen multa nova nomina de tot rebus gestis accipere potuisset. [*Dio, ut supr.*]

Triumphus Præfatio (ex actis ejus à Plinio lib. 7. cap. 26. descripta) hæc fuit. *Cum oram maritimam à prædonibus liberasset, & imperium maris populo Romano restituisset; ex Asia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythiis, Judæis, Albanis, Iberis, insula Creta, Bacternis, & super hæc de regibus Mithridate atque Tigrane triumphavit.* quibus Mediam, Colchidem, Mesopotamiam & Arabiam. Plutarchus; Heniochos & Achaos addit Appianus.

In portus adduxit Pompeius naves 700. integras. Plaustrorum, quibus arma in pompa sunt transvecta, ingens fuit numerus, & in his rostra navium: post hæc multitudo captivorum ac piratarum, non vincitorum, sed cultorum habitu patrio. Ipsum sublimem præcedebant regum satrapæ vel duces vel filii, partim captivi partim obsides, in summa 324. [*Appian.*]

Inter hos Tigranes, Tigranis regis Armeniæ filius, fuit cum conjuge & filia, & ipsius Tigranis uxor Zosime: adhæc Mithridatis soror & quinque filii (Artaphernes, Cyrus, Oxathres, Darius, Xerxes) & duæ filia, Orsabaribus & Eupatra. Traductus est & Colchorum rex Olthaces, & Judæorum rex Aristobulus, tyrannique Cilicum: Scytharum item regis scemina, duces tres Iberorum, Albanorum duo, cum Menandro Laodicensi, qui equitum Mithridatis præfectus fuerat. Albanorum quoque & Iberum obsides, & Commagenorum regis. Trophæa etiam permulta traducta sunt, numero pugnis omnibus paria, quibus aut ipse aut per legatos palmam tulerat. [*Idem, cum Plutarcho.*]

Absentium effigies transvehantur, Tigranis & Mithridatis, pugnantium & cedentium ac fugientium. Mithridatis vero etiam oppugnatio & noctu tacita fuga repræsentata fuit: ac postremo etiam mors ejus subjecta fuit spectatorum oculis; appictis & virginibus mortis ejus sociis. Præferantur & tabulæ cum filiorum & filiarum ante illum defunctorum imaginibus; & deorum barbaricorum figura cum ornatu patrio. [*Appian.*]

Ipse Pompeius gemmato curru vehebatur, amictus, ut fertur, Alexandri Macedonis chlamyde. Currum sequebantur socii hujus expeditionis præfecti militum, partim equites, partim pedites. [*Idem.*]

Pridie Kalend. Octobr. die natalis sui transtulit Pompeius alveum cum tesseriis lusorium è gemmis duabus, latum pedes tres, longum pedes quatuor, (in quo fuit Luna aurea pondo 30.) lectos trichinias tres, vasa ex auro & gemmis abacorum novem, signa aurea tria, Minervæ, Martis, & Apollinis; coronas ex margaritis triginta tres, montem aureum quadratum cum cervis & leonibus & pomis omnis generis, circumdata vite aurea. [*de qua supr. ad fin. anni Mundi 3939.*] Museum ex margaritis; in cuius fastigio horologium erat. Ipsius Pompeii imaginem, è margaritis. [*Plin. lib. 37. cap. 2.*] In triumpho arbores quoque se duxisse scribit Pompeius: ebenum videlicet, & balsamum uni terrarum Judææ concessum. [*Id. lib. 12. cap. 4. & 25.*]

Carpenta quoque traduxit & fercula onusta auro & ornamentis aliis variis in quibus erat lectus Darii Hytaspis filii, & sella ac sceptrum Mithridatis Eupatoris, aureaque ipsius effigies octo cubitorum pectore tenus. [*Appian.*] Pharnacis, qui primus regnavit in Ponto, argentea statua: & currus aurei argenteique. [*Plin. lib. 13. cap. 12.*] argenteique signati septem millia myriadum & 510. drachmæ insuper. [*Appian.*] Tabulis quoque ostensum est, universa populi Romani vestigalia 5000. myriadum antea fuisse, cum his quæ ipse populo Romano acquisierat ad myriadas 8500. jam crevisse. [*Plutarch.*]

Translata est & tabula, breviarium rerum à Pompeio in Oriente gestarum continens, hoc

inscripta

in scripta titulo. Naves rostratæ 800. captæ sunt. Urbes conditæ 8. in Cappadocia, in Cilicia Cælefyriaque 20. in Palæstina, Seleucis. Reges victi, Tigranes Armenius, Artoces Iberus, Orezes Albanus, Darius Medus, Aretas Nabatæus, Antiochus Commagenus. Hæc titulus. [Appian.] Cui similem & Plinius commemorat, [lib. 7. cap. 26.] ab eo in delubro Minervæ positum, quod ex manubiis dicabat. Cn. Pompeius Magnus Imper. bello XXX. annorum confecto, fuis, fugatis, occisis, in deditionem acceptis hominum vicis semel cemenis LXXXIII. millibus, depressis aut captis navibus DCCCXLVI. opidis, castellis MDXXXVIII. in fidem receptis, terris à Maosi lacu ad Rubrum mare subactis, votum merito Minervæ.

In ætarium retulit vasa, aurum & argentum signatum ad viginti millia talentum. [Plutarch.] Inter dona in Capitolio ab eo dicata, Mithridatis regis dactylothea fuit; ut M. Varro alique ejusdem ætatis authores confirmant: quæ primum ad margaritas gemmasque Romanorum mores inclinavit. [Plin. lib. 37. cap. 1.] Ibidemque pretiosissima quæque Mithridatis dicata sunt, in Novo castello reperta. [Strabo, lib. 12. pag. 556. 557.] & Vitis illa aurea ex Judæa allata. [Id. apud Josephum, lib. 14. cap. 5.] & sex pocula murrhina, in Urbem tum primum inducta: quæ protinus ad hominum ulum transferre, ab acis etiam escariisque vasis inde expetit. [Plin. lib. 37. cap. 2.]

Ubi triumphans pervenit Pompeius in Capitolium, neminem captivum necavit ut triumphatores alii; sed publicis impensis remisit quemque in suam patriam, exceptis regis. [Appianus.] Nam quod addit Appianus, [pag. 243. & 253.] Aristobulum mox interemptum esse, & post eum Tigranem; deceptum hic eum fuisse apparet. Aristobulum enim in patriam postea rediisse, Josephus & Dio; Tigranem vero post triumphum apud Flavium Senatorem in catenis à Pompeio fuisse depositum, & ex ejus custodia à Clodio tribuno plebis fuisse ereptum, Alconius Pedianus in Orationem Milonianam, confirmat.

Gazenses (anno jam tertio à Judæorum potestate liberati) hinc tempora sua dinumerant. [Fasti Siculi, anno 4. Olymp. 179.] Circa Octobris vero Juliani diem 27. Gazenses annum suum inchoasse, ex Marco Gazensi diacono in Vita Porphyri Gazensis episcopi colligimus.

Ne Quinto Ciceroni in Asiatica prætura succederetur, Marcus frater effecit: ut ipse in epistola ad eum scripta indicat, in qua, inter alia in provincia à Quinto præclare gesta, etiam illud recenset; sublata Mysia latrocinia, cædes multis locis repressas, pacem tota provincia constitutam, neque solum illa itinerum atque agrorum, sed multo etiam plura & majora opidorum & furta & latrocinia esse depulsa. [Lib. 1. epist. 1. ad Quint. frat.]

Quum M. Cicero commentarium Consulatus sui Græce à se compositum ad Posidonium (Apamenum, philosophum & historicum) Rhodum misisset, ut ornatus de iisdem rebus scriberet; eum ille legens, non modo non excitatum se esse ad scribendum, sed etiam plane perterritum, rescripsit. [lib. 2. epist. 1. ad Atticum.]

Ptolemæo Auletæ senior filius est natus, qui ipsi in regno successit: siquidem non plures quam XIII. annos ille egit, quando ad eum post pugnam Pharsalicam Pompeius profugit; ut in libro 42. Dio innuit.

Pompeius à Senatu postulabat, ut multa quæ regibus, dynastis, & civitatibus ipse concesserat, Patres rata haberent. [Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 432.]

Lucullus tum otii voluptatibus divitiisque fruendis sese dederat: sed monente Senatu excitatus ut auctoritatem suam accommodaret ad rempublicam capellendam, confestim Pompeium adortus est. [Plutarch. in Pompeio.] Itaque & ille & Metellus Creticus, acceptæ injuriæ memores, & cum iis pars optimatum refragabatur, ne aut promissa civitatibus à Pompeio, aut benemeritis præmia, ad arbitrium ejus, persolverentur. [Vellei. Patere. lib. 2. cap. 40.] Jubebatque Lucullus, ut de singulis suis factis seorsum Pompeius referret; neque peteret, ut simul omnia approbarentur. Nam & alias iniquum esse dicebat, simpliciter ejus omnia acta, quæ qualia essent nemo ipsorum compertum haberet, tanquam à domino quodam patrata, rata haberi: & quum ipse ex Luculli actis quædam rescidisset, postulabat, ut utrisque in Senatu expositis, is utra approbatione digna visa forent confirmaret. Lucullum Cato, Metellus Celer consul, & alii qui cum iis sentiebant, enixe defendebant. [Dio, lib. 37.] Mithridaticam victoriam suam fuisse illo jactante, Crallo quoque in suum favorem pertracto. [Appian. Bell. civil. lib. 2. p. 432. 433.] Indeque decreta sua, quæ aboleverat Pompeius, obtinuit; [Plutarch. in Pomp.] sanctiones vero, quas Pompeius devictis fecerat regibus, rescidit: ac quum rogationem de agris militi dividendis tulisset, rem ad jutore Catone impedit. [Id. in Lucullo.]

Ita in Senatu jactatus Pompeius, ad Tribunos plebis coactus est confugere. [Id. in Pomp.] Et cum L. Flavius tribunus, qui de agro militibus Pompeianis dividendo rogationem ferebat, etiam hoc ei addidisset, omnibus civibus suffragium esse dandum, quo & hoc facilius jubetur, & acta Pompeii rata pronuntiarentur: Metellus Consul tanta contentione id impugnavit, ut ab eo in carcerem duceretur. Consule nihilominus cum aliis in sententia pertinaciter persistente, Pompeius à petitione demum desistit: sero pœnitens, quod dimissis exercitibus seipsum inimicorum injuriis exposuisset. [Dio, lib. 37.]

Interea C. Julius Cæsar Romam venit, Consulatum petiturus. Eum Pompeius adjunxit sibi focium, operam se daturum jurejurando pollicitus, ut consul fieret: hoc tandem modo effecturum se sperans, ut acta ipsius in transmarinis provinciis, quibus tot obtrectabant, per

Cæsarem confirmarentur consulem. Cumque Pompeius & M. Crassus inter se inimicitias exercerent ex consulatu, quem summa discordia simul gesserant; non solum utrumque inter se reconciliavit, sed etiam cum utroque potentia societatem iniiit, ne quid ageretur in Republica quod displicisset ulli è tribus: quæ conspiratio urbi orbique terrarum, ac sibi ipsi tandem exitiabilis fuit. [*Liv. lib. 103. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 44. Sueton. in Julio Cæsare. cap. 19. Plutarch. in Lucullo. Crasso, Pompeio & Cæsare. Appian. Bell. civil. lib. 2. Dio. lib. 37.*]

Hanc trium principum civitatis conspirationem Varro, nobilissimus hujus temporis scriptor, uno libro complexus, *Τριεταρον* sive *Tricipitinam* inscripsit. [*Appian. pag. 433.*] Atque ab eadem, in Metelli Celeris consulatu inita, belli civilis historiam scribere exortus est Asinius Pollio: ut Horatius, libro 2. Carmin. Ode 1. & ejus interpretes Acron & Porphyrio confirmant. Neque enim (ut plurimi existimabant) Cæsaris & Pompeii dissensio civilia inivit bella, sed conjunctio potius ad convellendos optimates conspirantium primum, deinde tandem inter se dissidentium. [*Plutarch. in C. Cæsare.*]

Ab hoc etiam anno, quo Olympias CLXXX. est acta, & Athenis Herodes (alius ab Herode illo Attico, cujus ut suo tempore celebratissimi meminit Paulanias & A. Gellius) archon fuit, rerum Cæsarianarum initium Diodor. Siculus deduxit: qui & eo anno Ægyptum se illustravisse indicat, regnante Ptolemæo qui *ὁ πρὸς Διὸς ὄρος* sive *novus Bacchus* dicebatur. [*Bi. biotbec. historic. lib. 1. part. 1. & 2.*]

39 45

Præturæ Asiaticæ Quinti Ciceronis tertius annus est additus; licet parum secunda fama proconsulatum Asiæ administratum ab illo fuisse, dicat Suetonius. [*in Octav. Augusto, cap. 3.*] Unde hoc anno à Marco Cicerone de bene gubernanda provincia luculenta illa scripta est epistola, quæ inter scriptas ad Quintum fratrem primo legitur loco.

Marcio Philippo in præfectura Syriæ Senatus Lentulum Marcellinum, virum Prætorium, successorem misit. *Τὸ ὃ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ἐπὶ τῷ Χέλῳ, τὰς γὰρ τῶν ἐνοχλῶντος ἀρχαῖς ἀμυνθῆναι*, inquit Appianus in Syriacis. [*pag. 110.*] Ab utroque quidem (separatim utique, non conjunctim) biennale actum est tempus, cum Arabibus ex vicino infestantibus conflitatum.

Julius Cæsar Consul, neque Lucullo neque aliorum quoquam repugnante, omnia Pompeii acta, uti pollicitus fuerat, confirmavit. [*Appian. Bell. Civil. lib. 2. pag. 435. Dio. lib. 38.*]

Pervicitque Pompeius, ne Senatus honores, quos Ponticis quibusdam Lucullus promiserat, ratos haberet: iniquum esse dicitans, bello alterius opera confecto alterius in potestate præmiorum & honorum distributionem poni. [*Strabo, lib. 12. pag. 558.*] Urbeque armis & militibus completa, Catonem & Lucullum dejecit foro, atque acta sua per vim firmavit. [*Plutarch. in Lucullo. & Pompeio.*]

In primo hoc Consulatu suo societates ac regna pretio dedisse Cæsarem scribit Suetonius: [*cap. 54.*] ut qui uni Ptolemæo, prope sex millia talentorum suo Pompeique nomine abstulerit. Et Ptolemæum quidem (Auletam) magnam pecunie summam, partim de suo partim mutuo acceptam, in Romanos quosdam impendisse, refert etiam in libro 39. Dio; ut ab illis Ægypti regnum sibi confirmaretur, utque amicus ac focus appellaretur. Et debuisse Cæsari Auletam 1750. *ταλάντων*, in Cæsaris vita refert Plutarchus: quarum mille, postquam occiso Pompeio in Ægyptum venerat, Cæsar ad sustentandum exercitum exegerit; quum cæteras Auletæ liberis ante condonasset.

Hoc vero anno, quo primum egit Cæsar Consulatum, Auletam in populi Romani societatem ex lege & Senatusconsulto fuisse receptum, in 3. Belli civilis commentario Cæsar ipse indicat: eumque honorem, ante proscriptionem Ptolemæi Cyprii fratris sui, (quæ sequente anno est facta) illum à Senatu consecutum fuisse, in Sextiana oratione confirmat Cicero. qui & in lib. 2. ad Attic. epist. 16. est consulendus.

C. Antonius, frustra eum defendente M. Cicerone (qui ejus in Consulatu collega fuerat) damnatus est. [*Dio, lib. 38.*] Qui in Cephalaria exul degens, totamque sub se insulam tanquam suam possessionem habens, urbem ibi extruere cepit, sed non absolvit. [*Strabo, lib. 10. pag. 455.*]

P. Clodio legatio ad Tigranem Armeniæ regem est decreta. Quæ ille contempta, ex patricio plebeius adoptione factus est: ut ea ratione Tribunus plebis designari posset. [*Cicero, lib. 2. ad Attic. epist. 7. & orat. pro domo sua. Dio. lib. 38.*]

Brithagoras, vir inter Heraclenses Ponti summæ authoritatis, cum filio suo Porpylo ad Julium Cæsarem est profectus: & propius in amicitiam ejus admissus, annis 12. per omnes terras cum est secutus, ut civium suorum prosperitati consulere. [*Memnon, cap. 62.*]

39 46

P. Clodius, tribunus plebis factus, ut novos Consules ad partes suas pertraheret, amplas eis decrevit provincias: A. Gabinio Syriam, cum Babylone & Persis; L. Pisoni Achaïam, Thessaliam, Græciam, Macedoniam, omnemque Bæotiam. [*Cicero, pro P. Sextio, pro domo sua, & de Provinciis Consularibus Plutarch. in Cicerone.*]

Quintus Cicero, quum triennium Asiæ præfuisset, ex provincia decessit: ut in epistolis [*lib. 2. ad familiar. epist. 15. & lib. 6. ad Attic. epist. 6.*] confirmat Marcus frater ejus. qui Thessalonice in exilio tum degens, ita ad Atticum de itinere fratris sui scribit. [*lib. 3. epist. 9.*] *Quintus frater cum ex Asia discessisset ante Kalendas Maias* (sub Februarii Juliani exitum) & Athenas venisset Idibus; valde fuit ei properandum, ne quid absens acciperet calamitatis, siquis forte fuisset qui contentus nostris malis non esset. Itaque cum malis properare Romam, quam ad me venire.

P. Clodii

P. Clodii lege tribunitia, Magna Matris in urbe Phrygiæ Pessinunte sacerdos spoliatus sacerdotio est; & Brogitarus Gallogræcus (qui Bogodiatorus ille esse putatur, cui Mithridatium à Ponto avullum dedisse Pompeium scribit Strabo, lib. 12. pag. 567.) homo nefarius, qui sanum illud non colendi sed violandi causa appetens, pecunia grandi per legatos suos à Clodio emerat, in locum ejus est substitutus. Cunque Sacerdotes Pessinuntii antiquitus reguli quidam fuissent, (ut in loco notato Strabo indicat:) eadem lege tribunitia, non solum Dejotarus, sæpe à Senatu regali nomine dignus existimatus; sed etiam gener ipsius Brogitarus, qui id nunquam à Senatu postulaverat, sed pecunia tantum de eo per sygrapham cum Clodio pactus fuerat, Rex appellari iustus est. Dejotarus vero partem eam legis quæ congruebat cum iudicio Senatus, ut ipse Rex esset, recepit, non nummo Clodio dato: Pessinuntem vero in pristina religione servavit; maluitque generum munere Clodii, quam illud sanum antiqua sua religione carere. [*M. Cicero, de Anisipicm respons. & pro P. Sextio.*]

Idem quoque Clodius, ut Ptolemæum Cypri regem, Ptolemæi Auletæ regis Alexandri fratrem (& omnibus morum vitiis, si Velleium Paterculum audimus, illi simillimum) quod ipsum à piratis captum olim neglexisset, ulcisceretur, quum avito regali otio quietus ille perfrueretur, causa incognita ac nulla commemorata injuria, de regno ejus in provinciæ formam redigendo & de pecunia & bonis ejus omnibus publicandis legem tulit: & sub honorificentissimo ministerii titulo, Marcum Catonem à republica relegavit; lege quoque lata, ut ille, licet perinvitus, ad rem administrandam cum prætorio imperio, adjecto etiam quaestore, in Cyprium mitteretur. [*Cicero, pro P. Sextio. & pro domo sua. Liv. lib. 104. Florus, lib. 3. cap. 9. Strabo, lib. 14. pag. 684. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 45. Plutarch. in Catone minore. Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 441. Dio, lib. 38.*] de quo, in Sextiana oratione, Cicero. *Ille Cyprius miser, qui semper socius, semper amicus fuit, de quo nulla unquam suspicio durior aut ad Senatum aut ad imperatores nostros allata est, vivus (ut aiunt) est & videns, cum victu ac vestitu suo publicatus. En, cur ceteri reges stabilem esse suam fortunam arbitrentur, quum hoc illius funestis anni perditio exemplo videant, per tribunum aliquem & sexcentas operas, se fortunam spoliari & regno omni posse nudari. Unde & Ammianum Marcellinum [libro 14.] dicere non piget; avide magis (ob ararii sui angustias) hanc insulam populam Romanum invasisse, quam iuste, & Sextum Rufum, in Breviario: famosam divitiis insulam, paupertatem populi Romani & penuriam ætarii, ut occuparetur, sollicitavisse; ita ut jus ejus avarius magis quam iustus illi fuerint assecuti.*

Tigranes, regis Tigranis filius & hostis, in vinculis etiamnum iussu Pompeii apud L. Flavium, qui hoc anno Prætor fuit, detinebatur. Clodius tribunus plebis, pecunia corruptus, petit à Flavio, ut ad cœnam Tigranem adduci juberet, quo eum videret. Adductum collocavit in convivio: atque vinculis exemptum dimisit liberum; nec repetenti Pompeio reddidit. Cumque ad navem adductus, profugeret ille; tempestate delatus est Antium. Clodius tribunus illi-co Sextum Clodium misit, ut eum ad se deduceret. Flavius quoque, re cognita, ad Tigranem corripendum profectus est. Ad quartum lapidem ab Urbe pugna facta est; in qua multi ex utraque parte ceciderunt, plures tamen ex Flavii: inter quos & M. Papirius eques Romanus publicanus, familiaris Pompeio. Flavius sine comite Romam vix perfugit. Indignatos Pompeium Gabiniumque Clodius tribunus contumeliosus insectatus est: eorum assecras verberibus & vulneribus multavit, Gabinii consulis fasces confregit, facultatesque ejus sacras esse iussit. [*Cicero, pro domo sua. Ascen. Pedian. in orat. Milonianam. Plutarch. in Pompeio. & Dio, lib. 38.*]

Serapidem, & Isidem, & Harpocratem cum Cynocephalo, Capitolio prohibitos Piso & Gabinio Consules, eversis etiam aris eorum, abdicaverunt; turpium & otiosarum superstitionum vitia cohibentes. [*Tertullian. in Apologetico.*]

Ptolemæus Auletæ, Cyprium à Romanis possidere, aut amicitia eorum renuntiare, ab Ægyptiis iustus, non parebat. Et tum ob hanc causam, tum ob ingentia tributa quæ vi ab Ægyptiis exigebat, ut æs alienum dissolveret, quod in emenda Romanorum societate contraxerat, in odia eorum incurrit. Itaque quum neque persuadere eis ut quiescerent, neque vi eos adigere posset, (conductitios enim milites nullos habebat:) ex Ægypto aufugiens, Romam navigavit. [*Liv. lib. 104. Dio, lib. 39.*] ut Pompeius & Cæsar ipsum cum exercitu reducerent. [*Plutarch. in Catone minore.*] Timagenes tamen (qui sub Augusto historias scripsit: de quo Seneca, lib. 3. de Ira, cap. 23. sine causa Ptolemæum & nulla compulsam necessitate discessisse affirmat; ac Theophanis suavis, Pompeio quaestus occasionem & novorum bellorum materiam parantis, Ægyptum reliquisse. [*Idem, in Pompeio.*]

Catonem ad Cypriacam expeditionem proficiscenti Clodius tribunus neque navem, neque militem, neque ministrum attribuit, præter duos scribas, quorum fur & improbilissimus alter, alter ipsius Clodii cliens erat. Quasi autem leve munus ei Cypri negotium imposuisset, insuper Byzantinorum exules imperavit ei reducere: moliens ut in tribunatu suo abesset Cato quam diutissime. [*Idem, in Catone minore.*]

Cato per Canidium amicum, quem præmisit in Cyprium, egit cum Ptolemæo ut sine certamine cederet; offensa spe, neque inopem neque abjectum ipsum victurum: sacerdotium enim ei Veneris Paphiæ populum daturum. Interim Rhodi ipse substitit, simul & apparatus intentus & responsum operiens. [*Idem, ibid.*] Ptolemæus vero, quum quid de se decretum esset percepisset, & neque arma sumere adversus Romanos auderet, neque regno exutus vitam

sibi ferendam duceret; omni pecunia imposita navibus in altum processit, ut classe perforata suo arbitrio periret, & ut hostes præda carerent. Sed cum non sustinisset mergere aurum & argentum, futurum suæ necis præmium domum revexit, haustoque veneno vitam finit; titulo Rex insulæ, animo autem pecuniæ miserabile mancipium. [*Id. ibid. Florus. lib. 3. cap. 9. Strabo. lib. 14. pag. 684. Vellei. Patere. lib. 2. cap. 45. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 14. Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 441. Dio, lib. 39. Ammian. Marcellin. lib. 14. Sextus Rufus. in Breviario.*]

Ptolemæus Auletes Romam navigans, quum Rhodum appulisset, ibique Catonem convenire vellet, misit ad eum; sperans illum ad se venturum. Is vero Ptolemæum jussit, si ei visum esset, ad se venire. Postquam ille venit, neque obviam ei processit, neque assurrexit; sed quasi unum de vulgo salutavit, & assidere jussit. Id primum commovit illum: qui miratus est tantum in populari & exiguo ornatu supercilium & severitatem. Ubi sermonem deinde de rebus suis exorsus est, inculavit eum Cato, quod tanta relicta felicitate, tantis sese subjecisset indignitatibus, laboribus, largitionibus, & avaritiæ principum Romanorum, quos redacta in argentum Ægyptus vix esset expletura. Consulebatque ut cum classe reciperet se, & cum civibus rediret in gratiam: comitem etiam seipsum offerens & in reconciliando adiutorem. Rex, quasi ex insania & amentia ab ea oratione ad mentem reductus, veritate perspecta & Catonis prudentia, instituit illius uti consilii. Ceterum aversus iterum ab amicis, ut primum Romam appulit, atque ad fores unius accessit in magistratu positi; deslevit inconsulta sua cœpta, quod divina tanti viri fastidivisset oracula. [*Plutarch. in Catone minore.*] Romanis vero adventus ejus ex altera parte tantam postea exhibuit molestiam; ut M. Crassus (referente Cicerone in oratione pro Cœlio) de eo illud Tragedi usurpaverit: *Vinam ne in monte Pelio.*

Alexandrini, quum Ptolemæi profectionem in Italiam ignorarent, mortem oppetiisse arbitrati, filiam ejus Berenicen, quæ legitima erat, una cum seniore ejus sorore Thryphæna (quæ & Cleopatra senior) regno præferunt. [*Strabo, lib. 17. pag. 796. Dio, lib. 39. Porphyrius, in Græc. Eusebian. Scaligeri, pag. 226.*] Miseruntque Menelaum & Lamponem & Callimandrum ad Antiochum Pium (vel Asiaticum potius illius filium, quem Pompeius Syriæ regno exuerat) ut simul cum fœminis in Ægypto regnaret. Sed ille, morbo correptus, interit. [*Porphyrius. ibid. pag. 227.*]

Ambo Consules paludati in provincias exierunt, Piso in Macedoniam, Gabinius in Syriam: populo execrationibus eos prosequente. [*Cicero, pro Sextio; & in L. Pisonem.*] Quum autem Gabinius, in Syriam navigaturus, M. Antonium (qui postea Triumvir fuit) ad capeßendum militiam invitaret, abnuvit privatum sequuturum se: sed delata sibi equitum præfectura, sequutus est illum ad bellum. [*Plutarch. in Antonio.*]

T. Ampius, opera P. Clodii tribuni plebis, Ciliciam provinciam extra ordinem obtinuit. [*Cicero, pro domo sua: cum lib. 1. ad Familiar. epist. 3.*]

De rebus Gabinii in profectione, & primo adventu in Syriam ita meminit in oratione de Provinciis Consularibus M. Cicero. *Ejus iter in provinciam fuit ejusmodi, ut rex Ariobarzanes consulem vestrum ad eadem faciendam, tanquam aliquem Thracem, conduceret. Deinde adventus in Syriam primus, equitatus habuit interitum: post concisa sunt optima cohortes. Cujus amissionis equitatus & cohortium idem etiam in oratione pro Sextio refricat memoriam.*

3947

Quum magna vis pecuniæ à Ptolemæo Cypriorum rege relicta diceretur, decrevit Cato Byzantium primo proficisci. In Pamphylia sororis ejus filius M. Brutus (Julii Cæsaris postea interfector) colligendi sui ex imbecillitate gratia tunc agebat. Ei, ut quamprimum inde in Cyprum navigaret, scripsit Cato: quod Canidium in tractandis pecuniis temperatas non habiturum manus suspicaretur. Quam profectionem Brutus suscepit perinvitus: tum Canidii vetercundia, ut ignominiosè à Catone habiti; tum profus ejuscemodi actum & procurationem, utpote juvenis & literis deditus, neque liberalem censens neque se dignum. Attamen ita cutam hic intendit, ut fuerit à Catone commendatus. [*Plutarch. in Catone, & in Bruto.*]

Alexander Aristobuli filius, qui à Pompeio ex itinere fugerat, Judæam incursionibus vexabat: Hyrcano jam non valente ei resistere, & de muris Hierosolymorum reficiendis cogitante, quos Pompeius dejecerat; à quo tamen conatu Romani qui ibi erant eum cohibuerunt. Alexander vero pervagando regionem multos Judæos armavit: collectisque prospere decem millibus peditum & 1500 equitibus, munitionibus firmavit Alexandrium castellum juxta Coteas situm, & Hyrcanium, & Machæaruntem non longe à montibus Arabum. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiquit. cap. 10.*]

Adversus hunc expeditionem suscepit Syriæ præfes A. Gabinius: præmisso M. Antonio cum aliis ducibus. Hi conjuncti cum Judæis in officio manentibus, quorum duces erant Pitholæus & Malichus, assumptis etiam Antipatri auxiliis; occurrerunt Alexandro, sequente cum reliquo exercitu Gabinio. Alexander recepit se propius Hierosolyma: ubi conferto prælio, Romani occiderunt hostium circiter tria millia, neque pauciores ceperunt. Gabinius autem ubi Alexandrium castellum venit, conclusos ad pacem invitavit, veniam præteritorum pollicendo. Et cum multi hostium extra castellum stationem haberent, Romani eos adorti sunt: ubi multis cæsis egregiam operam navavit M. Antonius. [*Id. ibid.*] Qui hospitio ab Antipatro amicissime exceptus, quum Triumvir post annos 16 in Syriam venisset, erga filios illius Phasæclum & Herodem humanitatis hujus non immemorem se fuisse ostendit. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 10. & lib. 14. Antiquit. cap. 23.*]

Gabinius,

Gabinus, relicta ad Alexandrii oppugnationem parte exercitus, ipse reliquam Judæam perlustravit: & quotquot invenit urbes dirutas, ædificari mandavit. Atque hoc pacto Samaria, Azotus, Scythopolis, Antichedon, Apollonia, Jamnia, Raphia, Dora, Marissa, Gaza, atque alie non pauca instauratae sunt: quorum posthac habitatio tuta permanfit, cum ante longo tempore deserta fuissent.

His ita per regionem dispositis, ad Alexandrium reversus est Gabinus: & cum intenderetur oppugnatio, per legatos veniam petiit Alexander: offerens castella Hyrcanum & Macharuntem, & postremo Alexandrium. Quæ quidem Gabinus omnia, consilio matris Alexandri, funditus diruit; ne rursus belli alterius receptaculum forent. Mulier enim de marito & liberis, qui captivi Romam abducti fuerant, sollicita, Romanis favebat; & Gabinium omnibus obsequiis profecuta, quicquid ab eo petiit impetravit. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiquit. cap. 10.*]

Mox Gabinus, rebus dispositis, Hyrcanum Hierosolyma deduxit: curaque Templi & Sacerdotii ei demandata, cæteris Reipublicæ partibus optimates præfecit; & constitutis quinque juridicis conventibus, in totidem æquales partes totam provinciam distribuit: ita ut alii Hierosolymis, alii Gadaris (al. Doris) alii Amathunte, alii Jerichunte, alii Sepphoris jura peterent. Atque ita singulari unius dominatione Judæa liberata, aristocratice libenter regebantur. [*Id. ibid.*]

Philippus Evergetes Antiochi Grypi & Tryphænæ, filia Ptolemæi octavi Ægyptiorum regis, filius (qui ante annos 35 Syriæ rex fuerat) ab Alexandrinis ad Ægypti regnum capeffendum accersitus, à Gabinio Syriæ præside est cohibitus. [*Porphyr. in Græcis, Eusebian. Scaliger. pag. 227.*]

Ptolemæum auletam Romæ Pompeius suscepit & Senatui commendavit, ac de reductione ejus egit. [*Strabo, lib. 17. pag. 796.*] Ptolemæus vero, ut à Cornelio Lentulo Spinthere Consule, cui provincia Cilicia mandata erat, restitueretur petiit. [*Dio, lib. 39.*] ipsoque Lentulo referente, ut ab eo reduceretur, Senatusconsultum factum est. [*Cicero, lib. 1. ad famil. epist. 1. cum orat. in L. Pisonem, & pro Rabirio Postumo.*]

atque ab eodem Consule datum fuisse consilium dicebatur, ut Pompeio omnis potestas rei frumentariæ per totum imperium Romanum terra marique tribueretur: ut majore imperio ita Pompeio adstricto, ipse regi Ptolemæo mitteretur auxilio. [*Plutarch. in Pompeio.*]

Alexandrini centum viros Romam ablegaverunt, qui & contra Ptolemæi accusationes ipsos defenderent, & vicissim ipsam de illatis injuriis accusarent. Cujus legationis Dio Academicus princeps fuit. [*Strabo, lib. 17. pag. 796. Dio, lib. 39.*]

Ptolemæus, emissis in omnes partes certis hominibus, legatis insidias posuit, ac plerisque in ipso itinere interfecit: cæteros partim in ipsa urbe occidit, partim injecto terrore, aut pecuniis corruptos, eo perduxit, ne causam ejus gratia missi erant apud magistratus agerent, ullamve interemptorum mentionem facerent. [*Dio, ibid.*] Quo spectat, quod de legatis Alexandrinis contra jus fasque interfectis, in oratione de Aruspicio responsis; & quod de Alexandrinorum pulsatione Puteolana, in oratione pro Cælio, habet Cicero.

Hæc res in tantum rumoribus vulgo jaclabatur, ut Senatus vehementer indignaretur, eos singulatim movente Marco Favonio: quod & multi sociorum legati Romam missi (quorum unum Theodosium, legatum ad Senatum à civitate libera missum, P. Clodii & Hermachii Chii opera Cicero de Aruspicio responsis sic percussum commemorat) per vim vita spoliati essent; & quod magnus eo tempore Romanorum esset numerus, qui muneribus se corrumpi siverent. Itaque principem legationis Dionem ad se vocaverunt; ut ab eo de veritate rei fierent certiores. Sed adhuc tantum pecunia poterat Ptolemæus, ut neque Dio in senatum venerit, neque ulla de cæde interemptorum mentio, quamdiu ipse Romæ fuit, fieret. [*Dio, ut supra.*]

Tandem vero Dio quoque ipse, homo doctissimus, qui tum apud L. Lucecium (hominem item eruditissimum: à quo, in lib. 5. ad familiar. epist. 12. petit Cicero, ut res à se in Consulatu gestas litteris mandet) qui fuerat ei cognitus Alexandriæ, habitabat, per insidias est necatus. Cujus cædis neque P. Ascitius, qui ut ejus conscius accusatus est, neque Ptolemæus ulla pœnas dedit. Judicio enim liberatus est Ascitius: Regem vero domi suæ accipiebat Pompeius, & enixe juvabat. Et licet multi, quod se muneribus corrumpi passi essent, insequenti tempore in judicium essent pertracti; pauci tamen convicti sunt: quod quum essent complures eidem crimini obnoxii, unusquisque sibi metuens alteri auxilium ferebat. Ea tum mortales pecuniæ studio perpetrabant. [*Cicero, in orat. pro Cælio, Dio, lib. 39.*]

M. Cato, reconciliatis exulibus cum cæteris civibus compositoque concordia Byzantio, in Cyprum navigavit: quem haud gravatim Cyprii receperunt, pro servis se jam deinceps amicos sociosque populi Romani futuros sperantes. Amplum vero & regium in poculis, mensis, gemmis, purpura, invenit ibi Cato apparatus: quem cum distrahendum & redigendum in argentum curavisset; paulo minus septem millia argenti talentum inde coegit. [*Plutarch. in Caton. minore, & Bruto, Strabo, sin. lib. 14. Dio, lib. 39.*]

Hic vero curiosè omnia quum vellet ille persequi, omniaque ad summum intendere pretium, atque ipse interesse omnibus & adhibere extremum calculum, ne consuetudini quidem fori credidit; verum simul omnes suspectabat apparitores, præcones, sectores, amicos. Ipse

denique

denique cum licitantibus colloquebatur seorsim, & propellebat singulos, atque ea ratione ple-
taque promercalia addidit. Quare tum multos amicos quasi diffidens eis offendit, tum inti-
mum omnium Munatium ad offensionem lacesivit prope implacabilem. Et Julio Cæsari Anti-
catonem postea scribens materiam dedit criminandi locus hic amarissimum. Munatius enim
hic (cui Rufi cognomen tribuit Valerius, lib. 4. cap. 3.) de Catone & expeditione ejus
Cypriaca commentarium edidit; quem potissimum est Thraseas secutus. In quo tamen com-
mentario, non ex Catonis dissidentia extitisse scribit Munatius istam similitudinem: sed quod,
cum serius ipse in Cyprum venisset, Cato eum neglexit, & Canidium, qui initio adfuerat fi-
demque & abstinentiam suam ei probaverat, ipsi prætulit. [*Plutarch. in Catone.*]

Extremo Consulatus sui mense (in Septembrem Julianum tunc incidente) quando novi tri-
buni plebis magistratum inierunt, P. Cornelium Lentulum Spintherem iter in Ciliciam pro-
vinciam suam paravisse, & Ptolemæum Auletam Roma discessisse, locus ille ex lib. 22. Annal.
Fenestellæ à Nonio Marcello citatus ostendit. *Vi magistratum inierunt Tribuni, C. Cato tur-
bulentus adolescens & audax, nec imparatus ad dicendum, concionibus assiduis invidiam &
Ptolemæo simul, qui jam profectus ex Vrbe erat, & P. Lentulo Consuli, privati jam iter,
concitare secundo quidem populi rumore cepit.* A Cicerone vero causa Ptolemæi defensa est;
ut & ipse in oratione pro Cælio subindicat, & Fortunatianus apertius confirmat, orationem
ejus de rege Ptolemæo nominatim citans.

3948

Initio Consulatus L. Marcii Philippi & Cn. Lentuli Marcellini, statua Jovis in Albano
monte cælitus tacta, restitutioni Ptolemæi aliquantum moræ injecit. Quam enim Sibyllini
libri consulenterur: Regem Ægypti *dolois consiliis* (ut apud Ciceronem est, in orat. pro Ra-
birio Postumo) Romam venturum, Sibylla prædixisse dicebatur; & de ejus susceptione, in
hanc sententiam (ut habet Dio) pronuntiasse. *Si rex Ægypti auxilium alicuius indigens ve-
nerit, ante iram ei ne denegaveritis, nullis autem copiis eum adjuveritis: sin scens feceritis,
labores & pericula habebitis.* Quod oraculum in populum evulgatum est, C. Catonis tribuni
plebis opera, non enim licebat Sibyllinum ullum caumen populo enuntiare, nisi id Senatus de-
crevisset: quantoque minus id licere videbatur, tanto plebs ægrius rem ferebat. Veritus itaque
Cato ne sententia oraculi supprimeretur; eam Latine reddidit Pontifices ille plebi exponere
coegit, priusquam Senatus quicquam ea de re statueret. [*Dio, lib. 39.*] Hæc tamen opinio
populi Romani fuit, à Lentuli Spintheris (Ciliciæ Proconsulis) obrectatoribus nomen in-
ductum fictæ religionis fuisse: neque tam ut illum impedirent, quam ut nequis propter exer-
citus cupiditatem (quem inter alios Pompeius maxime ambiebat) Alexandriam vellet ire.
[*Cicero, lib. 1. ad familiar. epist. 4.*]

Ammonius Ptolemæi legatus, reductionem regis per Spintherem aperte pecunia oppugna-
bat. Pauci illi qui Regis causæ bene volebant, omnes rem ad Pompeium deferri volebant.
Senatus religionis calumniam, non religione sed malevolentia & illius regis largitionis invidi-
a, comprobabat. [*Id. ibid. epist. 1.*] Et, quasi rei religionis obfisti jam non posset, factum
est Senatusconsultum, cum multitudine Regem reduci, periculosum Reipublicæ videri. [*Id.
ibid. epist. 1. & lib. 2. ad Quint. frat. epist. 2. cum Appiano, in Syriac. pag. 120. & Parthie,
pag. 134.*]

Ptolemæus, oraculo intellecto, pro Spinthere dari Pompeium sibi ducem petiit: inventique
libelli sunt per forum & in Curia disseminati, quibus id significabatur. Unde Regis hac de re
litteris ab Aulo Plautio tribuno plebis publice recitatis, collega ejus Caninius) apud Plutar-
chum *Canidius* perperam dictus) legem tulit, ut sine exercitu Pompeius duobus licitoribus
comitatus Regem cum Alexandrinis in gratiam reduceret. Quæ lex licet Pompeio displicere
non videretur, ne hæc ipsa tamen res eum adhuc majorem efficeret, à Senatoribus sub præ-
textu partim mandatae annonæ partim salutis ipsius (uti metuere præ se ferebant) explosa ea
est. [*Plutarch. in Pompeio. Dio, lib. 39.*]

In Senatu autem hac de re variæ fuerunt sententiæ: Bibulus, ut à tribus legatis, ex iis qui
privati essent; Crassus, ut à tribus legatis, sive privatis, sive in imperio constitutis: Volca-
tius, Lupo tribuno plebis referente, (cum quo Afranius, Libo, Hypsæus, & Pompeii fa-
miliares omnes concurrabant) ut à Pompeio; Hortensius, Lucullus & Cicero, ut à Lentulo
Spinthere, Ptolemæus sine exercitu reduceretur, censuerunt. Servilius vero reduci eum omni-
no negavit oportere. [*Cicero, lib. 1. ad familiar. epist. 1. & 2.*]

Mense Febuario (sive Novembri Juliano) C. Cato tribunus plebis legem promulgavit de
imperio Lentuli abrogando; quod filio ejus vestitum mutandi occasionem dedit: ut in lib. 2.
ad Quintum fratrem epist. 3. M. Cicero memorat. quod de Ptolemæi in regnum reducendi im-
perio, ex Senatusconsulto in Consulatu ipsi concessio, intelligendum. Ciliciæ enim procon-
sulatum, Cypri etiam (M. Catone inde discedente, tributaria facta, ut in libro 14. Ammianus
Marcellinus, & in prætorica provinciam à Romanis redacta, ut in fine libri 14. Strabo indi-
cat) adjectione auctum, ex Ciceronis ad eum scriptis epistolis (lib. 1. ad familiar. epist. 7. &
sequentibus) post legis hujus promulgationem retinuisse ipsum constat.

Ptolemæus, cum neque per Pompeium (quod maxime cupiebat) neque per Lentulum re-
duci se in regnum posse videret, de reditu jam desperans, Ephesum profectus in Dianæ tem-
plo commoratus est. [*Dio, lib. 39.*]

Aristobulus, cum filio Antigono, Roma elapsus in Judæam reversus est: ubi magna iterum

Judæorum

Judeorum manu conflata, partim mutationis cupidorum partim quibus olim dilectus erat, Alexandrium tecens dirutum denuo munire conatus est. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiquit. cap. 11.*]

Adversus eum hac molientem praeses Syriae Gabinus milites misit, ducibus Sisenna (filio Antonio & Servilio; qui Alexandrium occupari non sinerent; & darent operam ut ipsum comprehenderent. Ad Aristobulum vero & alii multi Judaeorum propter nominis celebritatem confluerunt, & Pitholaus Hierosolymorum praefectus cum mille armatis transfugit. Cumque in eo confluxu multi fuissent non satis armis instructi; Aristobulus, iis ut inutilibus dimissis, assumptisque armatorum octo tantum millibus (inter quos Pitholaus erat cum suis) Macharunte contendit. Eos secuti sunt Romani: habitoque conflictu, aliquamdiu pars Aristobuli fortiter dimicando perseveravit, donec quinque virorum millibus desideratis terga vertere coacta est. Prope vero ad duo millia in quendam tumulum confugerunt: unde dilapsi, ut quisque potuit, salutem sibi quaesiverunt. Caeteri mille cum Aristobulo, perrupta Romanorum acie, Macharunte perfrigerunt, castrumque munire coeperunt. Sed non ultra biduum oppugnationem sustinere valens Aristobulus multis acceptis vulneribus captivus, cum Antigono filio, ad Gabinium adductus est. [*Id. ibid.*]

Plutarchus in Antonio rem gestam ita amplificat; victoriam totam Antonio acceptam referens. Adversus Aristobulum, qui Judaeos ad rebellandum sollicitaverat, missus, amplissima arcis muros primus transcendit, praesidiisque illum omnibus exiit reliquis. Inde signis collatis ingentes copias ejus parva manu fudit, paucisque dempsit, occidione eas occidit. Ipse una cum filio Aristobulus captus est. Dio, lib. 39. non ita recte, ipsum Gabinium in Palaestinam profectum, Aristobulum (qui Roma profugus, tumultus aliquos ciebat) comprehendisse & Pompeio misisse scribit; imperatoque Judaeis stipendio, inde in Aegyptum; ad reducendum Ptolemaeum profectum esse.

Tyrannio, in aedibus M. Ciceronis docens, Bibliothecam illius pulcherrime disposuit; Dionysio & Menophilo, librariis ab Arico missis, usus administris. [*Cicero. lib. 2. ad Quint. frat. epist. 4. & lib. 4. ad Attic. epist. 4. & 8.*] Tyrannio videlicet Amisenus; qui (ante annos 14) a Lucullo captus, & Romae clarus ac dives factus, librorum ultra 30 millia sibi comparavit. [*Suid. in voc. Τυραννιον.*] qui ex Syllana bibliotheca libros Aristotelis describendos curavit: a quo Andronicum Rhodium exemplaria ferunt accepisse, easque quas habemus Aristotelis tabulas evulgasse. [*Strabo, lib. 13. pag. 608. & Plutarch. in Sylla.*]

In Cypriaco negotio administrando, abstinentiae & continentiae M. Catonis testes producit Valerius, [*lib. 4. cap. 3.*] Epirum, Achaiam, Cycladas insulas, maritimam partem Asiae, provinciam Cyprum, unde quum pecunia deportanda ministerium sustineret, tam aversum animum ab omni venere quam a lucro habuit; in maxima utriusque intemperantia versatus materia, nam & regiae divitiis potestate ipsius continebantur; & fertilissimae deliciarum totius Graeciae urbis necessaria totius navigationis diverticula erant. Atque id M. Catonem, Cypriacae expeditionis fidus comes, scriptis suis significat.

Longam navigationem veritus Cato, multa vasa paravit; quorum singula bina talenta & 500 drachmas capiebant. Singulis longum alligavit funiculum, ejus capiti corticem suberis praegrandem annexit; ut, si fractum esset navigium, alligatus ab imo locum communstraret. Atque argentum quidem omne, paucis excepto, prosperè transvectum est. At rationes omnium quae procuraverat habebat in duobus codicibus diligenter descriptas: quorum alterum libertus ejus Philargyrus ferens, quum ex Cenchreis solvisset, demerso navigio una cum sarcinis amisit; alterum ipse Corcyram usque servaverat, verum quum in foro tetendisset, nautae autem crebras pyras ob gelu nocte incendissent; inflammatis tentoriis simul codex est desideratus. Quamvis vero inimicos quidem & calumniatores reddituri erant procuratores praesentes regii elingues: pupugit tamen res Catonem; qui non ad suam probandam fidem confecerat rationes, sed sedulitatis praebere aliis exemplum gestiebat. [*Plutarch. in Catone minore.*]

Ita Cyprias ille opes, velut hostiles exuvias classi impositas, Liburnis per Tiberinum ostium maxima cum diligentia in Urbem deportavit. [*Florus, lib. 3. cap. 9. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 45. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 2. Ammian. Marcellin. lib. 14.*] quam rem latius ararium populi Romani quam ullum triumphum implevisse, affirmat Florus. [*ut supr.*]

Catonis adventu Romae nuntiato, illico omnes magistratus & sacerdotes, una cum Consulibus (quorum alter, L. Marcus Philippus, Marciae uxoris Catonis pater fuit) universo Senatu & frequenti populo obviam ei ad flumen prodierunt; & ripas utrinque compleverunt: nihilque a triumphi specie & splendore discessit ejus subvectio. Cujus tamen in eo notata est insolentia, quod ad Consules & Praetores effulos obviam non descenderit, neque cursum inhibuerit, sed hexeti regia ripam praevectus non ante egressus fuerit quam ad eum locum classe fuerit navali invectus, ubi erat exponenda pecunia. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 45. Plutarch. in Catone minore.*] Nave nihilominus egredienti Consules & caeteri magistratus, & universus Senatus populisque Romanus officii gratia praesto fuit: non quod magnum pondus auri & argenti, sed quod M. Catonem classis illa incolumem advexerat, latatus. [*Valer. Maxim. lib. 8. cap. ult.*]

Translatae per forum pecuniae, sperata longe majoris, cepit populum admiratio. [*Plutarch.*

1. Vsser. Annal. p. post.

4658 56

Et quia multis mancipiis pecuniisque ex facultatibus regni collectis, Cato nulli in se repetundarum accusationi locum dederat, sed ab omni crimine liber cuncta Romanis tradiderat; tandem rei bene gestæ non minorem, quam si victor è bello rediisset, honorem adeptus fuit. Quod enim complures muneribus se corrumpi paterentur, id effecerat, ut pecunias despicerent quam hostes superare rarior virtus haberetur. [Dio, lib. 39.]

Unum ex Cypria hac legatione philosophum deportavisse Catonem, refert Plinius. [lib. 7. cap. 30.] Niciæ regio procuratori, de ejus fide & diligentia testatus, Cato libertatem à Senatu obtinuit. [Plutarch. in Catone.] Clodius servos ex Cypro adfectos, Clodius nominare intendit, quod ipse Catonem eo amandasset: sed quia Cato obstabat, non obtinuit. Igitur eis Cypriorum cognomen datum est, nam ne Porcius quidem eos nominari, quod nonnulli instituerant, Cato passus est. [Dio, lib. 39.]

Clodius Catoni, quod sibi se opposuisset, succensens, administrationem ejus calumniis impetit, rationesque cum actorum suorum postulavit: non quod putaret se cum alicujus injusti facti posse arguere; sed quia naufragio commentarii Catonis fere omnes perierant, id pro se nonnihil facturum Clodius arbitratur. Adjuvit in hoc etiam negotio Cæsar Clodium, quam absens: & (ut quidam referunt) accusationes ei contra Catonem per litteras misit. [Dio, ibid.] Cato vero tantum prædicavit se ex Cypro argenti Republicæ coegisse, quum ne unum quidem equum vel militem ipse accepisset, quantum ex tot bellis & triumphis concussio orbe terræ non retulisset Pompeius. [Plutarch. in Catone minore.]

M. Ciceroni, nihil eorum quæ Clodius in tribunatu gessisset ratum habendum esse in Senatu contententi, M. Cato se opposuit: non in gratiam Clodii, sed quod inter illius acta rescindenda quoque esset ipse in Cypro procuratio, ut ex illegitimi rogatione tribuni missi non legitime. [Plutarch. ibid. & in Cicerone.]

Phraati II. à filiis per scelus sublato Orodes in Parthorum regno successit: fratre suo Mithridate ex Media, cui imperabat, ejecto. Ita in lib. 39. Dio. Verum filius de regno contententibus, Orodes ipse primum, deinde Mithridates in exilium pulsus fuisse videtur. Orodem vero ab exilio reduxit Surenas, vir opibus, genere atque autoritate inter Parthos post regem secundus; cui prærogativa erat gentilitia, ut novo regi Parthorum primus diadema imponeret. Hic enim Seleuciam magnam in Orodis potestatem redegit; ante alios ascensibus, profligatisque sua manu propugnatoribus. Et quum nondum trigessimum annum exegisset illo tempore, summam tamen consilii & prudentiæ existimationem est consecutus. Hæc enim de eo referunt, Plutarchus in Crasso, & Appianus in Parthicis [pag. 140, 141.] Qui idem Appianus tamen, tum in Parthicis, [pag. 134.] tum in Syriacis, [pag. 110.] alia vice Mithridatem à fratre Orode regno Parthico pulsus fuisse agnoscit. Quamquam Mithridatem propter crudelitatem regno à senatu Parthico pulsus fuisse, & fratrem ejus Orodem regnum vacans occupavisse, in lib. 42. cap. 4. Justinus significet, licet ibi Mithridatem hunc cum Mithridate Parthorum rege, cui res gestæ Magni cognomen dederit, eundem perperam faciat: quum inter Magnum illum & hujus fratrem Orodem, *variam complurium regum in Parthis successionem* extitisse, vel ex ipso Prologo libri 42 Trogi Pompeii (cujus epitomen Justinus nobis dedit) satis appareat.

Regno, sive à senatu Parthico, sive à fratre Orode pulsus Mithridates, ad Gabinium Syriæ Proconsulem, expeditionem in Arabes tum parantem, venit: eumque permovit, ut omnibus Arabibus contra Parthos duceret, ipsumque in regno recuperando adjuvaret. [Appian. in Syriacis, pag. 110. & Parthicis, pag. 134. Dio, lib. 39.]

Idibus Maiis (in Februarium Julianum incurrentibus) lectis in senatu frequenti litteris A. Gabinii de rebello cum maximis Syriæ gentibus ac tyrannis (quo nomine, Judææ, Commagenæ, Chalcidis, Emesæ, Thraconitidis, Batanææ, & Abilenæ principes appellari solebant) bene gesta fides non est habita; & supplicatio, quam eo nomine in templis Romæ faciendam petiit, denegata. [Cicero, lib. 2. ad Quint. frat. epist. 7. orat. de provinciis Consularibus. & in L. Pisonem.]

Quum Gabinus Aristobulum regem cum filiis Romam misisset: illum quidem Senatus in vinculis ibi detinuit, filios autem in Judæam mox remisit; quod ex Gabinii litteris cognovisset, matri eorum pro traditione castellorum promissum illud fuisse. Ita Josephus lib. 1. Belli cap. 6. & lib. 14. Antiqu. cap. 11. ubi regnum simul & Pontificatum per annos tres & menses sex obtinuisse Aristobulum addit: quod Arabicus historiæ Judææ collector (ad calcem Bibliorum Παύλου, 2077. Parisiensium editus) capitulo 40. de prioris principatus spatio accipit; *donec captivus adductus est primâ vice*: quum de priore illo & posteriore hoc, simul sumpto, intelligendum potius fuisse videatur. ut ante priorem quidem captivitatem annos tres & menses totidem (ut in lib. 20. Antiqu. cap. 8. disertè Josephus confirmat) post reditum vero ex urbe Romana, & ante secundam captivitatem tres alios menses in regno ille exegerit.

M. Cicero, oratione de Provinciis Consularibus in Senatu habita, ut L. Pifone & A. Gabinio (quibus Consulibus ipse in exilium pulsus fuerat) revocatis, eorum provinciæ, Macedonia & Syria, futuris Consulibus decernerentur, suavit: ista, inter alia, Gabinio objiciens. *In Syria, imperatore illo, nihil aliud actum est, nisi pactiones pecuniarum cum tyrannis, decisiones, dirptiones, latrocinia, cedes; cum populi Romani imperator, instructo exercitu, dexteram tendens, non ad laudem milites hortaretur, sed omnia sibi & empta & emenda esse clamaret. Jam verò publicanos miseros tradidit in servitutem Judæis & Syris, nationibus natis servituti. Si autem ab initio, & in eo perseveravis, jus publicano non dicere, pactiones sine ulla injuria factas rescidit,*

custodi ad

custodias sustulit, vectigales multos ac stipendarios liberavit: quo in opido ipse esset aut quomodo veniret, ibi publicanum aut publicanum servum esse venit.

Gabinus, quum multis maleficiis Syriam afflixisset, adeoque plus damni quam predones, qui tum maxime vigeant, dedisset provinciam; omnem questum quem inde ceperat pro minimo ducens, ad expeditionem in Parthos faciendam, quod prædites essent, animum adjecit, atque ad eam se paravit. (*Dio, lib. 39.*)

Gabinii amicus Archelaus fuit Comanorum in Ponto à Pompeio Pontifex constitutus (ut supra, ad annum Mundi 3940. est dictum) Is cum Gabinio tunc degens, se ei socium in bello Parthico, quod ille parabat, futurum speravit: sed id Senatus non permisit. (*Strabo, lib. 12. pag. 558. & lib. 17. pag. 796.*)

Quum Gabinus, adversus Parthos ducto exercitu, Euphratem trajecisset; Ptolemæus Auletes cum literis Pompeii advenit; magnamque pecuniam tum Gabinio, tum exercitui se, partim illico partim postquam restitutus esset, daturum pollicitus est. Decem millium talentum mercedem Gabinio ab illo fuisse oblatam, non solum Plutarchus, sed etiam Cicero confirmat, in oratione pro Rabirio Postumo: ubi & bis millies atque quadringentis festeritum eam summam æstimat. Plerique duces refragati sunt; & Gabinus bellum hoc dubitavit suscipere, quamvis vehementer decem illis millibus talentum mancipatus. Antonius vero rerum avidus magnificarum, & Ptolemæo cupiens gratificari roganti, præsto ei fuit ad inducendum atque incendendum ad suscipiendum hoc bellum Gabinium. Et tamen si lex veteret, ut neque præfides provinciarum finibus excederent, neque arbitrio suo bella susciperent: atque etiam populus, Sibyllinorum carminum religione inductus, ne Ptolemæus reduceretur interdixisset: Gabinus tamen quanto magis id ventum sciebat, tanto majorem inde questum fecit; Parthicoque negotio omisso, in Alexandrinos expeditionem suscepit. (*Ioseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiqu. cap. 11. Plutarch. in Antonio. Appian. in Syriac. pag. 120. & Parthic pag. 134. Dio, lib. 39.*)

Regnum Aegyptiorum obrinebat ea tempestate Berenice, Aulete filia: quæ ex Syria accersito quodam Seleuco, qui se à Syriacorum regum stirpe ferebat, eum & maritum appellavit & regni bellicque consortem fecit. Hic turpissimum sordium homo, ut eum in *Vespasiano* describit Suetonius, capite 19. Ptolemæus Cocces & Cybisætes & Napsimæus, sive *Subditius* per contemptum cognominatus, aureum alveum, in quo Alexandri Magni corpus Alexandria conditum jacebat, rapuit: sed nullam è præda utilitatem percepit. Regina enim, ubi nullius pretii hominem vidit, intra paucos dies eum strangulavit; eam ejus sordes, illiberalitatemque pati non posset. Et cum ei jam quaereretur maritus regio sanguine natus; Archelaus ille Comanorum Pontifex in Syria tum degens, & filium Mithridatis Eupatoris (sub quo pater ipsius Archelaus contra Syllam & Romanos bellum gesserat) se esse simulans, per amicos quosdam ad reginam deductus est: à qua, ut vir rebus gerendis aptus, eisdem quibus Seleucus conditionibus receptus, sex menses simul cum ea regno potitus est. (*Strabo, lib. 17. pag. 794. & 796. & lib. 12. pag. 558. Dio, lib. 39.*)

C. Clodius, P. Clodii frater, ex Prætura (quam hoc anno eum gessisse, in libro 39. Dio indicat) Asiæ provinciam obtinuit. (*Cicero, ad Attic. lib. 4. Epistol. 14.*) Cujus in ea Questor C. Scribonius Curio fuit: ad quem Ciceronis, in libro secundo ad Familiares, scriptæ epistolæ extant.

Novis Consulibus, lege à C. Trebonio tribuno plebis lata, ad quinquennium provinciæ decretæ sunt; Cn. Pompeio Hispania & Africa, M. Licinio Crasso Syria cum vicinis regionibus: potestate utriusque data, ut sumerent sibi quantum vellent militem ex civibus & sociis, bellumque & pacem cum quibus ipsis videretur contraherent. (*Liv. lib. 105. Plutarch. in Crasso, Pompeio, & Catone minore. Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 437. 438. Dio, lib. 39.*)

Crassus, mox ut sortitus est provinciam suam, gaudium suum dissimulare non potuit; nihil unquam sibi accidisse felicius existimans. Apud familiares autem multa vana effundebat & juvenilia præter ætatem ac ingenium: non de Syria tantum & Parthia victoriam sibi prædestinans, sed usque ad Bactros & Indos Orientalemque Oceanum spes suas vanas proferens. Et quamvis in lege, quæ de imperio ejus lata erat, bellum Parthicum non fuerat adscriptum; sciebant tamen omnes Crassum in eam prædam inhiare; & Cæsar ex Gallia scribens, laudabat ejus propositum, & ut pergeret hortabatur. (*Plutarch. in Crasso.*)

A. Gabinus, relicto in Syria filio Sifenna admodum parvo natu cum perpaucis militibus, atque ita provincia cui præfectus fuerat predonum injuriis magis exposita, per Palestinam in Egyptum profectus est. (*Dio, lib. 39.*) contra Archelaum, quem sibi regem asciverant Egyptii. (*Liv. lib. 105.*) In qua expeditione Hyrcano & Antipatro amicis usus est ad omnia quæ militiæ necessitas exigebat. Nam & pecunia & armis & frumento & auxiliis Antipater eum adjuvit. (*Ioseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiq. cap. 11.*)

Quum iter per altum & sitiens sabulum esset faciendum circa eluviem & Sirbonidis paludes, quas Typhonis exhalationes vocant Egyptii; missus cum equitatu M. Antonius (quem tum juvenem præfectum equitum Gabinii fuisse, in lib. de Bell. civil. pag. 676. notat Appianus) non modo angustias occupavit, sed Pelusium quoque cepit, amplam urbem: (*Plutarch. in Antonio*) Antipatri consilio Judæis, qui Pelusium accolebant ceu custodes Egypti aditus, in societatem pertractis. (*Ioseph. ut supr.*)

Ita in potestatem redacto Pelusii præsidio, simul iter præstitit Antonius exercitui securum, & spem imperatori victoriæ firmavit. Ptolemæus vero, simulatque Pelusium inivit, ira & odio inflammatus Ægyptios trucidare instituit: sed intercedens Antonius, id prohibuit. [Plutarch. in Antonio.]

Pelusio duplici acie instructa, progressus Gabinus, eadem die Ægyptios occurrentes fudit. [Dio, lib. 39.]

Cicero, Romæ oratione habita, Commageno regi ignobili non modo Zeugma opidulum in Euphrate positum extorsit, sed etiam multa in eum dicens, togam ejus prætextam, quam erat adeptus Cæsare Consule, magno hominum risui exposuit. [Cicero, lib. 2. ad Quinium frat. epist. 11.]

Idibus Februariis (in Novembrem Julianum incurrentibus) Tyriis est senatus datus: frequentes contra Syriaci publicani. Vehementer vexatus est Gabinus: exagitati tamen à Domitio publicani, quod cum essent cum equis profecuti. [Id. ibid. epist. 12.]

Circa IV. kalendas Maias, (in Februariatum Julianum incidentes) Puteolis magnum fuisse rumorem, Ptolemæum esse in regno, scribit Cicero. [ad Attic. lib. 4. epist. 9.] Et in Ægypto quidem ille tum fuit; & adversarium Archelaum, opinionem citius occurrentem, ceperat Gabinus ut jam ab eo nihil negotii restaret. Sed veritus Gabinus ne, quasi nulla magna re gesta, minus pecuniæ quam convenerat à Ptolemæo acciperet; ad hæc sperans, propterea quod acris ac magni nominis Archelaus haberetur, majorem sibi pecuniæ summam futuram: insuper ab ipso Archelao magna vi nummorum accepta, hominem, quasi is aufugisset, dimisit. [Dio, lib. 39.]

M. Antonius postea in præliis & certaminibus, quæ magna & crebra commissa fuerunt, multa fortitudinis & consilii imperatorii facta edidit: liquidissimè autem, quum circumdedit & circumvenit à tergo hostes, indeque victoriam in frontem incurrentibus paravit. Et horum causa eximiis donis honoratus est. [Plutarch. in Antonio.]

Populus Ægyptius, ductu Archelai adversus A. Gabinium mœnibus urbis egressus, quum castra vallo atque fossa cingere juberetur, universus succlamavit, ut id opus publica pecunia faciendum locaretur. Quapropter deliciis tam enerves animi spiritum Romani exercitus sustinere non potuerunt. [Valer. Maxim. lib. 9. cap. 1.] Inde rursus & in flumine navibus, & terrestri pugna victoriam Gabinus obtinuit. Nam Alexandrinis quidem ad audienda omnia satis est animorum, naturaque sunt ad effugiendum lingua quidvis quod eis ad animum acciderit maximè præcipites ac temerarii: & iidem ad bellum ejusque labores omnium ineptissimi: quamquam in seditionibus (quæ apud eos & frequentissimæ & maximæ eveniunt) ad cædes subinde deveniant, in iisque perire bonum quoddam in primis expetendum existunt. [Dio, lib. 39.]

Iis igitur victis Gabinus, occisoque præter alios in pugna Archelao, è vestigio omni Ægypto potitus est, eamque Ptolemæo reddidit. [Dio, ibid. Liv. lib. 105. Strabo, lib. 12. pag. 558. & lib. 17. pag. 796.] Quam totam causam ita perstringit Cicero, in oratione contra Pisonem, de furore Gabini agens. *Effusa jam maxima præda, quam ex fortunis publicanorum, ex agris urbibusque sociorum exhausserat, cum partem ejus præda profunda libidines devorassent, partem nova quadam & inaudita luxuries, partem etiam in illis locis ubi omnia diripuit emptiones, partem permutationes ad hunc Tusculani montem extruendum: cum illa ejus intermissa intolerabilis edificatio confitisset; seipsum fasces suos, exercitum populi Romani, numen interdictumque deorum immortalium, responsa Sacerdotum, auctoritatem Senatus, iussa populi, nomen ac dignitatem imperii, regi Ægyptio vendidit. Cum fines provincia tantos haberet, quantos voluerat, quantos optaverat, quantos pretio mei capitis emerat, his se tenere non potuit. Exercitum eduxit ex Syria, qui licuit extra provinciam? Tribuit se mercenarium comitem regi Alexandrino: quid hoc turpius? In Ægyptum venit: signa contulit cum Alexandrinis: quando hoc bellum aut hic ordo (Senatorius) aut populus susceperat? Cepit Alexandriam: quid aliud expectamus à furore ejus, nisi ut ad Senatum tantis de rebus gestis litteras mitat? Nullas tamen eum misisse, notavit Dio; ne ipse suorum facinorum delator existeret.*

Interfecti Archelai corpus requisitum M. Antonius (cui cum illo familiaritas & jus hospitii intercesserat) regio cultu funeravit. Unde magnam is sui memoriam Alexandrinis reliquit. [Plutarch. in Antonio.] In Ponto vero Comanorum sacerdotium Archelai filius post patrem accepit. [Strabo lib. 12. pag. 558.]

Gabinus ex suo exercitu milites præsidii causa Alexandriæ apud regem Ptolemæum reliquit: qui in consuetudinem Alexandrinæ vitæ atque licentiæ venerunt, & nomen disciplinamque populi Romani dederunt, uxoresque duxerunt; ex quibus plerique liberos habebant. [Cæsar. Comment. Bell. civil. lib. 3.] ad quos spectant illa Lucani, libro 10.

— pars maxima turba

Plebis erat Latia: sed tanta oblivio mentes

Cepit, in externos corrupto milite mores,

Ut duce sub famulo iussuque satellitis irent,

Quos erat indignum Phario parere tyranno.

Ptolemæus regno restitutus filiam suam Berenicen reginam, è medio sustulit. [Strabo, libro 17. pag. 796. Dio, libro 39. Porphyry in Græc. Euseb. Scalig. pag. 226.] Idemque

reliquorum

reliquorum primatum locupletiores, ut qui plurima pecunia opus haberet, interemit
[*Dio, ut supr.*]

C. Rabirius Postumus eques Romanus, qui Ptolemæo & regnanti absens, & Romam ad-
ventanti indeque postea discedenti presens pecuniam non suam soldam, sed etiam amicorum
temerè crediderat, ut eam recuperaret, Roma toga cum Græco pallio Alexandria mutata,
curationem & quasi dispensationem regiam suscipere coactus est; *Diacetes* regius ab Aulæta
constitutus. Custodiam tamen regiam postea ille pertulit, vidit in vinculis familiares suos,
mors ob oculos sæpe versata est; nudusque atque egens ad extremum fugit è regno. [*Cicero pro
C. Rabirio.*]

Dum in Ægypto morabatur Gabinius, Alexander Aristobuli filius, denuo in vaso per vim
principatu, multos Judæorum ad defectionem reduxit; collectoque magno exercitu, regio-
nem obeundo, interfecit Romanos quotquot adipisci potuit, reliquos in montem Garizim
compulsos obsedit. Reversus vero Gabinius, Antipatrum propter notam viri prudentiam
præmisit ad tumultuatores; qui multos illorum reduxit ad officium. Sed Alexander, 30. Ju-
dæorum millia secum habens, ausus est occurrere Gabinio; & collatis signis decernere ad
montem Itabyrium: quo prælio desiderata sunt ex acie Judaica decem millia. Tum Gabinius,
urbis Hierosolymitanæ rebus ex Antipatri sententia constitutis, contra Nabatæos profectus,
hos quoque profligavit uno prælio. [*Ioseph. lib. 14. cap. 11.*]

Mithridates rex (Phraatis II. filius) à Gabinio derelictus, non quidem Arabum ope re-
gnum Parthicum, recuperavit, ut ex prava interpretatione verborum Appiani, in Syriacis
pag. 120. vulgò est creditum) sed Babylonem potius se recepit; ut ex Justino colligitur. Quam-
cum frater ejus Orodes diu obsedisset, & fame coactos opidanos in deditonem tandem com-
pulsisset: Mithridates, fiducia cognationis, ultro se in potestatem ejus tradidit. Sed Orodes
plus hostem quàm fratrem cogitans, in conspectu suo trucidari eum jussit. [*Justin. libro 42.
capite 4.*]

Gabinius nobiles Parthos, Mithridatem & Orfanem, qui ad ipsum profugerant, clam di-
misit; sparso inter milites tumore, quod aufugissent. [*Ioseph. lib. 1. Belli. cap. 6. & lib. 14.
Antiqu. cap. 11.*]

Quum Syri plurimum de Gabinio quererentur, & aliis de causis, & quòd ob absentiam
ejus a prædonibus infestati vehementer essent; quum item crebrè accederent publicanorum
querelæ, qui quòd per eos impediti vectigalia exigere nequissent, magnum es alienum con-
flaverant: irati Romani, sententias concipiebant, parati Gabinium condemnare. Ciceroque
cum aliis vehementer Gabinium accusavit, tum consilium quoque dedit, ut denuo Sibyllina
carmina legerentur: persuadens sibi pœnam aliquam adscriptam, ubi violata fuissent. Sed
Consulum alter Pompeius Gabinio ultro studebat, alter Crassus, simul ut collegæ rem gratam
faceret, simul etiam ob acceptas quas Gabinius miserat pecunias. Quare uterque apertè
eum defendens, nihil decerni patiebantur: inter alia Ciceroni quoque exilium exprobrantes.
[*Dio, lib. 39.*]

Pompeius, in secundo hoc suo Consulatu, ludis & spectaculis magnificentissimis exhibitis,
Theatrum suum dedicavit. [*Cicero, lib. 2. Offic. & lib. 7. ad familiar. epist. 1. Acon. Pedian. in
orat. Pisonianam.*] Quamquam theatrum illud non ab ipso Pompeio extractum dicebatur, sed
à Demetrio (Gadareno) liberto ejus id ex pecuniis quas, dum miles sub eo esset, paraverat,
conditum fuisse: qui quidem nomen operis ad Pompeium retulerit: ne malè audiret, quòd li-
bertus tantum pecuniæ collegisset, unde tantos sumptus facere posset. [*Dio, lib. 39.*]

Gabinius legatum à Crasso, ut in Syriæ provincia ipsi succederet, missum non admisit; sed
magistratum, quasi perennem eum accepisset, retinuit. [*Dio, ibid.*]

Quum tribuni plebis Crasso consuli obstarent ne milites conscriberet, eique decretam expé-
ditionem rescindere conarentur; Crassus ad arma se convertit. Tribuni plebis, quia suam li-
bertatem armis destitutam in actionibus ejus prohibendis infirmam esse videbant; à reclaman-
do destiterunt: sed multis eum diris devoverunt. Et Crasso in Capitolio consueta expeditionis
causa preces obeunti, auspicia infesta prodigiaque obnuntiaverunt. [*Id. ibid.*]

Quum Ateius tribunus plebis pararet inhibere ejus exitum, & multi unanimiter indigna-
rentur hominibus pacatis & fœderatis arma inferri; timens Crassus, oravit Pompeium ut se
deduceret: erat enim magna illius apud plebem authoritas. Multos igitur tunc ad reclaman-
dum & impediendum Crassum paratos, conspectus ante eum Pompeius placido intuitu ac
vultu lenivit; ita ut silerent & transeuntibus cederent. [*Plutarch. in Crasso.*]

Ateius verò tribunus Crasso occurrens, primum voce cohibebat, denuntians ne procede-
ret: deinde apparitorem jussit manus in eum injicere & in carcerem abducere. Sed reliquis
tribunis plebis id non permittentibus, Crassus extra pomerium evasit. (*Id. ibid. cum Dione,
lib. 39.*) Ateius tamen ad portam interim accurrens, focum ibi accendit: & Crasso præter-
eunte suffragium faciens libansque insuper, diris eum devovebat imprecationibus; nova &
horrenda nomina deorum invocans. Cujusmodi arcanas & prisceas execrationes ea præditas
vi Romani existimabant, ut nemo sic devotus posset evadere, neque illi etiam bene cederet
qui devoveret. (*Plutarch.*)

Tribunum plebis Metellum hostilibus diris exeuntem Crassum devovisse, scribit Flo-
rus. (*lib. 3. cap. 11.*) Et quidem tribunos plebis communiter diris eum publicè devovisse,

Velleius Paterculus, (*lib. 2. cap. 46.*) Appianus (*lib. 2. Bell. civil. pag. 478.*) & Dio, (*lib. 39.*) significant:

Craſſumque in bella ſecuta

Sæva Tribunitiæ moverunt prælia dire;

Ut in libro tertio Lucanus cecinit. Præ aliis tamen P. Ateium obnunciaviſſe ei diras, ſignoque obſecto monuiſſe eum quid eventurum eſſet, niſi caviffet; in libro primo de Divinatione confirmat Cicero: à cujus penèlaribus in provinciam Craſſus eſt profectus, cum apud ipſum cœnaviffet, in hortis generi ejus Craſſipedis. (*Id. lib. 1. ad familiar. epiſt. 9.*) Seecedente deinde Cicerone in Tuſculanum, circa medium menſis Novembris (in Sextilem Julianum tunc incidentis) Craſſus paludatus profectus eſt. (*Id. lib. 4. ad Attic. epiſt. 12.*) & Brundufii exercitum navibus impoſuit. (*Id. lib. 2. de Divinat.*)

Solvens Brundufio Craſſus, pelago etiamnum ex tempeſtate turbido, non paucas naves amiſit: è reliquis expoſitum militem terreſtri itinere duxit per Galatiam. Ubi quum reperiffet regem Dejotatum, admodum ſenem, novam urbem condere, cavillans, *Orex, inquit, duodecima hora edificare incipis.* Cui ille arridens; *Ne tu quidem, imperator, quantum video, matutinus contra Parthos proficiſceris.* Exceſſerat enim jam Craſſus annum ſexageſimum; plus tamen quam pro ætate ſenii vultu præferens. (*Plutarch.*)

Cicero in Senatu Craſſi abſentis cauſam contra novos Conſules & multos Conſulares ſumma contentione defendit. (*Id. lib. 5. ad familiar. epiſt. 8.*)

Quum quod in Syria magnopere ageret nihil Craſſus haberet, (nam & Syri quieti erant, & qui prius Syriam bellis vexarant potentia Craſſi perterriti, nihil tum movebant) in Parthos, ſine ulla belli cauſa, expeditionem ſuſcepit. Tantum prædivites eos fuiſſe acceperat: & Orodem, qui nuper rex factus eſſet, ſuperatu facilem ſperabat. (*Dio, lib. 40.*)

Audita verò Hieroſolymitani Templi opulentiâ, quam Pompeius intactam reliquerat; in Palæſtinam diverſit, Hieroſolymam adiit, Templum pervafit, opes diripuit. (*Oroſ. lib. 6. cap. 13.*)

Erat tum in Templo trabs ex auro ſolida, 300. minas Hebraicas ſive libras 750. pendens, inſerta trabi cavæ lignæ, ex qua aulæ templi pendebant; quorum admiranda pulchritudo erat apparatus pretioſiſſimus. Hoc cæteris ignotum ſolus ſciebat Eleazarus ſacerdos ſacri theſauri cuſtos: qui Craſſum totum in colligendo auro eſſe videns, timenſque omnibus templi ornamentis, auream hanc illi trabem redemptionem pro omnibus ei tradidit; quum prius eum jurejurando obſtrinxiffet, nihil aliud loco moturum. Craſſus tamen & hanc accepit, & mox violato jurejurando non ſolum duo millia talentorum quæ Pompeius non attigerat, ſed etiam totum reliquum aurum, cujus ſumma accedebat ad octo talentorum (Atticorum) millia, templo abſtulit. Quas tantas divitias, cum vix fidem apud externos inventuras Joſephus perſpiceret; eas à Judæis in Europa, Aſia, Ægypto & Cyrenaica degentibus longo tempore congeſtas fuiſſe, ex Strabonis Cappadocis libris hiftoricis (hodie non extantibus) & aliis alſtruere nititur. (*lib. 14. Antiq. cap. 12.*)

Craſſus, extructo ponte, facile ac tuto trans Euphratem duxit exercitum; multiſque Meſopotamiæ civitatibus ultro ſe deditibus potitus eſt. (*Plutarch. in Craſſo.*) Inexpectato enim ejus tranſitus barbaris acciderat: indeque nullum in Meſopotamia præſidium alicujus momenti conſtitutum fuerat. (*Dio, lib. 40.*)

Talyminus Ilaces (vel Sillaces) regionis illius ſatrapes, paucis equitibus ad Ichnias caſtellum cum Craſſo congreſſus victuſque, accepto vulnere ad Regem ſe recepit; eumque de Craſſi expeditione certiore fecit. (*Dio, ibid.*)

Interim Craſſus & urbes recepit, Græcas potiſſimum, atque in his Nicæphorium, Macedonum enim aliorumque Græcorum, quos bellorum focios aliquando Macedones habuerant, complures coloni vim Parthorum graviter ferentes, atque in Romanis, à quibus Græcos amari ſciebant, multum ſpei collocantes, haud gravatim ad eos defecerunt. (*Id. ibid.*)

Soli Zenodotiæ cives, quorum tyrannus erat Apollonius, centum milites Romanos intra muros, quaſi ſe in fidem eorum daturi, receptos obruncaverunt. Unde Craſſus, admoto exercitu, eam expugnavit & diripuit, & incolas ejus ſub hafta vendidit. Et cum præter hoc unum, nihil tunc neque feciffet neque paſſus eſſet hoſtile Craſſus; tamen ſalutari ſe ab exercitu Imperatorem ſuſtinuit. Ob quod, magnam ille ſubiit infamiam, abjectuſque eſt habitus; quaſi majora non ſperaret, ſucceſſu qui tam ſe effertet tenui. (*Id. ibid. cum Plutarcho in Craſſo.*)

Domitio & Appio Conſulibus in Italiam reverſus eſt A. Gabinius. (*Aſcon. Pedian. in inſit. orat. Piſonian.*) Iiſdemque Conſulibus de eo adhuc abſente, utur pro eo Pompeius ſteterit, iterum dictæ ſunt ſententiæ: quarum pleræque ipſi adverſæ fuerunt. Nam & Domitius ob contentionem in petitione conſulatus inimicus Pompeio erat, quòd eo vitio magiſtratum cepiffet: & Appius, quamquam affinis Pompeio eſſet, tamen quia ſtudio permulcendæ plebis ducebat, ſperabat fore ut ſiquid nunc tumultus injeſſiſſet pecunia deinceps à Gabinio corrumpere; omnes ſuas actiones eo dirigebat. Decretum ergo eſt, ut Sibyllina carmina relegendentur: quantumvis Pompeius reclamaret. Interim pecuniæ à Gabinio præmiſſæ Romam venerunt. Eæ, non modo abſens, ſed ne præſens quidem gravius quicquam ut pateretur, effecerunt. Eo enim tum tempore confuſio Romæ erat, ut quum Gabinius exiguum earum

pecuniarum

pecuniarum, quibus ipse corruptus fuerat, partem magistratibus quibusdam iudicibusque largiretur, non modo nullam officii rationem illi habuerint, sed reliqui quoque docti sint pecunia causa improbe agere, quippe quum se ea facile a supplicio redimere possent. [Dio, lib. 39.]

XII. Kalend. Octobr. (circa mensẽ Julium Julianum) Gabinus ad Urbem accessit: IV. Kalend. Octobr. noctu urbem introiit. [Cicero, lib. 3. ad Quint. frat. epist. 1.] Ipse enim turpium facinorum conscientia ita urgebatur, ut & sero in Italiam adveniret, & noctu in urbem egressus sit; multisque diebus extra domum suam prodire non ausus fuerit. [Dio, lib. 39.]

Gabinium tres factiones postulabant: L. Lentulus, flaminis filius, qui eum de maiestate postulavit; T. Nero cum bonis subscriptoribus, & C. Memmius tribunus plebis cum L. Capitone. Cumque edicto C. Alfi Prætoris de maiestate accusatus adesset; concursu magno & odio universi populi pene afflicti sunt. [Cicero, lib. 3. ad Quint. frat. epist. 1.]

Decimo post adventum in urbem die, quo ipsum oportebat hostium numerum & militum renuntiare, mire hæsit summa in frequentia. Appius Consul maiestatis eum accusavit, nomina data, ille verbum edidit nullum. Cum vellet ire, a Consulibus retentus est, & introducti publicani. Homo undique actus, cum a Cicerone maxime vulneraretur, non tulit, & eum trementi voce exulem appellavit. Consurrexerunt senatus cum clamore ad unum, sic, ut ad corpus ejus accederet: pari clamore atque impetu publicani. VI. Id. Octobr. Gabinium ad populum luculenter calefecit Memmius; sic, ut Calidio verbum pro eo facere non liceret. Postridie ejus diei, divinatio apud Catonem (prætozem) fuit, de accusatore in Gabinium constituendo: sive Memmio, sive Ti. Nerone, sive C. & L. Antonii Marci filii. [Id. ibid. epist. 2.]

Accusationes in Gabinium multæ, & actores haud pauci extiterunt: primum autem de Ptolemæi reductionis crimine, cognitum est. In ea actione universus fere populus ad tribunal confluit: sæpiusque illis eum discerpere animus fuit; præsertim quod nec Pompeius aderat, & Cicero eum acerrime accusabat. [Dio, lib. 39.] Sed ipse Cicero, in epist. 2. & 4. libri tertii ad Quintum fratrem, eum accusasse se negat: vel quod inimicitia sibi periculose suscipienda essent contra Pompeium, vel quod non desperaret rem & sine se & non nihil per se confici potuisse, vel quod infamia sempiterna esset ei subeunda si tam infamis reus, ipso agente, esset elapsus. Ego vero, inquit ille in epistola 4. hac de mediocritate delector: ac mihi illud jucundum est, quod, cum testimonium secundum fidem & religionem gravissime dixissem, reus dixit, si in civitate sibi esse licisset, mihi se satisfacturum; neque me quidquam interrogavit, & in epistola 9. Feci summa cum gravitate, ut omnes sentiunt, & summa cum lenitate, qua feci. Illum neque urfi, neque levavi. Testis vehemens fui: præterea quievi.

In hoc de maiestate iudicio, Gabinium accusatoribus frigidissimis usus, odio tamen omnium generum premebatur: quæstor gravis & firmus erat Albius, Pompeius vehemens in iudicibus rogandis. [Cicero, lib. 3. ad Quint. frat. epist. 3.] Gabinium se Ptolemæum redoxisse dicebat Reipublicæ causa; quod classem Archelai timeret, quod mare refectum fore prædonum putaret: lege etiam id sibi licuisse dicebat. [Id. in orat. pro Rabirio Postumo.] Socii Pompeii & Cæsaris promptissime ei opitulabantur; aliud tempus a Sibylla aliumque regem indicatum dicentes: eoque maxime nitebantur, quod nulla in eo carmine rei perpetrata poena erat assignata. [Dio, lib. 39.] Accusatoris L. Lentuli incredibilis erat infantia: quem fremebant omnes prævaricatum, sed tamen nisi mira contentio, & preces Pompeii, dictaturæ etiam rumor, plenus timoris fuisset; ipsi Lentulo Gabinium non respondisset. Cum vero iudices 70. tulissent sententias; 32. condemnarunt; 38. absolverunt. [Cicero, lib. 4. ad Attic. epist. 16 & lib. 3. ad Quint. frat. ep. 4.]

Gabinium, eum de tantis criminibus iudicium sustineret, immensam pecuniæ vim largitum fuisse; eoque absoluto parum abfuisse, quin ipsos iudices populus interfecisset, in 39. historiæ suarum libro tradit Dio. A Memmio vero ad populi iudicium Gabinium fuisse productum, & intercessione Lælii tribuni plebis eodem fuisse exemptum, in libri 8. cap. 1. hunc in modum refert Valerius Maximus. A. Gabinium in maximo infamiæ suæ ardore suffragis populi C. Memmio accusatore subiectus, abruptæ esse spei videbatur: quoniam & accusatio partes suas plene exhibebat, & defensionis præsidia invalida fide nitebantur; & qui iudicabant, ira præcipiti, poenas hominis cupide expetebant. Licitor igitur & carcer ante oculos obversabantur; cum interim omnia ista propitiæ fortunæ interventu dispulsa sunt. Filius namque Gabinij Sienna consternationis impulsu ad pedes se Memmii supplex prostravit: inde aliud quod fomentum procellæ petens, unde totus impetus tempestatis eruperat. Quem truci vultu à se victor insolens repulsum, excusso manu annulo humi jacere aliquandiu passus est. Quod spectaculum fecit, ut Lælius tribunus plebis approbantibus cunctis Gabinium dimitti juberet, ac documentum daretur, neque secundarum rerum proventu insolenter abuti, neque adversis prope quemquam debilitari oportere.

Neque sic tamen evasit Gabinium. De maiestate enim absolutus, tum ob alias nonnullas causas, tum quod ex provincia centena millia (drachmarum vel denariorum) eoque amplius compulisset, post in iudicium pertractus; repetundarum damnatus est. Pompeius qui ad rem frumentariam explicandam profectus Urbe fuerat (nam frumentum permultum exundatione Tiberis corruptum fuerat) ac tum in Italia versabatur, ad hoc iudicium ut veniret properavit. Sed quum serius venisset, ex suburbanis non ante recessit, quam id consummatum esset.

Idemque populo extra pomerium congregato, quia ipsi proconsulare imperium jam gerenti in Urbem venire non licebat, multa pro Gabinio verba fecit, recitatis etiam litteris ad se pro Gabinii salute à Cæsare missis; iudicesque deprecatus est: & Ciceronem non modo à Gabinio accusando avertit, sed ut eisdem causam ageret effecit. Nihil tamen ea Gabinio profuerunt. Nam iudices, partim quod populum timerent, partim quod nullum à Gabinio magnum munus accepissent, (is enim levioribus de causis in jus vocatus, nullos sumptus jam faciebat: haud dubius causa se tum quoque statutum) exilio eum damnaverunt: ex quo postea Cæsar eum rediit. [*Dio, lib. 39.*]

Gabinium, ex tantis inimicitias receptum in gratiam, summo se studio defendisse, in oratione pro Rabirio Postumo ipse agnoscit Cicero. In quo, licet ejus humanitas à Valerio Maximo [*lib. 4. cap. 2.*] laudetur: inde tamen Ciceroni nomen crimenque persequi auctum vehementer fuisse, confirmat Dio. Et oblitus omnino est Marcus illius, quod ad Quintum fratrem antea scripserat. [*lib. 3. epist. 5.*] *Gabinium si, ut Pansa putat oportuisse, defendissem, concidissem. Quis illum oderunt [ii sunt toti ordines] propter quem oderunt, meipsum odisse cœpissent.* quam, in oratione illa pro Rabirio hanc facti sui rationem ipse reddiderit. *Mibi causa defendendi Gabinii fuit reconciliatio gratiæ: neque me vero pavitet mortales inimicitias, sempiternas amicitias habere.*

Timagenes Alexandrinus (vel, ut quidam volunt, Ægyptius) regii argentarii filius, qui bello captus, Romam à Gabinio deductus & à Faustio Syllæ filio redemptus fuerat, Romæ sub Pompeio, Julio Cæsare & Triumviris, Rhetoricam docuit, & multos libros edidit. [*Suid, in Τιμαγην.*]

P. Cornelius Lentulus Spinther Proconsul Ciliciæ, re bello bene gesta, ab exercitu Imperator appellatus est. [*Cicero, lib. 1. ad familiar. epist. 8. & 9.*]

3951

Appius Claudius Pulcher, sub exitum Consulatus sui Senatusconsulto successor P. Cornelio Lentulo designatus, sine lege Curiata, suo sumptu in Ciliciam est profectus. [*Id. ibid. ep. 9. & lib. 3. ad Quint. frat. epist. 2. & lib. 4. ad Attic. epist. 16.*] Cui in provinciam venienti obviam processit Lentulus. [*Id. lib. 3. ad familiar. epist. 7.*] post quem suscipiens imperium Appius, miserrime provinciam afflixit, & pene perdidit. [*Id. ad Attic. lib. 5. epist. 16. & lib. 6. epist. 1.*]

Quum Crassus eodem impetu barbarorumque terrore usus, quo prima Mesopotamiæ loca ceperat, procedere, ac Babylonem Seleuciamque, Parthis semper infestas urbes, tentare debuisset; in Mesopotamia commorari gravatus, & quietem otiumque in Syria desiderans, Parthis se ad bellum parandi spatium, relictosque in Mesopotamia Romanos milites opprimendi occasionem præbuit. [*Plutarch, in Crasso. Dio, lib. 40.*]

Ille igitur dispositis per dedititias urbes præidiis, quæ peditum septem millium fuerunt & mille equitum, retro in Syriam hybernaturus cessit. Ibi filium (Publium Crassum) exceptit à Cæsare venientem è Gallia, donis militariibus ab illo ornatum, & adducentem delectos mille equites. [*Plutarch.*]

In Syria moram trahens Crassus, exactori magis quam imperatori similem se exhibuit. Non enim comparandis armis tempus impensum est, aut exercendo militi: sed supputabat civitatum reditus, & deæ Hierapolitanæ thesaurum ponderibus & trutinis per multos dies examinabat. Populis quoque ac regulis milites imperans, mox remittebat eis militiam accepta pecunia: atque ita in contemptum veniebat. Exeuntibus vero è deæ Hierapolitanæ templo patre & filio, primus in foribus adolescens Crassus prociat, & mox incurrens in illum senex. [*Id.*] Urbs autem Hierapolis ea est, quam Bamyceen & Edessam alii, Magog Syri vocant: ubi dea Syra Atargatis, Græcis Derceto dicta, colebatur. [*Strabo, lib. 16. pag. 748. Plin. lib. 5. cap. 23.*]

Rabirio Postumo, Ptolemæum Alexandriam crediti servandi causa secuto, majestatis crimen apud iudices motum est. [*Sueton, in Claudio, cap. 16.*] Gabinio enim jam repetundarum damnato & in exilium pulso, C. Memmius Rabirium accusavit, quod Gabinium Alexandriam proficisci impulerit; quod diæcetes Regis factus Alexandriæ pallium sumpserit, & pecuniam Gabinio sibi ex imperatis tributis cœgerit. Defendit cum Cicero quando vis frigorum hyemsque invalescebat: ut ex Oratione ejus, quæ adhuc extat, intelligitur.

M. Crassus, interfecto Publio filio exercituque deleta, trans Euphratem cum ignominia & dedecore perit. [*Cicero, lib. 2. de Divinat.*] Eam cladem in libro 40. enarrat Dio; sed multo plenius in Crassi Vita Plutarchus: ex quo ea omnia ad verbum pene sunt descripta, quæ in Appiani Parthiis hac de re leguntur. Quare hujus celebratissimæ historiæ præcipuas partes, inde petitas, cum Saliano, operæ pretium fuerit hic subicere.

Orodes Parthorum rex in Syriam legatos ad Crassum misit: qui & exostularent cum eo quod Mesopotamiam invasisset, & causas belli exquirerent. Misit præterea Surenam cum exercitu ad recipienda ea, quæ vel capta fuerant, vel defecerant: ipse expeditionem in Armeniam instituit; ne Artabazes Tigranis filius, qui tum ibi regnabat, ipse de suo regno sollicitus, nullum Romanis auxilium mittere posset. [*Dio.*]

Crassum in Syria ex hybernis copias convocantem legati Orodis adierunt, (licet Florus in Mesopotamia hoc factum referat, quum apud Nicephorium Crassus castra posuisset) percussa cum Pompeio Syllaque fœdera in memoriam illi revocantes: simulque denunciante, si missus esset à populo Romano exercitus contra Parthos, gesturos illos bellum implacabile in Ro-

manos: sin patria invita, Crassus privati quæstus gratia arma Parthis intulisset, & urbes occupasset; actuum Regem moderate, Crassi senectutis misericordia motum, populoque Romano milites remissurum. Quibus Crassus, regis inhians thesauris, nihil, ne imaginatio quidem jure, sed Seleuciae, (urbs ea Mesopotamiae est, à Græcis habitata) causas se belli editurum respondit. [Florus, lib. 3. cap. 11. Plutarch. & Dio.] Tum ridens legatorum princeps Vagises, & volam sinistrae manus digitis dextræ percutiens, *Ante*, inquit, *binc pili nascentur, quam tu Seleuciam aspicias*. Atque ita legati abierunt, Orodi regi bellum nuntiaturi.

Interea praesidiarii quidam, qui magno cum periculo è Mesopotamia evaserant, formidolosa de Parthorum multitudine, armorum genere, pugnandi ratione propria docti experientia referentes, adeo fregere animos Romanorum; ut quidam ex praefectis Crasso subsistendum conferent, atque ex integro de summa rerum concilium convocandum. In his erat Crassi Quaestor Cassius. Aruspices quoque à progrediendo deterrebant. Quos omnes Crassus repulit.

Inprimis enim erexit cum Armeniorum Rex Artabazes, qui in castra cum sex millibus equitum venit, qui dicebantur esse Regis stipatores & satellites; aliaque pollicebatur decem millia cataphractorum, & 30. millia peditum, qui propriis sese alerent sumptibus. Suadebat autem Crasso, ut per Armeniam irrueret in Parthiam; omnia se affatim exercitui subministratum: tutum etiam iter fore, propter regionis asperitatem, equitatum, quo uno maxime Parthi valerent, minus obnoxium. At Crassus sapientissimum consilium neglexit, & collaudatum Armenum dimisit; ostendens se per Mesopotamiam ducturum, ubi multos egregiosque milites Romanos reliquisset.

Ergo Zeugma ad oram Euphratis adit: ubi multorum prodigiorum minas neglexit, quæ fufius Plutarchus, & Dio commemorant: quorum præcipuum illud, à Julio Obsequente in libro de prodigiis ita notatum. *Cum coorta tempestas signifero signum arreptum (vel ereptum) miserisset gurgis, & offendente nimborum caligine prohiberentur transire*, pertinaciter Crassus perleveravit. & à L. Floro, [lib. 3. cap. 11.] ita. *Cum Zeugma transisset exercitus, raptâ subitis signa turbidibus hausit Euphrates*. Etiam consilium Cassii neglexit momentis, ut dum aliquid certi de Parthis allatum esset, in aliqua urbium in quibus praesidium habebat, reficeret exercitum. Sin minus, ut secundo flumine Seleuciam peteret; sic naves commeatum suppeditaturas & castra secuturas; annem quoque praesiditum, ne circumventi ab hoste possent.

Hæc perpendentem Crassum à salubri consilio abduxit Augarus seu Abgarus Osroënus. Ita enim recte à Dione nominatur; qui à Floro [lib. 3. cap. 11.] Mazares Syrus, variantibus vero Breviarii Sexti Rufi exemplaribus Mazarus, Marachus, Macorus & Abgarus etiam appellatur. Apud Plutarchum, Arabum Phylarchus Ariannes ille dictus reperitur: licet in quibusdam Plutarchi codicibus, & in his quæ ex eo in Appiani Parthica sunt traducta, Acharus nuncupatus invenitur. Hic vero Romanis antea fœdere junctus sub Pompeio, barbarorum partes tum potiores habuit. Et quum Partho studeret, simulavit se Crassi amicum, liberaliterque ei pecuniam suam impendens, & exploravit omnia ejus consilia & Parthis enuntiavit. Cumque Crassus Seleuciam contendere decrevisset, indeque ad Ctesiphontem urbem trajicere; id consilium, tanquam multo tempore opus habiturum, ut repudiaret, atque ut recta adversum Surenam & Sillacem Orodis regis duces, (qui solus & subvehere commeatus, & munire poterat, à tergo relicto Euphrate) exercitum duceret, persuasit.

Exercitum ille deinde per infinitam planitiem deduxit, via arenosa & sitiente, omni stirpe virgultisque destituta. Et jam dolus cœperat esse suspectus, cum Artabazes nuncios Crasso mittit, non posse se illi auxilia mittere, gravi quippe bello urgeri, Orode Armeniorum vicis vastante: monere autem maxime Crassum, ut illuc se converteret, & junctis cum Armenis copiis, cum Orode decerneret. Quod si non placeat, ita progrediatur, ut regiones declinet equitabiles. Id consilium Crassus etiam cum stomacho rejecit; regemque nullo rescripto dignatus, sibi non superesse nunc tantum otii dixit, ut curaret Armeniam, sed in reditu Artabazum daturum pœnas prodicionis. Mox vero Abgarus, priusquam doli compertus esset, subduxit se; quum Crasso persuasisset, se hostium exercitum circumventurum, & perturbaturum.

Non multum progressi fuerant, cum pauci speculatores accurrentes, nunciaverunt reliquos ab hoste occisos; eosque adesse ingentibus animis, copiisque instructos. Hic Crassus obstupuit, exercitus percussus est metu. Et Crassus quidem primum Cassii sententiam secutus, aciem explicatorem instruxit: mox male mutato consilio contractis copiis quadratam aciem & profundam fecit. Alterum cornu Cassio alterum filio C. Publico attribuit: ipse in media acie constitit. Cum ad rivum Balisium nomine ventum esset, cum plerique ducum suaderent, ut ibi castra ponerentur, & pernoctarent; interimque explorandum, quæ essent hostium copiarum, & quam instructa: id quoque consilium respuit Crassus, ejus filio cum suis equitibus prælium affectantibus: jussitque, ut in acie stantes, quibus liberet cibum caperent & biberent. Quod priusquam factum esset ab omnibus, incomposito gradu properavit, non lento & interquiescente, donec hostes in conspectu fuere.

Surenas non totam à principio aciem exhibuit, nec armorum dignitatem, sed idoneo ad terrorem Romanorum loco, quos primum infestis hastis loco movere institerunt. Cæterum ut altitudinem confertæ aciei & militum videre stabilitatem, gradum retulere. Cum autem or-

dines suos dissolvere viderentur, priusquam id Romani adverterent, undique se ipsorum aciei circumfudere. Cum vero levem armaturam Crassus protcurrere iussisset, haud longe sunt progressi, sed grandine sagittarum male accepti, retro se inter gravem armaturam receperunt initiumque tumultus & pavoris præbuerunt, cernentibus vim telorum omnia perturbentium, & vulnerum magnitudinem.

Hic Parthi divulsi, undique in confertam aciem sagittas eminus ejaculari ceperunt, tanto damno, nullum ut telum esset irritum; tanta vi, ut immanes plagas mortefque frequentissimas afferrent, tanta constantia, ut ne fugientes quidem à jaculando cessarent. Et sperabant quidem Romani fore, ut effulis semel telis ad manus venient. Ut vero cognoverunt multos camelos illis præsto esse sagittis onustos, à quibus circumvecti primi sagittas sumebant; obtorpuit Crassus videns nullum fore sagittandi finem, donec omnes telis confixi jacuissent: iussitque filium eniti cum hoste conferere, prius quam ab eo circumfunderetur.

Juvenis igitur assumptis 1300. equitibus (quorum mille à Cæsare acceperat) sagittatis 500. & proximis clypeatorum octo cohortibus, impetum in Parthos fecit; fugientes de industria, usque dum ille longius abstractus a patre est. Tum vero converso vultu Romanos aggressi, cinctos undique sagittis confixerunt. Ipse Publius (quem ut *lectissimum juvenem*, in lib. 6. cap. 13. Orofius, ut *clarissimum & præstantissimum juvenem*, in libro 6. commendat hic Eutropius) quia non poterat uti manu transfixa, armigero latus ferendum præbuit. Ex duobus ejus sodalibus, Censorinus senator ac orator eodem modo periisse dicitur; Megabacchus, animi corporisque fortitudine eximius, se ipse confodit, ut & nobiliores cæteri. Residuos subeuntes collem barbari contis confoderunt pugnantes. Vivi non amplius quingenti in eorum potestatem venisse dicuntur.

Capite Publii truncato, in Crassum illico contenderunt; qui filii reditum expectabat, dum minus aliquanto instaret hostis. At nunciis aliis, super alios supervenientibus, actum esse de Publio, nisi valido auxilio quamprimum succurreretur, institit cum exercitu progredi; cum supervenere hostes clangore terribiles, & victoria ferociores, Publii caput hasta fustulixum ferentes. Id spectaculum Romanos vehementer infregit; Crassus tamen animare conatur suos, ad extorquendam hosti lætitiā, & sævitiam vindicandam. Redintegratum est prælium; sed cum Romani iterum sagittarum grandine conficerentur, misere multi peribant. Nam qui temere, ne sagittis configerentur, in hostem irruerant, contis validis, quibus illi subinde bina corpora uno impetu transverberabant, in angustum cogebantur: donec appetente nocte receperunt se Parthi, jactantes unam noctem se Crasso largiri, ad filium lugendum.

Ea nocte Octavius & Cassius, centuriones & milites convocarunt; nam Crassus publico privatoque obrutus luctu, obvoluto capite in tenebras abdiderat se; cum metus futurorum reliquos exercitus ad fugæ consilium impulit. Exercitus sine tuba excitatus silentio abire cepit. Mox autem debilibus sentientibus se relinqui, ingens tumultus & confusio, cum ejulatu & comploratione castra occupavit. Inde perturbatio & pavor progredientes occupavit: quod clamore exitum hostem incursum putarent, Et sensit ille quidem abeuntes; sed insequi neglexit. Trecenti, equites expediti, Egnatio duce; Carras intempesta nocte pervenerunt; & appellatis excubitoribus nunciari iusserunt præfecto Coponio, Crassum ingentem pugnam cum Parthis commisisse: nec alio verbo addito, ad urbem Zeugma properarunt. Coponius ex confusa oratione infaustam rem nunciari existimans, suos armat extemplo, & Crasso per debiliū curam lentius progredienti occurrit, eumque cum exercitu urbe recepit.

Ubi diluxit, Parthi castra Romanorum adeunt, & ibi relictos ad quatuor millia contrucidarunt. Multos quoque in campo palantes equitatu exceperunt: in his quatuor cohortes, quas eadem nocte Vargunteius legatus ducebat, & noctu à via aberraverant. Has in colle circumvecti pugnantes oppræsserunt; præter viginti milites, qui per medios hostes perturbantes, Carras incolumes pervenerunt. Cujus Varguntei cladis meminit & Orofius. [*lib. 6. cap. 13.*]

Incertus animi Surenas an Carris esset Crassus cum Cassio, an alio se ex fuga contulissent; Carras dimittit certos homines, qui id perdiserent, specie fœderis ineundi cum Romanis si excederent Mesopotamiam. Quod cum Romanis, quibus omnia prope desperata erant, placuisset, tempusque & locum congressus Crassi & Surenae peterent; Surenas intelligens hostem inclusum Carris, postmodum cum exercitu affuit, opidum vehementer premens, imperansque Romanis si cupiant inducias, sibi Crassum & Cassium victos dari. Hic nimirum ingenuerunt Romani se deceptos, & longinqua inanique spe auxilii Armeniorum omisa, de fuga cogitabant.

Id consilium nemini Carrenorum ante tempus aperiendum erat; aperuit tamen Crassus omnium perfidissimo Andromacho, quem insuper delegit itineris ducem: itaque omnia consilia Parthi didicerunt, Andromacho singula prodente. Et quoniam noctu pugnare neque solitum Parthi est, neque facile; Crassus autem noctu exiverat, ne hostes longius à tergo fugientium relinquerentur, Andromachus Romanos aliis atque aliis viis deducebat: postremo in profundas paludes, & loca fossis concisa deflexit. Fuerunt nonnulli qui, Andromachi circumflexiones suspectas habentes, eum sequi noluerunt. Nam Cassius retulit se Carras, & inde cum equitibus quingentis, proripuit se in Syriam. Alii fidos nocti duces, loca montosa, quæ Synaca dicuntur, ceperunt, & ante lucem in tutum pervenere, fere quinque millia, quibus præfectus erat vir fortis Octavius.

Crassum insidiis Andromachi implicatum in locis difficilibus, & palude, occupavit dies cum quatuor cohortibus legionariorum, & paucis equitibus, & quinque licitoribus, cum quibus labore magno eluctatus difficultates itineris, jam appropinquantibus hostibus in alium tumulum refugit duodecim ferme stadiis ab Octavio distantem, non tam munitum aut equis impervium, sed subjacentem Synacis, & conjunctum longa cervice tendente per mediam planiciem. Itaque periculum ejus Octavium latere non poterat. Ergo primus cum paucis occurrit in ejus auxilium; deinde reliqui se invicem increpantes sequebantur, repressisque hostibus à tumulo, Crassum in medium receperunt. Scutisque objectis jactabant nullum Parthorum telum posse corpus Imperatoris attingere, priusquam propugnatores omnes ad unum cecidissent.

Itaque Surena videns Parthos jam segnius subire pericula, & periculosum esse pugnare cum desperatis, è loco præsertim editiore pugnantibus, & si forte nox supervenerit, Romanos jam montana tenentes capi non posse, sed ad Armenios belli redintegrandi gratia profecturos, (ut ait Dio) alteram fraudem perfidiamque machinatus est. Dimisit enim aliquot captivos, qui barbaros de industria confabulantes audiverant, Regem non abhorreere à pace cum Romanis faciendam, exhibiturumque Crasso omnem humanitatem, si id per ipsum fieri posset. Interim abstinebant à pugna barbari, & Surena cum optimatibus paulatim ad tumulum accedens levavit arcum, & protensa dextra, Crassum ad fœdera invitavit: Parthorum vim eum jam expertum, nunc humanitatem, si velit, experturum. Non assentiebatur Crassus, & merito fraudem timebat; ut qui nullam ejus mutationis causam videret.

At milites etiam cum convicio pacem petebant. Ille conabatur precibus & ratione persuadere, ut reliquum diei perdurarent, noctu per montosa iter facturos, ne propinque salutis spem abrumperent. Sed cum indignantes & arma concutientes minarentur, teritus pergit ad hostes, & tamen conversus ad suos; Vos, inquit, Octavi & Petroni, & quotquot adestis præfelli Romani, cernitis quam vim patiar. Verum ceteris mortalibus nunciate, ubi incolumes fueritis, deceptum ab hostibus Crassum, non à civibus deditum, periisse. Qui videri potest dixisse, hac amica voce tentans eorum pertinaces animos infringere, dum famæ ipsorum curam gerit. Octavius autem & ceteri non hæserunt in tumulo, sed simul descenderunt: lictores sequi honoris causa volentes Crassus à se removit.

Primi ex barbaris occurrerunt duo semigræci, qui Crassum ex equis desilientes adoraverunt, salutatumque Græce rogabant, ut præmitteret, qui Surenam ceterosque, qui ad colloquium veniebant, pertentarent an inermes venirent. Misit ille duos Roscios fratres, quos extemplo Surenas retinuit, atque cum primoribus provectus equo, cum Crassus pedes iret, jussit ad eum equum adduci, & ad fluvium usque, ad scribendas pacis leges progredi, quod Romani non essent admodum pactorum memores, simulque dexteram ei porrexit. Quinque Crassus equum accesserit, negavit esse opus. Hunc enim tibi, inquit, Rex dono dat. Moxque admotus ei is equus auro frenatus, in quem stratores eum sustulerunt, & affectati sunt, verberibus concitantes equum. Ibi Octavius primus arripuit frenum, & secundum illum unus ex tribunis Petronius, mox reliqui circumfusi inhibere paraverunt equum, atque illos, qui ex utraque parte urgebant Crassum, retrahere.

Cumque se mutuo protruderent, turbarentque, ventum est ad verbera. Octavius stricto gladio occidit unius barbari equonem; alius Octavium, à tergo feriens. Petronius telum non habuit, sed percussus in lorica resiliit integer. Ceterum Crassum Parthus Pomaxathres vel Maxarthes nomine interfecit, aut ut aliis placet, jacentis caput & dexteram detruncavit. Dio in dubio relinquit, an ab aliquo suorum occisus sit, ne vivus in hostium manus veniret; an vero ab hostibus. Comprehensum & ne quid vivus pateretur, repugnantem interemptum fuisse, in libro 106. Livius retulit. Ipse in colloquium sollicitatus, signo dato, vivus in hostium manus incidisset, nisi tribunis reluctantibus, fugam ducis barbari ferro occupassent: ait in lib. 3. cap. 11. L. Florus. & eum secutus Sextus Rufus, in Breviario, ad Valentinianum Augustum. Ipse Crassus quum ad colloquium sollicitatus vivus pene capi potuisset, repugnantibus tribunis evaserat, & dum fugam petit occisus est.

Ita ad Sinnacam Mesopotamiæ urbem Surenas Parthorum imperator Crassum dolo captum interemit. [Strabo, lib. 16. pag. 747.] quamvis vivum auferre maluisset. [Oros. lib. 6. pag. 13.] Una cum parte majore Romani exercitus eum interemptum dicit Velleius Paterculus, [lib. 2. cap. 46.] Omnes cum eo Lucanos milites, quorum magnus numerus in exercitu erat, interemptos fuisse ait Plinius. [lib. 2. cap. 56.] Undecim legiones pene cum suo capite eum amississe, scribit Jornandes. [de regnar. successor.] Summa omnium interfectorum 20 millia dicitur fuisse; eorum qui vivi in potestatem hostium venerunt decem millia, ut apud Plutarchum legitur. Ex centum vero millibus vix decem millia refugisse in Syriam, affirmat Appianus, [lib. 2. Bell. civil. pag. 438.] Mense autem Junio gesta hæc fuisse; in libro 6. Faistorum Ovidius indicat; media ætate (ιστορικὸν τὸν χρόνον) in Historiarum suarum libro 40. Dio: ubi & Parthos hoc tempore omnem ditionem intra Euphratem recuperavisse, adjicit.

Reliquæ Romani exercitus, quo quemque rapuit fuga, in Armeniam, Syriamque distractæ, vix nuncium cladis retulerunt. [Florus. lib. 3. cap. 11.] Cognita vero hac Romano- rum clade, multæ Orientis provinciæ à societate vel fide populi Romani defecerunt,

ni Cassius collectis ex fuga militibus paucis, intumescens Syriam egregia animi virtute ac moderatione pressisset. [*Oros. lib. 6. cap. 13.*] Hic Cassius, quum ei Caris à militibus odio Crassi imperium esset delatum, atque ipse etiam Crassus ob magnitudinem calamitatis ultro id concederet, non acceperat: nunc autem necessitate rerum adductus, Syriæ administratio- nem suscepit. [*Dio, lib. 40.*] Estque hic Crassi Quæstor, qui Syriam in populi Romani potestate nunc retinet, idem ille Caius Cassius, qui una cum Bruto Julium Cæsarem postea in- teremit. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 46. cum 56. & 58.*]

Surenas caput dextramque Crassi ad Orodem misit in Armeniam: ipse vero sparsis Seleucie rumoribus per nuntios quod vivum Crassum duceret, subornato Caio quodam inter captivos illi simillimo, pompam ibi quandam ridiculam instruxit, quam contumeliæ causa appellavit triumphum. [*Plutarch.*]

Interea Orodës cum Artabaze sive Artavafde Armenio in gratiam redierat, ejus sorore de- sponsa Pacoro suo filio: moxque secuta sunt convivia comestationesque; & inter alia, Græca quoque introducta sunt acroamata. nam Orodës nec linguæ Græcæ rudis erat nec literarum: Artavafdes vero etiam tragedias scribebat & orationes & historias. Tum tragædo Jalone Tralliano canente ex Euripidis Bacchis carmen de Agaue, ingressus viroreum cœnaculum Sil- laces, caput Crassi projecit in medium: quod exiliens à cœna Pomaxæthres sive Maxarthes ad se trahebat, tanquam sibi potius quam illi debitum. [*Idem.*]

Inter alias contumelias, nonnulli referunt etiam in os Crassi Parthos aurum liquefactum, verbis insuper insultantes, infudisse. [*Dio, lib. 40.*] Inter hos L. Florus est: cujus [*in lib. 3. cap. 11.*] hæc de re verba sunt ista. *Caput ejus recisum, cum dextera manu, ad regem reporta- tum, ludibrio fuit, neque indigno. Aurum enim liquidum in rictum oris infusum est; ut cujus animus arserat auri cupiditate, ejus etiam mortuum & exanguè corpus auro ureretur.* Quibus familia & Sextus Rufus in Breviario habet, & eum secutus Jornandes.

Surenas non multo post perjurio dignas pœnas dedit; ab Orode, gloriæ illius invidente, occisus. [*Plutarch. in Crasso.*]

Romæ, loco Crassi junioris in bello Parthico occisi, M. Cicero Augur factus fuit. [*Id. in Cicero.*]

Patre illius M. Crasso eodem tempore sublato, *Tricipitine* Vartonianæ unum caput recisum est, & belli civilis inter Pompeium & Cæsarem jacta fundamenta. Occiso enim Crasso, qui utrique imminebat, reliquum erat Cæsari, quo evaderet maximus, ut eum qui supererat pro- fligaret. [*Plutarch. in Cæsare, & in Pompeio.*]

*Nec quenquam jam ferre potest, Cæsare priorem.
Pompeiusve parem.* (Lucan. lib. 1.)

3952 Senatusconsultum per interregnum factum est, ne quis Consul neve quis Prætor ante quinti 466
anni exitum provincias externas sortiretur. Idque paulo post à Pompeio confirmatum est, [*Dio, lib. 40.*] qui ab Interrege Ser. Sulpitio V. Kalend. Mart. mense intercalari, (circa initium sc. Decembris Juliani) Consul creatus est. [*Acon. Pedian. in orat. Milonian.*]

Parthi Syriam invaserunt, non magno tamen exercitu; quod in ea neque milites neque Impera- torem ab Romanis esse putabant: itaque Cassius eos non magno negotio repulit. [*Dio, lib. 40.*]

Cassius veniens Tyrum, invisit etiam Judæam, ubi Tarichæas primo impetu cepit, & Ju- dæorum circiter 30. millia abduxit in servitium. Pitholaum quoque, qui Aristobuli seditionem fovebat, interfecit; hortante Antipatro, qui plurimum apud eum poterat. Antipater enim, cum maximam inter Idumæos autoritatem haberet, aliorum etiam qui ubique potentes essent amicitiam hospitii familiaritateque conquirebat. Præcipue autem regem Arabum per affinita- tem sibi sociavit: apud quem etiam, dum bellum contra Aristobulum gereret, liberos suos de- posuit. At Cassius, Aristobuli filio Alexandro per conditiones ad quietem compulso, ad Eu- phratem castra movit, Parthos transitu prohibiturus. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 6. & lib. 14. Antiquit. cap. 12.*]

3953 M. Marcello & C. Sulpitio Consulibus fœdus cum Rhodiis renovatum est: quo cautum est, 466
ne alter populus alterum armis impereret; sed auxilia mutua sibi invicem præberet. Jurave- runtque Rhodii, eosdem hostes se habituros, quos Senatus populisque Romanus. [*P. Lenu- lus, apud Cicero. lib. 12. ad familiar. epist. 15. cum Appiano, lib. 4. Bell. civil. pag. 627. & 630.*] Atque ea occasione Posidonius Apameensis, qui Rhodi scholam habuit, Romam venisse vi- detur, consule M. Marcello: ut apud Suidam legitur. [*in voc. Ποσειδώνιος.*] nobilis nimirum ille Philosophus, Mathematicus & Historicus: de cujus Sphæra, in libro 2. de natura Deorum, ita meminit Cicero. *Si in Scythiam aut in Britanniam, spheram aliquis tulerit hanc, quam nuper familiaris noster effecit Posidonius; cujus singula conversiones idem efficiunt in Sole, & in Luna, & in quinque stellis errantibus; quod efficitur in celo singulis diebus & noctibus: quis in illa barbarie dubitet, quin ea spheræ sit perfecta ratio?*

Quum ex Senatusconsulto & lege Pompeia, superiore anno lata, nullus Consularem Præto- riamve provinciam obtinere posset, nisi qui quinquennio Consularis Prætoriusve fuisset: M. Calpurnius Bibulus qui per septem, & M. Tullius Cicero qui per undecim annos Consi- lares jam fuerant, neque in ulla provincia adhuc ierant; ille Syriam, hic Ciliciam pro- vinciam est sortitus. De Syria testis est Dio, in libro 40: de Cilicia ipse Cicero, lib. 3. ad familiar. epistola 2. quam jam Proconsul designatus *Appio Pulchro Imp.* (ob rem enim bello in Cilicia

Cilicia bene gestam Imperatoris nomen exercitus illi tribuit) cui successurus erat, ille ictipit: in qua, & contra voluntatem suam & præter opinionem accidisse significat, ut ex Senatusconsulto sibi cum imperio in ipsius provinciam proficisci necesse esset. Legatos vero habuit Cicero, Quintum Tullium fratrem, C. Pomptinium, L. Tullium, & M. Anneium: Quæstores L. Messimum & Cn. Volusium.

Exercitus Ciceroni obvænisse 11000 peditum & 2600 equitum, in Vita illius refert Plutarchus. Ipse se nomen tantum duarum legionum exilium habuisse dicit. [lib. 5. ad Attic. epist. 15.] qui exercitus vix unum saltum tueri posset: uti ad ipsum scripsit M. Cælius. [Ibid. lib. 8. epist. 5.]

Die XI. Kalend. Junias (qui ut Romæ tum annus agebatur, in Martii Juliani diem 6. incidit) Cicero, in provinciam profecturus, Brundisium venit. Ibi præsto ei fuit Q. Fabius Appii Claudii Pulchri, cui successurus erat, legatus: qui eum monuit, præsidio firmiori opus esse ad istam provinciam. Censebantque omnes ferè, ut in Italia supplementum Ciceronis & Bibuli legionibus scriberetur. Id Ser. Sulpicius Consul passurum se negavit: tantisque consensus Senatus fuit, ut mature Cicero & Bibulus proficiscerentur, parendum ut fuerit. Idque ita factum est. [Ibid. lib. 3. epist. 3.]

Ante civile Cæsaris & Pompeii bellum, Juliani Martii die 7. paulo post meridiem, facta est horrenda Solis defectio, digitorum 10 cum dimidio: de qua in lib. 41. Dio. *ὁ ἡλίου σκίασις ἐγένετο, ὅτε ἄλλοτε οὐδέποτε ἐγένετο, ὅτε ἄλλοτε οὐδέποτε ἐγένετο.* Sol totus deliquitum perculit. & Lucanus, libro 1.

*Ipse caput medio Titan cum ferret Olympo,
Condidit ardentem atra caligine currus;
Involviturque orbem tenebris, gentesque coëgit
Desperare diem.*

Brundisio solvens Cicero, Actium venit XVII. Kalend. Quintiles (Martii Juliani die 29.) indeque iter pedibus faciens, Athenas VII. Kalend. Quintiles (Aprilis Juliani die 8) pervenit. [lib. 5. ad Attic. epist. 9. & 10.] quum pridie quam illuc venisset, Memmius (qui de ambitu condemnatus ibi tum exulabat) Mitylenas profectus fuisset. [Ibid. epist. 11.]

Mense Aprilis Juliano Ptolemæus Auletes obiit: de quo M. Cælius in epistola ad M. Ciceronem Roma Kalendis Sextilibus (Maii Juliani die 15.) perscriptis, [lib. 8. ad familiar. epist. 4.] quum in sequentem annum Consul jam designatus esset C. Marcellus. *Nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum.* In ejus Testamento hæredes erant scripti ex duobus filiis major, & ex duabus filiabus ea quæ ætate antecederat. Hæc uti fierent, per omnes deos, perque fœdera quæ Romæ fecisset, eodem testamento Ptolemæus populum Romanum obtestabatur. Tabulæ testamenti, unæ per legatos ejus Romam sunt allatæ, ut in arario ponerentur; alteræ, eodem exemplo, relictae atque obsignatæ Alexandria servabantur. [Cæsar, lib. 3. Commentar. Bell. civil.]

Hoc itaque testamento præcipiebatur, ut Ptolemæus filius natu major cum seniore sorore Cleopatra, more majorum apud Ægyptios, matrimonio jungeretur; simulque regnum illi tenerent, sed ita tamen, ut sub tutela populi Romani essent. [Dio. lib. 42.] de quo, Cleopatra ad Cæsarem; apud Lucanum, libro 10.

*non urbes prima tenebo
Fœmina Niliacas: nullo discrimine sexus
Reginam scit ferre Pharos, lege summa perempti
Verba patris, qui jura mihi communia regni
Et thalami cum fratre dedit.*

Hujus testamenti tabulæ Romam delatæ, cum propter publicas occupationes in arario poni non potuissent, apud Pompeium sunt depositæ. [Cæsar, lib. 3. Bell. civil.] quem novo regi, propter juvenilem ejus ætatem, tutorem datum fuisse, refert Eutropius. [lib. 6.]

Decem ipsos dies Athenis moratus M. Cicero, pridie Nonas Quintiles (Aprilis Juliani die 19.) inde profectus est. [lib. 2. ad familiar. epist. 8.] quo die à Pitæo solvens ad Zotera delatus est vento molesto, qui eum ibidem Nonis tenuit. VIII. Idus (Aprilis die 25.) ad Cei vicum, inde Gyatum, hinc Seyrum, inde Delum cursum confecit. [lib. 5. ad Attic. epist. 12.] XI. Kalend. Sextil. (Maii Juliani die 5.) Ephesum venit: tardius navigans propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. Ibi incredibilis multitudo præsto ei fuit: Græcique ei quasi Epheso prætori se alacres obtulerunt. [Ibid. epist. 13.] Prætor vero Asiaticarum diocesium (quæ à Ciliciæ provincia sejunctæ fuerant) tum Q. Therms Ephesi fuit: cum quo, de re M. Anneii legati sui, qui cum Sardiis habuit controversiam, Cicero egit; atque ad eum, pro eodem & aliis, varias postea epistolas scripsit. [lib. 13. ad familiar. epist. 53, 54, 55, 56, 57. & lib. 5. ad Attic. epist. 20.] Bithyniæ vero Prætorum P. Silium eodem tempore extitisse, ex lib. 13. ad familiar. epist. 61. colligitur.

Ephesi Ciceronem expectabat P. Nigidius, Romam ex legatione decedens, vir doctissimus; & Mitylenis, ejus salutandi & visendi causa, venit eodem Cratippus, Peripateticorum illius temporis facile princeps: ut in Præfatione ad Platonis Timæum, Latine à se conversum, ipse testatur Cicero.

Epheso relicta, Tralles profectus est Cicero, æstuosa & pulverulenta via. [*lib. 5. ad Attic. epist. 14.*] VI. Kalendas Sextiles (Maii Juliani die 16) Tralles venit: ubi præsto illi fuit L. Lucilius cum litteris Appii Pulchri. [*lib. 3. ad familiar. epist. 5.*] unde intellexit, inter alia, seditionem militum sedatam ab Appio, stipendiumque eis usque ad Idus Quintiles persolutum. [*lib. 5. ad Attic. epist. 14.*]

Pridie Kalendas Sextiles (Maii Juliani die 14) Sulpicio & Marcello Consulib. Cicero Lædiceam, in provinciam (perditam ab Appio & plane everfam) venit: à quo die annuus hic magistratus, à Senatu illi commissus, numerari cœptus est. [*lib. 5. ad Attic. epist. 15, 16, 20. & 21. cum lib. 3. ad familiar. epist. 6. & lib. 15. epist. 2. & 4.*] Cum vero à Cypris legatis, qui Ephesum obviam ipsi venerant, intellexisset Cicero, Scaptium Appii in Cypro præfectum inclusum in curia senatum Salamine turmis aliquot equitum obsedisse, ut fame senatores quinque morentur; quo die terigit provinciam, litteras misit, ut equites ex insula statim decederent. [*lib. 5. ad Attic. epist. 21. & lib. 6. epist. 1.*]

Cum propter anni tempus ad exercitum sibi confectum esse eundem videret, triduum Lædiceæ moratus (dum pecunia acciperetur, quæ ipsi ex publica permutatione debebatur) III. Nonas Sextiles (Maii Juliani 17) iter Apameam fecit: ibique quatuor vel quinque dies, Synnadis triduum, Philomelii quinque dies egit. Quibus in opidis cum magni conventus fuissent, multas civitates acerbissimis tributis, & gravissimis usuris, & magno aere alieno liberavit. [*lib. 3. ad familiar. epist. 5. & lib. 15. epist. 4. cum lib. 5. ad Attic. epist. 15, 16. & 20.*]

Appius Claudius, cum ex lege Cornelia (Cornelii Syllæ Dictatoris) triginta dies ad decedendum de provincia, post successoris adventum, concederentur: iisdem diebus Tarsi forum egit, quibus Cicero juris dicendi causa conventum habebat Apameæ, Synnadis & Philomelii. [*lib. 3. ad familiar. epist. 6. & 8. cum lib. 5. ad Attic. epist. 6. & 8. cum lib. 5. ad Attic. epist. 16, 17.*]

M. Bibulus Proconsul circiter Idus Sextiles (Maii Juliani 25) ab Epheso in Syriam provinciam suam navibus, quod secundos ventos haberet, profectus est. [*lib. 15. ad familiar. epist. 3.*] Cui cum milites in Asia conscribere Senatus permisisset, delectum habere noluit. [*ibid. epist. 1.*] Nam sociorum auxilia propter acerbiteriam atque injurias imperii Romanorum, aut ita imbecilla erant, ut non multum eos juvare possent; aut ita ab illis alienata, ut neque expectandum ab iis, neque committendum eis quidquam videretur. [*Ibid.*]

Cum ante Ciceronis in provinciam adventum seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinque cohortes sine legato, sine tribuno militum, denique etiam sine centurione ullo apud Philomelium confedisissent, reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Anneo legato suo imperavit Cicero, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactoque in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter esset actum; Cicero in castra VII. Kalend. Septembr. (Junii Juliani die 7.) venit: cum interea superioribus diebus ex Senatusconsulto, & evocatorum militum firmam manum, & equitatum satis idoneum, & populorum liberorum regumque sociorum auxilia voluntaria comparavisset. [*Ibid. epist. 4.*]

Dejotarus filius, qui Rex à Senatu appellatus est, Cicerones pueros secum in regnum duxit, dum in æstivis Marcus Cicero bellum gereret. [*lib. 5. ad Attic. epist. 17, 18.*] Cui uni filio ut Dejotarus pater Galatiæ regnum stabiliret, ceteros filios omnes cum necavisset, in libro de Stoicorum repugnantiis tradit Plutarchus. Amorum vero Dejotarorum, patris & filii, simul regnantium, in Philippica XI. summa cum utriusque laude, meminit Cicero.

Pacorus Orodii Parthorum regis filius, quocum nupta erat regis Armeniorum soror, cum maximis Parthorum copiis multarumque præterea gentium magna manu Euphratem transiens, bellum in provinciam Syriam intulit. [*lib. 15. ad familiar. epist. 1, 2, 3, 4. & lib. 5. ad Attic. epist. 18.*] Dux autem revera erat Osaces: Pacoro, qui nondum ex ephelis excellerat, nomen tantum ducis gerente. [*Dio, lib. 40.*]

Parthi in Syriam ita profecti, in itinere positis locis omnibus in suam potestatem redactis, Antiochiam usque progressi sunt, cum spe reliquorum etiam potiundorum. Nam neque Romani iustis copiis eam provinciam tenebant: & populi Romanorum dominationem moleste ferentes, ad Parthos, tanquam sibi vicinis & familiares, inclinabant. [*Dio, ibid.*] Proconsul quoque Bibulus nondum in Syriam venerat. Cum enim annua tantum illi provincia, ut Ciceroni, à Senatu esset constituta; ob eam causam tardius ad provinciam suam accedere ille dicebatur, quod tardius vellet inde decedere. [*Cic. lib. 5. ad Attic. epist. 16. & 18.*]

Cicero III. Kalend. Septembr. (Junii Juliani 11.) exercitum lustravit apud Iconium. [*lib. 5. ad Attic. epist. 19.*] Kalendis, vel III. Nonas Septembr. legati missi à rege Antiocho Commageno venerunt in castra ad Iconium: qui primi Ciceroni nuntiarunt, Parthorum magnas copias Euphratem jam transire cœpisse, dicique Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum. Quo nuntio allato, etiam si essent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent; Cicero tamen vehementer est commotus tum de Syria, tum de sua provincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum sibi per Lycaoniam, & per Isauras, & per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, ducendum putavit. [*lib. 15. ad familiar. epist. 1, 2, 3, 4.*]

Postquam igitur decem dies Iconii fuisset moratus, moto exercitu, castra in Cappadocia

extrema

extrema non longe à Tauro monte apud opidum Cybistra locavit: ut Artavasdes rex Armenius, quocunque animo esset, sciret non procul à suis finibus exercitum populi Romani esse, ipseque simul & Parthi Cappadocia se excludi putarent. sicque continerentur Ciliciam ille tueretur, & Cappadociam tenens, nova regum finitimorum consilia impediret; qui, etiam si Romanis essent amici, tamen aperte Parthis inimici esse non audebant. [lib. 5. ad Attic. epist. 20. & lib. 15. ad familiar. epist. 2. & 4.]

Cybistis equitatum Cicero in Ciliciam misit, ut & ipsius adventus eis civitatibus quæ in ea parte erant nuntiatus firmiores animos hominum faceret; & ipse mature, quid ageretur in Syria, scire posset. [lib. 15. ad familiar. epist. 2.]

Ibi etiam officium à Senatu sibi injunctum curavit: ut Ariobarzanem Cappadocum regem tueretur, ejusque salutem, incolumitatem, regnumque defenderet. Cumque rex ipse cum Ariarathe, fratre suo, & paternis amicis majoribus natu, ad Proconsulem in castra veniens, (ubi triduum quattiduumve præsentem cum fuisse, ex lib. 6. ad Attic. epistol. 2. intelligitur) de insidiis vitæ suæ structis conquereretur, & equitatum cohortesque de exercitu Romano ad suum præsidium postularet: Cicero amicos ejus hortatus est ut regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni cura custodiaque defenderent; & ipsum Regem, ut in sua vita conservanda primum regnare disceret, à quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio; pœna afficeret quos necesse esset, reliquos metu liberaret. præsidio exercitus Romani ad eorum qui in culpa essent timorem potius, quam ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando Senatusconsultum viderent, se regi, si opus esset, præsidio esse futurum. De quo, in fine [2. illius] epistolæ ad Consules & Senatum scriptæ, ipsos eo studiosius fecisse certiores dicit Cicero: quod in rege Ariobarzane ea sibi signa videretur virtutis, ingenii, fidei, benevolentiaque erga ipsos perspexisse; ut non sine causa tantam curam in ejus illi salutem viderentur contulisse.

Mithram & Athenæum, ab Ariobarzane importunitate Athenaidis exilio multatos, maxima apud regem autoritate gratiaque Cicero constituit. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si Sacerdos (Comanorum, quem majestate, imperio & potentia secundum à rege consensu gentis illius habitum fuisse, in libro de bello Alexandrino confirmat Hirtius) armis se, quod facturum putabatur, defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu & pecunia paratus, & sociis, qui novari aliquid volebant: perfecit Cicero, ut è regno ille discederet; rexque sine tumultu, ac sine armis, omni autoritate aulae communita, regnum cum dignitate obtineret. [Ibid. epist. 4.] quamquam idem alibi ita judicaverit: nihil illo regno spoliatus, nihil rege egentis. [lib. 6. ad Attic. epist. 1.]

Atque hoc modo servatum est Ariobarzani cum ipso rege regnum. [Cato, in epist. 5. lib. 15. ad familiar.] & Cappadocia illi conciliata atque obediens facta, sine armis & multa cum gratia. [Plutarch. in Cicerone.] de quo, ad Atticum [lib. 5. epist. 20.] ita jactitat ipse Cicero. *Ariobarzanes opera mea vivit, regnat, & in maiori, consilio & auctoritate: & quia insidiatoribus ejus adversariis me non modo adversariis, præbuit regem regnumque servavi.*

Interea multorum litteris atque nuntiis cognovit Cicero, Cassium (absente adhuc à Syria Bibulo) Antiochiæ cum exercitu fuisse; magnas Parthorum copias & Arabum ad Antiochiam accessisse; magnumque eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum quos ipse eo premiserat tumis, & à cohorte prætoris, quæ erat Epiphaniæ præsidii causa, occisione occisum; Parthosque in Cyrrhestica, parte Syriae proxima Ciliciæ, fuisse. Cum videret igitur à Cappadocia Parthorum copias averlas, non longe à finibus esse Ciliciæ; relictis Cybistris Cappadociæ, (ubi castra dies quinque habuerat) exercitum in Ciliciam duxit: atque in finibus Lycœniæ & Cappadociæ, XIII. Kalend. Octobr. (Junii Juliani die 30) litteras tum à Tarcondimoto, tum ab Iamblichio Phylarcho Arabum, qui reipublicæ Romanæ amici habebantur, accepit; nuntiantes Pacorum cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ: de quo ille ad Consules & Senatum statim scripsit. [lib. 15. ad familiar. epist. 1. 2. & 4. cum lib. 5. ad Attic. epist. 18. & 20.]

Rumore adventus Ciceronis & Cassio, qui Antiochiâ tenebatur, animus accessit, & Parthis timor injectus est. Recesserunt igitur illi ab Antiochiâ ante Bibuli adventum feliciter inde à Cassio rejecti: qui & cedentes ab opido insegutus, rem bene gessit. [lib. 5. ad Attic. epist. 20. 21. & lib. 2. ad familiar. epist. 10.] Quam historiam plenius ita enarrat Dio.

Quum Antiochiæ capiendæ spe Parthi essent dejecti, Cassio magnâ vi eos depellente, (ipsi autem ad oppugnationem locorum ineptissimi erant) Antigoniam contenderunt: cujus urbis suburbana quum essent arboribus constita, atque eo ipsi accedere neque audent neque possent: arbores succidere, locumque sylva despoliare instituerunt, ut audacter tutoque urbem eâ aggredi possent. Cum nec hoc succederet, quia & magni laboris negotium erat, & tempus incassum terebatur, & Cassius palantes ab ipsis affligebat; aliò arma versuri, Antigoniam discesserunt. Interea assis collocatis in via qua transituri erant insidiis, se iis cum paucis ostendit, atque ad insequendum pertraxit; tum suos circumjecit. [Dio, lib. 40.] ubi & magna autoritate Olaces dux Parthorum vulnus accepit, eoque interiit paucis post diebus. [Cicero, lib. 5. ad Attic. epist. 20.]

Apud Justinum, [lib. 42. cap. 4.] non ita recte historia descripta legitur. *Pacorus missus ad persequendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syria gestis, in Parthiam patri suspectus*

revocatur: quo absente, exercitus Parthorum relictus in Syria, à Cassio Questore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur.

C. Cassium questorem M. Crassi Parthos, qui in Syriam transenderant, cæcidisse, *Livius*; [lib. 108.] transgressos in Syriam Parthos, felici rerum eventu, fugavisse ac fudisse, *Velleius*; [lib. 2. cap. 46.] contra Persas (ita enim Parthos vocat) in Syriam irumpentes ter cum summa admiratione conflixisse, eosque trans Euphratem redactos vastavisse, *Sextus Rufus* in Breviario; singulari animo perditas res tanta virtute restituisse, ut Persas crebris præliis vinceret, narrat in libro 6. *Eutropius*. Quibus addantur & illa *Orosii*, [lib. 6. cap. 13.] de eodem Cassio. *Antiochum copiasque ejus ingentes prælio vicit & interfecit: Parthos quoque ab Orode in Syriam missos, jamque ingressos Antiochiam, bello expulit, ducemque eorum Osacem interfecit.* & *Ciceronis*, in Philippica undecima. *Magnas ille res gessit ante Bibuli summi viri adventum; cum Parthorum nobilissimos duces maximasque copias fudit, Syriamque immani Parthorum impetu liberavit.* Neque enim fidem meretur, quod in *Historia Judaica*, quæ Arabice edita secundi libri *Maccabaici* præfert titulum, capitulo 41. de Cassio adjectum habetur. *Prætergrediens Euphratem, expugnavit Persas, atque reduxit in Romanorum obedientiam. Reduxit quoque in eorum obedientiam viginti duos Reges quos subegerat Pompeius: & redexit in Romanorum obedientiam quicquid erat in regionibus Orientis.* Bellum autem Orientis cum viginti & duobus regibus gloriatum fuisse Pompeium, ex *Orosio* [lib. 6. cap. 6.] jam supra audivimus.

Prædie Kalendas Octobris (Quintilis Juliani die 11.) Senatui Romæ in ædæ Apollinis coacto placuit, in Ciliciam & in octo reliquis provincias sortito deinceps mittendos esse Propratores, qui Romæ prius Prætores, neque in provincia ante cum imperio fuerunt. [lib. 3. ad familiar. epist. 8.]

Cicero cum exercitu iter in Ciliciam per Tauri pylas faciens. III. Non. Octobr. (Quintilis Juliani die 16.) Tarsum venit. [lib. 5. ad Attic. epist. 20.]

Nonis Octobrib. (Quintilis Juliani die 18.) eodem die in Senatu recitatae sunt victrices Cassii litteræ, quibus per se scriptum confectum fuisse bellum Parthicum; & litteræ Ciceronis, tumultum Parthicum nuntiantes. Indeque Cassii litteris parum est creditum. [lib. 5. ad Attic. epist. 21.] Eodemque die, Tarsus Cicero Amanum versus profectus est. [lib. 3. ad familiar. epist. 8.] qui mox ipsi cum Bibulo communis erat, Syriam à Cilicia aquarum divortii dividens; hostium plenus sempiternorum. [Ibid. lib. 2. epist. 10. & lib. 5. ad Attic. epist. 20.]

Postridie ejus diei (Quintilis Juliani 19) castra habuit in campo Mopsuestiæ: unde Romam ad Appium Pulchrum (cui in Proconsulatu successerat) scripsit epistolam 8. lib. 3. ad familiar. in cujus fine leguntur ista. *De Parthis quod quaris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admisso Parthico ornatu, dicuntur omnes reverisse. Hostem esse in Syria negant ullum.* Nam quum ad Amanum Cicero pervenit, hostem ab Antiochia recessisse, & Bibulum Antiochiæ esse, cognovit indeque Dejotarum confestim jam ad ipsum venientem cum magno & firmo equitatu & peditatu, & cum omnibus suis copiis, certiozem fecit, non videri esse causam, cur abesset à regno: seque ad eum, si quid forte novi accidisset, statim litteras nuntiosque missurum esse. [lib. 15. ad familiar. epist. 4.]

Cum autem vehementer interesse utriusque provinciæ Cicero consideraret, pacare Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere; discedere se ab eo monte simulavit, & alias partes Ciliciæ petere. Cumque abesset ab Amano iter unius diei, & castra apud Epiphaniam fecisset; IV. Idus Octobris (Quintilis Juliani die 23) cum advesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter fecit, ut ad III. Idus Octobris, cum lucefceret, in Amanum ascenderet. [Ibid.]

Distributis igitur cohortibus & auxiliis, quum aliis ipse simul cum Quinto fratre legato, aliis C. Pomptinus legatus, reliquis M. Anneius & L. Tullius legati præessent; plerosque nec opinantes oppressit: multique occisi, alii capti, reliqui dissipati sunt. Fugerana (vel Erana potius) quæ fuit non vici instar sed urbis, quod erat Amani caput; itemque Sepyra & Ceminoris (vel Commoris) acriter & diu repugnantes, Pomptino illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore usque ad horam diei decimam, magna multitudine hostium occisa, captæ sunt. Castella munita sex improvise adventu capta sunt; complura incensa. His rebus ita gestis castra in radicibus Amani habuit Cicero apud Aras Alexandri, ad Illum: quo in loco Darius ab Alexandro est superatus. Ibi quatrinduum in reliquiis ejus partis Amani montis quæ ad ipsius provinciam spectabat delendis, agrisque vastandis, consumpsit: & ob victoriam justam partam, Imperator ab exercitu appellatus est. Atque ita direpto & vastato Amano, die quinto Illo discessit. [Ibid. cum lib. 2. epist. 10. & lib. 5. ad Attic. epist. 20. & *Plutarcho*, in *Cicerone*.]

Interim Bibulus in Amanum veniens, laureolam in mustaceo & inanem Imperatoris appellationem ibi cæpit quarere. Sed sædam plagam ille accepit. Cohortem enim primam totam perdidit, centurionemque primipili nobilem, sui generis Afinium Dentonem, & reliquos cohortis ejusdem; & Sext. Lucillum (T. Gavi Cæpionis, locupletis & splendidi hominis, filium) tribunum militum. [lib. 5. ad Attic. epist. 20.]

Exercitum adduxit Cicero ad infestissimam Ciliciæ partem, quæ ab Eleuthero-cilibus incolabatur, feris hominibus, & acribus, & omnibus rebus ad defendendum paratis: qui cum ne

regibus quidem unquam parvissent, hoc tempore & fugitivos recipiebant, & Parthorum adventum acerrime expectabant. Horum opidum Pindenissum, in altissimo & munitissimo loco positum, 57 ante Saturnalia die (XII. Kalend. Novembr. sive Sextilis Juliani die 1) aggressus, vallo & fossa circumdedit, sex castellis castrisque maximis sepsit: aggere, vineis, turreque altissima, oppugnavit; multis sagittariis, & magna tormentorum copia hic usus. quemadmodum, tum in epistola ad M. Cœlium Rufum Ædilem designatum, 25 obsidionis die (Sextilis Juliani 25) scripta; [*lib. 2. ad familiar. epist. 10.*] tum in litteris ad M. Catonem, [*lib. 15. epist. 4.*] & Pomponium Atticum, [*lib. 5. epist. 20.*] post urbem captam exaratis, ipse Cicero significat.

395 4 a. Magno tandem labore atque apparatu, sine ulla molestia sumptuve sociorum, multis suorum faucibus, incolumi exercitu, negotium Cicero confecit: omnibusque partibus urbis disturbatis aut incensis ipso Saturnalium die (XIII Kalend. Januar. sive Septembris Juliani die 26.) Pindenissenses compulsi in potestatem ejus pervenerunt. Militibus, equis exceptis, reliquam prædam concessit. Mancipia tertio Saturnalium veniebant. A Tibarenis, qui Pindenissensibus finitimi pari erant scelere & audacia, obsides accepit. Hinc exercitum in hyberna dimisit: Quintumque fratrem negotio præposuit, utin vicis aut captis aut male pacatis exercitus collocaretur. [*Ibid.*] Atque ita æstivis ipse confectis, Quintum fratrem hybernis, & Ciliciæ præfecit. [*lib. 5. ad Attic. epist. 21.*] & ut æstivos mentes rei militari, ita hybernos jurisdictioni dare instituit. [*Ibid. epist. 14.*]

P. Cornelius Lentulus Spinther ex Cilicia triumphum Romæ duxit: ut ex epist. ad Attic. lib. 5. epist. 21. (collat. cum lib. 1. ad familiar. epist. 9.) colligitur.

Orodis regis Parthorum filius in Cyrrhesticam Ciliciæ regionem venit: in qua & Parthi hyemant. [*lib. 5. ad Attic. epist. 21. & lib. 6. epist. 1.*]

Q. Volusium certum hominem & mirifice abstinentem Cicero misit in Cyprum, ut ibi paucos dies esset: ne cives Romani pauci, qui illic negotiabantur, jus sibi dictum negarent, nam evocati ex insula Cyprus non licebat. [*lib. 5. ad Attic. epist. 21.*]

Cicero in Ciliciæ civitatibus magna admiratione exceptus, Nonis Januarii (sive Octobris Juliani die 13) Tarso in Asiam profectus est. Taurum igitur mense imperii sui sexto transgressus, quacunque iter fecit, nulla vi, nullo judicio, nulla contumelia, autoritate & cohortatione perfecit, ut & Græci & cives Romani, qui frumentum compresserant, magnum numerum populis pollicerentur, ad famem, in ea parte Asiæ tum grassantem (quum messis nulla fuisset) sublevandam. [*Ibid.*]

Dejotarus, cujus filio pacta erat Artavædis (Armeniæ regis) filia, & cujus auxiliis magnis Cicero erat usus, Laodiceam ad eum cum Ciceronibus pueris venit: nunciavitque, Orodem cum omnibus Parthicis copiis prima æstate transiturum. [*lib. 5. ad Attic. epist. 20, 21. cum lib. 6. epist. 1.*]

Laodiceæ, ab Idibus Februarii (Novemb. Juliani die 19) ad Kalendas Maias (Februarii Juliani diem 26) forum egit Cicero diæcesum suarum Asiaticarum: ex Idib. Februar. Cybaticum, & Apameense; ex Idib. Mart. Synnadense, Pamphylium. Multæ civitates ære alieno liberatæ, multæ valde levatæ sunt: omnes suis legibus & judiciis usæ, *ἀποτοκίαν* adeptæ, revixerunt. [*lib. 5. epist. 21. lib. 6. epist. 2.*]

b. Romæ Ciceroni, pro re in Cilicia præclare gesta, supplicationes à Senatu decretæ; L. Æmilio Paulo & C. Claudio Marcello Consulib. [*lib. 2. ad familiar. epist. 15. lib. 8. epist. 11. lib. 5. 6. 13. & lib. 7. ad Attic. epist. 1.*]

C. Cassius, qui M. Crassi Quæstor fuerat, post Parthicam victoriam è Syria discessurus, Ciceroni Laodiceæ adhuc commoranti M. Fabium commendavit. (*lib. 9. ad familiar. epist. 15. & lib. 15. epist. 14.*) Cui rescribens Cicero, cum pro magnitudine rerum quas gesserat, tum pro opportunitate temporis illi gratulatur, quod de provincia decedentem summa laus & summa gratia provinciæ profecuta fuerit. Romamque ut properet monet: ubi, hac recenti victoria tanta, clarum adventum ipsius futurum pronunciat.

Cicero legatum suum M. Anneium, cujus prudentiam, virtutem & fidem in bello adversus Cilicæ expertus fuerat ad controversiam quam cum Sardiæ habebat profectum, Q. Thermo Asiæ Prætori commendavit: utque ante Kalendas Maias, quando in Ciliciam ire cogitabat, remitteretur rogavit. [*lib. 13. ad familiar. epist. 55. & 57.*]

P. Cornelius Dolabella, Tulliæ M. Ciceronis filiæ paulo post factus maritus, Appium Claudium Pulchrum, triumphum ob rem bello in Cilicia bene gestam Romæ petentem, majestatis atque ambitus reum fecit. Simulatque Dolabella accessit ad tribunal, Appius introiit in urbem, triumphique postulationem abiecit; ac demum Q. Hortensio & M. Bruto defendentibus, utriusque criminis absolutus est. [*lib. 8. ad familiar. epist. 6. & 13. lib. 2. epist. 13. 16. lib. 3. epist. 10, 11, 12. lib. 6. ad Attic. epist. 6. lib. de claris Oratorib.*]

M. Bibuli Syriæ proconsulis duos egregiæ indolis filios relictos à Gabinio in Ægypto equites interfecerunt. [*Cæsar. de bello Civil. lib. 3. Valer. Maxim. lib. 4. cap. 1.*] Eorum interfectores victos regina Cleopatra ad Bibulum misit; ut gravissimæ cladis ultionem arbitrio suo exigeret. At ille intactos è vestigio ad Cleopatram reduci jussit: dicendo, potestatem hujus vindictæ non suam, sed Senatus esse debere. [*Valer. ibid. Seneca ad Marciam.*]

Nonis Maii in Ciliciam proficisci cogitabat Cicero: [*lib. 2. ad familiar. epist. 13 & lib. 6. ad*

4994 50

Attic. epist. 2.] sed ante Nonas Junias (Aprilis Juliani diem 2.) Tarsum non venit. Ibi vero multa illum moverunt: magnum in Syria bellum; magna in Cilicia latrocinia. [*lib. 6. ad Attic. epist. 4.*]

Inde profectus, cum esset in castris ad fluvium Pyramum, Tarso Q. Servilius litteras ad eum misit Apii Claudii Pulchri, Romæ Nonis Aprilibus. (Juliani Februarii die primo.) scriptas; quibus se absolutum majestatis fuisse significabat. [*libro tertio ad familiarem epistolam 11.*]

Quum bello Parthico Syria arderet, & magnus Antiochiæ metus esset, & Bibulus in tanto mœrore suo (ob cædem filiorum) maximam curam belli sustineret: quamvis magna spes in Cicerone atque ipsius exercitu esset; dixisse tamen fertur Bibulus, quidvis se perpeti malle, quam videri eguisse illius auxilio. Cumque ad Thermum (Asiæ Prætozem) de Parthico bello scriberet, ad Ciceronem litteram nunquam misit; ad quem intelligebat ejus belli pertinere periculum. Legati tamen ejus litteras ad Ciceronem miserunt, ut subsidio veniret. [*lib. 2. ad familiar. epist. 17. & lib. 6. Attic. epist. 5.*]

Et infimum quidem habebat Cicero exercitum; sed Galatarum, Pisidarum & Lyciorum auxilia bona. Officium vero suum esse putavit, exercitum habere quam proxime hostem, quoad provinciæ præesse per Senatusconsultum illi liceret. Cujus annuæ provinciæ cum prope adesset terminus: ipse cum Dejotaro convenit, ut in ejus castris rex esset cum suis copiis omnibus. [*lib. 6. ad Attic. epist. 1. & 6.*] De quo, in Philippica XI, Cicero. *Fuimus imperatores ego & M. Bibulus in propinquis finitimisque provinciis: ab eo rege adjuti sumus & equitatu, & pedesribus copiis.*

Parthi M. Bibulum in obsidione habuerunt. [*Cæsar. de bello civil. lib. 3.*] qui se opido munitissimo & copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in provincia Parthi fuerunt; [*Cic. lib. 12. ad familiar. epist. 19.*] & pedem porta, quoad hostis cis Euphratem fuit, non extulit. [*lib. 6. ad Attic. epist. 8. & lib. 7. epist. 2.*]

At Parthi repente Bibulum semivivum reliquerunt: [*lib. 7. ad Attic. epist. 2.*] incredibili felicitate è tota Syria discedentes. *Ibid. lib. 6. epist. 6. lib. 7. epist. 1. & lib. 2. ad familiar. epist. 17.*] Bibulus enim Parthos contra sese invicem concitavit; Ornodopante quodam satrapa, qui Orodi infensus erat, sibi adjuncto, persuasoque per internuntios, ut Pacorum regem constitueret, atque ejus auxilio Orodi bellum faceret. [*Dio lib. 40.*]

Bibulus in litteris quas ad Senatum de rebus à se gestis misit, quod Ciceroni cum illo erat commune sibi soli attribuit, quod Ciceronis erat proprium sibi adscripsit, quod vero ipse erat solius id cum Cicerone communicavit: ut in epistola ad Salustium Quæstorem ipse [*lib. 2. ad familiar. epist. lib. 17.*] Cicero conqueritur. Ubi & illud pusilli animi & ipsa malevolentia jejuni atque inanis in illis litteris notat; quod Ariobarzanem, quem Senatus per Ciceronem regem appellavit ipsique commendavit, iste non regem, sed regis Ariobarzani filium appellaverit. Cumque ille, qui nihil præclare gesserat, adniteretur de triumpho; & Cicero, in cujus exercitu spes illius exercitus habuit, idem non assequi dedecus existimaret: etiam ipse, consulentibus amicis, de triumpho cogitare cœpit. [*lib. 6. ad Attic. epist. 7. 8. & lib. 7. epist. 2.*]

Parthorum metu jam sublato, Cicero præsidia, quæ magna & firma Apameæ & allis locis paraverat, omnia deduxit. [*lib. 2. ad familiar. epist. 17.*]

Quum circa III. Kalend. Sextil. (Maii Juliani diem 26) annui muneris terminus instaret, & à decedente ex Senatusconsulto relinquendus esset qui præfesset; Cicero provinciæ à metu Parthico jam liberæ C. Cælium Caldum, Quæstorem (loco Cn. Volusii) nuper Roma ad se missum, nobilem quidem adolescentem sed minus gravem & continentem, præfecit. [*lib. 2. ad familiar. epist. 15. & 19. cum lib. 6. ad Attic. 4. & 6.*]

III Nonas Sextiles (Maii Juliani die 29.) jam imperio annuo terminato, ad Sidam Pamphylia navi accessit. [*lib. 3. ad familiar. epist. 12.*] Inde Laodicæam, extremum provinciæ litem, profectus est: ibique Messinium quæstorem suum expectare jussit, ut confectas rationes lege Julia apud duas civitates (Laodicensem & Apameensem) in provincia posset relinquere. [*lib. 6. ad Attic. epist. 7. cum lib. 2. ad familiar. epist. 7. & lib. 2. 5. epist. 20.*] De præda vero (ex Amanonte monte) nihil attigit ipse, sed illud totum, ut & ex annuo sumptu, qui ipsi decretus fuerat, ad mille sestertia (cohorte ejus ingemescente, quæ omne illud distribui sibi oportere putabat) arario reliquit: prædibus quoque publicæ omnis pecuniæ Laodicæe quæsitis; ut & ipsi & populo caveretur sine vecturæ periculo. [*lib. 7. ad Attic. epist. 1. lib. 2. ad familiar. epist. 17.*]

M. Bibulo, acceptis ipsius litteris, suadente Catone, à Senatu amplissima 20 dierum supplicatio decreta est. [*lib. 7. ad Attic. epist. 2. & 3.*] Sed legiones quas Senatus decrevit in Syriam per Marium (qui ibi Salustio in Quæstoris munere erat successurus) mittendas, liberata jam à Parthorum metu provincia, detentæ sunt. [*lib. 2. ad familiar. epist. 17.*] Factum vero fuerat Senatusconsultum, ut Bibulo ad bellum Parthicum legio una à Cn. Pompeio, altera à C. Cæsare, mitteretur. Pompeius ex iis quas tum secum habebat legionibus nullam dedit: sed qui huic negotio erant præfecti, eos jussit legionem, quam ipse Cæsari utendam prius dederat, à Cæsare petere. Cæsar, quum voluntate adversariorum se expoliari nemini dubium esset, Pompeio legionem remisit; atque ex suo numero, ut Senatusconsulto satisfaceret, transdidit

alteram

alteram. Hæ igitur duæ legiones, ut in Parthos mittendæ; adornabantur, quum vero nul-
lus earum ad id bellum ulius esset, veritus Consul Marcellus ne Cæsari redderetur, in
Italia retinuit & Pompeio tribuit. Quæ quorsum tenderent, licet Cæsar satis animadver-
teret, tamen omnia patienda statuit: quod non absurdum prætextum retinendarum sua-
rum legionum, & aliarum copiarum contrahendarum hinc sibi oblatum cerneret. (*Cæsar, commentar. de bello civili, lib. 1. Hirius, de bello Gallico, lib. 8. Plutarchus, in Pompeio, & Dio, sub. fin. lib. 40.*)

d. Q. Thermo Prætor ex Asia decedenti suavit Cicero, ut nobilem adolescentem Quæstorem suum (C. Antonium; ut in Annal. tom. 3. pag. 431. ostendit Pighius) provinciæ præfectum relinqueret. (*lib. 2. ad familiar. epist. 18.*)

Cicero pecuniam omnem, quæ ad ipsum salvis legibus pervenerat, id est, sestertiùm XXII. millia, Ephesi apud publicanos deposuit. (*lib. 5. ad familiar. epist. 18.*) Ibiq; Etesis ventis vehementissime tardatus, Kalendis Octobribus (Quintilis Juliani die 25.) Epheso conscendit, (*lib. 6. ad Attic. epist. 8.*) & Rhodum appulit: (*Plutarch. in Cicerone.*) Ciceronum puerorum causa. (*lib. 6. ad Attic. epist. 7. cum lib. 2. ad familiar. epist. 17.*) Ibiq; de Q. Hortensii morte audivit. (*initio Bruti, seu, De claris oratorib.*)

Adversis ventis usus, pridie Idus Octobris (Sextilis Juliani die 7) Cicero Athenas venit. (*lib. 14. ad familiar. epist. 5. & lib. 6. ad Attic. epist. 9.*)

Instantius belli civilis inter Cæsarem & Pompeium motibus, Sol paulo post exortum, Sextilis Juliani die 21. eclipsim quinque ferè digitorum passus est: ad quam Petronii illud, de belli hujus prognosticis, referendum videatur.

namque ore cruento

Deformis Titan vultus caligine textit.

Civiles acies jam tum spirare putares.

M. Bibulus è Syria decessit. Venetone provinciæ præfecto: ut ad Atticum, in lib. 7. epist. 3. V. Idus Decembris (sive Octobris Juliani die 1.) data, ostendit Cicero.

395 Kalendis Januariis (in Octobris Juliani diem 22. incidentibus) quibus C. Claudius Marcellus & L. Cornelius Consulatam inierunt, Senatusconsultum factum est, uti ante certam diem Cæsar exercitum dimittat; si non faciat, eum adversus Rempublicam facturum videri. Cui decreto quum frustra intercessissent tribuni plebis, M. Antonius & Q. Cassius; inter Cæsarem & Pompeium civilis belli factum est initium (*Cæsar, commentar. de bello civili lib. 1. Cicero, in Philippic. 2. Pellei. Patereul. lib. 2. cap. 49. Dio, lib. 41. init.*)

Pridie Nonas Januarias (Octobr. 25.) Cicero ad Urbem accessit: sicque ei obviam est pro-
ditum, ut nihil fieri poterit honoratus. Sed incidit in ipsam flammam civilis discordiæ vel potius belli. (*lib. 16. ad famil. epist. 11. Urbem tamen intravit: Senatu frequente, inter has ipsas turbas, triumphum ipsi flagitante; quem Lentulus Consul, quo majus beneficium suum faceret, distulit. ibid. cum l. 7. ad Attic. epist. 11.*) Et quum decerneret ei triumphum Senatus; malle se dixit, facta concordia, Cæsaris curram sequi (*Plutarch. in Cicerone.*) Verùm invalescens ea discordia, & ipsius & M. Bibuli triumphum non distulit tantùm, sed etiam omnino sustulit. (*Vid. l. 9. ad Attic. epist. 2. & l. 11. epist. 6.*)

VII. Idus Januarij (Octobris Juliani die 28.) Senatusconsultum præscriptum est; ut Con-
sules, Prætores, Tribuni plebis, quique Proconsules tunc ad Urbem fuerant, (inter quos erat Cicero) operam darent, ne quid Respublica detrimenti caperet. Profugeruntque statim ex Urbe tribuni plebis (qui Senatus decreto intercesserant) & sese ad Cæsarem contulerunt. (*Cæsar, Bell. civil. l. 1. Cicero, ad famil. l. 16. epist. 11. Dio, l. 41.*)

Proximis diebus habito Senatu extra Urbem, præsentè Pompeio, provinciæ privatis decretae sunt; duæ Consulatus, reliquæ Prætoricæ. Scipio obvenerit Syria. (*Cæsar, ut sup.*) Fuit hic Metellus Scipio: qui filiam Corneliam, Publii Crassi apud Parthos occisi viduam, Pompeio hoc anno (ante biennium, quàm ille exstingueretur; ut in lib. 2. cap. 54. Velleius indicat) uxorem dederat, & cum eo in Consulatu collega anno abhinc tertio fuerat. (*Plut. in Pompeio, Dio, l. 40.*) In Ciliciæ verò provincia Ciceroni Sestium vel Sextium successisse, ex lib. 5. ad familiar. epist. 20. cum lib. 11. ad Attic. epist. 7. collata: & in Cyprum, deinceps ab ea separatam, cum jure prætorio primum Quæstorem missum fuisse Sextilium Rufum, ex lib. 13. ad famil. epist. 48. colligitur. Tres quoque dioceses Asiaticas, Cibyriticam, Synnadsensem & Apameensem) Ciliciæ provinciæ ademptas, novo Asiæ Proconsuli P. Servillio tributas fuisse; ex ejusdem libri epistola 67. colligit Sigonius. (*de antiquo jure provinciar. l. 1. cap. 11.*)

Eodem die, VIII. Kalend. Mart. (Juliani Decembris die 11.) quo Feralia celebrabantur, (ut in Gruteri inscriptionibus pag. 133. videre licet) Cornifio Cæsar post meridiem, & Canusio manè Pompeius Brundisium profectus est. (*l. 8. ad Attic. epist. 12. & l. 9. epist. 1.*) quum autem jam exisset. (*Dio, lib. 41.*)

Brundisio Pompeius focerum Scipionem & Cneium filium ad parandam classem misit in Syriam. (*Plutarch. in Pompeio.*) De quo Cicero, in libri 9. ad Atticum epist. 1. pridie Nonas Martias (Juliani Decembris die 23.) scripta: *Scipio vel in Syriam proficiscitur sorte, vel cum genero hanelle, vel Cæsarem fugit iratum.*

VII. Idus Mart. (Juliani Decembris 26.) Cæsar Brundisium venit, & ad murum castra posuit: ut ipse in epistolo ad Oppium & Cornelium Balbum scribit. [*l. 9. ad Attic. epist. 16.*]

XVI. Kalendas Apriles (ut in epistola 18. libri 9. ad Atticum habetur; non IV. Kalendas Martias: ut apud Lipsium legitur, in epistola 31. Centuriæ ad Germanos & Gallos) quo Liberalia celebrabantur, (ut ex Fastis marmoreis liquet, in *Gruteri inscript. pag. CXXXIII.* quæ in dieo Januarii Juliani tunc incidebant, Pompeius Brundisio, cum omnibus copiis quas habuerat, in Epirum profectus est. Quo ipso Liberalium sive Dionysiorum die filii ipsius pugna Mundenfi in Hispania victi sunt; post annos quatuor quam pater ad bellum profectus fuisse dicitur. (*Plutarch. in Casare.*) eodem videlicet die, quo Pompeius pater, relicta Italia, belli sedem in Græcia constituit: non, quo ab urbe bellum gesturus aufugit; ut per errorem, scriptum est ab Orofio (*lib. 6. c. 16.*)

Postero die Cæsar Brundisium introiit; ibique concionatus, Romam inde contendit; ante Kalendas ad Urbem esse volens. (*lib. 9. ad Attic. epist. 18.*)

Inde Aristobulum in patriam Palæstinam Cæsar dimisit; ut contra Pompeium is aliquid moveret. (*Dio, lib. 41.*) Aristobulum vinculis solutum in Syriam cum missis refert Josephus, additis duabus legionibus, quo facilius ordinaret provinciam: verum spe sua utrumque fuisse frustratum; veneno à Pompeianis Aristobulo sublato, & à Cæsaribus funerato. (*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 7. & lib. 14. Antiq. cap. 13.*)

Alexander quoque Aristobuli filius, secundum Pompeii litteras, Antiochiæ à Scipione securi est percussus: accusatione pro tribunali prius habita super his quæ in Romanos admiserat, Ptolemæus verò Mennæus dynasta Chalcidis, quæ sita est in monte Libano, misso Philippione filio Ascalonem ad uxorem Aristobuli, filium illius Antigonum & duas filias ad se accersivit: quarum minoris Alexandræ captus amore Philippio, conjugio eam sibi copulavit. (*Id. ibid.*)

Pompeius annum spatium ad comparandas copias nactus (quod vacuum à bello, atque ab hoste otiosum fuerat) magnam ex Asia Cycladibusque insulis, Corcyra, Athenis, Ponto, Bithynia, Syria, Cilicia, Phœnicæ, & Ægypto classem cœgit; magnam locis omnibus ædificandam curavit: magnam imperatam Asiæ, Syriæ, regibusque omnibus, & dynastis, & tetrarchis, & liberis Achaicæ populis pecuniam exegit: magnam societates earum provinciarum, quas ipse obtinebat, sibi numerare cœgit. (*Cæsar. Bell. civil. l. 3.*) Fertur ex Ægypto navem sexaginta ei missas à regibus Cleopatra fratreque hujus etiam tunc puero. Habebat etiam auxilia ex Ionia, sagittarios ex Creta, ex Ponto jaculatores, equites ex Galatia: Commageni missi ab Antiocho, Cilices & Cappadoces, & quidam ex minore Armenia, Pamphyli quoque & Pisidæ, ad eum venerunt. (*Appian. bell. civil. lib. 2. pag. 458. & 472.*)

M. Cato in Asiam à Pompeio missus, ut cogentes illic navigia & milites adjuvaret, duxit secum sororem Serviliam, atque natum ex ea Luculli filium. Ubi quum Rhodios benevolentia Pompeio adjunxisset; Servilia cum filio apud eos relicta, ad Pompeium reversus est, egregiis pedestribus & navalibus viribus jaminstructum. (*Plutarch. in Catone minore.*) Omnesque terras, omnia maria movere, reges barbaros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere cogitabat. (*Cicero, ad Attic. lib. 8. epist. 11.*)

Ipsam quoque Parthorum regem Orodem, etsi post Crassorum cædem hostium in numero habitum, ad societatem suam pertrahere Pompeius tentabat. Orodes, si Syria sibi concederetur, auxilium promisit; Syriam vero non adeptus, suppetias non tulit. (*Dio, lib. 41.*) Quamque alias Pompeianarum partium Parthi fuere: & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico junctam, & propter Crassi necem, cujus filium in partibus Cæsaris audierant; quem ultorem patris victore Cæsare futurum non dubitabant. (*Justin. lib. 42. capite 4.*)

Magnam classem Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Andro (vel Arado potius) Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrna, Mileto, Coo, comparatam ad intercludendos comæatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias provincias, Pompeius adhibuit. (*Cic. ad Attic. lib. 9. epist. 11.*)

Præerat Ægyptiis navibus Pompeius filius; Asiaticis D. Lælius & C. Triarius; Syriacis C. Cassius; Rhodis C. Marcellus cum C. Pomponio; Lyburnicæ atque Achaicæ classi Scribonius Libo & M. Octavius. Toti tamen officio maritimo M. Bibulus præpositus cuncta administrabat: ad hunc summa imperii respiciebat. (*Cæsar. bell. civil. lib. 3.*)

3956
a. Julius Cæsar Dictator creatus, post undecim dies, seipso & P. Servilio Isaurico Consulibus declaratis, dictatura se abdicavit. (*Cæsar, initio lib. 3. Commentar. de Bello civili. Plutarch. in Cæsar. & Appian. lib. 2. Bell. civil. pag. 457.*)

A prima hac Cæsaris dictatura Syro-macedones *Cæsarianorum temporum* (cujusmodi epochæ in antiquo saxo, *Inscript. Gruteri pag. CCLXXXVII. 3.* occurrit mentio) numerationem instituerunt, à Septembris Juliani die 24. (quo Solarem Macedonum annum cepisse alibi ostendimus) deductam. A quo die non Syro-macedones solum, sed etiam Imperatores Romani *Indictiones* suas, sive quinquorū denorum annorum circulum; & Antiocheni *aram* suam (quæ per 15. divisa, Indictionem Imperatoriam semper exhibet) inchoarunt: licet anni forma postea mutata, & Macedonicis mensibus ad Julianos conformatis, Antiocheni æræ suæ, & reliqui Orientales Indictionum initium ad novi sui anni exordium retulerint, & à 24. die ad Kalendas Septembres traduxerint. Quidquid verò sit de Indictionum origine (quam ad Constantiniana tempora communiter referunt:) Antiochenæ æræ caput à Septembri anni

quas ex Asia Lentulus Consul consecribendas curaverat, sagittarios ex Creta, Lacedæmone Ponto, Syria reliquisque civitatibus tria millia numero, funditorum cohortes sex, mercenarias duas, equites 7000. ex quibus equitibus, 600. Gallos Dejotarum adduxerat, 500. Ariobarzanes ex Cappadocia, 500. Gallos Germanosque; quos Alexandria Gabinius præfidii causa apud regem Ptolemæum reliquerat, Pompeius filius cum classe adduxerat 700. Tarcundarius, Castor & Donilaus ex Gallogræcia dederant: (horum alter una venerat, alter filium miserat.) 200. Commagenus Antiochus, cui magna præmia Pompeius tribuit, miserat; in quibus plerique erant hippotoxæ. Cum Scipione verò ex Syria duæ expectabantur legiones (*Id. ibid.*)

b. Post Cæsaris adventum in Epirum, multi jam menses transierant, & hyems præcipitaverat neque Brundisio naves legionesque, in Italia relictæ, ad Cæsarem veniebant. Tum verò M. Antonius & Fulvius Calenus, nacli Austrum sibi faventem, naves solverunt; tresque veteranorum legiones & unam tironum, cum equitibus 800. ad Cæsarem adduxerunt. Quorum transitum cum Q. Coponius, qui Dyrrachii classi Rhodiæ præerat, impeditè conaretur, tempestas exorta naves Rhodias ita afflixit, ut ad unam constitæ omnes numero 16. eliderentur & naufragio interirent; & ex magno remigum propugnatorumque numero pars ad scopulos allisa interficeretur, pars à Cæsarianis distraheretur: quos omnes conservatos Cæsar domum remisit. (*Id. ibid.*)

In Egypto, Ptolemæus puer per suos propinquos atque amicos Cleopatram, sororem suam simul & conjugem, regno expulit. (*Cæsar, lib. 3. Bell. civil. Liv. lib. 111.*)

habens sub jure Potbini

Affectus ensesque suos:

ut apud Lucanum (*lib. 10.*) Cleopatram hic conquestam legitimus. Nam ut per pueri familiares, nota seditione, ejectam eam fuisse narrat Strabo; ita Pothino speciatim apud Plutarchum in Cæsare tributum illud invenitur. Erat enim tum in procuratione regni, propter aetatem pueri, nuntius ejus eunuchus, nomine Phorinus, (ut apud Cæsarem legitur) idem ille ipse, qui à Græcis scriptoribus Ἰσθριός rectiore nomine est appellatus. Ita verò ejecta Cleopatra, cum sorore in Syriam secessit; (*Strabo, lib. 17. pag. 796.*) exercitum ibi paratura (*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 480.*)

Pharnaces, Mithridatis regis Ponti filius & Bosphori Cimmerii rex, quum civile hoc bellum, quod diuturnum fore speraverat, inter Romanos coortum, & procul abesse Cæsarem audivisset, cupiditate totius paterni regni recuperandi impulsus, à Romanis defecit; & Bosphori tutela Alandro credita, Colchidem nullo certamine, itemque omnem Armeniam, (cum Moschica regione, in qua Leucothæ templum eum spoliavisse notat Strabo, *lib. 11. pag. 498.*) Dejotaro absente, adhuc urbes aliquot Cappadociæ Pontique, quæ Bithyniæ jurisdictioni subiacebant, in suam potestatem redegit. (*Dio, lib. 42.*) Sinope capta, Amisum quoque appetiit. (*Appian. in Mithridatic. pag. 2. 4.*) Sed eam tum obtinere non potuit.

Pompeius uxorem suam Corneliam in Lesbim insulam clam misit, ut Mitylenis, à bellicis tumultibus secura quiesceret. (*Lucan. lib. 5. fin.*) cum qua & privignum ejus Sextum, minorem Pompeii filium, eodem eum misisse, Plutarchus (*in Pompeio*) & Dio (*lib. 42.*) referunt: quem in castris tamen apud patrem mansisse, Lucanus narrat. (*lib. 6. fin.*)

L. Hirrius (al. Hirrius) à Pompeio ad Parthos legatus missus (ut ex Cæsaris commentario 3. de bello civili intelligitur) ab Orode rege non modo supplicis non impetravit, sed etiam ab eo, jure gentium violato, in vincula coniectus est. (*Dio, lib. 42.*) ob negatam nimirum illi Syriam: ut supra, ex eodem Dione, (*lib. 41.*) dictum est.

c. Dyrrachii, per quatuor penè menses, Pompeium maximis operibus obsessum, ad extremum Pharsalico prælio Cæsar fudit. (*Sueton. in Julio Cæsare. cap. 35.*)

Quo tempore in Thessaliam (ubi ad Pharsopharsalum est pugnatum) Cæsar, & paucis post eum diebus Pompeius, venit; segetem prope jam maturam fuisse, ipse testis est Cæsar. (*Bell. civil. lib. 3.*) & instante pugna, prodidisse Cæsarianos, eum attestat Appianus. (*Bell. civil. lib. 3.*) ad segetum raptus Lucanus (*lib. 7.*) confirmat. Eratque tum *ἀνὰ πύργου ἡγεῖσθαι τὸν ἀδελφὸν ἄστυ* *αὐτὸν πύργου*: si Plutarcho (*in M. Bruto*) credimus.

Eodem die quo Pharsalicum prælium est commissum, Antiochiæ in Syria tantus clamor exercitus, signorum sonus crepitusque armorum est exauditus, bis, ut in muros armata civitas discurreret. Hoc idem Ptolemaide accidit. Pergami à templi Bacchi adyto, quò præter sacerdos adire fas non erat, tympanorum cymbalorumque sonitus ortus, per totam urbem permeavit. Item Trallibus, in templo Victoriæ, ubi Cæsaris statuum consecraverant, palma viridis in tecto inter coagmenta lapidum ex pavimento extitisse ostendebatur. Syris quoque duo juvenes pugnae hujus exitum annuntiantes, nusquam postea apparuisse dicebantur. (*Cæsar, Bell. civil. lib. 3. Julius Obsequens de prodigiis. Plutarch. in Cæsare. Dio, lib. 42.*)

In Pompeii exercitu fuerunt omnes ferme nationes quoque versus Orientem per circuitum mare accolunt; Thracæ, Hellepontii, Bithyni, Phryges, Iones, Lydi, Pamphylii, Pisidæ, Paphlagonæ, Cilices, Syri, Phœnices, Hebræi, contigique his Arabes, Cyprii, Rhodii, Cretenses, funditores, & insulani ceteri. Aderant & Reges dynastæque; Dejotarus tetrarcha Gallogræcorum, & Ariarathes rex Cappadocum, Armenios Citeuphratenos ducebat Taxiles; Transcuphratenos Megabates legatus Artaxæ regis. Alii quoque minores

dynastæ

dynasta adjunctabant pro viribus. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 472.*] Cumque illius exercitus majori parte ex Asiaticis constaret, nullumque belli usum habentibus, victus est. [*Dio, lib. 41.*] & ut cecinit Petronius,

*Ille tremor Ponti, sevi quoque error Hydaspis,
Et piratarum scopulus; modo quem ter orantem
Juppiter horruerat, quem fracto gurgite Pontus
Et veneratus erat submissa Bosphorus unda,
(Proh pudor!) Imperii deserto nomine fugit.*

Cæsar, captis Pompeii scriiniis, secretas litteras, quæ benevolentiam quorundam erga eum & animi acerbitatem adversus ipsum Cæsarem prodebat, neque legit neque descripsit, sed optima fide extemplo concremavit; ne quid gravius in quinquam statuere ex litteris cogeret. [*Plin. lib. 7. cap. 25. Dio, lib. 41. fin.*] Idemque postea & regulis & populis qui auxilia Pompeio tulerant, imperata tantum pecunia, neque ullo alio supplicio imposito, veniam dedit. Nullam enim sibi aut certe exiguam cum iis intercessisse notitiam considerabat; quum Pompeii multa magnaque in eos constitissent merita: longeque plus laudis eis tribuebat, quam illis, qui quum à Pompeio beneficiis essent affecti, in periculo eundem destituisent. *Dio, ut supra.*

Pompeius, castris relictis, Larissam paucis comitantibus, profugit. Urbem ipsam, quanquam invitantibus civibus, ingressus non est; ne se recepto, culpam Larissæ sustinendam haberent: sed postquam eos ad victoris amicitiam accedere iussit, ipse rebus necessariis acceptis, ad mare progressus est. [*Dio, lib. 42.*]

C. Cassius, cum classe Syrorum & Phœnicum & Cilicum, in Siciliam venit: & Cæsarianis navibus incensis, postquam de prælio factò in Thessalia cognitum est, cum classe discessit. [*Id. ibid.*]

Classis Rhodia, cui C. Coponius imperio prætorio præfuerat, post cladem Pharalicam Pompeianis desertis, domum rediit. [*Cicero de Divinat.*]

L. Lentulus (Crus) qui superiore anno Consul fuerat, & P. Lentulus (Spinther) consularis, cum aliis qui ex fuga Pompeium insecuti, ad Rhodi insulam venientes, opido ac portu non sunt recepti: missisque ad eos nunciis, ut ex iis locis discederent, contra voluntatem suam naves solvere jubebantur. [*Cæsar, Bell. civil. lib. 3.*]

Cæcilius Bassus, equestris ordinis vir Pompeianarum partium, Tyrum se recepit: ibique in eo loco, ubi mercatorum negotiationes exerceri solent, latitavit. [*Dio, lib. 47. & Libo, apud Appianum, lib. 1. Bell. civil. pag. 576.*]

M. Claudius Marcellus, Cæsarem metuens, Mitylenas concessit; ibique in studio bonarum artium beatissime vixit: (ut ex Bruto refert Seneca in consolatione ad Albinam: frustra suadente Cicero, ut inde Romam rediret, & à Cæsare veniam peteret. [*lib. 4. ad familiares epist. 7. & 8.*])

Ex fuga Pharalica veniens Labienus, Pompeiani exercitus cladem nuntiavit Dyrrachii: ubi M. Cato cum 11 cohortibus & 3000 triremibus relictus fuerat. Unde & ille & Cicero, & cum eis alii, subito peterriti metu, naves conscenderunt: & noctu ad opidum respicientes, flagrantibus onerariis, quas incenderant milites, quia sequi noluerant, viderunt. Cato vero in Corcyram (insulam sub Epiro ad confine maris Ionii & Adriatici positam) ubi classis erat, cum iis quibus eadem sententia placebat, trajecit: ibique reliquos quosque qui ex prælio Pharalico effugerant, aut aliquin eisdem partes sequebantur, ad se accepit. Ex prælio L. Scipio Pompeii focer, Labienus, Afranius, & alii plurimi viri illustres venerunt. Paulo post Octavius etiam, qui Ionium mare tenens Caium Antonium ceperat, iis se adjunxit. Cnæus quoque Pompeius (senior Magni filius) qui classe Ægyptia circumvectus in Egitum incursionem fecerat, patre superato, quam Ægyptii domum avecti essent, Corcyram ipse concessit. Hujus factum C. Cassius quoque, qui Siciliam vexaverat, atque alii complures imitati, ad Catonem perfluxerunt; quem virtute ceteris præstare animadvertabant. [*Cicero, lib. 1. de Divinat. Plutarch. in Catone minore Appian. bell. civil. lib. 2. pag. 482. Dio, lib. 42.*]

Ibi Cato Cicero, ut consulari prætorius, imperium deferrebat. Quod cum Cicero (vir nihil minus, ut in libro 111 notavit Livius, quam ad bella natus) recusaret, militiamque subterfugeret, pene fuit interemptus: Pompeio adolescente ejusque amicis proditorem eum vocantibus, & gladios distringentibus. Sed obsistens Cato, vix illum cædieripuit, & ex castris educit. [*Plutarch. in Catone, & Cicero.*]

Classe deinde divisa inter amicos Pompeii præcipuos, Cassius in Pontum navigavit ad Pharnacem, exercitus eum contra Cæsarem; Scipio vero in Africam, fretus Varo & ejus copiis, Jubæque Mauri auxiliis. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 481.*]

Ipsè Cato, Pompeium Magnum in Ægyptum vel Africam conjiciens elapsus, properansque ad illum conscendit cum omnibus suis, atque vela fecit: potestate tamen ante abeundi & remanendi facta illis qui non prompti erant ad sequendum. [*Plutarch. in Catone.*] Ejus navigationem in libro nono ita Lucanus depinxit.

*Corcyæ secreta petit, ac mille carinis
Abstulit Emathia secum fragmenta ruine,
Quis raris tantis fugientia crederet ire
Ægina? quis pelagus vitæ arctasse carinas?*

*Dorida tunc Malean, & apertam Tanaron umbris,
Inde Cythera petiit; Boreaque urgente carinas
Creta fugit: Diſſea legit, cedentibus undis,
Littora. tunc auſum claſſi præcludere portus
Impulſit, ac ſexas meritum Phycunta rapinas
Spaſit.*

Est autem Phycus regionis Cyrenaica promontorium, & opidum; quod diripiendum militibus Catonem dedisse, Poëta significat. Sed ulteriore Catonis navigatione hic intermissa, ad Pompeii Magni & eum inſequentis Julii Cæsaris itinera convertendus est sermo.

d. Cæsar Pharfali biduo motatus, ad celebrandam sacrificiiu victoriam reficiendumque festum prælio militem, tertia die Pompeium inſecutus est. [Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 482.] Omnibus enim rebus relictis, ad persequendum sibi Pompeium existimavit, quacumque in partes ex fuga se recepisset; ne rursus copias comparare alias, & bellum renovare posset: & quantum itineris equitatu efficere poterat, quotidie progrediebatur; legionemque unam minoribus itineribus subsequi iussit. [Cæsar. lib. 3.]

Pompeius ad mare perveniens, ibi quod nocti supererat in tuguriolo piscatorio quievit. Circa diluculum, navigium fluviale conscendit, acceptisque omnibus qui libera conditionis erant, servisque ad Cæsarem absque timore ire iussis, à terra recessit. [Plutarch. in Pompeio.] de quo Lucanus, libro 8.

*Littora contigerat, per que Peneius amnis
Emathia jam clade rubens exibat in equor.
Inde rates trepidum, ventis & fluctibus impar
Flumineis vix tuta vadis, evexit in altum.*

Quum vero in hoc navigio terram ille legeret, navem conspexit prægrandem onerariam, quæ vela factura erat. Nauclerum habebat ea Peticum civem Romanum: qui agnitione Pompeium ex cymba in navem suam recepit; una cum ambobus Lentulis (Consularibus; quos Rhodo exclusos, ex Cæsare diximus) & Favonio (Prætorio; ex Velleio, lib. 2. cap. 53.) & aliis quos ille volebat omnibus. Mox regem Dejotarum (qui auspiciis fide adhibita, quæ secunda sibi facta fuisse credebat, ad Pompeium venerat; ut in libro primo de Divinatione Cicero indicat) videntes ex terra ad ipsos properantem, eum quoque accipere. [Plutarch. in Pompeio.]

Ibi Pompeius ad anchoram una nocte constitit: & vocatis ad se Amphipoli hospitiibus, & pecunia ad necessarios sumptus corrogata, cognito Cæsaris adventu, ex eo loco discessit. [Cæsar. lib. 3.]

Ita præventus Amphipolim, paucis diebus ad littus Lesbi insulæ applicuit. [Cæsar, & Plutarch. ut supr. Dio, lib. 42.]

Mitylenis ille uxorem ad mare accessit: multaque ibi simul sunt conquesti. Tum illa afferri ex opido res suas iussit, evocavitque ancillas. Mitylenæis vero Pompeium salutantibus & invitantibus in opidum, abnuvit; atque monuit illos victori ut parerent, bonoque essent animo: nam clementem & benignum Cæsarem esse. Tum ad Cratippum philosophum conversus (ille enim ex urbe ad eum vilendum descenderat) conquestus est, & cum eo disputavit nonnihil de providentia, asserente philosopho, δὴ τὴν κακοπραγίαν, propter perversam reipublicæ administrationem, jam opus esse monarchia; & à Pompeio querente. Qui & quo signo credamus, si Cæsarem vicisses, rectius is quam illum fortuna usurum fuisse? [Plutarch.]

Biduum tempestate ibi retentus, navibusque aliis additis actuariis, res suas in quatuor trirèmes imposuit, quæ à Rhodo & Tyro venerant; & cum conjugè atque amicis prope continentem Ciliciam usque navigavit, portus sequens ubi aquare & accipere poterat necessaria, [Cæsar, lib. 3. cum Plutarcho, in Pomp. Appian. pag. 479. 480. & Dione, lib. 42.]

His addantur, ex libro octavo, Lucani illa:

*Sparsus ab Emathia fugit quicumque procella,
Aſſequitur Magnum: primusque à littore Lesbi
Ocurrat natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neque deſeſto fatiſ, acieque fugato
Abſtulerat Magno reges Fortuna miniſtros:
Terrarum dominos & ſceptra Eoa tenentes
Exul habet comites. jubet ire in devia mundi
Dejotarum, qui ſparſa ducis veſtigia legit.*

Deinde exposito mandato, quo ad Parthos auxilia rogaturus missus est Dejotarus, (quod ille tamen nunquam præstitit) Pompeii deinceps navigationem Poëta ita narrat.

*--- diſſo in littore rege,
Ipſe per Icaria ſcopulos, Ephesumque relinquens,
Et placidi Colophona maris, ſpumantia parva
Radit ſaxa Sami: ſpirat de littore Coe
Aura: Gnidon inde fugit, claramque relinquit
Sole Rhodon, magnoque ſinus Telmeſidos unda
Compensat medio pelagi. Pamphylia puppi
Ocurrat tellus: nec ſe committere muris*

*Ausus adhuc ullis: te primum parva Phaselis
Magnus adit, nam te metui vetat incolarum,
Exhaustaque domus populis; maiorque carina
Quam tua turba fuit.*

Primum oppidum Attaliam Pisidiæ iniit Pompeius. Ibi ei nonnullæ naves ex Cilicia occur-
runt, militelque contracti ad eum sunt, atque rursus 60 ordinis senatorii ad eum convene-
runt. Ubi cum accepisset classem adhuc salvam esse, & Catonem magna vi militum ex fuga
collecta in Africam trajecisse: quod ipse tam procul à classis subsidio prælium cum Cæsare con-
seruisset, sero illum pœnituit. [*Plutarch. in Pomp.*] Selinunte vero in Cilicia Pompeium cum
Lentulo superioris anni Consule, & reliquis qui eum secuti fuerant Senatoribus, de tutissimo
ad quem se reciperet loco consilium cepisse, in libro 8, Lucanus retulit.

Ex Cilicia in Cyprum Pompeius pervenit. [*Cæsar, lib. 3.*] ubi, qui Paphum profecti eum
sunt, honorificam de M. Cicerone factam ab eo fuisse mentionem confirmant. [*Cicero, in
Philippica 2.*] Hic cognovit consensu omnium Antiochenis, civiumque Romanorum qui
illic negotiarentur, arcem Antiochiæ ante captam esse, excludendi sui causa; nunciosque di-
missos ad eos qui se ex fuga in finitimas civitates recepisse dicerentur, ne Antiochiam adirent: id
si fecissent, magno eorum capitis periculo futurum. Jamque de Cæsaris adventu fama ad civi-
tates perferabatur. Quibus rebus cognitis Pompeius, deposito ad eundem Syria consilio, pecu-
nia societatis sublata & à privatis quibusdam sumpta, & æris magno pondere ad militarem
usum in nave imposito, duobusque millibus hominum armatis, partem quos ex familiis soeie-
tatum delegerat, partem à negotiatoribus coegerat, quosque ex suis quisque ad hanc rem ido-
neos existimabat Pelusium navigavit. [*Cæsar, lib. 3.*]

Theophanes enim Lesbios & amicorum alii illi suaserant ut, aliis locis posthabitis, Ægyp-
tum peteret, regionem non solum trium dierum itinere propinquam, sed opulentam & poten-
tem (ubi auxilium à pupillo rege expectare posset: quum & patrem ipsius per Gabinium regno
Pompeius restitisset; & non ingratus filius naves Pompeio contra Cæsarem auxiliares jam
misisset. [*Vellei Patercul. lib. 2. cap. 53. Plutarch. in Pomp. Appian. pag. 480. Dio, lib. 42.*]
Ut igitur ea sententia obtinuit; consensu Seleucide triremi, ex Cypro Pompeius cum uxore
solvit. Alii, pars in navibus longis, pars in onerariis, eum comitati sunt. [*Plutarch.*] ad quam
navigationem spectat Lucani hoc in libro 8 carmen.

*Hæc ubi deseruit Pompeius littora, totos
Emensus Cypri scopulos quibus exit in anstrum,
Inde maris vasti transfuso vertitur astu:
Nec tenuit Casium nocturno lumine montem,
Infimæque Ægypti pugnaci littora velo
Vix tetigit, qua dividui pars maxima Nilii
In vada decurrit Pelusia septimus annis.*

Cæsar, (ut ad res ab eo Pompeium persequente gestas revertamur) propter triremium ino-
piam modicis navigiis Hellepontum trajecit. Cui pontone quodam vecto, Cassius ad Phar-
nacem properans cum decem rostratis navibus in medio freto occurrit. Neque refugit ta-
men Cæsar, sed cominus tendens, ad deditionem adversarium hortatus est: qui horrenda Cæ-
saris felicitate attonitus, ratusque illum contra se navigare de industria, manus supplices è tri-
remi tendens orabat veniam; moxque classem, 70. (si Appiano credimus) navibus constan-
tem, ei dedit. [*Suetonius in Julio Cæsare, cap. 63. Appianus pag. 482, 483. Dio, lib. 42.*]

Quum Asiam Cæsar attigisset, Cnidii Theopompi qui fabulas collegit gratia libertatem
concessit. [*Plutarch. in Cæsare.*] Iones & Æolæ, cæterasque nationes quæ minorem Asiam in-
colunt, per legatos veniam petentes recepit in gratiam. [*Appian. pag. 483.*] pecunia tantum
eis imperata: quam alio tamen compensavit beneficio. Asiam enim à publicanis, qui eam
acerbissime habuerant, liberavit; partemque vectigalium convenientem in tributi collatio-
nem convertit. [*Dio, lib. 42.*] cunctisque Asiam incolentibus remisit tertiam tributi partem.
[*Plutarch. ut sup.*]

T. Ampius pecunias Ephesio ex fano Dianæ tollere volens, Senatores omnes ex provincia
vocavit; ut iis testibus summa pecunia uteretur. Sed interpellatus adventu Cæsaris profugit.
Ita duobus temporibus Ephesiae pecuniæ Cæsar auxilium tulit. [*Cæsar, lib. 3.*]

Quum nemo dicere haberet quo intenderet fugam Pompeius, nihilque esset certi; aliquan-
tulum itineris Cæsar solus cum M. Bruto (quem à Pompeianis partibus ad se reversum inter
præcipuos amicos habuit) faciens, periclitatus est sententiam ejus: & quia ex certis rationibus
collectis optimam videbatur de fuga Pompeii conjecturam facere, ommissis aliis in Ægyptum
contendere instituit. [*Plutarch. in M. Bruto.*] veritus ne is eo regno præoccupato vires re-
colligeret. [*Dio, lib. 42.*] Rhodum igitur trajecit; ac ne hic quidem expectato exercitu dum
in unum conveniret, consensu Cæsarianis & Rhodiis triremibus cum eis quas circa se habebat
copiis, nemini aperiens quo cursum flexurus esset, sub vesperam solvit, iussis aliis gubernato-
ribus ignem prætorianæ sequi & signum ejus interdum: suo vero jam longe à terra semotus
mandavit ut Alexandriam versus tenderet. Atque ita die tertia per altum eo devecti sunt. [*Ap-
pian. pag. 483.*]

Lucanus libro nono, poetice magis quam historice Cæsaris hoc iter explicans, ad Ilium &

illi vicina loca diutius eum moratum narrat; indeque solventem, post noctem septimam ad Ægyptum pervenisse.

*Sic fatus, repetit classes, & tota secundis
Vela dedit Coris, avidusque urgente procella
Iliacas pensare moras, Asiamque potentem
Prevehitur, pelagoque Rhodon spumante relinquit.
Septima nox Zephyro nunquam laxante rudens,
Ostendit Phariis Ægyptia littora flammis:
Sed prius orta dies nocturnam lampada texit,
Quam tutas intraret aquas.*

At nemo certius quam ipse Cæsar rem totam aperuerit: in tertio de Bello Civili commentario ita de se scribens.

“ Cæsar, paucos dies in Asia moratus, cum audisset Pompeium Cyprum visum, conjectans eum in Ægyptum iter habere, propter necessitudines regni reliquasque ejus loci opportunitates, cum legionibus, una quam ex Thessalia se sequi jussisset, & altera quam ex Achaia à Fusio legato evocaverat, equitibusque 800, & navibus longis Rhodius 10 & Asiaticis paucis, Alexandriam pervenit. In his erant legionibus hominum 3200. reliqui, vulneribus ex præliis & labore ac magnitudine itineris confecti, consequi non poterant. Sed Cæsar, confusus fama rerum gestarum, infirmis auxiliis proficisci non dubitaverat; atque omnem sibi locum tutum fore existimabat.

Anni tempestatem quâ Pompeius ante Cæsarem Ægyptum attigerat, in 8 libro Lucanus ita descripsit.

*Tempus erat, quo Libra pares examinat horas
Non uno plus aqua die; noctique rependit.
Lux minor hyberna verni solatia damni.*

In fine nimirum Septembris, ut annus tunc quidem agebatur perisset Pompeium ille legerat; & sub finem ejusdem mensis in Juliano anno, qui ipsius tempore in usu fuit, in Libram Solem ingredi solitum esse noverat: indeque, diversa temporum ratione non considerata, circa autumnale æquinoctium ad Ægyptum pervenisse Pompeium scripsit. Cum reverâ Sol tunc in Leonem ingredi cœperit, quando sub ortum Caniculæ intumescere Nilus maxime incipiebat; non in Libram, quando intra ripas revocari idem fluvius solebat.

Non longè à Pelusiaco Nili ostio, circa montem Casium, inter Ægypti & Arabiæ fines interpositum, casu eo tempore rex erat Ptolemæus, magnis copiis, cum sorore Cleopatra gerens bellum, quam paucis ante mensibus regno expulerat: castraque Cleopatras non longo spatio ab ejus castris distabant. [Cæsar, lib. 3. cum Plutarcho in Pompeio, Appiano, pag. 480. & Dione, lib. 42.] Puerum atate hunc fuisse dicit Cæsar, adulta atate puerum Hirtius, [de bello Alexandr.] ^{magnum} puerulum Strabo, [lib. 17. pag. 796.] ^{vidu in reus} admodum puerum Dio, [lib. 42.] adolescentem Orosius, [lib. 6. cap. 15.] ^{usus in reus} admodum adolescentem Plutarchus; [in Pomp.] puero quam juveni propiore Velleius, [lib. 2. cap. 53.] XIII ad summum annos natum Appianus [pag. 480] fuisse scribit.

Pompeius igitur, conspecto in littore tanto exercitu, quia egredi in terram, nisi tuto sibi id liceret, non audebat;

*Comperit ut regem Cassio se monte tenere,
Flexit iter* (quemadmodum in octavo libro habet Lucanus: & ad regem aliquos de suis misit, qui adventum suum supplicibus verbis illi nuntiarent; & ut, pro hospitio atque amicitia patris & beneficio in illum collato, Alexandria reciperetur, atque illius opibus in calamitate regetetur, orarent. [Cæsar, lib. 3. Plutarch. in Pomp. Appian. pag. 480 Dio, lib. 42.] Sed qui ab eo missi erant, confecto legationis officio, liberius cum militibus regis colloqui cœperunt, eosque hortari, ut suum officium Pompeio præstarent, neve ejus fortunam despicerent. In hoc erant numero complures Pompeii milites quos ex ejus exercitu acceptos in Syria Gabinus Alexandriam transfuderat, belloque confecto apud Ptolemæum, patrem pueri, reliquerat. [Cæsar, ut supra.]

Ipse rex puer nihil respondit. Sed amici ejus qui in procuratore erant regni, Ægyptius Achilles militia & pecuniarum curator eunuchus Pothinus, consultare cœperunt de Pompeio: adhibito in consilium, inter cubicularios alios, Theodoto vel Chio vel Samio mercenario quidem Rhetoricorum doctore, sed qui apud regem, ut præceptor ejus, auctoritatem habebat maximam. [Liv. lib. 112. Plutarch. & Appian. ut supra.]

In isto consensu, alii recipiendum, ascendendum alii Ægypto Pompeium censebant. Theodotus vero, facundiam & declamandi ostentans facultatem, utramque partem falli declaravit; unumque in præsentia expedire, ut receptum interficerent; adjiciens in peroratione, mortuum non morderé. [Plutarch. in Pompeio, & in Bruto.]

Ejus sententiam secuti reliqui, sive timore adducti, ut postea prædicabant, ne sollicitato exercitu regio Pompeius Alexandriam Ægyptumque occuparet, sive despecta ejus fortuna, ut plerumque in calamitate ex amicis inimici existunt, iis qui erant à Pompeio missi palam liberaliter responderunt, eumque ad regem venire jusserunt; sed clam Achillam præfectum regium, singulari hominem audacia, & L. Septimium tribunum militum, qui in bello prædonum apud ipsum Pompeium ordinem duxerat, ad illum interficiendum miserunt. [Cæsar, lib. 3.]

Hi cum Salvio altero centurione & tribus vel quatuor ministris navicula parvula conscensa, ad navem Pompeii provecti sunt. Interim exercitus tanquam in hospitis honorem secundum litus totus instructus est in aciem; rege in medio vestante, conspicuo veste purpurea. Simul naves aliquot regie compleri conspiciantur: ut nec elabi se, si mutarent consilium, viderent posse. Appropinquante navicula, prior assurrexit Septimius ac Latine Pompeium imperatorem appellavit. Achilles verbis Græcis salute data, hortatus est eum ut in naviculam suam descenderet: nam & navem ipsius propter magnitudinem, quodque ibi vadofum esset mare, nec triremis ob brevia fabulosa patiens, ad terram adduci non posse; & cupere regem, ipsum quamprimum videre. Primores omnes eorum qui Pompeium comitabantur ad eum conscendentes, quique una cum eo navigabant omnes, monuerunt eum, dum extra telorum jactum essent, retrorsum ut in mare navem ageret: ipseque cum eis considerans instructam aciem, vilem ad se missam naviculam, non regem obvium, non purpuratorum aliquem, multa suspicabatur. Cornelia nihilominus salutata, quæ exitum ejus jam ante deplorabat, duos centuriones, ex libertis unum Philippum, & servum Scynem nomine, ante se in naviculam jussit descendere. Potrigente deinde ei dexteram Achilla, ingressus est & ipse: quum prius, ad uxorem & filium conversus, Sophoclis illa iambica pronunciaisset.

Ὅτις δ' αὖτε τῆς αἰῶνος ἱμπερίετος,
Καὶν ἢ δουλός, καὶ ἐλευθέρως μόλῃ.
Nam cum tyranno si cui negotium est,
Fit servus ejus, liber estsi venerit.

Dein cunctis inter navigandum silentibus, aucta est ejus suspicio, tenensque in parvo libello conscriptam abs se Græcam orationem, qua uti apud Ptolemæum statuerat, eam cœpit legere. Postquam terræ appropinquatum est, Pompeium illi, ne cum Ptolemæo congressus, vel ab ipso rege, vel à Romanis, quos secum habebant, vel ab Ægyptiis (horum enim in ipsum magna erat benevolentia) incolomitati assereretur, veriti, antequam ad litus appellerent, interficere statuerunt. Cornelia cum amicis ex navi anxia speculabatur eventum: cœpitque Pompeius sustollere animos, quod ad descensionem multos ex regis eveniret honoris & recipiendi ejus gratia concurrentes. Sed dum Philippum manu ille prehenderet, quo surgeret commodius, Septimius à tergo eum trajecit; inde secundum eum Salvius & mox Achilles enses in eum strinxerunt. Ille, cum se neque defendendi sui neque efugiendi facultatem habere vidit, ambabus manibus facie mtoga intexit: nec quicquam indignum se locutus est nec fecit, tantum suspitio edito patienter idus excepit. [*Id. ibid. Plutarch. Appian. Dio.*]

Hoc procul viso, uxor amicique qui in navibus erant, magno cum eulatu, ad litus usque exaudito, deos fœderum vindices sublatis in cœlum manibus implorant; anchorisque properè solutis, fugæ se mandaverunt. [*Plutarch. & Appian.*] Hi partim ab insequentibus Ægyptiis capti sunt, partim fuga sese eripuerunt. [*Dio.*] quum Tyrum prius appulissent. A Tyriis enim in fuga eos fuisse receptos, Dio libro 42. indicat. Ex his qui evaserunt, Cornelia uxor & Sextus Pompeii filius in Cyprum refugerunt. [*Liv. l. 112.*] Cætera Pompeiana classis direpta est; omnibus qui in ea erant crudelissimè trucidatis: bique & Pompeius Bithynicus (*ejus in Bruto, seu de claris Oratoribus, ut sui equalis meminisse Cicero*) occisus est. Lentulus verò vir consularis apud Pelusium interfectus est. [*Oros. lib. 6 cap. 15.*] L. Lentulus sc. (superioris anni Consul: quem comprehensum à Rege & in custodia necatum fuisse scribit Cæsar. [*Bell. civil. lib. 3.*] Eum unà cum Pompeio Cyprum petiisse, sed non ante postquam à funerato Pompeio diem ex Cypro in Ægyptum pervenisse, & paulo post egressum ex mari comprehensum & necatum fuisse, Plutarchus in *Pompeio* significat.

Caio Cæsare & Publio Servilio Consulibus, jugulatus Pompeius est; duodesexagesimo ætatis anno (completo;) pridie natalem ipsius. [*Vellei. Patercul. lib. 2. c. 53.*] ea ipsa die, qua quondam de Mithridate & piratis triumphaverat. [*Dio, lib. 42.*] Per biduum autem triumphum illum eum duxisse, III. & pridie Kalend. Octobris, qui posterior dies natalis ejus fuit, ex Plinio; [*lib. 7. cap. 26. & lib. 37. cap. 2.*] suo loco ostendimus. Ut minùs accuratè Plutarchus undexaginta annos vixisse Pompeium, & postridie Natalis sui fato functum fuisse scripserit; annum unum & dies duos vitæ illius adjiciens. Ultimus verò ille Septembris dies, qui Pompeio supremus fuit, hoc anno, uti vitiose tempora tum Romæ numerabantur, in Quintilis Juliani diem 25. juxta nostras rationes incidit.

Pompeii caput à Septimio (ut ait Lucanus) resectum, servatum est in adventum Cæsaris, expectatione maximi præmii: truncus verò è navicula nudus projectus, spectare cupientibus est relictus. Philippus ejus libertus, dum satiarunt oculos, remansit apud eum. Inde aqua marina abluit corpus, ac tunicula quadam sua involvit. Quum nihil aliud ad manum esset, circumspiciens litus reperit parvulæ naviculæ piscatoriæ marcidæ quidem reliquias, sed quæ sufficerent ad rogam cadaveri nudo, nec eo integro. Has congerenti & componenti quidam jam gravi ætate civis Romanus assistens, qui prima stipendia juvenis sub Pompeio fecerat, funeris peragendi consortem se adjunxit. [*Plutarch. in Pomp.*] In littore quendam eum sepelisse, aggesto exiguo tumulo, scribit Appianus; [*pag. 481.*] eique alium quempiam hanc inscriptionem addidisse.

Τὸ γὰρ οὐδὲν βεβαιὸν ἔστιν ἐν τῷ κόσμῳ πύλον.

Vix caperet templum, quæ parva recondit arena.

Apud Aurelium Victorem, (*de viris illustr. cap. 77.*) truncus Nilo jactatus, à Servio Codro rogo inustus humatusque fuisse legitur, inscribente sepulchro, HIC SITUS EST MAGNUS POMPÆIUS. De quo & Lucanus, libro 8.

E latebris pavidus decurrit ad æquora Codrus.

Questor ab Idalio Cinyræ littore Cyprî

Infustus Magni fuerat comes. ille per umbras

Ansus ferre gradum, victum pietate timorem

Compulit, ut mediis questum corpus in undis

Duceret ad terram, traheretque ad littora Magnum.

In mari enim cadaver ejus rectius querit Poëta, quàm Aurelius Victor in Nilo: quum non procul à Cassio monte Magnum Pompeium jugulatum & tumulatum fuisse, tum ex aliis, tum ex Strabone quoque [*lib. 16. pag. 760.*] & Plinio [*lib. 5. cap. 12.*] liqueat.

Hic magni Pompeii vitæ fuit exitus: qui inter Romanos habitus antea potentissimus, ut Agamemnon etiam cognominaretur, quod mille navibus & ipse cum imperio præfuisset, tunc quasi unus de extremae partis Ægyptiis in navicula prope Ægyptum interiit, quumque omnes cives de gente Cassia ex oraculo quondam suspectos habuisset, à nemine Cassio insidiis petitus est, sed ad montem Cassium & cæsus est & tumulatus. [*Dio, lib. 42.*] Qui mons non longè à Judææ finibus situs est; quam ille primus Romanorum jugo subdiderat.

Qui cum Catone erant, in Cyrenem venientes, de Pompeii morte audiverunt. [*Dio, lib. 42.*] eò ex Cypro delata Cornelia cum privigno Sexto Pompeio: ut illa Lucani, in nono libro indicant.

Prima ratem Cypros spumantibus accipit undis:

Inde tenens pelagus, sed jam moderatior, Eurus

In Libycas egit sedes, & castra Catonis.

Addit deinde, Pompeii filium (seniorem, Cnæum) qui cum Catone fuerat, à fratre (juniore, Sexto) qui cum Cornelia erat, patris mortem ibi didicisse; Corneliam Pompeii exuvias in littore combussisse, ejusque exemplo reliquum exercitum accensis rogis eorum manibus qui in Pharsalia occubuerant parentasse, atque Catonem funebri oratione Pompeii memoriam celebrasse.

Hinc, variantibus sententiis, hi quibus spes veniam à Cæsare consequendi nulla supererat, Catoni adhæserunt: alii, quò quemque casus deferebat, discessione facta se contulerunt; alii recta ad Cæsarem profecti, impunitatem adepti sunt. [*Dio, lib. 42.*] Cornelia quoque, proposita impunitate, Romam postea incolumis rediit. [*Id. ibid.*] ibique in Albano mariti reliquias ad se delatas posuit. [*Lucan. l. 8. cum Plutarcho, in fine Pompeii.*]

Catonis copie, præcipuè classarii Cilices quorum dux erat Tarcho, discedere ab eo parantes, illius verbis moti redierunt ad officium. [*Lucan. l. 9.*]

Cyrenis Cato à civibus est admittus; quum paucis antè diebus portas clausissent Labieno. [*Plutarch. in Catone.*] Lucanus l. 9.

Proximus in muros & mœnia Cyrenarum

Est labor: exclusus nulla se vindicat ira;

Pœnaque de victis sola est, vicisse, Catoni.

Inde peri placuit Libyci contermina Mauris

Regna fube.

quum Cyrenis intellexisset Cato, à rege Juba Scipionem Pompeii socerum fuisse receptum, & Appium Varum, cui data à Pompeio provincia Africa fuerat, illis se cum exercitu conjunxisse. [*Plutarch. ut supr.*]

Cæsar post tertium diem insecutus, (quantum ex libri 112. Liviani epitome colligi potest) Alexandriam advectus est, rege Ptolemæo circa montem Cassium adhuc hærente, [*Appian. pag. 483.*] Ibi quum tumultuantes ob eandem Pompeii Alexandrinos reperisset, non auius statim in terram egredi, portu relicto substitit aliquandiu: ut in libro 42. habet Dio. Et in lib. 9. Lucan.

— ibi plena tumultu

Littora, & incerto turbatas murmure voces

Accipit: ac dubiis veritus se credere regnis

Abstulit tellure rates.

Tum, cognita Pompeii morte, primùm è naviegediens Cæsar, clamorem militum audiit, quos rex in opido præsidii causa reliquerat; & concursum ad se fieri vidit, quòd fasces ante ferrentur. In hoc enim omnis multitudo majestatem regiam mintu prædicabat. [*Cæsar, l. 3.*] Cujus rei, & in libro 42. Dio. & in libro 10. Lucanus ita meminit:

Sed fremis vulgi fasces, & jura querentis

Inferri Romana suis, discordia sensit

Pectora, & accipites animos.

Sine periculo tamen Alexandriam tumultuantem Cæsar intravit: [*Liv. l. 112.*] in regiam fugiendo se recipiens. Militibus autem ejus aliquibus arma adempta sunt: reliqui, dum omnes naves ad littus pervenirent, retro avecti sunt. [*Dio, l. 42.*]

Cæsar, quom ei Theodorus caput Pompeii & annulum obtulisset, infensus est: annulumque accipiens, illachrymavit. [Liv. l. 112. Plutarch. in Cæsare.] Caput ab Achilla Ptolemæi satellite, Ægyptio velamine involutum, cum annulo Cæsari præsentatum fuisse; eumque, non continentem lachrymas, illud plurimis & pretiosissimis odoribus cremandum curavisse: apud Aurelium Victorem. [de vir. illustr. cap. 77.] legitimus. Et de capite quidem per satellitem alato, ita Lucanus, libro 9.

dira satellites

Colla gerit Magni, Phario velamine tecta.

Delachrymis verò; quas ille, ut & Dio, simulatione expressas fuisse vult:

Non primo Cæsar damnavit munera visu,

Avertitque oculos; vultus, dum crederet, hæsit:

Vique fidem vidit sceleris, tutumque putavit

Jam bonus esse socer, lachrymas non sponte cadentes

Effudit, gemitusque expressit pectore læto;

Non aliter manifesta putans abscondere mentis

Gaudia, quàm lachrymis.

Et de capitis funeratione, ita præcipientem Cæsarem inducit:

Vos condite busto

Tanti colla ducis: sed non, ut crimina tantum

Vestra tegat tellus. iusto date thura sepulchro,

Et placate caput, cineresque in litore fufos

Colligite, atque unam sparsis date manibus urnam.

Caput autem in suburbio sepeliri iussit: sacellumque ibi dedicavit Nemeseos. [Appian pag. 484.]

Atque ut affectum suum in Pompeium amplius declararet, amicos & familiares ejus, qui ea in regione palantes capti à rege fuerant, benignè accepit omnes, ac beneficiis sibi devinxit: Romamque ad amicos scripsit, eum ex victoria capere se maximum & jucundissimum fructum, quod quotidie aliquos cives, qui oppugnaverant se, servaret. [Plutarch. in Cæsare.]

Cæsar, priusquam exercitus ejus ad ipsum appulisset, propter infrequentiam suorum dabat se otio; comiter excipiens obvios, & visendi causa urbem obambulando mitabatur ejus pulchritudinem, & sapientiæ professores plerisque stans audiebat: quod otium ei gratiam & bonam existimationem paravit apud Alexandrinum populum. [Appian. Bell. civil. l. 2. pag. 483. fin. & 484. init.] Templum illum invisisse, & antrum in quo Alexandri Magni corpus jacebat, ita Lucanus narrat, in libro 10.

vultu semper celante timorem,

Intrepidus Superum sedes, & templa vetusti

Numinis, antiquas Macænum testantia vires

Circuit: & nullâ capris dulcedine rerum,

Non auro, cultuque deum, non manibus urbis,

Effossum tumulis cupidè descendit in antrum.

Illic Pellæi proles vesana Philippi

Felix prado jacet, terrarum vindice fato

Raptus.

Cn. Domitio Calvino Cæsar Asiam finitimasque provincias administrandas tradidit. [Hirtius, in l. de Bello Alexandrino] utque exercitus qui in Asia erant ad sese recipiens, cum Pharnace rege bellum gereret iussit. [Dio, l. 42.] Quum verò crebras Alexandriæ continuis diebus ex concursu multitudinis concitationes fieri, compluresque milites omnibus urbis partibus interfici, Cæsar animadverteret; legiones sibi ex Asia afferri iussit, quas ex Pompeianis militibus confecerat. Ipse enim Etæsis necessario tenebatur; qui Alexandria navigantibus sunt adversissimi venti. [Cæsar, l. 3.] Aquilones enim isti sunt: qui sub finem Sextilis Juliani flare desinunt; ut tum in Gemini & Ptolemæi ephemeridibus, tum in Plinio [lib. 2. cap. 47.] & Columella [lib. 2. de rusticis.] videre licet. Unde error Lucani detegitur, qui autumnalis demum æquinoctii tempore Pompeium ad Ægyptum venisse in libro octavo tradidit: & laboriosum M. Catonis in Africa per deserta cum legionibus iter, (de quo, in libro 112. Livius) postquam Cyrenis de morte Pompeii audir, ab illo susceptum, ad hyemem illud subsequenter in libro nono retulit.

Nam quum Cyrenis discedens classe Syrtis trajicere conatus, tempestate in Tritonidem paludem rejiceretur; Sexto Pompeio cum copiarum parte in cultioribus Africa relicto, cum reliquo exercitu Catonem pedestri itinere, hyeme mare jam clauso, per deserta ad Jubam Mauritaniæ regem contendisse narrat. Sic enim ille:

His igitur depulsa locis, ejectaque classis

Syrtibus, haud ultra Garamanidas attingit undas:

Sed duce Pompeio Libyæ melioris in oris

Mansit: at impatiens virus harere Catonis

Audet in ignotas agmen committere gentes,

Armorum fidens, & terrâ cingere Syrtim.

Hæc eadem suadebat hyems, que clauserat aquor.

Quod ipsum Plutarchus etiam in Catonis Vita affirmat: *περὶ τοῦ ἀγροῦ* pedestre hoc iter susceptum ab eo fuisse scribens.

Ejus verò exercitus in regione Nasamonum, Syrtibus vicina, ventis arenam impellentibus, alibique vehemente siti & serpentum varii generis occurrentium multitudine, misere afflictus est. Et ad templum Jovis Ammonis perveniens Cato, suadente Labeone ut de rebus futuris oraculum confuleret, id facere recusavit. Ac tandem, duobus mensibus per arenosa Africa desertam vagatus, Leptim pervenit, ibique hyemem exegit. [*Lucan. lib. 9.*] Qua exacta, ad Jubam milites adduxit; qui non multo minus decem millia erant. [*Plutarch. in Catone.*]

Cæsar (ut ad eum, Etesis Alexandria detentum redeamus) in Ægypto cogendis pecuniis, dijudicandaque lite inter Ptolemæum & Cleopatram, tempus trahebat. (*Dio, lib. 42.*) Ex ingente enim pecuniæ summa quæ à Ptolemæo Aulera patre regis pueri ipsi debebatur, aliquam partem ad sustentandum exercitum tunc exigebat. (*Plutarch. in Cæsare.*) quam exactionem Ægyptii, multitudinis numinum præ aliis omnibus mortalibus superstitionissimi cultores, eo molestius ferebant, quòd nec à sacris ipsorum Cæsar abstineret. (*Dio, lib. 42.*) quamquam & hic à turoribus ille eludebatur, quo minus pecuniam acciperet, templa sua astu spoliandis; ut & regio thesauros vacuos esse ostenderent; & in invidiam Cæsaris populum concitarent. (*Oros. lib. 6. cap. 15.*) Ad quam augendam, Pothinus eunuchus, qui maxima erat autoritate præditus, propalam multa loquebatur faciebatque. Nam vitiosissimum & vetustissimum militibus metiebatur frumentum; addens, ferrent & acquiescerent, quòd vescerentur alienis. Sibi quoque ipsi ad cænas vasis ligneis & figlinis iussit ministrari; aurea & argentea Cæsarem ferens omnia accepisse ad debiti solutionem. (*Plutarch. ut supr.*)

Controversias verò regum ad populum Romanum & ad se, quòd esset Consul, Cæsar pertinere existimabat; atque eo magis officio suo convenire, quòd superiore ipsius Consulatu cum patre horum Ptolemæo, facta esset societas. Sibi igitur ostendit placere, regem Ptolemæum atque sororem ejus Cleopatram exercitus quos haberent dimittere; & de controversiis jure apud se potius, quàm inter se armis, disceptare. (*Cæsar, l. 3.*)

Pompeii mors Romæ non est credita, nisi post eo missum ipsius anulum; in quo tria trophæa erant insculpta (sive, ut Plutarchus vult, Leo enses ferens.) Tum vero Romani honores in Cæsarem certatim effuderunt: potestate ei data, ut de Pompeianis arbitratum suo statueret. Ut ei belli pacisque jus in omnes homines esset; etsi neque ad populum de iis retulisset. Ut quinque continuis annis Consulatum gereret. Ut Dictator non ad semel tantum spatium, ut olim, sed in integrum annum diceretur. Ut tribunitiam potestatem per omnem vitam haberet, ipsis Tribunis assidendo, deque rebus agendis una cum ipsis statuendo: quod nulli unquam concessum fuerat. [*Dio, lib. 42.*]

His acceptis honoribus Cæsar, quamvis extra Italiam erat, statim Dictatorem iniit. [*Id. ibid.*] Ut rectè hinc principatum illius Josephus accessiverit; tres annos cum dimidio illi assignans. [*lib. 14. Antiq. cap. 17.*] Atque in Syria, ut à prima Dictatura Antiocheni, ita à secunda hac Dictatura Laodiceni tempora Cæsariana dinumerasse videntur. Laodicem enim aram unico tantum anno Antiochena posteriorem fuisse, Eusebius in Chronico ad annum secundum imperii Probi indicat.

3957

a. Regem, eosque quorum autoritate ille regebatur, Cæsarem tentavisse insidiis, author est Velleius Paterculus; [*lib. 2. cap. 54.*] Quod ipsum de Ptolemæo rege affirmat Suetonius; [*in Julio, cap. 35.*] & Eutropius; [*lib. 6.*] & de Pothino eunuchò, Plutarchus. Ob quas clam illi structas insidias, corporis sui tuendi causa in conviviis pernoctare eum cepisse ferunt. Cumque Pothinus diceret ei, in præsentia ut abiret & magnis negotiis insisteret, posteaque cum gratia reverteretur: responso dato, minime se Ægyptiorum consilium requirere, Cleopatram clam ex agro accessit. [*Plutarch. in Cæs.*]

Nam Cleopatra, quum hæcenus per alios causam suam contra fratrem apud Cæsarem egisset, simulatque naturam ejus cognovit, quòd mulierum amoribus quàm maximè esset obnoxius: per internuntios Cæsari quæsta fuerat, se prodi ab inimicis, cupereque ipsam per se apud eum litem suam prosequi. [*Dio, lib. 42.*] Quo jam impetrato, unum illa secum trahens ex amicis Siculum Apollodorum, exiguo acatio conscenso primis tenebris applicuit ad regiam. Et quum nulla alia ratione posset latere, culcitra involuta protendit se in longum: Apollodorus verò constrictam loro culcitram per portam ad Cæsarem intulit. (*Plutarch.*) Ejus ad Cæsarem adventum ita in libro 10. Lucanus enarrat.

*Fam Pelusiaco veniens è gurgite Nili,
Rex puer, imbellis populi sedaverat iras
Obside quo pacis Pellæa tutus in aula
Cæsar erat: cum se parvâ Cleopatra birem,
Corrupto custode Phari laxare catenas,
Intulit Emathis ignaro Cæsare tellis;
Dedecus Ægypti, Latio feralis Erinnyis,
Romano non casta malo.*

Cleopatra affusa Cæsaris genibus, partem regni reposcebat. Aderat puellæ forma, & quæ duplicaretur ex illo, quod talis passa videbatur injuriam: odiumque ipsius regis, qui Pompei cædem partium fato non Cæsari dederat, haud dubiè idem in ipsum ausurus, si expedisset.

(Florus)

[Florus, lib. 4. cap. 2.] Ubi vero Cæsar Cleopatram vidit, loquentemque nonnihil audivit, ita confestim mancipium ejus factus est; ut statim sub auroram Ptolemæum accerserit, pacificationemque tentaverit: Cleopatraz, cujus ante judex esse voluerat, tunc advocatum agens. Quæ res, quodque improvise suam sororem intus esse videbat, ita pueri animum ira inflam-
mavit; ut profligans ad populum, proditum se clamaret, ac denique diadema capite detractum abjiceret. [Dio, lib. 42.]

Magno inde tumultu coorto, Ptolemæum Cæsariani milites intro abriperunt, Ægyptii autem commoti sunt: ac, nisi Cæsar metu percussus ad eos prodisset, deque loco tuto omnia se quæ vellent facturum promississet; ipso primo impetu regiam, quam terra marique jam invadebant, occupassent. neque enim Romanis, qui se apud amicos versari credebant, ullæ ad resistendum aderant vires. [Dio, ibid.]

Posthæc Cæsar in concionem cum Ptolemæo & Cleopatra progressus, patris eorum testamentum de scripto recitavit: quo præcipiebatur, ut more majorum apud Ægyptios, inter se quidem illi matrimonio jungerentur, regnumque tenerent; sed ita tamen, ut sub tutela populi Romani essent. His addebat Cæsar suum esse, qui Dictaturam gereret omnemque populi potestatem obtineret, ut & liberos curaret & patris voluntatem exequeretur. Ptolemæo igitur & Cleopatra regnum Ægypti dedit: Arsinoæ autem Ptolemæoque juniore, germanis horum, Cyprum largitus est. In eum enim tunc terrorem venerat, ut his quoque de suo aliquid concederet, nedum ipse ex rebus Ægypti quicquam adspiceretur. Atque ad hunc modum is tumultus tunc sedatus fuit. [Id. ibid. cum Cæsare, lib. 3. Liv. lib. 112. & Plutarcho, in Cæsare.]

Ad Cn. Domitium Calvinum, Cæsaris in Asia legatum, rex Dejotarus veniens oravit, ne Armeniam minorem, regnum suum, neve Cappadociam, regnum Ariobarzani, possideri vastarique pateretur a Pharnace: quo malo nisi liberarentur, imperata sibi facere, pecuniamque promissam Cæsari non posse se persolvere. Domitius nuncios confestim ad Pharnacem misit, Armenia Cappadociaque ut decederet. Quam denunciationem cum majorem vim habituram existimaret, si propius eas regiones cum exercitu accessisset; ad legiones profectus, ex tribus quas habebat, unam XXXVI secum ipse duxit, duas reliquas in Ægyptum ad Cæsarem misit, litteris ejus evocatas. Legioni XXXVI duas alias adjunxit Domitius à Dejotaro acceptas, quas ille disciplina atque armatura Romana complures constitutas habebat, equitesque centum; totidemque ab Ariobarzane sumpsit. Misit quoque P. Sextium ad C. Platorium Quæstorem; ut legionem adduceret, quæ ex tumultuariis militibus in Ponto confecta erat: Quintumque Patiscum in Ciliciam, ad auxilia accersenda. Quæ copiæ celeriter omnes jussu Domitii Comana convenerunt. [Hirtius de bello Alexandrino.]

Interim legati responsum à Pharnace referunt: Cappadocia se discessisse, Armeniam minorem recepisse, quam paterno nomine jure obtinere deberet; denique ejus regni causa integra Cæsari servaretur, paratum enim se facere quod is statuisset. Cappadocia vero ille idcirco discessit, quod facilius Armeniam defendere posset subjectam suo regno, quam Cappadociam longius remotam. Quod cum Domitius animadvertisset, perseverare cœpit ut eo quoque regno decederet: neque enim aliud jus esse Cappadociæ, atque Armeniæ; neque juste eum postulare ut in Cæsaris adventum res integra differretur, id enim esse integrum, quod ita esset ut fuisset. His responsis datis, cum supradictis copiis profectus est in Armeniam. Complures interim legationes Pharnaces ad Domitium misit quæ de pace agerent, regiaque munera ei ferrent; quæ constanter omnia aspernabatur Domitius; nec sibi quidquam antiquius, dignitatem populi Romani & regna sociorum recuperare, legatis respondebat. [Id. ibid.]

Cæsare bellum Alexandrinum gerente, regem Dejotarum illius utilitatibus paruisse, & exercitum Cn. Domitii suis relictis & copiis sustentavisse, in Oratione pro eo habita confirmat Cicero.

In Ægypto Pothinus eunuchus, cui regiarum pecuniarum totiusque regni procuratio commissa fuerat, veritus ne ob priorem Ægyptiorum seditionem, quam ipse præcipue concitaverat, ad supplicium deposceretur; novi & difficilis belli author extitit. Is primum inter suos questus, regem ad dicendam causam evocari, reliquis deinde, quos ad partes suas pertrahere volebat, suspensionem injecit, Cæsarem quidem componendæ turbæ causa regnum utriusque simul dedisse, sed progressu temporis soli Cleopatræ id attributurum. Achillam vero, copiarum omnium præfectum, qui etiamnum apud Pelusium morabatur, incitatum suis, & regis inflatum sollicitationibus, per litteras & nuncios movit, ut exercitum regium equitatumque omnem à Pelusio clam Alexandriam adduceret. [Cæsar, Bell. civil. lib. 3. Dio, lib. 42.]

Cæsaris copiæ nequaquam erant tantæ, ut eis extra oppidum, si esset dimicandum, confideret: relinquebatur, ut se suis locis opido teneret, consiliumque Achillæ cognosceret. Milites tamen omnes in armis esse jussit: Regemque hortatus est, ut ex suis necessariis, quos habebat maximæ autoritatis, legatos ad Achillam mitteret; & quid esset suæ voluntatis, ostenderet. A quo missi Dioscorides & Serapion, qui ambo legati Romæ fuerant, magnamque apud patrem Ptolemæum autoritatem habuerant, ad Achillam pervenerunt. Quos ille, cum in conspectum ejus venissent, priusquam audiret aut cujus rei causa missi essent cognosceret, corripit atque interfici jussit. Quorum alter accepto vulnere occupatus, per suos pro occiso sublatus; alter interfectus est. Quo facto, regem ut in sua potestate haberet, Cæsar effecit: magnam regium nomen apud suos autoritatem habere existimans, & ut potius privato paucorum & la-

tronum confilio, quam regio, susceptum bellum videretur. [*Cæsar, ibid.*]

Erant cum Achilla copiaz, ut neque numero, neque genere hominum, neque usu rei militaris contemnendæ viderentur. Millia enim viginti in armis habebat. Hæ constabant ex Gabinianis militibus: qui jam in consuetudinem Alexandrinæ vitæ atque licentiæ venerant, & nomen disciplinamque populi Romani dediderant. Huc accedebant collecti ex prædonibus latronibusque Syriæ Ciliciæque provinciæ, finitimarumque regionum. Multi præterea capitis damnati exulesque convenerant; fugitivisque omnibus Romanis certus erat Alexandria receptus certa que vitæ conditio, ut, dato nomine, militum essent numero: quorum si quis à domino comprehenderetur, concursu militum eripiebatur; qui vim suorum, quod in simili culpa verfabantur, ipsi pro suo periculo defendebant. Hi regum amicos ad mortem deposcere, hi bona locupletum diripere, stipendii augendi causa, Regis domum obsidere, regno expellere alios, alios accersere, veterem quodam Alexandrini exercitus instituto consueverant. Erant præterea equitum millia duo, qui inveteraverant compluribus Alexandria bellis. [*Id. ibid.*]

His copiis fidens Achilles, paucitatemque militum Cæsaris despiciens, occupata Alexandria, primo impetu domum Cæsaris irumpere conatus est. Sed Cæsar, dispositis per vias cohortibus, impetum ejus sustinuit. Eodemque tempore pugnatum est ad portum: ac longe maximam ea res attulit dimicationem. Simul enim, diductis copiis, pluribus viis pugnabatur: & magna multitudine naves longas occupare hostes conabantur. Harum erant auxilio quinquaginta misse ad Pompeium: quæ prælio in Thessalia factò, domum redierant. Illæ triremes omnes & quinqueres erant, aptæ instructæque omnibus rebus ad navigandum. Præter has, XXII erant, quæ præsidii causa Alexandria esse consueverant, constratæ (vel rostratæ omnes. Quas si hostes occupassent, classe Cæsaris crepta, portum ac mare totum in sua potestate haberent, comæatuque & auxiliis Cæsarem prohiberent. Itaque tanta est contentione actum, quanta agi debuit; cum ille celerem in ea re victoriam, hi salutem suam consistere viderent. Sed rem obtinuit Cæsar: omnesque eas naves, & reliquas quæ erant in navalibus, incendit; quod tam late tueri tam parva manu non poterat. [*Id. ibid.*]

— nec puppibus ignis

Incubuit solis: sed qua vicina fuere

Tecta mari longis rapuere vaporibus ignem.

Et etadem fovere Noti; percussaque flamma

Turbine, non alio motu per tecta cucurrit,

Quam solet ætherio lampas decurrere sulco,

Materiaque carens, atque ardens aère solo:

ut in libro 10 Lucanus cecinit.

Ea flamma cum partem urbis invasisset, quadringenta millia librorum proximis forte ædibus condita exussit: singulare monumentum studii curæque majorum, qui tot tantaque illustrium ingeniorum opera congesserant. [*Oros. lib. 6. cap. 15.*] Elegantiæ Regum curæque egregium id opus fuisse, dixit hic Livius: ut est apud Senecam, in lib. de Tranquillitate animi, cap. 9. ubi & idem numerus 400 millium librorum Alexandria arsisse legitur. Millia tamen 700 A. Gellius, [*lib. 6. cap. 17.*] & ex monumentorum veterum concinente (ut ille loquitur) *side*, Ammianus Marcellinus [*lib. 22.*] conflagasse refert: & quidem cum in fine Alexandrini belli à militibus postea civitas diriperetur. Verum in ipso belli hujus initio, ex navalibus depalcente incendio, magnam Bibliothecam deflagavisse, [*Plutarchus in Cæsare;*] & cum navali penum quoque frumentarium, Bibliothecamque incensa fuisse, in libro 42 confirmat Dio.

A classis incendio Cæsar confestim ad Pharum insulam (quæ angusto aggere 900 passuum longitudinis & ponte urbi conjuncta, portum efficit) hostibus in pugna occupatis, milites suos navibus exposuit, atque ibi in præsidium collocavit. Qua re effectum est, uti tuto frumentum auxiliaque navibus ad eum supportari possent. [*Cæsar, lib. 3.*] Unde Lucanus, lib. 10. de capta ab eo Pharo agens:

Illæ duci geminos bellorum præstitis usus.

Abstulit excursus & fauces aquoris hosti:

Cæsaris auxiliis aditus & libera ponti

Ostia permisit.

Reliquis oppidi partibus sic est pugnatum, ut æquo prælio discederetur; neutris propter locorum angustias loco pulsus: paucisque utrimque interfectis. Cæsar loca maxime necessaria complexus, noctu præmuniit. In eo tractu opidi pars erat regiæ exigua, in quam ipse habitandi causa initio erat inductus, & theatrum conjunctum domui, quod arcis tenebat locum, aditumque habebat ad portum & ad reliqua navalia. Has munitiones infrequentibus auxit diebus; ut pro muro objectas haberet, neu pugnare invitus cogeretur. [*Cæsar lib. 3.*]

Quum Ægyptii, metuentes ne Cæsar navali certamine jam victor urbis portum occuparet, introitum ejus, parvo relicto spatio, aggere injecto obstruxissent: ipse illud quoque spatium, onerariis navibus lapidum plenis eo demeritis obturavit; omnemque è portu exeundi facultatem navibus hostium interclusit. Unde effectum est, ut minori negotio res necessarias, aquamque (nam aquationem Achilles, intercisis aquæductis, ei ademerat) petere possent. [*Dio lib. 42.*]

Misit Cæsar circum omnes propinquas regiones, atque inde auxilia evocavit. [Cæsar, lib. 3.] Rhodo atque ex Syria Ciliciaque omnem classem accersit: ex Creta sagittarios, equites ab rege Nabatæorum Malco evocavit; tormenta undique conquiri, & frumentum mitti, auxiliæque adduci iussit. [A. Hirtius, de bello Alexandrino.] Domitium Calvinum per litteras de magno suo periculo edocuit; flagitavitque ab eo, ut quamprimum sibi subsidia mitteret, propiusque ipse Alexandriam per Syriam accederet. [Id. ibid.] Mithridates vero Pergamænus, magnæ nobilitatis domi scientiæque in bello & virtutis, fidei dignitatisque in amicitia Cæsaris, in Syriam Ciliciamque est missus, ad auxilia accersenda. [Id. ibid. cum Josepho, lib. 14. cap. 14. & Dione, lib. 42.]

Interim Ganymedes eunuchus Arsinoën negligentius custoditam furtim ad Ægyptios traduxit: eaque illi regina constituta, jam eo majori studio bello incubuerunt, quod ducem ex Ptolemæorum prosapia nacti essent. [Dio, lib. 42.] De qua Lucanus, lib. 10.

Subrepta paratis
A famulo Ganymede dolis, pervenit ad hostes
Cæsaris Arsinoë: quæ castra carentia rege
Vi proles Lægea tenet.

& ipse Cæsar, sub finem Commentariorum belli Civilis, Filia minor Ptolemæi regis, vacuum possessionem regni sperans, ad Achillam se ex regia transiecit, unaque bellum administrare cepit. Sed celeriter est inter eos de principatu controversia orta: quæ res apud milites largitiones auxit. Magnis enim jacturis sibi quisque eorum animos conciliabat.

Hæc dum apud hostes geruntur, Porcinus, nutricius pueri, & procurator regni in parte Cæsaris, cum ad Achillam nuncios mitteret, hortareturque ne negotio desisteret neve animo deficeret, indicatis deprehensisque internunciis, à Cæsare est interfectus. [Cæsar, ibid.] qui deinceps puerum regem palam diligenti custodia asservavit: eoque facto Ægyptiorum animos magis exasperavit. [Dio, lib. 42.]

Dum hæc in Ægypto geruntur, Domitius Calvinus adversus Pharnacem profectus, magnis & continuis itineribus confectis, castra posuit longe à Nicopoli (urbe minoris Armeniæ à Pompeio condita; in qua jam ante à se occupata tum debebat Pharnaces) circiter septem passuum millia. Ubi cum à Pharnace frustra paratæ in illum fuissent insidiæ, postero die propius accedens Domitius, castra opido contulit: aciemque Pharnaces instruxit more & instituto suo. Proxima vero nocte Pharnaces, interceptis tabellariis qui de Alexandrinis rebus litteras ad Domitium ferebant, de Cæsaris periculo & avocatione Domitii edoctus, victoriæ loco dacebat, si trahere tempus posset. Domitius autem, quum Cæsaris magis periculo quam suo commoveretur, copias extra castra eductas in prælium paravit: XXXVI. legione in dextro cornu, Pontica in sinistro, Dejotari legionibus in media acie collocatis. Cumque utrimque instructa acie procellum esset ad dimicandum, Pontica legione pene tota amissa, magna parte Dejotari militum interfecta, XXXVI. legio in loca montana se recepit, non amplius 250. consideratis. Ceciderunt eo prælio splendidi ac illustres viri nonnulli equites Romani. Quo tamen incommodo Domitius accepto reliquias exercitus dissipati collegit, itineribusque tutis per Cappadociam, appetente jam hyeme, in Asiam rediit. [Hirtius: cum Appiano, lib. 2. Bell. civil. pag. 484. & Dione, lib. 42.]

Cæsariam atque Alexandrinam certatim inter se munitionibus atque operibus contenderunt. Cæsar studebat maxime, ut quam angustissimam partem opidi palus à meridie interjecta efficiebat, hanc operibus vineisque agentis à reliqua parte urbis excluderet: sperans, primum, ut, cum esset in duas partes urbis divisa, acies uno consilio atque imperio administraretur; deinde, ut laborantibus succurri atque ex altera opidi parte auxilium ferri posset; in primis vero, ut aqua pabuloque abundaret, quod utrumque palus large præbere poterat. Alexandrini in omnes partes Ægypti legatos conquistoresque delectus habendi causa, miserunt, magnamque numerum in opidum telorum atque tormentorum convexerunt; & alia, ab Hirtio in Commentario de bello Alexandrino commemorata, peregerunt.

Quum hostium subinde numerus augetetur, ad amicitiam eos perducendi Cæsar consilium cepit: Ptolemæumque eo in loco unde ab illis exaudiri posset constitutum Ægyptiis dicere iussit, neque se quicquam adversi pati, neque bello opus esse: proinde pacem componerent; sequæ curaturum, ut conditiones convenirent. Sed illi suspicati ad hoc eum à Cæsare subornatum fuisse, nihil à proposito deflexerunt. [Dio, lib. 42.] Et mature expellendum esse Cæsarem dicebant; qui, tempestatis propter anni tempus jam interclusus, recipere transmarina auxilia non posset. [Hirtius.]

Interim, dissensione gliscente inter Achillam, qui veterano exercitui præerat, & Arsinoën regis Ptolemæi (Auletæ) minorem filiam; cum uterque utrique insidiaretur, & summam imperii ipse obtinere vellet: præoccupavit Arsinoë per Ganymedem eunuchum nutricium suum, atque Achillam, quasi rem navalem ille prodidisset, interemit. Quo occiso, ipsa sine ullo socio & custode omne imperium obtinuit, dux vero exercitus Ganymedes constitutus est. Is, suscepto officio, largitionem in milites auxit, & reliqua pari diligentia administravit. [Hirtius, & Dio.]

Cum Alexandria tota fere suffossa sit, specusque habeat ad Nilum pertingentes quibus aqua in privatas domos inducitur ut paulatim subsidat & potabilis fiat; Ganymedes interseptis

specubus, atque omnibus urbis partibus quæ à suis tenebantur, magnam aquæ vini è mari rotis ac machinis in eam urbis partem redundare coegit qua Cæsariani continebantur: ut jam ob repositarum in proximis ædificiis aquarum falsedinem ad extremum casum omnes deducti viderentur, & fugam plerique molendam censerent. At eo consilio improbatum, Cæsar puteos opere nocturno fodi iussit, magnaque dulcis aquæ copia inventa, operosa Alexandrinorum machinationes irritæ redditæ sunt. [Hirtius.]

Eo biduo legio XXXVII. ex deditiis Pompeianis militibus, cum stumento, armis, telis, tormentis, imposita in naves à Domitio Calvino, ad littora Africæ paulo supra Alexandriam delata est. altera enim legio, quæ itinere terrestri per Syriam ab eo erat missa, ad Cæsarem non venit. Naves vero illæ, Euro multos dies continenter flante, in anchoris stabant, portumque capere prohibebantur. De quo certior factus Cæsar, navem conscendit atque omnem classẽ sequi iussit, nullis suis militibus impositis, ne munitiones nudaret. Cumque ad eum locum accessisset qui appellatur Cherrhonestus, & aquandi causâ remiges in terram exposuisset; nonnulli ab hoste excepti, Cæsarem ipsum in classẽ venisse, nec ullos milites in navibus habere, docuerunt. Itaque instructis omnibus navibus, Cæsari redeunt cum legione Domitii occurrunt: & quamvis eo die Cæsar dimicare nollet, una tamen Rhodia navis in dextro Cæsaris cornu, longe ab reliquis collocata, à quatuor hostium navibus constrictis aliisque apertis invaditur: cui Cæsar auxilium ferre coactus, felicissime rem gessit; & nisi nox prælium diremisset, tota classẽ hostium potitus fuisset. [Id.]

Hoc damno accepto, Ægyptii à Ganymede confirmati, tamen amplius 110. naves longas in portu navalibusque amiserant, omni tamen studio ad reparandam classẽ incubuerunt. Navibus ergo ex omnibus Nili ostiis & ex occultis regis navalibus contractis, paucis diebus contra omnium opinionem quadriremes 22. & quinqueremes 5. præter minores apertasque complures, confecerunt, & omnes milite instructas ad pugnam præpararunt. [Id.] apertoque portu introitu, ibi navibus suis in statione locatis, multum Romanis negotiis exhibuerunt. [Dio, lib. 42.]

Cæsar Rhodias naves novem habebat (nam, decem missis, una in cursu littore Ægyptio defecerat) Ponticas octo, Lycias quinque, ex Asia 12. Ex his quinqueremes quinque erant, & quadriremes decem: reliquæ infra hanc magnitudinem, & pleræque apertæ. Cum his Pharon circumvectus Cæsar, adversas naves hostibus constituit. Erant inter duas classẽs vada transitu angusto: satisque diu ab utriusque expectatum est, ab utris transeundi fieret initium; quod quæ prius transissent ab hostili multitudine prius opprimi possent, quam cæteræ transire & pugnam capessere valerent. Rhodiæ tamen naves primum sibi transitum depoposcerunt; & singulari arte ita multitudinem hostilem, nunquam obversis lateribus, sustinuerunt, ut cæteris & trajectum & pugnam liberam præberent. [Hirtius.]

Victoria penes Cæsarianos stetit: quorum naves omnes incolumes mansere. Alexandrinorum quinqueremis una capta est, & biremis cum defensoribus remigibusque, tres depressæ; reliquæ propinquam fugam ad Pharon opidum cepere: quas cives protexerunt ex molibus atque ædificiis imminuentibus, & Cæsarianos propius adire prohibuerunt; sed inde mox industria Romanorum ejeti, opidum atque insulam multis desideratis amiserunt. Cum autem insulam gemino ponte continenti jungeretur, altero derelicto ab hoste facile Romani potiti sunt: in altero quum aliquorum temeritate perturbata res fuisset, in fugam versi, cursu ad naves contenderunt. Eorum pars, proximas nacla naves, multitudine hominum atque onere depressa est; pars, resistens & dubitans quid esset capiendum consilii, ab Alexandrinis interfecta est: nonnulli, expeditas ad anchoras naves consecuti, incolumes discesserunt; pauci ad proxima navigia adnatavunt. Cæsar in suum navigium se recepit: quo multitudo hominum insecuta quum irrumperet, fore quod accidit suspicatus, sese ex navigio eiecit, atque ad eas quæ longius constiterant naves adnavit: indeque suis laborantibus subsidio scaphas mittens, nonnullos conservavit. Navigium vero ejus, multitudine depressum militum, una cum hominibus interiit. [Id.]

Neque hic tacendum quod, ab Hirtio præteritum, à Suetonio [in Julio, cap. 64.] & eum secuto Orofio, [lib. 6. cap. 15.] de Cæsare memoriæ est proditum: nando per 200. passus, evasisse eum ad proximam navem; elata læva, ne libelli quos tenebat madeferent. quod ipsum de libellis servatis refertur etiam à Plutarcho [in C. Cæsare,] & Dione. [lib. 42.] Appianus vero [lib. 2. bell. Civil. pag. 523.] ita rem narrat. Solus in ponte interclusus premente hoste abiecit purpuram & in mare desiliit: insectantibusque regis diu sub aquis natavit, per intervalla tantum respirans prolato capite, donec ad unicam navem adnatans, porrectis manibus agnitus est & servatus. Et licet scribat Suetonius, paludamentum quoque Cæsarem mordicus traxisse, ne spolio potiretur hostis: Florus tamen [lib. 4. cap. 2.] una cum Plutarcho, relictum ab eo in fluctibus fuisse paludamentum dicit, seu fato, seu consilio; ut illud ingruentibus hostium telis saxisque peteretur. Et Ægyptios paludamento positos, trophæo, quod de fugatis tum hostibus statuerant, illud affixisse, tanquam ipsum ducem cepissent; & ab Appiano [lib. 2. bell. Civil. pag. 484.] à Dione [in lib. 42.] est traditum.

Hoc prælio desiderati sunt ex numero legionariorum militum circiter 400. & paulo plures classarii atque remiges. Alexandrini eo loco castellum magnis munitionibus multisque tormentis confirmaverunt; atque, egestis è mari lapidibus, libere sunt usi eo postea ad mittenda navigia. [Hirtius.]

Anno
Periodi
Juliana
Anno
de ara
Christi

Mithridates interea Pergamenus ex Syria & Cilicia magnas copias celeriter, & propensissima civitatum voluntate & sua diligentia, collegit. [*Idem.*] Primo autem solus veniens Afcalonem, deinde ad se accessit gubernatorem Judææ Antipatrum; qui tria millia militum adjunxit, suoque hortatu, ut Hyrcanus Pontifex & ceteri dynastæ socia arma conferrent. effecit: quemadmodum ex Hypsirate (Phanicum historico) refert Strabo. [*apud Josephum lib. 14. cap. 15.*] Egit enim cum Arabum primatibus, ut & ipsi venirent auxilio: ejusque potissimum opera certatim opem tolerunt Cæsari Jamblichus dynasta & Ptolemæus ejus filius & Tholomæus Soheimi filius Libanum montem incolentes, & urbes Syriæ pene univcrsæ. [*Joseph. ibid. cap. 14.*]

Quum Romanos detrimento nuper accepto vehementius incitatos Alexandrini cernerent, & adversis rebus æque ac secundis confirmari; legatos ad Cæsarem miserunt, ut Regem dimitteret & ad suos transire pateretur, parata jam multitudine belli tædio facere quod Rex imperasset: eo si auctore in Cæsaris amicitiam venturi essent, facile deditionem futuram. Cæsar, etsi tam Regis quam Alexandrinorum dubiam habebat fidem, dimittere tamen voluit, quod illius adventu, nec hostium vires crescerent, & bellum sibi gloriosius futurum esset: simulque monuit, ut regno suo consuleret, & fidem populo Romano sibi que præstaret. Ille, dissimulato per lachrymas gaudio, orabat ne dimitteretur: à Cæsare tamen dimissus, contra cum acrius bellum cepit gerere. [*Hirtius, cum Dione.*]

Quum, duce assumpto, Alexandrini nihilo se firmiores factos aut languidiores Romanos animadvertent, eludentibusque militibus Regis ætatem atque infirmitatem, magnum dolorem acciperent, neque se quidquam proficere viderent; rumoresque existerent, magna Cæsari præsidia terrestri itinere ex Syria Ciliciaque adduci (quod nondum Cæsari auditum erat:) commeatum, qui Romanis mari supportabatur, intercipere statuerunt. Itaque expeditis navigiis, locis idoneis ad Canopum in statione dispositis navibus, insidiabantur commeatibus. [*Hirt.*] Et quia evocati ex Syria milites Cæsaris jam appropinquabant; omnia littora custodierunt; multumque iis copiis detrimento attulerunt. Et his quidem qui in Africam inciderunt, aliquam Cæsar opem tulit: sed apud ostia Nili multos Ægyptii ignibus editis, perinde ac si Romani ea loca obtinerent, deceptos comprehenderunt; ita ut reliqui eo accedere non auderent. [*Dio.*]

Hinc classem instrui Cæsar jussit; cui præfectus est Tiberius Claudius Nero. Proficiscebantur in ea classe Rhodiæ naves, atque in his Euphranor; quem solita in pugnando felicitas hic defuit. Cum enim ad Canopum ventum esset, instructaque utrinque classis conflisset, & sua consuetudine Euphranor primus prælium commisisset, & illic triremem hostium perforasset ac demersisset; proximam longius infectus, parum celeriter insequentibus reliquis, circumventus ab Alexandrinis est: atque ita qui unus ex omnibus eo prælio bene rem gessit, solus cum sua quadremi victrice perit. Hostibus tamen prælio victis, ut sui tuto terræ adnavigare possent, Tiberius effecit. [*Hirtius: cum Dione.*]

Sub idem tempus Mithridates Pergamenus è Syria veniens, itinere pedestri, quo conjungitur Ægyptus Syriæ, Pelusium magnas copias adduxit. [*Hirt.*] Conatus vero in ostium Nili, quod ad Pelusium est, adverso fluvio contendere, quum navigiis introitum Ægyptii obstruxissent noctu, ad fossam advectus est; in eamque navibus transportatis (neque enim pertingit ad mare) in Nilum navibus successit: deinde eos qui ostia Nili custodiebant subito mari fluvioque simul adortus, ostia ipsa liberavit; Pelusiumque classe terrestribusque copiis aggressus est. [*Dio.*] idque opidum, firmo præsidio occupatum ab Achilla propter opportunitatem loci, (namque tota Ægyptus maritimo accessu Pharo, pedestri Pelusio, velut claustris, munita existimatur) repente magnis circumdatum copiis, multiplici præsidio pertinaciter propugnantis, & copiarum magnitudine, quas integras vulneratis defessisque subiciebat, & perleverantia constantiaque oppugnandi, quo die est aggressus, in suam redegit potestatem; præsidiumque ibi suum collocavit. [*Hirt.*] Ibi præcipuam operam navavit Antipater, primusque dejecta quadam muri parte, aditum cæteris irumpentibus in urbem aperuit. [*Joseph. lib. 14. cap. 14.*]

Inde, re bene gesta, Alexandriam ad Cæsarem Mithridates contendit. [*Hirt.*] & quum Dioscoridem quendam obviam sibi ire audisset, eum positus insidiis interfecit. [*Dio.*] easque regiones; per quas iter faciebat, auctoritate ea quæ plerunque adest victori, placavit, atque in amicitiam Cæsaris redegit. [*Hirt.*]

Mithridatem & Antipatrum properantes ad Cæsarem transitu arcebat Judæi Ægyptii, qui regionem quæ Oniæ dicitur incolabant. Hos Antipater ut tribules in partes suas tradidit: maxime cum ostendisset Hyrcani Pontificis litteras; in quibus rogabantur, ut amicos se præberent Cæsari, eumque commeatibus juvarent & rebus exercitui necessariis. [*Joseph. lib. 14. cap. 14.*] Asinius vero (Trallianus, Belli civilis scriptor) ipsum Hyrcanum Pontificem cum Mithridate Ægyptum invalisse scripsit: ut ex Strabone Josephus [*ibid. cap. 15.*] retulit. Pro quo & illa Cæsaris de Hyrcano verba faciunt, Tabulæ æneæ in illius gratiam ab eo inscripta. [*ibid. cap. 17.*] Εν τῶν ἐγγύα ἐν Ἀλεξανδρῶν πολέμῳ ἐξ ἡγῶν πεντακοσίων στρατιῶν πύμαχος, ἔσθ' Μιθριδάτου ἰπποδάμοιο ἔσ' εὐνοῦ, πάλαι ἀδελφεὸς τῶν ἐν τῆσιν Ἰουδαίῶν. In proximo Alexandrino bello in auxilium venit cum 1500. militibus; & ad Mithridatem à me missus, virtute cæcis nemini.

Judæi, regionis Oniæ incolæ, auctoritate Antipatri atque Hyrcani Pontificis libenter paruerunt

I. Vsser. Annal. p. post.

Rer ij

Quod

Quod ubi audiverunt qui Memphim accolebant, & ipsi Mithridatem accersiverunt: & ille eo profectus, hos quoque adjunxit suis partibus. [*Joseph. lib. 14. cap. 14.*]

Quum loco qui à Græcæ literæ similitudine nominatur *Delta*, non ita longe ab Alexandria, appropinquare Mithridatem Rex Ptolemæus cognovisset, & transeundum ei Nilum flumen sciret; magnas adversus eum copias misit, quibus aut vinci aut certe retineri posset, ne se cum Cæsare conjungeret. Quæ primæ copię flumen à Delta transire, & Mithridati occurrere potuerunt, prælium commiserunt, festinantes præripere subsequenti victoriæ societatem. Quorum impetum Mithridates magna cum prudentia, Romano more castris vallatis, sustinuit. Cum vero incaute atque insolenter succedere eos munitionibus videret; eruptione undique facta, magnum numerum eorum interfecit. Quod nisi locorum noticia reliqui se texissent, partimque in naves, quibus flumen transferant, recepissent; funditus delerent. Qui ut paululum ab illo timore se recrearent, adjunctis iis qui subsequebantur, cursus Mithridatem oppugnare cœperunt. [*Hirtius.*]

Commisâ pugna est circa locum qui Castra Judæorum dicitur. Curabat dextrum cornu Mithridates, sinistrum Antipater. In pugna Mithridatis cornu inclinatum est, videbaturque cladem accepturum, nisi mature præter fluminis ripam accurrens cum suis Antipater, qui jam adversarios profligaverat, exemptis locis periculo, Ægyptios jam vincentes cœgisset terga vertere. Qui adeo fugientibus insiit, ut castra quoque hostium caperet: advocato etiam in prædæ partem Mithridate, quem inscctando hostem longe à tergo reliquerat. Ex suis Mithridates 800. amisit: Antipater 50. (vel 80. ut est apud Josephum, *lib. 1. Belli, cap. 7.*) Mithridates vero de his Cæsarem per litteras certiore reddidit: ingenue falsum Antipatrum & salutis sibi causam fuisse & victoriæ. [*Joseph. lib. 14. cap. 15.*]

b. Sub idem pene tempus & rex Ptolemæus ad opprimendum Mithridatem profectus est, & Cæsar ad recipiendum. Celeriore fluminis Nili navigatione Rex est usus, in qua magnam & paratam classem habebat. Cæsar eodem itinere uti noluit; ne navibus in flumine dimicaret. [*Hirt.*] Noctui igitur navibus solutis, tanquam ad ostium quoddam Nili properaret, accensisque per omnes naves plurimis facibus, quo magis eo contendere videretur, initio navibus est proventus, post luminibus extinctis retro navigavit: circumvectusque urbem, ad peninsulam Africæ adhaerentem appulit; & expositis militibus, paludem circumivit. [*Dio.*] priusque Regis copiis occurrit, quam is Mithridatem aggredi posset: cumque ad se victorem incolunt exercitu recepit. [*Hirt.*]

Confederat Rex cum copiis in loco excelso, naturaque munitissimo: ab eo Cæsar septem millia passuum circiter aberat, & interjectus erat fluvius, in quo trajiciendo etiam cum Alexandrinis pugnandum fuit. Eo superato, simulque Alexandrinis transitum prohibentibus magna ex parte cæsis, non magno intervallo à castris Regis castra Cæsar posuit. Postero die castellum, quod Rex in primo vico non longe à suis castris muniverat, brachiisque cum opere castrorum conjunxerat, vici obtinendi causa, Cæsar aggressus omnibus copiis expugnavit: indeque fugientes Alexandrinos in castra milites ejus insccti, munitionibus successerunt, acertimeque eminens præliari cœperunt. Sed diversis telis illi figebantur, adversi ex flumine, in quo multæ naves instructæ funditoribus & sagittariis eos impugnabant. [*Hirt.*]

Cæsar, cum videret milites acrius præliari non posse, nec tamen multum profici propter locorum difficultatem; animadvertit excelsum locum castrorum relictum esse ab Alexandrinis, quod & per se munitus esset, & studio partim pugnandi partim spectandi decursissent in eum locum, in quo pugnabatur. Cohortes igitur illico circumire castra, & summum locum aggredi jussit: hisque Cæsulenum præfecit, & animi magnitudine & rei militaris scientia virum præstantem. Quo ut ventum est, paucis defendentibus munitionem, Cæsarianis contra militibus acerrime pugnantis, diverso clamore & prælio perterriti Alexandrini, trepidantes in omnes partes discurrere cœperunt. Quorum perturbatione Romanorum animi adeo sunt incitati, ut pene eodem tempore ex omnibus partibus, primi tamen editissimum locum castrorum caperent: ex quo decurrentes, magnam multitudinem hostium in castris interfecerunt. Quod periculum plerique Alexandrini fugientes, acervatim se de vallo præcipitaverunt in eam partem quæ flumini erat adjuncta: quorum primis in ipsa fossa munitionis magna vi oppressis, cæteri faciliorem fugam habuerunt. [*Idem.*]

Constat fugisse ex castris Regem ipsum, receptumque in navem, & multitudine eorum, qui ad proximas naves adnabant, demerso navigio periisse. [*Idem: cum Livio, lib. 112. Dione, lib. 42. & Orosio, lib. 6. cap. 16.*] Corpus ipsius obrutum limo ad Nili ripam devolutum, lorice aureæ (cujusmodi usos fuisse Ptolemæos, Julius Capitolinus in *Maximino juniore* confirmat) indicio cognitum fuit. [*Florus, lib. 4. cap. 2. Eutrop. lib. 6. Oros. lib. 6. cap. 16.*] Post patris Aulæ mortem, annis 3. & mensibus 8. ille superfuit, unde regno ejus *quadriennium* à Porphyrio tribuitur. [*in Græc. Euseb. Scaligeri pag. 226.*]

In hoc bello 20. millia hominum cæsa, 12. milia cum 70. longis navibus dedita, 500. ex victoribus cecidisse referuntur. [*Oros. lib. 6. cap. 16.*] In eo vulnera quoque accepit Antipater: quum ejus opera forti in rebus periculosis Cæsar usus fuisset. [*Joseph. lib. 14. cap. 15.*]

Cæsar, magnæ victoriæ fiducia, proximo terrestri itinere Alexandriam cum equitibus contendit; atque eam partem opidi victor introiit, quæ præsidio hostium tenebatur. Omnis vero multitudo opidanorum, armis projectis munitionibusque suis relictis, veste ea sumpta qua

supplices

supplices dominantes deprecari consueverunt, sacrisque omnibus prolati quorum religione precari offensos iratosque animos regum erant soliti, advenienti Cæsari occurrerunt, seque ei dederunt. Cæsar in fidem receptos consolatus, per hostium munitiones in suam partem opidi magna gratulatione venit suorum: qui non tantum bellum ipsum ac dimicationem, sed etiam talem adventum ejus felicem fuisse lætabantur. [Hirtius.]

In fastis Kalendaribus marmoreis, [Inscript. Grueri pag. 133.] ad Kalendas Apriles, annotatum habetur. HOC DIE CÆSAR ALEXANDR. RECEPIT. Ut autem annus hoc tempore Romæ agebatur, dies ille 14. Januarii Juliani incidit. Tunc igitur bellum Alexandrinum est finitum: quod à Cæsare gestum neque loco, neque tempore æquo, sed hyeme anni, refert Suetonius. [in Julio, cap. 35.]

Cæsar Ægypto potitus, Romanorum dominio eam non subjecit, sed Cleopatram concessit, cujus gratia totum bellum gesserat. Metuens tamen ne Ægyptii mulieris imperio traditi denuo tumultuarentur, neve Romanorum in se animos cum hujus rei tum suæ cum Cleopatra consuetudinis causa commoveret; conjugem eam fratris superstitis esse iussit, regnumque utrisque commune fecit. Id quidem in speciem agebat; re ipsa totum Cleopatram regnum deferebatur. Maritus enim ejus *παύσιον* puer ætate erat, (11 tantum annorum: unde & *παιδάριος* cum fuisse dicit Strab. lib. 17. p. 796.) ipsa autem apud Cæsarem gratiâ nihil non poterat. Itaque sub prætextu conjugii, quo fratri jungebatur, regni cum eo ex æquo obtinendi, ipsa sola rerum potiebatur, ac Cæsaris consuetudine utebatur. Hæc liberius Dio, [lib. 42.] quæ mollius, in Cæsaris gratiam, A. Hirtius ita retulit. Cæsar, Ægypto atque Alexandria potitus, reges constituit, quos Ptolemæus testamentis scripserat, atque obtestatus erat populum Romanum ne mutarentur. Nam majore ex duobus pueris rege amisso, minori transfudit regnum, majorique ex duobus filiis Cleopatram, quæ manserat in fide præsidis ejus, & Suetonius: [in Julio, cap. 35.] Regnum Ægypti videlicet Cleopatra fratrique ejus minori permisit: veritus provinciam facere, ne quandoque violentiorem præsidem nacta, novarum rerum materia esset.

Cum Cleopatra Cæsar & convivia in primam lucem sæpe protaxit; & in Nilum una cum ipsa 400 navibus subvectus, eadem nave thalamægo pene Æthiopia tenus Ægyptum penetra- vit, nisi exercitus sequi recussisset. [Sueton. ibid. cap. 52. cum Appiano, lib. 2. Bell. civil. pag. 484.]

Alexandriæ Cæsar columnam æream statuit, jura quæ Alexandrinis Judæis ipse concessit inscripta continentem [Joseph. lib. 14. Antiquitat. cap. 27. & lib. 2. contr. Appian. pag. 1063.]

Pharnaces, rebus secundis elatus, quum de Cæsare ea quæ optabat, speraret, Pontum omnibus copiis occupavit: ibique & victor, & crudelissimus rex, quum sibi fortunam paternam felice eventu destinaret, multa opida expugnavit, bona civium Romanorum Ponticorumque diripuit, supplicia constituit in eos qui aliquam formæ atque ætatis commendationem habebant ea, quæ morte essent miseriora; Pontumque nullo defendente, paternum regnum se recepisse glorians, obtinebat. [Hirtius.]

Præcipue vero crudelitatem suam in Amisum urbem Ponticam exercuit: quam, quum diu restitisset, vi expugnatam diripuit, puberibus interfectis & impuberibus ad unum executis omnibus. [Appian. lib. 2. Bell. civil. pag. 484. Dio, lib. 42.]

C. Afander, cui tutelam Bosphori Pharnaces crediderat, bonæ grætiæ à Romanis in eundem causa speque regni Bosphorani ab eis accipiendi, contra dominum suum insurrexit. [Dio, ibid.]

Cæsar ex Ægypto ad M. Ciceronem litteras misit, ut esset idem qui fuisset, & Imperatoris (ob rem in Cilicia gestam) appellationem retineret: & C. Pansa nuntium perferente, concessos fasces laureatos Cicero tenuit, quoad tenendos putavit. [Cic. pro Ligario.] Post reditum enim ex Ciliciæ provinciâ, Romam adhuc ille non introierat: sed lictores cum fascibus secum circumferebat, triumpho frustra inhians. [lib. 11. ad Attic. epist. 6.] Redditæ sunt autem Cæsaris litteræ Ciceroni, pridie Idus Sextil. [lib. 14. ad familiar. epist. ult.] sive postremo die Maii Juliani.

Pharnaces, Bithynia occupata & Cappadocia, Armeniæ minori imminet, omnesque illius oræ reges & tetrarchas concitabat. [Plutarch. in Cæsare.] In Asiam quoque, spe ejusdem successus quo pater ejus Mithridates usus fuerat, contendebat. [Dio, lib. 42.]

In Ægypto Cæsarem menses novem exegisse, Appianus indicat. [lib. 2. Bell. civil. pag. 484.] Ac vel diutius ibi Cleopatra eum detinisset, vel Romam proficiscentem comitata fuisset; nisi Pharnaces eum & Ægypto invitum detraxisset, & in Italiam properare vetuisset. [Dio, lib. 42.] Cleopatra vero filium brevi post illi peperit, Cæsariem ab Alexandrinis appellatum. [Plutarch. in Cæsare.] eo nomine à matre, ipso Cæsare permittente, filio imposto. [Sueton. in Julio, cap. 52.] Eam tamen, post Cæsaris discessum, cum hoste ipsius Cnæo Pompeio, seniore Magni filio, consuetudinem habuisse, in Antonio suo Plutarchus subindicat.

Cleopatram sororem natu minorem Arsinoën, cujus nomine diu Ganymedes impotenter regnaverat, ex regno Cæsar deduxit: ne qua rursus nova dissensio, priusquam diuturnitate confirmarentur Regis imperia, per homines seditiosos nasceretur. Legionem venerana sexta secum deducta, cæteras tres ibi reliquit; quo firmius esset eorum Regum imperium qui neque amorem suorum habere poterant, quod fideliter pèrmanerant in Cæsaris amicitia;

neque vetustatis auctoritatem, paucis diebus reges constituti. [*Hirtius, cum Suetonio, in Julio, cap. 76.*]

Sic, rebus omnibus confectis & collocatis, itinere terrestri Cæsar in Syriam est profectus, ut ait Hirtius; [*cum Suetonio in Julio Cæsare, cap. 35. Plutarcho in Cæsare, Appiano lib. 2. Bell. civil. pag. 484. & Orofio, lib. 6. cap. 16.*] vel classe, ut scribit Josephus [*lib. 14. cap. 15.*] & ipse Hirtius postea confirmat.

De Cæsaris ab Alexandria discessu rumor III. Non. Quintil. (Aprilis Juliani die 25) in Italiam pervenit. [*Cic. ad Antioch. lib. 11. epist. 19.*] Antiochiæ Cæsarem reliquit C. Trebonius: qui Seleucia Pieria profectus, 28 dierum itinere confecto, XVI. Kalend. Septemb. (Junii Juliani die 3.) in Italia fuit. [*Id. ibid. epist. 23.*] Unde colligitur, XV. Kalend. Sextil. five Maii Juliani die 6. Cæsarem Antiochiæ fuisse.

Johannes Malela Antiochenus, in Chronicorum libro 9. adhuc inedito, die duodecimo mensis Artemisii five Maii in urbe Antiochena de Julii Cæsaris imperio edictum publice propositum fuisse innuit; & vicesimo ejusdem mensis die de ipsius Urbis libertate à Julio Cæsare eo missum edictum alterum, ita incipiens. *Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ ἡμετέρῃ, ἡμέρᾳ 20. ἀπὸ τοῦ 12. αὐτοῦ μηνὸς, 25. περὶ 23. ἡμερῶν, ἡμεῖς ἀπαλλάξομεν, ἡμεῖς τὰς πόλεις καὶ τὰς ἀγορὰς, &c.* atque die demum vicesimo tertio Antiochiam ingressum esse Dictatorem Cæsarem, quum die 20 Antiochiæ illum fuisse, illud jam productum Edicti exordium non obscure significet; ac 23. ex urbe potius illum discessisse, quam eo venisse, fuisset dicendum.

Antigonus Aristobuli filius ad Cæsarem veniens, questus est de patris infortunio, quod propter ipsum veneno à Pompeianis extinctus esset, & frater suus à Scipione securi percussus: rogabatque ut sui miseretur, paterno principatu ejecti. Præterea Hyrcanum accusabat & Antipatrum, quod per vim principatum gentis gereret, nec abstinerent ab ipsius injuriis: auxilia eos in Ægyptum Cæsari misisse criminatus, non benevolentia sed timore veteris discordiæ, & ut amorem Pompeii deprecarentur. Antipater vero causam suam egit, diluens objecta crimina: Antigonumque seditionis & novarum rerum studiosum esse coarguit. Commemorabat etiam quantum proximo bello laborasset pro Cæsare: ipsum verborum suorum testem adducens, & multitudinem vulnerum quæ acceperat ostentans. Tum Cæsar oratione Antipatri motus, Hyrcanum pontificem declaravit: Antipatro vero dynastiam quamcumque ipse optaret obtulit, & procuratorem Judææ constituit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 8. & lib. 14. Antiquit. cap. 15.*]

Statuit autem Cæsar, Hyrcanum & liberos ejus ethnarchiam & pontificatum Judæorum perpetuo retinere more patrio: atque in sociorum & amicorum suorum numerum recipi. & si qua controversia exorta fuerit de Judaica disciplina, judicium penes ipsum esse, adhuc nec hyberna militi debere, nec pecunias ab eo exigi. dedicarique aream tabulam hæc continentem in Capitolio, & apud Tyrum, Sidonem, Ascalonem, in templis, inscriptam Romanis atque Græcis litteris: & ut decreta hæc ad omnia loca mittantur. [*Lib. 14. Antiquit. cap. 17.*]

Cæsar commoratus fere in omnibus Syriæ civitatibus quæ majoris erant dignitatis, præmia benemeritis & viritum & publicè tribuit: de controversiis veteribus cognovit ac statuit. Reges, tyrannos, dynastas provinciæ, finitimisque (qui omnes ad eum concurrerant) receptos in fidem, conditionibus impositis provinciæ tuendæ ac defendendæ, dimisit & sibi & populo Romano amicissimos. [*Hirtius.*]

Tyri omnia Herculis donaria Cæsar sustulit; quod conjugem & filium Pompeii in fuga receperant. [*Dio, lib. 42.*]

Paucis diebus in Syriæ provincia consumptis, Sextum Cæsarem amicum & necessarium suum legionibus Syriæque eum præfuisse, ait Hirtius: Sexto quæstori ac cognato suo omnia ibi eum commisisse, scribit Dio. [*lib. 47.*] Legionem ab eo, jam tum de bello Parthico cogitante, in Syria relictam, & *αἰθουα* sive præfecturæ dignitatem consanguineo suo Sexto Julio adolescentulo concessam fuisse, Appianus indicat. [*lib. 3. Bell. civil. pag. 575. & lib. 4. pag. 623.*]

Cæsar, ordinatis rebus Syriæ, eadem classe qua venerat profectus est in Ciliciam. [*Hirtius: cum Josepho, lib. 14. cap. 16.*] Cujus provinciæ civitates omnes evocavit Tarsum: ibique, rebus omnibus provinciæ & finitimarum civitatum constitutis, cupiditate proficiscendi ad bellum (Ponticum) gerendum non diutius moratus est. [*Hirtius.*]

Hic Tarcondimoto (cujus supra, ex Ciceronis epistola 1. libri 15 ad familiares, facta est mentio) qui Ciliciæ partem sibi subjectam habebat, & re navali Pompeium plurimum juverat, ignovit. [*Dio, lib. 41.*]

Antipater, ubi de Syria Cæsarem profectus est, in Judæam reversus, obeundo provinciam novarum rerum cupidus compefcuit, tum minis agens tum consiliis. Fore enim, ut si Hyrcano contenti sint principe feliciter degant fruendo suis quisque possessionibus. Sin novas sibi spes polliceantur, & lucra ex rebus turbatis captent: se quidem pro præside habituros dominum, Hyrcanum vero pro rege tyrannum, tum Romanos atque Cæsarem acerbos hostes pro principibus. Hos enim nequaquam laturos mutari aliquid ex his quæ ipsi constituerint. Cum tamen Hyrcanum stupidum ac segnem animadverteret, per se statum provinciæ componebat. Et Phasæclum quidem è liberis suis natu maximum Hierosolymis & circumjacenti regioni Ducem constituit: Herodi secundo, admodum adolescenti, Galilæam curandam commisit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 8. & lib. 14. Antiquit. cap. 16, 17.*]

Herodem

Herodem tunc quindecim tantum annorum fuisse, apud Josephum legimus. [lib. 14. cap. 17.] eundem quoque ex eo numerum Rufino in versione sua, Photio in Bibliotheca, cod. 238. Pseudogorionide Hebræo, [lib. 5. cap. 3.] & Nicephoro Callisti, [lib. 1. histor. Eccles. cap. 6.] retinentibus. Verum primi rerum Herodis descriptores, Ptolemæus & Nicolaus Damascenus, ex quibus sua Josephus hausit, non 15 sed 25 scripsisse videntur; & nota est in 11, facili librariorum errore, deinde transivisse. Ab hoc enim tempore ad Herodis mortem anni numerantur 43, cum dimidio fere. Quibus anni additi 25, annos conficerent 68, atque anni dimidium: cuius dimidium alterum si ille exegisset, ætatis annum 70 attigisset. Quum vero extremo morbo laboraret, *ὄντι ἔτος ἑβδομηκοντά*, circa annum septuagesimum fuisse illum, ipse quoque Josephus agnoscit. [lib. 17. cap. 8.]

Phasaelo natus est filius Phasaelus; cui postea Salampsis Herodis & Mariammes filia nupsit. [Joseph. lib. 18. cap. 7.] siquidem septennis ille erat, quum pater Phasaelus mortuus est. [Id. lib. 14. cap. 25.]

Pharnaces adversus Asandrum, qui in Bosphoro ab eo defecerat, expeditionem instituit. Sed quum esse in via Casarem, atque in Armeniam properare audiret; perterritus, magisque ab impetu quam exercitu eius sibi timens, multos ad eum antequam propius accederet legatos de pace misit, si quacumque tandem ratione præsens discrimen evitare posset. Idque imprimis obtendebat, se Pompeium nullo auxilio juvisse: sperabatque se Casarem, in Italiam Africamque properantem, ad pacificationem adducturum, à cuius discessu bellum renovare facile posset. Quod ipsum Casar suspensus, primos ac secundos eius legatos comiter accepit; ut spe pacis quam maxime incautum posset invadere. [Dio, lib. 42.]

Casar, magnis itineribus per Cappadociam confectis, biduum Mazace commoratus, venit Comena, vetustissimum in Cappadocia Bellonæ templum: quod tanta religione colebatur, ut sacerdos ejus majestate, imperio & potentia secundus à rege consensu gentis illius haberetur. [de quo videndus Strabo, lib. 12. pag. 535.] Hoc sacerdotium Casar homini nobilissimo Nicomedi Bithynio adjudicavit: qui, regio Cappadocum genere ortus, jure minime dubio; vetustate tamen interrupto, illud repetebat. [Hirtius.] Etsi enim cæteris qui pro Pompeio contra se steterant, ditiorum quas à Pompeio acceperant possessionem confirmaverit: Comanorum tamen sacerdotium in Nicomedem transtulit ab Archelao. [Appian. in Mithridatic. pag. 254.] quod patri ipse Archelao, fororis Cleopatæ natu maxima marito, à Gabinio in Ægypto occiso, Pompeius tribuerat. [Strabo, lib. 12. pag. 558.]

Quum propius Pontum finesque Gallogræciæ Casar accessisset, Dejotarus retrarches Gallogræciæ, tunc quidem penè totius, quod ei neque legibus neque moribus concessum fuisse cæteri Tetrarchæ contendebant, sine dubio autem rex Armeniæ minoris ab Senatu appellatus, depositis regis insignibus, neque tantum privato vestitu sed etiam reorum habitu, supplex ad Casarem venit oratum, ut sibi ignosceret, quod in Cn. Pompeii castris fuisset: sequæ ignorantione status Italiæ ac necessitate exercituum Pompeii, quibus vallatus erat, defendebat. Eam excusationem Casar rejiciebat: sed tamen se concedere id factum dicebat superioribus suis beneficiis, veteri hospitio atque amicitie, dignitati ætatisque hominis, atque precibus eorum qui frequentes concurrissent, hospites atque amici Dejotari, ad deprecandum. De controversiis Tetrarcharum postea se cogniturum esse dixit: & regium vestitum ei restituit. Legionem autem eam quam ex suis Dejotarus disciplina Romana constitutam habebat, equitatumque omnem ad bellum (Ponticum) gerendum adduci iussit. [Idem.] Hunc tamen Dejotatum hospitem suum pecunia Casar multavit: & Armeniam minorem à Senatu illi datam, sed à Pharnace tunc occupatam, Ariobarzani Cappadociæ regi attribuit. [Cicero, in orat. Philippic. 2. & de Divinat. lib. 1. & 2. Dio, lib. 41.]

Imperatam pecuniam, iterum & tertio auctionibus factis Dejotarum dedisse, qua Casar uteretur ad bellum; in oratione pro eo rege habita Cicero indicat. ubi etiam; ad gratiam conciliandam, ita ille ad Casarem hac de re perorat. *Quid retineat per te meminit, non quid amiserit: neque se à te multatum arbitratur, sed, cum existimaret multis tibi multa esse tribuenda, quo minus à se, qui in altera parte fuisset, ea sumeres, non recusavit, &c. Omnia tu Dejotaro, Casar, tribuisti, cum & ipsi filio nomen regium concessisti. Hoc nomine retento atque conservato, nullum beneficium populi Romani, nullum iudicium de se Senatus imminutum putat.*

Cum in Pontum Casar venisset, copias omnes in unum locum cœgit: quæ numero, atque exercitatione bellorum mediocres erant. Excepta enim legione VI, quam secum adduxerat Alexandria veteranam; (multis laboribus periculisque functam, multisque militibus partim difficultate itinerum ac navigationum, partim crebritate bellorum, adeo diminutam, ut minus mille hominum in ea esset) reliquæ erant tres legiones: una Dejotari, duæ, quæ in eo prælio, quod Cn. Domitius fecit cum Pharnace, fuerant. [Hirtius.]

Adventante Casare territus Pharnaces, legatos de pace misit à ducentesimo stadio ferentes. ei coronam auream, & satis stulte regis sui filiam offerentes in matrimonium. [Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 484.] In primis autem deprecabantur, ne ejus adventus hostilis esset: futurum enim omnia Pharnacem, quæ imperata essent, maximeque commemorabant, nulla Pharnacem auxilia contra Casarem Pompeio dare voluisse, cum Dejotarus, qui dedisset, tamen effectis fecisset. Casar respondit, se fore æquissimum Pharnaci, si quæ polliceretur representaturus esset. Monuit autem, ut solebat, mitibus verbis legatos, ne aut Dejotarum sibi objicerent,

aut nimis eo gloriarentur beneficio, quod auxilia Pompeio non misissent. [*Hirtius.*] atque hoc ipsum Pharnaci vitio vertit, quod & improbus & impius in benefactorem suum fuisset. (*Dio, lib. 41. & 42.*) Jubebat denique, ut Ponto confestim ille decederet, familiaeque publicanorum remitteret; cæteraque restitueret sociis civibusque Romanis, quæ penes eum essent; si fecisset, tum demum munera recepturum se dixit, quæ bene rebus gestis imperatores ab amicis accipere consueverant. [*Hirtius.*]

Pharnaces omnia liberaliter pollicitus, cum festinantem ad Urbem Cæsarem speraret libentius etiam crediturum suis promissis; lentius agere, decedendi diem postulare longiorem, patationes interponere, in summa frustrari cepit. Cujus calliditate, Cæsar ita negotium acceleravit, ut celerius omnium opinione manum consereret. [*Idem.*]

Ad castra igitur Pharnacis quum venisset, in hanc vocem erumpens, *Ergo jam non dabit panis parricida?* in equum insiliit; & ad primum clamorem editum in fugam hostem vertit, magnamque stragem edidit: adjutus circiter mille equitibus, qui primi procurerentem secuti sunt. Ita Apianus, in Bell. civil. lib. 2. [*pag. 485.*] Similiter & in libro Historiæ suæ 42. Dio: Eadem die qua ad hostem pervenerat, ex itinere ad dimicationem descendit; & aliquamdiu ab equitatu curribusque falcatis hostium conturbatus, tandem victoriam obtinuit. In colle Cæsarem aciem instruxisse, notat Julius Frontinus; [*Stratagemat. lib. 2. cap. 2.*] eamque rem ei expeditam fecisse victoriam: quod pila ex edito in subeuntes barbaros emissa protinus eos averterent. Cum Cæsare quoque Dejotarum in acie contra Pharnacem fuisse, corpusque suum periculo objecisse; in oratione pro eo rege habita confirmat Cicero.

Commisssa pugna circa Scotium montem est, non multo longius tribus passuum millibus ab urbe Zela distitum; juxta quem Pharnacis pater Mithridates Triarium exercitumque Romanum magna clade affecerat. [*Hirtius: cum Plutarcho in Cæsare, Appiano in Mithridatic. pag. 254. & Dione, lib. 42.*] Eum montem Pharnaces, (ut accuratiorem totius hujus pugnae historiam ex Hirtio representemus) veteribus paternorum castrorum relictis operibus, copiis omnibus suis occupavit. Cæsar, qui ab hoste millia passuum quinque castra posuerat, valles regis castris proximas, occupaturus, proxima nocte, vigilia quarta, legionibus omnibus expeditis impeditis mentisque in castris relictis, eum ipsum locum cepit in quo Mithridates præsidio adversus Triarium fecerat.

Pharnaces, quum id repente prima luce animadvertisset, copias suas omnes pro castris instruxit; & sive loci felicitate impulsus, sive auspiciis & religionibus inductus, (*quibus obtemperasse eum postea audiebamus: inquit Hirtius*) sive contemptu paucitatis Romanorum copiarum, quarum magnam partem jam sub Domitio fuderat, ultro Romanos castra sua munientes iniquo loco invasit. Quod illis, subito ab operibus vocatis & nondum ordinibus instructis, magnum terrorem attulit. Falcatae regiae quadrigæ, permixtos milites perturbabant: quæ tamen celeriter multitudine telorum sunt oppressæ. Insecuta has est acies hostium: actrique cominus prælio facta, dextro cornu, quo veterana legio VI. erat collocata, initium victoriæ natum est ab ea parte; sinistro deinde cornu mediaque acie totæ profligatae sunt copiae regis. Itaque multis militibus partim interfectis partim suorum ruina oppressis, qui velocitatem effugere poterant, armis tamen projectis, vallem transgressi, nihil ex loco superiore inermes proficere poterant. Romani vero victoria elati, subire iniquum locum munitionesque aggredi non dubitarunt: & defendentibus castra iis cohortibus quas Pharnaces præsidio reliquerat, celeriter castris hostium sunt potiti. [*Ibid.*]

Ita Pharnacem Cæsar uno &, ut sic dixerim, non toto prælio obtrevit, more fulminis, quod uno eodemque momento venit, percussit, abscessit. Nec vana de se prædicatio est Cæsaris, ante victum hostem esse quam visum. [*Florus, lib. 4. cap. 2.*] Jactabatque ille, eadem die & pervenisse se ad hostem, & vidisse eum, & vicisse. [*Dio, lib. 42.*] quod in litteris ad amicum quendam Amintium sive Anitium Romanum missis ab eo tribus illis verbis est expressum: *VENI, VIDI, VICI.* [*Plutarch. in Cæsare. Appian. lib. 2. Bell. civil. pag. 485.*] Intra quintum enim quam adfuerat diem, quatuor quibus in conspectum venit hostis, una Pharnacem profligavit acie. [*Sueton. in Julio, cap. 35.*] crebro commemorans Pompeii felicitatem, cui præcipua militiæ laus in bello Mithridatico de tam inbelli genere hostium contigisset. [*Id. ibid. cum Appiano, lib. 2. Bell. civil. pag. 485.*]

Pharnaces, interfecta multitudine omni aut capta suorum, cum paucis equitibus profugit. Cui nisi castrorum oppugnatio facultatem attulisset liberius profugiendi, vivus in Cæsaris potestatem adductus esset. [*Hirtius.*] Sinopen vero ille cum mille equitibus refugit. [*Appian. Mithridatic. pag. 254.*]

Cæsar, incredibili est letitia affectus, quod maximum bellum tanta celeritate consecerat; eratque subiti periculi recordatio latior, quod victoria facilis ex difficillimis rebus acciderat. [*Hirt.*] Prædam omnem regiam & manubias, quamvis plurimæ erant, militibus donavit. [*Id. & Dio.*] Cumque trophæum eo in loco Mithridates de Triario statuisset; quia id consecratum diis belli evertere fas non erat, ipse de Pharnace suum opposuit, atque ita Mithridaticum obscuravit quodammodo dejecit. Postea receptis omnibus quæ vel Romanis vel eorum sociis Pharnaces ademèrat, singula iis qui amiserant restituit; parte quadam Armeniæ, quam Ariobarzani dono dedit, excepta. Amisenorum calamitatem libertate eis data compensavit. [*Dio.*] Legionem VI. decedere ad præmia atque honores accipiendos in Italiam iussit;

auxilia Dejotari domum remisit: duas reliquas legiones cum Cælio Viniciano in Ponto reliquit. Ita per Gallogræciam Bithyniamque in Asiam iter fecit: omniumque earum provinciarum de controversiis cognovit & statuit; jura in tetrarchas, reges, civitates distribuit. [Hirtius.]

In Asia pecuniam obiter colligebat, magna publicanorum per singulos populos acerbe exigentium invidia. [Appian, Bell. civil. lib. 2. pag. 485.] (cujus tum Proconsul fuit, Cæsaris & Ciceronis in auguratu collega, P. Servilius Isauricus: ut ex lib. 13. ad familiar. epistola 68. intelligitur.)

Brithagoras, vir inter Heracleenses Ponti summæ autoritatis, qui civium suorum causa Cæsarem per orbem hucusque secutus fuerat, illo Romam jam redire institente, senecta & laborum assiduitate exhaustus, vivere desuit, grandem patriæ lætiam relinquens. [Memnon. in Excerptis Photii, cap. 62.]

Mithridatem Pergamenum (à quo res feliciter celeriterque gesta in Ægypto fuit) regio genere ortum, disciplinis etiam regiis educatum, (nam eum Mithridates, rex Asiæ totius, propter nobilitatem Pergamo parvulum secum asportaverat in castra, multosque tenuerat annos) regem Bosphori Cæsar constituit, quod sub imperio Pharnacis fuerat: provinciasque populi Romani à Barbaris, atque inimicis regibus, interposito amicissimo rege, munivit. [Hirtius.] De quo videndus Strabo, lib. 13. pag. 625. (cum notis Casauboni:) & Appianus in Mithridaticis, pag. 254.

Eidem bellum contra Afandrum mandavit: ut Bosphoro potius, ejus in amicum ulcisceretur perfidiam. [Dio, lib. 42.] Eidem quoque Trocmorum in Gallogræcia (Ponto & Cappadocia confinia possidentium) tetrarchiam, ut materni generis jure ipsi debitam, adjudicavit; occupatam & possessam paucis ante annis à Dejotaro. [Cicero, in orat. Philippic. 2. & lib. 2. de Divinat. Hirtius, de bello Alexandr. Strabo, lib. 12. pag. 567. & lib. 13. pag. 625. Dio, lib. 42.]

In Græciam Italianamque deinde Cæsar navigavit: magna vi pecuniæ undique quibuscunque titulis collecta, veluti ante ab ipso quoque factum fuerat. Partim enim eam pecuniam, quæ Pompeio prius promissa fuerat, exegit; partim, aliis obtentis causis, alias imperabat. Multas quoque à principibus regibusque aureas coronas accepit, pattarum victoriarum ergo. Quasque res esse prædicabat, quibus & pararentur & conservarentur & auferentur imperia; milites & pecunias: earumque alteram per alteram consistere; & alterutra deficiente, alteram simul concidere. [Dio, lib. 42.]

Ille ad Kalendas Septembris. (quæ inciderunt in Junii Juliani diem 17) Athenis non videtur fore. Multa enim eum in Asia dicuntur morari, maxime Pharnaces: inquit Cicero ad Atticum. [lib. 11. epist. 24.] Verum Pharnace sine ulla belli mora victo, (ut in libri Liviani 113. epitome legitur) cæterisque rebus celerissime confectis, in Italiam celerius omnium opinione venit: ut in fine libri de bello Alexandrino notavit Hirtius.

Romam vero Cæsar venit, circumagente se anno quo Dictator iterum designatus fuerat (qui magistratus nunquam ante fuerat annuus) & in proximum annum Consul declaratus est. [Plutarch. in Cæsare.]

Pharnaces Domitio (Calvino,) qui ad ipsum persequendum à Cæsare relictus fuit, Sinopen tradidit: & pace accepta dimissus cum mille suis equitibus, equos interfecit; iniquissime id ferentibus eorum dominis. Inde conscensis navibus, in Pontum eum fugisse, apud Appianum in Mithridaticis [pag. 254.] legimus, quum, ex Ponto, fuisset dicendum. Nam & in Ponto ipsa Sinope fuit: & in Bosphoranum regnum à Pompeio sibi traditum refugisse Pharnacem, in libro 2. Bell. civil. [pag. 485.] idem ipse Appianus confirmat.

Herodes Galilææ præfectus, Ezechiam Judæum, qui cum magno latronum agmine Syriæ fines incurfare solebat, comprehensum cum multis latrocinii sociis interfecit. Quod ejus factum magnam ei apud Syros & per eos apud Sextum Cæsarem, qui tunc Syriam provinciam administrabat, conciliavit gratiam. [Joseph. lib. 1. Belli, pag. 8. & lib. 14. Antiquit. cap. 17.]

Phasaëlus, excitatus ad emulationem fraternæ gloriæ, Hierosolymitanorum gratiam sibi conciliavit: omnia negotia publica per se obeundo, nec abutendo potestate ad cuiusquam injuriam. Quo factum est, ut pater ejus Antipater haud secus quam si rex esset, à tota gente coleretur; nec propterea tamen minus fidelis aut benevolus Hyrcano ipse fuit. [Id. ibid.]

Cæsar, contra P. Cornelium Scipionem Pompeii Magni socerum, M. Catonem & Mauritaniam regem Jubam expeditione suscepta, XIV. Kalend. Januar. in Lilybæum pervenit: indeque, VI. Kalend. Januar. navem conscendens, post diem quartam in conspectum Africæ venit. [Hirtius, in lib. de bello Africano.] XIV. verò Kalend. Januar. dies, in Septembris Juliani proleptici diem 30 & ultimum eo tempore incidebat: ut sequentis longi anni dierum 445 retrograda à primi anni Juliani Kalendis Januariis facta patefaciet numeratio. Quod minus animadvertentes Plutarchus & Dio: ille quidem [in Cæsare,] ἐπὶ δευτέρῃ γενέσει circa Solstitium brumale, in Siciliam; hic [libro 43.] χειμῶνος μεσοτῆτι media hyeme in Africam, Cæsarem trajecisse retulit. Ante brumam vero in Africam illum transmisisse, etiam Ciceronis illa in libro 2. de Divinatione satis indicant. Cæsar, cum à summo aruspice moneretur ne in Africam ante brumam transmitteret, nonne transmisit? quod ni fecisset, unum in locum omnes adversariorum copia convenissent.

Kalendis Januariis (in Octobris Juliani diem 19. incurrentibus) Cæsar castra ad opidum Ruffinam habuit: & pridie Nonas Januarii (Octobris 16.) post diem tertium quam Africanam attigit, ab hora diei quinta usque ad Solis occasum acerrimo prælio, Labienum & Petreum vicit: atque VI. Kalend. Februar. [Novembris Juliani 6.] hostilem exercitum Labieni & Scipionis denuo repulit. [Hirtius.]

Pharnacem, in Bosphorum vi intrare tentantem, ab Asandro in carcere conjectum atque interemptum fuisse, in libro 42. Dio significat: quod ab Appiano in Mithridaticis [pag. 254.] ita latius habetur explicatum. Pharnaces, collecta Scytharum ac Sarmatarum manu, Theodosiam Panticapæumque occupavit. Et quum ab Asandro bello peteretur, equites ejus, equis destituti pedestri prælio, vincebantur: solus Pharnaces egregie pugnans, tandem confauciatus cecidit quinquagenarius, postquam regnavit in Bosphoro annis 15. ut habet Appianus, vel 17. potius: quod a cæde patris ejus Mithridatis hucusque numerantur.

Cæcilius Bassus, ordinis equestris, qui a pugna Pharsalica post devictum Pompeium fugiens Tyri latitaverat, sui similibus nonnullis ad se receptis, sibi quoque modo his modo illis militibus Sexti Syriæ præsidis diversis temporibus ad custodiam urbis venientibus conciliatis; quum multæ res adversæ Cæsaribus in Africa nuntiarentur: non contentus jam præsentis sorte, ad novas res confurrexit. Deprehensus vero in hoc a Sexto antequam sese paravisset, auxilium se Mithridati Pergameno ad occupandum Bosphorum parare dixit: habitaque sibi fide, dimissus est. [Dio, lib. 47.]

Optimates Judæorum videntes Antipatrum cum filiis tantopere crescere, tam favore gentis quam Hyrcani pecuniis & percipiendis ex Judæa redditibus, maligne erga eum affecti sunt. Jam enim amicitiam contraxerat cum Romanis imperatoribus, & persuaso Hyrcano ut pecuniam eis mitteret, ipse hujus muneris sibi usurpavit gratiam: tanquam de proprio mitens, & non quasi ab Hyrcano acceptam. Quæ Hyrcanus audiens adeo nihil curabat, ut gaudere etiam factò videretur. Sed maxime terrebat Judæorum primates violentum ac auidax Herodis ingenium & tyrannidis cupidum. Adeuntes igitur Hyrcanum, aperte jam incusabant Antipatrum: de filio ejus Herode maxime conquesti, quod Ezechiam cum plerisque aliis, nulla ab Hyrcano potestate accepta, interfecisset; legibus contemptis, quæ hominem quantumvis scelestum non sinunt affici supplicio, nisi prius damnatum ex sententia judicum. Matres quoque eorum quos ille necaverat, per singulos dies in templo non desinebant precibus suis tum regem tum populum obtundere; rogantes ut Herodes coram Synedrio facti sui rationem reddere cogeretur. Permotus igitur his Hyrcanus, Herodem ad judicium & dicendam causam evocavit. [Joseph. lib. 14. cap. 17.]

Herodes, ordinatis Galilææ rebus quemadmodum existimabat sibi conducere, à patre præmonitus ne privati more ad judicium veniret, mediocre sed tamen sufficiens sibi præsidium adjunxit in itinere: ne vel Hyrcanum terretet si plures adduceret, vel ipse sine tutela subiret judicii periculum. Quin & Sextus Cæsar præses Syriæ scripsit ad Hyrcanum ut eum absolveret; minis si contra fecisset additis. Cum constitisset igitur Herodes coram Synedrio purpuratus cum armatis stipatoribus, omnes sunt attoniti: nec quicquam eorum qui absentem accusaverant ausus est hincere; sed hærebant inopes consilii. Tum unus è confessu Sameas, vir justus & ob hoc invictus terroribus, (quem fervidioris tamen fuisse ingenii, vetus illud Hebræorum dictum ostendit: *Esto humilis ut Hillel*, וְרַחֵם אִרְעוּדִים וְרַחֵם אִרְעוּדִים) assurgens, non solum Herodem audaciæ ac violentiæ accusavit, sed ejus culpam in iudices & regem ipsum, qui hanc ei concesserunt licentiam, derivavit: quos ipsos etiam postea, justo Dei judicio, pœnas Herodi esse daturos prænuntiavit. Quod rei eventus, & confessus illius iudicibus & Hyrcano ab Herode rege factò interemptis, verum fuisse comprobavit. Hyrcanus vero animadvertens iudices propensiores ad damnandum Herodem, rem in sequentem diem distulit: & clam eum admonuit, ut fuga sibi consuleret. Atque ita ille secessit Damascum, quasi regem fugiens: cumque convenisset Sextum Cæsarem, & res suas in tuto collocasset, palam præ se tulit quod non esset compariturus si denuo citaretur ad iudices. Illi vero indignabantur, & Hyrcanum conabantur docere, quod in ipsius perniciem hæc omnia tenderent. [Id. ibid.]

In Africa Cæsar, XII. Kalend. Aprilis (Januarii Juliani die 21. (Iustrato exercitu, postero die productis universis copiis in acie constitit: sed postquam satis diuque adversarios à se ad dimicandum invitatos superfedere pugnae animadverteret, reduxit copias. [Hirtius, de bello African.]

Cæcilius Bassus ex litteris, quas à Scipione sibi missas fingebat, retulit; Cæsarem in Africa victum interiisse, sibi quoque imperium Syriæ mandatum. Itaque cum iis quos ad hoc instruxerat militibus Tyrum occupavit: hincque ad Sexti copias procedens, ab obvio sibi factò eo victus, vulnus accepit; indeque vi quidem adversus eum quicquam agere in posterum non conatus est. [Dio, lib. 47.]

Cæsar, pridie Nonas Apriles (Februarii Juliani die 4) tertia vigilia ab opido Agar egressus, XVI. millia passuum ea nocte progressus, Thapsum ea die circummunire cœpit. Ubi & Jubam & Scipionem memorabili pugna superavit: postquam M. Cato Uticæ sibi ipsi manus intulit. [Hirtius, de bello African.]

Sextus Cæsar, accepta pecunia, Herodem Cælesyriæ præfecit. Herodes, impatienter ferens quod vocatus fuisset in judicium, exercitum contra Hyrcanum duxit: sed patris Antipatri &

fratris Phasaeli occurſu & precibus cohibitus eſt quo minus invaderet Hieroſolyma; placan-
tium eum & rogantium, ut terruiſſe contentus reipſa læderet neminem, neve ulterius adverſus
authorem ſuæ dignitatis procederet. Quorum monitiſ ille paruit; ratus ſufficere ſibi ad futuras
ſpes, quod potentiam genti declaraviſſet. [*Joſeph. lib. 14. cap. 17.*]

In Africa Cæſar per quietem magnum exercitum vidiffè dicitur, appellantem ſe ſtentemque:
& per mortem eo ſomnio, in memoriales tabellas retuliſſe conſeſſim de condenda Carthagine
Corinthoquæ. [*Appian. in Libycis, pag. 85.*]

Julium Cæſarem Hyrcanus per legatos rogavit, ut confirmaret cæptam ſocietatem & ami-
citiã. [*Joſeph. lib. 14. cap. 17.*]

Cæcilius Baſſus miſſis ſuis ad Sexti Cæſaris milites, qui certas ſpes iſtis proponerent, adeo
eos ſibi adſociavit, ut Sexto occiſo legio ejus ad ipſum tranſierit. [*Id. ibid. Liv. lib. 114. Libo:
apud Appian. lib. 3. Bell. civil. pag. 576. Dio. lib. 47.*] quanquam ab aliis hunc in modum ea
referatur hiſtoria. Sextus adoleſcens voluptatibus vacans, legionem quam Julius Cæſar in Syria
reliquerat indecenter ſecum circumducebat. Id reprehendentem Baſſum, qui legionis illius cu-
ram habebat, aliquando rejectit cum contumelia: & aliquanto poſt quum vocanti obediret tar-
dius, juſſit eum attrahi. In eo tumultu quum ad manus ventum eſſet, exercitus non ſetens in-
ſolentiam jaculis Sextum conſixit. Cumque mox penitentiã ſequeretur & metus à Cæſare, con-
jurarunt, ni venia fidelique ſibi daretur, uſque ad mortem ſe decertaturos: coacto etiam Baſſo,
ut fieret ejus conjurationis ſocius. Deinde ex novo delectu aliud agmen conſecerunt, & aſſue-
fecerunt eiſdem quibus ipſi utebantur exercitiis. [*Appian. Bell. civil. lib. 3. pag. 575, 576. Co:
lib. 4. pag. 623.*]

Baſſus omnem exercitum, præter paucos qui Apameæ hyemaverant, quos inde ante ſuum
adventum egreſſos in Ciliciam uſque inſecutus fruſtra fuit, ad ſe pertraxit: reverſuſque in Sy-
riam, prætor nominatus eſt, Apameamque munivit, ut eam domicilium quaſi belli haberet:
omnes qui valida eſſent ætate, non liberos tantum ſed ſervos etiam, ad militiam delegit; pec-
uniã confecit, arma fabricavit. [*Dio. lib. 47.*]

Cæſar, Africano bello conſecto, Idibus Jun. (Aprilis Juliani die 14.) Uticæ claſſem conſcen-
dit, & poſt diem tertium Carales in Sardiniam pervenit: unde III. Kalend. Quintil. (Juliani Apri-
lis 29) navibus ſecundum terram provectus, duodeciſimo die, (Maii Juliani die 26) eo quod
tempeſtatibus cohibebatur, ad urbem Romam venit. [*Hirtius, in fine lib. de bello African.*]

Quatuor Romæ triumphos egit Cæſar eodem menſe, ſed interjectis diebus: diverſo quemque
apparatu & instrumento. [*Sueton. in Julio, cap. 37.*] Gallici apparatus ex citro, Pontici ex
acantho, Alexandrini teſtudine, Africi ebore conſtitit. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 56.*] Pon-
tico triumpho inter pompæ ferula trium verborum prætulit titulum, VENI, VIDI, VICI,
non acta belli ſignificantem, ſicut cæteri, ſed celeriter conſecti notam. [*Sueton. ut ſupr.*] In eo
fuga Pharnacis riſum populo movit. Alexandrini de Egyptiis triumphus medius inſertus eſt,
Gallicum inter & Ponticum: in eoque Achillæ Pothiniq; caſus plauſibilis fuit. [*Appian. Bell.
civil. lib. 2. pag. 491.*] Sed Arſinoës Egyptiæ, & mulieris & pro regina tunc habitæ, conſpe-
ctus plurimum commiſerationis populo iniecit. Quæ poſt triumphum tamen, in germanorum
gratiã, dimiſſa eſt. [*Dio. lib. 43.*]

Germani vero ejus, ſoror natu major Cleopatra & frater minor Ptolemæus, Cleopatræ ma-
ritus, à Cæſare acciti hoc anno Romam venerunt; atque ab eo inter amicos ſocioſque Roma-
norum ſunt adſcripti. In ſuis quoque ipſius ædibus Cæſar domicilium Cleopatræ aſſignavit;
eamque non niſi maximis honoribus præmiisq; auctam: quod male inde audiret, nihil om-
nino penſtans. [*Id. ibid. Sueton. in Julio, cap. 52.*] Quin & in æde Veneris Genitricis, ex voto
inſtante pugna Pharfalica concepto extructa (quam hoc anno dedicatam ab eo fuiſſe, confir-
mat etiam Dio) ad Veneris latus effigiem Cleopatræ Cæſar ſtatuit. [*Appian. Bell. civil. lib. 2.
pag. 492.*]

In Syria C. Antiftius (Vetus) atque alii Cæſariani duces, cum equeſtribus ac pedeftribus
copiis contra Cæcilium Baſſum venientes, Apameæ cum obſidione circumcluſerunt. Hiſce ſini-
tumi quoque, qui Cæſaris rebus ſtudebant, ſeſe adjunxerunt: inter quos & Antipater, tam
interempti quam ſuperſtitiſ Cæſaris cauſa, quod ambobus eſſet amicus, per filios ſuos ſubmi-
niſtravit auxilia. Quum autem aliquandiu æquis viribus eſſet certatum, neutraque pars præ-
valere alteri poſſet, induciſ pacto nullo firmatis, ad auxilia paranda alia bellum ſuſpenderunt.
[*Joſeph. lib. 1. Belli, cap. 8. fin. & lib. 14. Antiquit. cap. 17. fin. cum Dione, lib. 47.*]

Mithridates Pergamenus Leucothææ templum (in Moſehica regione circa Phafum fluvium)
à Pharnacæ prius compilatum denuo ſpoliavit. [*Strabo, lib. 11. pag. 498.*] Sed ut Pharnacem
ita & hunc Boſphorum occupate tentantem, Afander (apud Strabonem Caſander & Lyſander
perperam dictus) evertit; atque utroque ſublato, regno Boſphori ipſe quiete potitus eſt. [*Id.
ibid. pag. 495. & lib. 13. pag. 625.*]

C. Julius Cæſar Pontifex Maximus, ſuo III. & M. Æmilii Lepidi Conſulatu, Romani anni
emendationem inſtituit: Soſigenis in aſtronomiſ, Flavii ſcribæ in factis ordinandis, uſus opera.
Cumque jam menſe Februarii dies 23. fuiſſent intercalati: ipſe præterea inter Novembrem &
Decembrem duos alios menſes intercalares dierum 67. interpoſuit: ita ut præſens annus men-
ſes 15. dies vero 445. habuerit. [*Cenſorinus de die natali, cap. 8. cum Suetonio, in Julio, cap.
40. Plinio, lib. 18. cap. 25. Dione, lib. 43. Macrobio, lib. 1. Saturnal. cap. 14.*]

Pridie Kalendas Intercalares priores, (Septembris Juliani die 26) Cicero ad Cæsarem pro Q. Ligario orationem habuit. [*lib. 6. ad familiar. epist. 14.*]

A Kalendis Januariis, quibus Consulatum IV. Cæsar inivit, primus ordinationis Julianæ annus numeratus est. Inde enim anni à se constituti ille fecit principium. [*Censorin. ut supr.*]

In Hispania Cæsar cum Pompeii liberis bellum gerens, XI. Kalend. Martias Ategua opido potitus est, & Imperator appellatus. Quum Liberalia (Plutarcho, in *Cæsare*, *Διωνυσίου* dicta) Romæ agerentur, XVI. Kalend. April. ut ex vetere Calendario liquet) memorabilem illam ad Mundam urbem victoriam obtinuit. In quo prælio ceciderunt ex Pompeianis millia hominum circiter 30. cum duobus ducibus Labieno & Atio Varo, atque ordinis equestris millibus ferè tribus: ex Cæsarianis desiderati ad hominum mille, faucii ad 500. Interfecto deinde Cn. Pompeio adolescente, qui fasces & imperium sibi arripuerat, pridie Idus Aprilis Cæsari, dum grædiebatur Hispalim, caput ejus allatum, & populo datum est in conspectum. [*Author Commentaris de bello Hispaniensi.*]

Pridie Palilium (XII. Kalend. Maias) sub vesperam, de hac victoria nuntius allatus Romam fuit. [*Dio, lib. 43.*] & pridie Kalendas Maias, Hispali Cæsar ad M. Ciceronem litteras dedit consolatorias, [*Cicer. ad Attic. lib. 13. epist. 20.*] ob mortem Tullie filie; quæ post repudiatam matrem Terentiam, apud P. Lentulum ex partu deceffit [*Acon. Pedian. in orat. Pisonian. Plutarch. in Cicerone.*] quum ejus maritus P. Cornelius Dolabella in Hispania apud Cæsarem fuerit: ut ex Philippica 2. & epistolarum ad Atticum libro 13. percipitur.

Habuit quoque Cæsar in hoc bello comitem Caium Octavium, nepotem sororis suæ Julie, 18 annos natum; nunquam aut alio usum hospitio, quam suo, aut alio vectum vehiculo: Pontificatusque sacerdotio puerum honoravit. [*Vellei Patere. lib. 2. cap. 59.*]

Dejotarus rex turbatus, legatum ex Galatia Blesamium in Hispaniam ad Cæsarem misit: qui litteris ad eum Tarracone datis, bene sperare & bono regem esse animo jussit. [*Cicero, pro Dejotaro.*]

Dum bellum in Syria cum Cæcilio Basso trahitur, L. Statius (apud Velleium *Strabum*, & Appianum *Sextius*) Murcus (apud Josephum *Marcus* peperam dictus) vir prætorius, à Julio Cæsare Sexti successor missus, cum tribus agminibus ex Italia venit: atque à Basso fortiter est repulsus. [*Vellei. Patere. lib. 2. cap. 69. Joseph. lib. 1. Belli. cap. 8. fin. & lib. 14. Antiquitat. cap. 17. fin. Appian. Bell. civil. lib. 3. pag. 576. & lib. 4. pag. 623.*] Nam & Bassi exercitum regio alebat, & socios ille permultos habebat Arabum phylarchos, qui loca munita in proximo tenebant. Inter ea loca erat Lysias ultra lacum sita qui juxta Apamiam est, & Arethusa, Sampsicerami & filii ejus Jamblichii (cujus in epist. 1. libri 15. ad familiar. Cicero meminit) regio; qui phylarchi genti Emesensæ imperabant Prope etiam erat Heliopolis & Chalcis, sub Prolemæo positæ Mennæi filio, qui Marfiam & Ituræorum montana obtinebat. [*Strabo, lib. 16. pag. 733.*]

Alchaudonius Arabs (Alchædamus Straboni dictus) Rhambæorum Nomadum intra Euphratem habitantium rex, qui ante cum Lucullo pactum inierat, deinde vero Parthis contra Crassum suppetias tulerat, à Basso simul & adversariis ejus advocatus, in Mesopotamiam egressus est. Cum autem in medium inter Apamiam & Cæsarianorum castra locum advenisset, priusquam alterutri parti quicquam responderet, auxilium suum venale proposuit. Basso vero plura danti se conjunxit; ac in pugna sagittis longe superior hostibus fuit. [*Id. ibid. cum Dione, lib. 47.*]

Idibus Septembris Cæsar in Laricano suo novissimum testamentum fecit; demandavitque virgini Vestali maximæ. In eo tres instituit hæredes fororum nepotes, C. Octavium ex dodrante (non ex parte tantum dimidia; ut apud Livium est, libro 116) L. Pinarium & Q. Pedium ex quadrante reliquo. C. Octavium etiam in familiarum nomenque adoptavit: pluresque percussorum in tutoribus filii, si quis sibi nasceretur, nominavit. In secundis etiam hæredibus Decimum Brutum constituit, *Sueton. in Julio, cap. 83.* & M. Antonium. [*Dio, lib. 44. cum Floro, lib. 4. cap. 4.*] si priores designati hæreditatem non adirent. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 518.*]

3960

Mense Octobri Cæsar Romam omnium victor ingressus, omnibus qui contra se arma tulerant ignovit. [*Vellei. Patere. lib. 2. cap. 56.*] Post actum vero initio hujus mensis Hispanientem triumphum, Consulatu se abdicavit: & novo honorarios Consules sufficiens instituto introducto, trimestres fecit Consules, Q. Fabium Maximum & C. Trebonium. [*Dio, lib. 43. cum Gruveri Inscrip. pag. 288. init.*] quorum prior Consul ex Hispania III. Idus Octobr. triumphavit. [*Id. pag. 287.*] Unde, cum in triumpho Cæsaris eborea opida Chrysiptus vidisset translata, & post dies paucos Fabii Maximi lignea; thecas ea opidorum Cæsaris fuisse dixit. [*Quintilian. lib. 6. cap. 4.*]

Multi & maximi honores Cæsari à Senatu sunt decreti: & inter eos, ut Dictator in perpetuum esset; [*Liv. lib. 116.*] & insuper prænomen Imperatoris haberet. [*Sueton. in Julio, cap. 76.*] non eo sensu, quo & ante & postea etiam ob rem in militia bene gestam ducibus est tributum, sed quo potentia & authoritas in Republicâ summa significaretur. [*Dio, lib. 43.*] Nam & concessum illi est, ut solus milites & militia imperium haberet, solus publicas pecunias curaret; ac ne cui alterutro horum ipsius injussu uti liceret: atque ut magistratus omnes etiam plebei ejus potestati subicerentur, jurarentque se nullis ejus decretis refragaturos.

[*Id.*]

[*Id. ibid. & Appian. lib. 2. Bell. civil. pag. 494.*] Indeque à postremo hoc ejus in Urbem reditu, quinque menses principalis quietis illius, deducit Velleius Paterculus. [*lib. 2. cap. 56.*]

Getas, sive Dacos, qui se in Pontum & Thraciam effuderant, Cæsar coercere meditabatur. [*Sueton. in Julio, cap. 44. Appian. lib. 2. pag. 497.*] Ad quam expeditionem ille se parans, Octavium, Atiæ, filie sororis suæ Juliæ, filium Apolloniam, quæ Ionio mari imminet, ut litteras simul & rem militarem disceret, præmisit; mox belli Getici, ac deinde Parthici, habiturus commilitonem. [*Vellei. Patere, lib. 2. cap. 59. Sueton. in Octavio, cap. 8. Plutarch. in M. Bruto. Appian. lib. 3. pag. 531. Dio, lib. 45.*] ubi magistro dicendi usus est Apollodoro Pergameno; quem jam grandem natu eo secum ab Urbe eduxerat. [*Sueton. in Octavio, cap. 89. cum Strabone, lib. 13. pag. 625.*] Atque eo etiam alæ equitum è Macedonia vicissim ad eum conmeabant, cum quibus exerceretur: ubi comiter omnes excipiendi gratiosus apud exercitum factus est. [*Appian. lib. 3. pag. 531.*]

Castor adolefcens, à patre Castore Saocondario (ut eum appellat Strabo) & matre regis Dejotari filia incitatus, Romam ad accusandum avum profectus est: regis servo Phidippo medico spe promissisque corrupto, ut ficto crimine Dominum capitis arcesseret, quasi is Cæsarem in tetrarchia sua hospitio exceptum interficere voluisset. Cui legati regii, Hieras, Blesanius, Antigonus & Dorylaus, sese opposuerunt: corpora sua pro salute regum suorum (patris & filii simul tunc regnantium) Cæsari offerentes. Pro eo Cicero, veteris hospitii & familiaritatis memor, in domo Cæsaris orationem habuit: ita inusitatum fuisse præfatus, regem reum capitis esse, ut ante hoc tempus non fuerit auditum. Ob hanc vero accusationem Dejotarus filiam suam una cum marito Castore Saocondario (nobili illo Chronographo) in ipsius Castoris regia Gorbeio trucidavit. [*Strabo, lib. 12. pag. 568. Suidas in καροφ.*] De qua re tota, videndus clarissimus Vossius (heu! quondam noster) in libri de Historicis Græcis primi capite ultimo.

Idibus Decembr. Q. Pedius (tertium intra hoc trimestre spatium) ex Hispania triumphum duxit. [*Gruter. Inscript. pag. 297.*] in quo, ut ante eum Fabius, non eburneis sed ligneis ferulis usus, risum multum excitavit. [*Dio, lib. 43.*]

Parthi à Cæcilio Basso ad auxilium in Syriam evocati advenerunt: sed ob hyemem non diu adfuerunt, neque memorabile quicquam egerunt. Ita, in libro 47. Dio. Eorum tamen adventu ab arcta obsidione, qua ab Antistio Vetere tum premebatur, ipsum fuisse liberatum in litteris ad Balbum scriptis ipse Vetere confirmat: de quibus ita Cicero, lib. 14. ad Attic. epist. 9. Balbus hic est, multumque mecum: ad quem à Vetere littere datæ prid. Kalend. Jan. cum à se Cæcilius circumfideretur, & jam teneretur: venisse cum maximis copiis Pacorum Parthum; ita sibi esse eum ereptum, multis suis amissis, in qua re accusat Volcatium. Ita mihi videtur bellum illud instare, sed Dolabella & Nicias viderint. quibus sc. provinciæ Syriæ & belli Parthici, post cædem Cæsaris, cura fuit commissa: quando hæc à Cicerone scripta fuit epistola.

Romæ, pridie Kalend. Januarias, Q. Fabio Maximo consule mortuo, C. Caninius Rebilus paucissimarum horarum Consulatum petiit. [*Id. ibid. cum Plinio, lib. 7. cap. 53. & Suetonio, in Claudio cap. 15. & Trebellio Pollione, in XXX. tyrannis.*] de quo Cicero, ad Curium: [*lib. 7. ad familiar. epist. 30.*] Caninio consule, scito neminem prandisse: nihil tamen eo consule mali factum est. Fuit enim mirifica vigilantia; qui suo toto consulatu somnum non viderit. Vid. Macrob. lib. 2. Saturnal. cap. 3. & lib. 7. cap. 3.

Proximo die quintum & postremum suum Consulatum Cæsar iniiit: in quo, ut Hyrcano Judæorum Pontifici & ethnarchæ gentique Judæorum, pro suo erga ipsum & populum Romanum affectu, gratiæ referrentur edixit: eundemque Hyrcanum habere & mœnibus instruere Hierosolymorum urbem decrevit, & gubernare eam secundum suam voluntatem; atque ut Judæis secundo locationis anno de redditibus eorum subducerent, immunesque essent ab angariis & vectigalibus, concessit: ut apud Josephum, lib. 14. Antiquit. cap. 17. videre licet. ut falsi videatur idem, cum in præcedente capite Cæsarem in Syria agentem litteras Romam ad Consules misisse narrat, ut Hyrcano disjecta per Pompeium patriæ mœnia restituendi daretur potestas; statimque, Cæsare ex Syria recedente, Antipatrum strenue operi illi incubuisse. Quod enim ille subjicit Senatufconsultum, neque ad hunc Hyrcanum, neque ad murorum Hierosolymitanorum restorationem; quicquam spectat: ut supra ad Mundi annum 3877. monuimus, de quo & Sallianus videndus, ad annum Mundi 4007. num. 36, 37.

In hoc eodem quinto Consulatu, anno Juliano secundo, in honorem Julii Cæsaris, legem ferente M. Antonio ejus in Consulatu collega, Quintilis mensis Julius appellatus est; quod hoc mense ad quartum Idus Quintiles Julius procreatus esset. [*Appian. Bell. civil. lib. 2. pag. 494. Dio, lib. 44. Censorin. de die natali, cap. 9. & Macrob. l. 1. Saturnal. cap. 12.*] Unde, quum sequente edendo mense Sextili M. Brutus, prætor urbanus post casum à se Cæsarem ludos Apollinares edendos præscripsisset NONIS JUL. ad Atticum suum [*lib. 16. epist. 1.*] scribebat Cicero, Stomachari totum diem licet. quidquamne turpius, quam Bruto JULIIS? atque de eo monitus ab illo ipse Brutus, sese scripturum aiebat, ut venationem quæ posttridie ludos Apollinares futura esset, prosciberent III. ID. QUINTIL. [*Ibid. epist. 4.*]

Cæsar Carthaginem & Corinthum, quæ prius uno tempore deletæ fuerant, (ut supra ad annum Mundi 3858. dictum est) deductis eo Romanorum coloniis, instauravit. [*Dio, lib. 43. cum Strabone, lib. 8. pag. 381. & lib. 17. pag. 833.*] Quod de Corintho, Pausanias in Corinthiacis;

4670 44

de Carthagine etiam Solinus [*capite 30.*] & in fine Libycorum Appianus eatenus confirmant, quod inter everfam & restitutam Carthaginem annos 102. interjectos fuisse consentiant. Id enim temporis spatium ad presentem hunc annum recta nos deducit: in quem & M. Antonii & P. Dolabellæ, à Solino hic nominatus, Consulatus incurrit. Ut minus confiderate Appianus à Cæsare Augusto has urbes restauratas fuisse significaverit.

Magna tum populum Romanum cupiditas Crassum amissumque cum eo exercitum ulciscendi, spesque debellandi Parthos, incessebat. Id igitur bellum Cæsari unanimi consensu decreverunt, summoque ad id studio sese comparaverunt. Ac præter cætera quæ ejus belli causa agebant, ut & administratorum copia Cæsari esset, & eo absente neque sine magistratibus urbs esset; neque si ipsa eos delegisset res ad motus intestinos rediret; magistratus jam ante ad totum triennium (tantum enim temporis Parthicæ expeditioni impendendum existimabant) constituere intenderunt. Horum dimidiam partem Cæsar, quod lege quadam (de qua consulendus Suetonius in *Julio*, cap. 41.) ei concessum fuerat, re ipsa autem omnes designabat. [*Dio*, lib. 43.]

Getas vero, sive Dacos, volens prior aggredi, præmisit trans sinum Adriaticum legiones sedecim, & equitum decem millia. Mox Parthis inferre bellum per Armeniam minorem, nec nisi ante expertos aggredi prælio statuit. [*Sueton. in Julio*, cap. 44. *Appian. lib. 2. pag. 497.*]

Ad bellum Syriacum contra Cæciliam Bassum gerendum, Cornificium Cæsar misit, Syriamque provinciam illi tribuit. [*Cicero*, lib. 12. ad *familiar. epist. 18. & 19.*] Sed, dum legiones ad eum perducerentur; cædes Cæsaris intervenit: postquam ea provincia P. Cornelio Dolabellæ Consuli est assignata; (uti videbimus) Cornificio Africa vetere data. [*Cic. ibid. epist. 19. & 21. Appian. lib. 4. pag. 620, 621.*]

Trium legionum quas Alexandria relinquebat curam & imperium Rufino liberti sui filio, exoleto suo, Cæsar demandavit. [*Sueton. in Julio*, cap. 76.]

VII. Kalend. Februar. Cæsar ovans ex monte Albano Urbem ingressus est. [*Inscript. Gruteri. pag. 297.*] Decretum enim erat, ut ipse feriis Latinis peractis ita invehetur. [*Dio*, lib. 44.]

Cum à sacrificio Latinarum revertentem & ex monte Albano in Urbem descendentem, nonnulli Regem salutavissent: indignante populo ille offensus, Cæsarem se non Regem esse respondit. Ubi quum obticissent cuncti, plane tristis dolensque transit. Et cum quidam è turba statuæ ejus coronam lauream candida fascia (quod regium erat insigne) præligatam imposuisset: tribuni plebis Epidius Marullus & Cæselius Flavius coronam fasciæ detrahi, hominemque duci in vincula iusserunt. Cæsar vero dolens, seu parum prospere motam regni mentionem, sive, ut ferebat, ereptam sibi gloriam reculandi, tribunos graviter increpitos potestate privavit. [*Sueton. in Julio Cæsare*, cap. 79. *Plutarch. in eodem. Dio*, lib. 44. cum *Livio*, lib. 116. & *Appiano*, lib. 2. *Bell. civil. pag. 495, 496.*]

Lupercalibus (quæ 15. Februarii die celebrata fuisse, vetus Calendarium indicat) ad Cæsarem sedentem in Rostris, amictum toga purpurea, in sella aurea, coronatum, ipsius in Consulatu collega M. Antonius, nudus inter Lupercos currens, supplex accessit, & diadema illi populi Romani nomine obtulit: quod bis ab eo capiti ipsius impositum Cæsar detraxit, & in sella reposuit. Responsoque dato, solum Jovem Romanorum regem esse, missoque in Capitolium ad Jovem diademate, adscribi iussit in fastis: *Ad Lupercalia, C. Cæsari Dictatori perpetuo M. Antonium Consularem, populi jussu, regnum detulisse, Cæsarem uti noluisse.* Unde in suspitionem venit, quasi ex composito id fecisset. Regis nomen adpeteret, sed ita ut cogi ad accipiendum id quodammodo vellet. [*Id. ibid. Cicero in Philippica 2. 3. & 13. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 56. Plutarch. in Antonio. Cassiodor. in Chronico.*]

Rumor deinde quidam, sive verus, sive falsus, (uti fabula nonnunquam confingi solent) passim emanavit, pontifices Quindecimviros dictos in libris Sibyllinis reperisse; vinci Parthos à Romanis posse, si Rege duce bellum eis movissent, esse ipsos alioquin insuperabiles: indeque proximo senatu L. Cottam Quindecimvirum sententiam dicturum, ut Cæsar rex appellaretur. Nonnulli vero jactabant, oportere eum Romanorum quidem dictatorem imperatoremque appellari, aut si quod nomen esset regio plausibilis: cæterarum vero gentium, quæ sub Romano essent imperio, discrete Regem nominari. [*Sueton. Plutarch. & Dio*; ut *supr. Appian. pag. 497.*] Quo referendum & Ciceronis illud, in libro 2. de Divinatione. *Sibylla versus observamus, quos illa furens fudisse dicitur. Quorum interpret (L. Cotta) nuper falsa quadam hominum fama dicturus in senatu putabatur: eum, quem re vera regem habebamus, appellandum quoque esse Regem, si salvi esse vellemus.*

Curabat omnino Cæsar ut quamprimum exiret Urbem, in qua laboraret invidia. Verum quattiduo ante diem profectioi destinata à conjuratis confossus est. [*Appian. pag. 497.*] In eâ conjuratione fuisse amplius 60. conscios ferunt Senatores equitesque Romanos. [*Sueton. in Julio*, cap. 80. *Eutrop. lib. 6. fin. Oros. lib. 6. cap. 17.*] cuius capita fuerunt M. Brutus, & C. Trebonius, & C. Cassius, & ex Cæsaris partibus Decimus Brutus. [*Liv. lib. 116.*] Cum venisset igitur Cæsar in Curiam, expeditionem Parthicam meditans; ibi in curuli sedentem eum Senatus invasit: tribusque & viginti vulneribus occisus est. [*Id. ibid. Florus*, lib. 4. *Histor. Rom. cap. 2.*] Idibus Martiis, ætatis anno 56. [*Sueton. in Julio Cæsare*, cap. 81, 88, 89. *Plutarch. in eodem*; & *Appian. lib. 2. Bell. civil. pag. 522.*]

Sic ille, qui signis collatis quinquagies dimicaverat, & 1192. millia hominum præliis occiderat, (referente Plinio, lib. 7. cap. 25.) in eo senatu, quem majore ex parte ipse cooptaverat,

verat,

verat, in curia Pompeii, ante ipsius Pompeii simulachrum, tot centurionibus suis inspectantibus, à nobilissimis civibus, partim etiam à se omnibus rebus ornatis, trucidatus ita jacuit, ut ad ejus corpus non modo amicorum sed ne servorum quidem quisquam accederet. (*Cicero, lib. 2. de Divinat.*)

P. Cornelius Dolabella 25. annos natus ab ipso Cæsare quum Urbe esset abiturus, suo loco, in ejus anni reliquum Consul designatus, quum fasces atque insignia corripuisset consularia, in medium progressus, authorem suæ dignitatis multis convitiis proscidit: & ut quidam produnt, rogationem tulit, ut in posterum, ea dies natalis Urbis haberetur. (*Appian. lib. 2. pag. 505. & 509. cum Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 58.*)

Post tertium à Cæsaris cæde diem, (ut in 2. Philippica habet Cicero) quum Liberalia agerentur, (ut ex lib. 14. ad Atticum epist. 10. & 16. colligitur) id est, XVI. Kalend. April. in ædem Telluris Senatu convocato, quum Consul Antonius, Plancus & Cicero de præteritorum oblivione & concordia verba fecissent, ut injuriarum oblitterata memoria pax inter cives constitueretur, atque ut Cæsaris acta rata essent, decretum est. [*Cicero, Philippica 1. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 58. Plutarch. in Cicerone, Bruto, & Antonio. Appian. lib. 2. Dio, lib. 44.*]

Atque illo primum die (ut est in 1. Philippica) M. Antonius, depositis inimicitis, Dolabellam collegam sibi in Consulatu esse voluit: quoniam quum primum Cæsar ostendisset se, priusquam proficere, Consulem cum esse jussurum, acerrime illi sese opposuisset; ut in Philippica 2. ostendit Cicero, & Plutarchus in Antonio. Nam initio quidem statuerat ad consulatum non admittere, nondum ad eum pertinentem: sed ne seditionem moveret, collegam sibi esse jam passus fuit. [*Dio, lib. 44.*]

Sequente die Senatus tursus conveniens, percussoribus Cæsaris provincias decrevit: M. Bruto Cretam, Cassio Africam, Trebonio Asiam, Cimbro Bithyniam, Decimo Bruto Galliam circumpadanam. [*Plutarch. in M. Bruto.*]

Ex his, priores duo Prætores Urbis erant: qui cum indecorum arbitrarentur ante magistratus exitum provincias ambitiose invadere, neque tutum sibi esse viderent urbanas administrare jurisdictiones; privati in Italia reliquum anni agere statuerunt. Quo intellecto, Senatus præfecit eos frumento in urbem convehendo, usque ad tempus abeundi in provincias. [*Appian. lib. 3. pag. 530.*] ut Brutus scilicet in Asia, Cassius in Sicilia frumentum emendum ad Urbem mittendum curarent. Sed Cassius munus illud aspernatus est. [*Cicero, ad Attic. lib. 15. epist. 9, 11, 12.*]

Excogitatum est à quibusdam, ut privatum ararium Cæsaris intersectoribus ab equitibus Romanis constitueretur: id facile effici posse arbitrati sunt, si principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est à C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque à talibus se consiliis removisset, respondit, siquid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum, quantum ea paterentur: se neque cum quoquam de ea re collocurum, neque coiturum. Sic ille consensionis globus hujus unius dissensione disjectus est. [*Corn. Nepos, in vita Attici.*]

In æde Castoris nominum literæ quædam Antonii & Dolabellæ consulum excussæ sunt: quibus utrisque alienationem à patria significatam fuisse dicit Julius Obsequens, in libro de Prodigis.

Consul Antonius collegæ suo Dolabellæ ut juveni ambitioso persuasit, peteret mitti se in Syriam & ad exercitum contra Parthos conscriptum. Perfecitque, ut populi suffragiis Syria illi obveniret provincia, simulque bellum Parthicum legionisque ad id destinatæ à Cæsare, una cum his quæ in Macedoniam præcesserant. Atque ipse deinde Macedoniam (exercitu ita nudandam) à Senatu obtinuit. [*Appian. lib. 3. pag. 530, 531, & 550.*]

Antonii potentiam metuens Cicero, statuit primum legatus in Syriam cum Dolabella proficisci. [*Plutarch. in Cicerone.*] IV. Nonas Aprilis libera legatione concessa; ut, cum vellet, introire, exire, liceret. [*Cic. ad Attic. lib. 15. epist. 11.*] Sed postea ab Hirtio & Pansa, Consulibus in sequentem annum designatis, persuasus consilium mutavit: & Dolabella omisso, æstatem Athenis agere decrevit. [*Plutarch. ut supr.*] iter in Græciam suscepturus ante Olympia. [*Cic. ad Attic. lib. 15. epist. 24. & lib. 16. epist. 7.*] Hoc vero anno Olympias 184. est acta.

Octavius, sexto postquam Apolloniam venerat mense, de Cæsaris avunculi cæde nuntio accepto, ex Epiro in Italiam transmisit: ubi Brundusii ab exercitu obviam progresso tanquam Cæsaris filius exceptus, omni mora præcisa (idque eo magis, quod secum magnam vim pecuniæ militumque à Cæsare præmissum habebat) statim nomen Cæsaris assumpsit, hæreditatemque iniit. Atque ita Brundusii se in Juliam gentem adsciscens, pro Caio Octavio se Caium Julium Cæsarem Octavianum deinceps appellavit. [*Liv. lib. 117. Julius Obsequens, de prodigiis. Appian. lib. 3. pag. 531, 532. Dio, lib. 45.*]

Ad hoc nomen mox, non aliter quam ad verum filium, undique magnis concursus fuit, partim amicorum Cæsaris, partim libertorum & mancipiorum; cum eisque militum etiam; vel qui apparatus & pecunias ferebant in Macedoniam, vel qui vestigalia pecuniamque aliam ex provinciis exactas portabant Brundusium. Ille tum multitudine ad se confluentium, tum Cæsarei nominis vulgo gratiosissimi existimatione factus auctior & confidentior, ad Urbem iter fecit, cum haudquaquam contemnendo comitatu, in dies torrentis modo crescente. (*Appian. ibid. pag. 532, 533.*)

XIV. Kalend. Maii, Octavius Neapolim venit: ac postmodum in Cumano M. Ciceronem invisit. [Cic. lib. 14. ad Attic. epist. 10.] de quo ita Cicero ipse, in epistola ad Atticum X. Kalend. conscripta. [ibid. epist. 12.] *Nobiscum hic perhonorifice & amice Octavius: quem quidem sui Cæsarem salutarant, Philippus non.* Neque enim placebat Atiæ matri Philippoque vitrico, adiri nomen invidiosæ fortunæ Cæsaris: apud Velleium Paterculum legimus. [lib. 2. cap. 60. cum Suetonio in Octavio, cap. 8. & Appiano, lib. 3. pag. 532, 533.]

Octavio adventanti Romam immanis amicorum occurrit frequentia: & cum intraret urbem, Solis orbis super caput ejus, curvatus æqualiter rotundatusque in colorem arcus, (veluti coronam tanti mox viri capiti imponens) conspectus est. Ita Velleius. [lib. 2. cap. 59.] Et Julius Obsequens, de prodigiis: *Quum hora diei tertia ingenti circumfusa multitudine Romam intraret, Sol puri ac sereni cæli orbe modico inclusus, extrema linea circulo, qualis tendi arcus in nubibus soles, eam circumscripsit.* Varii nimirum coloris circulus, qualis esse in iride solet, orbem Solis tunc ambiit: ut in Seneca. [Natural. quæstion. lib. 1. cap. 2.] Plinio, [lib. 2. cap. 28.] Suetonio, [in Octavio, cap. 95.] Dione, [lib. 45.] & Orofio, [lib. 6. cap. 20.] videre licet.

Octavio accitis sub noctem amicos jussit universos mane sibi præsto esse in foro cum comitatu idoneo, ubi Caium fratrem Antonii, prætorem urbanum, accedens, ait se adoptionem accipere: qui mos Romanus est, adoptioni auctoritatem prætoris interponere. Hoc verbo relato per scribas in acta publica, statim è foro Antonium consulendum adit. [Appian. lib. 3. pag. 534.] Eum Consul superbe excepit, (neque is erat contemptus, sed metus) vixque admisso in Pompeianis hortos loquendi secum tempus dedit. [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 60.]

Circenses neglecti sunt ludi, quos Palilibus (XI. Kalend. Maii) in Cæsaris honorem celebrari decretum fuerat; quod de Hispaniensi ipsius victoria nuntius pridie illius diei Romam allatus fuisset. [Dio. lib. 44. & 45.] Sed Quintus & Lamia coronas ibi gesserunt, honoris Cæsaris causa. [Cic. lib. 14. ad Attic. epist. 16. & 22.]

Quum percussores Cæsaris, quibus provinciæ forte contigerant, in eas amandarentur: (ut in lib. 44. habet Dio.) C. Trebonius itineribus devius in provinciam est profectus. [Cic. lib. 14. ad Attic. epist. 10.] Q. Philippo in Asiæ Proconsulatu successurus. [lib. 13. ad familiar. epist. 73. & 74. collat. cum epist. 43. & 45.] Cum eo Proquæstor ordinarius venit Patiscus: extraordinarius vero ad vectigalia in potestatem redigenda & cogendas pecunias à Senatu in Asiam missus est P. Lentulus P. Lentuli Spintheris filius. [lib. 12. ad familiar. epist. 14, 15.]

XI. Kalend. Jun. Trebonius Athenas venit; atque ibi Ciceronem adolescentem optimis studiis sub Cratippo operam dantem inveniens, utrumque in Asiam provinciam suam invitavit: ut ipse in litteris ad patrem VII. Kalendas Junias datis narrat. [lib. 12. ad familiar. epist. 16.] quibus & Cicero pater in libri 15. ad familiares postrema respondit epistola.

IV. Non. Jun. lex lata est quæ earum rerum, quas Cæsar statuisset, decrevisset, egisset, Consulibus cognitionem dedit. [Cicero, ad Attic. lib. 16. epist. 18.]

Antonius, postquam ei acta Cæsaris inspicere exequique quæ is fieri jussisset mandatum fuit, libellis corruptis & pro arbitrio immutatis, quicquid ipsi libitum fuit tanquam ex Cæsaris præscriptis egit: civitatibus dynastisque ea ratione gratificans, & magnam pecuniæ vim sibi congerens. Non enim agros solum & vectigalia, sed libertatem etiam & jus Romanæ civitatis & alias immunitates vendebat ille; idque non tantum singulis, sed provinciis quoque totis & populis univertis. De quæ his omnibus toto Capitolio tabulæ figebantur. [Cicero, in Philippica 2. & lib. 12. ad familiar. epist. 1. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 60. Plutarch. in Antonio. Appian. lib. 3. pag. 529. Dio, lib. 44.] in quarum una civitates locupletissimæ Cretensium vectigalibus liberabantur; statuebaturque ne post M. Brutum proconsulem, esset Creta provincia. [Cic. ibid.] Grandi quoque accepta pecunia, fixit Antonius legem quasi à Cæsare latam, qua Siculi facti sunt cives Romani. [Id. lib. 14. ad Attic. epist. 12.]

Rex Dejotarus, simulatque audivit Cæsaris interitum, res sibi ab illo ablatas suo Marte recuperavit. Legati tamen ejus timidi & imperiti, sine reliquorum amicorum regis sententia, syngrapha sestertium centies Fulviæ uxori Antonii data, decretum in Capitolio fixum obtinuerunt, quo à Cæsare ipso reddita illi omnia ridicule fingebantur. [Id. ibid. & in 2. Philip.]

Quum ludi victoria Cæsaris XIII. Kalend. Sextil. (ut ex veteri Kalendario liquet, in Grueteri Inscript. pag. 133.) edendi essent; non audentibus facere quibus obtigerat id munus, Octavius edidit. [Sueton. in Octav. cap. 10.] quum eorum apparandorum curam C. Matio viro doctissimo commisisset: qui minus id probanti Ciceroni [lib. 11. ad familiar. epist. 27. & lib. 15. ad Attic. epist. 2.] hanc sui facti rationem [in dicti libri 11. epist. 28.] reddit. *Ludos, quos Cæsaris victoria Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum Reipublice pertinebat. Quod tamen munus & hominis amicissimi memorie atque honoribus præstare, etiam mortui, debui: & optima spei adolescenti, ac dignissimo Cæsari, petenti negare non potui.*

Atque huc Dionis illa in l. 45. sunt referenda; *inægulivius non omnivius idlar duægr omi rō ovōuan aūn ic dōvraous.* Supplicationibus quibusdam ob victorias die peculiari nomini ipsius dicato sacrificatum est. Cumque prius decretum fuisset & Appianus in libro Bellorum civilium 2. [pag. 494.] & in lib. 43. ipse confirmet Dio; ut publice sollempnibus sacris celebrarentur dies quibus victorias adeptus fuerat; in unum hunc diem sacris ipsius *imviviōis* dicatum omnium simul victoriarum ab eo reportatarum conjecta videtur fuisse commemoratio. Pharsalicæ enim, reliquarum omnium celeberrimæ, diem in fastis non fuisse peculiariter signatum, Lucani illud in lib. 7. indicat.

*Tempora signavit leviorum Roma malorum ;
Hunc voluit nescire diem.*

M. Brutus & C. Cassius Trebonium in Asia & Tullium Cimbrum in Bithynia clam per litteras monuerunt, ut occulte pecunias colligerent, & de exercitu dispicerent. [*Appian. lib. 3. pag. 529, 530.*] Quibus auscultans Cimber, etiam classem comparavit. [*Cassius, ad Cicer. lib. 12. ad familiar. epist. 13.*] Ebriosus nimirum ille Cimber: quem in seipsum ita jocatum fuisse, in epist. 83. refert Seneca. *Ego quemquam feram, qui vinum ferre non possum?*

Cæsar Octavianus annos undeviginti natus, exercitum privato consilio & privata impensa comparavit: ut ipse in Breviario rerum suarum, Ancyrano marmori insculpto, indicat. [*Inscr. Gruteri, pag. CCXXX.*] ante diem IX Kalend. Octobris scilicet; quo annum ætatis vice-simum ille est ingressus. Nam ante Antonii ex urbe discessum (qui sequente Octobri, contigit) Ciceronis & aliorum qui Antonium oderant opera Senatui commendatus, gratiam popularem ipse institit colligere, & milites ex coloniis cogere. [*Plutarch. in Antonio.*] sibi que & republicæ vires contra Antonium paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. [*Liv. lib. 117.*] de quo Florus. *Octavius Cæsar ætate & injuriis favorabilis, & nominis majestatem quod sibi inhaerens, revocatis ad arma veteranis, privatus (quis crederet?) Consulem aggreditur.* Ita ille; lib. 4. cap. 4. ubi tamen intra decem & octo annos illum fuisse, non rectè statuit: ut nec Dio, qui 18 annorum tum fuisse scribit, quum Cæsaris nomen assumpsit hæreditatemque iniiit. [*lib. 45. pag. 271.*] Neque etiam satis accurate vel à Seneca, [*lib. 1. de Clementia, cap. 9.*] *duodevicesimum egressus annum,* vel à Velleio Paterculo *decimum nonum annum ingressus ille fuit dicitur. Caius Cæsar,* inquit hic, *decimum nonum annum ingressus, mira ausus, ac summa consecutus, privato consilio, majorem Senatu pro republica animum habuit.* [*lib. 2. cap. 61.*] Quum enim exercitum comparare cepit, decimum nonum ætatis annum ille ferè exegerat: & ab eo tempore usque ad ejus excessum, anni numerantur 57. quot & principatui ipsius assignat Maximus monachus in Computo.

Hic pavescit Antonius, venit cum eo in colloquium in Capitolio; & reconciliati sunt. Ea nocte Antonio per quietem dextera manus fulmine visa est icta: & post paucos dies delatum ad eum est, Cæsarem insidias ipsi parare. Cumque purganti se Cæsari ille non crederet; simulas exarsit de integro inter eos vehemens. [*Plutarch. in Antonio.*]

Antonius, majoribus hic ratus sibi opus fore copiis, nec ignarus Macedonicas legiones tum virtute præstare, tum numero (erant enim sex) eiusque adjunctam magnam manum sagittariorum & armaturæ levis ac velutum, equitatum præterea cæterumque apparatus absolutissimum, qui videbatur deberi Dolabellæ propter decretum ei bellum Parthicum, quando Cæsar contra Parthos paraverat; cogitavit eas ad se pertrahere: quia propter propinquitatem statim trajecto mari superato poterat adesse in Italia. Cumque falsus repente sparsus esset rumor, Getas audita morte Cæsaris incursionibus vastare Macedoniam; Antonius à Senatu exercitum petiit, quo de hostibus pœnas sumeret: dicens Macedonicum illum exercitum à Cæsare contra Getas paratum fuisse priusquam Parthos aggredi statuisset, & pacata esse impræsentiarum omnia circa limitem Parthicum. Tandemque, Dolabellæ unam legionem se traditurum pactus, Imperator Macedonicarum copiarum electus est. [*Appian. lib. 3. pag. 541, 542.*] Et lege de permutatione provinciarum per vim lata obtinuit; ut Macedoniam, quæ Marco Bruto sorte obtigerat provincia, frater ipsius Caius Antonius sibi vindicaret; Galliam vero Cisalpinam, Decimo Bruto assignatam, ipse Consul Marcus Antonius, una cum Macedonico illo exercitu qui Apolloniam à Cæsare præmissus fuerat, consequeretur. [*Dio, lib. 45. cum Livio, lib. 117. & Appiano, lib. 3. pag. 543, 545, 546.*]

Legiones Alexandrinæ in armis esse; Bassum è Syria arcessi, Cassium expectari, ferebatur. [*Cicer. ad Attic. lib. 15. epist. 13.*]

Instante ludorum tempore, quos editurus erat ædilis Critonius, Cæsar Octavianus patri sellam auream atque coronam parabat; id quod illi ex Senatusconsulto in perpetuum ludis omnibus decretum fuerat. Cumque Critonius negaret se passurum honorari Cæsarem in iis ludis quos ipse sumptu suo faceret; Cæsar illum ad Antonium duxit, ut consulem: Consul ad Senatum super ea re se dixit relaturum. Cæsar indignatus, *Refer,* inquit; *ego interim sellam proponam.* Id Antonius exasperatus prohibuit: nec hoc contentus, prohibuit etiam ludis proxime secutis, quos Cæsar ipse celebrabat in honorem Veneris Genitricis institutos, quando ædes ei in foro & forum ipsum à patre dedicatum est. Quod Antonii factum exceptum est publico odio. [*Appian. ibid. pag. 543, 544.*]

Ad VI Kalend. Octobris, in veteris Kalendarii fragmento marmoreo, [*In inscript. Gruter. pag. CXXXV. fin. collat. cum integro altero pag. CXXXIII*] habetur annotatum, VENERI GENETRICI IN FORO CÆSAR. Eo igitur die Octavianus ludos institutos ob perfectionem fani Veneris, quos vivo adhuc Cæsare quidam sese celebraturos receperant sed tunc negligebant, ipse suis sumptibus, tanquam ad se ratione generis pertinentes, ad captandam populi gratiam fecit. [*Dio, lib. 45.*] Quos dum ille ederet; Cometam repente emerisse se docet Seneca, in Natural. quæstion. lib. 7. cap. 17. Suetonius in *Julio*, cap. 88. & Plinius, lib. 2. cap. 25. ubi de eo ipsius Octaviani hæc verba refert. *in ipsis ludorum meorum diebus, sidus crinitum per 7 dies, in regione cali quæ sub septentrionibus est conspectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei, clarumque & omnibus terris conspicuum fuit. Eo sidere significari vulgus*

credidit Cæsaris animam inter Deorum immortalium numina receptam: quo nomine id in sine simulacbro capitis ejus, quod mox in foro consecravimus, adjectum est. Quod & in nummis quibusdam conspicitur post excessum ejus signatis, cum inscriptione DIVI JULII: & in illo Virgiliano est significatum, *Æneid.* 8. *pariumque aperitur verice sidus.*

VII. Id. Octobr. Antonius Brundisium venit, profectus obviam legionibus Macedonicis quatuor, (è quinque) quas sibi conciliare pecunia cogitabat: [*Cicero*, lib. 12. *ad familiar. epist.* 23. *cum Appian. lib.* 3. *pag.* 552. 554. & *Dione*, lib. 45. *pag.* 276. *editionis Græcolatinæ Hanovienfis.*] quasque à Senatu populoque Romano adversus Getas ei datas, ipse transivit in Italiam. [*Vellei. Paterculi lib.* 2. *cap.* 16. *cum Appiano*, lib. 3. *pag.* 543. & 546. & 558. *fin.*]

Eodem Octavianus & suos cum pecuniis, qui sibi illos milites conducerent, præmisit. [*Dio*, *ut supr.*] Ipse vero properavit in Campaniam; veteranos à patre in colonias deductos ad suam militiam revocaturus. Moxque primum ad se pellexit Galatiæ veteranos, deinde Caslini, ex utroque latere Capuæ positos: & representatis in singulos 500 denariis (quos Appianus & Dio drachmas, Græco more, reddiderunt) contraxit circiter decem millia virorum, neque justa armatura instructorum, neque digestorum in militares ordines; omnes sub uno signo ductans tanquam satellitium. [*Cicero*, lib. 16. *ad Attic. epist.* 8. & *Philipp.* 3. *Vellei. Patere. lib.* 2. *cap.* 61. *Appian. lib.* 3. *pag.* 552. 553.] Atque his deinceps *Evocatorum* nomen est inditum: quod impetrata missione militiæ, rursus ad eam vocati fuerint. *Ser. Galba*, *ad Ciceron.* in lib. 10. *ad famil. epist.* 30. *Dio*, lib. 45. *pag.* 276. & lib. 55. *pag.* 565.]

Brundisii interim quatuor Macedonicæ legiones incusantes Antonium ob cessationem in persequendis Cæsaris percussoribus, sine acclamationibus deduxerunt eum ad tribunal; quasi rationem audituri ante omnia. Id silentium ille iniquo animo ferens, non continuit se quin eis exprobaret ingratitudinem, non agnoscentibus quanto præstaret in Italiam ire quam in Parthiam, nec ullum signum grati animi edentibus. Præterea querebatur, quod missos ab adolescentente petulante (sic enim appellabat Cæsarem) concordia turbatores non adducerent ad ipsum: se tamen eos inventurum; exercitum vero ducturum ad decretam sibi provinciam, fortunatam illam Galliam, & præsentium unicuique 100 drachmas sive denarios daturum. Hæc in promittendo parcitas risu excepta est: quem quum moleste ferret, aucto tumultu deserebatur. [*Appian. lib.* 3. *pag.* 554. *cum Dione*, lib. 45. *pag.* 276. & *Cicerone*, lib. 16. *ad Attic. epist.* 8.]

Quum Antonius à tribunis seditiosos expetisset, ex militari disciplina sorte duxit decimum quemque: nec tamen in hos omnes, sed in partem tantum animadvertit, putans se eos territorum paulatim. [*Appian. ibid.* *pag.* 554. 555.] atque in hospitis relictis Brundisii in sinu non modo avarissimæ sed etiam crudelissimæ uxoris, Fulviæ delectos Martiæ legionis centuriones trucidavit. [*Cicero*, *Philipp.* 3. 5. & 13. *Dio*, lib. 45. *pag.* 276.]

Hoc facinore irritatos milites ubi videre Cæsariani qui ad eos corrumpendos missi fuerant libellos spargebant per exercitum, pro Antonii sordibus & crudelitate revocantes superioris Cæsaris memoriam, & ad junioris liberalitatem invitantes. Quorum indicibus quum Consul magna præmia proposuisset, celatoribus contra interminatus esset pœnam; nemine prodito agrè ferebat, quasi exercitus eos tegetet. [*Appian. pag.* 555.]

Quum Cæsar Octavianus ad res gerendas accessisset, plebemque sibi devincire institisset, M. Brutus & C. Cassius, simul spe popularis reipublicæ status tenendi abjecta, simul Cæsarem metuentes, ex Italia solverunt; Athenasque delati; magnifice fuerunt accepti, ita Dio. [*lib.* 47. *pag.* 338. 339.] Eosdem, quum superior esse cepit Antonius, provinciarum quæ iis datæ erant à Consulibus desperatis rebus, in exilium profectos fuisse, scribit in Attici Viti Cornelius Nepos. & nunc metuentes arma Antonii, nunc, ad augendam ejus invidiam simulantes se metuere; testatos edictis, libenter se vel in perpetuo exilio dum reipublicæ constaret concordia, nec ullam belli civilis prabituos materiam, Italia profectos fuisse, narrat Velleius Paterculus. [*lib.* 2. *cap.* 62.]

Quum alii ad Octaviani partes, alii ad Antonii discederent, atque exercitus vœnales tanquam sub hasta plaris licitanti addicerent se: Brutus Italiam statuit relinquere, ac per Lucaniam pedestri itinere Eleam ad mare venit; indeque solvens, Athenas profectus est. Ubi Theomnestum Academicum & Cratippum Peripateticum (Mityleneum) audiens, unaque cum his vacans literis, omnino ferari videbatur & oriati: cum in occulto tamen pararet bellum. [*Plutarch.* in *M. Bruto*, Cassii vero classem paucis post diebus Brutum consequutam fuisse, in Philippica X. indicat Cicero.]

Brutus & Cassius Macedoniam atque Syriam, ut sibi priusquam Antonio Dolabellæque assignatas, per vim invadere statuerunt. Quod consilium postquam detectum est, Dolabella properavit in Syriam, obiter invisurus Asiam, ut inde pecunias colligeret. Sic Appianus, de bellis civilibus libro tertio pag. 541. Putabat enim ille (ut &, ante eum, Florus, lib. 4. cap. 7.) Bruto Macedoniam & Cassio Syriam à Julio Cæsare, antequam ab his ipsis occideretur, decretas fuisse; earumque à Consulibus postea ipsis ademptarum loco, minores alias concessas esse provincias, Cyrenem & Cretam insulam, vel ut alii produnt, has ambas Cassio, Bruto vero Bithyniam: atque his contemptis, illos exercitum ac pecunias collegisse, animo invadendi Syriam & Macedoniam. [*Appian. lib.* 3. *pag.* 527. 530. 531. 533. 536. 550. & lib. 4. *pag.* 622.]

Vetum à Julio Cæsare Syriam Cornificio fuisse destinatum, ex Cicerone: & quarto post eadem illius die Bruto Cretam, Cassio Africam à Senatu fuisse decretam, ex Plutarcho supra audivimus. Indeque in Philippica XI. de Bruto, Cicero. *Neque enim est in provinciam suam Cretam profectus: in Macedoniam alienam advolavit.* Et de Cassio. *Natura legi paruit, cum est in Syriam profectus: alienam provinciam, si homines legibus scriptis uterentur; his vero oppressis, suam, lege natura.* Utrumque etiam provincias sine ullo Senatusconsulto aut auctoritate publica occupasse, confirmat Velleius Paterculus: (*lib. 2. cap. 62.*) & de utroque apud Athenienses diversantes, ita scribit Dio: (*lib. 47. cap. 339.*) Quum audirent Cæsarem augeri, Creta ac Bithinia (eò enim missi erant) neglecta, quòd eas sibi provincias non magnopere profuturas judicarent, ad occupandas Syriam ac Macedoniam animum adiecerunt; nihil quidem ad eos pertinentes, sed quòd eo tempore pecunia copiisque florebant.

Dolabella, itinere per Achaïam, Macedoniam & Thraciam facto, tardius in Asiam venit. In Achaïa verò milites atque equites habens, Veteri Antistio occurrit; qui, dimisso exercitu, (quo adversus Cæcilium Bassum nuper usus fuerat) ex Syria erat reversus: ubi quodvis adire periculum ille maluit, quàm videri aut coactus esse pecuniam aut Dolabellæ dare, aut libenter dedisse. (*Dio, lib. 47. pag. 344 & Brutus; in lib. Ciceronis ad Brut. epist. 11.*)

Kalendis Novembribus litteræ Ciceroni ab Octaviano sunt redditæ: quibus consultabat, utrum Romam cum quatuor milibus veteranorum proficisceretur, aut Capuam teneret & Antonium venientem excluderet: an iret ad tres legiones Macedonicas, quæ iter secundum mare superum faciebant, quas congiarium ab Antonio accipere nolentes suas sperabat futuras. (*Cic. lib. ad Attic. epist. 8.*) Centurias Capuæ dinumeravit Octavius. (*epist. 9.*) Iter faciens in Samnium, venit Cales: mansit Theani Municipiorum mirifica erat aëritas, & cohortatio, Romam venit cum manu magna. (*epist. 11.*)

Ibi ad plebem, sibi in hoc à Canutio (tribuno plebis) paratam, progressus, memoriam patris sui multis apud eos verbis renovavit, & res ab eo egregiè gestas recensuit: de se quoque multa modestè dixit, Antonium accusavit, milites qui se essent secuti laudavit; quòd ad auxilium Urbis ferendum adessent, seque ad id delegissent, ac per se universis hæc significarent. Laudatus hinc, partim propter alium apparatus, partim etiam propter militem illum numerosum quem secum habebat; in Hetruriam profectus est, militum ibi quoque cogendorum causa. (*Dio, lib. 45. pag. 276.*)

Hoc tempore M. Cicero Marco filio, Athenis annum jam audienti Cratippum, (non nunc primum eò missum, ut in lib. 45. pag. 277. Dio innuit) tres illos egregios de Officiis libros dicavit. (*lib. 16. ad Attic. epist. 11.*) Extantque filii ad Titonem scriptæ litteræ: (*lib. ad familiar. epist. 11.*) in quibus de convictoribus suis agens; Bruto, inquit, *ego locum in proximo conduxì & ut possim ex meis, angustiis illius sustento tenuitatem. Præterea declamare Græcè apud Cassium injitui: Latine autem apud Brutum exerceri volo. Ut familiaribus, & convictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis & illi probatissimis.*

Ad hanc tenuitatem redactus Brutus, præter Ciceronem, ceteros quoque Romanos adolescententes, qui Athenis operam dabant litteris, sibi adjunxit. Herostratum in Macedoniam, ad conciliandos eos qui præerant exercitibus, misit. Cum accepisset navigia Romana argento onusta dirigere Athenas cum sum ex Asia, & prætorem iis navibus advehi probum virum & sibi familiarem, occurrit ei circa Caryston, & ad tradenda sibi induxit navigia. (*Plutarch. in M. Bruto.*)

Huic Brutus, Sami natalem suam celebrans, splendidius epulum paravit. Ibi, postquam ad computationes ventum est, cæperunt pro Bruti victoria & populi Romani libertate facere libamina. Tum Brutus, grandiore accepto poculo, hunc vestum sine ulla evidente causa voce alta pronuntiavit;

Ἄνδρά μοι ποτὶ δρόν, ἃς Ἄντιον ἔστειλεν ἴσκι.

Sed me fors misera & Latona perdidit infans.

Quæ exclamatio pro cladis omne est habita: quum ad novissimum in Philippis pugnam processurus, signum militibus daret ille Apollinem. (*Id. ibid. cum Appian. lib. 4. pag. 668.*)

Inde πειραστὸν ἰσχυρὰ Antistius, ex illa pecunia quam portabat in Italiam, impertit: ut eo in loco Plutarchus scribit. Viciis festertium Latinus interpres reddidit: quantam ei summam Veterem Antistium, *ultra & pollicitum esse & dedisse ex sua pecunia*, agnoscit ipse Brutus, in epistola qua hunc Romam jam ad petitionem Præturæ profecturum Ciceroni commendat. (*lib. ad Brut. epist. 11.*) Pompeium Atticum quoque abjecto Bruto Italiaque ceden- ti festert. C. M. munere misisse, eidemque Epiro absentem CCC. jussisse dari; apud Cornelium Nepotem, in Vita Attici, legimus.

In Piræo deinde Cassius & Brutus distracti, alter in Syriam, alter in Macedoniam perrexit. (*Plutarch.*) Cassius, ut prohiberet Syria Dolabellam. (*Cicero, Philippic. 11.*) Brutus, ut Græciam Macedoniamque sibi adjungeret. (*Dio, lib. 47. pag. 339.*) Et sine auctoritate publica provincias exercitusque occupantes, & ubicumque ipsi essent, prætexentes esse republicam; pecunias, quæ ex transmarinis partibus Romam à quæstoribus deportabantur, à volentibus acceperunt. (*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 62.*)

Cassius in Asiam, anticipato Dolabella, ad Trebonium Proconsulem trajecit: acceptaque ab eo pecunia, permultos sibi equites ex iis qui à Dolabella in Syriam præmissi fuerant,

(quos Cassio se primum tradidisse jactabat P. Lentulus Asiæ Quæstor extraordinarius, in litteris ad Ciceronem; *lib. 12. ad familiar. epist. 14.*) multosque item alios Asiaticos & Cilices adjunxit. Tarcondimotum ad Tarsenses ad societatem secum ineundam compulsi; & hos quidem invitos, nam adeo Cæsari priori ac ejus gratiâ etiam posteriori favebant, ut urbem suam pro Tarso Juliopolim vocaverint. (*Dio, lib. 47. pag. 342.*)

Brutus quoque, postquam ab Apuleio copias quantas tum ille habebat accepit, & in numero circiter sedecim talentum millia, quæ ex tributis ac vectigalibus Asiæ collecta acceperat à Trebonio; venit in Bœotiam. (*Appian. lib. 4. pag. 632. cum Dione, pag. 339.*) Deinde milites collegit: partim ex Pompeianis, quos à Pharsalica pugna per Thessaliam vagantes tunc reperit; partim ex iis qui cum Dolabella ex Italia profecti, ob morbum relicti vel ab ordinibus dilapsi fuerant. Equites insuper quingentos Cinnæ, quos in Asiam ducebat ad Dolabellam, ademit. (*Plut. & Dio, ut supr.*) Quò spectat illud de Bruto Ciceronis, in Philippica X I. *Legiones conscripsit novas, exceptis veteres: equitatum ad se abduxit Dolabella, atque eum nondum parricidio (Trebonii) oblitum, hostem sua sententia judicavit: nam nisi ita esset, quo jure equitatum à Consule abduceret?*

His instructus Brutus, sub prætextu reipublicæ & suscepti contra M. Antonium belli, nullo omnino labore Græciam, in qua nihil admodum militum erat, occupavit. (*Dio, ut supr. cum Livio, lib. 118.*)

Hinc Demetriadem profectus, magnam armorum vim Cæsaris dictatoris jussu ad bellum Parthicum paratorum, quæ deportabantur ad Antonium, in suam redegit potestatem (*Plutarch. & Appian. lib. 3. pag. 567.*)

In Macedoniam autem venit eo ipso tempore, quo Antonius (M. Antonii consulis frater) eodem recens pervenerat, ac Q. Hortensius Macedoniæ Proconsul discessum parabat: neque ibi tamen admodum laborabat, quum & Hortensius statim se cum eo conjungeret, & Antonius prohibitus (Romæ tum rerum potiente Cæsare) quicquam eorum agere quæ summi essent magistratus; nihil vitium haberet. (*Dio, ut supr. cum Cicerone, in Philippic. 10.*)

Delectus verò habitus in Macedonia fuerat summo Q. Hortensii studio & industria. Legio quam L. Piso ducebat, legatus Antonii, Ciceronis filio (quem Athenis secum Brutus in Macedoniam adduxit) se tradidit. Equitatus in Syriam ducebatur bipertitus, alter eum à quo ducebatur reliquit in Thessalia, ut dictum est, seseque ad Brutum contulit; alterum in Macedonia Cn. Domitius adolescens à legato Syriaco abduxit. (*Cicero, Philip. 10.*)

Audiens Brutus vestigio pergere C. Antonium ad copias quas Dyrrachii & Apolloniæ Gabinus habebat, & cum prævertere cupiens, repente iter fecit per loca aspera & multam nivem; longeque præcurrit eos qui prandium suum ferebant. Ut prope Dyrrachium venit, est ex labore & algore bulimiâ correptus: quod mali apprehendit ferè & pecudes & homines, quum per nivem lassescunt. Ejus necessitate intellecta, accurrerunt à statione hostes ipsi, cibumque & potum attulerunt. Pro quo beneficio Brutus, ubi deditum est ei opidum; non in hos modo, sed ipsorum etiam causa clementem præbuit se in omnes. (*Plutarch.*) P. autem Vatinius, qui Illyriis finitimis præerat, inde profectus Dyrrachium prior occupaverat; Bruto in tota dissensione civili adversarius. Sed propter morbum à militibus contemptus, iis ad Brutum transeuntibus, Dyrrachii portas illi aperuit, & exercitum tradidit. (*Dio, ut supr. cum Cicerone, in 10. Philippicæ, & Livio, lib. 118.*)

Quum Dolabellæ in Syriam pateret via certa, neque longa; cum legione præmissa Marso Octavio, Senatore quidem, sed egente, qui popularetur agros & vexaret urbes, in Asiam irrupit alienam provinciam, ubi nulla belli erat suspicio. (*Cicero, Philip. 11.*)

Eò venientem neque Pergamus neque Smyrna voluit recipere: forum tantum extra mœnia illi præbitum est, tanquam Consuli. Cumque iratus ille Smyrnæ oppugnationem frustra tentasset. Trebonius Proconsul Asiæ (qui urbes Bruti & Cassii receptaculo muniebat) pollicitus est se in Ephesum eum intromissurum: mandavitque suis ut Consulem illum proficiscentem ex intervallo sequerentur. (*Appian. lib. 3. pag. 542.*)

Secutæ postea sunt colloquutiones familiarissimæ cum Trebonio: complexusque summæ benevolentia falsi indices extiterunt in amore simulato. (*Cicero, Philip. 11.*) Quo tamen ita deceptus est Trebonius, ut is summam sibi Dolabellæ benevolentiam polliceretur, ejus militibus alimenta ultro daret, ac cum eo citra omnem metum convictum haberet. (*Dio, lib. 47. pag. 344.*)

In Ægypto Ptolemæus junior, ætatis 15. annum agens, à sorore eademque conjugè sua Cleopatra, veneno sublatus est; anno regni sui 4. & Cleopatrarum (à morte patris Aulearum) 8. (*Ioseph. lib. 15. cap. 4. Porphyry. in Græc. Euseb. Scaligeri, pag. 226.*)

M. Antonius Consul, Brundisio Romam reversus, cum edixisset ut adesset Senatus frequens ante diem VIII. Kalend. Decembr. eumque diem obire neglexisset; in ante diem IV. Kalend. distulit, tumque in Capitolio adesse eum jussit. (*Cicero, Philip. 3.*)

Interim legiones Antonii Macedonicæ, euntes in cisalpinam Galliam, tumultuatae sunt: spreteque legatis sibi præfectis, complures ad Cæsarem transferunt. (*Dio, lib. 43. pag. 276.*) Legio Martia univèrsa, sublatis signis ad eum se conferens, Albæ constitit eamque imitata Quarta legio, duce L. Egnatuleio Quæstore, ad Cæsarem pariter transit. (*Id. ibid. Cicero, Philip. 3. 4. 5. 11. 13. cum lib. 11. ad familiar. epist. 7. Liv. lib. 117. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 6. Appian. l. 7. pag. 556.*) His Cæsar acceptis quum, sicut prioribus, argentum divisisset, multos

etiam reliquorum ad se pertraxit : elephantisque Antonii subitò omnibus potitus , quum in eos dum præteragerentur incidisset. (*Dio, ut supr.*)

Ingressurus ad Senatum Antonius (in Capitolio, die præstituto congregatum) ut quereret de Cæsaris conatibus, in aditu Curie de legionum defectione nuntium accepit : quo ille territus, ne verbum quidem ausus est in Senatu facere de Cæsare ; cum de eo tamen constitisset ad Senatum referre, scriptamque attulisset Consularis quidam sententiam, qua Cæsarem hostem iudicaret. (*Cicer. Philip. 3. 5. & 13. & Appian. lib. 3. pag. 556.*) Eodemque ipso die facta est vespertina provinciarum in sequentem annum inter Antonii amicos sortio ; sic, ut quæ cuique apta esset ea cuique obveniret. (*Cic. Philip. 3.*)

Mox ex urbe discedens, Albam properavit ; verbis (ut posse se putabat) Martiæ legionis milites, ibi confidentes, ad officium reducitur. Sed quum peteretur telis è mœnibus, aliis ngminibus vitrim 500. misit denarios : quas verò circa se habebat copias bellico apparatu Tibur, indeque Ariminum duxit, in primo aditu Galliæ cisalpinæ ; habens legiones Macedonicas tres (jam enim & reliquum earum venerat) & veteranorum unam, cum solitis eas sequi auxiliis, præterea prætorianos cum tironibus. (*Appian. lib. 3. pag. 556.*)

Decimum Brutum, qui Gallia cisalpina ut sua provincia cedere volebat, Mutinæ inclusum obsedit Antonius. (*Id. ibid. pag. 556. 558.*) Ei licet è patris percussoribus uni, tempore serviens auxilium tulit Cæsar Octavianus. (*Dio. lib. 45. pag. 277.*) cui, præter duas illas fortissimas quæ ad eum transferant legiones Macedonicas, & unam tironum, duæ aliæ veteranorum erant legiones, licet non integræ, sed suppletæ ex tironibus. Cumque eum Proprætorem creare vellet exercitus, honorem oblatum recipere noluit : sed donativi largitate mercenarios suos devinxit ; alteros 100. denarios duabus Macedonicis legionibus (ludicra pugna coram ipso decertantibus) vitrim distribuens, & si certamine opus foret, quinquies millenos victoribus pollicitus. (*Appian. pag. 557. 558.*) De his Cicero in Philippica X. *Veterani primi Cæsaris auctoritatem secuti conatum Antonii repulerunt : post ejusdem furorem Martia legio fregit, Quarta affixit.*

Romæ cum ne iter Consulum adesset (Dolabellam enim Antonius in Syriam præmiserat, ipseque Mutinam tum circumsidebat) Senatum adesse ad XIII. Kalendas Januarias edixerunt. Quo die M. Cicero, tertia oratione Philippica habita, suavit ut quæ Octavianus contra Antonium egerat confirmarentur, Mutinensibus, legioni Martiæ & Quartæ, & militibus veteranis qui ad eum transferant, laudes & præmia decernerentur : atque ut non Decimus Brutus solum, sed cæteri etiam (sortitionis illius Antonianæ nulla ratione habita) provincias suas retinerent, neque cuiquam traderent, nisi ex Senatusconsulto successisset. Factoque in ejus sententiam Senatusconsulto, progressus in concionem, quid in Senatu actum esset, quarta Philippica populo exposuit. (*Cic. ibid. & Philip. 5. & 6. initio : cum lib. 11. ad familiar. epist. 6. & lib. 12. epist. 22. Dio, lib. 45. pag. 277.*)

Kalendis Januariis, quibus A. Hirrius & C. Pansa Consulatum inierunt, Cicero oratione Philippica quinta in Senatu habita bello Antonium persequendum, & iis qui rempublicam adversus eum defendebant honores decernendos esse suavit. Postridie C. Cæsari Octaviano imperium extraordinarium (ut in Philippica XI. Cicero appellat) à Senatu datum est, cum consularibus ornamentis, & licentibus atque insignibus prætoris : ut comparato à se exercitui pro prætore præset, & una cum Consulibus Decimo Bruto contra Antonium opem ferret : adjectumque, ut Senator esset, atque inter quæstores & consulares sententiam diceret : ut que Consulatum decem annis prius, quam legibus permissum esset, petendi jus haberet. Equestris quoque statua aurata Senatus eum honoravit : quæ in Rostris posita, ætatem ejus scriptura indicabat. Eodemque Senatusconsulto est decretum, ut pecunias, quas militibus dederat, ex gratia (quia pro republica eos, privato licet consilio, conduxisset, reciperet : & donativum, quantum ipse duabus legionibus Macedonicis post victoriam se daturum pollicitus, publicè daretur ; utque illis legionibus, atque aliis militibus qui à Cæsare conducti fuerant, perfecto hoc bello vacatio militiæ daretur, statimque agri dividerentur. (*Cicero, Philip. 5. & lib. ad Brutum, epist. 15. Liv. lib. 118. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 81. Sueton. in Octavio, cap. 10. Plutarch. in Antonio. Appian. lib. 3. pag. 559. 560. Dio, lib. 46. pag. 310.*)

Etsi verò Octaviano Proprætoris dignitas, quam ab exercitu prius sibi oblatam accipere noluerat, à Senatu fuerat concessa, & ut pari cum Consulibus jure haberet in bello administrando imperium ; clam tamen Consulibus mandatum datum est, ut duas legiones Macedonicas rebus gerendis aptissimas ab illo distraherent. Summa enim consiliorum erat, ut superato Antonio, & debilitato Octaviano, sublatisque Cæsarianis omnibus, ad tractationem rei publicæ Pompeiani revocarentur. Quod Octaviano Pansa consul moriturus postea detexit. (*Appian. lib. 3. pag. 574. 575.*)

Ubi tamen Octavianus quæ decreta essent comperit, & honores oblatos accepit, & gavisus est : ideoque eo magis, quòd quum habitum ac potestatem prætoriam acciperet, Spoleti sacrificanti primo potestatis sua die, duodecim victimarum jecinora duplicia, sive replicata intrinsecus ab infima fibra, apparuissent ; essetque responsum, duplicaturum intra annum Imperium. Id verò ægrè ferebat, quòd legati ad Antonium mittebantur, quodque hævemis prætextu bellum neque serio neque statim à Consulibus gerebatur. Unde & ipse quo-

4671 43

que Foro Cornelii otio hyemare coactus est. (*Dio, lib. 46. pag. 314. cum Julio Obsequente, de prodigiis, & Plinio, lib. 11. cap. 37.*)

Ex Julii Cæsaris parricidii reis, primus luit pœnas, Dolabellæ fraude Smyrnæ occisus, Caius Trebonius consulari imperio provinciam Asiam obtinens: vir adversus merita Cæsaris ingrattissimus, particepsque cædis ejus à quo ipse in consulare provectus fastigium fuerat (*Cicero, Philip. 11. & 12. Strabo, lib. 14. pag. 646. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 69. Appian. lib. 3. pag. 542. 543. & lib. 4. pag. 624. Dio, lib. 47. pag. 344. Oros. lib. 6. cap. 8.*) Nocturno enim Dolabella Smyrnæ ingressus, Proconsulem cepit; & verborum contumeliis laceratum Samario exuli tradidit: qui, quæstione habita publicæ pecuniæ, vinculis, verberibus, equuleo tortis miserum, idque per biduum. Post cervicibus caput abscedit, idque fixum gestari iussit in pilo: reliquum corpus tractum atque laceratum abjecit in mare. Hæc in Philippica XI. Ciceronis est narratio: illi quæ apud Appianum extat, & iussu Dolabellæ, quum primum in Asiam traiecisset & Consulatam adhuc gereret, perpetratum hoc homicidium tradit, longè præferenda.

Interfecti caput ad Cæsaris statuam Dolabellam projecisse, scribit Dio: in sella prætoria, in qua ille solebat jus reddere, proponi iussisse, refert Appianus. Sed milites, inquit ille, & lixæ (irati ut conjurationis participi, & quia dum Cæsar occideretur Antonium sermone circa Curie fores distinuerat) tum reliquum ejus corpus variis affecerunt contumeliis, tum caput per vias lapide stratas sibi invicem pro pila mittentes per ludibrium ita contriverunt ut non appareret facies. Multas verò Smyrnæ urbis partes à Dolabella tunc dejectas fuisse affirmat Strabo.

Occupata à Dolabella Asia, P. Lentulus Quæstor extraordinarius multam pecuniam & magna præsidia ad Cassium celeriter misit, ut Syriam occuparet: ipse in proximam provinciam Macedoniam ad M. Brutum se contulit; id agens, ut, per quos celerimè posset, Asia provincia vestigialiaque recuperarentur. Quod ille ipse in duabus epistolis significat: altera publicè ad Senatum, altera privatim ad M. Ciceronem missa. (*lib. 12. ad famil. epist. 14. & 15.*) ubi & filium ipsius se tum videre non potuisse narrat, quòd jam in hyberna cum equitibus is profectus fuisset.

In Asiæ provincia teterrimè se gessit Dolabella: (*Cic. lib. ad Brutum. epist. 3. & 4. ear. quæ à Germanis sunt addite.*) correptis Romanorum vestigialibus, & civibus Romanis omnibus crudelissimè denudatis ac divexatis. (*P. Lentulus: apud Cic. lib. 12. ad familiar. epist. 15.*) Urbes novis tributorum exactionibus gravavit: classemque à Rhodiis, Lyciis, Pamphylis, Cilicibusque per L. Figulum mercede conduxit. (*Appian. lib. 4. pag. 924.*)

Rhodiis, de agris quos in continente habebant timentes, (ut ipsi dicebant) duas legationes ad Dolabellam miserunt: & quidem novo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus iis qui tum magistratus gerebant. (*P. Lentulus ut supr.*) Quem tamen à Rhodiis exclusum fuisse, scripsit M. Brutus. (*lib. ad Brut. ut supr. epist. 4.*)

Legatus Dolabellæ A. Allienus, post interitum Trebonii ad eum profectus est. (*Cicero, in Philip. 11.*) Eum ille in Egyptum ad Cleopattam reginam misit: quæ Dolabellæ favens, propter consuetudinem quam cum superiore Cæsare habuerat, per Alienum quatuor legiones ad eum misit, (Pompeii Crassique cladis reliquias, aut ex eorum numero quæ Cæsare discedente apud Cleopattam remanserant;) & classem paratam habebat ad ferendum auxilium, quæ tum per adversas tempestates navigare non poterat. (*Appian. lib. 3. pag. 576. lib. 4. pag. 623. & 624. fin. & lib. 5. pag. 675.*)

Quum in Syria Q. Cæcilius Bassi, privati illius quidem, sed fortis & præclari viri, robustus & victor exercitus (ut in oratione XI. Philippica, hoc anno habita, Cicero loquitur) aliquandiu prævaluisset: Statio Mucro in auxilium Q. Marcii (non, ut Appiano, Minutius) Crispus Proconsul (ut in Philippica XI. eum appellat Cicero) vocatus è Bithynia (cui ex Julii Cæsaris decreto, à Senatu comprobato, post Tullium Cimbrum ille præerat; licet Cimber ex M. Antonii, ut videtur, sortitione eam provinciam hoc etiam anno retinere conatus fuerit) tribus agminibus suis cum tribus Murci conjunctis, Bassi duo agmina (nisi, ut Straboni, tunc Appiano dicta: nam unicam tantum legionem constituisse, ex Cassii ad Ciceronem litteris constat, lib. 12. ad familiar. epist. 11. & 12. obsidione pressit. (*Appian. lib. 3. pag. 576. & lib. 4. pag. 623. Dio, lib. 47. pag. 343.*) Ille verò Apameæ adeò obstinatè duorum Romanorum exercituum obsidionem sustinuit, ut non priùs in illorum potestatem pervenerit, quam impetratis quas ipse volebat conditionibus ultro se dederet. (*Strabo, lib. 16. pag. 752. fin.*) Quum enim supervenisset cum suis copiis C. Cassius, ultrò à Murco & à Marcio ab exercitu ipso accessus, ut in literis ad Ciceronem M. Brutus refert: (*lib. ad Brut. epist. 5.*) Cassio, nolebat Bassus legionem suam tradere. Et nisi milites invito eo legatos ad Cassium misissent, clausam Apameam tenuisset, quoad vi esset expugnata: ut ad Ciceronem scribit ipse Cassius. (*lib. 12. ad familiar. epist. 12.*)

Cassius verò Basso & Murco inter se conciliatis Apameam obsidione liberavit: & tam obsessis illis duobus agminibus, quam sex aliis à quibus oppugnata illa fuerant, in suas partes pertractis, imperatoria sumpsit insignia & Proconsulari potestate illis præfuit. (*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 69. Ioseph. lib. 1. Belli, cap. 9. & lib. 14. Antiquit. cap. 18. Appian. & Dio, ut supr.*)

Ab hoc enim tempore *Proconsulis* titulum sibi assumpsit ipse; ut ex inscriptionibus litterarum eius ad Ciceronem liquet: [*lib. 11. ad familiar. epist. 21 & 12.*] licet in suis ad eum litteris titulum illum Cicero non adscribat: [*ibid. epist. 7, 8, 9, 10.*] utpote à Senatu nondum illi attributum. utut aliter Appianus senserit. [*lib. 3. pag. 576. & lib. 4. pag. 623.*]

Quum uno loco cum his omnibus copiis castra Cassius locasset, repente magna vis aquae de caelo decidit; aprique omnibus portis simul in castra irruentes, omnia quae in ipsis erant confuderunt ac conturbarunt: adeo ut quidam ex iis potentiam ejus subitam, ac paulo post interitum adventurum praesagerint. [*Dio. lib. 47. pag. 343.*]

His vero copiis auctus Cassius, continuo omnes urbes Syriae gloria rerum ibi in Quaestura sua (post Crassi interitum ante decennium) à se gestarum caeteraque nominis claritate adductas, in suam potestatem sine ullo labore redegit. [*Id. ibid. pag. 339. & 343.*] easque obeundo, arma & milites sibi comparabat, atque gravia exigebat tributa. [*Joseph. lib. 14. cap. 18.*] Syriam cum tribus exercitiis, qui in eadem provincia erant, in potestatem suam eum redegit, Livius; [*lib. 121.*] & decem legiones in eo tractu sui juris fecisse, scribit Velleius Paterculus. [*lib. 2. cap. 69.*]

M. Brutus, expeditione adversus C. Antonium Appolloniam cum septem cohortibus tenentem suscepta, litteras publicas de rebus à se in Graecia & Macedonia gestis Romam misit; quibus in Senatu à Pansa Consule recitatis, & Oratione Philippica X. à Cicerone ibi habita, Senatufconsultum est editum, ut Brutus Proconsul Macedoniae, Illiricum, totamque Graeciam obtineret. [*Cicero, ibid. cum Appiano. libro tertio pag. 567. & lib. 4. pag. 622. & 632.*]

Trebonii reliquiis Romam allatis cognitisque ludibriis quibus affectus erat, Senatus Dolabellam hostem judicavit. [*Cicero, Philip. 11. Liv. lib. 119. Appian lib. 3. pag. 566 Oros. lib. 6. cap. 8.*] die iis, qui cum eo erant, praestituto; ante quem ab ejus amicitia discederent aut ipsi quoque hostium loco essent. [*Dio, lib. 47. pag. 344.*]

Postridie, cum in Senatu ageretur de Imperatore deligendo qui Dolabellam bello persequeretur, L. Caesar censuit, P. Servilio hoc bellum extra ordinem mandandum esse: aliis nonnullis placuit, ut Consules Dolabellae persequendi causa Asiam & Syriam fortirentur. Cicero Oratione Philippica XI. habita, in Dolabellam; quondam generum suum; sed cum quo paulo ante discessum ex Italia gravissimas inimicitias susceperat (acerrime primum invecus, belli adversus eum partes C. Cassio mandandas esse suasit. Cujus sententiam Scaliger in Eusebianis Animadversionibus (ad numerum MDCCCCLXXIII.) ut exemplum Senatufconsulti de imperio Cassii, non recte proposuit. Nam ne ea sententia in Senatu valeret, Pansam Consullem vehementer obstidisse, in litteris ad Cassium ipse testis est Cicero: [*lib. 12. ad familiar. epist. 7.*] ista etiam de se in istem adjiciens. *Promisi & prope confirmavi, te non expectaturum decreta nostra; sed te ipsum tuo amore rempublicam defensurum. Et quamquam nibildum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam. omnes, qua in istis partibus essent opes, copiasque tuas esse; per teque Asiam provinciam confidebam jam reipublica recuperandam.*

Cum igitur Romae non sciretur, jam à Cassio Syriam obtineri; bellum contra Dolabellam Consulibus omnino, si praesentia contra M. Antonium negotia confecerint, mandatum est: ac ne interim Dolabellae vires auferentur, finitimarum nationum praefectis negotium est datum. [*Dio lib. 47. pag. 344.*] Asiaeque procuratio P. Lentulo Spintheri, Consulibus consentientibus, est continuata, Proquaestoris simul & Proprætoris titulum jam obtinenti: ut in litteris ipsius ad Ciceronem post mortem Pansae & Hirtii (quam ille tamen tum ignorabat) exaratis videre licet.

Edito hoc adversus Dolabellam decreto, ad Hirtium Consulem & Caesarem Proprætozem à M. Antonio hæc datae sunt litterae; à Cicerone in Philippica XIII. recitatae & refutatae.

ANTONIUS HIRTIO ET CAESARI.

Cognita morte C. Trebonii, non plus gavisus sum, quam dolui. Dediße poenas sceleratum ceneri atque ossibus clarissimi viri, & apparuisse numen Deorum intra finem anni vertentis (unde non multo ante Idus Martias, quæ eadem Julii Caesaris proxime sunt subsecuta, interemptum fuisse Trebonium colligimus) aut jam soluto supplicio parricidii aut impendente, latandum est. Hostem judicatum hoc tempore Dolabellam eo quod scævium occiderit, & videri chariorem populo Romano filium scurve (Trebonium) quam Caium Caesarem, patria parentem, ingemiscendum est. Acerrimum vero est te. Aule Hirti, ornatum beneficiis Caesaris, & talem ab eo relictum qualem ipse miraris, & te, o puer, qui omnia ejus nomini debes, id agere ut jure damnatus sit Cassius atque Brutus. Nimirum eodem modo hæc adspicis ut priora. Castra Pompeii Senatum appellatis, vultum Ciceronem ducem habuisti. Macedoniae munitis exercitiis Africam commisisti Væro bis capto. In Syriam Cassium misisti. Caesarem tribunatum gerere passi estis. vectigalia Juliana Lupercis ademisisti. veteranorum colonias, deductas lege & Senatufconsulto, sustulisti. Massiliensibus jure belli adempta reddituros vos pollicemini. Obliti estis, neminem Pompeianum, qui vivat, tenere lege Hirtia dignitates. Apuleiana pecunia Bruum subornastis. Securi percussos Patum & Menedemum, civitate donatos, & hospites Caesaris laudastis. Theopompum, nudum, compulsum à Trebonio confugere Alexandriam, neglexistis.

Serpium

Serpium Galbam eodem pugione succinctum in castris videtis. Milites aut meos, aut veteranos contraxistis, tanquam ad exitium eorum, qui Casarem occiderunt. Et eosdem nec opinantes ad Quæstoris sui aut Imperatoris aut commilitonum suorum pericula impulistis. Denique quid non aut probavistis, aut fecistis? quid faciat si reviviscat Cneius Pompeius ipse? aut filius ejus si domi esse possit? postremo negatis pacem posse fieri, nisi aut emisero Brutum, aut frumentum juvero: quid? hoc placetne veteranis istis quibus adhuc omnia integra sum? quoniam vos assentationibus & venenatis muneribus venistis. At militibus inclusis opem fertis: nihil moror eos salvos esse, & ire quo lubet, si tamen patiuntur eum perire qui meruit. Concordiæ factam esse mentionem scribitis in Senatu, & Legatos esse consulares quinque: difficile est credere eos qui me precipitem egerint, aequissimas condiciones ferentem, & tamen ex his aliquid remittere cogitantem, putare aliquid moderatè aut humanè esse facturos: vix etiam verisimile est, qui judicaverint hostem Dolabellam ob rectissimum facinus, eosdem nobis parcere posse, idem sentientibus. Quamobrem vos potius animadvertite, utrum sit elegantius, & paribus utriusque, Trebonii mortem persequi, an Casaris; & utrum sit aequius, concurrere nos quo facilius reviviscat Pompeianorum causa toties jugulata, an consentire ne ludibrio sumus inimicis: quibus utrius nostrum ceciderint, lucro futurum est: quod spectaculum adhuc ipsa fortuna vitavit, ne videret unius corporis duas acies, lanista Cicero, amicantes: qui usque eo felix est, ut iisdem ornamentis deceperit vos, quibus deceptum Casarem gloriatus est. Mihi quidem constat, nec meam contumeliam, nec meorum ferre: nec deserere partes quas Pompeius odit, nec veteranos sedibus suis moveri pati, nec singulos ad cruciatum trahi, nec fallere fidem quam dedi Dolabella: nec Lepidi societatem violare, piissimi hominis, nec Plancum prodero participem consiliorum. Si me rectis sensibus euntem Divi immortales, ut spero, adjuverint: vivam libenter: sin autem aliud me fatum manet, precipio gaudia suppliciorum vestrorum: namque si vultu Pompeiani tam insolentes sunt, victores quales futuri sint, vos potius experiemini. Denique summa iudicii mei spectat huc, ut meorum injurias ferre possim, si aut oblivisci velint ipsi fecisse, aut ulcisci parati sint una nobiscum Casaris mortem. Legatos venire non credo: bellum quo veniat: cum venerint, qua possulant, cognoscam.

Quum missi ad Antonium legati à senatu de pace parum ad eam componendam valerent, hoste eo iudicato, populus Romanus universus (etiam ii, qui non proficiebantur in bellum) saga sumpsit: delectuque militum in tota Italia habito, A. Hirrii Consulis & C. Casaris Proprætoris adversus eum exercitus missi sunt. [Cicero, Philip. 6. 10. & Liv. lib. 118. Appian. lib. 3. pag. 567. Dio, lib. 46. pag. 311. 312.] A qua adversus M. Antonium suscepta expeditione, Casaris Octaviani principatum deduxisse videntur Eusebius & Cassiodorus, annos 56. cum mensibus 6. illi assignantes.

Caius Antonius, prælio cum Cicero filio M. Bruti duce ad Bylledem commisso, victus est: eoque milites paulo post & se & ipsum Bruto dediderunt. Antonium vero Brutus secum diu honorifice habuit; usque eo, ut magistratus insignia illi non adimeret. [Plutarchus in Marco Bruto.]

M. Brutus à Vatinio, cui ex Senatusconsulto in Illitici provincia successit, tres legiones Illyricas accepit: præter unam, quam Caio Antonio in Macedonia abstulit; & quatuor alias, quas ipse collegerat. Ita in universum octo legiones habuit; & in eis multos ex veteranis C. Casaris. Adhæc multitudo equitum aderat, velites quoque & sagittarii: laudansque Macedonas, ad morem Italicum eos exercuit. [Appian. lib. 4. pag. 632, 633.]

Ad hunc modum colligenti milites ac pecunias casus quidam è Thracia se obtulit. Polemoncrati reguli cuiusdam uxor, cæso ab inimicis marito, filio puero metuens, ad Brutum profecta, & filium ei commendavit, & mariti thesauros tradidit. Ille puerum Cyzicenis alendum commisit, donec plus otii haberet ad reducendum in paternam regiam: in his thesauris miram invenit auri argentique copiam, unde numisma signavit. [Ibid. pag. 633.]

C. Cassius, Syria occupata, in Judæam contendit; quod eo progredi milites à Casare in Ægypto relictos audiret. Eos vero Judæosque nullo cum negotio sui juris fecit. [Dio, lib. 47. pag. 343.] Allienum enim Dolabellæ legatum, cum quatuor legionibus ex Ægypto reversum, in Palæstina ex improvise circumvenit, coëgitque suis partibus accedere, non ausum quatuor suas opponere octo legionibus illius. Atque ita præter opinionem duodecim in universum positus est: auctus etiam nonnullis Parthorum equitibus sagittariis. Apud eam enim gentem in præclara existimatione fuit, jam inde ex quo Crassi quæstor visus est eis imperatore ipso prudentior. [Appian lib. 3. pag. 576. & lib. 4. pag. 623, 624.]

Simul ac legiones Cassius accepit, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, de copiis suis ad Ciceronem hæc scripsit litteras, [lib. ad familiar. epist. 11, 12.] Nonis Martiis, ex castris Tarichæis in Galilæa, datas.

C. CASSIUS PROCOS. M. TULLIO
CICERONI S. P. D.

Si vales, bene est: ego quidem valeo. In Syriam me profectum esse scio ad L. Marcum & Q. Crispum imperatores. Viri fortes, optimique civis postea quam audierunt que Roma gererentur, exercitus mihi tradiderunt: ipsique mecum una fortissimo animo rempublicam administrant. Item legionem, quam Q. Cæcilius Bassus habuit, ad me venisse scio. Quatuor legiones,

quas

quas A. Alienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remque publicam quantum opus est, defendas. Scire te volo, firma præfida vobis Senatusque non desse, ut optima spe & maximo animo Rempublicam defendas. Reliqua tecum ager Lucius Carveius familiaris meus. Vale. Data Nonis Martiis, ex castris Taricheis

Secundum hæc, Bassum & Crispum, reliquosque qui sub se militare nollent, nulla injuria affectos Cæsius dimisit: Statio autem Murco & eam dignitatem, cum qua ad ipsum venerat, integram reliquit, & classem præterea commisit. Ita Dio. (*lib. 47. pag. 343.*) licet Crispum firmiter illi adhæsisse, ex ipsius Cæsii ad Cicer. litteris constet. (*lib. 12. ad famil. epist. 11. & 12.*)

A Judæa 700 talenta argenti (non auri; ut in capite 45 Historiæ Judaicæ, Arabicè in Bibliis polyglottis Parisiensibus editæ, legitur) Cæsius exegit. Antipater vero res ubique turbatas videns, & minas Cæsii veritus, partem ejus pecuniæ duobus filiis suis cogendam commisit, partem Malicho Judæo malè erga ipsum affecto, partem quibusdam aliis. Et primus quidem Herodes ex Galilæa parte sua centum talenta afferens, maximam apud Cæsium gratiam iniiit. Prudens enim videbatur consilium, jam tum Romanorum alieno sumptu captare benevolentiam. Sub aliis autem procuratoribus ipse civitates venum dabantur una cum suis habitatoribus: quarum quatuor erant præcipuæ; Gophna, Emmaus, Lydda & Thamma. nam earum plebes Cæsius hæcæ subjecit. Adeo autem exacerbatus erat, ut etiam Malichum interfecturus fuerit, nisi Hyrcanus, per Antipatrum centum talentis de suo missis, furorem ejus lenisset. (*Jos. ep. lib. 1. Bell. cap. 9. & lib. 14. Antiquit. cap. 18.*)

Cæsar Octavianus bellum adversus Antonium sibi demandatum tertio mense confecit. (*Sueton. in Octav. cap. 10.*) quod cum ab eo, annum agente vicimum, fortissime circa Mutinam administratum esset; Decimus Brutus obsidione est liberatus, & Antonius turpi ac nuda fuga coactus deserere Italiam. (*Vellei. Patercul. lib. 2. ca. 61.*) De quo prælio videndus in Philippica XIV. Cicero; & Ser. Galba, qui prælio interfuit, in litteris ad eundem: [*lib. 10. ad familiar. epist. 30.*] in quarum initio, XVII Kalend. Maii gestum illud fuisse indicat. Ut triduo post Mutinensem victoriam Cæsaris Octaviani principatum auspiciati illi fuisse videantur, qui annos illi 56. menses 4. & diem 1. tribuerunt: ut apud Theophilum Antiochenum videre licet, libro tertio ad Autolycum; & Clementem Alexandrinum, libro primo Stromatum, si librarii apud eum error corrigatur, qui numerum annorum 46. pro 56. ibi apposuit.

A. Hirtius Consul (belli Alexandrini & Africani à Julio Cæsare gesti descriptor) in prælio illo cecidit: alter Consul Pansa post paucos dies ex vulnere mortem obiit. [*Cicero, lib. 12. ad familiar. epist. 25. Dec. Brutus, ibid. lib. 11. epist. 9. Liv. lib. 119. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 61. &c.*] Unde hoc versuum suum natalitium & Tibullus designavit, [*lib. 3. eleg. 5*] & Ovidius: [*Trist. lib. 4. eleg. 10.*]

Quum cecidit fato Consul uterque pari.

Consulium occisorum uterque exercitus Cæsari paruit. [*Entrop. lib. 7. Oros. lib. 6. cap. 18.*]

Adversus Cæsarem, qui solus è tribus ducibus supererat, Senatus parum gratus fuit: qui Dec. Bruto, obsidione Mutinensi à Cæsare liberato honore triumphii decreto, Cæsaris militumque ejus mentionem non satis gratam habuit. [*Liv. lib. 119. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 62.*] Legati quoque ad Cæsaris exercitum missi jubebantur, summoto eo, milites alloqui. Sed non fuit tam ingratus exercitus, quam fuerat Senatus: Nam cum eam injuriam dissimulando Cæsar ferret, negavere milites sine Imperatore suo ulla se ardituros mandata. Quin & legiones ipsi, quas habebat, haud dubiè ademissent; nisi veriti fuissent de hoc palam decernere, quod studia militum in Cæsarem non ignorarent. [*Patercul. ibid. Dio, lib. 46. pag. 317. 318.*]

Dolabellam Tarlenses in Ciliciam, Laodiceni in Syriam, ultro accerserunt. [*Cæsarius Parnensis. ad Ciceron. lib. 12. ad famil. epist. 11.*]

Dolabella Asian relicurus, quinque cohortes misit in Chersonesum: à M. Bruto (qui quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia habebat) nullo ibi negotio occupandas. [*Cicero, lib. ad Brutum; epist. 2. dat. 12. vel. 14. Kalend. Mai.*] Ipse vero terrestri itinere cum duabus legionibus ex Asia profectus est: L. Figulo cum classe eum subsequente. [*Appian. lib. 4. pag. 624.*]

V. Kalendas Majas, cum in Senatu de iis, qui hostes judicati erant, bello persequendis sententiæ dicerentur; ut Cassius persequeretur Dolabellam, tribunus plebis Servilius dixit. Cui cum esset assensus Cicero, decrevit hoc amplius; ut M. Brutus, si arbitraretur utile fore èque republica esse, bello Dolabellam persequeretur. Quod totum Senatus ipsius Bruti reliquit iudicio; ut faceret, quod sibi maximè conducere reipublicæ videretur. De Cæsii enim copiis nihil adhuc sciebatur: neque ab ipso ulla litteræ adhuc Romam pervenerant. [*Cicero. lib. ad Brutum; epist. 5.*] De qua mora videndus ipse Cæsius; in litteris ad Ciceronem. [*lib. 12. ad famil. epist. 12.*]

In Ciliciam veniens Dolabella, Tarsum per spontaneam deditionem recepit; & Cassii quædam præfida, quæ Agis erant, vicit. [*Dio, lib. 47. pag. 344.*]

Erat tum in Palestina Cassius. [*Id. ibid.*] unde ad Ciceronem secundas ille litteras scripsit, datas Nonis Maiis, ex castris. [*lib. ad familiar. epist. 12.*] in quibus de rerum suarum statu scribens; Exercitus, inquit, omnes qui in Syria fuere teneo. Habui paullulum moræ, dum promissa militibus persolvero. Nunc jam sum expeditus. Deinde, ut militum itemque imperatorum

Murci & Crispi dignitatem, quantum in se esset, tueretur Ciceronem hortatus; subdit. *Litteris scriptis, audiui, Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copiis. Prosciscar in Ciliciam: quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam. Ac velim, ut mereamur de Republica sic felices simus.*

Discedente ex Judæa Cassio, Malichus insidiatus est Antipatro: per hujus mortem Hyrcani dominationi securitatem se paraturum existimans. Cujus consilia sentiens Antipater, ultra Jordanem profectus copias colligebat tum ex indigenis tum ex Arabibus. Verum Malichus vir callidus inficiabatur insidias; dejerans apud Antipatrum & filios, quod Phasaëlo Hierosolymorum præsidium tenente, Herode vero habente armorum custodiam, ne in mentem quidem sibi unquam tale aliquid venerit. Et reconciliatus est Antipatro, Murco Syria præsidente: qui postquam intellexit res novas in Judæa molitum Malichum, minimum abfuit, quin eum interficeret; quem tamen Antipatri precibus donavit incolumem. [*Joseph. lib. 14. cap. 18.*]

Cassius & Murcus, coacto exercitu, Herodem totius Cælestriæ ducem fecerunt; attributis ei navalibus, equestribus, & pedetribus copiis: regnum etiam Judææ illi polliciti, post finitum bellum quod tum gerebant contra Antonium & juniorem Cæsarum. (*Id. ibid. cap. 19.*)

Cassius plurimos in Syria tyrannos constituit. Marion quoque Tyrionum tyrannus ab eo relictus per Syriam tyrannidem exercuit: dispositisque in ea præsidis in Galilæa contermina tres arces occupavit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 10. & lib. 14. Antiquit. cap. 21.*]

Dolabellam à Tullio & Dejotaro casum fugatumque fuisse, ad Satrium legatum C. Trebonii scripsit Cythereus quidam: cujus Græcam ea de re epistolam ad Ciceronem misit M. Brutus, XVII Kalend. Jun. [*lib. ad Brut. epist. 6.*] Sed falsus ille rumor fuit.

Dolabella enim ex Asia in Ciliciam trajiciens, inde in Syriam abiit: ubi ab Antiochia rejectus est; præsidio urbem defendente. [*Dio, lib. 47. pag. 344.*] Conatus autem aliquoties vi introire, repulsus semper est cum magno suo detrimento. Itaque centum circiter amissis, agrisque compluribus relictis, noctu Antiochia profugit Laodiceam versus. Ea nocte omnes fere milites quos ex Asia conscripserat ab eo discesserunt. Ex his, ad Antiochiam redierunt, & se iis tradiderunt qui à Cassio relictæ urbi illi præerant: ceteri per Amanum in Ciliciam descenderunt; ex quo numero circiter 30 in Pamphylia venerunt, qui nunciatum fuisse dicebant, Cassium cum suis omnibus copiis quattidui iter à Laodicea fuisse, tum cum Dolabella eo tenderet. [*P. Lentulus, ad Ciceron lib. 12. ad famil. epist. 35.*]

Edoctus igitur Dolabella de Cassii copiis, Laodiceam urbem sibi amicam pervenit: sitam in peninsula, & quæ continentem spectat munitam, ad mare vero portum habentem, ad com meatu abunde convehendos idoneum, nec minus ad securum abitum quancumque liberet navigare. [*Appian, lib. 4. pag. 624.*] Eam absque omni oppugnatione Dolabella cepit; opidanis se ob favorem, quo priorem Cæsarum profecti fuerant, deditibus. [*Dio, lib. 47. pag. 344.*]

Hierosolymis, quum apud Hyrcanum Antipater epularetur, Malichus corrupto pincerna regio veneno è medio tollendum curavit; & assumpta armorum manu, civitatis gubernacula suscepit. Indignantibus vero Antipatri filijs Phasaëlo & Herode, Malichus strenue negavit omnia. Et Herodes quidem confestim volebat patris mortem ulcisci, & cum exercitu Malichum aggredi: sed Phasaëlo grandiori magis placuit dolo circumvenire hominem, ne videretur civile bellum incipere. Itaque accepta Malichi satisfactione, simulavit se credere, non esse illum paternæ cædis conscium: seque vertit ad excolendum monumentum quod patri struxerat. [*Joseph. lib. 14. cap. 19.*]

Interim Herodes veniens Samariam, eamque nimis afflictam offendens, refovere eam cepit, & jura reddendo controversias civium dirimere. Non multo autem post instante Hierosolymis festo (Pentecostes) & ipse venit in urbem cum militibus. Quem Malichus metuens, Hyrcano suavit ne eum intrate permitteret: id quod Hyrcanus fecit, nefas esse dicens sanctis populi ceremoniis profanam turbam superinducere. At Herodes contempta obnunciatione noctu urbem ingressus est, & Malichum vehementer perterruit. Qui solitarum artium non immemor, palam lachrymabundus conquerebatur de Antipatri tanquam amici interitu; clam vero parabat sibi satellitium. Quare visum est Herodis amicis simulationem hanc non coarguere; sed ad vitandam suspicionem vicissim comiter tractare Malichum. Attamen Cassio de patris morte Herodes per litteras significavit: & ille, qui non ignorabat mores Malichi, rescripsit ut ulcisceretur parentis injuriam; clam etiam mandavit tribunis apud Tyrum agentibus, ut adessent Herodis justis conatibus. [*Id. ibid. cap. 19. & 20.*]

In Gallia, III Kalendas Junias M. Lepidus cum M. Antonio se conjunxit. [*Plancus, ad Ciceron. lib. 10 ad famil. epist. 23.*]

P. Lentulus, provincia Asiæ proquæstor & proprætor extraordinarius, quum M. Brutum tardius in Asiam venturum animadverteret, & Dolabella Asiæ jam excessisset, quam primum ex Macedonia ad officium suum reverterendum sibi esse existimavit: ut reliqua vectigalia exigeret, & quam deposuit pecuniam colligeret & Romam mitteret. Interim cum per insulas in Asiam naviganti nunciatum illi esset, classem Dolabellæ in Cilicia (al. Lycia) esse, Rhodiosque naves complures instructas & paratas in aqua habere: cum iis navibus, quas aut secum adduxerat, aut comparaverat Patiscus proquæstor Asiæ ordinarius, Rhodum revertit; confusus Senatusconsulto quo hostis Dolabella judicatus, & fœdere quod cum Rhodiis renovatum fuerat. Sed tantum abfuit, ut illorum præsidio proquæstres suam firmarent classem,

ut etiam a Rhodiis urbe, portu, statione quæ extra urbem est, comteatu, aqua denique eorum milites prohiberentur; vixque ipsi singulis cum navigiis reciperentur. In urbem verò & in fenatam illorum introductum Lentulus, nihil ab eis obtinere potuit. De quo in litteris suis, tum publicis ad Senatum, tum privatis ad Ciceronem scriptis, graviter ipse conquestus est. (1. 12. ad familiar. epist. 14. & 15.)

Dum Rhodi Lentulus & Patiscus detinebantur, Sex. Marius & C. Titius legati Dolabellæ, adventu illorum cognito, subito ex Lycia (vel Cilicia) à classe discesserunt, navique longa profugerunt; onerariis navibus relictis, in quibus colligendis non minimum temporis laborisque consumperunt. Erant autem eæ amplius centum numero, earumque minor nulla erat dudum millium amphorarum: quas ea mente Dolabella comparaverat, ut, si Syriæ & Ægypti spes cum frustrata esset, in eas cum omnibus suis militibus atque omni pecunia conscenderet, & Italiam peteret, seque cum Antoniis fratribus conjungeret. Itaque Lentulus & Patiscus à Rhodo, cum iis quas habuerant navibus, eò venientes, naves illas onerarias receperunt dominisque restituerunt. Inde classem fugientem persecuti sunt usque Sidam, extremam provinciæ Asiaticæ regionem: ubi cognoverunt partem navium Dolabellæ difflugisse, reliquas Syriam & Cyprum (al. Ægyptum) petiisse. Quibus disjectis, cum sciret Lentulus, Caii Cassii classem maximam præstito fore esse in Syria, ad officium suum revertit. (P. Lentul. ut supr.)

Patiscus verò & Cassius Parmensis, ex ora maritima Asiæ provinciæ & ex insulis quas potuerunt naves deduxerunt. Delectum remigum, magna contumacia civitatum, celeriter tamen habuerunt. Secuti sunt classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui spem sæpe transitionis præbendo, neque unquam non decedendo, novissimè Corycum (in Pamphylia) se contulit, & clauso portu se tenere cepit. Illi Coryco relictæ, quòd & in C. Cassii castra pervenire satius esse putabant, & sequebatur classis altera quam anno priore in Bithynia Tullius Cimber compararat, cui Turullius quæstor præerat, Cyprum petierunt. (Cass. Parmens. ad Ciceron. lib. 12. ad familiar. epist. 13.)

De rebus Dolabellæ ejusque ad urbem Laodicenam accessu, extant ad Ciceronem, in libro 12. ad familiares, duæ scriptæ epistolæ: 14. à P. Lentulo ex Pamphylia IV. Nonas Junias, (non Kalendas: ut ex sequenti ejusdem ad Senatum epistola, ad quam ista nos refert, aperte liquet) Pergæ data; & 13. à Cassio posteriùs ex Cypro Idibus Junii missa. In priore, de Dolabellæ intra Laodicenam recepti angustiis ita retulit Lentulus. *Ibi spero celeriter eum pœnas daturum. Nam neque quòd refugiat, neque diutius poterit tantum exercitum Cassii suscipere.* Altera epistola Cassii, ni fallor, est Parmensis (qui Julii Cæsaris percussor etiam unus ipse fuit; & oburgatoriam illam ad Octavianum epistolam scripsit, à Suetonio in Octavio cap. 4. citatam: non C. Cassii Longini, qui Proconsulis Syriæ titulum tum gerebat. Hujus enim in fine epistolæ ille meminit: ubi & hujus & Dolabellæ castrorum conditionem diligentius hæc verbis ab illo habemus representatam. *Dolabellam, ut Tarsenses pessimi socii, ita Laodiceni multo ameniores, ultra accesserunt: ex quibus utriusque civitatibus, Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. Castra habet ante opidum Laodicenam posita: & partem muri demolitus est; & castra opido conjunxit. Cassius noxter cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxilariis, & quatuor millibus equitum, à millibus passuum viginti castra habet posita Paltii: & existimat se sine prælio posse vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triis, cum penes Dolabellam est, nisi quid navibus Laodicenorum supportavit, citò fame pereat necesse sit. Ne supportare possit, & Cassii classis bene magna cui præest Rutilius Rufus, & tres quas adduximus, ego, Turullius, & Patiscus, facillè præstabunt.*

Quum Dolabella Laodicæ aliquot dies viribus potior fuisset, præsertim classe eum sua celeriter ex Asia subsecuta, ad Aradios trajecit; ab his quoque pecuniam & naves accepturus. Quo in loco deprehensus cum paucis, salutem in discrimen conjecit. Quumque fugam inisset, Cassio jam exercitum adducenti occurrit, victusque ab eo pugna, Laodicenam se recepit. (Dio, lib. 47. pag. 344.)

Cassius veritus ne Dolabella inde evaderet, per transversum isthmum duorum stadiorum spatio excitavit aggerem; & saxis & omnis generis materie congesta ex suburbanis villis sepulchrisque. Naves etiam è Phœnicæ ac Lyciæ Rhodoque per nuntios petiit. Contemptusque ab omnibus præter Sidonios, navale prælium cum Dolabella iniit: in quo utrinque satis multis navibus demersis, quinque una cum navalibus focis in Dolabellæ potestatem redactæ sunt. (Appian. lib. 4. pag. 624.)

Tum Cassius rursum nuntios misit ad eos qui priora imperata contempserant; & ad Cleopatram Ægypti reginam, & ad Serapionem qui in Cypro copiis ejus præerat. Tyrii & Aradii, & Serapio, regina inconsulta, miserunt naves quotquot habebant: regina verò ipsa, causata Ægyptios fame simul & peste laborare, suppetias omnino non tulit. (Id. ibid. cum lib. 5. pag. 675.) Rhodii quoque Lyciique negaverunt se vel Cassio vel Bruto laturos opem ad bella civilia: nam & Dolabellæ se dedisse naves tantum in hoc, ut eum deducerent, nec scire an in bello utatur earum opera. (Id. lib. 4. pag. 625.)

Tarsenses Tullium Cimbrum (qui Bithyniæ tunc præerat, ipse quoque unus ex Cæsaris percussoribus) ad opem Cassio ferendam properantem, Tauri transitu prohibere conati: mox verò ejus claustra metu correpti deferentes, quòd multas cum Cimbro esse copias putabant,

paſſionem cum eo fecerunt. Sed poſtea intellecta militum ejus paucitate, neque urbe eum receperunt, neque comœatum ei ſuppeditarunt. Itaque Cimber auxilium Caſſio ferre quam Tarrum expugnare potius exiſtimans, caſtello iſtis objecto, in Syriam abiit. Tarſenſes eò cum armatis profecti, caſtello occupato, adverſus urbem Adana, (qua urbs vicina iſtis, ſemper controverſiam cum iſtis habuerat) quòd eam Caſſii partibus favere dicebant, arma verterunt. De quo certior factus Caſſius, L. Rufum contra Tarſenſes, miſit. [*Dio, lib. 47. pag. 345.*]

Caſſius, reparatis pro facultate viribus, poſtquam Staius Murcus claſſe collecta adveniſſet, denuo bis cum Dolabella conſixit navali certamine; primùm dubio Marte, iterum multo ſuperior. A terra quoque perfectò aggere, arietes admoti ſunt mœnibus. Dolabella, & terra & mari ſubvectione rerum neceſſariatum intercluſus, ob penuriam excuſione tentata, in urbem ſtatim compulſus eſt. [*Id. ibid. Appian. l. 4. pag. 625.*]

Caſſius, quum nocturnas excubias quibus præerat Marſus non potuit pecuniis corrumpere, corrupit centuriones in diurnis ſtationibus, quibus præerat Quintus, atque ita Marſo interditi quiete, per aliquot minores portas intrò admiſſus eſt. Capta urbe Dolabella ſatelliti certicem feriendam præbuit, juſſo ut abſciſſo capite ſalutem ſuam redimeret; fecitque ille imperatum, ſed ſeipſum jugulavit inſuper. [*Appian. ibid. l. 5. pag. 673.*] Deillum verò (ſive Q. Dellium h. ſtoricum) ab Dolabella ad Caſſium tranſiurum, ſalutem ſibi pactum fuiſſe, ſi Dolabellam occidiſſet, in M. Senecæ Suaſoria prima legimus.

Atque ita Dolabella Laodiceæ à Caſſio mori coactus eſt. [*Liv. l. 121. Strabo, lib. 16. pag. 752. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 69. Dio, lib. 47. pag. 345. Oroſ. lib. 6. cap. 18.*] Cum quo & Marſus ſibi ipſe manus intulit, [*Appian. l. 4. pag. 625.*] & legatus Dolabellæ M. Octavius. Eos, quamquam Trebonium inhumatum projeciſſent, tamen ſepultura dignatus eſt Caſſius; quique eorum caſtra ſecuti ſupererant, quamquam fuerant ab iſtis qui Romæ erant hoſtes judicati, nihilominus ſalute eos donavit impunitateque. Neque Laodiceſes, præter impoſitam pecuniæ collationem, ulla pœna affecti. [*Dio, ut ſupr.*] licet eorum & ſana & ærarium illum diripuiſſe, nobiliſſimum quemque affectiſſe ſupplicio, & à ceteris graviffima tributa exegiſſe dicat Appianus, ita ut eam civitatem ad extremam redegerit miſeriam. [*pag. 625. & 626.*]

Dolabellæ exercitum ſacramentum ſibi dicere juſſit Caſſius. [*Appian. ibid. pag. 625.*] ac deinde Tarſum advenit. Et quum Tarſenſes jam Rufo deditiõnem feciſſent; omni eos publica privataque pecunia multatos, alio ſupplicio nullo affecti. [*Dio, ut ſupr. pag. 345.*] Multam verò 1500. talentorum illis impoſuit graviffimam. Unde illi præ inopia, quum milites violenter pecuniam exigenter, vendiderunt omnia ornamenta publica, atque ſacra etiam; concidentes tum ſercula pomparum tum donaria. Et quum ne hæc quidem ſufficerent, vendiderunt magiſtratus ingenua corpora; primùm virgines ac pueros, deinde mulieres & ſenes miſeros addictos minimo, poſtea juvenes. Ex quibus plerique mortem ſibi conſciverunt. [*Appian. ibid. pag. 626.*]

Quum poſt captam Laodiceam undique dynaſtæ concurrerent, munera & coronas Caſſio ferentes; Herodes expeſtabat daturum eſſe illic penas Malichum facinoris in patrem Antipatrum commiſſi. At ille circa Tyrum Phœnices ſuſpicionem concepta, majora moliri cogitavit; & quia filius ejus obſes in ea urbe ſervabatur, decrevit eam ingredi, & furtim illum in Judæam abducere; & dum bello contra Antonium occuparetur Caſſius, Judæorum gentem ad deſciendum à Romanis concitare, dejectoque Hyrcano ſibi regnum acquirere. Sed Herodes homo callidus intellecto ejus propoſito & ipſum & Hyrcanum cum comitibus ad cœnam invitavit. Deinde famulorum quendam inſtruendi convivii ſpecie præmiſit, re autem vera ad tribunos, ut Malicho cum pugionibus occurrerent. Illi præceptorum Caſſii memores, egreſſi & naſti eum prope urbem in littore, confoderunt hominem. Quo facto Hyrcanus adeò eſt attonitus, ut obmutuerit. Tandem egrè ad ſe reverſus, percontabatur Herodem quid hoc rei eſſet, & quis Malichum interfeciſſet. Et quum ex tribunis unus reſpondiſſet, juſſu Caſſii id eſſe factum: *Planè, inquit, & me & patriam meam Caſſius ſervavit incolam; qui amborum inſidiatorem peremit.* Utrum autem ex animo dixerit, an quòd timore factum probaret, incertum eſt. [*Joſeph. libro 1. Belli, capite 9. & lib. 14. Antiquit. capite 20.*]

Pridie Kalendas Quintiles M. Lepidus (ob receptum M. Antonium) hoſtis à Senatu judicatus eſt, ceterique qui una cum illo à republica defeecerunt; quibus tamen ad ſanitatem redeundi ante Kalendas Septembris poteſtas facta eſt. Ita ad Lepidi aſſinem C. Caſſium ſcripſit Cicero: [*lib. 12. ad familiar. epiſt. 10.*] hoc etiam addito. *Præclare viceramus, niſi ſpogliatum, inermem, fugientem Lepidus recepiſſet Antonium. Itaque numquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto eſt Lepidus. Ille enim ex turbulenta republica, hic ex pace & victoria bellum excitavit.*

In eadem quoque epiſtola oſtendit Cicero acceptas fuiſſe Caſſii litteras, Nonis Martiis ex caſtris datas; quibus Syriam ſe tenere, & expeditionem in Ciliciam adverſus Dolabellam parare, ſignificaverat; ſed de expeditionis illius ſucceſſu & Dolabellæ caſu nihil adhuc certi Romæ fuiſſe intellectum, Caſari autem de reditu in gratiam, & Senati ſimiliter ut Brutus de præſenti ſtatu rerum, ille ſcripſerat: [*Dio, l. 47. pag. 343.*] Ipſe enim Brutus

quoque

quoque, missis ad Cæsarem litteris, ut Antonio restitueret ac secum in gratiam rediret hortabatur. [*Id. ibid. pag. 340.*] licet in suis ad Ciceronem litteris longè alios ille spiritus præ se tulerit. Nam quum scripsisset ad Cæsarem Cicero, *unum esse quod ab eo postuletur & expelletur, ut eos cives, de quibus viri boni, populusque Romanus bene existimaret, salvos esse vellet*; stomachabundus Brutus sic ad Ciceronem rescripsit. *Quid si nolit? non erimus? Atqui non esse, quàm esse per illum, præstat. Ego, medijsfidius, non existimo tam omnes deos aversos esse à salute populi Romani, ut Octavianus orandus sit pro salute cuiusquam civis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum.* (*lib. ad Brut. epist. 16.*)

Senatus de Cassii rebus certior factus, imperium Syriæ (quod jam tenebat) illi confirmavit, ac bellum contra Dolabellam (quem jam extinctum ignovabat) demandavit. (*Dio, lib. 47. pag. 343. & 344.*) Atque ita omnia transmarina imperia Bruti & Cassii commissa sunt arbitrio; mandatumque, ut quicquid provinciarum exercituumque ab Ionio mari Orientem usque Romanis parebat, horum duorum mandata faceret: comprobatis quæ illi fecerant omnibus, laudatisque quicumque his se tradidissent exercitibus. (*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 62. cum Appian. l. 3. pag. 567. 568.*)

Octavianus, videns acta Senatus manifestè spectare ad augmentum Pompeianarum partium & detrimentum Cæsarianarum, atque contumelia se affectum existimans, quod non ipse sed Decimus Brutus electus esset imperator ad gerendum bellum cum Antonio, dissimulata ira triumphum ob rem in prælio Mutinensi feliciter gestam petiit. Contemptus autem à Senatu, quasi majora quàm pro ætate appeteret, veritus ne deleto Antonio magis etiam contemneretur; de redeundo cum eo in gratiam cogitare cepit, juxta Pansæ morientis monita. (*Appian. l. 3. pag. 568. & 577.*) quæ & per M. Lepidum cum eo reconciliata est. (*Liv. l. 119. Orat. l. 6. cap. 18.*)

Inter hos igitur tres, intercedentibus epistolarum commerciis, & conditionum in iis mentione facta, potentia inita est societas: cum Antonius & subinde Cæsarem admone- ret, quàm inimicæ ipsi partes Pompeianæ forent & in quod jam emerisissent fastidium, & quanto Ciceronis studio Brutus Cassiusque attollerentur; denunciaretque se cum Bruto Cassioque, qui jam decem & septem legionum potentes erant, juncturum vires suas, si Cæsar ejus aspernaretur concordiam: diceretque plus Cæsarem patris, quàm se amici ul- tioni debere. Hortantibus etiam orantibusque exercitibus, inter Antonium & Cæsarem facta est affinitas, privigna Antonii desponsata Cæsari. (*Vellei. Patercul. l. 2. cap. 65.*) Claudia nimirum; Fulviæ ex primo marito P. Clodio filia vix dum nubili. (*Sueton. in Octavio, cap. 62.*)

Societate cum M. Antonio & M. Lepido ita inita, Octavianus 400. milites Romam misit, qui sibi nomine exercitus deposcerent Consulatum. Ubi cunctante Senatu, Corne- lius centurio princeps legationis, rejecto sagulo, ostendens gladii capulum non dubitavit in Curia dicere: *Hic faciet, si vos non feceritis.* Et coactus à suis militibus Octavianus, Romam cum iis contendit. (*Sueton. in Octavio, cap. 26. Appian. lib. 3. pag. 582. Dio. l. 46. pag. 319.*)

Dum in itinere ille erat, Prætores custodias certis locis urbis collocaverunt: & Janicu- lum militum præsidio quos ad urbem habebant duabusque legionibus quæ ex Africa advene- rant, occupaverunt. Sed ubi ille urbem ingressus est, Prætores etiam è Janiculo descende- runt, seque & milites illi dederunt: legionibus sponte signa ad eum transferentibus. (*Ap- pian. ut supr. pag. 584. 585. Dio. pag. 320.*) Mense verò Sextili, ex Janiculo legiones deductæ secutæque sunt ejus auspicia ac fidem: ut in Senatusconsulto apud Macrobiùm, (*l. 1. Saturnal. cap. 12.*) legitur.

Primo comitiorum Consularium die, Octaviano augurium captanti in campo Martio sex vultures apparuerunt; deinde creato Consuli, & ex rostris milites alloquenti iterum sex vel, ut alii volunt, duodecim se vultures, veluti Romuli auspiciis novam urbem condituro ostenderunt: unde & ejus monarchiam sibi obventuram ille sperabat. (*Julius Obsequens, de prodigiis. Sueton. in Octavio, cap. 95. Appian. lib. 3. pag. 586. Dio, lib. 46. pag. 321.*) Ele- ctus verò est ipse Consul cum quo volebat collega Quinto Pedio, qui portionem suam ex Iulii Cæsaris hæreditate illi donaverat. (*Vellei. Patercul. l. 2. c. 65. Appian. l. 3. pag. 586. Dio, l. 46. pag. 320.*)

Cùm annos XIX. haberet, Consulem creatum eum fuisse, dicit Livius. (*lib. 119.*) XX. ætatis anno Consulatum invasisse, rectius scripsit Suetonius (*in Octavio, cap. 26.*) & in libro 7. Eutropius: quod & ex ipsis Octaviani Commentariis Plutarchus confirmat, ita scribens in Bruto. *Τὸν δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει μέγιστον ἀγαθόν ἐλαβὼν, ἔτι καὶ μέγιστον αὐτῷ, εἰδὼν ἕως οὗ τὸν ἄνθρωπον ἐξ ἑαυτοῦ ἀποδοῦναι ἐπιθύειν.* Circumsuso Urbis exercitum Consulatum accepit vix dum ado- lescentes & vigesimum annum agens; ut in Commentariis ipse retulit. Consulatum iniisse, pridie quàm viginti annos impleret, X. Kalendas Octobres, scripsit Velleius Paterculus. (*l. 2. cap. 65.*) Sed in die initi Consulatus annotando Velleius lapsus est: & mensis integer cum diebus quin- que complendo vigesimo Octaviani anno tum defuit. Neque enim mense Septembri quo na- tus est; sed Sextili primum Consulatum illi obtigisse, indeque mensi illi Augusti nomen fuisse inditum; ex Suetonio, (*in Octavio, cap. 31.*) Dione, (*l. 55. pag. 552.*) & Senatusconsulto à Macrobio producto, (*l. 1. Saturnal. c. 12.*) constat.

Et quidem 19. mensis Augusti die, & primum Consulatum illum iniisse, & vita excessisse, notavit Dio, [lib. 56. pag. 590.] Unde & curiosorum illa observatio apud Tacitum [lib. 1. Annal. cap. 9.] est nata: quod idem dies accepti imperii princeps, & vita supremus fuerit: imperio non male à primo hoc Consulatu deducto: quem & invito Senatu extorsit, (ut apud Tacitum est, lib. 1. Annal. cap. 10.) & pro arbitrio deposuit: quamquam Senatu gratias se habere ille simulabat; ac quæ iis vi adactis adeptus fuerat ea, quasi ab ipsis ultro sibi oblata, beneficium se putare fingebat. Senatores vero gloriabantur, quod ea ipsi sua sponte contulissent: ac eidem præterea, quem paulo ante Consulatu non dignabantur, id dederunt, ut etiam peracto consulatu, quotiescunque apud exercitum esset, Consulibus cujusque temporis honore anteiret: ac cui pœnam minati fuerant, quod privato consilio copias contraxisset, eum alios etiam exercitus parere iusserunt; & cujus ignominia afficiendi opprimendique causa, bellum Decimo Bruto contra Antonium mandaverant, & Bruti quoque legiones adjecerunt. Denique & Urbis ei custodia commissa est; utque facultatem haberet, etiam præter legum præscripta, agendi omnia quæ vellet concessum. [Dio, lib. 46. pag. 321.] Atque hoc imperium, quod usque ad vitæ exitum retinuit, per annos 56. ille gessit. Ut non sine causa M. Brutus hac de re Ciceronem ita præmonuerit. [in lib. ad Brut. epist. 4.] *Timeo ne Cæsaris tuus alius se ascendisse putet decretis tuis, quam inde, si Consul factus sit, descendurum.*

Octavianus, non contentus priore adoptione per testamentum Julii Cæsaris facta, per plebiscitum, (quod priore anno Consul Antonius impediverat) lege curiata perlatâ, eam confirmandam curavit: indeque publica auctoritate, C. Iulii Cæsaris Octaviani nomen usurpavit. [Appian. lib. 3. pag. 586. Dio, lib. 46. pag. 321. 322.]

Mox alia lege lata Dolabellam (de cujus morte nuntius adhuc Romam non pervenerat) à Senatu prius hostem judicatum absolvit; & de Cæsaris necē judicium constituit, [Appian. ibid.] Qua in re, ne vi, sed jure agere existimaretur, legem Peditum tulit Q. Peditus ejus in Consulatu collega, qua omnibus, quorum opera Cæsar interfectus fuerat, damnatis aqua ignique interdiceretur, eorumque bona publicabantur. [Liv. lib. 110. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 69. Sueton. in Nerone, cap. 3. Dio, lib. 46. pag. 322.] Accusatorem apposuit M. Bruto, L. Cornificium, C. Cassio, M. Agrippam: qui absentes, indicta causa, damnati sunt. [Plutarch. in M. Bruto.] Capitone Vellei Paterculi historici patruo, viro ordinis senatorii, Agrippæ subscribente in C. Cassium. [Vellei. ut supr.]

Decimus Brutus, inter percussores Cæsaris cum his etiam absens damnatus, jussu M. Antonii in domo hospitis cujusdam, nobilis viri nomine Cameli, à Capeno Sequano sesquianno post interemptum Cæsarem jugulatus est. [Liv. lib. 120. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 64. Appian. lib. 3. pag. 588. Oros. lib. 6. cap. 18. Quem licet excellere hoc genere virtutis dixerit Cicero; [lib. 11. ad familiar. epist. 21.] ut nunquam extimesceret, nunquam perturbaretur: in morte tamen subeunda pudendum timorem prodidisse, in epist. 82. declarat Seneca. Quem timorem ut illi demeret, Helvius Blasio quidam, qui propter communem militiam eum amore prosequeretur, seipsum eo inspicente interfecit; suo eum exemplo ad tolerandam necem animans. [Dio, lib. 46. pag. 325.] Interfecti verò Bruti caput Cameli ad Antonium misit: quod in speculum ille sepeliendum suis tradidit. [Appian. ut supr.]

Hic secundus post Trebonium Cæsari pœnas dedit: cujus cum primus omnium amicorum fuisset, interfectus fuit; censebaturque æquum, quæ acceperat à Cæsare retinere, Cæsarem qui illa dederat perisse. Cæsare verò vivo, Magister ejus equitum ille fuit, & ulteriori Gallie præfuit; designatus ab eo Consul, in annum post Hirtii & Pansæ consulatum proximum, simulque rector citerioris Gallie. [Vellei. Pater. & Appian. ut supr.]

Per idem tempus & Minutius Basillus, equè unus è percussoribus Cæsaris, à suis servis necatus est; quia ex eis aliquot iratus castraverat. [Appian. & Oros. ut supr.]

3962

M. Brutus, quum exercitum à C. Antonio ad seditionem concitatum pacavisset; ipsumque Antonium in custodia Cæii cujusdam Clodii Apolloniæ reliquisset, cum maxima ac validissima exercitus parte in superiore Macedonia abiit: ac deinde hinc in Asiam transfudit, ut suos milites quam longissimè ab Italia seductos, ibi ex subditorum opibus aleret. Atque in Asia tum alios auxilios sibi paravit, tum Dejotarum; quamquam & extrema senectute virum, & qui prius auxilium Cassio negaverat. [Dio, lib. 47. pag. 340. 341.]

M. Antonius & M. Lepidus, relicti in Gallia legatis, in Italiam ad Cæsarem cum maxima atque optima exercitus parte profecti sunt. [Dio, lib. 46. pag. 325.] Quorum trium contractis ad Bononiam copiis, aquila tentorio Cæsaris supersedens, duos corvos hinc & inde infestantes ad terram afflixit: notante omni exercitu, futuram quandoque inter collegas discordiam talem qualis est secuta, & Cæsaris de duobus aliis victoriam præfagiente. [Id. ibid. 47. pag. 328. Sueton. in Octavio, cap. 69.]

Hi tres apud Confluentes, circa Bononiam & Mutinam in parva quadam insula Lavinio fluvio circumfusa, per tridui spatium privatim collocuti, pacem ita inter se fecerunt, ut Reipublicæ constituendæ simul per quinquennium præessent. [Liv. lib. 120. Florus, lib. 4. cap. 6. Plutarch. in Cicerone & Antonio. Appian. lib. 4. pag. 589. 590. Dio, lib. 46. pag. 325. 326.]

Ibi de communi sententia hæc statuerunt. Ut Cæsar consulatum in reliquo anni Ventidio traderet: & ut novus magistratus Triumvirorum ad tollendas civiles dissensiones crearetur, eamque Lepidus cum Antonio Cæsareque in quinquennium consulari potestate gereret. Ut

triumviri

triumviri confestim in quinquennium urbanos magistratus annuos designarent: provincias vero ita partirentur, ut Antonius haberet universam Galliam, tam Togatam cis quam Comatam trans Alpes, excepta Narbonensi provincia; huic Lepidus præflet una cum Hispania; Cæsari obvenerit utraque Africa cum Sardinia & Sicilia. Atque ita Imperium Romanum in triumviros divisum est: dilatis in aliud tempus transmarinis aliis provinciis, quibus Brutus & Cassius tum præerant. Præterea compositum inter ipsos est, ut inimicos suos cæderent: utque Lepidus loco Decimi Bruti in sequentem annum Consul designaretur, Romamque & totam Italiam in custodia haberet; Antonius vero & Cæsar contra Brutum & Cassium bellum moverent. [*Appian. lib. 4. pag. 590. Dio. lib. 46. pag. 316.*]

Romam deinde Triumviri triduo ingressi sunt, seorsim quisque cum sua prætorica cohorte, & legione una: advocataque concione Publius Titius tribunus plebis legem tulit de novo magistratu creando, ut Triumviri constituenda Reipublicæ præflet in quinquennium cum potestate consulari. [*Appian. ibid. pag. 592, 593. Dio. lib. 47. pag. 328.*]

M. Cicero sub adventum Triumvirorum celsit Urbe; pro certo habens, id quod erat, magis Antonio eripi se, quam Cæsari Cassium & Brutum posse. [*Liv. apud Senec. in orat. Suas. 7.*]

M. Æmilius Lepidus, M. Antonius & Cæsar Octavianus, V. Kalend. Decembr. Triumviratum inierunt; eundem ad prid. Kalendas Januar. sextias (sive sexti anni consequentis) continuandum: ut ex lapide Colotiano liquet. [*in Inscript. Gruteri, pag. ccxcviii.*] Quo tempore novam *Triumviratam* exortam M. Terentius Varro vidit. Indeque initium principatus Cæsaris Octaviani Suetonius (*in Octaviano, cap. 8.*) & Eutropius (*libro 7.*) deducunt: annos fere XII ad victoriam Actiacam (à qua monarchiam ejus auspiciantur) numerantes; quibus menses prope tres deerant.

VII Idus Decembr. anni illius, quo Cæsar Octavianus in locum Panfæ & Hirtii se & Q. Pedium Consules suffecit, ab emissariis Antonii Triumviri M. Cicero est occisus: ut ex Tironis, liberti Ciceronis, scriptis confirmat author Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ, Corn. Tacito adscripti. Hunc vitæ exitum habuit ille, primus in toga triumphum linguæque lauream meritus, & facundiæ Latiarumque literarum parens: atque (ut Dictator Cæsar quondam de eo scripsit) omnibus triumphis lauream adeptus tanto majorem, quanto plus est ingenii Romani terminos in tantum promovisse, quam imperii. (*Plin. lib. 7. cap. 30.*) De quo videnda quæ habentur apud Velleium Paterculum, lib. 2. cap. 66. Senecam, in Sualfortis, oratione VII, Plutarchum, in *Ciceronis* sui fine.

Cleopatra Cæsario, auxilia iterum minaciter expetenti, supplicia non tulit. (*App. lib. 5. pa. 675*) Dum in Asia Brutus ageret, Gellius ei Publicola insidiatus est: in Macedonia autem C. Antonium Marcus frater, missis ad hoc negotium nonnullis, ex Bruti potestate eripere est conatus. Itaque C. Antonium Clodius illius custos relictus, quum saluum retinere nequiverit, necavit: sive proprio usus consilio, sive Bruti jussu. Fertur enim Brutus, quum prius summam salutis C. Antonii curam habuisset, post intellecta Decimi necem, eam abjecisse. Gellius autem insidiarum convictus, nullo supplicio est affectus. Nam quum eum semper inter primos amicum sibi Brutus duxisset, ac M. Messalam fratrem ejus Cæsario conjunctissimum sciret; missum fecit. (*Dio. lib. 47. pag. 341.*)

Brutus ubi primum M. Antonii conatum ac mortem C. Antonii cognovit, veritus ne qui etiam alii se absente novi motus in Macedonia existerent, in Europam festinato se recepit. [*Id. ibid.*]

Romæ Triumviri templum Serapidi & Isidi decreverunt. [*Ibid. pag. 336.*]

Quum Cæsar Octavianus Consulatu ejusque collega (Q. Pedius) vita decedisset; P. Ventidium (Bassum) prætorem, cum alio quodam (C. Catrinate; ut ex lapide Colotiano, in Inscript. Gruteri, pag. ccxcviii. intelligitur) Consulem triumviri creaverunt, prætorumque ejus ædili cuidam tradiderunt: omnibusque post prætoribus magistratum, quem quinque adhuc dies gesturi erant, abrogaverunt; iisque in provincias emissis, alios in eorum locum substituerunt. [*Ibid. pag. 335.*] Quo referendum illud Paterculi, lib. 2. cap. 65. *Vidit hic annus Ventidium, per quam urbem inter captivos Picentium in triumpho ductus erat, in ea Consularem prætextam jungentem Prætoriam*, de quo, puero ducto in triumpho, videndus Valerius Maximus lib. 6. cap. 9. Plinius lib. 7. cap. 43. & A. Gellius, lib. 15. cap. 4. ubi etiam addit, eum quum adolevisset victum fordide quærisse, comparandis mulis & vehiculis magistratibus qui fortiti provincias forent: indeque vulgo per vias Urbis versiculos hos perscriptos fuisse.

*Concurrite omnes Augures, Aruspices,
Portentum inuistratum constat est recens;
Nam multos qui fricabat, Consul factus est.*

In ipso anni exitu, novi Consules designati triumphos egerunt: L. Munatius Plancus ex Gallia, III Kalend. Januar. & M. Æmilius Lepidus Triumvir ex Hispania, pridie Kalend. Januar. ut ex Fastis triumphalibus, marmoreis liquet. [*in Inscript. Gruteri, pag. ccxcviii.*] Vid. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 67 & Appian. lib. 4. pag. 607.

Anno Juliano quarto in Februario dies vitiose intercalatus est: quum à Februario anni primi Juliani eousque triennii solum spatium intercessisset. Qui error usque ad annum Julianum 37. deinceps est continuatus. nam cum oporteret diem, qui ex quadrantibus confit, quarto quoque anno confecto antequam quintus inciperet, intercalare: Sacerdotes quarto non peracto sed incipiente intercalabant. Atque ita annus à Julio Cæsare rectè ordinatus, horum negligentia

conturbatus

4672 42.

conturbatus atque confusus est. [*Suet. in Octavio, cap. 31. Macrob. lib. 1. Sat. cap. 24. fin.*]
M. Brutus, omnibus in Macedonia stabilitis, in Asiam reuertus est. [*Dio. lib. 47. pag. 341.*] Et Exercitu magnifico in eam deportato, classem in Bithynia & apud Cyzicum paravit. Pedestri itinere profectus civitates composuit, & dynastas audivit. [*Plutarch. in M. Bruto.*]
Apuleium à Triumvirorum proscriptione ad ipsum confugientem Bithyniæ præfecit. [*Appian. lib. 4. pag. 616.*]

Feruntur Bruti epistolæ, Laconica breuitate ad Asianos conscriptæ : quas Græcè Aldus, Latine à se versas Rainutius Florentinus edidit. Earum tres in ejus Vita Plutarchus recitat : quarum prima ad Pergamenos, in vulgatæ collectionis cernitur principio; alia ad Rhodios, deinceps à nobis exhibebitur; tertia omnium brevissima, in vulgatæ Græcæ ad Bithynos, in Latina Rainutiana ad Galatas, apud Plutarchum vero ad Samios inscripta; ita se habet. *Αἱ βραυτὲς ἐπιτολὴν ἔδωκεν, ἃς Ἰωνοῦται θεράδων, ἢ τῶν τῶν ἐνοῦνται. Consilia vestra nullius pensi, obsequia tarda sunt: quem eorum finem futurum esse existimatis?*

Cassius Ægyptum petere instituit, audito quod Cleopatra magna classe navigasset ad Cæsarem & Antonium: cogitans se hoc modo eam impediturum simul & puniturum; atque etiam occupare cupiens fame afflictam, & externo milite pene vacuum, propter recentem Allieni cum quatuor Romanis legionibus discessum. [*Appian. lib. 4. pag. 625. cum lib. 5. pag. 675.*]

In hoc conatu sperantem se occasione bene usurum, Brutus alius post alios nuntius in Syriam missis revocavit. [*Id. ibid. Plutarch. in M. Bruto.*] Sicque inuitus à separata Ægypto distractus: equites sagittarios non sine muneribus ad Parthorum regem remisit, legatosque eis adiunxit, qui maiora auxilia peterent. [*Appian. lib. 4. pag. 625.*]

Cassius, fratris filio cum una legione in Syria relicto, equites præmisit in Cappadociam: qui Ariobarzanem repente oppræsserunt, quasi insidias struxisset Cassio; magnamque vim pecunie cum cætero apparatu ad Cassium reportarunt. Tarsenses vero miserime oppræssos è Syria reuertens miseratus Cassius, immunes à tributis iussit esse de cætero. [*Id. ibid. pag. 626.*] Sicque rebus in Syria ac Cilicia constitutis, in Asiam ad Brutum profectus est. [*Dio, lib. 47. pag. 345. fin.*]

Postquam Cassius excessit è Syria, seditio Hierosolymis exorta est. Felix enim cum militibus ibi (à Cassio) relicto, Malichi necem vindicaturus, in Phasaëlum fecit impetum: & populus arma corripuit. Erat tum Herodes apud Fabium Damasci præsidem: & volens fratri succurrere, morbo præpeditus est. Phasaëlus tamen per se superatum Felicem in turrim primum compulit; atque incolunitatem deinde pactum abire passus est. Cum Hyrcano vero expostulavit graviter, quod post accepta multa à se beneficia, & Felici studisset, & fratrem Malichi castella occupare permisisset. Non pauca enim tunc ille tenuerat, & inter cætera Masadam longe munitissimum. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 10 & lib. 14. Antiquit. cap. 20.*]

Cassium & Brutum convenientes ad Smyrnam magna voluptas & fiducia ex præsentibus utriusque viribus incensit. Nam quum ex Italia abjectissimorum exulum modo fuissent profecti inopes atque inermes; quibus nulla instructa navis, non unus miles, non opidum erat: haud multo interposito spatio coierunt classe, peditatu, equitatu, stipendio instructi ad decertandum de Romano Imperio. Parem volebat Cassius honorem habere & tribuere Bruto: verum occupavit Brutus plerumque ad eum ventitans; quod & ætate Cassius esset superior, & corpore minus ad laborem ferendum comparatus. [*Plutarch. in M. Bruto.*]

Hic vero uterque futuri adversus Triumviros belli consilia ordinavit. [*Liv. lib. 122.*] Et censebat quidem Brutus conjunctis copiis eundem in Macedoniam, ut de summa rerum decernerent: jam enim apud hostem esse legiones 40 ex quibus octo transportatæ fuerint per mare Ionium, E diverso Cassius contemnendas censebat hostium copias, egestate laboraturas præ nimia multitudine: debellandos potius fautores adversæ factionis, Rhodios ac Lycios, potentes classibus; ne se in hostem conversos à tergo invaderent. Et hæc vicit sententia. [*Appian. lib. 4. pag. 326.*] Triumviros enim adhuc rebus Romæ componendis intentos fuisse acceperunt: & Sexto Pompeio in propinqua Sicilia adversum eos stationem servante, occupatos fore judicaverunt. [*Dio, lib. 47. pag. 346.*]

Porro Smyrnam tunc Brutus partem ferre pecuniæ, cujus magnam vim coegerat Cassius, postulavit. Se enim quicquid habuisset impendisse ostendit in parandam classem, qua totum internum mare essent in potestate sua habituri, Sed ne daret Cassius obsistebant amici ejus; negantes æquum esse ut quæ ipse parcendo servaret, & consistaret cum invidia, ea ille in milites demulcendos effunderet. Attamen impertivit ei tertiam partem omnium: iterumque ad suam uterque munera sunt disgressi. [*Plutarch.*]

Ipsi igitur circumeuntes, aut legatos suos emittentes, eos qui nondum secum in eandem sententiam venissent, suas in partes traduxerunt; pecuniamque & milites contaxerunt. Hoc agentibus alii omnes, qui in istis terræ partibus agebant, ac prius de societate compellati non fuerant, statim accesserunt. Ariobarzanes tantum, & Rhodii Lyciique, etsi non resistebant, societatem tamen detrectaverunt. Eos Brutus & Cassius suspicati adversæ parti cupere, quod essent beneficii à superiore Cæsare affecti, veritique ne quid se absentibus moverent, ac reliquos etiam ad mutandam fidem concitarent, primo omnium sibi aggrediendos esse statuerunt: sperantes se eos quibus & armis longè essent superiores, & beneficia liberaliter conferrent, facile aut suadendo aut vi ad suam amicitiam perducturos. [*Dion. supr.*]

Ut convaluit Herodes, contra fratrem Malichi profectus, castella ab illo occupata recepit; ipsumque ex Masada supplicem & incoluntatem pactum dimisit. Tres quoque arces, a Matione Tyriorum tyranno in Galilæa occupatas, idem recepit, & præsidians Tyriis vitam concessit omnibus: nonnullos etiam donatos abire iussit, una & sibi civitatis benevolentiam & tyranno comparans odium. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 10. & lib. 14. Antiquit., cap. 20. 21.*]

A triumviris Tarsenses, qui Cassio restiterant, laudati sunt: spesque eis facta, fore ut pro his quæ amiserant aliquid reciperent. Ab iisdem quoque Cleopatra, propter auxilia Dolabella summissa, impetravit; ut ejus filius, Ptolemæi nomen gerens, quem à Cæsare se peperisse ferebat & propterea Cæsarianem cognominaverat, Ægypti rex diceretur. [*Dio, lib. 47. pag. 345.*]

Brutus à Lyciis pecuniam & milites poposcit. Verum quod Naucrates concionator (*ἑταῖρος*) civitates ad defectionem impulisset, & tumulos aliquot illi ad excludendum transitu Brutum infestavit: primo immisit in prædantes equitatum, à quo interfecti 600. sunt. Inde captis arcibus & ignobilioribus opidis, omnes, ut gentem conciliaret benevolentia, sine pretio dimisit. Illi præfracti ob damna quidem accepta infensi fuere; clementiam vero & humanitatem ejus despexere. [*Plutarch. in Bruto.*]

Communem totius gentis Lyciorum exercitum, in finibus ejus regionis sibi oblatum, Brutus prælio vicit: ac cum fugientibus in castra irrumpens, eodem momento his potitus est; & urbes plerasque deditione accepit. [*Dio, lib. 47. pag. 347.*]

Bellicosissimos deinde quosque eorum intra muros Xanthi coactos obsedit. [*Plutarch.*] Illi solo æquatis suburbis, ne Bruto aut receptaculum præberent aut materiem, & civitate circumquaque communita, hostem arcebant à munitionibus, freti fossa 50. pedes profunda, lata vero proportionè altitudinis; ita ut in ejus margine stantes jaculis uterentur & sagittis; haud secus ac si flumine dirimerentur nusquam vadis pervio. Per eam fossam dum Brutus conatur evadere, operarios plures tegebat: partitusque exercitum in diurnas ac nocturnas oppugnationis vices, materiem è longinquo, ut sit quando serio res agitur, magno ad celeritatem urgentium clamore comportabat; nihil ad summam contentionem laboremque sibi reliquum faciens. Quamobrem licet primum videretur, aut nihil effecturus prohibentibus hostibus, aut vix post multos menses expugnaturus, tamen intra paucos dies absolvit negotium. Inclusos enim & è mœnibus pugnantes partim machinis oppugnabat eminus, partim ad motis ad portam cohortibus, quas ubique mutabat continue. Illi recentibus semper fessi ac faucii resistentes durabant tamen, quamdiu non destituerent munitionibus. Ut vero & illæ corruerunt, & turres machinis perfractæ sunt; Brutus id quod futurum erat animo percipiens, jussit portarum obfessores abscedere: quod Xanthii rati factum custodum negligentia, noctu cum facibus eruptionem fecerunt in machinas. Accurrentibus autem ex composito Romanis cohortibus, illi confestim ad portam refugiebant: quam jam custodes clauserant, timentes ne hostis simul cum fugientibus irrumpet. Ibi exclusorum magna strages est edita. [*Appian. lib. 4. pag. 633. 634.*]

Annis urbem præterfluebat. Hunc sub aqua tranantes fugam capiebant. Verum excepti rebus fuerunt transverso alveo in altum demissis: quorum in summo tintinnabula appensa ilico irretitum nunciabant. [*Plutarch. in M. Bruto.*]

Eruperunt rursus Xanthii circa meridiem repulsis stationariis, incenderuntque universas machinas: quumque porta tunc pateret propter casum præteritum, cum opidanis irruerunt Romanorum circiter duo millia, irruentibusque confestim cæteris, porta ferrata repente in eos decidit; sive Xanthiorum opera, sive sponte abruptis per quos demittebatur funibus. Itaque Romani quotquot irruerant, partim oppressi sunt, partim interclusi, quum non valerent eam absque funibus subducere: petitiique superne à Xanthiis, vix tandem in propinquum forum evaserunt. Ibi graviter infestati à sagittariis, quum ipsi nec arcus ullos haberent nec jacula, in Sarpedonis ædem ne circumvenirentur refugerunt. Interea Romani qui exclusi sunt, de interceptis anxie solliciti, Bruto circumcursante, locis omnibus nihil non tentabant; quum nec portam ferratam quirent diffingere, & scalas ac ligneas turres amississent incendio: tamen alii scalas faciebant extempore, alii cervos admoventes mœnibus pro scalis eis utebantur, quidam uncos addentes restibus ejaculabantur in mœnia, & quoties aliquis infixus hæreret subrepebant per eas. [*Appian. ut supr. pag. 634.*]

Oenanenses autem vicini hostes, & ideo tunc Bruti focii, per abrupta saxorum scandebant: quos mox Romani laboriose emulati sunt; & multis dilapsis fallente vestigio, nonnulli superatis mœnibus aperuerunt portulam, ante quam vallum erat ex densis præacutis sudibus. His adjuvantibus audacissimus quisque transferebat, donec jam aucti numero portam aggesti sunt diffingere, nullis intus munitam laminis; foris quoque aliis pari conatu ex adverso idem agentibus. Quumque Xanthii magno clamore eos qui ad Sarpedonis refugerant invaderent: hi qui intus & foris portam diffingebant illis metuentes, tanto furoris impetu eam perfrerunt, ut uno agmine occidente jam sole irrumpent; edita ingenti conclamatione, ut hoc signum esset his qui interclusi fuerant. [*Ibid. pag. 634. 635.*]

Irruentes in urbem Romani, ignem domibus nonnullis immiserunt. Id incendium primos perterruit eos in quorum oculis res gerebatur; & iis qui longius aberant capte prorsus urbis opinionem præbuit. Itaque vicini suis quoque ultro reliquis domibus inflammatas, major pars se invicem interfecerunt. [*Dio, lib. 47. pag. 347.*] Intra privatas enim ædes suas sese recipientes,

charissimum quemque necabant ultro præbentem jugulum. Exortoque ejulatu maximo, Brutus putans direptiones fieri, militem per præcones cohibuit. Ut vero exactius rem cognovit, miseratus virorum ad libertatem natorum generosam indolem, ad pacem eos invitavit per nuntios: quos illi telis immixtis repulerunt; & contrucidatis prius suis omnibus, atque in rogos compositis, subiecta flamma postremo se ipsi jugulaverunt. Ita Appianus. [ut *supr.* pag. 635.] Plutarchus vero hunc in modum.

Timens urbi Brutus, imperavit militibus ut ignem extinguerent & opem ferrent urbi. At Lycios ingens subito invalit & incredibilis ad desperationem ardor, quem maxime mortis desiderio compares. Nam cum pueris & mulieribus liberi & servi omnis ætatis hostes petebant ex muris eos qui ad reprimendum succurrebant incendium. Ipsi arundinem & omne igni aptum fomentum ingerentes trahebant in urbem flammam; eique quamvis materiam subjiciebant, atque eam omnibus modis excitabant augebantque. Postquam diffusâ flamma & urbem undique amplexa ingens eluxit; anxius ea de re Brutus circumvectus foris muros est ad opitulandum, manusque ad Xanthios porrigenis precabatur, urbi ut parcerent eamque conservarent. Verum nemo auscultabat ei, imo perdebant omnibus modis semetipsi: non viri modo & scæmæ, sed parvi etiam pueri cum vociferatione & ululatu partim insiliebant in ignem, partim superne præcipitabant sese ex muro; pars parentum gladiis nudos afferebant jugulos, hortabanturque ut eos cæderent. Consecta est urbe absumpta dependens ex laqueo mulier quæ mortuum puerum ex collo suspensum haberet, & ardenti face inflammeret domum. Quod quum spectaculum apparet tragicum, non sustinuit id Brutus contemplari: sed ubi nuntiatum ei est illacrymavit, præmiumque pronuntiavit militibus, quicquid hominem Lycium servasset. Centum quinquaginta duntaxat memorant fuisse qui non refugerunt salutem. Hæc Plutarchus.

Xanthiorum mancipiis tantum potum fuisse Brutum, scribit Appianus; ex ingenuorum vero numero, vix 150. mulierculis, quibus viri percussores defuerant. Additque factas ædes ab incendio servavisse eum quotquot poterat. [pag. 635.]

Brutus inde ad Patara descendit urbem quæ navale Xanthiorum videri poterat; obsessisque denuntiavit ut imperata omnia facerent, aut cladem qualis Xanthiorum fuit expectarent. Sed pacem ita offerenti cives non paruerunt. Servi enim libertatem, pauperes liberi novas tabulas nuper consecuti, pacificationi obstabant. Itaque Brutus captivos Xanthios, quod plerisque horum cum Patarenibus affinitas intercedebat, iis misit; qui deplorata sua fortuna hortantur eos ad meliora consilia. Qui quum nihilo magis à proposito deducerentur, quamvis unicuique eorum suos necessarios dono dedisset, ejus diei reliquum ad deliberandum eis concessit, atque ita abiit: sequente vero mane reduxit eo copias. [Appian. *ibid.* Dio, lib. 47. pag. 347.] Et catastam sub iplo muro in tuto loco constituens, Xanthiorum captivorum primores singillatim productos vendidit; si forte hoc Patarnes movere posset. Qui cum ne sic quidem se dederent, paucis venditis, cæteros missos fecit. [Dio, *ibid.*]

Quum Patarnesum scæminas captivas Brutus teneret, has etiam missas fecit sine pretio. Quæ ubi viris & parentibus suis, illustribus hominibus, exposuerunt, virum Brutum esse moderatissimum & iustissimum; persuaserunt eis ut cederent, & traderent ei opidum. [Plutarch. Ingressus vero ille, nec supplicio quenquam affecit, nec egit in exilium: sed aurum omne argentumque publicum ad se deferri jussit; privatorum quoque exegit à singulis, multa proposita contra facientibus & invitatis indicibus præmio. [Appian. pag. 636.]

Hic servus quidam aurum à domino abditum prodidit, & centurioni ad id misso indicavit, quumque omnes ducerentur, dominus siluit; mater vero illius, ut eum servaret, sequebatur clamans à se aurum absconditum: servus super ea re non interrogatus, alteram mentiri, alterum aurum celasse coarguit. Brutus laudata tum juvenis patientia, tum matris pietate, ambos cum auro dimisit incolumes: servum qui præter æquum heris insidias struxerat, in crucem egit. [Id. *ibid.*]

Eodem tempore & Lentulus missus Andriacam, quod Myrensiense navale est, rupta catena qua os portus claudebatur, Myrensiense prætozem cepit. Quem cum Brutus dimississet, Myrensis imperata fecerunt & impositam pecuniam solverunt. [Appian. & Dio, ut *supr.*] Eodemque modo universa Lyciorum natio parvo temporis spatio recepta est: missisque ad Brutum legatis, auxilium & pecunias pro facultatibus est pollicita. Quem benignum & præter spem experti illi sunt indulgentem. Xanthiorum enim ingenuis corporibus domum remissis, 150. tantum talenta imperavit Lyciis, neque re ulla eos alia violavit. [Plutarch. Appian. Dio.]

Atque ita Brutus Lycios devicit. [Vellei. Patere. lib. 2. cap. 70.] Inter cujus epistolas & hæc ad Rhodios fertur. Xanthios, quum à nobis defecissent, extremo supplicio affecimus. Nam usque ad parvulos omnibus cæsis, eorum urbem igne & ferro diruimus. Patarnesibus, quia fidi nobis existerunt, tributa relaxavimus, ac liberos & sui juris esse concessimus: atque pro restitutione eorum, quæ demolita erant, quinquaginta talenta dono dedimus. Liceat & vobis consulere ac videre, utrum vos pro hostibus quemadmodum Xanthii, an pro amicis ceu Patarnesi, haberi velitis. Ea apud Plutarchum, multo contractior, ita legitur. Xanthii beneficium meum despicientes, desperationis suæ habuerunt patriam sepulchrum. Patarnes, qui se in fidem meam consulerunt, nusquam desiderant in administrandis rebus suis libertatem. Itaque licet vobis quoque vel Patarnesium judicium vel fortunam legere Xanthiorum.

Rhodiorum quotquot dignitate præstabant, timebant certaturi cum Romanis, at vulgus sibi

placebat,

placebat, memor veterum victoriarum de viris longe aliis. [*Appian. lib. 4. pag. 627.*] Tantum enim rei nauticæ illi fidebant, ut ad Cassium in continentem quoque priores adnavigaverint, eique compedes ostenderint, quas secum attulerant, tanquam multos hostium vivos capturi. (*Dio, lib. 47 pag. 346.*)

Cassius, quia cum rei navalis peritissimis ei res erat, naves ornatas completasque milite apud Myndum exercuit. Eo legatos ad eum miserunt Rhodii qui rogarent, ne vel Rhodum contemneret, quæ semper contumelias suas ultæ sit; vel fœdera iacta inter Romanos & Rhodios, quibus discrete cautum sit, ne alter populus alterum armis impetaret. Miserunt ad eum etiam legatum Archelaum, quo ille Rhodi in Græcis literis præceptore quondam usus fuerat, demissius hoc ipsum rogaturum. Quibus à Cassio est responsum, prius à Rhodiis fœdus esse violatum, arma pro Dolabella contra ipsum ferentibus; eamque ob rem illos pœnas daturus, nisi consentium imperata facerent. (*Appian. pag. 626. 627. 630.*)

Hoc responsum magis etiam prudentiores eives terruit: populus vero agitabatur Alexandri & Mnaſæ concionibus, memorantium quanto pluribus navibus Mithridates Rhodum invaſisset, & ante illum Demetrius, reges potentissimi. Quamobrem Alexandrum Prýtanum crearunt, qui magistratus apud eos plurimum pollet imperio: Mnaſæ classi præfectus est. (*pag. 627. 628.*)

Alexander & Mnaſæ Rhodiorum ductores, cum 33. selectis navibus Myndum petierunt, ut Cassium terretent hæc audacia: & suberat forte spei nonnihil, quod Mithridatem circa idem oppidum affecuti, visi sunt habuisse felicem belli exitum. Itaque ostentata remigandi pericia, primo die Crnidum diverterunt: sequenti vero contra adventantes ex alto Cassianos à litore solverunt. (*pag. 627. 630.*)

Hic vero pugnatum est utrinque acerrime. Rhodii navigiis agilibus ultro citroque discurrerent, modo penetrabant adversos ordines, modo circumveniebant. Romani contra innixi navibus gravioribus, quoties aliquam prehendebant injectis ferreis manibus, majore vi prævalebant, ut in terrestri prælio. Sed quia Cassius superabat navium numero, non diu Rhodii poterunt celeritate solitisque artibus adversarios eludere. Nam quum à fronte tantum impetus facerent, moxque se recipere, parum proficiebant, in arcum se cogentibus hostibus: rostro quoque ictus contra graviores Romanas erant invalidi. Ediverso Romanæ illas leviores repercutiebant inflexo impetu: donec tres Rhodiæ, ita ut erant milite plenæ, captæ sunt; duæ perfractæ sublederunt, reliquæ male multatæ Rhodum refugerunt. [*pag. 630.*]

Hoc eventu ad Myndum Romana classis cum Rhodia conflixit. [*ibid. cum Dione, pag. 346.*] Quam pugnam è monte spectavit Cassius: moxque factis navibus petiit Loryma, quod in adversa continente Rhodiorum castellum est; unde onerariis terrestres copias transvexit in insulam ductu Fanii & Lentuli. Ipse 80. longis navibus ad terrorem inferendum ornatis, tam mari quam terra obsessis Rhodiis, quiescebat, expectans si forte hostes ferocitiam remitterent. [*Appian. pag. 631.*]

At illi audenter occurrerunt denuo. Quos Cassius Statii (Murci) opera superavit; magnitudine ac numero navium ipsorum peritiam vincens. Et tunc, duabus navibus amissis, clausi sunt undique. [*Id. ibid. Dio. pag. 346.*]

Mox armatis tota mœnia completa sunt; qui patiter arcerent & Fanium à terra oppugnantes, & Cassium à mari classem admoventem, non imparatam infestandis mœnibus. Præcogitans enim tale aliquid Cassius, afferebat secum turres plicatiles; quæ tum excitatæ sunt. Ita Rhodus, bis infelicitè tentato navali prælio, terra matique oppugnabatur; imparata, ut in casu inopinato, ad sustinendos impetus: unde apparebat brevi venturam in potestatem hostium, vel armis vel fame victam. Nec latuit hoc prudentiores Rhodios, intercedentibus inter eos & Fanium Lentulumque colloquiis: quum subito Cassius in media urbe cum lectissimo quoque conspectus est, nec scalis usus, nec ulla externa vi admota. Creditum est clam aperatas ei minores portulas à civibus conjunctis privata gratia; ne urbs miserabiliter deleteretur. [*Appian. pag. 631.*]

Hic Rhodiis regem ipsum & dominum appellantis respondit Cassius: *Neque rex sum neque dominus, sed domini & regis interfector & ultor.* [*Plutarch. in M. Bruto.*] Pro tribunali vero sub hasta præsedit; quod vellet videri urbem armorum vi cepisse: jussuque exercitu quiescere, & per præcones mortem interminatus violentis ac raptoribus, ipse nominatim citatos circiter 50. cives Rhodios ad mortem duci jussit, alios 25. nusquam compantes exilio multavit. [*Appian. pag. 631.*]

Navibus deinde Rhodios & pecunia spoliavit. Quicquid enim auri argentique in sacro aut publico fuit, id omne corraſit: etiam donatis omnibus, præter currum Solis, abreptis. [*Id. ibid. Dio, pag. 346.*] Neque eo contentus, privatim quoque à domino, quod quisque auri & argenti haberet, ad præstitutam diem proferre jussit, denunciato per præconem supplicio, si quis aliquid occultaret: indicibus vero in præmium proposita parte decima, & servis libertate. Illi primum celabant plerique, sperantes fore ut intra verba minæ consisterent: deinde postquam viderunt indicibus repræsentari præmia, petierunt prorogari sibi terminum, quo impetrato, alii ex terra effodiebant condita, alii hauriebant è puteis, alii rursus è foveis proferebant multo plura quam antea. [*Appian pag. 631. 632.*] Cumque ita ad octo talentum millia à privatis extorsisset: publice multavit civitatem quingentis aliis. [*Plutarch. in M. Bruto.*] Rhodiis præter vitam nihil relinquens. [*Oros. lib. 6. cap. 18.*]

Sic igitur acti atque prosperrimo bello Cassius Rhodum, rem inmanis operis, cepit. [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 70.] Qui lætus & expugnatione celeri & pecuniarum copia, Lucium Varum Rhodiis præsidio reliquit. [Appian. pag. 632.] Ariobazanem deinde comprehensum occidit. [Dio, pag. 346 fin.] & omnibus Asiæ provinciis decem annorum tributa imperavit; eaque absque ulla remissione exegit. [Appian. pag. 632.]

Tum nuntiatum Cassio est, Cleopatram ingenti classe & magno apparatu navigare ad Cæsarem & Antonium. Secuta enim jam ante illas partes propter majorem Cæsarem, tunc longe propensior in eas facta est propter formidinem qua sibi metuebat à Cassio. Ad eam invadendam, Murcum una cum fortissima legione & sagittariis quibusdam impositum in 60. naves tectas, Cassius in Peloponnesum misit; ut stationem haberet circa Tænarum promontorium. Cleopatra vero, contempto Cassio Murcique stationibus, versus mare Ionium navigavit. Sed tempestate in Africa litore ejus classis est afflicta; ejusque naufragii signa undis usque regionem Laconicam sunt delata: ipsaque Cleopatra in morbum conjecta domum redit. [Appian. lib. 4. pag. 632. & 636. cum lib. 5. pag. 675.]

Inter Bruti epistolas, de ipsius & Cassii victoriis hæc legitur, tanquam ad Coos missa. *Rhodus quidem Cassio jam servit; civitas sane magis audax quam propriis viribus firma existens. Lycia vero nobis universa parat; partim bello domita, partim ne extrema subiret. Quæ sane optio profuit illis: nam volentes ea elegerunt, qua non multo post inviti fecissent. Eligite igitur vos, utrum coacti bello servire, an nos in recipiendo amici dici velitis.*

Ex Lycia in Ioniam versus Brutus, multa memorabilia edidit opera; & honoribus in dignos conferendis & supplicii pro cuiusque merito irrogandis. Atque inter alios, Theodotum Rhetorem, quo auctore (ut ipse glorians jactabat) Pompeius Magnus in Ægypto est occisus, vagabundum in Asia repertum, omni cruciatus genere affectum necavit. [Plut. in Bruto, & Pompeio.]

Cassium accessit Brutus Sardes, appropinquantique processit cum amicis obviam; totisque exercitus armatus utrumque imperatorem consalutavit. Ut solet magnis in rebus inter duos quibus amici & duces sunt multi, quum suspiciones inter eos mutæ & insimulationes extitissent; prius quam alio se converterent, statim ex via conclave soli ingressi foribus oclusis & remotis arbitris expostulare primum, mox arguere & criminari inter se cæperunt. Hinc in lachrymas liberamque & vehementem objurgationem erumpentibus illis, mirantes asperitatem iræ & contentionis amici eorum, timebant ne quo evaderent. [Id. in Bruto.] Sed omnes illas suspiciones, quas ex aliorum calumniis alter contra alterum conceperat, prudenter illi tandem sustulerunt. [Dio, lib. 47. pag. 347.]

Erat ibi tum M. Favonius. (cujus, ut Bruto familiaris, meminit Cicero lib. 15. ad Attic. epist. 11.) æmulus pridem M. Catonis, qui non tam ratione quam impetu aliquo & motu lymphatico philosophum agebat; ac senatorem populi Romani esse in minimis ponebat: Cynica vero loquendi ferocia, qua utebatur, molestiam frequenter abstergebat aliis qui importunitatem ejus per ludum excipiebant. Hic tunc repulsis vi janitoribus, qui ingressum ejus prohibebant, intravit conclave in quo Cassius & Brutus privatim illud habebant colloquium; voce mimica pronuntians carmina quibus Nestorem utentem cecinit Homerus,

Ἄλλα πῆσιδ', ἀμείβῃ μὲν ἡμῶν ἐστὶν ἐμῶν.

At parete ambo, natu me nempe minores;

& sequentia. Id risum Cassio movit: sed Brutus cum expulit, ἀπλοῦνα & ψυδύνα, *insecutum canem & adulterinum canem* eum appellans. Post mutuam autem alterationem finitam, præbente cœnam Cassio, invitavit eo Brutus amicos. Quibus jam accumbentibus, accessit Favonius lotus. Testante Bruto adesse eum non vocatum, & facessere jubente, ad lectum supremum vi irrumpens collocavit se in medio: habuitque convivium oblectationem non infestivam nec indoctam. [Plutarch. in M. Bruto.]

Postridie Brutus virum prætorium, cujus opera usus fuerat, L. Pellam repetundarum Sardinis postulantibus, judicio publico damnavit & infamiae notavit. Quod factum momordit non mediocriter Cassium: qui paucis ante diebus ejusdem criminis compertos duos amicos tantum castigavit privatim, ac publice absolutis uti non destitit. Unde Brutum inculpavit ut nimium rigide leges sequentem & justum, quo tempore civiliter esset & humaniter agendum. Ille commonuit eum Idium Martiarum, quibus interfecerant Cæsarem: qui non ipse omnes homines vexasset, verum hoc argentium esset patronus. [Id. ibid.]

Labiens junior, Titi Labieni (Julii Cæsaris in Gallia legati) filius, à Cassio & Bruto ad petendum auxilium ab Orode Parthorum rege missus, aliquandiu apud eum commoratus est, nulla ipsius ratione habita; quod & adjuvare eos Regi in animo non erat, & negare auxilium verebatur. [Dio, lib. 48. pag. 371. cum Floro, lib. 4. cap. 9. & Velleio Patere. lib. 2. cap. 78.]

Lyciorum classem universam cum aliis navibus Abydum navigare Brutus jussit: quo ipse terrestres etiam ducebat copias, præstolaturus ibi Cassium venientem ex Ionia, ut simul trajecto freto Sestum peterent. [Appian. lib. 4. pag. 636.]

Quum Cassius & Brutus trajecturi essent in Europam ex Asia, & transportaturi ex Abydo in oppositam continentem exercitum; terrum ostentum dicitur Bruto factum. Noctis enim conticinio, quum luna non admodum luceret, & totus exercitus teneretur silentio; Bruto, deficiente pene lumine, volventi aliquid animo & reputanti, atra quadam imago se obtulisse dicitur inmanis & horrendi corporis, silentio sibi assistentis. Eo autem intrepide percontante,

quoniam

quisnam hominum deorumve esset; spectrum respondisse. *Tuus sum, Brute malus genius: Philippis me videbis iterum.* eumque nihil percussum, *Videbo*, dixisse; & spectrum sub oculis mirantis evanuisse. Refert hæc Florus, lib. 4. cap. 7. Appianus, lib. 4. pag. 668. Plutarchus in fine *Cæsaris*, & plenius in *Vita Bruti*: ubi & cum proximo mane quod viderat Cassio narravisse, illumque ex Epicuri disciplina quid de ejusmodi spectris sentiendum esset exposuisse, adjicit.

Antigonus Aristobuli (fratris Hyrcani) filius à socero suo Ptolemæo Mennæi filio, & Fabio Damalci duce (quem pecuniis sibi conciliaverat) & Matione Tyriorum tyranno (qui ob Herodis odium illi adhæsit) adjunctus, Judæam invasit. Cui vix extremos regionis fines ingresso Herodes occurrens, prælio eum superatum inde repulit. Quamobrem revertentem Hierosolyma coronis eum Hyrcanus honoravit. Jam enim gener per sponsonem ascitus Herodes erat in Hyrcani familiam: ducturus Mariam (Syriacè מרים sive *Mariam* dictam) ex Alexandro filio Aristobuli (fratris Hyrcani) & Alexandra Hyrcani filia genitam. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 10. & lib. 14. Antiquit. cap. 21. cum lib. 15. cap. 9. & 11.*]

Ad Melanem sinum in Thracia lustrato Cassii & Bruti exercitu, reperta sunt in eo circiter octoginta scutatorum millia. Equitum vero Brutus habebat Gallorum Lusitanorumque quatuor millia; Thracum Illyriorumque, Parthienorum Thesalorumque, duo millia. Cassius Hispanorum & Gallorum duo millia; sagittariorum equestrium ex Arabia, Media, Parthia, (nam & Parthos huc auxilia misisse confirmat Justinus, lib. 42. cap. 4.) quatuor millia. Sequebantur & socii reges ac tetrarchæ ex Gallogræcia, præter pedestres alias copias ducentes equitum quinque millia. [*Appiano, lib. 4. pag. 640.*]

Hi ad Philippos, urbem Macedoniae (non minus B. Pauli epistola quam hoc bello factam celebrem) Triumvirorum M. Antonii & Cæsaris Octaviani exercitus exceperunt. [*Vellei. Patere, lib. 2. cap. 70.*] Pariter utrinque undeviginti legiones constiterunt, Equitum Antonius cum Cæsare habebat 13, Brutus & Cassius 20 millia. Sed Cassiani, difficultate annonæ hostem fatigare cupientes, per multos dies prælium detrectarunt: quum ipsis omnia suppetent ex Asia, & ex propinquo per mare subveherentur; hostes in regione infesta laborarent inopia, nam neque negotiatores ex Egypto sumere quicquam poterant, fame oppressa; neque ex Hispania aut Africa Sextus Pompeius, neque ex Italia Staius Murcus & Domitius Aëno-barbus sinebant commeatu advehi: Macedonia vero Thessaliaque non diu sufficere poterant, quæ tum solæ alebant exercitum. Ex altera parte Antonius, ut hostibus à tergo commeatu ex Thaso subvectionem intercluderet, decem dierum spatio angusto in palude transitu clam aperto, multa castella vallata in ulterioribus locis erexit: quæ deinde Cassius, transverso septo per totam paludem à castris usque ad mare acto, inutilia illi reddidit. [*Appian. lib. 4. pag. 652, 653.*]

Commisssa deinde pugna, (cui & Cæsar & Antonius subduxisse se dicuntur) cornu cui Brutus præerat, impulsis hostibus, castra Cæsaris cepit: id autem in quo Cassius fuerat fugatum ac male multatum est, castraque ejus ab Antonianis expugnata. [*Florus, lib. 4. cap. 7. Vellei. Patere, ut supr. Plutarch. in Antonio.*] Ceciderunt Cassianorum octo millia; connumeratis servis qui castra sequebantur, quos nominabat Brutus Brigas. Ex Cæsaris exercitu, Messala (Corvinus, qui in Bruti castris præfens tum adfuit, & Cæsari paulo post se dedit) ait bis totidem vel amplius arbitrari se desideratos. [*Plutarch. in M. Bruto: cum Appian. lib. 4. pag. 654, 655.*]

Cassius exutus castris, eo reverti non potuit; sed cursu recepit se in Philipportum tumulum, & inde prospectabat quid fieret. [*Appian. pag. 655.*] totumque exercitum fufum ratus, mortem sibi conscivit. [*Liv. lib. 124.*] eodem pugione quo Cæsarem violaverat: ut in fine *Cæsaris* sui refert Plutarchus, licet alibi idem, cum aliis, caput à Pindaro liberto præcisum fuisse referat: quem ex Parthica Crassi clade ad hanc necessitatem haberet destinatum. [*Id. in M. Bruto, & in Antonio: cum Velleio Patere. lib. 2. cap. 70. Appian. pag. 655. & Dione, pag. 354.*] de quo Valerius Maximus, libro 6. cap. 8. *Pindarus C. Cassium Philippensi prælio victum, nuper ab eo manumissus, jussu ipsius obruncatum, insultationibus hostium subtraxit. Sequæ è conspectu hominum voluntaria morte abstulit; ita ut ne corpus quidem ejus absumpti inveniretur. Quis Deorum gravissimi sceleris ultor illam dexteram, quæ in necem patriæ parentis exarserat, tanto torpore alligavit, ut se tremebundam Pindari genibus submitteret, ne publici parricidii quas merebatur pœnas arbitrio pii victoris exolveret? Tu profecto, tu Divo Julii, caelestibus tuis vulneribus debitam exegisti vindictam, perfidum erga te caput sordidi auxilium supplex fieri cogendo, eo animi astu compulsus, ut neque retinere vitam vellet, neque finire manu sua auderet.*

Brutus, Cassii cadavere amicis statim tradito, Thasi clam sepeliendum curavit; ne exercitus ex aspectu funeris provocaretur ad luctum, animosque deiceret. [*Plutarch. in Bruto. Appian. pag. 655. Dio, pag. 154.*] Obiit autem Cassius natali suo die. [*Appian. ibid.*] ejusque servus Demetrius vesperi ad Antonium venit cum paludamento & gladio, quæ confestim detraxerat corpori. Quibus allatis, ita sustulerunt animos Antoniani, ut prima luce instructum exercitum in aciem educerent. [*Plutarch. ut supr.*]

Qua die in campis Philippicis Cæsaris exercitus fufus est, legio Martia & magnæ copiæ aliæ, quæ à Domitio Calvino ex Italia ad Cæsarem ducebantur, à Murco & Aëno-barbo navali

prælio in mari Ionio superata & oppressa est [Plutarch. in M. Bruto. Appian. pag. 656, 657.] Eam victoriam, spatio interjecto 20 dierum, Brutus ignoravit. Quo toto tempore, Cæsaris & Antonii milites apud paludes Philippenses volutabantur, imbribus autumnalibus prælium infecutus & concrefcentibus in glaciem aquis plurimum infestati. [Plutarch. ibid.] In qua mora, nonnulli Germanorum ad Brutum perfugerunt: vicissimque a Bruto transiit Amyntas Dejotari dux, & Thrax Rhascipolis. Quod cum majoris defectionis metum Bruto objecisset; rem committere prælio statuit. [Dio, lib. 47. pag. 355.]

Nocte quæ prælium præcessit, spectrum illud referunt iterum Bruto obversatum, eandemque repræsentans visionem nihil locutum, sed dilapsum fuisse. quanquam P. Volumnius vir sapientiæ studiis deditus, qui tunc in castris Bruti adfuit & cætera quæ acciderant prodigia in litteras regulit, nihil hujus ostenti meminert. [Plutarch. in fin. Cæsaris, & in Bruto; cum Appian. lib. 4. pag. 668.]

Huic secundo prælio non Antonius solum, sed etiam Cæsar Octavianus interfuit, quamquam invalidus atque æger: de quo Ovidius, libro Fastorum 3. rem in bello Philippensi gestam attingens;

*Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
Cæsaris; ulcisci iusta per arma patrem.*

& in libro 5.

*Voverat hoc juvenis tunc, cum pia sustulit arma:
A tantis princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens, adstanti milite iusto.
In conjuratos talia verba dedit, &c.*

Brutus victus acie, cum in tumultum nocte ex fuga se recepisset; sequente die impetravit à Stratone Ægeate ex Epiro, qui cum eo ex studio rhetorico familiaritatem contraxerat, ut manum morituro commodaret sibi: rejectoque lævo super caput brachio, cum mucronem gladii ejus, dextera tenens, sinistra admovisset mamillæ, ad eum ipsum locum, qua cor emicat, impellens se in vulnus, uno ictu transfixus expiravit. [Liv. lib. 124. Vell. Patere. lib. 2. cap. 70. Plutarch. in M. Bruto. Appian. lib. 4. pag. 665, 666.]

Atque hic in hoc bello Cassii & Bruti exitus fuit: qui Julii Cæsaris imperatoris sui, à quo in pugna Pharsalica capti servati ipsi fuerant, interfectores, semetipsos postea interfecerunt. Appian. pag. 667, 668.] iisdem, quibus Cæsarem interemerant, gladiis confossi: ut in libri 48. initio affirmat Dio. & libertatem, quam maxime restitutam voluerunt, illo ipso Cæsaris patricidio perdidit. [Florus, lib. 4. cap. 7.] quamvis illi, biennio non integro, collegissent plusquam 20 legiones, & equitum circiter 20 millia, naves longas supra 200. aliumque apparatus haud contemnendum, pecunias quoque infinitas à volentibus nolentibus exegissent; in bellis etiam quæ cum multis civitatibus ac gentibus & adversæ factionis hominibus gesserant, sæpe victores, imperio à Macedonia usque ad Euphratem potiti fuissent: & quoscunque bello petierant, ad societatem pertraxissent, eorumque opera fideli usi fuissent; sicut & regum ac dynastarum, atque Parthorum etiam quamvis inimicorum. [Appian. pag. 666, 667.]

M. Bruti cadaveri assistens M. Antonius, exprobravit ei modice M. Cæii fratris in Macedonia interfecti necem. Cæterum Hortensio (qui Macedonia proconsul fuerat) potius dictitans se quam Bruto cædem fratris imputare; Hortensium super illius monumentum præcepit interfici. [Plutarch. in M. Antonio, & in M. Bruto.] Corpori Bruti paludamentum suum purpureum magni pretii iniecit, & cuidam liberto suo commisit ejus funerandi curam. Hunc post, cognito pretiosum illud paludamentum non concremasse in funere, interfecit, concrematique reliquias ad matrem Bruti Serviliam remisit. [Id. ib. Appian. lib. 4. pag. 668.] Caput vero ejus Romanus Octavianus misit, ut statuæ Cæsaris subiceretur. [Sueton. in Octavio, cap. 13.] Sed in transmissione à Dyrrachio, tempestate coorta, in mare abjectum est. [Dio, lib. 47. pag. 356.]

Quotquot nobilium in Thasum evaserunt, partim navigarunt inde, partim cum reliquo exercitu in Messala Cornivi & L. Bibuli potestatem ac arbitrium se dederunt: alii de salute cum Antonianis pacti, Antonio in Thasum appulso tradiderunt quicquid ibi erat pecuniarum, armorum, commeatuumve, & apparatus reliquum. [Appian. lib. 4. pag. 669.]

L. Julius Mocilla prætorius, & ejus filius, Aulusque Torquatus, alique pari fortuna percussi, in Samothraciam concesserunt: quibus Pomponius Atticus omnia ex Epiro supportari iussit. [Corn. Nepos, in Vita Attici.]

Cassius Parmensis, Bruto Cassioque ad bellum profectis, relictus in Asia cum classe ac exercitu, ut pecunias exigere, post Cassii mortem sperans de Bruto meliora, è Rhodiorum navibus triginta selegit, ratus tot se impleturum sociis navalibus; reliquas incendit, excepta facta, ne civitas posset res novas moliri: quo facto solvit inde cum navibus suis & Rhodiis. Clodius autem a Bruto missus eo cum tredecim navibus, ut vidit rebellantes Rhodios (jam enim & Brutus sublatu erat) deduxit inde præsidium trium millium, & cum Parmensi se conjunxit. Ad eos venit Torulus cum aliis multis navibus & pecuniis quas à Rhodiis ante defectionem exegerat [Appian. lib. 4. pag. 671, 672.]

Ad hanc classem, ut in qua jam esset aliquid roboris, confluebant quotquot pro variis officiis erant dispersi per Asiam: & imponebant legionarios quantum poterant; remigum quoque delectus faciebant è nexis & mancipiis, & ex insulanis ad quos appellebant. Ad eos venit

& Cicero junior, & quotquot nobilium e Thato diffugerant: ita ut brevi frequens conventus fieret, & classis exercitusque non contemnendus cum suis ducibus. [*Id. ibid. pag. 672.*]

Assumpto deinde Lepido cum alia manu, quæ præsidio Bruti Cretam tenebat, ad Statium Murcum & Cn. Domitium Aenobarbum validis copiis præfectos navigarunt in mare: ubi divisi, pars cum Aenobarbo mansit & propriam factionem constituit, (Ionium mare tenens, ibique rebus hostium multa damna inferens;) pars cum Murco petit Siciliam & vires Sexto Pompeio addidit. Cum omni enim commissa sibi parte exercituum classeeque celeberrima & Brutianorum reliquis Pompeio se adjungens, vires ejus duplicavit. [*Id. ibid. cum Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 72. & 77. & Dione, lib. 48. pag. 361. & 368.*]

Cæsar & Antonius emeritos milites dimiserunt, præter octo millia: quos rogati ut amplius eis militare liceret, diviserunt inter se, & cohortes prætorias ex eis centuriaverunt. Ex legionibus undecim, & equitum 14 millibus, de Bruti exercitu relictis, Antonius sex legiones assumpsit & equitum 10 millia, Cæsar 4 legiones & equitum 4 millia. [*Appian. ibid. pag. 672, 673.*] Ad hæc convenit, ut duas legiones de suis Cæsar Antonio secum abducendas daret, ipse vicissim ab eo duas alias, quæ illi sub Caleno militaverunt, in Italia tum relictas acciperet. [*Id. ibid. pag. 673. Dio, lib. 48. pag. 358.*]

Cæsar id sibi negotii sumens, ut Lepidum triumvirum si quid is moveret opprimeret, contra Sextum Pompeium bellum gereret, & veteranis signa ipsorum secutis agros promissos divideret, in Italiam reversus est: morbo in itinere ita afflictus, ut iis qui Romæ erant mortis suæ opinionem præberet. Antonius transmarinas obituras provincias substitit: ut hostes ibi in ordinem cogeret, & pecuniam quæ militibus promissa fuerat conficeret. [*Liv. lib. 121. Vellei, Patercul. lib. 2. cap. 74. Plutarch. in Antonio. Appian. lib. 5. pag. 672, 673. Dio, lib. 48. pag. 357, 358.*] Qui enim singulis militibus drachmarum quinq; millia polliciti fuerant, incientiore cura quaerenda ipsis & imperanda pecunia erat. [*Plutarch. ibid. cum Dione, lib. 47. pag. 352.*]

Antonius igitur magno cum exercitu in Græciam transcendens, Græcis tunc primo neque durum neque acerbum præbuit se: sed Græcorum studiosus gaudebat dici, multoque magis Atheniensium; quorum civitatem plurimis donis affecit. [*Plutarch.*]

In Græcia L. Censorino relicto, in Asiam transiit. [*Id.*] Ibi partim ipse circueiens, partim alios emittens, pecunias ab urbibus exegit, ac ditiones vendidit. [*Dio, lib. 48. pag. 371.*] Reges autem januam ejus frequentavere: regumque conjuges muneribus inter se & formæ splendore certantes sese ei venditarunt. Anaxenor vero citharædus, Xuthus choraæua, Metrodorus saltator, reliquisque acroamatum chorus Asianorum, in aulam irrepsit: & luxu disfluebant omnia. Accinctus denique ad bellum Parthicum, Deilium (*historicum*, ut eum postea Plutarchus appellat, & quem à Cassio transivisse ad Antonium, in Suasoria prima docet M. Seneca) in Egyptum misit ad Cleopatram Antonius; imperans in Ciliciam ut sibi occurreret, ad causam dicendam, quod Cassio diceretur multum subministrasse opis & subsidii. [*Plutarch.*]

4673 41

Apuleius, qui à Triumviris proscriptus fuerat, tradita Antonio Bithynia, cui à M. Bruto præfectus fuerat, reditum in patriam ab eo impetravit. [*Appian. lib. 4. pag. 616.*]

In Bithynia Antonius omnium gentium legationes habuit obviam. Aderant & Judæorum primates; Phasaëlam & Herodem accusaturi: quasi in speciem solum regnaret Hyrcanus, re autem vera tota potestas esset penes hos fratres. Herodem vero Antonius in magno honore habuit, qui ad objecta diluenda venerat: quo factum est, ut ne ad colloquium quidem adversarios ejus admiserit. id enim data pecunia Herodes impetraverat. [*Joseph. lib. 14. cap. 22.*]

Ingredientem Ephesum Antonium fœmina Baccharum, viri puerique Saryrorum & Panum habitu præcesserunt. Hedera, thyrsis, psalteriis, fistulis, tibiis personabat urbs: eumque *Λύσιον* *ῥαεδόνιον* *ἢ* *μυρίσσοι*, Bacchum benignum ac blandum, appellabant. [*Plutarch.*] Ipse vero Diana, ut loci ejus præsidii, sacra fecit magnifice: & supplices Cassianos, qui in asylum id confugerant, absolvit; excepto Petronio qui conspirationis in Cæsarem conscius fuerat, & Quinto qui Laodiceæ Dolabellam Cassio prodiderat. [*Appian. lib. 5. pag. 673.*]

Eo legati Hyrcani Pontificis & gentis Judaicæ, Lyfimachus Paulaniæ, Josephus Mennæi, Alexander Theodori F. afferentes Antonio coronam auream, eandem quam prius Romæ legationem illi exposuerunt: rogantes, ut quos Judæos Cassius præter jus belli captivos abduxerat, scriptis per provincias litteris, in libertatem vindicaret; & agros per Cassium adeptos genti restitueret. Quorum postulata Antonius æqua existimans, statim eis annuit; scriptis in eam sententiam litteris tum ad ipsum Hyrcanum, tum ad Tyrios, Sidonios, Antiochenos & Aradios: quæ apud Josephum extant. [*lib. 14. Antiquit. cap. 22.*]

Græcis cæterisque nationibus Pergamenam Asiam incolentibus, Ephesum convocatis, Antonius exposuit, quanta præmia promissa fuissent legionibus victricibus 28, quæ cum suis appendicibus conficerent 170 virotum millia. Quum Bruto igitur & Cassio inimicis biennio decem illi annorum vectigalia dedissent; tantumdem ut intra annum sibi traderetur postulavit. Qui à prioribus illis hostibus plane exhaustos se fuisse conquesti, ægre tandem impetrarunt, ut novem annorum tributum penderent intra biennium. [*Appian. lib. 5. pag. 673, 674.*]

Homines nobiles facultatibus expoliabat Antonius, easque verberonibus & adulatoribus largiebatur. Multorum fortunas viventium petebant illi accipiebantque, aliqui quasi mortuorum.

Civis Magnetis bona coquo, qui unam cœnam (ut fertur) paraverat scite, donavit. Postremo, quum civitates altero tributo oneraret, ausus est Hydræas, qui pro Asia agebat, illi dicere, *Si bis anno tributum vales exigere, vales bis etiam astatem nobis & bis fructus efficere.* & quum ducenta milia talentum intulit Asia: *Hæc, inquit, si non accepisti, ab illis qui acciperunt repere; sin qua accepisti, hæc non habes, primus.* vehementer eo dicto pungens Antonium; qui ex simplicitate credens suis; pleraque quæ agebantur ignorabat. [Plutarch. in Antonio.]

Similiter & regibus & dynastis, civitatibusque liberis, alia pro cuiusque facultatibus tributa ab Antonio imperata sunt. [Appian. lib. 5. pag. 674.]

Obeuntem provincias Antonium Lucius Calsii frater, & alii quotquot sibi timentes de exemplo clementiæ illius in Calsianos ad Ephesum edito audierant, accesserunt supplices: quos omnes absolvit, præter cædis Cæsaris conscios; quibus solis manebat implacabilis. [Id. ibid.]

Lycios & Xanthios à tributis immunes reliquit: hortatus ut urbem suam instaurarent, Rhodiis quoque donavit Andrum, Tenum, Naxum, Myndumque: quas non multo post eis ademit, ut durius imperantibus. Laodicensibus atque Tarsensibus libertatem atque immunitatem à tributis concessit: & quotquot Tarsenses cives capti vanierant, uno edicto liberavit. Atheniensibus ad ipsum venientibus, post Tenum, Æginam dono dedit; simulque Icum, Ceam, Sciathum, & Peparethum. [Ibid. pag. 675.]

Transiens per Phrygiam, Mysiam, Gallogræciam, Cappadociam, Ciliciam, Cælesyriam, Palæstinam, Ituræam, cæterasque Syrorum provincias, omnibus indixit tributa gravissima. Disceptationes quoque civitatum ac regum ex arbitrio suo composuit: atque in Cappadocia speciatim Ariarathis & Sisinnæ; prælato ad regnum Sisinna, in matris formosæ gratiam. In Syria vero tyrannos opidatim sustulit. [Ibid.] Demetrio, Julii Cæsaris liberto, Cyprium regendam commisit. [Dio, lib. 48. pag. 381.]

Gymnasi moderationem Tarsensibus pollicitus Antonius, ei muneri suo loco præfecit Boëthum, malum ut poetam ita etiam civem. Ejus tamen carmen in partam ad Philippos victoriam scriptum probavit Antonius: maximeque eum extulerunt Tarsenses sui, quia ad quodvis argumentum oblatum subito aliquid valebat dicere. Quum vero illi sumptuum in gymnasio faciendorum rationes fuissent creditæ: deprehensus est cum alia tum oleum subduxisset. Quo nomine apud Antonium accusatus, ita illi respondit. *Vi Homerus Agamemnonis & Achillis laudes Pylissisque decantavit, sic ego tuus: itaque indignum est me bis apud te criminibus traduci.* Atqui, reponebat accusator, *Homertus neque Agamemnoni neque Achilli suffragari est oleum: quod quum tu feceris, penas daturus es.* Boëthus nihilominus, placata officis quibuldã ira, urbem regere ad Antonium usque exitum petexit. [Strabo, lib. 14. pag. 674.]

Cleopatra, hinc à Dello inducta, hinc formæ suæ & morum venustat ipsa confidens, in Ciliciam ad Antonium venit. [Plutarch. in Antonio: cum Josepho, lib. 14. cap. 23. Appian. lib. 5. pag. 675. & Dion. lib. 48. pag. 371.] Cujus adventus *εὐαγγέλιον*, poetica magis quam historica fide, apud Plutarchum ita habetur descripta. Subvehebatur Cydno fluvio (Tarsum influit) in navigio aurata puppi, velis passis purpureis, remigio argenteis ducto remis ad tibiarum, fistularum & cithararum modos. Recumbebat illa sub tabernaculo auro intexto eleganter exculta, ut pingitur Venus. Pueri pictis Cupidinibus assimiles hinc inde stabant, & ventulum faciebant. Ancillæ itidem, quæ forma præcellebant, Nereidum & Gratiarum modo amictæ, partim assistebant gubernaculis, partim rudentibus. Complebant ripas odores ex suffragium copia fragrantissimi. Homines autem alii statim à fluvio ex utraque ripa comitabantur eam, alii ad spectaculum descendebant ex urbe; & quidem tanta frequentia, ut solus in foro pro tribunali sedens relinqueretur ipse Antonius. Manavitque per omnes rumor, Venetam ad salutem Asiæ venire ad Bacchum comestatum. Antonius ergo misit certos qui eam ad cœnam invitarent. Illa vero Antonium potius venire censebat ad se debere. Qui ut sub adventum illius facilitatem aliquam & comitatem ostenderet, morem gessit ei ac venit.

Cleopatra Antonio ipsam incusanti, quod non fuisset proximo bello Cæsaris laborum particeps, cum alia, tum quatuor legiones ad Dolabellam missas, classem suam tempestate laceratam, & iteratas Calsii minas, quod ei supplicias non ferret, object. Victus ille juveniliter eam, quamvis jam quadragenarius, amare cepit: in quam olim etiam, tum puellam, petulantius oculos conjecerat; quum Alexandriam sequeretur ducem Gabinium juvenis, equitum ipsius præfectus. Moxque hebescente in omnibus pristina Antonii industria Cleopatræ iussa cuncti exequabantur, nullo jam humani juris aut divini respectu habito. [Appian. lib. 5. pag. 671. 675. 676.]

Cleopatra rogante, sororem ipsius Arsinoën, apud Milerum Dianæ Leucophrynes supplicem, Antonius immisisit percussoribus sustulit: ut refert Appianus. [Ibid. pag. 676.] licet eam Ephesum in templo Dianæ supplicem interfectam fuisse, dicat Josephus. [lib. 15. cap. 4.]

Serapionem præfectum Cypri, quia auxilia Calsio miserat, Tyri supplicem, Antonius Tyrios iussit Cleopatræ dedere: ut & Aradios alium quendam supplicem, qui, quum Ptolemæus Cleopatræ frater navali prælio in Nilo à Julio Cæsare victus nusquam comparuisset amplius, se Aradiis pro Ptolemæo venditaverat. Sacerdotem quoque Ephesiæ Dianæ Megabyzum, quod Arsinoën tanquam reginam exceperat hospitio, duci iussit: sed Ephesum ipsi Cleopatræ pro eo supplicantibus dimisit hominem. [Appian. ut supr. pag. 676.]

Interim in Italia uxor Antonii Fulvia, nihil muliebri præter corpus gerens, omnia armis tumultuque contra Cæsarem Octavianum miscbat. [Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 74.] Quo dissidio & affinitas inter eos dirempta est, & ad bellum apertum res producta. Cæsar enim quum insolentiam socrus suæ non ferret (malebat enim videri cum hæc quam cum Antonio sibi non convenire) cum filia ejus Claudia, quam adhuc virginem esse sacramento confirmabat, divortium fecit. [Dio, lib. 48. pag. 359, 360. cum Sueton. in Octavio, cap. 62.]

Hinc Cæsar ad Antonium in Phœnicen Cocceium & Cecinnam misit: è quibus Cecinna, legatione perfecta, ad Cæsarem rediit; Cocceius apud Antonium mansit. [Appian. lib. 5. pag. 706.]

Daphnen, Antiochiæ in Syria proximam, centum è Judæorum gente potentissimi venerunt ad Antonium, amor Cleopatræ jam servientem, ut Phasaelum & Herodem accusarent: electo ad hoc eloquentissimo quoque è suo numero. Juventim autem causam defendendam Messala suscepit: assistente etiam sibi Hyrcano, qui filiam suam Herodi jam desponderat. Utrisque auditis, Antonius sciscitatus est ab Hyrcano, utra pars melius Rempublicam administraret. Qui cum respondisset pro juvenibus, Antonius (qui eos olim propter hospitium paternum dilexerat) hos ambos Tetrarchas constituit, totius eis Judææ procuracione permitta. Litteras quoque in hoc scripsit: & ex eorum adversariis quindecim coniecit in vincula, occisurus etiam nisi intercessisset Herodis deprecacio. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 10. & lib. 14. Antiquit. cap. 23.]

Mille deinde viri, Hierosolyma missi, Tyrum ad Antonium venerunt: qui magna pecunia jam corruptus à fratribus, imperavit ejus loci magistratui, ut in Judæorum legatos novatores rerum animadverteret, & Tetrarchis a se constitutis esset auxilio. Herodes autem, cum Hyrcano, ante urbem diversantes in litore accedens, hortatus est eos ut se subducerent; admo-nens quantum instaret periculum, si contendere pergerent: quod illi contempserunt. Moxque erumpentes in eos Judæi cum indigenis, partim trucidaverunt eos, partim lauciverunt: quorum & faucios cura, & mortuos sepultura Hyrcanus dignatus est. Reliquis vero domum refugientibus, quum populus clamoribus ageret contra Herodem, commotus ad iram Antonius jussit quos vinxerat interfici. [Ibid.]

Reversa domum Cleopatra Antonius misit equites Palmyram, urbem non longe ab Euphrate sitam, ut eam diriperent: in speciem objecto levi crimine, quod quum essent in Romanorum & Parthorum confiniis, viderentur ambigua fidei, (quippe qui negotiationibus dediti, è Perfide Indicas Arabicasque merces ad Romanos deportarent;) re autem vera, ut hoc modo ditaret equites. Id quia præsenferre Palmyreni, in ulteriorem ripam sua transtulerunt, dispositis qui accerent sagittariis; quo genere excellunt plurimum: equites autem, inventa urbe vacua, inanes & incruenti reversi sunt. Indeque paulo post bellum Parthicum est infecutum: multis è Syria tyranis, quos Antonius inde expulerat, ad Parthos confugientibus, eosque ad occupandam Syriam invitantibus. [Appian. lib. 5. pag. 676, 677.]

Antonius, quum populis indixisset tributa gravissima, & Palmyrenos ita offendisset; res turbatas provinciæ non constituit, sed diviso per hyberna exercitu, ipse in Ægyptum ad Cleopatram profectus est: [Ibid. pag. 677.] Plano in Asia, Saxa in Syria relicta. [Dio, lib. 48. pag. 371.] Decidio nempe Saxa: cujus, ut M. Antonii satellitis, in Philippica 13. Cicero, & in Syria legati, in libro 127. meminit Livius.

Præbuit ea res multis motibus occasionem. Nam qui & Aradum insulam incolebant, eis qui ad se pecuniæ exigendæ causâ missi essent non obtemperabant, nonnullis etiam eorum occisis: & Parthi quum jam ante se commovissent, tum magis adhuc contra Romanos insurrexerunt, ducibus Labieno & Pacoro Orodis regis Parthorum filio. [Dio, ibid.]

Ad Aradios spectat illud, quod in Chronico Eusebiano legitur. Curtius Salassus in insula Arado cum quatuor cohortibus vivus combustus est, quod tributa gravius exigeret. De Labieno, quem Pompeianarum partium fuisse in libro 127. notavit Livius, apud Plutarchum, in Antonio, ita legimus. Cum Parthorum essent circa Mesopotamiam suspensa copia, quarum Labieno auspiciis Parthicus creato imperatore adorituri regis duces erant Syriam, Alexandriam à Cleopatra Antonius est abductus. Unde corrigendus est locus à confarinatorum Parthorum Appiani [pag. 155, 156.] hinc traductus: qui Labienum à regis ducibus Alexandriam deducendum fuisse, inepte innuit. Verum hujus expeditionis originem & progressum plenius hunc in modum Dio explicat.

Post cladem Philippsensem Labienus, quum adversariorum nemini veniam daturus victores putaret, potius sibi cum barbaris vivendum ratus quam in patria pereundum, apud Parthos remansit: ac ubi primum Antonii desidiæ amoremque & protectionem in Ægyptum intellexit, Parthis inferendi Romanis belli author fuit. quorum exercitus partim periissent, partim damnum accepissent, reliqui autem inter se dissident ac denuo ad bellum deventuri intestinum essent: quare Regi suasit, ut dum in Italia Cæsar Sexti Pompeii causa detineretur, Antonius autem in Ægypto amor indulgeret, ipse Syriam & vicinas ei regiones subigeret: se autem ducem belli futurum, ac ita multos populos, qui Romanis propter damna quibus ab eis continuis affligebantur infensi erant, ad defectionem permuturum pollicitus est. [Dio, pag. 371, 372.]

Hoc sermone quum Regem ad bellum gerendum adduxisset, acceptis ab eo magnis copiis; filioque regis Pacoro, in Phœnicen irruit; ac Apameam aggressus, à muro rejectus, præsidia

in ea regione posita deditione voluntaria accepit. Ea ex militibus Cassianis ac Brutianis constabant; quos Antonius in suum exercitum allecitos, Syriae tum, regionis nimirum ejus peritos, custodiendae reliquerat. Igitur Labienus eos facile, tanquam familiariter sibi notos, sui juris fecit: Saxa, qui tum eos ducebat, excepto. Is enim frater Decidii Saxæ legati Antonii, ac quæstor, solus Labieno se non adjunxit. [*Ibid. pag. 572.*]

Hunc Saxam Labienus prælio congressum multitudine ac virtute suorum equitum vicit, ac noctu ex castris aufugientem insecutus est; jaculatus etiam ante libellos in ejusdem castra, ad perducendos ad suam societatem ejus milites. Quod ne fieret veritus Saxa, fugæ se dedit: affecutusque eum Labienus, plerosque qui cum eo erant interfecit. Saxa autem Antiochiam quum perfugisset, ipse Apameam jam non amplius repugnantem, quod opinio de morte Saxæ obtinuerat, accepit; ac post Antiochiam etiam, à Saxa desertam. [*Ibid.*]

M. Antonius à Cleopatra splendide exceptus, in Ægypto hyemavit sine insigni imperii, sive tanquam in alieno imperio civitateque regia, sive ut in hybernis festos dies celebraret. Sepostis enim curis pro habitu patrio sumpsit stolam Græcicam quadrangulam, & calceamentum album Atticum, quo tum Atheniensium tum Alexandrinorum sacerdotes utebantur, *Phœcasium* appellatum: progrediebaturque tantum ad templa, aut gymnasia, aut philosophorum conventicula, cum Græcis consuetudinem habens, in obsequiis Cleopatrarum; propter quam potissimum aiebat sibi eam peregrinationem susceptam. [*Appian lib. 5. pag. 677.*]

Cum Cleopatra vero & Ægyptiis luxuriæ deditus, usque ad perniciem extremam suam, desidebat. [*Dio, lib. 48. pag. 373.*] Ejus & filii ipsius luxum pluribus describit Plutarchus: ea hac de re referens, quæ avo suo Lampriæ narrabat Philotas amphissenis medicus, qui Alexandriæ id temporis studiorum causa commorabatur.

Cleopatra, neque noctu neque interdiu ab eo discedens, ludebat cum eo alea, potabat, venabatur, in armis exercentem se spectabat: noctu absistentem januis & fenestris popularium, atque in eos qui intus erant dicta jacentem per plateas comitabatur; ac cum eo vagabatur, veste ancillari tecta. Namque ejusmodi cultu ornare ille se solebat. Unde frequenter dictis, frequenter etiam verberibus mulctatus regrediebatur. [*Plutarch. in Antonio.*]

Legatos ex coloniis Italicis ad se missos in Ægypto detinuit antonius; vel ob hybernium tempus, vel ut celaret sua consilia. [*Appian. lib. 5. pag. 701.*] Interim vero fratrem illius, Lucium Antonium Consullem, in Hetruria Cæsar Octavianus obsidebat Perusii. [*Id. ibid. pag. 689.*]

Cn. Domitio Calvino II. & Asinio Pollione Consulibus. Perusia ab Octaviano capta est. [*Dio, lib. 48. pag. 365.*]

Labienus Saxam in Ciliciam fugientem confectatus occidit. [*Dio, lib. 48. pag. 372.*] Transmarinas provincias magnis momentis Labienus, ex Brutianis castris profectus ad Parthos, præsidente eorum exercitu in Syriam, interfectoque legato Antonii, concusserat: inquit Velleius Patereculus, lib. 2. cap. 75. Florus vero libro 2. cap. 9. Saxa (ita enim apud eum legendum; non, *Casca*) legatus, ne veniret in potestatem hostium, à gladio suo impetravit.

Saxa mortuo, Syriam Pacorus subegit universam. [*Florus, & Dio, ut sup. cum Livio, lib. 127.*] Tyrum solam qui reliqui erant Romani, ac qui cum his sentiebant Syri, anteeperunt: & neque suasionibus, neque vi (nam classem Parthi nullam secum habebant) in potestatem ejus redigi potuerunt. [*Dio, ibid.*]

Anno secundo, (ut apud Josephum habetur, libro 14. cap. 23.) ab adventu sc. Antonii in Asiam, quo Pacorus regis filius & Barzapharnes Parthorum satrapa Syriam occupaverunt, Ptolemæus Mennæi filius defunctus est. Cujus in principatu successor filius Lysanias (quem Ituræorum regem ab Antonio factum fuisse dicit Dio, lib. 49. pag. 411.) amicus factus est Antigono Aristobuli filio, conciliante satrapa qui multum apud eum poterat.

M. Antonius, ineunte vere Alexandria contra Parthos profectus, ad Phœniciam usque processit, & Tyrum pervenit. [*Plutarch. in Antonio. Appian. lib. 5. pag. 701.*] Eo vero navigavit, tanquam auxilium urbi laturus. Sed occupatam jam ab hoste omnem circum regionem cernens, Sexti Pompeii prætendens bellum, eam deseruit: contra, quod adversus Pompeium non maturasset, prætextu belli Parthici excusabat. Ita evenit, ut neque sociis auxilio veniret, propter Pompeii, neque Italiae, propter sociorum prætextum. [*Dio, lib. 48. pag. 373.*]

Continentem igitur prætervectus, atque per Cyprum & Rhodum usque ad Asiam navigans, de Perusinae obsidionis eventu cognovit: incusavitque fratrem Lucium, & Fulviam uxorem, & magis etiam, qui absentis bona in Italia procurabat, Manium. Inde in Græciam transmittens, cum matre Julia & uxore Fulvia, quæ ex Italia profugerant, congressus est: atque hinc in Italiam transvectus, Sipuntem cepit. [*Id. ibid. cum Appiano, lib. 5. pag. 679. & 701.*]

Fulvia Sicyone mortua, maritus ejus Antonius, suadente matre Julia & L. Cocceio, cum Cæsare de pace tractaturus, Sextum Pompeium (cum quo fœdus jam inierat) in Siciliam revocavit, quasi curaturus ea de quibus inter ipsos convenerat; & Domitium Aenobarbum cum potestate misit in Bithyniam. [*Appian. lib. 5. pag. 706. & 708.*] Et cum Marcellus maritus Octaviae, Cæsaris licet ex altera matre dilectissima sororis, nuper obiisset; ad pacem firmius nectendam, sponsa Antonio ea data est: qui licet non dissimulabat habere se Cleopatram, in matrimonio inficiabatur tamen. [*Id. ibid. pag. 709. Liv. lib. 127. Plutarch. in Antonio*]

Tum diviso inter se Romano imperio fecerunt terminum, utriusque ditionis Codropolim, opidum Illyricum, quod videbatur situm in intimo sinu Adriatico: ita ut Orientales omnes trans sinum Ionium regiones, tam insulæ quam provinciæ & Europæ & Asiæ, usque flumen Euphratem, Antonio cederent; Occidentales vero, Sardinia, Dalmatia, Hispania & Gallia Cæsari. Africas enim provincias Lepidus triumvir à Cæsare jam acceperat: & Siciliam Sextus Pompeius occupaverat. [Plutarch. & Appian. *ibid.* Dio, pag. 374.]

Bellum contra Pompeium Cæsari obvenit, ne quid aliud interveniret. Parthicum vero Antonio, ad ulciscendam illatam Crasso injuriam. Domitius Aenobarbus (licet è Julii Cæsaris percussoribus unus) in fœdus receptus est à Cæsare, iisdem quibus prius ab Antonio conditionibus. Additum ad fœdus, ut liceret utrique imperatori habere in Italia delectus pari numero legionum. In has leges postremum fœdus inter Cæsarem & Antonium ictum est. [Appian. pag. 709.]

His ita in castris ad Brundisium compositis, convivio se mutuo exceperunt: quod Cæsar more militari ac Romano, Antonius Asiatico Ægyptioque instruxit. Milites vero qui tum cum Cæsare erant Antonium circumsteterunt, postulantes pecuniam quam ipsis de pugna Philippensi promiserat, cuiusque cumulate conficiendæ causa in Asiam missus fuerat: ac vim ei intulissent, nisi eos, spe injecta, Cæsar inhibuisset. [Dio, pag. 374.]

Cæsar & Antonius, ob pacem inter se factam, Romam ovantes sunt ingressi. [Inscripti. Gruteri, pag. 297.] quos cives velut triumphantes exceperunt; vesteque triumphali exornaverunt, & ad ludos spectandos curulibus in sellis collocaverunt. [Dio, pag. 375.] Celebratæ deinde ibi sunt inter Antonium & Octaviam tum prægnantem nuptiæ. Et quia vetabat lex nequa mulier nisi exactis à morte viri decem mensibus nuberet; tempus est ei Senatusconsulto remissum. [Vellei, *Patercul.* lib. 2. cap. 72. Plutarch. in Antonio. Appian, pag. 710. Dio, pag. 375. fin.] Manium vero, quod Fulviam exasperasset Cleopatræ criminationibus, & tantorum malorum causa fuisset, interfecit Antonius. [Appian. *ibid.*]

Astinus Pollio in Consulatu filium suscepit, quem à captis Salonis (Spalateni civitate in Dalmatia) *Saloninum* vocavit: cui Virgilius in *Pollione* suo genethliacum canens, ex Cùmæo sive Sibyllino carmine, secula per metalla dividente decimaque & ultima à Mundi ætate (qua Sol, id est Appollo, esset imperaturus) novam futuram rerum omnium *am. 1279. 519* prædicente, hoc anno seculum aureum (& cum eo Virginem, Erigonem sive Astræam, quæ ferreo seculo terras reliquerat) rediturum pronuntiavit. [Servius, in Virgil. *eclog.* 4.] Cujus descriptioni & ea Poeta videtur inferuisse, quæ vel à Judæis (quos Romæ circa gradus Aurelios simul habitavisse, in oratione pro Flacco docet Cicero) de Mæsia suo prædicata audiverat, vel in Prophetarum oraculis (quæ Græce passim tum extabant) de eodem scripta ipse legerat.

Pacorus Parthorum regis filius, Syria accepta, in Palestinam profectus, Hyrcanum, qui tum præpositus à Romanis ei regioni imperabat, deposuit; fratremque ejus Aristobulum præfecit. Ita Dio, libro 48. [pag. 372, 373.] Aristobulum patrem cum filio Antigono peperam confundens, quum idem ipse postea semper Antigonom regem hunc non Aristobulum appelleret. [lib. 48. pag. 382. & lib. 49. pag. 405.] Plenissime vero rem istam totam Josephus hunc in modum explicat.

Antigonus Aristobuli filius mille talenta & quingentas mulieres daturum se Parthis est pollicitus; si regnum ab Hyrcano in illum transferrent, & Herodem una cum suis interficerent. Quæ licet ille non præstitit, Parthi nihilominus asserturi regnum Antigono, duxerunt versus Judæam exercitum; Pacorus regis filius per maritima, Barzapharnes satrapa per mediterranea. Pacorum excluderunt Tyrii: sed Sidonii ac Ptolemaidenses intromiserunt. Ille alam equitum in Judæam speculatum præmisit, jussam etiam adjuvare Antigonom: quam ducebat pincerna regius, & ipse Pacorus nomine.

Adjungentibus autem se Antigono Judæis Carmelum montem incolentibus & paratis cum eo in hosticum invadere, ille spem concepit posse se horum opera partem illam regionis in potestatem redigere quam Drymos vocabant: ubi occurrentes sibi hostes fugatos Hierosolymam usque est infecutus.

Hic Antigoniâni, adjungentibus se aliis jam multum aucti numero, aggressi sunt oppugnare regiam: Phasælo & Herode eam propugnantes. Inter hos pugna in foro conferta, hostes à fratribus superati in templum confugerunt: quibus illic inclusis hi custodes 60 viros apposuerunt, per ædes proximas collocatos. Sed hos quidem insensus fratribus populus concremavit: Herodes autem iratus, ex populo multos obruncavit; inque dies singulos invicem sese per insidias incurfantibus, assiduæ cædes erant.

Quum dies festus Pentecostes advenisset, multa hominum millia ex tota regione advenientium circa Templum congregata sunt, tam armatorum quam inermium; qui & templum & urbem occupaverunt, excepta regia: hanc enim cum paucis militibus Herodes custodiebat, sicut muros frater ejus Phasælus. Herodes vero (à Phasælo nonnihil adjutus) cum hostibus in suburbano congressus, coegit multa eorum millia fugere, partim in urbem, partim in templum, partim etiam intra vallum quoddam in propinquo positum.

Interea pacis arbitrum Pacorum Parthorum ducem Antigonus petiit admitti. Pacorus hospitio à Phasælo exceptus, sinasit ei ut legatus iret ad Barzapharnem; insidias illi instruens. Ille nihil suspicatus paruit: non probante hoc factum Herode propter Barbarorum perfidiam,

hortanteque ut potius Pacorum & alios ad se venientes opprimeret. Itaque profecti sunt ad eam legationem Hyrcanus atque Phasaëlus: & Pacorus, relictis apud Herodem ducentis equitibus ac decem quos Eleutheros vocant, legatos deduxit.

Ut vero in Galilæam ventum est, armati eis occurrerunt qui illis opidis præerant: & Barzapharnes primum alacriter eos excepit donavitque muneribus, deinde struere insidias incepit. Phasaëlus autem cum suo comitatu deductus est in propinquum mari locum, cui nomen erat Ecdipon. Ubi Ophellus, qui à Saramalla Syrorum tunc ditissimo paratas Phasaëlo insidias cognoverat, naves illi ad fugam obtulit. At ille, Hyrcanus & Herodem fratrem in periculo nolens relinquere, cum ipso Barzaphane de injuria hac legatis illata expostulavit. Qui vera ista non esse dejectans, mox ad Pacorum abiit.

Eo profecto, vincula Hyrcano sunt injecta, & Phasaëlo multum detestanti Parthorum perjurum. Ad Herodem autem missus eunuchus mandatum habebat, ut productum extra muros comprehendret. Herodes, quid fratri accidisset ex aliis intelligens, assumpto armatorum quos circa se habebat subsidio, & impositis in jumenta mulieribus, matre Cypride, sorore Salome, sponsa Mariamme, matreque sponse Alexandra Hyrcani filia, & fratre natu minimo Pherora, famulatioque ac reliqua turba comitum, nocte incisiis hostibus fugam versus Idumæam iniiit.

In itinere mater everfo vehiculo in mortis periculum adducta, ita consternavit Herodem, ne inter has moras superveniret hostis metuentem, ut stricto gladio de consciscenda sibi morte cogitaret. Sed à circumstantibus cohibitus, Massadam castellum munitissimum (in confiniis Arabiæ & Palestinæ positum) maximis compendiis petiit: Parthis primum illum persequentibus, deinde & Judæis sexagesimo ab urbe stadio cum aggredientibus, prælio devictis.

Postquam ad Reslam vicum Idumææ pervenit, occurrit ei frater Josephus. Cumque tantam turbam secum traherent, quantam etiam absque milite conductio Massadæ castellum, ad quod confugere decretum erat, non caperet: majorem partem dimisit Herodes, numero supra novem millia; jussit alii alias per Idumæam salutem sibi quaerere, viatico eis dato. Expeditionibus autem quibusque & intimis suis assumptis, in castellum ingressus est: depositisque ibi mulieribus cum reliquis comitibus, quorum omnium numerus ad octingentos pertingebat, quod ibi & frumentum & aqua & reliqua omnia necessaria suppetere; ipse ad Petram Arabiæ properavit.

Proximo postquam Hierosolymis ille profugerat die, reliqua quidem omnia Hierosolymitanorum bona Parthi diripuerunt, una cum ipsa regia: sola Hyrcani pecunia, circiter trecenta talenta, intacta remansit. Herodis etiam facultatum magna pars evasit; præsertim quas ille mature providens in Idumæam deportandas curaverat. Nec contenti urbis direptione, egressi agrum quoque late populati sunt, & Marissam urbem opulentam everterunt.

In Judæam à Parthorum rege ita reductus Antigonus, Hyrcanum & Phasaëlum vincos accepit. Vehementer autem tristatus est, quod cum Herode mulieres effugissent, quas Parthi tradere constituerat, & una cum pecunia daturum se promiserat. Veritus deinde ne populi favore Hyrcanus, à Parthis asservatus, in regnum restitueretur, amputavit ei auriculas; ut sic ineptus ad recipiendum pontificatum redderetur: Lege vetante, ne quis membris debilitatus ad altare posset accedere. [Levitico. XXI. 17, 18, &c.]

Phasaëlus, neci se destinatum cognoscens, cum manus sibi inferre non posset propter vincula, alliso ad saxum capite vitam abruptit: ante tamen quam exhalaret animam, audito ex quadam muliercula quod Herodes frater evasisset; quem necis suæ ultorem futurum sibi gratulabatur. Parthi autem, quantum mulieribus caruerint, quas maxime cupiebant, rebus tamen apud Hierosolymam cum Antigono compositis, discedentes vincum in Parthiam Hyrcanum duxerunt. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 11. & lib. 14. Antiquit. cap. 24, 25.]

Eodem tempore Labienus Ciliciam, & Asiae urbes in continente sitas, (eius enim metu in insulas trajecerat Plancus, Antonii in Asia legatus) præter Stratoniceam omnes, plerasque sine bello, Mylassa autem & Alabanda vi occupavit. Hæ namque urbes, quum præsidium à Labieno accepissent, die quodam festo necatis præsidiariis, defecerunt. Labienus igitur Alabandis captis, cives supplicio affecit: Mylassa autem, relicta ab incolis, diruit. Stratoniceam quum diu obsedisset, nullo tamen modo potiri urbe potuit. Proinde pecunia confecta, ac spoliatis fanis, Parthicum sese imperatorem vocavit, ratione à more Romanorum divertissima. Quos enim adversum Romanos ducebat, ab iis nomen sibi imponebat; quasi eos, ac non cives suos, vicisset. [Dio, lib. 48. pag. 373.]

Ita Parthi, sub auxilii specie sibi vincentes, ab Euphrate & Syria usque ad Ioniam, duce Labieno, excuterunt; latronibus tamen similiores, quam hostibus. [Florus, lib. 4. cap. 9. Plutarch. in Antonio. Appian. in Syriac. pag. 120. in Parthic. pag. 134, 136. & lib. 5. Bell. civil. pag. 709. & 747.] Ad quorum progressum impediendum, M. Antonius legatum P. Ventidium Ballum in Asiam præmisit. [Plutarch. ibid. Appian. pag. 136. & 709.]

Ventidius ante ad Labienum pervenit, quam is id futurum cognosceret; territumque repentino adventu, & copiis suis destitutum (solus enim tum cum collectis ex Asia militibus ibi agebat absque Parthis) neque congredi ausum, statim inde fugavit: fugientemque in Syriam insecutus est cum expeditissimis suis militibus, deprehensumque apud Taurum montem ulterius progredi prohibuit. [Dio, lib. 48. pag. 380, 381.]

Et loco plures dies oppositis invicem castris quieverunt; Labieno Parthos, Ventidius legiones expectante. Quum iisdem diebus utriusque, quod operiebatur, advenisset; Ventidius, quia equitatum Parthorum metuebat, in sublimi loco (ibi enim castra posuerat) persistit: Parthi vero sua multitudine freti, hostemque olim à se superatum contemnentes, antequam Labieno se conjungerent, summo mane ad tumulum accesserunt; ac, nemine contra exeunte, subire ad ipsum collem intenderunt. Quum jam in sublimi evasisset, Romani decurrentes haud magno labore eos per declive præcipites egerunt. Ita Parthi, partim à Romanis trucidati, majore vero ex parte in receptu à se invicem perditum sunt; quum alteri jam figerent, alteri tum primum colli succederent. [*Ibid. pag. 381.*]

Ventidius Parthos, non ad Labienum sed in Ciliciam fugam convertentes, usque ad castra infecutus, viro ibi Labieno substitit. Labienus autem quum se ad pugnam composuisset, videns militum suorum animos fuga barbarorum consternatos, non ausus configere, sub noctem aufugere aliquo instruit. Ventidius, re è profugis præcognita, multos in ipso discessu per insidias interfecit; reliquos omnes à Labieno desertos sibi adjunxit. [*Ibid.*]

Labienus veste mutata effugit, ac aliquandiu in Cilicia quum latuisset, à Demetrio, qui Cyprum sub Antonio tum regebat, postmodum indagatus atque captus est. [*Ibid.*]

His ita gestis, Ventidius Ciliciam recepit, ac constituit: Popedium autem Silonem cum equitibus ad Amanum montem præmisit, in confinio Ciliciæ & Syriæ positum. In illius angustiis, quæ Portæ dicuntur, castellum extructum Silo obtinere non valuit. quinimo à Pharnapate Pacoti legato, qui eum transitum custodiebat, in summum discrimen conjectus perisset, nisi forte fortuna Ventidius pugnans superveniens suos conservasset. Is Parthos & ex improviso inferiores adortus, Pharnapate cum multis aliis caeso, Syriam à Parthis relictam jam sine prælio recepit, Aradio tantum excepta. Aradii enim, metuentes ne eorum quæ contra Antonium ausu fuerant pœnas dare cogerentur, Ventidio se non dederunt, quanquam aliquandiu ab eo oppugnati. [*Ibid. pag. 381, 382.*]

Herodes, nondum factus certior de fratris Phasaëli interitu, ad Arabum (Nabatæorum) regem Malchum multis suis beneficiis jam ante obligatum, profectus est: vel trecenta talenta paratus expendere, ut fratrem quamprimum ab hoste redimeret, qua de causa & filium illius Phasaëlem septennem secum ducebat, oppigneraturus eum apud Arabas. Sed occurrerunt ei missi à Malcho qui denunciarent ut finibus ejus regni excederet; sic Parthis jubentibus. Prætexebat autem hoc suavis optatum suorum, ne debitam pecuniam redderet, utque ille fraudaretur rebus quas pater ejus Antipater penes Arabas deposuerat. Quod moleste ferens Herodes, in quoddam templum divertit, ubi multos ex comitatu reliquerat. Sequenti vero die cum venisset Rhinocorura, ibi de fratris obitu cognovit. [*Joseph. lib. 14. cap. 25.*]

Malchus pœnitentia motus, & cursim Herodem infecutus, nihil profecit. Jam enim ille procul aberat, versus Pelusium properans, ubi, nautis eum non recipientibus qui navigaturi erant Alexandriam, à magistratibus loci honorifice eo est deductus ad Cleopattam reginam. Quæ tamen detinere ibi eum non potuit, Romam properantem: licet & crebris procellis mare tum esset turbidum, & res parum adhuc tranquille essent in Italia. Cum enim hyemalis anni tempestas nondum adesset (ut ad ann. Mundi 4014. num. 26. & 27. contra Torneillum observavit Salianus) illud, *χερσιωνος κύριος*, apud Josephum, de maris procella accipio: qua neglecta, solvens Alexandria Herodes versus Pamphyliam, & cum gravi tempestate conflictatus, jactura sarcinarum facta, ægré in Rhodum evasit. [*Joseph. ibid.*]

Rhodi duo ex amicorum cohorte præsto ei fuerunt, Sappinas & Ptolemæus. Et quum invenisset eam civitatem graviter afflictam bello quod contra Cassium gestum fuerat, ne præfenti quidem inopia cohiberi potuit, quo minus vel supra vires eam resoveret: instruatque tritemi & cum amicis conscensa, Brundisium in Italia appulit. Inde Romam profectus, Antonio denarravit ea quæ sibi & familia suæ in Judæa contigerant; & quomodo per medias tempestates, (*ἢ αὐτοῦ*) contemptis omnibus difficultatibus ad unicum præsidium se recepisset, quod in illo haberet repositum. [*Id. ibid.*]

Ea narratio quum Antonii commiserationem erga Herodem excitasset, accedente etiam hostis patrum memoria, & in primis sollicitatione pecuniæ, si ejus ope rex fieret, & odio Antigoni tanquam hominis turbulentis ac Romanis inimici, factus est in Herodem propensior. Cæsar quoque, partim propter Antipatri militiam in Ægypto cum patre ipsius toleratam & reliquam benevolentiam, partim ut Antonio gratificaretur quem valde studiosum sciebat Herodis, ad conatus ejus promovendos erat paratus. Itaque convocato Senatu Messala, ac deinde Atratinus, productum Herodem commendarunt, commemoratis tam patris ejus quam ipsius in Romanos beneficiis ac benevolentia: Antigonum vero tum ob vetera crimina accusarunt, tum quod recens contemptis Romanis à Parthis accepisset imperium. Cumque Antonius Senatum docuisset conducere ad Parthicum bellum, quod erat in manibus, Herodem regnare; hoste declarato Antigono, Herodi regium nomen omnium suffragiis est delatum. [*Id. lib. 14. cap. 26.*]

Dimisso Senatu, Antonius & Cæsar medium habentes Herodem exiverunt, Consulibus cæterisque magistratibus deducuntibus; ascenderuntque in Capitolium sacrificaturi, ac Senatufultum ibi deposituri: & novus Rex primo regni sui die convivio acceptus est ab Antonio. Atque hoc pacto regium fastigium ille est adeptus, Olympiade CLXXXV. (non CLXXXIV. ut apud Josephum legitur) C. Domitio Calvino II. & Asinio Pollione Consulibus. Et intra

septem dies Herodem insperata felicitate ornatum dimisit Antonius ex Italia. [*Ibid.*]

Toto autem absentia Herodis tempore Antigonus familiam ejus oppugnabat in Masada, abundantem quidem cetero comitatu, sed laborantem aquarum inopia: ita ut hac de causa Josephus frater cum 200. familiaribus ad Arabas inde fugere decreverit. Audierat enim Malchum jam perire, quod parum officiosus in Herodem fuisset. Id consilium mutavit, imbre noctu de caelo demisso. Cisternis enim aqua repletis, magno animo excurrerant; & Antonianorum multos, modo aperte modo clam, trucidabant. [*Ibid.*]

3265

Ventidius Palaestinam, Antigono ejus rege perterrefacto, nullo labore recepit: & pecuniam multam tum a singulis aliis, tum imprimis ab Antigono, Antiocho (Commageno) & Malcho Nabataeo exegit; quod ii Pacorum auxilio juvissent. [*Dio, lib. 48. pag. 382.*] Et in Palaestinam quidem ille venit, eo pretextu, quasi Josepho laturus auxilium: sed re vera hoc consilio, ut pecuniam extorqueret ab Antigono. Positis igitur castris prope Hierosolyma, satis magnam pecuniam vim exegit ab eo. Quo facto, ipse quidem cum majore copiarum parte recessit; ne tamen fraus deprehenderetur, Silonem cum quadam militum parte ibi reliquit: quem & ipsum placandum habuit Antigonus, ne quid interim molestus esset, dum Parthos, ut ipse sperabat, succurrerent. [*Joseph. lib. 14. cap. 26.*]

Erat Romae in comitatu Antonii quidam genethiacus Ægyptius, qui fortunam illius, alioquin splendidissimam & maximam, obscurari a fortuna Caesaris dixit: suavitque ut quam longissime ab eo juvene secederet. Hujus enim genium, inquit, formidat genius tuus; qui erectus & celsus, ubi solus est, illo appropinquante demissior redditur & ignavior [*Plur. in Antonio.*]

Hinc ad Parthicum bellum profecturus Antonius, Senatusconsulto approbata actis ejus tam futuris quam praeteritis, rursus duces passim dimisit, & alia cuncta ut voluit disposuit. Reges quoque aliquot appellavit arbitrato suo, duntaxat qui certum tributum penderent. Et ut Herodem Idumaeorum & Samaritarum, ita Ponti Darium (Pharnacis filium, Mithridatis nepotem) Amyntam Pisidarum, Polemonem partis Ciliciae, aliosque aliarum gentium reges constituit. [*Appian. lib. 5. pag. 715.*] Deinde re familiari sua Caesari mandata, excessit Italia. Octaviam in Graciam usque ducens secum, ex qua jam filium sustulerat. [*Plutarch.*] Ibi que permultum temporis exegit. [*Dio, lib. 48. pag. 380.*]

Exercitum autem, qui alioquin circa ipsum hybernaturus fuerat, ut lucris simul exercitiisque assuefaceret, misit in Parthios, gentem Illyricam, Epidamno vicinam, Bruti quondam studiosissimam; alios in Dardanos, hos quoque Illyrici generis, Macedoniam incurfare solitos: alios in Epiro praestolari iussit, ut omnes circa se haberet, qui Athenis hyberna sibi delegerat. Misit & Furnium in Africam, ut Sextii quatuor legiones contra Parthos duceret: nondum enim audierat Lepidum eas admississe Sextio. His dispositis, hybernavit Athenis cum Octavia, sicut ante Alexandria cum Cleopatra. [*Appian. pag. 715, 716.*]

Hybernanti Athenis primae Ventidii res prospere gestae nuntiantur; Parthis fuis Labienum & summum regis Herodis sive Orodis duces Pharnapatem sive Phraatem ab eo interfectos. Hujus victoriae gratia praebuit Graecis epulum, & ludos gymnicos populo Atheniensis edidit, in quibus esse ipse voluit gymnasiarches: relictisque domi insignibus imperatoris, cum virgibus gymnasiarchicis in pallio & phœcaus processit; correptosque juvenes, ubi satis certassent, diremit. [*Plutarch.*]

Romae quoque laudatus est Antonius, & supplicationes ejus nomine decretae. Ipsi enim Ventidio nullum a Senatu praemium datum est; quia non Imperator ipse, sed alienis auspiciis tem gessisset. [*Dio, lib. 48. pag. 382.*]

Castori cuidam & Attali & Dejotari in Galatia defunctorum ditio tradita est. [*Id. ibid. p. 377.*]

Herodes Ptolemaidem ex Italia reversus, collectis non mediocribus copiis tum ex conductu tum ex sua gentis milite, per Galilaeam contra Antigonum properavit; adjutus a Silone & Ventidio, ad quos *Dellius* (ita enim apud Josephum legendum hoc nomen, ut in lib. 15. cap. 2. non *Gellius*) ab Antonio missus fuerat cum mandatis, ut Herodem in suum regnum deducerent. quamvis Ventidius tum forte distinebatur componendis civitatum tumultibus, quos irruptione Parthorum excitaverat. Silo vero in Judaea erat: sed pecunia corruptus ab Antigono. Attamen Herodis ulterius procedentis copia augebatur indies: & tota Galilaea, paucis exceptis, stabat ab ejus partibus. [*Joseph. lib. 14. cap. 27.*]

Ducenti Herodi adversus Masadam, quod necesse esset succurrere cognationi in eo castello obsessae, impedimento fuit Joppe: quam occupatam ab hoste opus erat primum capere, ne quam hostilem munitionem a tergo relinqueret petiturus Hierosolyma. Qua occasione arrepta, Silo movit exercitum: quem cum Judaei persequerentur, Herodes cum modica manu eis occurrit, & Judaeis profligatis Silonem aegre repugnantem servavit. [*Id. ibid.*]

Capta deinde Joppe, properavit Masadam ad liberandos obsidione domesticos: augebaturque exercitus, multis ex indigenis illi se adjungentibus. Frustra vero Antigono insidias in transitu locis opportunis illi struente, receptis è Masada domesticis & capto Resa castello petiit Hierosolyma; sequentibus Silonis militibus, & multis Hierosolymitanis ejus potentia perterritis. Cumque ad Occidentalem urbis tractum castra posuisset, qui hac parte dispositi erant custodes sagittis eum impetebant & missilibus. Deinde quibusdam catervatim excurrentibus & stationes hostium infestantibus, Herodes caduceatorem circa moenia proclamare iussit, se bono publico venisse, & ad salutem urbis, acceptarum injuriarum memoriam depositurum.

Antigonus

Antigonus contra ad Silonem & Romanos sermone converso, iniquum eos facere dicebat, qui Herodi regnum astruant, homini privato & Idumæo, hoc est, semijudæo: quum id, motu gentis, generis successioni deberetur. Et quum Antigoniani, strenue jaculantes è turribus, hostes a mœnibus arcessissent; Silo, largitione corruptus, è militibus suis familiaribus aliquot subornavit, qui clamoribus largiores comæatus & pecuniam in alimenta flagitarent, abduci- que se in hyberna ad commodiora loca postulerent. Unde turbato & abitum parante exercitu, Herodes Silonis tam duces quam milites rogabat, ne se defererent, missum tum à Cæsare & Antonio tum à Senatu reliquo. Et continuo dimissis suis per agros, nullam Siloni discedendi ansam reliquam fecit: majore quam quisquam speraret rerum necessariorum allata copia. Familiaribus etiam suis apud Samariam agentibus imperavit Herodes, ut frumentum, vinum, oleum, pecora, & reliqua necessaria Jerichuntem comportarent; ut & in posterum inde suggeri possent militibus. [*Ibid.*]

Ea re comperta, Antigonus continuo dimisit per agros qui per insidias frumentatores interciperent. Herodes vero assumptis decem cohortibus, quarum quinque è Romanis, totidem è Judæis constabant, adjunctisque mixti generis conductitiis & equitatu modico, Jerichuntem petiit: offendensque urbem reliquam ab habitatoribus, & 500. ex his ad montium vertices confugisse cum familiis, hos quidem captos dimisit. Romani autem invadentes urbem diruperunt, repertis intra aedes omne genus rebus pretiosissimis. Rex igitur, relicto in eà urbe præsidio, reversus est; & Romanum exercitum hybernatum in recens deditas regiones dimisit, Idumæam, Galilæam & Samariam. Antigonus quoque pro largitione obtinuit à Silone ut partem Romani exercitus intra Lyddam acciperet, captans Antonii gratiam. Atque ita Romani debebant in magna rerum copia, ab armis tantisper vacantes. [*Ibid.*]

Herodi vero otuari non libuit, sed misso in Idumæam Josepho fratre cum mille peditibus & 400. equitibus, ipse in Samariam profectus, & deposita ibi matre cognatisque aliis quos è Masada eduxerat, in Galilæam duxit; expugnaturus quadam loca ab Antigonianis infesta præsidii. Cumque Sephorim cælo nungente pervenisset, Antigonianis inde fugientibus magnam naclus est rerum necessariorum copiam. Inde in latrones quosdam speluncarum recessus habitantes equitum alam inmisit, cum peditum tribus cohortibus, ut eos cohiberet à maleficiis: aberant autem non longe ab Arbela vico. Quadragesimo deinde die venit cum toto exercitu & magna audacia hoste occurrente, in sinistro aciei cornu laborari cæptum est; donec ipse armatorum manu stipatus succurrit, & hostes jam vincentes coëgit terga vertere, suos vero fugientes gradum sistere. Nec hoc contentus, profligatos & palantes usque Jordanem persecutus est. Atque ita universam Galilæam in partes suas traduxit, præter eos qui erant in speluncarum receptaculis: numeratisque virgum 150. drachmis, & proportione centurionibus, suos in hyberna dimisit. [*Ibid.*]

Interea Silo ad eum venit cum suis ducibus qui apud Antigonum in hybernis fuerant: illo nolente eos post unum mensem exactum amplius alere. Nam & ad circumvicinos miserat, qui juberent eos sublatis omnibus rebus ad victum necessariis in montes refugere, ut Romani præinopia fame perirent. At Herodes Pherora fratrum minimo comæatum curam commisit, jussu instaurare Alexandrium: qui brevi & militibus magnam necessariorum rerum abundantiam præbuit, & castellum illud prius desertum denuo condidit. Hoc vero tempore Antonius Athenis morabatur. [*Ibid.*]

P. Ventidius, quum Pacorum exercitum colligere & in Syriam proficisci audisset, in metum pervenit; quum neque urbes essent adhuc constitutæ, & exercitus in hybernis etiamnum dispersi. Quare, ut & moram Pacoro injiceret & tarditati suarum copiarum mederetur, Chaunæum quendam dynastam adiit; notum quidem sibi familiariter, sed quem certo sciebat Parthis magis cupere. Hunc nihilominus tanquam fidissimum sibi in honore habuit Ventidius, & consilium nonnullis in rebus ab eo petiit: ita ut, citra suum tamen detrimentum, hanè ei de se opinionem præberet, quasi conscium eum suorum arcanissimorum consiliorum faceret. Eo re deducta, simulavit metuere se ne barbari consueto suo Euphratis transitu ad Zeugma omisso, alia quadam parte fluminis inferiore uterentur: quod hic campi Parthis, ibi vero colles sibi commodi essent. Idque & persuasit Chaunæo, & per eum etiam Pacorum decepit: ita ut campestri itinere (quo Ventidius finxerat se eum nolle venire) prolixiori delecto, spatium copias suas cogendi Ventidio daret. Ita, in libro Histor. 36. [*pag. 403. 404.*] rem narrat Dio: Frontinus vero, libro 1. Stratagematum cap. 1. ita. Ventidius Parthico bello adversus Pacorum regem, non ignarus Parneum quendam natione Cyrresten, ex his qui socii videbantur, omnia quæ apud ipsos agebantur nuntiare Parthis; perfidiam Barbari ad utilitates suas convertit. Nam quæ maxime fieri cupiebat, ea vereri se ne acciderent; quæ timebat, ea ut evenirent optare se simulabat. Sollicitus itaque ne Parthi ante transirent Euphratem, quam sibi supervenirent legiones quas in Cappadocia trans Taurum habebat; studiose cum proditore egit, ut solenni perfidia Parthis suaderet, ut Zeugma trajicerent exercitum, qua & brevissimum iter est, & demisso alveo Euphrates decurrit. Namque si illac venirent, alleverabat se opportunitate collium usurum ad eludendos sagittarios: omnia autem vereri, si se in patentes campos projecissent.

Antonius, magno cum luxu & Octaviæ voluptate Athenis exacta hyeme, tanquam alius factus ad pristinum cultum rediit, personamque mutavit. Rursum enim circa fores obversa-

4675 39

bantur lictores, duces & satellites, ad terrorem omnia composita: legationes quoque admittebantur, ad id tempus dilata; jus reddebatur, naves deducebantur, & apparatu strepabant omnia. [*Appian. lib. 1. pag. 716.*] Denique ad bellum profecturus, è sacra oliva coronam sibi sumpfit: & ut oraculo cuidam satisfaceret, etiam è Clepsydra fonte repletum secum asportavit vasculum. [*Plutarch. in Antonio.*]

In Syria Ventidius Silonem accersens contra Parthos, iussit primum Herodi navare operam, deinde ad Parthicum bellum Herodem secum adducere & reliquos provinciales auxilarios. Sed Herodes, Silone ad eum misso, ipse contra latrones in speluncis degentes duxit militem; & speluncas eorum omnes expugnavit: ut in lib. 1. Belli cap. 12. & lib. 14. Antiquit. cap. 27. plenius Josephus explicat.

Regioni Herodes Ptolemæum præposuit: cui tamen præfectura sua non bene cessit. Nam invasus ab his qui & ante Galilæam turbaverant, interfectus est. quo facti receperunt se in paludes & loca inaccessibilia; totum eum tractum rapinis infestantes & excursionibus. Herodes autem reversus pœnas ab eis exegit latrocinii: & ex defectoribus alios mox interfecit, alios refugientes in loca munita expugnatos supplicio tradidit, & arces ipsas diruit; atque ita sublatis rerum novarum authoribus, civitates centum talentis multavit. [*Joseph. ibid.*]

Pacorus cum magnis Parthorum copiis in Syriam profecturus, omisso ad Zeugma breviore Euphratis trajectu, inferiore itinere per circuitum adduxit exercitum. Dumque fusiores ripas, & ob hoc operosiores pontes jungunt Barbari, instrumentaque moliantur; 40. amplius dies impenderunt. Quo spatio Ventidius ad contrahendas usus est copias; quas triduo antequam Parthi advenirent recepit. Quos cum Ventidius passus esset flumen transire, neque secundum transitum eos adortus esset; in eam ipsos opinionem induxit, ut effeminatos ac imbecilles esse Romanos judicaret. Ventidius quoque simulato timore, diu continuit se, & insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad postremum in securo latosque partem legionum emisit: quarum impetu fusi Parthi, in diversa abiere. Pacorus quum fugientes suos abduxisset secum legiones Romanas putaret, castra Ventidii, veluti sine defensoribus, magna mole aggressus est. Quæ cum in edito posita loco Parthi equites invaderent, à Romanis repentina eruptione facta, non magno labore per declive sunt depulsi. Reliquam vero partem legionum in campetria adversus Parthos Ventidius non ante eduxit, quam illi quingentis non amplius passibus abessent: atque ita procurione subita adeo se admovit, ut sagittas, quibus ex longinquo usus est, cominus applicitus eluderet. Quo consilio, quia quandam fiducia etiam speciem ostentaverat, celeriter Barbaros debellavit: maxime funditoribus victoriam adjuvantibus, qui eminus violentis ictibus Barbaros impetentes summopere affligebant. Parthi tamen, quorum plures cataphracti erant, fortiter pugnaverunt: atque ipse Pacorus, fortissime dimicans, cecidit; pro cuius cadavere pauci alacriter, sed frustra, certavere. Parthorum denique equitatum omnem Ventidius toto inter Orontem & Euphratem late cecidit, viginti amplius millium strage edita: nec ullo bello Parthi unquam majus vulnus acceperunt. Fugientium alii per pontem domum evadere conati, preventi ab hostibus perierunt; alii in Commagenam ad regem Antiochum profugerunt. Atque ita Parthos Ventidius intra Mediam & Mesopotamiam denovo redegit: ulterius persequi eos nolens, invidiam M. Antonii veritus. [*Liv. lib. 128. Florus, lib. 4. cap. 9. Strabo. lib. 16. pag. 751. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 78. Joseph. lib. 14. cap. 27. A. Gellius, lib. 15. cap. 4. ex Suetonio. Justin. lib. 42. cap. 4. Plutarch. in Antonio. Jul. Frontin. Strategem. lib. 1. cap. 1. & lib. 2. cap. 2. Dio. lib. 49. pag. 404. Eutrop. lib. 7. Sext. Rufus, in Breviario. Orof. lib. 6. cap. 18.*]

Celeberrima hæc victoria in Syria Cyrthistica est obtenta. [*Strabo. Plutarch. Dio.*] eodemque ipso anni die Pacorus est interfectus, quo (ante annos 14.) pater illius Orodes per duces Surenam M. Crassum occiderat. [*Dio, pag. 405. Eutrop. Sext. Ruf. & Orofius.*] quod mense Junio factum fuisse, in 6. Fastorum libro ostendit Ovidius.

Ventidius in illos qui defecerant suscepta expeditione, subjugavit eos. [*Plutarch.*] Nam Pacorum justitiæ ac clementiæ nomine Syri summo amore prosequabantur, ita ut majori nullum unquam regem. [*Dio, pag. 404.*] Itaque, quum suspensio animo eventum belli Syria expectaret; Ventidius, circumlato per urbes quæ desciverant Pacori capite, sine bello facile eam pacavit. [*Id. ibid. Florus, lib. 4. cap. 9.*]

Orodes, qui paulo ante vastatam Syriam, occupatam à Parthis Asiam audierat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filii morte & exercitus clade audita, ex dolore in furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quemquam, non cibum sumere, non vocem mittere; ita ut etiam mutus factus videretur. Post multos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quam Pacorum vocabat, Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur; cum illo loqui, cum illo consistere; interdum quasi amissum flebiliter dolebat. [*Justin. lib. 42. cap. 4.*]

Romæ, Antonio ob victoriam Parthicam & supplicationes decretæ sunt, & triumphus (quem ille tamen nunquam egit:) tum ob ejus eminentiam, tum secundum leges, quia ea provincia ipsius erat. Ventidius tamen etiam eadem concessa sunt: quia videbatur Crassi calamitatem Pacori cædes abunde compensasse. [*Dio, lib. 49. pag. 404. 405.*]

Ventidius contra Anthiochum Commagenum duxit, eo obtentu, quod is ei servos non dedisset: re autem vera pecuniæ, quam plurimam Antiochus possidebat, spe potiundæ. [*Id. ibid. pag. 404.*]

Hunc igitur, Samofatis inclufum, ille oppugnabat: atque pollicentem mille talenta, & facturum imperata Antonii, iuffit ad ipfum legatos mittere (jam enim non longe aberat) ut ab ipfo pacem acciperet: quandoquidem hanc faltem illi deberi volebat, ne viderentur omnia per unum Ventidium fieri. [*Plutarch. in Antonio.*]

Antonius Ventidio iuffit, ut in auxilium Herodi Macheram mitteret, cum duabus legionibus & mille equitibus. [*Joseph. lib. 14. cap. 27.*] Ob utramque vero illam victoriam tum de Labieno tum de Pacoro a Ventidio partam, non modo non gavisus est Antonius, sed invidit etiam ob rem proprio ductu preclare gestam. Et quanquam ipsi propter utrumque factum Ventidii, & decreta supplicationes fuissent & triumphus; tamen officio suo (prefecturae Syriae) eum detrustit, & neque tum neque deinceps ulla in re opera ejus usus est. Ita Dio: [*pag. 404.*] licet Plutarchus honoratum ab eo, ut merebatur, Ventidium & ad triumphum missum fuisse scripserit.

Macheras vocatus ab Antigono & pecuniis corruptus, invito Herode ad eum se contulit, tanquam inspecturus ejus negotia. At Antigonus suspectum habens ejus adventum, non admisit hominem, sed per funditores glandibus impetum arcut. Ille tum demum Herodem bene monuisse, & se non obtemperantem errasse intelligens, in Emmauntem urbem se recepit: & in eo itinere quoque Judaeorum ad manus ei venerunt, interfecit nullo amici aut hostis discrimine; iratus ob ea quae sibi acciderant. Quo facto exacerbatus Herodes, Samariam petiit, Antonium ea de causa aditurus: aliis sibi opus esse dicentis, quam his qui se magis quam hostem laederent; alioqui sufficere vel seipsum ad opprimendum Antigonum. Macheras vero consecutus eum rogabat ut maneret: aut si certum esset pergere, saltem Josephum fratrem sibi attribueret, gerenti bellum contra Antigonum. Itaque reconciliatus Machera multum roganti, relicto ibi Josepho cum exercitu, praecipit ei ne se absente contra Antigonum pugnando rem totam in discrimen adduceret. Ipse vero properavit ad Antonium, oppugnante Samofata ad Euphratem, ducens auxiliares tam pedites quam equites. [*Joseph. lib. 14. cap. 27.*]

Postquam pervenit Antiochiam, multos ibi reperit, qui cupientes adire Antonium, non audebant se committere itineri, propter barbaros vias obsidentes. Quibus se ducem ille praebens, barbaris semel iterumque superatis, Samofata ad Antonium pervenit: ab eoque multo cum honore, & laude fortitudinis, exceptus est. [*Id. ibid.*]

Quum diu duraret Samofatorum oppugnatio, obfessis, ex desperatione pacis, versis ad fortitudinem, (ut est apud Plutarchum) suspicarenturque Antonius milites, ob affectum ignominia Ventidium, animo esse alieno, (ut habet Dio:) clanculum de pace cum Antiocho egit, ut recedere honeste posset. Cumque non plures duobus obsides, ac ne hos quidem illustres, neque eam quam poposcerat pecuniam, accepisset; trecentis talentis contentus, pacem Antiocho dedit: illi etiam concedens, ut Alexandrum necaret, qui prius ab eo ad Romanos transfugerat. [*Dio. lib. 49. pag. 405. cum Plutarcho in Antonio, & Orofio, lib. 6. cap. 18.*]

Hunc in modum bello illo finito, C. Sosio Syriae & Ciliciae praefecturam cum exercitu tradidit. [*Dio. ibid. Joseph. lib. 14. cap. 27.*] qui multa in Syria prospere gessit. [*Plutarch. in Anton.*]

Constitutis aliquantum rebus in Syria, Athenas Antonium rediisse, scribit Plutarchus: in Aegyptum profectum fuisse, Josephus; in Italiam cursum instituisse, refert Dio. Ut Athenas primum ille rediisse, inde a Caesare Octaviano evocatus in Italiam transiisse, atque Athenas de novo reversus inde in Aegyptum, cum Cleopatra hyematurus, navigavisse videatur. A Caesare enim ille Athenis accersitus, ut de bello Sexto Pompeio inferendo cum eo deliberaret, cum paucis Brundisium usque accessit: ubi quum ad statutam diem Caesarem non invenisset, territus prodigio quodam, specie Parthici belli urgentis usus in Graciam revertsus est; aegre ferente Caesare, quod ipsum non expectasset. [*Appian. lib. 5. pag. 717, 718. Dio. lib. 48. pag. 385.*]

Josephus, praceptorum fratris Herodis immemor, eo absente assumptis suis & quinque a Machera datis Romanis cohortibus, versus Jerichuntem, ut maturo messium tempore triticum hostium demeteret, profectus, in montibus castra posuit. Et quia Romanorum cohortes constabant e tyronibus non admodum rei militaris peritis, quod plerique e Syria delecti essent, circumventus ab hostibus inter locorum difficultates, sex cohortibus amissis, & ipse fortiter pugnans occubuit. Antigonus vero potitus cadaveribus, eo processit itacundia, ut mortuum quoque Josephum verberaret, & caput ejus abscinderet: quamvis quinquaginta talenta Pheloras frater pretium redemptionis offerret. Quo facto Galilaei a suis praefectis deficientes, eos qui Herodis partibus magis favebant productos in lacu submerferunt. In Idumaea quoque multa novata sunt: ubi Macheras Gittam castellum municbat. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 14. Antiquit. cap. 27.*]

C. Sosius, ab Antonio iussus ut Herodem adversus antigonum adjuvaret, duas cohortes cum eo in Judaeam praemisit. [*Id. ibid.*] Ipse aradios, haecenus oppugnationem perpeffos fameque & morbo confectos, subegit. [*Dio. lib. 49. pag. 405.*]

Herodi apud Daphnen Antiochiae suburbium fratris casus renunciatus est, jam ante tale aliquid propter insomnia hac de re sibi oblata expectanti. Accelerato igitur itinere postquam ad Libanum montem pervenit, assumptis 800. ejus loci hominibus, ducens etiam unam Romanam cohortem Ptolemaidem petiit: unde noctu profectus cum exercitu, per Galilaeam progressus est. [*Joseph. ut supra.*]

Hic occurrentes illi hostes, prælio victi, compulsi sunt in castellum unde exierant pridie, quod primo mane oppugnate Herodes aggressus, vi repentinæ tempestatis coactus est infestare inde exercitum in proximos vicos abducere. Superveniente autem ab Antonio cohorte altera, qui castellum tenebant territi noctu id deseruerunt. Herodes quoque Jerichuntem properavit, volens ulcisci fratris interitum. Quo postquam venit, honoratissimum quemque adhibuit ad convivium: peractaque cœna dimissis convivis, recepit se in cubiculum. Tricliniumque illud in quo conatum fuerat, jam vacuum, sine cujusquam noxa concidit: quo factum est ut omnes Herodem Deo charum crederent, qui miraculose servaretur è tanto periculo. [*Ibid.*]

Sequenti die quum hostium sex millia ad pugnam descendissent à montium verticibus, Romanos terreturunt: eorumque velites procurtando jaculis & saxis feriebant regios; adeo ut ipsi quoque regi quidam vulnus in latus infixisset. [*Ibid.*]

Antigonus ducem Pappum Samariam misit, volens videri ita abundare copiis, ut foris quoque posset bellum gerere. Sed ille Macharæ se opposuit. Herodes vero occupatis quinque opidis, præfidiariorum circiter duo millia interfecit, & incensis opidis contra Pappum reversus est, ad vicum Istanas castra habentem. [*Ibid.*]

Herodes, confluentibus ad se multis à Jerichunte ac Judæa, ubi animadvertit hostem præaudacia venire ad pugnam, collatis cum eo signis vicit egregie: & accensus ulciscendi fratris cupidine, saviendo instabat in vicum fugientibus. Repletis autem adibus milite, & quibusdam in tecta confugientibus, his superatis & relictis dirutis vidit omnia referta & conspata militibus. Quibus omnibus miserandum in modum oppressis, reliqui omnes territi agminatim diffugerunt: statimque Herodes, nisi eum hyemis asperitas prohibuisset, Hierosolymam petiisset & finem bello imposuisset. Jam enim Antigonus de fuga dispiciebat, cogitans urbem deserere. [*Ibid.*]

Herodes ad vesperam, cum lassos amicos reficiendi corporis gratia dimississet, ipse adhuc ab armis calidus in quoddam cubiculum unico tantum famulo comitatus lavatum abiit. Intus autem latebant quidam hostium armati, quos metus eo compulerat, dumque nudus ille se ablueret, primus prodians stricto gladio per fores se protripuit, deinde alter & tertius armati similiter: adeo attoniti, ut ille se tege contenti essent sibi ipsis fuga salutem querere. Sequenti vero die præciso Pappi inter reliquos occisi capite, misit illud Pheroræ in perempti fratris ultionem. Pappus enim erat qui sua manu Josephum interfecerat. [*Ibid.*]

Romæ, V. Kalend. Decembr. P. Ventidius Proconsul ex Tauro monte & Parthis triumphavit: ut in Fastis triumphalibus marmoreis legitur. [*Gruter. Inscript. pag. 297.*] Hic Ventidius Bassus vir obscuri generis, per Antonii amicitiam ad tantam amplitudinem est promotus, ut provinciis Orientalibus ab eo præpositus, Labieno & deinde Pacoro superato, de Parthis triumphum duxerit; qui ipse semel, atque iterum etiam, (si Massurius apud Plinium credimus) in triumpho cum aliis captivis ductus fuerat. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 65. Valer. Maxim. lib. 6. cap. 9. Plin. lib. 7. cap. 43. A. Gell. lib. 13. cap. 4. ex Suetonio. Plutarch. in Antonio. Dio, lib. 49. pag. 405. Europ. lib. 7.*] Vid. supr. in fine anni Periodi Julianæ 467.

Hispania in Cæsaris Octaviani potestatem per Domitium Calvinum proconsulem jam redacta, à Kalendis Januariis hujus anni Hispani *Æram* suam deduxerunt; ut & ex aliis, & ex Eulogio archiepiscopo Toletano in Memoriali Sanctorum, intelligitur.

Ineunte vere, Antonius ex Syria (ut Dio) vel Athenis (ut Appianus habet) Tarentum cum trecentis navibus appulit, Cæsari contra Sextum Pompeium auxilium ferens. Quo cum ille uti non vellet, indigne id ferens Antonius, tamen eodem loco mansit. Nam quum gravatum sumptus in classem faceret, & ad Parthicum bellum opus haberet Italicis legionibus, classem eis permutare cogitabat. Et quanquam ex scedere utrique potestas erat delectus habendi per Italiam: difficiliter tamen hoc ipsi futurum erat, sortito Italiam altero. Octaviam igitur, quæ comitata cum fuerat ex Græcia, (prægnans ea tum erat, atque etiam secundam Antonio filiolam jam pepererat) ad Cæsarem fratrem misit, ut arbitra inter utrumque foret. Quæ eo rem perduxit, ut Antonius Cæsari 120 naves (pro quibus, centum rostratas Plutarchus ponit) continuo Tarentum missas traderet: pro quibus Cæsar *Sto. nymiam* (ut apud eundem Plutarchum legitur) vel viginti armatorum millia (ut habet Appianus) Antonio missurum se ex Italia est pollicitus. Octavia præterea extra conventa fratri obtinuit à viro viginti myoparones, ut Plutarchus, vel decem phaselos triremes, ut Appianus retulit: Cæsar vicissim Octaviam mille selectis satellitibus donavit, Antonio delectu eorum permissio. [*Plutarch. in Antonio. Appian. lib. 5. pag. 725. 726. Dio, lib. 48. pag. 390.*] Quoque pluribus necessitudinis vinculis continerentur, Cæsar Antyllo Antonii filio filiam suam (Juliam,) ac contra Antonius suam ex Octavia filiam Domitio (Ænobarbo,) quanquam is & eædis Julii Cæsaris conscius & proscriptus fuisset, desponderunt. Hæc vero ita ab eis fingebantur, quæ facturi haudquaquam erant: quia præsentia negotia id poscebant. [*Dio. ibid.*]

Et quoniam quinquennale Triumviratus tempus exibat, prorogarunt sibi ipsis potestatem in aliud quinquennium, nihil morati plebis suffragia. [*Id. ibid. Appian. pag. 726. 727.*] Antonius vero Octaviam à Corcyra in Italiam remisit, ne sui in Parthico bello periculi confors esset: eaque cum suis ex illa & Fulvia liberis Cæsari commendata, in Syriam profectus est. [*Plutarch. in Anton. Appian. pag. 727. Dio. pag. 390. 391.*]

Pro vetere bibliotheca Alexandrina, Julii Cæsaris tempore incensa, novam in eodem loco

Cleopatra

Cleopatra construxit; quæ prioris filia appellata est: ut in libro de mensuris & ponderibus confirmat Epiphanius. ubi tamen à 7. anno Ptolemæi Philadelphi, quo priorem Bibliothecam fuisse conditam ad annum Perodi Julianæ 4437. ex eodem ostendimus, annos hucusque male ille dinumerat 249. qui in anno Per. Jul. 4686. terminarentur, post Cleopatras interitum anno demum altero. Cumque præcipuus calculi error inde existat, quod Cleopatras regno 32. annos pro 22. Epiphanius attribuat; superfluo illo decennio sublato, interstitium inter utriusque Bibliothecæ initia 239. tantum annorum constituimus. Huc vero spectat, quod in Plutarchi Antonio legitur; objectum Antonio à Calvisio fuisse, quod Cleopatra bibliothecas donavisset quæ Pergami erant, in quibus essent ducenta millia simplicium librorum, sive singularem voluminum. Et de ædific. s. 1199. non de bibliothecis suo adhuc tempore ibi existentibus, (ut in 4. Syntagmatis de Bibliothecis capitulo existimavit Lipsius) locutus Strabo est. [lib. 13. pag. 624.]

Herodes, anno tertio (ineunte) postquam Romæ declaratus Rex fuerat, cum exercitu veniens Hierosolyma, castra prope urbem metatus est: quibus mox propius admotis qua maxime oppugnationi obnoxia putabat mœnia, ante Templum fixit tentoria; volens sic ea quemadmodum olim Pompeius aggredi. Tribus igitur aggeribus ei loco circumdatis, turres erexit, adjunctis operarum multitudine. Cæsa vero circumquaque materie, præpositisque huic operi viris idoneis, ipse Samariam ad nuptias profectus est: ducturus Mariammen, Alexandri filii Aristobuli filiam, sibi desponsatam. [Joseph. lib. 14. cap. 27. fin.]

Peractis nuptiis, pervenit per Phœnicem Sosius, præmissisque per mediterranea copiis, mox & ipse adfuit habens secum multos tam pedes quam equites. Venit etiam Herodes à Samaria, ad veterem exercitum non mediocrem accessionem adducens: erant enim circiter 30. millia. Univerſo autem exercitu congregato, ad peditum legiones undecim equitumque sex millia, præter auxiliares Syrorum copias, (non pro minima parte ducendas) ad septentrionalem urbis murum castra collocarunt. Præerant autem duo cum imperio: Sosius ab Antonio missus in auxilium, & Herodes pro seipſo bellum gerens, ut dejecto Antigono hoste populi Romani ipse pro eo ex Senatufconsulto regnum acciperet. [Id. ibid. cap. 28. & lib. 1. Belli, cap. 13.]

Intus autem certatim resistebant Judæi ex tota eâ regione collecti & conclusi intra mœnia; templum Domini jactantes, & fuita populo ominantes, non deserturum Deum suos in periculo: direptisque extra urbem tam hominum quam equorum alimentis, per elanculata etiam latrocinia difficultatem annonæ augebant obsessis. Cui rei Herodes ita prospexit, ut contra latrocinantes opportuna loca præoccuparet insidiis, & missis militibus commeatus etiam è longinquo conveheret: ut brevi necessaria victui abundarent in exercitu. [Ibid.]

Operariorum frequentia facile absoluti sunt tres illi aggeres. Ætas enim erat; & opus ferebat, nulla interturbatum acris intemperie. Machinis etiam murum quatiebant, & nihil intentatum relinquebant. At obsessi intrepide repugnabant, conatus eorum eludentes variis artibus. Excurrentes enim crebro incepta, modo jam perfecta opera incendebant: & conferentes pugnam cum Romanis nihilo erant inferiores audacia, peritiam tantum rei militaris cedebant. [Ibid.]

Annus Sabbaticus superveniens, obsessis Hierosolymitanis famem attulit. Qua tamen non obstant, pro dilecto machinis muro intus recentem extruebant, & cuniculis obvios agebant alios cuniculos; ut nonnunquam sub terra manus conferent: utentesque desperatione pro fortitudine, ad extremum perdurabant. [Joseph. lib. 14. Antiquit. cap. 28.] licet Pollio Phariſæus, & Sameas hujus discipulus, illis consulerent ut Herodem in urbem reciperent, negantes propter peccata eos posse dominationem illius effigere. [Id. ibid. cap. 17. cum lib. 15. cap. 1.]

Obsidionem, tanto exercitu circumſidente, per quinque menses toleraverunt. [Id. lib. 1. Belli, cap. 13.] Tandem vero evaserunt in mœnia primum Herodis viginti milites lectissimi; deinde centuriones Sosii. [Id. ibid. & lib. 14. Antiquit. cap. 28.]

Captus est enim primus murus die quadragesima, secundus vero quintadecima: & quædam porticus circa Templum exultæ sunt, quas Herodes Antigonom incendisse calumniabatur, volens in eum concitare invidiam populi. Capta vero exteriori templi parte & ima urbe, Judæi ad interiora templi & superiorem urbem refugerunt: timentesque ne à Romanis impediuntur mactare Deo quotidianas victimas, per legatos petierunt ut has tantum sinerentur introducere. Quod & Herodes concessit; sperans remissa tandem obstinatione eos cessuros. [Ibid. lib. 14. cap. 28.]

Ut spem suam frustratam Herodes vidit, & obsessos pro Antigoni regno pertinaciter contendere; totis viribus adortus urbem expugnavit. [Ibid.] ipsis videlicet Kalendis Januariis anni Perodi Julianæ 4677. feria secunda mensis Cislevi, qui juxta Orientalium rationes civilis anni tertius fuit, die 28. quo solenne Jejunium; in memoriam sacri voluminis à Jehojakimo combusti, à Judæis celebrari consuevit: ut supra, ad annum Perodi Julianæ 4650. à nobis est ostensum.

Kalendæ istæ Januariæ, ex vitiosa intercalandi ratione Romæ eo tempore recepta, in postremum Decembris diem incidebant, qui tum primum Triumvirorum quinquennium terminabat, tum Claudii & Norbani Consulatus annum; ad quem Hierosolymitanorum ista calamitas refertur à Dione. [lib. 49. pag. 405.] Sequenti vero die, Romæ M. Vipſianus Agrippa & L. Caninius Gallus Consulatum inierunt; ad quem à Josepho eadem refertur, in postremo

4677 37

libri 14. Antiquit. capitulo eventus hujus tempus ita explicante. *Ea clades Hierosolymorum incidit in Consulatum M. Agrippæ & Canidii Galli, Olympiade CLXXXV. (anno videlicet illius 3.) mense tertio, in Junii solennitate: tanquam recurrente in idem temporis momentum illata Judæis à Pompeio calamitate [nam & ab illo eadem die urbs capta fuerat] post annos viginti septem. Quod tamen intervallum uno anno veritatem excedit: nisi ut in 2. anno post vicesimo septimo. interpretari libeat. quomodo Marci VIII. 31. ut vñs iudeis post dies tres resurrectorum fuisse Christus legitur: quod Mat. XVI. 21. magis explicatè habetur propositum in vita sua, tertio die. Et quod in II. Mac. XIV. 1. ut vñs xēnos, post triennii tempus, de anno tertio exponunt Interpretes. (ut ad annum Mundi 3842. est annotatum.) In Jubi quoque Africani Stadicarum Catalogo, Olympiade CXI. à Nerone agon Olympiacus actus fuisse dicitur non tempore legitimo, sed ut in dō: in eunte nimirum Olympiadis illius anno secundo. [in Græcis Eusebian. Scaligeri, pag. 221.] Apud ipsum denique Josephum; quod in libro 1. Belli, initio cap. 11. legitur, ut in dō: in Antiquitatum lib. 14. cap. 23. Antiquit. 170, exponitur.*

Expugnata urbe, cadibus repleta sunt omnia; Romanis longa oppugnatione exacerbatis, Herodianis Judæis conantibus adversam factionem extirpare funditus: eratque continua cades per angiportus & domos, ne religione quidem Templi tuente supplices. Non ætati ulli parcebatur, non sexui, ne imbelli quidem: & quamvis obstante Rege, & precibus intercedente, nemo tamen obtemperabat; sed veluti furore perciti favebant, nullo ætatis discrimine. [Joseph. lib. 14. cap. ult.]

Antigonus, è turri descendens, Sosio ad genua procidit. Qui, nihil miseratus mutatam ejus fortunam, insultavit homini, Antigonam appellans, vinctoque custodes apposuit. [Id. ibid.]

Cum multitudo conductiorum alienigenarum ad visendum non Templum solum sed intimum etiam adytum rueret; Herodes alios precibus, alios minis, nonnullos & armis reprimebat; molestiorem clade victoriam existimans, si quid eorum, quæ videri fas non esset, veniret in conspectum profanæ multitudinis. Prohibebat etiam rapinas per urbem fieri, identidem Sosium rogans, solitudinis se regem Romani facturi essent, exhausta urbe rapinis simul ac cadibus. Illo vero referente, pro expugnatione urbis direptionem merito permitti militi; promissit se de suo mercedem numeraturum singulis. Atque ita redempta civitate ab ulteriore vexatione, promissa persolvit. Liberaliter enim militibus, & proportionè ducibus, Sosio vero etiam regie dedit munera: ita ut omnes bene nummati discederent. Atque ita Sosius, consecrata Deo corona aurea, profectus est Hierosolymis, Antigonum vinctum ducens ad Antonium. [Ibid.]

Herodes, discreta multitudine civitatis, suarum partium studiosos-promovebat; adversæ autem factionis homines quotidianis absolvebat suppliciis. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 15. Antiquit. cap. 1.] Inter quos & omnes magni Synedrîi iudices, qui eum nondum regnum adeptum capitis arcessebant, interemit: Pollione Phariseo & discipulo ejus Samea exceptis; quos in præcipuo honore ille habuit. [Id. lib. 14. Antiquit. cap. 17. & lib. 15. cap. 1.]

Omni vero regiam supellectilem in unum congeffit: à divitibus quoque collecta & ablata magna vi auri ac argenti, totum id Antonio ejusque amicis donavit. Interfecit etiam 45. primates ex factione Antigoni; appositis ad portas custodibus, qui etiam cadavera scrutabantur ne quis eorum efferretur pro mortuo. Et quicquid auri aut argenti inveniebatur, id totum ad Herodem referebatur: nec ullus finis malorum aderat. Nam bona eorum avaritia domini egentis absolvebat: & agri inculti manebant propter tempus anni Sabbatici, quo fas non erat serere. [Id. lib. 15. cap. 2.]

Horum tristissimorum temporum, inter alios pios, spectatores fuere, Zacharias sacerdos cum uxore Elizabetha, ex Davidicæ stirpis reliquiis Heli & Joseph, Anna quoque prophetissa è tribu Aferica, & Simeon ille justus, qui responsum accepit à Spiritu sancto, non visurum se mortem priusquam videret Christum Domini. [Luc. II. 26.]

Antonius, accepto Antigono, volebat eum vinctum servare ad triumphum. Sed quum timeret Herodes ne Antigonus, Roman perductus ab Antonio, apud Senatam jurè secum de regno contenderet; audiretque Antonius gentem ad res novas spectare, & odio Herodis favere Antigono: multos ab Herode acceptis pecuniis, Antigonum vana spe usque ad ultimum diem vitæ cupidum apud Antiochiam securi percussit. Quo facto, tum demum Herodes metu liberatus est; Hasmonæorum principatu jam sublato. [Id. ibid. & lib. 14. cap. ult. & lib. 20. cap. 8. & lib. 1. Belli. cap. 13.]

Ab initio Pontificatus & Principatus Antigoni usque ad capta Hierosolyma numerantur anni duo & menses 7. circiter. Unde & anno regni tum Herodis tum ipsius Antigoni tertio, interceptus ille ab Antonio fuisse legitur in 52. capitulo Judæicæ historiæ, quæ Arabice scripta in Bibliis polyglottis Parisiensibus habetur edita. Tres vero annos & tres menses Antigono tribuit Josephus. [lib. 20. cap. 8.] qui si ad mortem ejus sunt protendendi, in mensem Sextilem hujus anni eam differendam esse arguent: ad quem, juxta nostras rationes, ab initio ducatus Judæ Maccabæi fluxerunt anni 126. cum duobus vel tribus mensibus; non dissentiente Josepho in fine libri 14. ubi cæso Antigono Hasmonæorum principatum desisse scribit ut in cas, post annos 126. Herodes vero, apud eundem libro 17. cap. 8. annos 125. tantum Hasmonæorum imperio tribuit: qui ab initio Judæ Maccabæi deducti in 3. anni ipsius Herodis regni initio, quo obsidio Hierosolymitana ab eo cæpta est, terminantur.

De expugnata Hierosolyma, & necato Antigono, quid exteri scriptores tradiderint jam videndum est. Eam historiam in lib. 128. explicasse videtur Livius: in cuius epitome, *Judæi à legatis Antonii subacti fuisse dicuntur*. Ita enim habent veteres libri: ubi vulgati legunt, *Judæorum legati ab Antonio intercepti sunt*. De Antigoni vero interitu, ex Strabonis Cappadocis Historiarum libris, hoc habemus à Josepho [lib. 15. cap. 1.] conservatum testimonium. *Antonius Antigonom Judæum Antiochiam perductum securi percussit: existimatusque est primus Romanorum regem affectisse hoc supplicio; ratus non posse aliter adduci Judæos ut Herodem pro illo regem constitutum admitterent. Nam ne tormentis quidem adigi poterant ut appellatione regis eum dignarentur: tanta apud eos fuit prioris regis existimatio. Quare visum est ignominiosa morte obscurare ejus memoriam, & lenire publicum Herodis odium*. De quo & Plutarchus in Antonio. *Multis privatis magnarum gentium tetrarchias donavit, multis regna abstulit; ut Antigono Judæos, quem productum securi percussit: qua poena in regem nullum fuerat ante animadversum alium*.

Meminit etiam historiarum hujus, Dio, lib. 49. [pag. 405.] de Sosio ita scribens. *Antigonum, qui presidium Romanorum quod apud se erat occiderat, prelio victum Hierosolymis (eo enim confugerat) vi expugnavit, Judæi (ut est gens ea ira, si semel ea correpta fuerit, acerbissima) multa ac gravia quidem mala Romanis intulerunt, longe tamen plura passi sunt. Capti enim ab his sunt priores quidem illi qui pro templo Dei sui pugnabant, post reliqui etiam, Saturni die: quam tanta religione festam agunt, ut qui prius cum templo capti erant à Sosio, instant eo die à Sosio veniam exoraverint, ac in templum ascendentes, cum reliquis rem sacram pro more peregerint. Et illis quidem Herodem quandam [Antonius] imperare permisit: Antigonom vero virgis casum, & ad palum deligatum, (quod in nullo unquam rege à Romanis factum fuerat) postea etiam occidit: ad palum nimirum illum securi percussum, de quo videnda Casauboni Exercitatio 1. in Baron. cap. 7. Quod autem hoc factum Claudio & Norbano Consulibus. Dio subjicit, de Antigono quidem superato & expugnatis Hierosolymis verum est, neutiquam vero de supplicio Antigoni; quod sub sequentis anni Consulibus, M. Agrippa & Caninio sive Canidio Gallo ille subiit.*

Nihil autem aliud memoratu dignum à Romanis hoc anno in Syria actum est. Nam Antonius in Italiam eundo, ac inde revertendo, totum annum exegit. Sosius vero metu invidiæ & iræ Antonii, ita id tempus consumpsit; ut non quomodo re aliqua egregie gesta Antonium offenderet, sed quomodo otia ejus gratiam iniret, cogitaverit. [Dio, *ibid.* pag. 405, 406.] Qui nihilominus ex Italia reversus, eo amoto, Plancum Syriæ præfecit: Planci loco, in Asia C. Furnio legato suo constituto. [Appian. lib. 5. pag. 749. & 753. cum Dione, lib. 48. pag. 371, 373. & lib. 49. pag. 402, 403.]

Orodem Parthorum regem, post longum luctum, alia sollicitudo invasit; quem ex numero 30 filiorum in locum Pacori regem destinaret. Multæ enim pellices, ex quibus generata tanta juvenus erat, pro suis quæque sollicitæ animum senis obsidebant. Tandem vero filiorum ætate maximum, eundemque omnium sceleratissimum, regem constituit. [Justin. lib. 42. cap. 4. cum Dione, lib. 49. pag. 406.] Hic Phraates III. est; Phraortes Plutarcho in Antonio dictus: licet à Parthicorum Appiani consacratore, qui ad verbum fere omnia ex Plutarcho transcripsit, ipsoque Plutarcho in fine Crassi, Phraates nominetur; simul cum Horatio, Ode 2. lib. 2. hoc tempore memorante.

Redditum Cyri solio Phraatem.

Is, regno accepto, fratres suos ex Antiochi filia natos, quod se & virtute & materno genere præstantiores essent, dolo necavit: & Orodem ipsum, indigne id ferentem, occidit. [Dio, pag. 406.] Laboranti enim morbo aquæ interentis aconitum miscuit: quod quum vis morbi per alvum decessisset, adeo ut inde haberet se melius; Phraates, missis veneficiis, compendio usus, eum suffocavit. [Plutarch. in fine Crassi.]

Post interfectum patrem, reliquos quoque omnes fratres Phraates trucidavit. Et quum infestis sibi omnes optimates propter assidua scelera videret; ne esset qui nominari rex posset, adultum filium interfici jussit. [Justin. lib. 42. cap. 5.]

Quum nobilissimum quemque Phraates occideret, & tam multa flagitiose ageret; primorum permulti ab eo, partim ad Antonium profugerunt: quorum unus Monæses, vir illustris ac potens, fuit. [Plutarch. in Anton. Dio, pag. 406.] Evenit hoc Agrippa & Gallo Consulibus. [Dio, *ibid.*]

Reliqua hyemis parte, Gellio & Neva Consulibus, P. Canidius Crassus, ab Antonio circa fines Armeniorum legatus relictus, in Iberos exercitum duxit; victumque pugna regem eorum Pharnabazum ad societatem belli compulsi: ac cum eo in Albaniam progressus, victam eam gentem, & regem eorum Zoberem, similiter sibi adjunxit. [Id. *ibid.*] Qui victis Armeniis, & Iberorum Albanorumque regibus, Caucasum usque procedens, ut apud gentes barbaras inclytum esset Antonii nomen effecit. [Plutarch. in Anton. cum Strabone, lib. 11. pag. 501.]

His elatus Antonius, & Monæsi multum fidens, bellum Parthicum illi gerendum commisit: regnum Parthiæ illi promittens, & trium interim Romanis subditarum urbium reditus usque ad finem belli fructuos eidem concedens. [Dio, *ut sup.*] Monæses enim fortunam cum Themistochis casu conferens Antonius, suam vero opulentiam magnificentiamque Persarum regibus æquiparans, tres illi urbes donavit; Larissam, Arethusam, & Hierapolim, Bambycen olim nuncupatam. [Plutarch.]

Phraates Parthorum rex Hyrcanum captivum propter claritatem generis comiter habuit: & vinculis solutum permisit Babylone degere, ubi magna erat Judæorum frequentia. Hi non aliter quam pontifici ac regi honorem habebant: nec hi solum, sed etiam quotquot ex Judæorum gente ultra Euphratem per Assyrios (vel Babylonios) olim traducti fuerant; quorum multæ erant myriades. Sed postquam rescivit Herodem ad regiam dignitatem evectum, ad novas se spes transtulit; gratiam ab Herode expectans, quem aliquando de capite periclitantem in iudicio servasset. Cæpit ergo cum Judæis, eum officii causa adeuntibus, de profectioe consultare: qui tamen prudentibus monitis non potuerunt patriæ eximere illi desiderium. Accessit & Herodis dolus, qui miserum senem in potestatem suam redigere satagens, scripsit ei ut rogaret Phraatem & ejus regni Judæos, ne sibi inviderent communem cum genero futuram potestatem: nunc enim adesse tempus referende sibi quondam & altori & servatori gratiæ. Simulque etiam ad ipsum Phraatem legatum misit Sarainalam cum muneribus; eblanditus eum ne obstaret cupienti referre gratiam homini de se optime merito. Hyrcanum igitur, à Partho tunc dimissum & ab illis Judæis honorifice adjutum viatico, cum excepisset, in summo honore habuit: primumque in conventibus locum ei tribuendo, & in conviviiis semper honoratiorem cedendo, patremque appellando, lætabat hominem quo minus suspicaretur insidias. [*Joseph. lib. 1. cap. 2, 3.*]

Cavens vero Herodes ne quis illustrium crearetur Pontifex, accito Babylone obscuri generis Sacerdote jamdudum sibi noto familiariter, ex genere quidem Pontificio sed ex Judæis olim ultra Euphratem traductis oriundo, Ananelo, (sive Hananeele) dicto; summum ei sacerdotium donavit. [*Id. ibid.*]

M. Antonius, omnia honesta & salubria consilia repellens, Fonteium Capitonem ad Cleopatram in Syriam adducendam misit. [*Plutarch. in Anton.*] Quam ubi illa est ingressa, statim cogitavit quomodo eam possessionem suam faceret. [*Joseph. lib. 15. Antiqu. cap. 4.*] Syrorumque optimates apud Antonium criminata, interfici eos suadebat, ut eo modo factus cujusque possessionum fieret domina. [*Id. lib. 1. Belli, cap. 13.*]

Lysaniam Ptolemæi (Mennæi) filium, Chalcidis & Ituræ regem, studere eum rebus Parthiis causata, ab Antonio interficiendum curavit: ejusque regnum ab illo accepit. [*Id. lib. 14. Antiqu. cap. 4. cum Dio, lib. 49. pag. 411. apud quem pro Πασαροῦ legendum est Παρσοῦ.*] annis videlicet post patris Auletæ mortem 15, ut ex Porphyrio liquet, in Græcis Eusebianis Scaligeri, pag. 226. ubi *Lysimachi* nomen pro *Lysaniâ* perpetam habetur positum.

Amyntam, qui Dejotari scriba fuit, Galatiæ principem constituit Antonius; Lycaoniæ Pamphyliaque partibus adjectis. [*Dio, ut supr. pag. 411. cum Strabone, lib. 12. pag. 567.*]

Cappadociæ quoque, ejecto Ariarathæ, regem constituit Antonius Archelaum, nulla proinquitate regiam familiam attingentem: cujus genus paternum deducebatur ab Archelais, qui contra Romanos belligeraverant; mater autem ei erat scortum Glaphyra. [*Dio, ibid. pag. 411. cum Strabone, lib. 12. pag. 540.*] Cum Glaphyra vero turpem consuetudinem habuisset Antonium, ex lascivo Cæsaris Octaviani hexasticho apparet, apud Martialem libro 11. epigr. 21.

Alexandra Hyrcani filia, uxor Alexandri Aristobuli regis filii, & socrus Herodis, iniquissime ferens contemptum filium suum Aristobulum, Mariammes fratrem, quod eo superbitate aliunde vocatus Pontificatum usurparet; scripsit Cleopatram per quendam fidicinem, ut Pontificatum filio suo peteret ab Antonio. Quo rem eam negligente, amicus Antonii Dellius, ob quædam negotia in Judæam profectus, Alexandræ persuasit ut depictas filii sui Aristobuli & filia Mariammes regis conjugis effugies ad Antonium mitteret: futurum enim ut his confectis nihil non à se impetrari pateretur. Quibus transmissis addebat quoque Dellius, ambos illos sibi visos non mortali sed divino natos genere: volens Antonium in amores pellicere. [*Joseph. lib. 15. cap. 2.*] Fuit vero Dellius hic historicus ille, cujus in Plutarchi *Antonio* facta habetur mentio; & cujus epistolæ lascivæ ad Cleopatram ferebantur, ut in oratione Suasoria 1. retulit M. Seneca: quem & turpi consuetudine ipsi Antonio devinctum fuisse, Dio innuit. [*lib. 49. pag. 415.*]

Antonius, indecorum sibi ratus puellam Herodi nuptam accersere, atque Cleopatram suspiciones vitans, scripsit Alexandræ ut aliquo honesto prætextu filium ad se mitteret: addens, nisi molestum videatur. Quæ postquam relata sunt Herodi, non putavit tutum Aristobulum in ipso flore ætatis, utpote 16 annorum adolescentem, & genere nobilissimum, mittere ad Antonium; primum Romanorum nemini potentia cedentem, deinde proclivem ad libidines. Rescripsit igitur, si vel pedem è regno suo moveat adolescens, fore ut cuncta compleantur bellicis tumultibus; Judæis novationem rerum sub alio rege sperantibus. Atque hoc pacto satisfacit Antonio. [*Joseph. ut supr.*]

Bello Siculo Sextus Pompeius à Cæsare Octaviano & M. Lepido superatus est. Lepidus, 20 legionum fiducia superbiens, & totam victoriam ut suam interpretatus, Cæsari se opponere & Siciliam sibi vindicare ausus est. Verum relictus ab exercitu, abrogato Triumviratus honore, à Cæsare supplicem vitam, & bona impetravit, Circeios in exilium ab eo relegatus. [*Liv. lib. 129. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 79, 80. Sueton. in Octavio, cap. 16. & 54. Appian. lib. 5. Dio, lib. 49. Oros. lib. 6. cap. 18.*]

Sextus Pompeius, modo 350 navium dominus, cum sex septemve in Asiam profugit: ut refert Florus. [*lib. 4. cap. 8.*] licet septemdecim cum eo naves fuisse scribant Appianus [*lib. 5. pag. 74.*]

& Orofius. [*lib. 6. cap. 18.*] Ad Antonium vero profugere ille cogitabat : cujus matrem in simili periculo ipse fervaverat. [*Appian. ibid.*]

Filia itaque, amicisque & pecuniis, ceterisque pretiosis in naves superstites, quæ essent quam maxime agiles, collocatis, noctu Pompeius abiit, nemine insequente : quia & clanculum discedebat, & Cæsarem continuo Lepidi tumultus exceperat. [*Dio, lib. 49. pag. 398.*] Messana tamen profectus Pompeius, insectationem metuens, proditionisque suos comites suspectos habens, quum eis dixisset se per altum vela daturum, extincto igne quo naves pratorum reliquis præluere solent, oram Italiae legit. [*Id. ibid. pag. 402.*] ubi ad Lacinium promontorium appellens, fanum Junonis votivis donatis dives spoliavit. [*Appian. lib. 5. pag. 747.*]

Hinc ad Coreyram, ac deinde in Cephalemiam trajecit, ibique alios ad se recepit, forte eo tempestatis vi ejectos. Quibus convocatis, habitu militari deposito, exposuit fore, ut si una omnes manerent, neque satis muro sibi prodesse neque latere possent; sin sparsi hinc inde essent, facilius diffugituros: ideoque monuit, ut quisque seorsum salutis rationem iniret. Cui admonitioni quum plerique obtemperantes, alii alio discessissent; ipse cum reliquis in Lesbium transfudit. [*Dio, pag. 402.*] Mitylenis manens, ubi pater puerum ante pugnam Pharsalicam deposuerat, victusque inde eum receperat. [*Appian. pag. 747.*]

Quum Parthi fugam Monæis ad Antonium moleste ferrent, & Phraates ejus rei causa sibi metueret; legatos ille ad Monasem de pace misit: summisque pollicitationibus, ut retro cederet, persuasit. Quod cognitum, etsi, ut par erat, stomachum Antonio movit; tamen Monasem, quem in sua adhuc potestate habebat, non occidit: (quia si id fecisset, neminem barbarum deinceps ad suam amicitiam accessurum putabat:) sed fraudem contra hostem struens, eum dimisit, tanquam ejus opera cum Parthis amicitiam facturus. Simulque cum eo legatos ad Phraatem misit, qui verbis pacem componerent; siquidem Rex signa & captivos superstites, quæ Crassi calamitate Parthi ceperant, reddidisset. Sperabat autem se regi spe pacis imparato superventurum. [*Plutarch. in Antonio. Dio, lib. 49. pag. 406.*]

Ipsè interim ad bellum reipsa se comparans, ad Euphratem profectus est; existimans cum nullo præsidio teneri. Quod ubi eo loco vidit diligentissime positum, averso inde itinere, in Armeniam statim ire institit, ad bellum Artavasti Medorum regi faciendum; ab Artavaste Armeniae majoris rege inimico ejus impulsus. [*Dio, pag. 407.*]

Artavastem hunc Armeniorum regem, Ariabazem Tigranis filium Josephus, [*lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 11. Antiquit. cap. 5.*] Ariabanem appellat Orofius [*lib. 16. cap. 19.*] Quem cum consiliarium, & itinerum ductorem, & bellicæ administrationis magistrum Antonius sibi adscivisset; prodens eum ille, in multas postea calamitates Romanos conjecit. [*Strabo, lib. 11. pag. 524. & lib. 16. pag. 748.*]

In Egyptum remissa Cleopatra, per Arabiam Antonius profectus est in Armeniam: quo & suas copias & auxilia regum convenire jussit. Erant autem multi amici & socii; inter quos Artavastes ille sive Artabazes Armeniae rex, equitum sex, peditum vero septem præbebat millia. Ibi quum recenserentur milites, comperta sunt peditum Romanorum & sociorum Latini nominis 60 millia, & ordinarii equitatus Hispanorum Gallorumque decem millia; ex aliis vero gentibus auxiliarium 30 millia, connumeratis equitibus & levis armaturæ milite. Hæc Plutarchus. Legiones vero XIII. Velleius Paterculus; [*lib. 2. cap. 82.*] XVI. Florus [*lib. 4. cap. 10.*] & Justinus: [*lib. 42. cap. 5.*] XVIII. legiones & XVI. millia equitum, Antonio tribuit Livius. [*lib. 130.*]

Dux itineris quod à Zeugmate ad Euphratem est usque ad ingressum Atropatenæ (quam Araxes fluvius ab Armenia dividit) octo millium stadiorum illud effecit, duplo quam recta erat via amplius, per montes, in via, inque gyrum circumducendo. [*Strabo, lib. 11. pag. 524.*] Cumque debuisset Antonius in hybernis Armeniae quiete reficere suum exercitum, attritum octo millium stadiorum itinere, & in eunte vere, priusquam Parthi è suis hybernis moverent, Mediam invadere: moras ille non tulit; Cleopatræ desiderio ita captus, ut non tam de victoria cogitaret quam de reditu celeri. [*Plutarch.*]

Itaque quum intelligeret, regem Mediæ, ad opem Parthis ferendam, procul domo abuisse; impedimentis ac parte exercitus cum Oppio Statiano relictis, subsequique se jussis, ipse cum equitibus ac peditibus optima parte festinato profectus est: sperans se primo impetu omnem Mediam subacturum. [*Dio, pag. 407.*]

Inter impedimenta relicta, machinæ erant urbibus expugnandis paratæ, 300 plaustris impositæ, & in his aries 80 pedum longitudine: quarum nulla semel corrupta reparari poterat, propter materialium inopiam in eis regionibus, nullam arborem proceram aut duram ferentibus. [*Plutarch.*]

Antonius, postquam Araxem transiit, omnibus undique malis est circumventus. [*Orof. lib. 6. cap. 19.*] Et quidem mox ut Atropatenam attigit, regionem eam populatus est. Deinde Phraata magnam urbem, in qua uxor regis Medorum erat cum liberis, obsedit, ut statim animadverso errore, quod in relinquendis machinis admiserat, duxit ad urbem aggerem: quem lente & magno excitavit labore. [*Id.*] Regia hæc Medorum Praaspa Dioni dicta est, Vera (ni fallor) Straboni, libro 11. pag. 523. ex Adelpio (si non Dellio historico) qui Antonii in hac expeditione comes, eam descripsit, & partem exercitus ipse duxit, urbem hanc 2400 stadiis Araxe fluvio abuisse ostendens.

Parthus ac Medus, quum cognovissent frustra laborare Antonium in oppugnanda urbe validis muris ac multis defensoribus munita, Statianum in itinere fatigatum improvise adorti, & ipsum & qui cum eo erant omnes (*velis* sive decem millia Plutarchus, duas legiones Velleius nominat) interemerunt: omnibus impedimentis tormentisque bellicis in potestatem suam redactis. Polemo, Ponti rex bellicæ socius, captus ac pecunia data dimissus est. Fuit autem hoc barbaris factu facile, quia rex Armeniæ ei pugnae non interfuit: qui quum præcipua belli causa fuisset, & ut auctores sunt quidam, potuisset Romanis subvenire; non modo non id fecit, sed ne ad Antonium quidem, verum in regnum suum discessit. [*Dio, pag. 407. cum Velleio, Patere. lib. 2. cap. 82. & Plutarcho in Anton.*]

Antonius, etsi ad primum Stadiani nuntium festinarat, ut suis auxilium ferret, tamen tardius venit, ac præter mortuos neminem invenit. Itaque tametsi clade hac terreretur, tamen quia nemo barbarorum sibi occurrebat, censens eos propter metum aliquò abuisse, animum resumpsit: ac non multo post cum eis congressus, funditorum opera (quorum magnus erat numerus) in fugam eos coniecit. Funditorum enim jacula sagittis hostium longius procedebant: ita ut armaturæ quoque gravis miles ab illis tutus non esset. Sed propter celeritatem equitandi barbarorum, non magna eorum strages est edita. [*Dio, ut sup.*]

Praasporum oppugnationem Antonius iterum aggressus, hostibus damni nihil admodum intulit: præsidio quod intus erat magna vi eum repellente, & hostibus qui foris erant congregandi facultatem non dantibus. [*Id. ibid.*] Quum Parthi vero obsessis succurrentes multa contumeliose Romanis minarentur; nolens Antonius quiescendo de animositate suorum quicquam deterere, assumptis decem legionibus & tribus prætoriis cohortibus omnique equitatu, frumentatum profectus est: ratus fore ut hostis ipsum invaderet, atque ita configendi daretur occasio. [*Plutarch.*]

Progressus iter diei, ut vidit Parthos sibi circumfundi, conantes reditum intercludere; jussit canere signa, dissolutis tentoriis, quasi non pugnae se parans sed itineri. Atque ita ducebat præter barbarorum lunatam aciem, jussis equitibus, quamprimum perveniret agmen ut legiones possent hostem aggredi, in adversos procurrere. Parthi vero mirabantur optime instructam Romanorum aciem, spectando militem prætereuntem servatis ordinibus, & tacite pila quatientem. Postquam autem signo dato & clamore sublato irruerunt equites, resisterunt illi nonnihil; quamvis mox ita insinuarunt se Romani ut usum sagittarum eis ademerint: tum demum, succurrentibus etiam legionariis cum clamore ac scutorum strepitu, & equi Parthorum sunt perterriti & ipsi priusquam ad manus venirent terga verterunt. Antonius, debellaturum se sperans, aut certe maximam belli partem confecturum eo prælio, vehementer imminebat fugientibus. Ubi vero pedites per stadia 50. equites per tripulum ejus spatii persecuti sunt, consideratis caesis & captivis hostibus, invenerunt captos 30. caesos tantum 80. moxque conciderunt eis animi, durum esse reputantibus, si victores tam paucos occiderent, victi vero amitterent tam multos quam desideraverant apud plaustra. Insequenti die in castra revertentibus occurrent in via pauci primum hostes, deinde plures, denique cuncti, tanquam non ante fusi & recentes: qui lacessabant eos & irrumpebant undique; ita ut se ægre & laboriose in castra sua se receperint. [*Idem.*]

Absente Antonio, Medi ad Praaspa vallum aggressi, propugnatores terruerunt. Ob quod indignatus Antonius, decumavit eos qui locum deseruerant, & decimum quemque affecit supplicio; reliquos autem hordeo pavit, pro tritico. [*Id.*]

Frumentatores ab Antonio emissi, initio quidem, quum cibaria ex vicinia Romani haberent, commeatibus parandis facile sufficiebant. Postquam autem, propinquis omnibus absumptis, milites frumentatum longius abire opus habuerunt, eveniebat ut si pauci emitterentur, non modo nihil apportarent sed ipsi quoque perirent; sin multi, oppugnationibus nudabantur Praaspa, ac barbaris erumpentibus, multi milites, multæ machinæ Romanorum perdebantur. Unde factum est ut Antoniani, quum viderentur alios in obsidione habere, ea paterentur quæ obsessis usu venire solent. Nam & oppidani diligenter tempus eruptionibus idoneum observabant, & qui foris erant Romanos in castris manentes, quoties copias suas dividebant, subitis incursum & abscessu festinato graviter vexabant; frumentatoribus vero ad pagos exeuntibus molestiam nullam exhibebant, palantes ac redeuntes ad suos inexpectati aggrediebantur. [*Dio, lib. 49. pag. 408.*]

39 69 Sextus Pompeius in Lesbo audiens Antonium in Media cum Medis Parthisque bellum gerere, illi reverso in fidem se committere, interim vero in ea insula hyemare statuit: Lesbii eum propter patris memoriam libentissime & recipientibus & detinentibus. [*Id. ibid. pag. 402. Appian. lib. 5. pag. 747.*]

Praasporum obsidionem producente Antonio, bellum permolestum utrique parti fuit. Nam neque Antonius sine vulneribus & cadibus suorum frumentari poterat: & Phraates gnarus Parthos quidvis potius laturos quam in castris & in alieno solo hyemem, veterabatur ne, si Romani perdurarent in armis, destitueretur à suis, aère mutato post autumnale æquinoctium. [*Plutarch.*] Timebat quoque ne, si diutius obsidio continuaretur, Antonius vel per se, vel auxilio etiam aliquo auctus, urbem incommodo aliquo afficeret. Itaque subornavit, qui eum ad pacem à se petendam, spe ejus facile impetrandæ, permoverent. [*Dio, pag. 408.*]

Suos igitur Antonianis frumentatoribus occurrentes mitius eos tractare iussit, & de pace sermones cum eis ferere: quibus persuasus Antonius, misit quendam amicum, qui signa captivofque reposceret; ne videretur contentus fuga & salute. Cui responsum est, ista ut missa faceret: pacem vero & securitatem habiturum, si discedat continuo. [Plutarch.] Atque ita Phraates, aurea sella sedens ac nervum arcus pulsans, postquam multis verbis in Romanos fuisset inventus, legatis ab Antonio missis pacem ea conditione promisit, ut continuo exercitum abducerent. [Dio, pag. 408.]

Hoc accepto responso Antonius, quamvis esset in concionibus, tum civilibus tum militari- bus, facundissimus, tunc tamen præ pudore mæstitiæque in concionem non prodiit: sed vice sua Domitium Aëno-barbum submisit, qui militibus hoc renunciaret & bono esse animo hortaretur. Et intra paucos dies collectis vasis abiit. [Plutarch.] operibus quæ ad Praasporum oppugnationem fecerat, tanquam in sociorum terra jam versans, integris relictis. Quæ omnia disiecto aggere, Medi mox incenderunt. [Dio ut supr.]

Quum autem redeundum esset per eandem viam campestram & nudam arboribus, Mardus quidam assuetus Parthorum moribus, cuius fidelis opera in pugna circa machinas Romanis probata fuerat, suavit Antonio, ut secundum dextros montes duceret, neve gravem armis exercitum in locis planis ac patentibus objiceret tam multis equitibus sagittariis; id enim captasse Phraatem cum eum comitate verborum ab oppugnatione abduceret: se indicaturum viam brevioram & copiosioram ad necessitates militum. Hæc Antonius ad consilium retulit, dissimulans se paci à Parthis datæ parum fidere: sed, laudans viæ compendium, & per vicus benè cultos transitum, fidem à Mardo postulabat, at ille vincendum se præbebat donec exercitum in Armenia sisteret: atque ita vincus pacatè ducebat per biduum. [Plutarch.]

Tertia vero die nihil minus quam de Parthis cogitante Antonio, & secure incedente pacis fiducia, conspicatus Mardus aggerem fluvii ruper dirutum, & multum aquæ diffusum per viam qua transeundum erat, intellexit à Parthis id factum ad remorandum agmen hac difficultate objecta: moxque rem commonstravit Antonio, & iussit intentum esse in adventum hostium. Ille aciem instruens inter ordines spatia disponebat, per quæ jaculatores funditoresque in hostem procurrerent, quum se Parthi aperuerunt quasi circumdati & perturbati exercitum undique: sed ubi levis armatura in eos excurrit, acceptis allatisque multis vulneribus retrocesserunt, rursusque incubuerunt, donec Galli equites conglobati fecerunt in eos impetum, adeoque disjecerunt, ut illo die nihil tentarint amplius. [Id.]

Inde Antonius doctus quid faciendum esset, quadrato agmine iter faciebat, non tergo tantum sed & lateribus firmatis jaculatorum funditorumque præsidio; equitibus admonitis, ut hostem assultantem repellerent, repulsum vero non persequerentur longius: atque ita Parthi per quadriduum non majore illato quam accepto incommodo, segniore facti sunt, causati- que hyemem, cogitarunt de habitu. [Id.]

Die quinto unus è ducibus Flavius Gallus, vir fortis & industrius, ab Antonio plures velites, à postremo agmine & à fronte aliquot equites impetravit, quasi egregium aliquod facinus patraturus. Hic impetu temerario in hostem multo cum discrimine irrupit, atque dum carpi- m laboranti subsidia mittuntur, ea quoque ut imbecilliora ab hoste caesa sunt; donec An- tonius, tota vi cum exercitu procurrens, cæteros manifesto periculo eriperet. [Id.]

Parthos missis undique sagittis duas legiones operuisse, scribit Florus. [lib. 4. cap. 10.] Cecidisse non pauciores tribus millibus dicit Plutarchus; relata vero in tentoria quinque san- ciorum millia. In his erat & Gallus, quatuor sagittis transfixus: qui ex vulneribus postea mortuus est. Antonius misere se afflictans, faucios circumcursando consolabatur. Illi vero læti pensabant ejus dexteram, rogabantque ut seipsum curaret, nec affligeret amplius, Imperato- rem appellantes, & salvos se fore dicentes si ille bene valeat. [Plutarch.]

Parthos jam lassos & desperabundos hæc victoria in tantam erexit contra Romanos super- biam, ut juxta castra pernoctarent; sperantes se mox direpturos pecunias publicas & deserta tentoria. [Id.] Qua nocte Romanus quidam ex clade Crassiana superstes Parthico habitu castris adequitavit, & salute Latinè data, quum fidem ipso fecisset, quid immineret edocuit; jam affuturum cum omnibus copiis Regem: monuitque ne in destinato itinere pergerent, sed retro euntes sylvestria & montana loca peterent; nec sic quoque hostem fortasse defuturum prædicens. [Florus, lib. 4. cap. 10. Vellei Patercul. lib. 2. cap. 82.]

Prima luce hostium plurimi affluerunt, aiuntque equitum fuisse non minus 40 millia: Rege cohortem quoque quæ corpus suum stipabat perpetuo, sicut ad indubitata & certam victo- riam, mittente. Ipse enim nulli interfuit pugne. Antonius vero sublati ad cælum manibus vota fecit, ut si quod numen parum æquis oculis spectasset felicitatem ejus pristinam, in ip- sius caput averteret adversa omnia: cætero exercitui victoria salutisque contingeret. [Plutarch.]

Insequenti die melius communiti Romani pergebant, Parthi eos invadentes, multum expe- ctatione sua frustrati sunt, rati se ad rapiendum prædandumque non ad pugnandum venire: sed multis telis excepti magna alacritate Romanorum militum, rursus defessi sunt. [Id.]

Quum vero per clivum quendam descendentes insidiati Parthi incumberent, & emissis sa- gittis in modum grandinis eos obruerent; gravis armatura milites, receptis in medium veliti- bus, in sinistro genu subsederunt: elatisque super capita scutis testudinem fecerunt: qua se suosque ab hostium sagittis, in clypeorum convexitatem lubricitate delabentibus, protexerunt.

[*Id. cum Floro, lib. 4. cap. 10. Frontino, lib. 2. Stratagem, cap. 3. & Dione, lib. 49. pag. 409.*]

Parthi, qui nihil unquam hujusmodi viderant, putantes eos propter vulnera concidisse ac jam simul omnes posse concidi, projectis arcibus ab equis defilerunt; & sumptis contis ad cædendum eos acinacibus nudatis propius accurrerunt. Tum Romani se rursus effertentes, signo dato phalangem explicuerunt, sublatoque clamore hostem à fronte adorti, fodiendo pilis sternendoque primos, universos in fugam verterunt. Quæ res barbaris adeo miraculo fuit, ut eorum unus vocem hanc emisit. *Ite & bene valete, Romani: merito vos victores gentium fama loquitur; qui Pariborum tela fugistis.* [*Florus, Plutarch. & Dio, ut supr.*]

Eadem tamen certamina repetebantur quotidie: quod ut parum itineris Romani perficerent, effecit. [*Plutarch.*] Cumque quoties prima luce moverent, toties urgentibus Parthorum sagittis infestarentur, Antonius abeuntium agmen in quintam horam continuit, suisque fidem constantiorem fecit: qua persuasione digressis inde Parthis, justum iter reliquo die sine interpellatione confecit. [*Frontin. lib. 2. Stratagem, cap. ult.*]

Fame deinde laboravit exercitus; quod frumentatio impediretur crebris præliis, & deficerent molæ: quæ magna ex parte relicta fuerant, jumentis partim mortuis, partim ægrotos & laucios vehentibus. Fertur chœnicem Atticam tritici quinquaginta drachmis vasisse, & hordeaceos panes repensos pari argenti pondere. Versi deinde ad radices & olera, inciderunt in quandam herbam quæ manducata afferebat insaniam. Omnes enim qui eam ederant, lapides effodiebant & transmovebant, rem valde seriam se agere putantes: tandemque bilem evomendo, quia vino carebant (quod unicum huic malo erat remedium) moriebantur. [*Plutarch.*]

Fame in castris ita grassante, ad hostem perfergere cœptum est. Ac, nisi perfugas Parthi in reliquorum conspectu sagittis confecissent, videbantur omnes ad barbaros transituri. Sed Parthorum crudelitas eam defectionem inhibuit. [*Dio, pag. 409.*]

Multis suorum pereuntibus; nec Parthis abscedentibus, Antonium tradunt sæpius exclamasse, *ô juvenc!* mirantem illos decies mille viros, qui ductu Xenophontis multo longius iter ex Babylonia conficientes, atque cum hostibus longe pluribus dimicantes, incolumes evaserunt. [*Plutarch.*]

Parthi, quum perturbare agmen Romanorum non valerent neque dissipare ordines, frequenter vero victi fuissent & pulsi, egerunt denno pacate cum aquatoribus & frumentatoribus, ac nervos ostendentes arcuum suorum remissos, retro se abire dixerunt, & hunc finem facere eos confectandi: paucos Medos solum unius aut alterius diei iter sequuturos; sed nihil eos fatigaturos, tantum protecturos remotiores vicos. His dictis salutationes & benevolentia demonstrationem adjunxerunt. Unde perquam alacres redditi sunt Romani: atque Antonius eo nuntiato campestris potius cupivit petere, quod via montana diceretur arida esse. [*Id.*]

Quum in eo ille esset ut id exequeretur, venit quidam ex castris hostium Mithridates nomine, consobrinus Monæsis illius qui ab Antonio tres urbes dono acceperat: petitque mitti ad se aliquem, qui aut Syriaca aut Parthica lingua posset secum colloqui. Ad quem cum Alexander Antiochenus familiaris Antonii accessisset, indicavit illi, in altis illis quos videbat collibus Parthos cum omnibus suis copiis latitare in insidiis, ut ad campestris deflecentes opprimerent: monuitque ut per montana (quæ nihil aliud molestum haberent præter aquarum inopiam unius diei) iter continuarent. Cujus consilium secutus Antonius, Mardo duce, noctu per montanam viam perrexit; jussis prius aquam secum deferre militibus: quam multi, vasis carentes, aut in galcis aut in coriis consutis portabant. [*Id.*]

Parthi, re per nuntios cognita noctu præter morem suum eos persecuti sunt: oriente vero Sole agmen extremum carpebant, fessum labore ac vigiliis; nam ea nocte stadia 240 confecerant; quamvis non expectarent hostem superventurum tam cito: quo magis eorum animi dejecti sunt. Et sitis intendebatur certamine: cogebantur enim pugnando iter facere. [*Id.*]

Interim primum agmen incidit in fluvium, frigidum quidem & limpidum, sed salsum medicatumque; qui bibentibus statim tormina ventris ciebat, & sitim accendebat. Quod quamvis Mardus præmonuerat, nihilominus repulsis obstantibus avidè hauriebant. Antonius autem instans, precabatur durarent paulisper, alium enim non longe abesse fluvium potabilem; deinceps superesse viam asperam & inequitabilem, à qua omnino necesse sit hostes recedere: simulque receptui cecinit, ut saltem in umbra milites se recolligerent. (*Idem. cum Floro lib. 4. cap. 10.*)

Quum ergo figerentur tentoria, Parthis ex more discedentibus, Mithridates rediit: occurrenteque Alexandro monuit ut paulum quiete refecti universi confugerent, & prope transirent fluvium; quod is esset persequendi terminus. Traditaque sunt ei ab Antonio pocula permulta aurea & phiale: ex quibus quantum oculere veste poterat accipiens ille discessit. (*Plutarch.*)

Reliquum iter ejus diei nemine infestante peractum est. Sed noctem sequentem ipsi sibi reddiderunt gravissimam & periculosissimam. Nam quibus erat aurum argentumve occidebantur spoliabanturque, & sarcinæ jumentorum pecunias ferentium direpta sunt; postremo, suppellectilem Antonii, pocula mensasque pretiosas coniderunt & inter se partiti sunt. Itaque exorto magno tumultu ac trepidatione in exercitu (putabant enim hostes invasisse sarcinas & diripere) Antonius accitum libertum suum cœgit jurare, confossum se illum quamprimum juberet, & caput ablaturum; ut nec vivus veniret in potestatem hostium, nec agnosceretur mortuus. (*Id. cum Floro, ut supr. & Sexto Rufo, in Breviario.*)

Amicis collachrymantibus, Mardus jubebat Antonium bono esse animo; quod sentiret in propinquo esse fluvium: simulque alii nuntiarunt tumultum natum ex ipsorum avaritia multitudinique injuriis. Quamobrem volens turbatam & dispersam multitudinem componere, castrametandi signum dedit. Et jam dilucebat, & exercitus sedatior incipiebat redire in suos ordines, quum extremum agmen sensit sagittas hostium, & levis armatura pugnae signum accepit: scutati vero similiter ut antè conglobati, testudine sustinebant sagittas non audentium congre-
di. Dumque ita paulatim gradum promovent, ubi à primis conspectus est fluvius, equita-
tu hostibus opposito, Antonius ante omnes trajiciebat infirmos. Et jam pugnantibus quo-
que timor ac labor minuebantur. Ut enim Parthi viderunt fluvium, laxatis nervis jubebant
Romanos transire bono animo, prolixè laudantes eorum fortitudinem. Ita transgressi per
otium, curabant corpora: deinde pergebant iter facere, non admodum fidentes Parthorum
pollicitis [Plutarch.]

Cæsar Octavianus, rebus Siculis constitutis, Idibus Novembr. ovans ex Sicilia Romam
ingressus est: ut ex Fastis triumphalibus marmoris liquet. (Inscript. Grut. pag. CCXCVII.
cum Suetonio in Octav. cap. 22. Dione, lib. 49 pag. 400 & Orofio, lib. 6. cap. 18.) aurata quo-
que in rostro statua illi posita, quæ ad veram effigiem erat expressa, cum hoc titulo: *Ob pa-
cem post diurna bella terra marique redditam.* [Appian. lib. 5. pag. 746] Et ætatis 28. ille
tunc agebat annum: quemodo Appiani illa accipienda sunt verba. [ibid.] *ὡς ὁ Καίσαρ ἐπὶ
τῆς τοῦ ἐντοῦ ἡμέρας.*

Tribunitium quoque potestatem in perpetuum Senatus decreto accepit: invitatus hoc ho-
nore ad Triumviratum deponendum. Quæ de re privatim per Bibulum scripsit ille Antonio.
[Appian. ibid. pag. 747. Orof. lib. 6. c. 18.]

Antoniani, sexto à novissimo prælio die, ad Araxem fluvium pervenerunt, qui Mediam,
(Atropatenam) determinabat ab Armenia. Hic profunditate & violentia difficilis visus est
trajectu: increbuitque rumor, hostem in insidiis ibi subsidentem transeuntes aggressurum.
Postquam autem tuto traducti Armeniam iniere, tanquam tum primum ex pelago ad terram
appulissent, adorabant eam; & in mutuos complexus cum lachrymis ruebant præ gaudio.
Quum verò transirent per affluentem regionem, post longam inopiam explebant se affatim:
indeque hypodropicis & cæliacis morbis laborare cœperunt. [Plutarch.]

Hic recensens suos Antonius, comperit desiderata viginti millia peditum, equitum quatuor
millia: quorum plus quàm dimidium non vis hostis, sed morbus absumpsit. [Id.] De toto
exercitu haud minùs pars quarta militum, calorum servitium desiderata tertia est; impedi-
mentorum vix ulla superstit. Hanc tamen Antonius fugam suam, quia vivus exierat, victo-
riam vocabat. [Vellei. Pater. lib. 2. ca. 82.]

Die XXI. trecenta passuum millia fuga ille emensus est. [Liv. lib. 130.] Continuatam autem
est iter a Phraatis (sive Praaspsis) per dies XXVII. quo temporis spatio Parthi decies & octies
pugnando repulsi sunt. Quòd si adfuissent illa equitum XVI. millia, instructa more Par-
thorum & cum eis confictari assueta, quæ Artavasdes Armenius ex Media abduxerat; non
potuissent toties fugati Parthi instaurare prælia, Romanis eos profligantibus, illisque proffi-
gatos persequentibus. Omnes igitur irritabant Antonium ad pœnas sumendas de Armenio.
Sed ille consilio usus, neque proditorem exprobravit ei, neque de honorificentia comitate-
que solita quicquam detraxit; quòd infirmus esset ab exercitu, & omnium rerum indigus.
[Plutarch.]

Antonius, quum hostes ei non ampliùs graves essent, ad Cleopatram festinabat, hyemare
in Armenia nolens: atque per gravem jam hyemem & perpetuas nives citatum rapiens ag-
men, circa octo millia hominum in via tempestatibus amisit. [Liv. lib. 130. & Plutarch. in
Anton.] Et per montes Armeniæ glacie interceptos iter facientes vulnera, quæ multa acceperant,
maximè molestant. Idcirco multis mortuis, multis ad bellum inutilibus redditis, Anto-
nius, quia non ferebat hæc singula au hirc, interdixit ne quis tale sibi quicquam annuntiaret
Regem verò Armeniæ, quamvis ei, quòd se deseruisset, succenseret, ac ulcisci eum in ani-
mo haberet, blandiendo demeruit, ut ab eo pecuniam ac alimenta acciperet. Denique quum
ulteriùs iter hyberno tempore ferre milites non possent; regem adulando ac pollicitando
identidem permovit, sibi in suo regno hyemandi potestatem faceret, vere iterum contra Par-
thos exercitum ducturo. [Dio, lib. 49. pag. 410.]

Tandem, vix tertia parte de sedecim legionibus reliqua, in Syriam (rediens Antiochenam; ut
est apud Orofium lib. 6. cap. 19.) per fugit: ubi incredibili quadam mentis vecordia ferocior
aliquanto factus est; quasi vicisset qui evaserat. [Florus, lib. 4. cap. 10.]

Paucis deinde comitatus descendit ad mare, atque in castello inter Berytum Sidonemque
posito (Leuce come appellato) substitit, ut Cleopatram operiretur, cujus anxius mora langue-
bat. Itaque conjecit se statim in vinum & crapulam, inter quæ crebrò exiliens speculabatur,
quoad illa in portum est delata. [Plutarch. in Anton.]

Tulit Cleopatra militibus magnam vim vestium & pecuniam. Sunt qui dicant, vestem An-
tonium ab illa sumptam, & pecuniam de suo, ut si illa dedisset, divisisse. [Id. ibid.] Quæ de
re, ita scribit Dio. Allata sunt ei à Cleopatra pecuniæ; ex quibus 35. drachmas (sive denarios)
singulis legionariis, ac ratam aliis portionem divisit: & quum ea pecuniæ non sufficerent, ex
suis facultatibus reliquum addidit; Cleopatram suos etiam sumptus acceptos referens. Multum

enim ei etiam amici contulerunt pecuniæ, multum à focis exegit. His actis, Antonius in Ægyptum abiit. (*Dio, ut supr. cap. 410.*)

Herodes, uxore ejus Mariamne assiduè precibus eum obtundente ut fratri suo Aristobulo debitum Pontificatum redderet, advocato amicorum concilio, multis verbis in focum Alexandram invehit, quasi clam regno suo insidiaretur, & per Cleopatram id ageret ut ad puerum transferretur. Ne tamen pietatem erga eam, ceterasque necessitudines aspernari videretur, nunc se ejus filio Pontificatum redditurum dixit, cui Ananelus hæcenus, propter ætatem immaturam, prælatus esset. Hæc Alexandra præ gaudio vix compos sui, simul etiam suspectam se dolens ambitu regni, lachrymas fudit, seseque de hujusmodi crimine purgavit: & gratis pro filii honore actis, se in posterum regi obsequentissimam fore pollicita est. Atque ita Herodes Aristobulum adolescentem (17. annorum) vivo adhuc Ananelo successorem in Pontificatu dedit. (*Ioseph. l. 15. c. 2. & 3.*)

Sextus Pompeius, quum Antonium adversam in Media fortunam sensit intellexisset, Caium verò Furnium, Asiæ eo tempore præfectum, parum amicè erga se affectum, in Lesbo non mansit: sed spe concepta, aut successurum se in universum Antonii defuncti imperium, aut saltem in partem ejus recipiendum, quum & ex Sicilia & aliunde multi ad eum venissent, (partim paternæ gloriæ opinione, partim victus inopia exciti) & habitum resumpsit imperatorum, & ad occupandam Asiæ continentem oppositam se accinxit; recenti exemplo Labieni, qui eam incurfaverat, animo obversante. (*Appian. lib. 5. pag. 747. Dio, lib. 49. pag. 402.*)

Antonius, quum in fociorum evasisset terram, actis Pompeii cognitis, ei, si ab armis discessisset, veniam ac amicitiam promisit. Pompeius, quum ita facturum se rescripsisset, Antonio, propter acceptam calamitatem, & quòd is statim in Ægyptum abiret, contempto, in instituto suo perrexit (*Dio, ibid.*) Ad utrumque vero viam sibi muniens, legatis ad Antonium missis, se illi amicum & socium offerebat: revera hoc tantum agens, ut res ejus exploratas haberet. Interim ad Thraciæ Pontique dynastas alios legatos clam mittebat, cogitans, si postulata non impetraret, per Pontum fugere in Armeniam. Ad Parthos enim legatos etiam misit, sperans ad bellum nondum confectum adversus Antonium libenter se duce usuros, Romano viro, eoque Magni filio. Simulque naves parabat, & socios navales exercebat: metum à Cæsare simulans, aut parari hæc in usum Antonii. (*Appian. ut supr.*)

Antonius, quamprimum audivit de Pompeii conatibus, ab itinere quidem suo non reflexit, Marcum verò Titium, qui quondam ad se à Sexto Pompeio desceverat, ducem adversus eum designavit: ut classe & exercitu accepto è Syria, Pompeio bellum molienti resisteret totis viribus; quòd si in fidem Antonii mallet recipi, adduceret eum honorificè. (*Id. & Dio, ibid.*)

Legati qui à Pompeio ad Parthos missi fuerant, comprehensi ab Antonianis ducibus, perducti sunt Alexandriam. Ex his ubi singula cognovit Antonius, accitis legatis ad se missis, captos illos eis ostendit. Qui excusabant hominem juvenem in extrema calamitate constitutum, metuentem ne repulsam pateretur ab illo, coactum tentare vel infestissimarum populorum Romano gentium animos: quòd si compertam habuerit mentem Antonii, nihil opus fore aliis sollicitationibus & artibus. Id ille credidit, ut homo minimè malitiosus, & ingenio simplex ac magnanimus. (*Appian. pag. 749.*)

Romæ instituenti ad Antonium navigare Octavia annuit Cæsar: non, ut plerique tradunt, quòd illi indulgeret; verum quòd contumelia affecta despectaue colorem præberet bello movendo honestum. (*Plutarch. in Anton.*) Ea Athenas veniens, ibi hyemavit. (*Appian. lib. 5. pag. 750.*)

Jam Medorum regi (Artavaldi) cum Parthorum rege (Phraate) & rege Armeniorum, (Artabaze five Artavazde) simultas intercessit. Armenio enim succensebat, propter inductos sibi ab eo Romanos: Partho, quòd neque prædæ Romanorum magnam partem, neque alium ullum honorem ab eo accepisset, & regnum quoque sibi ab eo auferendum metueret. Ptolemone igitur (Ponti) rege legato ad Antonium misso, amicitiam ac societatem ejus expetiit: eumque accersens, copiarum suarum auxilium illi est pollicitus. Quæ legatio Antonio admodum grata fuit. Nam quæ una res ad debellandos Parthos videbatur ei defuisse, quòd minus ab equitatu & sagittariis firmus venisset, eum accedere sibi putabat, danti magis quam accipienti beneficium. Indeque magna inflatus spe, paravit iterum per Armeniam pergere, conventoque ad Araxem amnem Medo, tum bellum movere. (*Plutarch. in Anton. Dio, lib. 49. pag. 411.*)

Ad Octaviam Athenas commorantem litteras Antonius dedit, quibus mandavit ibi ut maneret; susceptam expeditionem ipsi significans. Illa quamquam id agrè tulit & odorata est pretextum, quaesivit per litteras tamen quo mitti vellet quæ attulerat ei. Attulerat autem multam vestem militarem, magnum numerum jumentorum, pecuniæ, & munusculum ducibus amicisque ejus; insuper duo millia delectorum militum in cohortes prætorias insignibus armis exornatorum. Hæc Niger quidam Antonii amicus ab Octavia missus exposuit ei: meritis & convenientibus additis laudibus. Ejusque & alia dona & milites, quos in hunc ea finem à fratre suo petierat, accepit Antonius. (*Ibid.*)

Cleopatra, verita ne à se Octavia abstraheret Antonium, eum se deperire simulabat; corpore femineis artibus ita tabefacto, ac si illo orbata non ductura ultra fuisset spiritum. Quibus victus Antonius, omitta profectio ad Medum (quamquam nuntiarentur res Parthorum

agitari seditione) Alexandriam regressus est. (*Plutarch.*) atque deinde magis adhuc amori & imposturæ Cleopatraræ servivit. (*Dio. pag. 411.*)

Artavasdem Armeniæ regem Antonius in Ægyptum, tanquam amicum, evocavit; ut ibi sine labore comprehensum occideret. Quum autem is, dolum suspicatus, non venisset; rationes eum aliter decipiendi iniit: neque enim iram contra eum palam ferebat, ne eum ad bellum excitaret. (*Dio. ibid.*)

C. Furnius Asiæ præfectus (quem magnæ virum autoritatis, atque inter Romanos eloquentissimum fuisse, in Plutarchi *Antonio* & Hieronymi Chronico legimus) Pompeium pacatè venientem, excepit; nec ad arcendum validus, nec compertam habens Antonii sententiam. Ubi verò vidit exerciti ejus milites, delectum habuit ex provincialibus; accivitque Aëno-barbum ducem vicini exercitus, Amynta quoque properè vocato in auxilium. Qui ubi celerite convenerunt, Pompeius querebatur haberi se pro hoste, quum missis legatis responsum expectaret ab Antonio. Nihilominus volebat capere Aëno-barbum, prodente ejus familiari Curio, sperans in eo magnum momentum, si incideret permutatio. Sed prodicione detecta, Curius in Romanorum consistorio coargutus dedit supplicium: Pompeius verò Theodorum libertum, solum ejus consilii conscium, quasi id effutisset, interfecit. (*Appian. lib. 5. pag. 749.*)

Desperans Pompeius à se falli posse Furnium, Lampfacum per proditionem occupavit; ubi habitabant multi nominis Italici, in eam coloniam deducti à C. Cæsare: moxque magnis stipendiis ad militiam pelliciebat Italos. Jamque ducentos equites & tres legiones habebat, quum Cyzicum terra marique aggressus, utrinque repulsus est: erat enim ibi quædam non magna manus Antonianorum militum, gladiatores qui ibi Antonio alebantur custodientium. Reversus igitur in Acheorum portum, frumentabatur. (*Id. ibid.*)

Quum Furnius abstinens à pugna, semper ei castra admoveret cum multis equitibus, nec frumentari sinens nec urbes occupare; Pompeius castra eius à fronte adortus est, circummissis clam qui à tergo idem facerent: quamobrem Furnius in eum versus, captis à tergo castris ejectus est. Fugientes per Scamandrios campos Pompeius multos occidit: mædebat enim campus ab imbribus. Qui evaserunt, receperunt se in tutum, impares instaurando prælio: quumque supplementum acciperent è Myfia, Propontide, cæterisque locis: egeni homines ex haustu exactioibus libenter mercede militabant Pompeio, celebri propter partam ad Achæorum portum victoriam. (*Ibid. pag. 750.*)

Quum egeret equitatu Pompeius, ac proinde malè multaretur in pabulationibus; auditur alam equitum Italicorum ad Antonium iter facere, missam ab Octavia hyemante Athenis: moxque misit qui auro eos corrumpent. Hos præses ab Antonio Macedonia præfectus comprehendit, & aurum distribuit militibus. (*Ibid.*)

Pompeius occupatis Nicæa Nicomediaque, pecunias luculentè colligebat, magnis per omnia & insperatis successibus. (*Ibid.*)

Furnio non longè ab eo castro habenti, primæ è Sicilia vere incunte venere naves 70. que solæ ex Antonii classe Cæsari contra Pompeium commodatæ superfuerant: finito enim bello Siculo, Cæsar eas dimisit. Venit & è Syria Titius cum aliis 120. navibus, atque copioso exercitu: & omnes Proconnesum appulerunt. (*Ibid.*)

Territus igitur Pompeius, qui adhuc paratus satis non erat, ea loca petiit ubi maximè effugere posset. Verùm Nicomediæ deprehensus, pacem per legatos petiit: spem ejus impetrandæ in beneficio, quo Titium ipse quondam affecerat, positam habens. Sed Titius pacem se ei, nisi navibus & copiis omnibus sibi traditis, concessurum negavit. (*Dio. pag. 402. 403.*)

Pompeius igitur, desperata à mari salute, apparatu graviori in naves coniecto, eas incendit: remigesque armavit, ut in terra majori usui futuros cum cæteris. (*Ib. ibid. pag. 402. Appian. pag. 750.*)

Herodes, veritus ne focus Alexandra nimio rerum novandarum studio teneretur, iussit eam continere se intra regiam, & nihil pro potestate agere: atque ita observabatur ea assidue ut nihil, ne eorum quidem quæ ad quotidianam vivendi rationem attinent, eum lateret. Quam servitutem quum ferret illa indignissimè, misit ad Cleopatram litteras; præsentem rerum suarum statum deplorans, & ut opem aliquam sibi offerret rogans, iubente verò Cleopatra, ut una cum Aristobulo filio clam in Ægyptum ad se confugeret, paratis duabus sandapilis, quasi mortuis efferendis, in eas se & filium inclusit: iussis famulis conscis, ut ea noctu efferrent, & ad paratum navigium, quod eos in Ægyptum deveheret, deportarent. Hæc apud Sabbationem amicum mulieris Æsopus servus effutivit; putans eum non inscium ejus consilii. Quo cognito Sabbation, qui hæcenus inimicus Herodis erat, suspectus quasi socius insidarum quibus Antipater veneno sublatus est, arripuit occasionem conciliandæ sibi per hoc indicium regiæ benevolentia. Rex verò passus Alexandram tentare negotium, in ipsa fuga deprehensam retraxit. Veniam tamen erroris dedit, non ausus ei mali quicquam facere. Verebatur enim non cessaturam Cleopatram, odii tali ansa præbita: quare simulata magnanimitate, volebat per clementiam videri indulgentior. (*Joseph. lib. 15. cap. 3.*)

Cassius Parmensis, Nasidius, Saturnius, Thermus, Antistius, alique Sexti Pompeii honorati amici, & charissimus ei Fannius, & ipse Libo socer, ut viderunt eum ne post adventum quidem Titii, cui Antonius ipsum commiserat, desinere eum potentiore bellum gerere; desperarunt de eo, pactique sibi ipsis fidem, transierunt ad Antonium. (*Appian. l. 5. pag. 750. 751.*)

Pompeius ab amicis destitutus, secessit in mediterranea Bithyniæ; petens, ut ferebatur, Armeniam. Eum castris noctu egressum clam persequerentur Furnius & Titius, & Amyntas cum eis: peractoque magna contentione itinere circa vesperam assecuti, singuli castrametati sunt circa tumulum quendam absque fossa valloque, ut sero diei fessique. In eo statu Pompeius noctu immisissis cetratorum tribus millibus, eos invasit cubantes aut proslidentes è cubiculis, qui omnino nudi fugerunt turpiter: potuitque Pompeius, si eadem nocte totis viribus eos invasisset, aut fugatos persecutus fuisset, absolvere victoriam. Quod cum parum ille animadverteret, nihil inde lucratus est, nisi quod perrexit mediterranea petere. (*Id. ibid. pag. 751.*)

Hostes verò conjuncti sequebantur, frumentantem impediendo; donec inopia pressus petiit colloquium Furnii, amici quondam Magni Pompeii, & dignitate præstantis, moribusque gravioris cæteris. Stans igitur in ripa interlabentis fluvii, ejus fidei commissurum se dixit, ut deduceretur ad Antonium. Quo respondente, non sibi, sed Titio ab Antonio commissum hoc fuisse negotium: Titii fidem Pompeius habens suspectam iterum se Furnio dedebat, rogans ut acciperetur. Id quum non impetraret, petebat ut saltem ab Amynta acciperetur: illo verò negante Amyntam facturum id quod conjunctum sit cum Antonianorum mandatorum executo- ris injuria, solum est colloquium. (*Id. ibid. pag. 752.*)

Furniani putabant fore ut Pompeius inopia coactus sequenti die se Titio dederet. At ille noctu incensis ex castrensi more ignibus, & tubicinibus per signa vigiliarum noctem distinguentibus, clam cum expeditis castris se subduxit, ne ipsis quidem præmonitis, quoniam ituri essent. Cogitabat autem reverti ad mare, & Titii classem incendere: quod fortasse perpetrasset, ni Scaurus transfugiens, abitum ejus & quam viam ingressus sit indicasset, quamvis ignarus propositi. Tum Amyntas cum 300. equitibus eum persecutus est carentem equitatu: ad quem appropinquantem Pompeiani transierunt, pars occulta fuga, pars propalam, Pompeius penè desolatus, & suos jam metuens, Amyntæ sine conditionibus se dedit, qui Titii conditiones respuerat. (*Id. ibid. pag. 752.*)

Midaii, quod opidum Phrygiæ est, deprehensum circumdatumque Pompeium à Titio & Furnio captum fuisse scribit Dio, (*pag. 403.*) Exercitum ejus à Titio adactum ut Antonio sacramentum diceret, Appianus. (*pag. 753.*)

Antonius certior hac de re factus confestim per litteras Pompeium mandavit interfici: paulo vero post penitentia ductus, salute eum donari jussit. Atqui cum priorem tabellarium posterior prævenisset, Titius acceptis deinceps etiam scriptis de mortis supplicio litteris, ac vel scriptas eas reipsa posterius esse ratus, vel cognita quidem rei veritate fidem habere nolens, ordinem litterarum, ut sibi reddite erant, non sensum, secutus est. (*Dio, pag. 403.*)

Sunt quidam, Pompeii mortem mandasse, non Antonium, sed Plancum; qui Syriæ præses solitus sit in majoris momenti litteris nomen adscribere Antonii, & uti annulo ipsius signatorio: sive sciente Antonio, (scribere tamen nolente, vel propter Pompeii nomen, vel propter Cleopatram faventem ei ob patris Magni memoriam) sive per seipsum, caventem ne Pompeius præberet aliquam occasionem dissidii Cæsari & Antonio, neve Cleopatra favorem in Pompeium transferret. (*Appian. lib. 5. pag. 753.*)

Atque ita Mileti Sextus Pompeius est interfectus. (*Id. ibid. Strabo, l. pag. 141.*) L. Cornificio & Sexto alio quodam Pompeio Consulibus. (*Dio, l. 49. pag. 403.* de quo, in libri Liviani 132. epitome, ita legimus. *Sex. Pompeius, cum in fidem M. Antonii veniret, bellum adversus eum in Asia moliens à legatis ejus oppressus est.* Et in Orofio, lib. 6. cap. 19. *Pompeium fugiens, à Titio & Furnio Antonianis ducibus saepe terrestri navalique bello victus & captus, ac post paululum interfectus est.* Et apud Velleium Paterculum, lib. 2. cap. 87. *Sextum Pompeium Antonius, cum dignitatis quoque servanda dedisset fidem, etiam spiritu privavit.* Et in capite 79. plenius. *Pompeius Asiam fuga petivit: jussuque M. Antonii, cujus opem petierat, dum inter duces & supplicem tumultuatur, & nunc dignitatem retinet nunc vitam precatur, à Titio jugulatus est: cui in tantum duravit hoc facinore contractum odium, ut mox, ludos in theatro Pompeii faciens, execratione populi spectaculo quod præbebat pelleretur.*

Cæsar Octavianus, mortis Sexti Pompeii causa, ludos equestres exhibuit; Antonioque currum ante rostra & statuas in templo Concordiæ posuit: potestatemque dedit ibi cum conjuge & liberis convivendi, sicut antè sibi decretum fuerat. Nam adhuc fingebat se esse ejus amicum: eumque de Parthica clade consolatus est, invidiamque adversus se, victoriæ Siculæ & honorum ob eam decretorum nomine obortam exposuit. (*Dio, l. 49. pag. 403.*)

3970 In festo Tabernaculorum novus Pontifex Aristobulus, adolescens 17. ætatis annum jam egressus, sacris juxta legem operaturus ornato pontificali ad altare accessit, ceremoniasque decenter peregit. Cujus eximia forma & statura quàm pro ætate procerior, tota facie generis dignitatem præferens, convertit in se multitudinis oculos simul & studia, reputantis secum etiam avi Aristobuli memoria digna facinora. Victi igitur affectu paulatim se aperiebant, confusi nimio gaudio, nec continentes faustas voces ac comprecationes; licentiùs, quàm sub tali rege debebat, proferentes debitam familiæ beneficiorum tum memoriam tum gratiam. (*Joseph. l. 15. cap. 3.*)

Peracta festivitate dum apud matrem Alexandram excipitur convivio, rex Herodes comitate pertracto in opportunum locum adolescente, ostendebat se paratum in ejus gratiam

juveniliter

juveniliter coluere. Cumque loci ejus natura esset æstuosior, cito defessi relicto lusu magnis piscinis, quæ ibi circa aulam erant, imminentes frigus captabant meridiano tempore. Ac primum spectabant natantes quosdam è sociis & famulis: deinde postquam provocante Herode adolescens quoque eis se miscuit, hi quibus hoc datum erat negotium deprimentes eum natantem, & quasi per lulum ac petulantiam mergentes, non prius desisterunt quam aquis præfocarentur. Atque hic fuit Aristobuli exitus, anno ætatis 18, Pontificatus primo, qui mox ad Ananellum rediit. [*Ibid.*]

Hic casus ubi mulieribus renunciatus est, versa repente rerum facie lamentatio exoritur supra cadaver juvenis & luctus inconsolabilis: rotamque urbem rumore sparso mæror occupat, nulla non domo calamitatem desente tanquam propriam. Herodes vero modis omnibus curabat fidem facere, se inscio casum hunc contigisse; non luctum solum fingens, sed & lachrymas & mœstitiam veræ simillimam. Et quo majus miseris mulieribus afferret solatium, magnificentissimo funeris apparatu cadaver extulit: nihil sibi ad summam liberalitatem faciens reliquum, tam in exornando conditorio, quam in congerendis eo aromatibus & aliis rebus pretiosissimis. [*Ibid.*]

Mater Alexandra, etsi sæpe ad inferendam manum sibi pronior, cum eam dolus non falleret, impetum tamen hunc animi repressit, nullam suspicionem præ se ferens quod data opera filium necatum sensit; donec aliquando se offerret ultionis facultas. [*Ibid.*]

Antonius quærens rationem, quæ minimo labore regem Armenia Artavasdem ulcisci posset, missis ad eum Q. Dellio, filiam ejus filio suo Alexandro (ex Cleopatra suscepto) matrimonio conjungendam, multis pollicitationibus interpositis, poposcit. Postremo repente sub initium veris Nicopolim Pompeij (in minore Armenia) venit: coque eum accersivit, quasi opéra & consilio ejus in bello Parthico esset usus. Sed Artavasdes, insidias suspicatus, non venit. [*Dio, lib. 49. pag. 415.*]

Alexandra, continuo ob amissum filium luctu ad vindictæ desiderium accensa, per litteras insidias Herodis Cleopatram indicavit, simulque filii sui miserabilem interitum. Ita vero jamdudum adjuvandi eam cupida, & tum etiam miserata se mulieris infortunium, non secus quam proprium curavit negotium: nec unquam desistit incitare Antonium ad ulciscendam necem juvenis; indignum facinus dicentis, Herodem ope ejus alieni juris regno potitum, in legitimam regum stirpem tam insolenter debacchari. Quibus permotus Antonius, postquam *Laodiceam* (in Syria) pervenit, accersivit ad se Herodem dicturum causam de objecto necis Aristobuli crimine. [*Joseph. lib. 15. cap. 4.*]

Herodes, commissa regni cura Josepho patruo, clam ei mandavit, ut si in ipsum Antonius gravius aliquid statuisset, confestim Mariamnem interficeret: sic se affectum erga uxorem fuisse dicens: ut etiam post ipsius mortem aliquem potiri contingeret illius pulchritudine, ad suam id injuriam pertinere existimaret. [*Ibid.*]

Ad Antonium deinde veniens Herodes, muneribus eum placavit quæ in hoc Hierosolymis attulerat, & crebris colloquiis indignationem ejus leniit; ut minus post hac ponderis apud eum haberet Cleopatram instigatio. Negabat enim Antonius oportere regem facti sui rationem reddere, alioqui ne regem quidem futurum: sed dato illi semel honore, etiam liberam potestatem permittendam esse, idque ipsum etiam Cleopatram aiebat conducibile, si non multum se misceret alienis imperiis. [*Ibid.*]

Josephus creditum sibi regimen administrans, & sapissime Mariammen conveniens, partim propter negotia partim honoris causa, dum crebra mentio fit conjugalis amoris quo eam Herodes prosequeretur; irridentibus hanc ejus asseverationem mulieribus, præsertim Alexandra, ille nimio studio approbandi eis affectum regis eo provectus est, ut mandatum sibi datum proderet: ratus id certissimum amoris argumentum, quod neque sine ea vivere sustineret, neque vel morte ipsa ab ea disjungi. Quæ Josephi verba mulieres non tam indubitatum Herodis amoris signum interpretata sunt, quam exhortuerunt tyrannicum illius animum, si vel mortuus sæviret in earum capita. [*Ibid.*]

Interea per civitatem rumor ab inimicis regis sparsus est, necatum eum ab Antonio: qui cum reliquam regiam turbavit, tum mulieres maxime. Alexandra vero etiam Josephum hortata est, ut assumens eas ad signa legionis Romanæ confugeret, quæ tum ad regni custodiam circa urbem erat sub tribuno Julio. Sic enim primum si quid turbatum in aulam incideret, ipsas in tuto fore propter Romanorum benevolentiam: deinde sperandum esse consecuturam quidvis Mariammen, si in Antonii conspectum venerit, atque etiam regnum recepturam, & quicquid debetur regio generi. [*Ibid.*]

Tenente adhuc ea consultatione, litteræ ab Herode supervenerunt rumori contrariæ, honorem quo se dignaretur Antonius significantes, ad consessum adhibens & ad quotidiana convivia; idque non cessante à criminationibus Cleopatra: quæ capta ejus regionis cupidine, quo regnum id sibi usurparet, omnibus modis quærebat illum perdere. Sed quia justum se præberet Antonius, nihil posthac expectandum gravius, venturumque brevi constabito tam regno quam amicitia. nec relictam Cleopatram cupiditati ullam spem, quando Antonius pro ejus postulatis Cælesyriam ei concessisset, hac conditione, ne posthac Judæam peteret, & ut molesta esse desineret. [*Ibid.*]

His litteris redditis, voluntas confugiendi ad Romanos evanuit. Non tamen latuit id confi-

lium

4 68 o 3 4

lium; sed quamprimum deducto aliquantisper Antonio contra Parthos eunte (id enim ille præ se ferebat) Herodes in Judæam reversus est, statim soror Salome & ejus mater indicaverunt quid Alexandra cum suis voluerit. Nec hoc contenta Salome, etiam maritum suum Josephum criminata est, Mariammes consuetudinem objiciens. Hoc autem fecit propter similitatem veterem quod regina elati animi femina inter muliebres contentiones exprobraret ei obscuritatem generis. [*Ibid.*]

Quum de servata pudicitia Herodi juramento fidem Mariammæ faceret, & suum vicissim amorem Herodes commemoraret; negante illa amantis esse mandare, si quid humanitus acciderat, uxorem innoxiam addi fati comitem: non aliter secretum hoc eam scire potuisse Rex existimans, nisi à Josepho fuisset contuprata; parum absuit quin illam interficeret. Sed amore victus, licet ægre, cohibuit se tamen. Veruntamen Josephum ne in conspectum quidem admisit, sum jussit interiri: & Alexandram, ut malorum omnium causam, vincam conjecit in cultodiam. [*Ibid.*]

Interea turbabantur res Syriæ, Cleopatra non desinente in omnes incitare Antonium: quem hortabatur ut auferens cuique suam dynastiam ipsi contributor; flagitans etiam ab eo Judæam simul & Arabiam sibi dari, ademptas suis regibus, Herodi & Malcho; cujus utriusque illa interitum moliebatur. Sed tantos reges in importuna mulieris gratiam occidere quidem Antonius injustum esse duxit: verum inter amicos ultra non habuit; & partes de utriusque regione ablatas Cleopatræ largitus est. Ad hæc urbes, quotquot sunt intra fluvium Eleutherum usque Ægyptum, ei donavit; præter Tyrum & Sidonem, quas jam inde à majorum ætate sciebat liberatas: quamvis & has quoque illa multis precibus impetrare conata fuerat. [*Ibid. cum lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 7. no. 16.*]

Ita Cleopatra, Antonii munere, Cyrene, Ciliciæ parte magna, Judææ regione ea quæ balsamum gignit, Arabia Nabateæ quæ Malchi fuerat (ditionis videlicet Malchi regis quantum ad Oceanum vergit) Ituræa, Phœnicia, Cœlesyria, Cypro & Cretæ parte aliqua est potita. Quæ tam vastæ Antonii donationes populum Romanum maxime offenserunt: simul & Cleopatræ turpitudine, ex qua liberos Antonius suscepisset, prius gemellos, Alexandrum & Cleopatram (hanc Lunam, illum Solem cognominatum) deinde Ptolemæum, Philadelphum cognomine. [*Plutarch. in Antonio Dio, lib. 49. pag. 411. cum Livio, lib. 132.*] Multas vero linguas caluisse Cleopatra dicitur; ita ut Æthiopicis, Troglodytis, Hebræis, Arabibus, Syris, Medis, Parthis, per semet ipsa responsa daret sine interprete: quum antecessores ejus reges ne Ægyptium quidem percipere sustinuisent, nonnulli etiam ipsam Macedonicam dialectum dedidicissent. [*Plutarch. ibid.*]

Cleopatra in Armeniam cum exercitu profectum Antonium usque Euphratem profecta revertitur: obiterque adita Apamia & Damasco, Judæam invisit. [*Joseph. lib. 15. cap. 5.*]

Æstate tertia ab ea qua in Sicilia Lepidus à Cæsare Octaviano est dejectus, expeditionem hanc Antonius suscepit in Armeniam. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 82.*] defuncto jam Sexto Pompeio. [*Appian. lib. 5. pag. 753.*] Misitque iterum ad Armeniam regem Q. Dellio colloquii causa; ipse interim celeriter ad Artaxata progressus est. [*Dio. lib. 49. pag. 415.*]

Cleopatra in Judæa ab Herode excepta, concessam sibi ab Antonio Arabia partem & Jerichuntini agri redditus ei locavit. Is & balsamum fert, quod unguentorum longe pretiosissimum ibi tantum provenit, & eximiarum palmularum vim maximam. [*Joseph. lib. 15. cap. 5.*] Quod balsamum, uni terrarum Judææ concessum, in duobus tantum hortis erat utroque regio; altero jugerum 20 non amplius, altero pauciorum. [*Plin. lib. 12. cap. 25.*]

Per hæc negotia contracta majore cum Herode familiaritate, de stupro eum sollicitare Cleopatra cepit; sive lascivi intemperantia affectus ducta, sive per hoc struendis insidiis occasionem quaerens: sed amorem prætexebat. Renuit vero Herodes: & de ea occidenda cum amicis consultavit. A quibus ab eo facinore ille deterritus, magnis muneribus omnibusque obsequiis pacatam Cleopatram Pelusium usque deduxit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 15. cap. 5.*] A qua tamen, ut & ab ipso Judæorum populo, ille sibi metuens Masada castellum sibi ad refugium paravit; armis in eo repositis, quæ decem millibus virorum sufficerent. [*Id. lib. 7. Belli, no. 16.*]

In Armenia Antonius regem Artavasdem partim sociorum opera persuadendo, partim copiis terrendo, quum illius se amicum & scriptis & actis omnino ostendisset, eo vix tandem multis pollicitationibus deceptum adduxit, ut fide data in castra ipsius veniret: ubi ab eo est comprehensus. [*Dio, lib. 59. pag. 415. cum Livio, lib. 131. Strabone, lib. 11. pag. 524. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 82. Plutarcho, in Antonio. & Orofio, lib. 6. cap. 19.*]

Captum regem Antonius primum absque vinculis circum castella, in quibus thesauri erant repositi, circumduxit; spe eorum sine certamine potiundi: simulans se non alia de causa captivum habere, quam ut ab Armeniis pro liberatione ac regno ejus pecuniam colligeret. Verum ea spe frustratus ille est: gazæ custodibus ei non obtemperantibus. [*Dio, ibid.*]

Qui in armis erant Armenii, pro capto rege Artavazde sive Artabaze maximum natu filiorum ejus Artaxiam regem constituerunt. [*Id. ibid. Joseph. lib. 15. cap. 5.*] Artavasdem vero Antonius argenteis catenis constrinxit: quasi regem turpe esset ferreis teneri vinculis. [*Dio, ibid.*] Tum argentea catena ita vinculum ad confessionem thesaurorum regionum coegit: expugnatoque opido, in quo conditos esse prodiderat, magnam vim auri argentique abstulit. [*Orof. lib. 6. cap. 19.*]

redegit

Post hæc universam Armeniam, partim vi, partim deditione, in suam potestatem Antonius redegit. [*Joseph. & Dio, ut supra.*] Nam Artaxias prælio congressus, & victus, ad Parthos concesserat. [*Dio.*] Artabazem vero cum filiis suis satrapis vinculum in Ægyptum Antonius duxit, munus Cleopatæ, & quicquid pretiosum de eo regno ceperat. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 13. & lib. 15. Antiqui. cap. 5.*]

Romæ, III. Nonas Septembr. C. Sossius Proconsul ex Judæa triumphavit: ut ex Fallis triumphalibus marmoreis liquet. [*In Inscr. Gruteri, pag. ccxcvii.*]

M. Antonius, Artavaldis regis Mediæ filia arctioris amicitie causa filio suo in matrimonium impetrata, relicto in Armenia exercitu, cum magna præda in Ægyptum reversus est. Ubi Alexandriam curru invehens, inter alios captivos Artavaldem sive Artabazem Armeniæ regem, cum conjuge & liberis, ante se in triumpho duxit. [*Dio, lib. 49. pag. 415.*] Quod ægerime Romani tulerunt: ut prima patriæ suæ ornamenta, in Cleopatæ gratiam, communicarentur Ægyptiis. [*Plutarch. in Antonio.*]

Ad Cleopatram in medio populi, tribunali argento obducto, aurataque sella sedentem, Antonius Artavaldem, cum suis, aureis in vinculis abduxit. Barbari autem neque supplices ei facti sunt, neque in genua conciderunt (quanquam & minis & promissis hoc crebro juberentur) sed nomine eam suo compellaverunt: atque ideo magnos quidem habere spiritus existimati, durius autem propterea tractati sunt. [*Dio, ut supra.*]

Alexandriis epulum Antonius præbuit; contracta in gymnasium plebe, pro tribunali argento solia duo aurea, sibi unum, Cleopatæ alterum, filius vero humiliora alia posuit. Tum ad populum oratione quadam habita Cleopatram Reginam regum, ejusque filium & regni collegam Ptolemæum Cæsariionem Regem regum appellari iussit: usque Ægyptum, & Cyprum, divisione instituta alia à priore, addidit. Dicebat autem illam vere Cæsaris Dictatoris conjugem fuisse, hunc ejusdem legitimum filium; fingebatque se studio ejus Cæsaris adductum hæc facere; quo Octavianum, non natum ejus, sed adoptatum filium, in invidiam adduceret. Suis autem ex Cleopatra susceptis liberis, filia quidem Cleopatæ Libyam dedit Cyrenaicam; fratris ejus Alexandro Armeniam attribuit, Mediam quoque & Parthiam & reliquas trans Euphratem usque ad Indiam regiones, quum ea subigerentur, promittens: Ptolemæo vero (Philadelpho cognominato) Phœniciam, Syriam, Ciliciam, & omnes cis Euphratem usque ad Hellespontum regiones, largitus est. [*Plutarch. in Antonio, Dio, lib. 49. pag. 415, 416.*]

Simul autem filios suos produxit Antonius, Alexandrum quidem cultu Medico, tiaram & cidarim erectam gerentem; Ptolemæum vero crepidis, chlamyde, & causa diademate redimita ornatum. Hic enim regum qui Alexandro successerunt cultus, ille Medorum erat & Armeniorum. Mox quum salutassent parentes pueri, hunc Macedones, illum Armenii stipavere. nam Cleopatra quidem & tunc & alias in publicum progrediens, stolam Isis sacram sumebat, & novæ Isis nomine responsa dabat populis. [*Plutarch. ibid.*] Atque ut illa Isisem se & Lunam, ita Antonius Osiridem & novum Liberum Patrem appellari se iussit; quum redimitus hederis, cothurnisque succinctus, curru velut Liber Pater vectus esset Alexandria. [*Vellei. Patercul. lib. 1. cap. 82. Dio, lib. 50. pag. 421.*]

Antonius usque ad Araxem profectus, quasi Parthis bellum illaturus, satis habuit cum Artavalde Medorum rege societatem junxisse; cujus ratione mutua sibi auxilia, Antonius Medo contra Parthos, Medus Antonio adversus Cæsarem sponderunt; militesque nonnullos ejus rei causa permutaverunt: & Antonius Medo parte Armeniæ recens occupatæ tradita, filiam ejus Iotapen, admodum parvulam, ut Alexandri (filii sui ex Cleopatra nati, cui regnum Armeniæ dederat; quod in libro 131. confirmat Livius) conjugem futuram, & signa militaria quæ amissa in Statiani pugna fuerant, recepit. [*Dio, lib. 49. pag. 417, 418. cum Plutarcho in Antonio.*]

Pace ita cum Medo inita, Antonius Polemoni Armeniam minorem, ut legationis ab eo ad societatem hanc conciliandam susceptæ præmium, donavit: consulatumque simul & dedit L. Claudio (vel Cluvio) quem secum habebat, & ademit. [*Dio, ut supr. pag. 411. & 418.*]

Cæsar Octavianus in Senatu & ad populum crebro Antonium accusabat, plebem in eum incendens. Contra misit ad illum recriminandum Antonius. [*Plutarch.*] Cæsar inter alia Antonio objiciebat, quod Ægyptum, sorte sibi non datam, obtineret; quod Sextum Pompeium à se ultro dimissum (sic enim ferebat) occidisset; quod Artavalde per fraudem capto inque vincula conjecto, infamiam magnam populo Romano aspersisset: manubiarum etiam partem dimidiam posebat, ac omnium maxime Cleopatram ei liberisque ex ea susceptos & donatas his regiones exprobrabat; idque præcipue, quod Cæsariionem Cleopatæ filium in Cæsaris familiam retulisset. [*Dio, lib. 50. pag. 419.*] Eum vero agnitum etiam à Julio Cæsare fuisse, Senatui Antonius affirmavit; idque scire C. Marium, & C. Oppium, reliquosque Cæsaris amicos; quorum C. Oppius, quasi plane defensione ac patrocinio res egeret, librum edidit, *Non esse Cæsaris filium, quem Cleopatra dicit.* [*Sueton. in Julio, cap. 52.*]

In Armenia agens Antonius, Canidium cum XVI legionibus ad mare descendere imperavit. Ipse trahens secum Cleopatram concessit Ephesum, quo classis undique cogebatur navium annumeratis oneratis octingentarum; ex quibus ducentas Cleopatra & viginti millia talentorum commeatusque per bellum toti exercitui præbuit. [*Plutarch. in Antonio.*]

Antonius Domitii & quorundam aliorum consilio præcepit Cleopatæ ut in Ægyptum navigaret,

atque exitum ibi maneret belli. At illa novam Octaviæ opera timens futuram reconciliationem, induxit ingenti mercede Canidium, ut pro se apud Antonium ageret: demonstraretque ei, neque æquum esse summoveri bello mulierem quæ tantum conferret auxilii, neque ex usu ejus esse ut frangerentur ea re Aegyptiorum animi, qui virum navalium magnam partem efficerent. Quo illud obtinente, coactis copiis navigaverunt Samum, ubi genio indulserunt. Ut enim regibus, dynastis, tetrarchis, gentibus, & civitatibus inter Syriam, Mæotin, Armeniam, & Lauria positis indictum omnibus fuit ut mitterent deportarentque apparatus bellicum: ita erat injunctum cunctis qui ludicram artem faciebant, Samum occurrere. At quum univertus pene circumcirca lamentis & gemitibus orbis creparet, una per multos dies insula tibiis & cantu personabat; ubi referta erant theatra certantibus choris. Jam ad sacrificium singulæ civitates boves mittebant, & certabant invicem conviviis & muneribus reges, ut sermonibus jactaretur: *Qui erant in triumpho victores, quum belli tantis sumptibus celebrent apparatus?* [Id. ibid.]

Hic Athenas navigavit Antonius: ubi de integro effudit se in ludos & spectacula. [Ibid.] Aureum in manu baculum, ad latus acinaces, purpurea vestis ingentibus obstricta gemmis, diadema aderat, ut regina rex ipse frueretur. [Florus, lib. 4. cap. 11.]

Mediæ rex, usus Romanorum apud se ab Antonio relictorum auxilio, Parthos & Artaxem (sive Artaxiam Armenium) contra se profectos vicit. [Dio, lib. 49. pag. 418.]

3972

Herodes tributa regionum Judææ & Arabiæ quas Cleopatra ab Antonio acceperat juste reddebat; parum tutum putans præbere regiæ occasionem malevolentia. Arabs vero, postquam eorum exactio ad Herodem spectare cæpit, aliquandiu solvebat ei 200 talenta annuatim debita: deinde malignior factus & ad dandum segnior, vix partes quasdam reddebat, ac ne eas quidem integras. [Joseph. lib. 15. cap. 5.]

Cæsar & Antonius mutuo se criminabantur, atque etiam vicissim se defendebant, partim per epistolas privatim datas, (inter quas illa Antonii ad Cæsarem petulantissima fuit, à Suetonio in Octavio cap. 69. commemorata; ubi cum Cleopatra regina, quam uxorem suam fuisse affirmat, abhinc annos novem consuetudinem habere se cæpisse dicit) partim publice; quum Cæsar ore, litteris Antonius ageret. Qua occasione alter ad alterum crebro legationes mittebat; quo & suam causam quam maxime justam esse ostenderet, & adversarii res exploraret. Interim pecuniam, quasi in alium quandam finem, contrahebant; & ad bellum sese, tanquam contra alios quosdam hostes, parabant. [Dio, lib. 50. pag. 419.]

Romæ novus Consul, C. Sossius (qui de Judæa triumphaverat) ipsis Kalendis Januariis multa verba in Antonii laudem & vituperationem Cæsaris in Senatu fecit; (Domitio Aenobarbo collega ejus, quia multas antea calamitates expertus esset, nihil palam novi agitante;) ac edictum contra Cæsarem, qui consulto ab Urbe tum absuit, facturus confestim erat, nisi Nonius Balbus tribunus plebis intercessisset. [Dio, lib. 50. pag. 419.]

Romam scripsit Antonius, ut quæ de regionum inter Cleopatram & liberos ejus partitione Alexandria egerat, ibi rata esse juberentur. Quæ tamen litteræ publicè recitate non sunt, Domitio Sossioque Consulibus, qui Antonio quam maxime favebant, etsi Cæsar flagitabat ut in vulgus omnia efferrentur, obstantibus. Quum autem in eo vicisset illorum sententia, vicissim Cæsar hoc obtinuit: nequid eorum, quæ de Artavafde Armenio scripta fuerant, publicè proponeretur: quia & regem, cum quo occulte adversus Antonium consilia ipse agitarat, miserabatur; & triumphum Antonio invadebat. [Id. lib. 49. cap. 416.]

Cæsar convocato Senatu, præsidio militum & amicorum pugiones occulte gestantium septus, sella curuli in medio Consulium sedit; multisque & seipsum defendit, & Sossium Antoniumque accusavit: ac, quum neque alii neque Consules ipsi quicquam dicere auderent, convenire eos ad certam diem jussit, per litteras quasdam ipsis Antonii tum injurias demonstraturus. Consules neque contradicere ausi neque tacere sustinentes, clanculum ante eam diem Urbe profecti, ad Antonium se contulerunt: eosque reliquorum Senatorum multi secuti sunt. Eo cognito Cæsar, quum eos à se ultro emissos dixisset, ne propter aliquam injuriam suam ab iis desertus videretur; reliquis etiam qui vellent ad Antonium abire, ut tuto id facerent, permisit. [Id. lib. 50. pag. 420. cum Suetonio, in Octavio, cap. 17.]

Post discessum Consulium Cæsar, Senatu congregato, & egit & dixit quæ volebat. Quibus auditis Antonius, suorum concilio habito, multisque in utramque partem prolatis, bellum suscepit. [Dio, pag. 420.] & Octaviæ sorori Cæsaris, uxori suæ, repudium indici jussit. [Id. ibid. cum Livio, lib. 132. Eutropio, lib. 7. & Orofio, lib. 6. cap. 19.]

Quum Romam certos misisset Antonius, qui Octaviam domo sua pellerent; exisse eam memorant trahentem secum omnes Antonii liberos, præter natu maximum ex Fulvia genitum; qui cum patre tum degebat. Plorabat illa & lamentabatur, quod una ex belli causis ipsa quoque videretur. Populum vero Romanum miserebat non ita illius, ut Antonii; atque impensius eos qui Cleopatram viderant, neque forma Octaviæ neque ætatis flore præcellentem. [Plutarch. in Anton.]

At Cæsar celeritate & mole Antonii apparatus nuntiata, trepidavit, ne bellare illa æstate cogeretur. Pecuniæ enim inopia laborabat, & exactioibus totam hoc tempore turbabat Italiam. Unde in maximis numerabatur Antonii peccatis hæc belli procrastinatio; qua Cæsari instruendi se spatium dedit, & tumultum ob extortas pecunias ortum sedandi. [Id. ibid.]

Herodes rex, & aliis per Judæam turbis liberatus & Pyrcanio (quem vicum Antigoni soror tenuerat)

tenuerat bello Actiaco Olympiade CLXXXVII. (quæ hæc ætate acta est) jam erumpente, delectus habendo magno apparatu expediebat auxilium Antonio. Sed ille hanc operam ei remisit, negans sibi opus esse. Verùm quia tam ex ipso quàm ex Cleopatra de Arabis injuria audierat, tributum à regina impositum solvere detrectantis; iussit in illum bellum vertere: Cleopatra etiam hoc in rem suam fore sibi persuadente. Si enim Arabem Herodes vicisset, Arabiæ; sin autem victus esset, Judææ dominam futuram se sperabat. Antonii igitur iussu reversus Herodes, domi continuuit exercitum: quo mox invasit Arabiam equitatu simul & pedestribus copiis instructissimus, Diospolim petens quò occurruri erant Arabes. Ubi post acerrimum conflictum penes Judæos fuit victoria. (*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 14. & l. 15. Antiquit. cap. 6.*)

Plancus & Titius quos ex Consularibus Antonius & inter amicos habuerat & omnium secretorum suorum confcios fecerat, à Cleopatra suggillati quòd plurimum adversari fuissent ne bello interesset, ad Cæsarem profugerunt: qui eos & libentissimè recepit, & ab iis tum omnia alia acta consiliaque Antonii didicit, tum testamento ejus quæ essent statuta, ac ubi id esset, rescivit: nam id illi obsignaverant, & in eo contenta cognoverant. (*Plutarch. in Anton. Dio, lib. 50. pag. 420.*) De Planci verò (qui Antonii primum librarius, posteaque Asiæ ac deinde Syriæ Proconsul sub eo fuerat) moribus, ejusque & Titii fuga videndus est in lib. 2. cap. 83. Velleius Paterculus.

Testamentum Antonii apud virgines Vestales erat depositum. Quod poscenti Cæsari denegaverunt illæ tradere: si accipere vellet, ipse veniret, mandaverunt. Illuc ergo profectus accepit tabulas. (*Plutarch. in Anton.*) ac primum ipse seorsum scripta evoluit, ac loca quædam annotavit reprehensionis patentia. Tum in Senatu, ac deinde etiam in concione, recitavit: plerisque id molestè ferentibus, rationem ut quis redderet vivus postremorum suorum judiciorum. Quod licet injustissimum censeretur, tamen quæ testamento continebantur hujusmodi erant, ut omnem facti Cæsaris invidiam tollerent. Nam Antonius eo testamento Cæsaroni testimonium ferebat, quòd esset verè Dictatoris Cæsaris filius; suos ex Cleopatra liberos inter hæredes nuncupabat, immensisque eos muneribus donabat: & de funere statuebat, ut corpus suum, etiamsi Romæ decessisset, per forum elatum Alexandriam ad Cleopatram mitteretur. (*Id. ibid. Sueton. in Octavio, cap. 17. Dio, lib. 50. pag. 420. 421.*)

Hæc tantam indignationem apud omnes excitavit, ut reliqua etiam quæ vulgò jactabantur vera esse crederent: nempe Antonium, si rerum potitus foret, Romam Cleopatræ dono daturum, ac imperium in Ægyptum translaturum. Proinde vehemènti ira correpti omnes, eum non inimici modò aut qui neutri parti studebant, sed ii quoque jam qui summa ei juncti fuerant amicitia, summopere culparunt: quippe testamento recitato territi, Cæsarisque suspitioni vicissim occurrentes, eadem cum aliis aiebant. (*Dio, pag. 421.*)

Multa quoque nefanda in Senatu Antonio recens transfuga Plancus objiciebat. (*Vell. Pater. lib. 2. c. 83.*) Multa etiam, in Cleopatræ gratiam commissa, exprobrabat ei Cæsaris necessarius Calvius vel Calvisius: quorum pleraque tamen ipse ementitus fuisse putabatur. Amici verò Antonii Romæ supplices prensabant populum; unumque è suo numero Geminium in Græciam miserunt, rogatum Antonium, caveret ne abrogaretur ipsi imperium & hostis populi Romani declararetur. Qui cum inter cœnandum à Cleopatra laceffitus, omnia recta fore dixisset si illa in Ægyptum abcessisset; reginæ furorem metuens, arrepta fuga Romam se retulit. (*Plutarch. in Anton.*)

Ut satis paratus Cæsar fuit, in Cleopatram bellum est decretum: Antonio verò Consulatus, (fuerat enim in sequentem annum Consul designatus) ac reliqua etiam potestas omnis est adempta; cujus ille arbitrium mulieri permisisset. Dicebaturque Cleopatræ pharmacis & præstigiis ita dementatus fuisse Antonius, ut ne in sua quidem esset potestate. (*Id. ibid. Dio, pag. 421.*) Adeo enim hunc ea sibi mancipaverat, ut eum gymnasiarcham Alexandrinorum effecit, ab eo regina ac domina appellata sit, milites in suo satellitio Romanos habuerit; omnesque ii suis in clypeis nomen Cleopatræ inscripserint. Ipsa cum Antonio in forum prodibat, ludos cum eo curabat, cum eo judicia obibat, cum eo equitabat: in urbibus ipsa curru vehebatur, Antonius pedester cum eunuchis eam sequebatur. Denique sibi ipsa imperium in Romanos ita sperare est ausa; ut si quid maximo jurejurando affirmaret, jus quod esset ipsa datura in Capitolio, juramentum fecerit. (*Dio, pag. 421. 422.*) cupiditate muliebri optans etiam in Urbe regnare. (*Eutrop. lib. 7.*) de qua, in lib. 1. Oda 37. Horatius:

Capitolio

Regina dementes ruinas

Funus & imperio parabat,

Contaminato cum grege turpium

Morbo virorum, quidlibet impotens

Sperare, fortunaque dulci

Ebria.

Et Ovidius, libro 15. Metamorphos.

Romanique ducis conjux Ægyptia tædæ.

Non bene fisa cadet; frustra que erit illa minata

Servitura suo Capitolia nostra Canapo.

1. Vsser. Annal. p. post.

Bbbb ij Si hostis

Si hostis ipse Antonius fuisset appellatus; illi quoque qui cum eo erant, nisi ab eo discessissent, in hostium numero habendi fuissent: quod ne contingeret, (metuebatur enim amicorum ejus potentia) non verbo ille quidem, licet re ipsa, hostis est declaratus. Impunitas nihilominus ac laudes iis qui Antonium deseruissent proponebantur; & Cleopatram (quam illum nunquam deseriturum fuisse sciebant) bellum manifestò indicabatur: sufficiebatque hoc ipsum Antonio crimen potuisse objici, quòd contra patriam, nihil à suis læsus, ipse ultro bellum pro Ægyptia muliere suscepisset. Ac, quasi jam id ageretur, saga ipsi sumpturunt, & ad eadem Bellonæ progressi sunt: ibique Cæsar, tamquam fecialis, omnia quæ antè quàm bellum iniretur fieri Romano more consueverant jussu eorum peregit. [Dio, pag. 421 422.] Addiditque, bellum cum Romanis gesturos Mardionem eunuchum, & Pothinum & constrictem Cleopatram Iram Charmiumque (Nairam & Carmionem Cleopatram ancillas Galenus appellat, in libro de Theriaca ad Pisonem:) à quibus maxima quæque in imperio Antonii ad ministrarentur. [Plutarch.]

Hinc juvenus ab utrisque magno studio ad arma convocabatur, pecuniæ consciebantur, omnia quæ bello gerendo sunt necessaria festinatò comparabantur: fuitque ejus belli apparatus longè prioribus omnibus major, tot utriusque ad bellum provinciarum auxilia subministrantibus. Cæsarem Italia omnis, Gallia, Hispania, Illyricum, Africa utraque, Sardinia, Sicilia, ac reliquæ insulæ prædictis terris continentibus vicinæ, adjuvarunt. [Dio, pag. 422.] Fueruntque ei naves bellicæ 250. peditum 80. millia; equitum 12. Habebat verò Antonius naves bellicas non minùs 500. in quibus tum octo tum decem ordinum frequentes erant superbè & ad triumphum exornatæ: peditum centum millia, equitum (ut Cæsar) millia duodecim. Reges ei parentes in auxilium erant Bochus Africae, (regno à Romanis exutus,) Tarcondemus (sive Tarcondimotus) superioris Ciliciæ, Archelaus Cappadociæ, Philadelphus Paphlagoniæ, Mithridates Commagenæ, Adallas Thraciæ. Hi inter fuerunt bello. Ex Ponto Polonion auxilia misit, Malchus item ex Arabia, & Herodes Judæus: adhæc Amyntas Lycaonum & Galatiæ rex. Imperabatque Antonius ab Euphrate & Armenia usque ad mare Ionium & Illyricum; & à Cyrenis usque ad Æthiopiam. [Plutarch. in Anton.] Unde regiones Asiæ continentis Romanis parentes, Thraciæque, Græcia, Macedonia, Ægyptus, Cyrenaica cum finitimis, insulæ etiam propinquæ, regesque & principes ferè omnes, quocumque Romani imperii Antonio tunc parentis fines attingebant, alii ipsi, alii per suos, (ut dictum est) illi opitulabantur. (Dio, ut supr.)

A Medorum etiam rege submissa illi sunt auxilia. (Plutarch. ut supr.) Quæ cum Antonius non solum non remisisset, sed suos etiam milites quos Medo commoderat revocavisset; Rex ille à Parthorum rege Phraate & Armeniorum Artaxe (sive Artaxia) superatus, in eorum potestatem venit. Atque hoc modo Armenia (quam Antonius nuper acquisierat) simul cum Media amissa est. (Dio, in fine lib. 49.)

Apparatu belli Ætiaci gratificationem ipsius Cleopatram Antonio timente, nec nisi præguatos cibos sumente: pavore ejus ita illa fertur eluisse. Extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsam capiti imposuit: moxque, procedente hilaritate, invitavit Antonium ut coronas biberent. Concepta verò in scyphum incipienti haurire, opposita manu: *En ego sum*, inquit, *illa, chære Antoni, quam tu novâ prægustantium diligentia caves; adeò mihi, si possim sine te vivere, occasio aut ratio deest.* Inde eductum custodia quendam bibere jussit: qui illico expiravit. [Plin. lib. 21. cap. 3.]

Quum Arabum exercitum ad Cana in Cœlesyria rex Herodes majore ex parte in fugam vertisset: Athenio, Cleopatram in ea regione dux, qui Herodem oderat, cum collectitia indigenarum manu Arabibus se adjungens, magnam Judæorum in locis asperis & inæqualibus (quorum peritiores erant adversarii) stragem edidit. Rex vero suos videns viribus impares, citato equo profectus est ad evocandos qui illis succurrerent: nec tamen, licet festinus, adfuit in tempore; sed Judæorum castra ab hostibus capta sunt. [Ioseph. lib. 15. cap. 6.]

3973

Ex illo tempore Herodes latrociniis cœpit agere & excursionibus in Arabas; castra in montibus ponens. Et cavebat quidem totum exercitum prælio committere: sed interim non mediocriter proficiebat, suos laboribus assuefaciens, & continuis exercitiis præparans ad abolendam tandem ignominiam. [Id. ibid.]

Antonius, quum ad Italiam cursum intendisset, ibi bellum inopinantibus adversariis gesturus; ubi Corcyram veniens audisset, Cæsaris naves actuarias, quæ ad speculandum præmissæ fuerant, apud montes Ceraunios stare: suspicatus eò Cæsarem cum tota classe venisse, in Peloponnesum (jam enim sub finem autumnus erat) revertens, Patris hyemavit; dimissis in omnia loca militibus, ut custodirent ea, & facilius alimenta eis suppeterent. [Dio, lib. 50. pag. 424.]

Cæsar quoque, quum Brundisio solvisset ac Corcyram usque provectus esset, hostes apud Ætium statione morantes inopinatò aggressurus; tempestate coorta afflictus, re infecta reversus est. [Id. ibid. pag. 425.]

Dum Arabiæ fines Herodes infestat, anno regni sui (à morte Antigoni, circa mensem Sextilem anni Periodi Julianæ 4676. hic & deinceps à Iosepho numerati) septimo, conflato jam bello Ætiaco, in eunte vere, Judæa terræ motu, quali nunquam antè, est concussa: in quo hominum oppressa sunt ruinis ædium circiter decem millia. Militaris tamen multitudo nihil

detrimenti

detrimenti accepit, utpote sub dio agitans. Hæc clades in majus etiam aucta rumoribus, quos nuntii gentilium odiorum non ignari dabant auribus Arabum, immane quantum extulit hostium animos; quasi subversis Judæorum urbibus & extinctis hominibus, nulli jam superessent adversarii. Legatos igitur gentis, quibus afflictis pacem petituri venerant, comprehensos necaverunt: moxque magna alacritate bellum properaverunt. [*Ioseph. lib. 1. Belli, cap. 14. & lib. 15. Antiq. cap. 7.*]

Herodes suis ad fortiter agendum excitatis, & sacris de more peractis, exercitum properè trans Jordanem duxit: castrisque Philadelphæ positis, de castello quodam interjacente occupando inter eum & Arabas, certamen est initum. In quo superiores facti Judæi, ad aliud prælium dejectos hostes compulerunt, ubi post diutinum conflictum in fugam versi Arabes, & à seipsis fugientibus & ab adversariis instantibus, ita sunt oppressi, ut quinque eorum millia desiderarentur. Cæteri in castris obsessi, & aquæ penuria vehementer laborantes, legatos ad Herodem miserunt: quos quum ille despiceret, & talenta 50. pro redemptione offerentibus magis instaret; ardescens siti, catervatim exeuntes, ultro se Judæis tradiderunt. Atque hoc modo intra quinque dies capta sunt ad quatuor millia: sexta verò die, reliqua multitudine ad pugnam desperata salute exeunte primo conflictu circiter septem millia ceciderunt. Domita igitur per hanc cladem Arabum ferocia, gentis præces ab eis declaratus, domum magna cum gloria reversus est. [*Id. ibid. & lib. 15. cap. 8. 9.*]

Hillel Babylonius, ex stirpe Davidica, Hierosolymis floruit, annis 100. ante æram excidii Templi Judaicam; ut ex Gemara Babylonica, tractat. נחמך cap. 1. colligitur. Ex cujus numeroso discipulorum cœtu, Jonathan Uzzielis filius, Chaldaicæ Prophetarum paraphræos author, clarissimus extitit. Inter Hillelem hunc & Sammaium (sive Sameam, de quo ex Iosepho superius dictum est) orto dissidio, Pharisei in duas partes discesserunt: de quibus Hieronymus, libro 4. Commentar. in Esai. cap. VIII 14. *Duas domus Nazarai (qui ita Christum recipiunt, ut observationes legis veteris non omitant) duas familias interpretantur Sammai & Hillel: ex quibus orti sunt Scriba & Pharisei.* Additque, *Sammai & Hillel (sive duas eorum domus, quarum in Talmude toties fit mentio) non multo prius quàm Dominus nasceretur, ortos esse in Iudæa.*

Quum Parthorum rex Phraates, victoria ab Antonio reportata insolentior redditus multa crudeliter consulere, in exilium à populo suo pulsus est; & Tiridates quidam contra eum rex constitutus. [*Iustin. lib. 42. cap. 5. Dio, lib. 31. pag. 456.*]

Medeus quidam Mysios Aianos ad deficientium ab Antonio permovit, eorumque opera bellum antonianis ibi fecit. *Dio, lib. 51. pag. 443.*

Antonius Ætium, ubi classem constituerat, profectus, quum prope tertiam partem remigum fame absumptam invenisset, nihil motus: *Remi, inquit, modo salvi sint; nam remiges non deerunt, quoad Græcia homines habuerit.* [*Oros. lib. 6. cap. 19.*] Corruptique à præfectis navium sunt ex afflictissima Græcia viatores, agalones, messorum, adolescentuli: ac ne ita quidem complebantur naves, sed pleræque manebant vacuæ. [*Plutarch.*]

Afinius Pollio, quum se post Brundisiam pacem continuisset in Italia, ne ut vidisset unquam Cleopatram aut post enervatum amore Antonii animum partibus ejus se miscuisset, rogante Cæsare ut secum ad bellum proficisceretur Ætium: *Mea, inquit, in Antonium majora merita sunt, illius in me beneficia noviora; itaque discrimini vestro me subtraham, & ero præda victoris.* [*Vell. Patenc. lib. 2. cap. 86.*]

M. Agrippa, præmissus à Cæsare, multas onerarias naves frumento atque armis graves, ab Ægypto, Syria, Asiaque ad subsidium Antonio venientes cepit. Peragratoque Peloponnesium sinu, Methonam urbem validissimo Antoniano præsidio munitam expugnavit. [*Oros. lib. 6. cap. 19.*] Ibi que occiso Bogude, obervans quibus locis naves onerariæ appellari commodè possent; diversis subinde locis in Græciam egressus, magnopere Antonium perturbabat. [*Dio, lib. 50. pag. 425.*]

Cæsar his animo auctus, cum 230. rostratis navibus & omnibus copiis à Brundisio, trajecto mari Ionio, in Epirum profectus est. [*Id. ibid. Liv. l. 112. Plutarch. in Anton. Oros. l. 6. cap. 19.*] Ubi pedestres copias, infra montes Ceraunios expositas, Ætium mittens, ipse Coreyram a præsidio destitutam navibus occupavit: iisque in portum Dulcem (à dulci aqua ita dictum) subductis, stationem ibi fecit. Inde cum classe Ætium petiit; ubi classis Antonianæ major pars stationem habebat: eoque occupato loco, in quo postea Nicopolim condidit, castra ibi posuit. [*Dio, pag. 425. 426.*]

Antonius, invehentibus prima luce hostibus, timens ne inanes propugnatoribus naves caperent; ad speciem instruxit in tabulatis remiges armatos, remos erigi & suspendi ex utroque navium latere præcepit: atque ita in faucibus portus ad Ætium obversas in hostem continuit, quasi instructas remigio & paratas ad confligendum. Unde delusus Cæsar retrò abiit. [*Plutarch.*]

M. Agrippa Leucadem advectus, insulam & naves quæ in ea erant, in ore atque oculis Antonianæ classis, cepit. Patras deinde, victo navali pugna Q. Asidio; & Corinthum postea, occupavit. [*Vell. Patenc. lib. 2. cap. 84. Dio, lib. 50. pag. 427.*]

M. Titius & Statilius Taurus subito adorti equitatum Antonii fuderunt; socium sibi Philadelphum, regem Paphlagoniæ, adficerunt. [*Dio, ibid.*].

Cnæus Domitius vir clarissimus, qui solus Antonianarum partium nunquam Cleopatram nisi

nomine salutavit, reginæ infensus redditus, maximo & præcipiti periculo transiit ad Cæsarem. [*Id. ibid. Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 184.*] Febre enim jam correptus, minutum acatium conscendit, atque ad Cæsarem transit. Quod etsi graviter tulit Antonius, tamen contra Cleopatram sententiam omnia impedimenta ei cum amicis & servis misit. Domitius vero, tanquam peniteret eum quod proditio sua non esset clam, illico expiravit. [*Plutarch.*] Sed quia visus fuit propterea ab Antonio profugisse, quod de rebus ejus desperasset; ejus exemplum multi sunt secuti. [*Dio, pag. 427.*]

Antonius, confidentia perdita, omnes suos in suspicione habere cepit; ex iisque cum alios, tum Iamblichum Arabiæ cujusdam partis regem, inter tormenta occidit; quibusdamque negotium dedit, ut Q. Postumium senatorem discerperent. Territus deinde, ne Q. etiam Dellius & Amyntas Galata, quos ad conducendos stipendiarios milites in Macedoniam & Thraciam miserat, res Cæsaris præferrent; ad eos contendit, quasi auxilium illis laturus, si quid accidisset. [*Dio, ibid.*]

Interim Sotius sperans se, si L. Tauresium, qui paucis cum navibus stationem adversus Antonianos servabat, ante adventum Agrippæ (cui universa Cæsaris classis commissa erat) aggrediretur, posse rem aliquam memorandam gerere; sub auroram repente contra eum evectus est, observata densa nebula, ne Tauresius navim ipsius prævisa multitudine fugeret. Quem primo conflictu fugatum quum insequeretur, Agrippa fortè obviam factò, non modò non affecutus est Tauresium, aut victoriæ fructum aliquem percepit, sed ipse cum Tarcondimoro aliisque multis interiit. [*Id. ibid.*]

Hoc Antonium, & quia ipse revertens equestri prælio ab excubiis Cæsaris superatus fuisset, à consilio castra castris hostium apposita habendi detraxit. Itaque iis noctu relicta, ad alteram sinus Ambracii partem discessit, ubi copiarum ejus ampliores castra habebant. Et quum jam commeatibus etiam interclusum alimenta deficere inciperent; deliberationem proposuit, an ibi manentes prælio decertarent, an verò aliò digressi bellum tempore traherent. [*Id. pag. 427. 428.*]

Canidius, qui legionibus præerat & Antonio secum ducendi Cleopatram auctor fuerat, mutata jam sententia, ut eam remitteret suasit: atque in Thraciam vel Macedoniam ipse profectus, terrestri pugna decerneret; quoniam terrestribus copiis maximè valeret, & illic novis Getarum regis Dicomis auxiliis uti posset. [*Plutarch. in Anton.*]

At Cleopatra prodigiis quibusdam, & propter ea exercitus mœstitia, simul cum Antonio territa classe ut bellum ibi gereretur, à viro obtinuit: ita tamen ad fugam jam tum circumspiciens, ut res suas componeret, non ubi ad victoriam consuleret, sed unde expediret fugam rebus perditis quàm facillimè. Neque enim aut furtim aut palàm fugientium more avehi illi statuerunt, ne focis metum incuterent; sed tanquam ad navale prælium instructi, ut etiam si quis obstare vellet, vi discessum in Ægyptum sibi conficerent. [*Id. ibid. Dio, pag. 428.*]

Regem Amyntam Velleius Paterculus, [*lib. 2. cap. 84.*] eundem, simul & Dejotarum regem, ad Cæsarem descivisse Plutarchus narrat. Transit quoque ad Cæsarem Q. Dellius historicus, ad quem Ode 3. libri 2. Carminum Horatii est scripta: sive Cleopatram veritus insidias, quas Glaucum medicum sibi enuntiasse dicebat; sive exempli sui tenax. Nam & à Dolabella ad Cassium, & à Cassio jam ante transfugerat ad Antonium: defulsor bellorum civilium à Melsala Corvino appellatus. [*M. Seneca, orat. Suasor. 1. Vell. Pater. lib. 2. cap. 84. Plutarch. in Anton. Dio, lib. 50. pag. 433.*]

Bis ante ultimum discrimen classis Antonii superata fuerat. [*Vell. Pater. ut sup.*] Et quum illud instaret, quendam ordinum ductorem pedestrium certaminum scientem, qui complura prælia sub Antonio decertaverat, corpusque cicatricibus habebat concisum, illi tum præsentem ejulantem dixisse ferunt. *Quid, Imperator, hisce dissisus vulneribus & gladii spem suam profligatis in lignis reponis? Ægyptiis & Phœnicibus in mari præsentur: nobis pernite terram; in qua assuevimus stantes occumbere, vel hostes vincere.* Ad quæ nihil respondit Antonius: manu tantum & vultu quasi excitans eum ut bono animo esset, præterit, omni bona spe deposita. [*Plutarch.*]

Ex navibus Ægyptiis, 60. tantum Antonius & Cleopatra conservarunt; reliquas, quod militum numerus eladibus ac fugis diminutus fuisset, concremarunt. Deinde noctu pretiosissimas quasque res in naves comportarunt. Et quum gubernatores, remis ad pugnam contenti, vela vellent relinquere; imponere in naves & portare secum Antonius coëgit: addens faciendum, ne quis hostium fuga evaderet; quum fugæ ipsæ hoc modo provideret. [*Id. cum Dione, pag. 428.*]

Ducentæ triginta rostratæ fuere Cæsaris naves, & triginta sine rostris; tritemes velocitate liburnicis pares, & octo legiones classi superpositæ, absque cohortibus quinque prætoris. Classis Antonii CLXX. navium fuit; quantum numero cedens, tam magnitudine præcellens. *Nam decem pedum (vel graduum potius remigantium) altitudine à mari aberant: inquit Crotius, (lib. 6. cap. 19.) Et ante eum Florus. (lib. 4. cap. 11.) Nobis quadringenta amplius naves, ducentæ non minus hostium: sed numerum magnitudo pensabat. Quippe à senis in novenos remorum ordines, ad hoc turribus atque tabulatis allevata, castellorum & urbium specie non sine gemitu maris & labore ventorum ferebantur: qua quidem ipsa moles exitio fuit.* Sed his, de navium

Antoniarum numero, in Commentariis suis (à Plutarcho productis) repugnat ipse Cæsar; trecentas earum à se captas fuisse commemorans. De magnitudine verò, ex remigum gradibus æstimanda, in *Æthiaco prælio navigia senorum vel ultra ordinum concurrisse*, refert Vegetius. [*de re militar. lib. 4. cap. 27.*] Et Cæsaris quidem naves à trivremibus in senos non amplius ordines, Florus, Antonii autem etiam in denos crevisse, Strabo, una cum Plutarcho & Dione confirmat. De quibus, ad numerum Eusebianum MCCXXX. videndus Scaliger.

Quia enim propter magnitudinem navium Cæsar sextus Pompeius in Sicilia victus ferebatur, naves Antonius ædificaverat multo hostilibus majores; paucas quidem triremes, reliquas omnes à quaternis usque ad denos ordines remorum: turresque in iis altas extruxerat, & multitudinem in iis hominum collocaverat, qui quasi de muro pugnarent. Primores verò ex iis quos secum habebat in naves imposuit; ne, si in sua ipsorum potestate essent, novi quid tentarent: (quod Dellius & nonnulli alii ad Cæsarem perfugientes, fecerant: permultos etiam sagittarios funditoresque & armatos milites imposuit. [*Dio, lib. 50. pag. 433.*] Atque ita optimas quasque & amplissimas à triremi usque ad decem ordinum naves peditum viginti & sagittariorum duobus millibus complevit. [*Plutarch.*]

Cæsar, apparatu hostium conspecto & eorum consilio ex aliis, ac maximè Dello, intellecto, ipse etiam se ad pugnam composuit. [*Dio, pag. 443.*] Quatuor primis diebus grandi vento fluctuans mare prælium interpellavit. Quinto die cælo sereno & tranquillo mari concurrerunt. Antonius cum Poplicola in dextero cornu egit, in sinistro Cælius, mediam aciem M. Octavius & M. Justeus obtinere. Cæsar sinistro præfecit Agrippam, dextrum ipse retinuit. Ita Plutarchus. Ante eum verò Velleius Paterculus, [*lib. 2. cap. 85.*] ita. *Dextrum navium Julianarum cornu M. Lario (vel Lurio) commissum, levum Arruntio, Agrippa omne classici certaminis arbitrium, Cæsar, ei parti destinatus in quam à fortuna vocaretur, ubique aderat. Classis Antonii regimen Publicole Sosoque commissum.* De ducibus vero in terra locati exercitus, inter utrumque convenit: Taurum Cæsar, Antonii rexille Canidium.

Antonius actuaria navi circumvectus, & adhortatus est milites; monens ut ob navium pondus velut in solo stabiles pugnarent. Gubernatoribus quoque imperavit ut quasi in anchoris stantibus navibus, nihil se moventes incursum hostium exciperent, difficultatem loci in sinus faucibus observantes. [*Plutarch.*]

Cæsari memorant, tenebris adhuc quum egressus tabernaculo esset, in orbem circumventi ad lustrandam classem, a sellum cum asinario occurrisse. *Eutycheis* homini, bestie *Nicon* erat nomen. Utriusque simulachrum æneum victor posuit in templo, in quod castrorum suorum locum vertit. [*Sueton in Octavio, cap. 96. Plutarch. in Anton.*] Eidem quoque ante pugnam sacrificanti geminum jecur apparuit. [*Plin. lib. 11. cap. 37.*]

Navigio deinde Cæsar ad dextrum cornu classis Antonii vectus, quiescentes in sinus angustiis mitatus est hostes: & stare eos in anchoris diu credens, naves suas sustinuit, quæ octo stadiis ab hostibus aberant. Hora autem sexta, quum vento ex alto increbrescente cunctationem moleste ferentes Antoniani milites, naviumque suarum freti amplitudine sicut inexpugnabili, sinistram cornu moverunt. Cum quibus, ex sinu & angustiis egressis, Cæsariani demum dimicant. [*Plutarch.*]

Cæsaris naves, habiles in omnia quæ usus poscebat, ad impetus, & recursus flexusque capiendos, illas graves & ad omnia præpeditas, singulas plures adortæ, missilibus simul cum rostris, ad hoc igitur jactis oppugnaverunt. [*Florus, lib. 4. cap. 11.*] Antoniani contra, catapultis ex turribus ligneis lapides & tela emittebant, navibusque hostium propriis advectis manus ferreas injiciebant: quæ si opportune incidissent, superabant hostem; sin aberrassent, suas ipsorum naves pertundebant. Ad hunc modum prælium navale commissum est; quum utrique varias rationes ad excitandam suorum artem & alacritatem adhiberent, multas voces eorum exaudirent, qui à terra continente ipsis acclamabant. [*Dio, pag. 438, 439. cum Plutarcho.*]

Porrigente deinde ad circumdandos hostes alterum cornu Agrippa, expandere contra Puplicola suos coactus, à media acie sua est divulsus. Qua tumultuante ac cum Aruntio dimicante, communi tamen adhuc Marte, Cleopatra diutius suspensa animi solitudine, ancipitisque prælii exitu expectatione victa, signo suis dato, cum aurea puppe veloque purpureo & sexaginta navibus Aegyptiis velocissimis se in altum dedit; & secundo vento Peloponnesum petiit. Antonius, simulatque navem Cleopatras contemplatus est vela facientem, omnium oblitus conscendit quinqueremem; & detracto in signi prætorie navis, Alexandro Syro & Scellio solis comitibus fugientem secutus est uxorem. [*Plutarch cum Floro, lib. 4. cap. 11. Dione, lib. 50. pag. 439, 440 & Orofio, lib. 6. cap. 19.*] Atque ita Imperator, qui in desertores sævire debuerat, desertor exercitus sui factus est: ut dubitari posset, suone an Cleopatras arbitrio victoriam temperaturos fuisset, qui ad ejus arbitrium direxit fugam. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 85.*]

Cleopatra percipiens Antonium venire, signum sustulit ex navi. Ita ad eam delatus Antonius & acceptus navi, neque aspexit illam neque aspectus est ab illa: sed solitarius transit in proam atque ibi tacitus cogitabundusque confedit, ambabus manibus caput tenens. [*Plutarch.*]

Antoniani, Imperatoris fuga consternati, ac ipsi quoque de fuga cogitantes, alii vela sustulerunt, alii turres & armamenta navium in mare projecerunt; ut exoneratis navibus facilius esset fuga. Cæsariani, quibus neque vela erant, & ad nullam aliam rem nisi prælium navale se paraverant, eos qui jam fugam cepissent non insecuti, reliquos eam adhuc parantes adorti,

(jam

(jam etiam numero aduersariis æquales) multis suis navibus singulas hostiles circumdantes, eminus cominusque pugnam conseruerunt. [*Dio, pag. 440.*] His enim, etiam detracto capite, in longum fortissimè pugnandi duravit constantia: & desperata victoria, in mortem dimicabatur. Cæsar, quos ferro poterat interimere mulcere cupiens, clamitansque & ostendens fugisse Antonium, quærebat pro quo & cum quo pugnarent. [*Vellei. Patere. lib. 2. cap. 85.*] Tandem vero coactus, ignem ex castris afferri iussit. Neque enim aliud consilium victoriae explicandæ habebat: quanquam potiundæ hostilis pecuniæ causa initio statuerat incendio abstinere. Ipsique Cæsariani, videntes navibus igne correptis hostes ne sibi ipsis quidem auxilio esse, ne dum aduersarium lædere posse; celeriter advekti, pecuniæ studio, ignem à se immisissum restinguere conati sunt: quorum permulti cum ipsis navibus à flamma correpti, & harpagonibus hostium, perierunt. [*Dio, in fin. lib. 50.*]

Quum classis Antonii diu fuisset Cæsari oblectata, atque gravissimè ab insurgentibus in proam infestata fluctibus; tandem hora decima succubuit: ut Plutarchus scribit. Atque ita milites, quum diu pro absente dimicassent duce, ægrè summissis armis, cessere victoriam: citiusque vitam veniamque Cæsar promisit, quam illis ut ea precarentur persuasum est. Fuitque in confesso, milites optimi Imperatoris, Imperatorem fugacissimi militis functum officio. [*Vellei. Patere. lib. 2. cap. 85.*]

Ab hora quinta (ut ait Orosius) usque in horam septimam, incerta vincendi spe, gravissimæ utrinque cædes actæ: reliquum diei cum subsequente nocte in victoriam Cæsaris declinavit. [*Oros. lib. 6. cap. 19.*] In serum enim diei dimicatio est protracta, ut in navi victor pernoctaverit. [*Sueton. in Octavio, cap. 17.*]

Cæsare & Messala Corvino Consulibus debellatum apud Actium est. [*Vellei. Patere. lib. 2. cap. 84.*] Septembris die secundo à quo annorum monarchiæ Cæsaris numeratio est instituta: ut in libri 51. initio notavit Dio, quos 44 fuisse, idem alibi [*libro 56. pag. 590.*] refert; 13 diebus demptis: quot inter 19 Sextilis diem (quo ille mortuus est) & 2 Septembris intercipiuntur; utroque excluso termino. Quo modo accipiendi sunt Suetonius, [*In Octavio, cap. 8.*] Aurelius victor & Eutropius, quum Rempublicam cum per 44 annos solum obtinuisse narrant.

Illucescente jam die, victoriam Cæsar consummavit. Ex victis XII. millia cecidisse referuntur; sex vel septem millia vulnerata sunt; è quibus mille inter curandum defecerunt. Ita Orosius. [*lib. 6. cap. 19.*] Plutarchus vero, ex victis non plures quam quinque millia interiisse, & 300 naves captas fuisse memorat. Reliqua classis immensa, naufragio belli facti, toto mari ferebatur: Arabumque, & Sabæorum, & mille aliarum gentium Asiae spolia, purpuram, aurumque in ripam assidue mota ventis maria revomebant. (*Florus, lib. 4. cap. 11.*)

Atque hæc celebris illa fuit naumachia Actiaca, à nobilissimis illius temporis poetis decantata; Virgilio, libro Aeneidos 8 Ovidio, Metamorphoseon libro 15 Horatio, epodo 9. ad Mæcenatem, & Propertio, libri 4 elegia 6, ubi illud memorabile est distichon.

Frangit. & attollit vires in milite causa:

Qua nisi iusta subest, excutit arma pudor.

Cui hæc responderet, quod Messala Corvinus, quum celebraretur à Cæsare, (cui hoc anno in Consulatu collega ille fuit) quod quamvis ad Philippos infensissimus ipsi Bruti causa hostis, egregiam operam tamen sibi præbuisset ad Actium, dixisse fertur. *Tu me, Cæsar, semper partium invenies meliorum & iustiorum.* [*Plutarch. in fine Bruti.*]

Cæsar de præda ex hostibus capta decem naves, ab uno remorum ordine ad decirem usque, Apollini Actio consecravit. [*Strabo, lib. 7. pag. 325. Dio, lib. 51. pag. 442.*]

Classis suæ partem emisit Cæsar, ut Antonium ac Cleopatram insequeretur: quæ quum consequi eum non posset, reversa est. [*Dio, ibid. pag. 443.*] Liburnicæ tamen quædam eum sunt assecutæ: quas ille repulit. Unus Eurycles Lacon, Lacharis ob latrocinii crimen securi ab Antonio percussus filius, ferox instabat; lanceam ex tabulatis navis minitabundus vibrans. Neque tamen in Antonii navem irruptionem ille dedit: sed alteram prætoriam (duæ enim erant) rostro percussam contorsit, atque impactam obliquam cepit, simulque ex aliis unam, qua exquisita supellex portabatur. [*Plutarch.*]

Ut hic abscessit, Antonius ad prius silentium rediit, eadem componens se figura. Postquam vero tres dies transiit in præda solus, seu ita percitus seu erubescens, illam appulit ad Tarentum. Ibi sceminae familiares eum & Cleopatram primum ad mutua colloquia, deinde ad convivium una incunda & ad concubitum perpulere. (*Id.*)

Jam naves onerariæ quoque non pauca & amici aliquot ex fuga ad Antonium confluerunt, profligatam nuntiantes classem, sed terrestres copias arbitrari se constare. Ita nuntios ille ad Canidium misit, imperans ut properè per Macedoniam reciperet se cum exercitu in Asiam. [*Idem.*]

Terrestri illius exercitus non multi fugam Antonii senserant: atque audientibus res primo visa est incredibilis, XIX legionibus peditum integrorum adhuc & XII millibus equitum relictis, fugam eum capere. Milites ejus in desiderio quoque & expectatione erant mox alicunde apparituros. Tantamque præstiterunt ei fidem, ut & fuga ejus patefacta cohæserint diebus septem, missosque ad se à Cæsare legatos repudiaverint. [*Id.*]

Diffugerant autem jam tum alii quidam primores Romani ad Antonium: auxilium vero in

suam

suam quisque patriam. Verum hi contra Cæsarem nullum præterea bellum gesserunt: sed & ipsi & omnes populi qui antè Romanis subditi fuerant, pars statim, pars post, pacis conditiones à Cæsare acceperunt. [*Dio, lib. 51. cap. 443.*]

Cæsar urbibus pecunia imperata, ademptaque eis in cives ipsarum potestate, quam in conciliis populi usurpabant; regulis ac regibus omnia opida quæ ab Antonio acceperant, exceptis Amynta & Archelao, abstulit. Philopatorem Tarcondimoti (Ciliciæ principis) filium, Lycomedem in parte Cappadociæ Ponti regnum obtinentem, & Alexandrum Iamblichii fratrem qui in Arabia regnum ob accusatum ab eo Cæsarem acceperat, principatu exiit. Lycomedis ditionem Medeo, qui Mysos Asianos ad deficiendum ab Antonio permoverat, concessit. Cydoniis ac Lampæis (in Cræta) libertatem dedit, præstiti sibi auxilii causa: instaurata etiam Lampæorum civitate, quæ everfa fuerat. Senatores equitesque & alios insigniores viros, qui Antonium in aliqua re adjuvissent, multos pecunia multavit, multos occidit, quibusdam percipit. [*Id. ibid.*]

Inter vita donatos præcipuus fuit Sosius, qui quum bello sæpe Cæsarem petiisset, tunc fuga elapsus occultatusque, post inventus ac dimissus est: & M. Scaurus, uterinus Sexti Pompeii frater, qui & ipse neci destinatus, propter Muciam matrem vitam obtinuit. Inter supplicio affectos fuit Curio, illius Curionis filius cujus Cæsar dictator opera plurimum usus fuerat: & Aquilii Flori, pater ac filius; quorum quum alter tantum, in quem fors incidisset, mori à Cæsare iustus fuisset, uterque perit. Nam & filius, priusquam fortiretur, se percussori præbuit ultio; & pater dolore rei permotus, sibi ipsi necem intulit. [*Id. pag. 443, 444.*]

Cassius Parmensis Athenas confugit. [*Valer. Maxim. lib. 1. cap. 7.*] ille, cujus in lib. 3. epist. 4. meminit Horatius: ab Albio Tibullo poeta quærens, an illum dicat,

Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat?

& cujus *Ophœus* poemation esse putatur, ab Achille Statio ad finem Commentariorum in librum Suetonii de claris Rhetoribus habetur editum. Eiusdem *Brunus* à Varrone, in libro 5. de lingua Latina citatur. Et hunc Cassium ejusmodi spectro Athenis nunc territum fuisse, quale Bruto ante Philippensem pugnam apparuisse est dictum, hisce verbis in loco jam notato narrat Valerius. Concubia nocte, quum sollicitudinibus & curis mente sopita in lectulo jaceret, existimavit ad se venire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, squalidum barba, & capillo demisso: interrogatumque quidnam esset, respondisse *Agrodonia*. Perterritus deinde terro visu & nomine horrendo, servos inclamavit: sciscitatusque est, siquidem talis habitus, aut intrantem cubiculum, aut exeuntem vidissent. Quibus affirmantibus neminem illum accessisse. iterum quieti & somno se dedit: atque eadem animo ejus obversata est species. Itaque fugato somno, lumen introferri jussit, puerosque à se discedere vetuit. Inter hanc noctem & supplicium capitis, quo eum Cæsar affectit, paululum admodum temporis intercessisse, addit Valerius. Inter postremos enim, qui cædis Julii Cæsaris morte pœnas dederunt, fuit Parmensis iste Cassius; uti primus dederat Trebonius. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 87. & Oros. lib. 6. cap. 19.*] Quod paulo post Actiacam victoriam Athenis factum, ex superiore Valerii Maximi narratione intelligimus.

Nam Athenas navigavit tum Cæsar: ac Græcis placatus, civitatibus afflictis & exutis pecunia servitiisque & jumentis, superans ex bello frumentum distribuit. [*Plutarch.*]

A Tænaro in Africam transmissurus Antonius, navem unam onerariam magna pecuniæ vi, magni pretii etiam auro & argenteo instrumento onustam selegit, donavitque amicis, jubens ut ea partirentur inter se & saluti suæ consulere. Abnuentes stentisque humaniter ille consolatus, precatusque ut reciperent se, dimisit: scriptis ad Theophilum procuratorem suum Corinthi litteris ut securitatem expediret illis, absconderetque quoad placare Cæsarem quivissent. Hic fuit Theophilus Hipparchi pater, ejus cujus fuit autoritas apud Antonium maxima, & primus ad Cæsarem ex libertis ejus defecit, ac domicilium suum post contulit Corinthum. [*Idem.*]

Cleopatra, ut tuto in Ægyptum adnavigare posset, victoriam mentita, proras coronavit; cantionesque, victoria obtenta usurpari consuetas, tibiis concini jussit. [*Dio, lib. 51. pag. 446.*]

Ita tutum in Ægyptum accessum illa nacla, multos primores, semper sibi infensos ac tum clade ejus animo auctos, occidit. Ex horum facultatibus, & donatiis ex quibusque quantumvis inaccessis factariis sublatis, ingentem pecuniam confecit; copias comparavit, auxilia quæsit: utque Mediæ regem ad suam societatem pertraheret, Armeniæ regi (Artavaldi sive Artabazi) caput amputatum ei misit. [*Id. ibid.*]

Opus etiam audax & grande aggressa, per isthmum qui mare rubrum dirimit ab Ægyptio, (qui etiam distinguere Asiam & Africam putatur) qua maxime ab utroque stringitur pelago & coarctabatur, ut non plus 300 stadiis pateat in latum, adorta est trajicere classem; demissisque in sinu Arabicum cum magna pecuniæ vi copiis & navibus sedes quærere remotas. servitutum & bellum refugiens. [*Plutarch. in Anton.*] Sed primas naves ita subvectas, aliasque in sinu Arabico fabricatas ad navigationem in rubrum mare, Arabes Petræi à Q. Didio Syriæ præfecto persuasi combusserunt. [*Id. ibid. cum Dione, lib. 51. pag. 447.*]

Antonius in Africam delatus, coniecit se in solitudinem cum duobus amicis palans & vagans, Græco Aristocrate rhetore, & Lucilio Romano. [*Plutarch. ibid.*] Cumque misisset quosdam ad Pinarium Scarpum & exercitum, quem is jam ante ibi conscriptum ad tuendam Ægyptum

habebat; ille se Antonium minime recepturum dixit, & missos ad se occidit, nonnullosque milites id molestè ferentes necavit. [Dio, *ibid.* pag. 446.] Cujus defectione intellecta, manus sibi inferre Antonius instituit Verùm interpellatus ab amicis, Alexandriam se contulit. Quo adveniente, legiones Actiacas integras adhuc fuisse existimante, (quarum amissarum ipse Canidius nuntium paulo post attulit) Cleopatra, cæpto navigandi in mare rubrum destitit, atque ostia Nili stationibus sepsit. [Plutarch. *ut sup.*]

At Antonius relicta urbe & amicorum consuetudine, domicilium sibi in mari ad Pharum extruxit projecto in altum aggere, atque ibi extorris ab hominibus egit. Vitam ferebat se æmulari Timonis illius *μυσηδραίου*, quod res suæ eodem loco essent. Quippe violatum se ab amicis suis, atque ingratitude eorum expertum, ideo omnibus diffidere & ab omnibus abhorretere hominibus. Indeque domum illam *Timonium* appellabat. [Id. *ibid.* cum Strabone, *lib.* 17. pag. 794.]

Herodes rex ad Antonium mittens, ut Cleopatram interficeret, consulit. Hoc enim maturè perpetrato, & in illius opes eum successurum dicebat, & faciliores à Cæsare pacis condiciones impetraturum. [Joseph. *lib.* 15. cap. 10.]

Cæsar & sui & Antoniani exercitus veteranos, nemini quicquam dans in Italiam; reliquos sparsim alio dimisit. Quum verò timeret ne illi, qui victoriæ socii à militia tum dimissi nullo dato præmio fuere, seditionem moverent; Agrippam, quasi aliam ob rem, post eos in Italiam misit. Atque ita, quasi nullo modo jam imminente ab exauctoratis amplius periculo, res Græciæ constituit: & in Asiam profectus, rebus ibi quoque constitutis, quid Antonius ageret expectavit. [Dio, *lib.* 51. pag. 444, 445.]

Quum populi & reguli omnes suppetias Antonio & Cleopatræ denegarent, (licet eorum complures multa ab eis accepissent beneficia;) abjectissimæ conditionis gladiatores, qui Cyzici ab Antonio ad ludorum triumphalium exhibitionem alebantur, (de quibus supra, ad annum Periodi Julianæ 4679. ex Appiano facta est mentio) pro eis fortissimè certaverunt. Ubi enim primum quæ essent acta cognoverunt, in Egyptum ad ferendum eis auxilium iter instituerunt: non parum incommodi Amyntæ in Galatia, filisque Tarcondimoti in Cilicia, (qui summa antè amicitia cum Antonio & Cleopatra juncti, tunc ab iis defecerant) multa etiam Q. Didio Syriæ præfecto, qui transitu ipsos prohibebat, exhibentes. Quumque circumventi, in Egyptum evadere non possent; ne sic quidem ullo modo, quantumvis multa Didio pollicente, ad defectionem perducere passi sunt: sed Antonium ad se accerserunt, facilius se putantes cum eo conjunctos in Syria bellum posse gerere. Tandem quum neque veniret Antonius neque nuntium mitteret, perisse eum rati, inviti se Didio dediderunt; ea conditione, ne gladiatores posthac essent. Qui Daphnen, Antiochiæ suburbium, eis habitandum concessit, donec Cæsari res ea significaretur. [Id. *ibid.* pag. 447.]

Ad gladiatores hosce coercendos, auxilia sibi ab Herode submissa fuisse, scripsit ad Cæsarem Didius. de quo Cæsar in sermone cum Herode habito; apud Josephum, libro 1. Belli, cap. 15. *ὡς μὴ χάριτι Βαρπίδος, συνμαχίας αὐτῶν ἐπιποιμένους πρὸς τοὺς μονάρχους αὐτῶν.* quod in Antiquitatum libro 15. cap. 10. ita legitur expressum. *ἐπὶ Κασπίδος χάριτι, ἀπὸ τῶν ἀσθενούντων πρὸς τοὺς μονάρχους αὐτῶν συλλαβίδων τῶν ἡραδῶν.* ubi ut ex priore loco *μονάρχους* pro *μονάρχαι* hic substitui; ita utrobique pro *Ventidio & Capidio*, ex Dione *Quinti Didii* nomen reponi debere, clarum est. atque hinc rumor ille ad Antonium in Timonio suo pervenit; Judæum Herodem cum aliquot legionibus & cohortibus ad Cæsarem transivisse: ut in Vita illius Plutarchus refert.

Romæ permulta in honorem Cæsaris, propter victoriam navalem facta sunt decreta. Nam ei & de Cleopatra triumphus concessus est, & arcus triumphalis Brundisii, aliisque in foro Romano, ut sacrarii Julii basis captivarum navium rostris ornaretur: ludique in honorem ejus quinquennales haberentur. ut supplicationes haberentur natali ejus die, ac ea die qua victoriæ nuntius allatus fuit: utque ei in Urbem ingredienti Vestales virgines, Senatus, populusque cum conjugibus & liberis, obviam irent. Ornamenta vero Antonii partim dejecta partim deleta sunt, diesque ejus natalis nefastus judicatus: & edicto cautum, ne quis ex ea familia *Marci* prænomen ferret. [Dio, *lib.* 51. pag. 454.]

Cæsar Samum insulam in hyberna se recepit. [Sueton. *in Octavio*, cap. 17.] unde quum tria Myronis opera colossica, uni insistentia basi, Antonius sustulisset; Cæsar duo reposuit in basin eandem, Minervam scilicet atque Herculem. Jovem in Capitolium transtulit, sacello ei parato. [Strabo; *lib.* 14. pag. 637.]

Ibi quum Cæsar captivos inspiceret, productus est Metellus senex promissa coma & reliquis deformatus sordibus. Ut verò ex ordine quo inter Cæsaris captivos stabat per præconem nominatum citatus est; filius, qui inter Cæsaris duces erat, consensu profiliit, vixque agnitum patrem cum lamento complexus est. Cohibito deinde fletu, *Tibi Cæsar*, inquit, *hic hostis fuit, ego socius: hic penam meruit, ego premium. Postulo igitur ut patrem propter me servos incolumem, aut propter illum me simul interimas.* Quum omnibus mota esset miseratio, Cæsar servari Metellum permisit, quamvis sibi insensissimum; qui nullis unquam muneribus pellici potuerat ut ad eum ab Antonio deheret. [Appian. *lib.* 4. pag. 613.]

Antonius, relicto tabernaculo suo marino quod *Timonium* nominabat, ad regiam accessit: bique exceptus à Cleopatra, convertit civitatem ad comestationes poculaque, & se ad dona-

Anno
Periodi
Johann.
Annoan-
te arum
Christian

tiva. [Plutarch. in Anton.] Cleopatraz enim & Cæsaris filium Cæsariem inter ephebos ad-
scripsit; suoque ex Fulvia filio Antyllo togam puram & virilem dedit. ut & Ægypti viro sibi
imperante essent alacriores; & reliqui eos duces habituri, si quid Antonio & Cleopatraz acci-
disset, animis eo magis constarent. [Id. ibid. Dio, lib. 51. pag. 446.]

Hinc convivia per multos dies, comestiones & festum Alexandria agitabantur. Illi verò
conventum istum in alium converterunt, nihilo deliciis, luxu, splendore, altero illo infectio-
rem; quem Συμμορτωσιστικόν sive Commorientium appellarunt. Nam amici eorum qui volebant
commori, nomina dabant transigebantque tempus per voluptates in cœnarum orbibus. [Plu-
tarch. ibid.]

Porro Cleopatra varia genera collegit venenorum lethaliū: quorum singula ut periclitare-
tur, obtulit rerum capitalium custodiis. Experiebatur etiam & bestias: aspiciens quum aliæ aliis
admoverentur. Tractabat id quotidie, & in omnibus penè unicum aspidis morsum, citra con-
tractionem membrorum vel genitum, gravem soporem & torporem inducere, cum faciei molli
sodore & sensuum stupore facillè elanguescentium. [Id. ibid.]

Quamquam verò ita Antonius & Cleopatra se paraverint, tanquam & classe & pedestribus
copiis belligeraturi: nihilo tamen minus etiam ad hoc se instruebant, ut si qua necessitas ur-
geret, in Hispaniam navigarent, sperantes se eam pecuniis ad defectionem pertracturos; aut ad
mare rubrum concederent. [Dio, lib. 51. pag. 446.] Cujus paratæ in Oceanum fuga Florus
etiam meminit. [lib. 4. pag. 11.]

Quartum Consulatum Cæsar in Asia inivit. [Sueton. in Octav. cap. 26.] unde sextum jam
Imperator appellatus, & quartum cum M. Licinio Crasso Consul, Brundisium venit. [Oros.
lib. 6. cap. 19.] litteris ex Urbe scriptis ab Agrippa in Italiam revocatus. [Plutarch. in Anton.]
ut militum (quos ex omni numero, confecta victoria Actiaca, Brundisium præmiserat) præ-
mia & missionem poscentium, seditionem compesceret. [Sueton. in Octavio, cap. 17.]

Tempestate in trajectu his conflictatus est: primò inter promontoria Peloponnesi atque
Ætoliaz; rursus circa montes Ceraunios. utrobique parte Liburnicarum demersa; simulque ejus
in qua vehebatur fuis armamentis, & gubernaculo diffracto. [Sueton. ibid.]

Ita media hyeme Brundisium perveniens, ulterius non est progressus: quod eo Senatus uni-
versus (Tribunis plebis ac duobus Prætoribus ad urbem ex S. C. relicis) cum equitibus, &
magna parte plebis & multis aliis, ipsi occurrisset. Ipsi quoque milites, partim metu (tam con-
currentis multitudinis, quam ipsius Cæsaris; quem vulgus & aspectu Actiacas legiones exter-
nuisse dicit Germanicus apud Tacitum, lib. 1. Annal. cap. 42.) partim spe, nonnulli etiam ac-
cessiti, eodem confluerunt. Quorum aliis pecuniam Cæsar dedit; aliis, qui in omnibus secum
bellis fuissent, agrum etiam addidit. [Dio, lib. 51. pag. 445.]

Non amplius quam septem & viginti dies, donec desideria militum ordinarentur, Brundisii
commoratum illum fuisse scribit Suetonius. Trigesimo quam in Italiam venerat die, in Græ-
ciam avectum fuisse narrat Dio; & propter hyemem navibus per Isthmum Peloponnesiacum
translatis, tanta celeritate in Asiam advenisse, ut de ejus discessu simul redituque Antonius &
Cleopatra cognoverint. [pag. 445, 446.]

Antonius Alexam (sive Alexandrum) Laodicenum, qui Timagenis opera Romæ ipsi inno-
tuera & plurimum Græcorum polluerat, ad Herodem regem misit, ut ejus transitionem ad
Cæsarem impediret. Qui, prodito Antonio, apud Herodem restitit. [Plutarch.]

Alexandra, sperans Herodem malè multandum ab offenso Cæsare, sollicitavit patrem Hyrcanum
ne afflictorem suæ familiæ ulterius ferret, sed sibi potius caveret, seque speratæ fortunæ
servaret: consuluitque ut à Malcho Arabum rege tutelam & hospitium peteret. Talia suaden-
tem Hyrcanus primò repulit: sed victus importunitate mulieris, interdiu noctuque eandem
cantilenam de futurorum spe deque Herodis insidiis occinentis, per Dositheum quendam clien-
tem suum ad Arabem litteras dedit; ut equites mitteret, qui eum ad Asphaltitem lacum (300.
stadiis ad Hierosolymitanis finibus distantem) deducerent. Josephi ab Herode necati cognati
hic erat Dositheus: fratresque ejus apud Tyrum inter alios ab Antonio interfecti fuerant:
præsens nihilominus regis gratiam ille aucupatus, ostendit ei epistolam. Herodes, actis pri-
mum gratis, unum etiam ab eo postulavit ministerium: ut complicatâ epistolâ, & ob signatâ,
Malcho eam redderet, & responsum ab illo reciperet. Rescripsit vero Arabs, paratum se & ipsum
Hyrcanum & familiam ejus recipere, atque etiam omnes illius factionis Judæos: missurumque
instruatam manum qua eos tuto deduceret, & voluntati ejus obsecuturum per omnia. Postquam
autem etiam hanc epistolam Herodes accepit, accito Hyrcano, rogavit equid haberet cum
Malcho fœderis. Quo insicente, prolatis in Synedrio litteris, occidi eum imperavit. Atque hæc
ita in ipsius Herodis commentariis scripta habentur. Nam ab aliis traduntur aliter: videlicet
non ob hoc crimen, sed quasi regi insidiatum, necatum esse. [Joseph. lib. 15. cap. 9.]

Antonius & Cleopatra ad Cæsarem legatos in Asiam miserunt. Petebat Cleopatra liberis
suis regnum Ægypti: ille Athenis postulabat, si non daretur in Ægypto, ut privatè liceret vi-
tam agere. Amicorum ob transitiones penuria & dissidentia, filiorum suorum præceptorem
Euphronium legatum misit Antonius. [Plutarch. in Anton.] Cleopatra, clam Antonio, sce-
ptrum aureum, coronam auream, sellamque regiam Cæsari misit, quasi regnum cum iis tra-
dens: ut is, si omnino exofium haberet Antonium, ipsam saltè misericordiâ prosequeretur.
Cæsar autem acceptis muneribus, ominisque loco ductis, Antonio nullo dato responso, Cleo-

4684 30

patræ palam quidem multa comminatus est, idque respondit; si ea ab armis & regno destitisset, consilium ipsum capturum, quid de eâ fieri deberet: occulte autem ei impunitatem ac regnum integrum pollicitus est, si Antonium occidisset. [*Dio. lib. 51. pag. 447.*]

Herodes Hyrcano sublato ad Cæsarem properans, & nihil boni de se sperans propter amicitiam Antonii, suspectam habebat Alexandram; ne usâ hæc temporis opportunitate ad defectionem concitaret populum, & intestinis seditionibus regnum perturbaret. Quare mandatâ regni curâ Pheroræ suo fratri, & matrem Cypron & sororem Salomen, & totam cognationem in Masadâ deposuit: iussitque fratrem, si quid sibi accidisset durius, habenas regni retinere. Mariammen vero uxorem, quia propter similitudinem cum matre degere non poterat, in Alexandriâ cum Alexandrâ matre collocavit: commissa quæstori suo Iosepho & Sohemo Ituræo castelli custodiâ, viris & antè semper fidissimis, & tunc honoris causâ his mulieribus regniis adhibitis. Verum his quoque mandatum dedit, ut si quid quod nollet accidisse sibi cognoscerent, confestim ambas interficerent, regnumque pro viribus liberis ejus ac Pheroræ fratri conservarent. [*Ioseph. lib. 15. cap. 9.*]

His mandatis, properavit Herodes Rhodum, ut illic Cæsari occurreret. Quo postquam apulit, posito tantum diademate; de cætero paratu regio nihil mutavit: admittitque ad colloquium, cum magnâ constantiâ & animi magnitudine suam erga Antonium benevolentiam fassus est, & auxilia illi contra ipsum præbita frumenti atque pecuniarum, quoniam Arabico bello distentus ad eum copias adducere nequiverit; addens, pari se jam fide amicitiam Cæsaris colere paratum esse. Quod ut deinceps faceret hortatus Cæsar, diademate restituto in summo honore illum habuit. Atque ita præter spem Herodes denuo in regno confirmatus est; & dono Cæsaris & Senatusconsulto per illum impetrato. [*Id. ibid. cap. 10. & lib. 1. Belli, cap. 15.*] De quo etiam Strabo, libro 16. [*pag. 765.*] *Tantum superioribus maximè Romanorum familiaritate præstitit, ut Rex quoque fuerit appellatus, Antonio primum, postea Cæsare Augusto potestatem ei concedente. & Tacitus, Histor. lib. 1. cap. 9. Regnum ab Antonio Herodi datum, victor Augustus auxit.*

Herodes & ipsi Cæsari & amicis ejus supra vires munera largitus est: animi sui declaraturus magnitudinem. Conatus est etiam Alexæ sive Alexandro Laodicensi, ab Antonio ad se misso, impetrare veniam: quod tamen non potuit; quia Cæsar animadverturum se in illum juraverat. Machinamentorum enim Cleopatras adversus Octavianum violentissimis apud Antonium propugnator ille fuerat. Itaque quum Herode fretus in Cæsaris ausus fuisset venire conspectum: confestim vincus, atque in patriam suam in compedibus deportatus, ibique (Antonio, quem prodiderat, adhuc superstiti) Cæsaris iussu necatus est. [*Ioseph. ut supr. cum Plutarcho, in Antonio.*]

Antonius & Cleopatra alios legatos ad Cæsarem miserunt. Ac Cleopatra quidem per eos magnam ei vim pecuniæ promisit. Antonius autem amicitiam cum ac propinquitatis admonuit; suam cum Ægyptia muliere consuetudinem excusavit; mutuum quondam societatem & acta in adolescentia enumeravit: denique P. Turullium senatorem, unum ex Julii Cæsaris percussoribus, amicum tum suum, Cæsari tradidit; ac seipsum etiam interfectorum pollicitus est, si eo factò salus Cleopatras impetrari posset. Cæsar Turullio occiso, idque in Co insula, (in qua ex Æsculapii luco arbores rei navalis causa ille cæciderat) Antonio ne tunc quidem respondit quicquam. [*Dio. lib. 15. pag. 448.*]

Absente Herode, uxor Mariamme & socrus Alexandra, se in castellum quasi in carcerem conclusas, ita ut nec suis nec alienis bonis frui possent, ægerimè ferebant. præsertim quum Mariamme muliebribus blanditiis à Sohemo explicata esset, quid ipsi Herodes de illis mandavisset. Tunc enim vota faciebat, ne ille unquam salvus reverteretur; cogitans vitam sibi cum eo fore intolerabilem: id quod postea nec dissimulavit, apertè fassa quid se ureret. Illo enim præter spem reverso, & apud Mariammen narrante suos successus, eos illa susque deque ferre videbatur, & ad blandas illius appellationes ingemiscebat: ut jam Herodes apertam uxoris aversationem agnosceret, & inter odium amoremque erga illam fluctuaret. [*Ioseph. lib. 15. cap. 11.*]

Ante ductum exercitum in Ægyptum, Cæsar Syriam petiit: ut ex Iosepho, Suetonio, [*cap. 17.*] Plutarcho, & Orofio intelligitur.

Phraate & Tiridate de regno Parthico contententibus, & auxilia à Cæsare poscentibus, nihil ille aliud quam deliberaturum se respondit; occupationem Ægyptiam prætendens: quum hoc vere ageret, ut ipsorum mutuo bello vires attererentur. [*Dio. lib. 51. pag. 456.*]

C. Mevius centurio, qui in Antoniano bello sæpenumero excellentes pugnas ediderat, improvisis hostium insidiis circumventus & ad Antonium Alexandriam perductus, interrogatusque quidnam de eo statui deberet: *Fugulari me, inquit, jube; quia nec satis beneficio nec mortis supplicio adduci possum, ut Cæsaris miles esse desinam, & tunc esse incipiam.* Cujus virtuti Antonius incolumitatem tribuit. [*Valer. Maxim. lib. 3. cap. 8.*]

Antonius & Cleopatra communes liberos cum parte regie gazæ ad Rubrum mare præmittendos censuerunt. [*Orof. lib. 6. cap. 19.*] Ipsi præsidii circa duo Ægypti cornua Pelusium Paratoniumque dispositis, classem & copias instauranti bello paraverunt. [*Id. ibid. cum Floro, lib. 4. cap. 11.*]

Tertiam tamen legationem Antonius, ac filium suum Antyllum cum multo auro, ad Cæsarem misit: quem ille, auro accepto, sine responso propositi irritum à se dimisit. Cleopatras

vero ut primo, sic secundo etiam, ac tum tertio, multas & comminationes & pollicitationes proposuit. [*Dio, lib. 51. pag. 448.*]

Ut Cleopatram quoque ad se alliceret, Thyreum sive Thyrsium libertum suum, hominem haud insultum, ad eam misit. [*Id. ibid. Plutarch. in Anton.*] Verebatur enim ne Antonius & Cleopatra, desperata venia impetratione, in incepto perstarent, ac suis viribus vincerent; aut in Hispaniam ac Galliam trajicerent; aut thesauros, quos Cleopatra in sepulchrum conjecerat, flammis ut minabatur absumeret, Thyrsium igitur misit, qui & humaniter multa cum Cleopatra loqueretur, & Caesarem ejus amore captum diceret: sperans eam, quae ab omnibus hominibus amari volebat, eo adduci posse, ut Antonio necato seipsam & pecuniam incolumentem servaret. [*Dio, ut sup.*]

Per Syriam in Antonium movit Caesar, & duces ejus per Libyam. [*Plutarch.*] Cornelius Gallus, ab eo praemissus, acceptis Scarpi quatuor legionibus quae apud Cyrenas praesidii loco constitutae fuerant, Parætonium primam Aegypti à Libyae parte civitatem subito occupavit. [*Dio, pag. 448 cum Orofio, lib. 6. cap. 19.*]

Antonius hoc cognito, etsi in Syriam proficisci, evocatus à gladiatoribus, in animo habebat; tamen eo omisso ad Parætonium contendit: sperans quidem se eas copias à Gallo ad se sine ullo labore traditurum; (nam benevolentia erga ipsum affectos propter communem militiam noverat:) sin aliter nequiret, vi certe positurum, nam & navales & terrestres copias secum adducebat magnas. Sed neque colloqui cum iis potuit, quanquam ad murum accederet & alta voce clamaret, (concinere enim tubicines jussit Gallus, ita ut nemo exaudire quicquam posset) & praeterea subita eorum eruptione damnum accepit, ac classis quoque incommodum passus est. Catenas enim quasdam sub aqua latentes noctu per fauces portus Gallus extenderat, ac deinde nullo aperto praesidio portum custodiens, absque omni timore Antonii naves cum sui contemptu intro navigare passus fuerat. Tum vero attractis per machinas ad hoc paratas catenis, naves simul terra marique & ex aëdibus circumventas, partim incendit, partim submersit. [*Dio, pag. 448, 449.*]

Caesarem per Syriam in Aegyptum abeuntem Herodes omni regia magnificentia excepit apud Ptolemaidem: exercitui quoque omnem hospitalitatem exhibuit, & rerum ad victum accommodatarum copiam. Quo factum est ut in intimam Caesaris familiaritatem reciperetur, una obsequitare solitus dum traducerentur copiae; tractansque tum ipsum tum amicos ministerio virorum 150, ditissimo & sumptuosissimo cultu insignium. Quin & per squalida & inaquosa loca usque ad Pelusium proficiscentibus nihil deesse passus est; non vinum, non aquam, qua miles tum magis etiam delectabatur. Ipsum quoque Caesarem talentis 800, donavit: adeoque satisfactum est omnibus, ut Iulentiis etiam quam pro ejus regni facultatibus tractatos se faterentur. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 15. & lib. 15. Antiquit. cap. 10.*]

Cleopatra ex sermonibus Thyrsi sive Thyrei suo amore captum credebat Caesarem; tum quod ita esse cuperet, tum quod eadem ratione patrem ejus ac Antonium sibi mancipaverat: ideoque non veniam modo sibi & regnum Aegypti, sed Romanorum etiam imperium sperabat. [*Dio, pag. 449.*] Thyreum vero supra modum ab ea honoratum cortripuit Antonius & flagellis caecidit: deinde remisit ad Caesarem, scribens insultatione & superbia illius se fuisse irritatum, qui esset ob erumnas irritabilis. *Id tu si fers, inquit, inique; habes libertum meum Hipparchum: hunc suspensum flagellatio: ut par feramus.* Mox quo dilucet Cleopatra crimina & suspiciones illius, coluit eum mitissime: ac die suo natali summis & pro praesenti fortuna acto, natalem illius summo splendore & magnificentia celebravit; ut multi ad cœnam invitati, qui accesserant inopes, opulenti discesserint. [*Plutarch.*]

Caesar Pelusium vi, ut ferebatur, re vera autem prodicione Cleopatrae, cepit. [*Dio, pag. 449.*] Et ea certe non invita opidum illud Caesari à Seleuco fuisse traditum, rumor increbuit. Quem ut illa comperceret, Seleuci uxorem & liberos ad supplicium Antonio tradidit. [*Plutarch.*] quum ille, à Cornelio Gallo ad Parætonium & continuo apud Pharum victus, (ut est apud Orofium, lib. 6. cap. 19. Alexandriam redisset.

Habebat Cleopatra conditoria & monumenta eximio artificio & fastigio extracta, quae Isthidis templo adjecta. Eo ex regis thesauris pretiosissima quæque congeffit, aurum, argentum, smaragdum, unionem, ebur, cinamomum, postremo magnam vim tadarum & stuppæ. Unde metuens illis opibus Caesar, ne eas despondens animum perderet illa & concremaret; ostendit ei assidue, dum cum exercitu ad urbem contendit, benignam spem. [*Plutarch.*] Ea vero cives Alexandrinos occulte prohibuit contra Caesarem exire; quum palam eos, ut hosti occurrerent, cohortari videretur. [*Dio, pag. 449.*]

Ut confedit Caesar ad Hippodromum, erumpens infestus Antonius certavit strenue, atque equitatum Caesaris prostravit, effusumque egit usque ad castra. Hac elatus victoria ingressus est regiam, & Cleopatram in armis osculatus est: atque eum qui fortissime dimicaverat commendavit illi. Cleopatra praemium ei auream lorica & galeam donavit. Ille vero his acceptis transiit nocte ad Caesarem. [*Plutarch.*]

Antonius, jaculatus in Caesaris castra libellos, 1500, in singulos drachmas sive denarios promisit. Eos Caesar ipse ultro militibus suis recitavit: simul & Antonium invisum reddens, & ipsos vicissim ad fugiendam prodicionis turpitudinem, & alacritatem pro se declarandam revocans. Unde subeunte animos eorum ob tentatam fidem indignatione, ita strenue se gesse-

runt; ut pedestri certamine cum eis congressus Antonius insperato victus abscesserit. [Dio, pag. 449.] Quo & Strabonis illum locum refero. [lib. 17. pag. 795.] „ Exeunti per Hippodromum est Nicopolis, quæ habitatur ad mare, ita ut urbe non minor censeri debeat; distans ab Alexandria stadiis 30. Hunc locum Cæsar Augustus ornavit: quod hic prælio eos superavit, qui cum Antonio contra ipsum exierant.

Provocavit deinde per nuntios Antonius Cæsarem; ut solus secum certaret, qui respondit, Vias Antonio multas parere ad interitum. Quare considerans non posse quam in prælio mori se honestius, deliberavit simul terra marique Cæsarem adoriri: atque inter cœnandum, ut fertur, imperavit servis ut propinarent & exciperent epulis se liberalius; incertum esse idemne facturi postredie essent, an aliis dominis ministraturi, ipso extincto jacente & exanimi. Amicos ob hoc quum cerneret illachrymari, non ducturum ait se ad pugnam, ex qua mortem gloriosam potius quam salutem & palmam speraret se quaesiturum. [Plutarch. in Anton.]

Circa noctis illius medium, quum silentium & mœstitia ex metu & expectatione eventus teneret civitatem, fama est repente omnis generis organorum exauditam symphoniam, strepitumque turbæ cum clamore Bacchico & tripudiis Satyricis, velut sacris Liberi patris (quem Antonius effingere consueverat) choro non sine ingenti tumultu erumpente: concessisseque hanc turbam, quæ ingens esset, media ferme urbe ad portam quæ foras ad hostem ducebat, atque eâ evasisse. [Id. ibid.]

Præter hoc, alia quoque portenta varia Ægypti servitutem præcessisse narrat Dio. Nam & pluit (ut ille ait) iis in locis, in quibus ante nulla unquam gutta deciderat; idque non tantum aqua, sed etiam sanguine. Nec è nubibus hæc modo delapsa, sed etiam arma simul apparuerunt. Draco quidam immodicæ magnitudinis repente apud Ægyptios visus, immensum sibilavit: apparueruntque eodem tempore cometa, & mortuorum imagines; simulachraque tristitiam præ se tulerunt, & Apis lugubrem mugitum ac lachrymas edidit. [Dio, lib. 51. p. 451.]

Kalendis Sextilibus prima luce Antonius ad instruendam classem in portum descendit. [Orat. lib. 6. cap. 19.] Sed Cleopatra effecit, ut naves ab eo transfugerent. [Dio, pag. 449.] Classici enim postquam remigio appropinquaverunt adversæ classi, salutaverunt Cæsaris milites. Quibus salutem reddentibus, desciverunt ad illos: atque ex omnibus navibus una effecta classis urbem infesta petiit. Dum id contemplatur Antonius, extemplo desertus est ab equitibus, qui transitionem fecere. Peditatu fuso, recepit se in urbem, proditum se à Cleopatra vociferatus iis in quos illius causa arma sumperat. [Plutarch.]

Cleopatra, Antonii iram & desperationem formidans, sed metu Cæsaris ac mortis sibi consciscendæ causa hoc se facere prætexens, ad monumentum cum eunucho quodam & duabus ancillis confugit; misitque ad Antonium nuntium defunctam se esse. Id credens ille, servum fidum Erotem (qui hoc se facturum jam pridem promiserat; quum necessitas postularet) ut ipsum interficeret rogavit. Eros districtum enses extulit quasi illum icturus: verum averso vultu interemit semetipsum. Quo ad pedes ipsius collapsus, Antonius, *Macte Eros, inquit, qui, quod non sustinuisi mihi ipse facere, quid faciendum sit doces.* Ita ventrem fodit, atque in lectulum dimisit se. Ictus non fuit is qui maturaret mortem. Unde cursu sanguinis, postquam decubuit, inhibito refocillatus, oravit assistentes ut se confoderent. Illi eiecissent se ex cubiculo, vociferante & disercuciante se Antonio. Inde coorto tumultu, Cleopatra, quum id sensit, ex fastigio monumenti prospexit: nam janua ejus ita erat parata, ut aperiri semel clausa nequiret; sola partes superiores ad fastigium nondum erant absolutæ. Justusque ab eâ Diomedes scriba est Antonium in monumentum ad ipsam deportare. Quum ut Antonius intellexit esse superstitem, consurrexit; quod vivere se posse arbitraretur: sed multo profuso sanguine desperata vita, servorum suorum manibus (ut ipse mandavit) ad januam ædificii est gestatus. [Idem; cum Dione, pag. 449, 450. Livio, lib. 133. Floro, lib. 4. cap. 11. Vell. Patere, lib. 2. cap. 87. Strabone, lib. 17. pag. 795. Sueton. in Octavio, cap. 17. Eutropio, lib. 7. & Orofio, lib. 6. cap. 19.]

Dum hoc fieret, Dercetæus quidam Antonii satelles rapto illius pugione reconditoque, subduxit se: currensque ad Cæsarem, exitum Antonii primus nuntiavit ei, ensesque ostendit cruentum. Ille, accepto hoc nuntio, in intimum secessit tabernaculum: ubi illachrymavit Antonio affini quondam & collegæ suo, multorumque certaminum & rerum socio. Mox sumptis epistolis, accitisque amicis, recitavit ad lenia & æqua scripta sua quam semper responderet importune & superbe Antonius. Inde Procleium misit, mandans ut maxime, si queat, Cleopatram redigat vivam in potestatem. Timebat enim thesauris: & magnificum ad ornamentum ducebat triumphum, si illam adduxisset. [Plutarch.]

Interim per funes, qui lapidibus in altum evehendis suspensi erant, sursum in monumentum tractus est Antonius. [Dio, pag. 450.] Nihil aiunt fuisse illo spectaculo, qui adfuere, lamentabilius. Sanguine enim oppletus & animam agens Antonius, funibus annexus in altum Cleopatæ & duarum quæ cum eâ erant mulierum magno labore trahebatur; excitantibus eam qui infra stabant, & Antonio manus versus illam porrigente seque sustollere annitente. Ut eum hoc modo Cleopatra accepit & deposuit in lectum, dilaceratis peplis pectoreque suo percusso & laniato manibus, cruorem facie absterxit; dominum, virum, imperatorem appellans: ac suorum pene malorum est illius miseratione oblita. Lenito Antonius ejus dolore, vini haustum poposcit: vel quod sitiret, vel quod celerius ita expiraturum se

speraret.

speraret. Postquam bibit, monuit eam ut rerum suarum, si absque turpitudine liceret, confu-
leret incolumitati; ac præcipue inter amicos Cæsaris fidem adjungeret Proculeio. Se vero ob
novissimam rerum conversionem ne lamentaretur: sed gratularetur ob bona quæ fuerat conse-
cutus; quod omnium hominum fuisset clarissimus & plurimum potuisset, atque eo tempore
non ignaviter esset Romanus à Romano superatus. Jamque efflabat animam, quum à Cæsare
adfuit Proculeius. [Plutarch.]

Cum C. Proculeio equite etiam Epaphroditum libertum suum ad Cleopatram Cæsar miserat;
mandans illis quæ loquerentur agerentque. Cleopatra vero, metuens ne quid durius in se sta-
tueretur, remansit in monumento: ut si nulla alia ratione salutem consequi posset, pecunia-
rum saltem amittendarum metu sibi veniam à Cæsare & regnum redimeret. At Cæsar, etsi
gaza potiri, & Cleopatram vivam capere cupiebat, ut in triumpho duceret: tamen, si quid
sive interposita promississet, impostor videri nolens, id agebat, ut cum eâ captiva, ac invitè
in suam potestatem redacta, agere ex animi sententia posset. [Dio, lib. 51. pag. 450.]

Cleopatra vero congressi ex propinquo abnuit cum Proculeio: sed colloquium cum eo ex
illo ædificio habuit assistente foris ad positum in plano ostium; quod firmiter erat obseratum,
ut admitti tamen vox posset. In colloquio illa regnum liberis suis petiit; Proculeius bono ani-
mo ut esset hortatus est, & omnia permitteret Cæsari. Ut locum contemplatus, Cæsari renun-
tiavit; iterum missus est ad eam appellandam Gallus. Qui ut venit ad fores, produxit de
industria sermonem. Interea Proculeius admotis scalis intravit per fenestram qua exceperant
mulieres Antonium; trahensque secum duos ministros descendit confestim ad ipsas fores, qui-
bus assistebat attendens Gallum Cleopatra. Quæ Proculeium cernens, sica qua erat accincta
seipsam ferire institit. Sed accurrens propere Proculeius & complexus eam ambabus manibus,
gladium ei detraxit; vestemque ejus, ne quid tegeter veneni, excussit. Ita rem gestam Plu-
tarchus exponit: quam Dio in hunc enarrat modum.

C. Proculeius & Epaphroditus cum Cleopatra congressi, tolerabilibus ei conditionibus pro-
positis, subito eam, priusquam assentiretur, corripuerunt; remotisque omnibus iis rebus, quæ
ad mortem consciscendam facerent, & aliquot diebus ei, ibi ut commoraretur, dum Antonii
cadaver condiret, concessis: deinde in regiam adduxerunt, nihil ei de comitatu ac consueto
cultu detrahentes; quo magis ea quæ cupiebat impetraturam se speraret, ac ne quid sibi ipsa
mali injungeret. [Dio, lib. 51. pag. 450. 451.] Simul atque vero Cleopatra capta fuit, eunu-
chus ejus serpentibus sese ultro mordendum præbuit; morsusque in foveam, præparatam sibi
ad id, incidit. [Id. ibid. pag. 453.]

Cæsar primo aditu Alexandria, urbe omnium longe opulentissima & maxima, victor potius
est. [Liv. lib. 133. Strabo, lib. 17. pag. 795 Sueton. in Octavio, cap. 17. Oros. lib. 6. cap. 19.] Eam
ille ingressus est, cum Ario Alexandrino philosopho colloquens, dextraque eum tenens; quo
tam eximio honore ab ipso cultus, conspicuus civibus suis & suspiciendus esset. [Plutarch. in
Anton.] Hujus enim in discenda philosophia Cæsar opera olim usus fuerat; eumque, una cum
filiis Dionysio & Nicanore, in contubernium suum asciverat. [Seneca, in lib. de Clementia.
Sueton. in Octavio, cap. 89. Plutarch. in Politic. Dio, lib. 51. pag. 454. & lib. 52. pag. 401. Julian.
Cæsar. in Octav.]

Ingressus gymnasium Cæsar, consensu tribunali quod erectum erat, consternatos metu cives
& humi se abjicientes exurgere jussit: & oratione Græcè ad eos habita, ut intelligi ab ipsis pos-
set, populum se dixit omni noxa liberare; propter Deum Serapin, propter populum ipsum ac
civitatis amplitudinem, & propter amicum suum Arium. Similiterque Egyptiis univerſis igno-
vit: nolens tot homines, qui multis in rebus magnopere Romanis profuerant, extremis malis
afficere. [Plutarch. in Anton. Dio, lib. 454. Julian. epist. 51. ad Alexand.]

Arii precibus tum alios multos ille condonavit, tum Philostratum: qui dicendi ex tempore
illius ætatis sophilatarum erat promptissimus, verum immerito in Academiam irreperat. Qua-
propter execrans mores ejus Cæsar, rejiciebat preces ejus. Ille barba cana promissa affecta-
batur attratus à tergo Arium, hunc versum semper repetens,

Σοφὸς οὐκ ἐστὶν οὐδὲν, ἀλλ' ὅταν οὐκ ἴ.

Sapiens salus sapienti erit, modo is sapit.

Id ubi Cæsar audivit, ut Arium invidia magis quam metu Philostratum exolveret, ignovit
homini. [Plutarch. in Anton.]

Antonium juvenem sive Antyllum, majorem M. Antonii de duobus Fulvia genitis filium,
Cæsar, quamvis filia suæ Juliae desponsatus ille fuerat ac in patris ejus sacellum à Cleopatra
factum, post multas & irritas preces confugerat, simulachro Julii abreptum interemit. [Id.
ibid. Sueton. in Octavio cap. 17. Dio, lib. 51. pag. 446. & 454. Oros. lib. 6. cap. 19.] Obrunca-
tibus eum militibus pædagogus Theodorus, qui eum prodiderat, detraxit ei quam collo gere-
bat pretiosissimam gemmam, eamque insuit zonæ suæ. Id inficiatus & compertus quum esset,
in crucem est actus. [Plutarch. ibid.] Julio vero, alteri Antonii ex Fulvia filio, libertos
ejus confestim ea omnia dare Cæsar jussit, quæ morientes ei relinquere legibus jubebantur.
[Dio, pag. 454.]

Antonii & Cleopatræ communes liberi cum nutritiis custoditi & liberaliter habiti sunt. Eos
enim Cæsar, non secus ac necessitudine junctos sibi, & conservavit & mox pro conditione cu-
jusque sustinuit ac fovit. [Sueton. & Plutarch. ut supr.]

Qui Antonii rebus favissent, eorum alios supplicio affecit, alios venia, vel sua sponte, vel amicis intercedentibus. [*Dio, pag. 454.*] Inter supplicio affectos fuit P. Canidius, infestissimus quidem semper Cæsari sed & Antonio infidus. [*Oros, lib. 6. cap. 19.*] qui timidus decessit, quam professioni ejus, qua semper usus erat, congruebat. [*Vellei. Patere, lib. 2. cap. 87.*] Occisus est & Cæsaris jussu Q. Ovinius ob hanc maxime notam, quod obscenissime lanificio textrinoque Reginæ senator populi Romani præesse non erubuerat. [*Oros, ut supr.*]

Quum permulti apud Antonium invenirentur principum ac regum liberi, alii obsidum nomine, alii per contumeliam educati; eorum partem domum remisit Cæsar, partem conjugio invicem copulavit, alios retinuit. Jotapen patri suo Medorum regi, qui ad se victus confugerat, ultro reddidit: Artaxæ autem, quia is Romanos qui in Armenia superfuierant occidisset, fratres suos quantumvis petenti non remisit. [*Dio, pag. 454.*]

Alexandri Magni conditorium (quod vitreum fuisse Strabo docet, lib. 17. pag. 795.) & corpus, quum prolatum è generali subjecisset oculis, corona aurea imposita ac floribus aspersis Cæsar veneratus est: corpusque attractans, nasi particulam aliquam fregisse dicitur. Ptolemæorum autem corpora, quanguam ea ostendere Alexandrini enixe volebant, inspicere noluit: Regem se voluisse videre dicens, non mortuos. [*Sueton. in Octavio, cap. 18. Dio, lib. 51. pag. 454. 455.*] Eademque de causa Apim quoque noluit accedere: deos se, non boves, adorare consuevisse perhibens. [*Dio, ibid.*]

M. Antonium multis regibus & ducibus petentibus funerare, non ademit corpus Cæsaris Cleopatrarum: sed illius manibus est humatus splendide & regaliter; omniaque ei, quibus uti voluit, permissa. [*Plutarch.*]

Cleopatra ex tanto simul mærore & dolore (nam & pectus ejus ex verberibus inflammatum & exulceratum fuerat) febrem correpta id velamentum arripuit læta, quasi ideo temperatura cibo & vitam libere positura. Medicum habebat familiarem Olympum, quem prodita rei veritate consiliarium & adiutorem ad tabem sibi induendam adhibuit; ut ipse scriptum reliquit Olympus, qui edidit harum rerum historiam. Id odoratus Cæsar, objecit ei minas & terrores de liberis: quibus illa sicut machinis expugnata est, permisitque corpus suum omnibus pro arbitrio curare & alere. [*Id.*]

Venit etiam paucis diebus post ipse Cæsar ad eam appellandam & consolandam. [*Id.*] Quæ ad illius pedes provoluta, tentavit oculos ducis, frustra. Nam pulchritudo intra pudicitiam principis fuit. Quanguam enim eam ciendis affectibus intentam animadverteret; tamen eo dissimulato, oculis in terram defixis hoc unum pronuntiavit: *Bono animo esto mulier, nihil enim mali patieris.* quum illa non de vita, quæ offerebatur, sed de amore & parte regni laboraret. [*Florus, lib. 4. cap. 11. Dio, lib. 51. pag. 451.*]

Postremo numeri thesauri breviarium, quod habebat, Cæsari illa tradidit. Quumque Seleucus, unus procuratorum, argueret eam quod recondere & supprimeret nonnulla; exiliens & in capillum hujus involans, multis plagis os ejus contudit. Subridente Cæsare atque illam reprimente, *Anne grave, inquit, Cæsar est, quum tu invisere me hoc in statu & appellare sis dignatus; à servis meis deferri, siquid reposui muliebri, non mihi sanè misere; sed quo pauca munera Octaviæ & Livie tua feram, ut placatum te per illas & clementiorem habeam?* Hoc gavisus est Cæsar, omnino illam existimans teneri cupiditate vitæ. Ostendens igitur & hæc ei concedere se, & cætera supra omnem spem cum eâ acturum, digestus decepsille arbitrabatur se eam; quum magis deceptus ipse esset. [*Plutarch.*]

Cornelius Dolabella erat nobilis juvenis inter Cæsaris amicos: hic Cleopatrarum cupidus, precanti tunc hoc dedit beneficii, ut per internuntium clam ei significaret Cæsarem ipsum pedibus decessurum per Syriam, ipsam vero cum liberis statuisse post triduum in Italiam mittere. Quo intellecto, à Cæsare obtinuit, ut sibi inferias dare permitteret Antonio. Ubi lamentis editis, postquam coronas & oscula tumulo tulit, præcepit sibi parari balneum: lotaque accubuit, & splendide est epulatus. [*Idem.*]

Post prandium epistolam a Cæsare petebat ut cum Antonio eam sepeliri juberet, Epaphrodito, cui custodia eadem data erat, dedit perferendam; obsignatam quidem, ut is aliud quiddam contineri eadem occasione epistolæ Cæsari reddendæ è medio removeretur. [*Idem: cum Dione, pag.*]

Eo digresso, obdidit fortissimis fidissimis ancillis secum retentis, Ira sive Naira & Charmione; quarum ministerio a cultum corporis uti solebat. nam altera capillos decenter complicabat, altera scite unguinum putamina resecebat. Tum veste se omnium elegantissima induit ac quam potuit pulcherrime exornavit; omnique habitu regio assumpto, aspitem (quam fictibus & tyris & floribus contactam, ut custodes falleret; inferri curaverat) sinistro brachio admovit, ejusque morsu tacta sic morte, quasi somno, soluta est. [*Florus, lib. 4. cap. 11. Vellei. Patere, lib. 2. cap. 87. Plutarch. in Anton. Galen. in lib. de Theriaca ad Pisonem. Dio, lib. 51. pag. 452. Entrop. lib. 7. Oros. lib. 6. cap. 19.*]

Qui vero nobis & mulieris ad fallendum sagacitatem, & aspitem ad occidendum celeritatem, verbis volunt extollere, Cleopatram inquit magnum primo ac profundum vulnus brachio suo dentibus (aut alia re) intulisse, deinde venenum quod prius ex aspide paraverat in pixide quadam ad se allatum vulnere infudisse; atque ita veneno corpus subeunte non multo post inficis custodibus vitam leviter finivisse. [*Gal. ut supr. cum Strabone, lib. 17. pag. 795. Plutarcho,*

& Dione,

& Dione, pag. 452. 453.] Sed puncturæ tantum duæ exiguæ in brachio ejus sunt repertæ:
& Cæsar, qui corpus vidit, mortuæ, imaginem cum aspidè brachio affixa in triumpho itadu-
xit. [Plutarch. & Dio.] De ea Horatius, lib. 1. Oda 37.

*Ausa & jacentem visere regiam
Vultu sereno fortis, & asperas
Tractare serpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior:
Savis Liburnis scilicet invidens,
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.*

Solutis Cleopatræ litteris, intellexit illico Cæsar quid actum esset. Ac primum institit ipse
currere; deinde spectatum prope remisit quid rei esset. Illi cursu eo profecti, & stationem nihil
offendentes sensit, referata janua Cleopatram defunctam invenerunt, & in aureo jacentem le-
cto regio cultu exornatam. Ex ancillis, Ira (sive Naira) ad pedes ejus expiraverat: Charmium
(sive Charmione) jam lapsabunda & capite gravata componebat diadema, quo redimitum
erat caput ejus. Ibi quum quidam fremens dixisset, *Hæcine pulchra Charmium? Pulcherrima
sane*, inquit, *decentiæque regum propaginem tam multorum.* & nihil amplius locuta, jux-
ta lectum ibi concidit. [Plutarch. cum Dione, pag. 453.] Cæsar vero, viso Cleopatræ corpo-
re, remedia ei adhibuit, si qua eam ratione vitæ posset restituere. [Dio, ibid., Pfull's etiam
frustra admotis, qui venenum ac virus exlugerent. [Id. ibid. Sueton. in Octavio, cap. 17.
Oros. lib. 6. cap. 19.]

Quum nullo modo ad vitam reduci Cleopatra posset, miratus eam Cæsar ac misericordia
prosecutus, magnopere doluit; omni se triumphi sui gloria spoliatum esse ratus. Corpus vero
ejus splendide & regaliter sepeliri, & in eadem cum Antonio arca condi præcepit. [Plutarch.
& Dio, pag. 453.] Ambobus enim communem sepulturæ honorem tribuit, ac tumulum ab
ipsis inchoatum perfici jussit. [Sueton. in Octavio, cap. 17.] Sortitæ sunt & ancillæ funus jussi
ejus honorabile. [Plutarch.]

Annos 39 vixisse, 22 regnasse Cleopatram, Plutarchus scribit Et totidem quidem annos re-
gno illius post patris Ptolemæi Aulæ mortem tribuunt, Ptolemæus in Regum Canone, Cle-
mens Alexandrinus in libro primo Stromatum, Porphyrius, [in Græcis Eusebianis Scaligeri,
pag. 226.] Eusebius in Chronico, & alii: qui anni tantum 21. sunt, cum 3. vel 4. mensibus.
Imperavisse eam amplius 14. annis cum Antonio, Plutarchus, 13. sub Augusto, in tertio adversus
Judæos libro scribit Tertullianus: Antonii dominatu à cæde Julii Cæsaris, Augusti vero à pri-
mo ipsius Consulatu deducto. A morte alexandri Magni qui Imperium Macedonicum con-
didit, usque ad mortem Antonii & Cleopatræ cum quibus illud plane concidit, & apud Pro-
lemæum (tum in Regum Canone, tum in operis magni libro tertio & apud Clementem
Alexandrinum, (in libro primo Stromatum) anni numerantur 294. qui nobis anni sunt 293
cum quadrante.

Atque hoc tempore ultimam à Cæsare armis civilibus impostam fuisse manum, præter Flo-
rum, [lib. 4. cap. 12.] & Velleium Paterculum, [lib. 2. cap. 87.] confirmat etiam Diony-
sius Halicarnassensis, in Romanatum Antiquitatum suarum Proemio scribens, venisse se in
Italiam simul ac Cæsar Augustus finem bellis civilibus imposuisset, *ἐξ ἧμενος ἡ ἀρχὴ τοῦ
Ὀλυμπιάδος ἑξαέτου, μετὰ Ὀλυμπιάδου εἰκοσθέντος.* anno illius tertio ineunte scilicet Mense enim
Sextili Ægyptum in potestatem populi Romani redactam, finemque bellis civilibus imposturo
fuisse, ostendunt Senatusconsulti verba apud Macrobius. [lib. 1. Saturnal. cap. 12.] Ægyp-
tios vero ab eo tempore, quo in potestatem ditionemque populi Romani venerunt, annos Au-
gustorum (non θισ. Σικαστω, quos hic commentus est Scaliger, sed Cæsarium Augustorum qui
in ipsos Imperium obtinuerunt) dinumeravisse, docet Censorinus, capite 21. de die Natali:
quem anno Augustorum cclxxvii (ita enim meliora habent exemplaria, non cclxvii.) Philip-
pico ab excessu Alexandri Magni dlxxii. & Nabonafari dcccclxxxvi (initis horum annorum
à primo mensis vagi Ægyptiorum Thoth deductis) à se scriptum fuisse affirmat; idem
plane cum Ptolemæo sentiens, qui in libro tertio magnæ Syntaxis ab initio regni Nabonafari
ad mortem Alexandri annos Ægyptios 424. indeque ad imperium Augusti annos 294. fluxisse
statuit.

Cæpit igitur epocha Augustorum Ægyptiaca die primo mensis Thoth ineuntis anni æræ
Philippicæ ab excessu Alexandri 295. Nabonafari 719. & quidem feria hebdomadis 1. ut habe-
tur in scripto Hebræi cujusdam de æris. Norimbergæ cum Messahala edito. mensis nimirum
Sextilis, in anno Periodi Julianæ 4684. die 31. qui juxta vitiosam intercalandi rationem Ro-
mæ tunc usurpatam Sextilis 29. dies dicebatur. Atque hæc est epocha illa τῆς ἀρχῆς τοῦ
ἀπὸ Πτολεμαίου ἐν τῇ ἑξαέτῳ Ὀλυμπιάδος, à Ptolemæo in magnæ Syntaxis lib. 3. cap. 8. ad annum vagum Ægyptiorum, à Vertio Va-
lente Antiocheno in Ἀποδοκίμων Ἰουδαίων libro primo ad annum fixum Alexandrinorum, & à
Theone Alexandrino in Κρονολογία ἐπιπέδου explicatione ad utriusque illius anni formam accom-
modata. Cumque per annos 43. Ægyptum Augustus tenuerit; (ut in libro de legatione ad Caium
ostendit Philo:) totidem etiam imperio sive monarchiæ illius annos, in Ptolemæi Regum Ca-
none & Clementis Alexandrini libro primo Stromatum, tributos invenimus.

Cleopatra filium Cæsariōnem, qui ex Cæsare dictatore genitus ferebatur, cum magna pecuniæ summa per Æthiopiā miserat in Indiā. Eum apud Rhodum pedagogus ad regrediendum induxit; tanquam vocaret eum Cæsar ad regnum. Deliberante de eo Cæsare Arium philosophum dixisse perhibent;

Ὀὐκ ἀγαθὸν πρὸς νεγροῦσι.

Cæsaris in multis nomen non expedit esse.

Post matris igitur mortem, à Cæsare necatus ille est: [Plutarch. in Antonio Dio, lib. 51. pag. 446. & 454.]

Statuæ Antonii dejectæ sunt: Cleopatras loco non motæ. Impetravit enim amicus ejus Archibius à Cæsare mille talentis, ne cum Antonianis convellerentur illæ. [Plutarch.]

In regia magna pecuniæ vis reperta est, ex spoliatorum fere omnium templorum donariis à Cleopatra ibi reposita; multa etiam ab iis, qui criminis alicujus rei fierent, exigebatur: ac reliqui seorsum omnes, quibus crimen nullum objici poterat, duas bonorum suorum partes posscebantur. Inde omnibus militibus stipendia debita numerata sunt: qui vero tum quoque cum Cæsare erant, 250, singuli denarios acceperunt, ne urbem diriperent. Omnibus, qui mutuum ante aliquid dedissent, id exsolutum est: multaque Senatoribus ac equitibus, qui in belli societate fuerant, dona data sunt. [Dio, pag. 455, 456.]

Hac parte anni in Consulatu collegam Cæsar sibi cooptavit M. Tullium Ciceronem, Ciceronis oratoris ab Antonio interfecti filium: qui Cæsaris litteras de proscrito à se Antonio in Alexandrino hoc bello (non Actiaco; quod Appiano per errorem excidit) Romam missas, pro concione recitavit; earumque exemplum pro rostris proposuit, ubi patris ejus caput olim propositum fuerat. [Plutarch. in fine Ciceronis. Appian. lib. 4. Bell. civil. pag. 619. Dio, lib. 51. pag. 456, 457.]

Idibus Septembribus hujus anni, M. Tullium post bellum Alexandrinum M. Licinio in Consulatu successum fuisse, ex tabula marmorea Capuana intelligimus. [in Annal. Pighii tomo 3. pag. 495.] Hisdemque ipsis Idibus Septembris, Augustum cum M. Ciceronis filio Consulē à Senatu obsidionali donatum fuisse corona, apud Plinium legimus. [lib. 22. cap. 6.] Coronæ enim & supplicationes multæ Cæsari eo tempore Romæ decretae sunt. Eidem etiam alius de Ægyptiis triumphus concessus est. Diem, quo capta fuit Alexandria, festum esse censuerunt; ab eoque reliquis annis numerandis initium sumendum. Ut Cæsar per omnem vitam tribuniciam potestatem haberet: eique qui ipsum implorasset intra pomerium ac extra usque ad dimidium milliæ auxiliū ferre posset; quod nemini tribuno plebis licebat. [Dio, lib. 51. pag. 457.]

Herodem, inter amorem & odium erga uxorem Mariam fluctuantem, soror Salome & mater Cypros assiduis calumniis concitabant; accedentes ejus odium ac zelotypiam. Ac fortasse lævius in eam aliquid statuisset, nisi commodum nuntiatum esset, extinctis Antonio & Cleopatra Cæsarem Ægypto potiri: cui obviam properans, familiam sic ut erat reliquit. Discedenti Mariam commendavit Sohemum, plurimum ei se debere propter habitam sui curam profertus; & eusmodi Judææ partis ei dominium impetravit. [Joseph. lib. 15. cap. 11.]

Cæsar in eo quo Antonianos superaverat loco urbem condidit; idemque ei Nicopolis nomen & ludos eisdem tribuit, quos priori ad Actium condita. [Dio, lib. 51. pag. 456. cum Strabone, lib. 17. pag. 795.]

Ægyptum, in provinciæ formam redactam, ut feraciorē habilioremque annonæ urbicæ redderet, fossas omnes in quas Nilus exæstuat, oblitatas longa vetustate, militari opere deterisit. [Sueton. in Octavio, cap. 18.] novis quoque quibusdam fossis additis. [Dio, pag. 456.]

3975

Herodes in Ægypto cum Cæsare congressus, liberius cum illo egit amicitia fretus; & magnis ab eo beneficiis ornatus est. Satellites enim quadringentos Galatas ei donavit, quos antea stipatores Cleopatra habebat: & regionis partem reddidit, quam illa prius occupaverat. Attribuit etiam ejus regno Gadara, Hippon & Samariam; in maritimis Gazam, Anthedonem, Joppen, Stratonisque tutrim: quæ illi non mediocri fuit ad regium splendorem accessio. [Joseph. lib. 1. Belli, cap. 35. & lib. 15. Antiquit. cap. 11.]

Multitudo hominum tam in urbibus quam in agro Ægypti, ac mores gentis ejus leves, tum frumenti ad urbem subvectio & pecuniæ vis, efficiebant: ut non modo committere provinciam Senatori nulli Cæsar auderet, sed & proficiscendi in Ægyptum potestatem, nisi ipse nominatim permisisset, Senatoribus adimeret. Adeo enim suspectos Ægyptios studii novarum rerum habebat, ut nemini eorum Senatorem esse Romæ permiserit: sed cæteris quidem suo unicuique modo, Alexandrinis vero sine Senatoribus rempublicam administrare jussit. [Dio, lib. 51. pag. 455.]

Arius philosophus, ut ferunt, oblatam sibi præfecturam Ægypti suscipere noluit. (Julian. ad Themistium.) Ægypto igitur tributariæ jam factæ C. Cornelium Gallum, ex infima fortuna provectum, Cæsar præfecit: quem primum Ægyptus Romanum judicem habuit. (Strabo, lib. 17. pag. 819. Sueton. in Octavio, cap. 66. Dio, lib. 51. pag. 455. Eutrop. lib. 7. Rufus. in Breviario.) Hic Gallus Forojulienis ille fuit Poëta, quem in postrema Bucolicorum ecloga Virgilius carmine leni decantavit. (Amian. Marcellin. lib. 17. cum Hieronymo, in Chronico.) Cui & Erotica extant dicata à Parthenio illo Nicæno, cujus Poëtica & in Latinis suis versibus imitatus est Virgilius, (apud A. Gellium, lib. 13. cap. 25 & Macrobi. lib. 5. Saturnal. cap. 17.) & in Græcis suis Poëmatibus Tiberius. (apud Sueton. in Tiberio, cap. 70.)

Cæsar

Cæsar omnibus quæ ex usu erant in Ægypto constitutis, pedestribus copiis in Syriam venit.

[*Dio, ut supr. pag. 456. Oras. lib. 6. cap. 19.*] quò & Herodes eum Antiochiam usque deduxit.

[*Ioseph. lib. 15. cap. 11.*]

Quum Tiridates victus in Syriam confugisset, & Phraates victor legatos ad Cæsarem misisset; Cæsar iis amicè respondit. Ac Tiridati quidem auxilium nullum promisit, ut tamen in Syria versaretur concessit; filiumque ab eo Phraatis beneficii loco acceptum Romam adduxit, obsidisque loco habuit. [*Dio, lib. 51. cap. 456.*] minimum videlicet Phraatis filium; quem negligentius custoditum Tiridates rapuerat: ut habet Justinus; [*lib. 42. cap. 5.*] ad posteriora tamen tempora istud referens.

Discedens è Syria Cæsar, reliquit ibi Messalam (Corvinum:) à quo Cyziceni gladiatores, quibus à Q. Didio habitatio in Antiocheno suburbio Daphne concessa fuerat, decepti, alii aliò, quasi in legiones adscribendi, dimissi ac per occasionem interfecti sunt. [*Dio lib. 51. pag. 447.*]

Tarsensibus in Cilicia præfecit Cæsar civem ipsorum, præceptorem suum, Athenodorum Sandonis filium Stoicum philosophum: qui statum reipublicæ à Boëtho & commilitonibus ejus, qui ad Antonii usque exitum ibi dominabantur, corruptum restituit. [*Strabo, lib. 14. pag. 674.*]

In Asiam provinciam Cæsar profectus, hyberna ibi egit; & subditorum omnia negotia composuit. [*Dio, lib. 51. pag. 456. Oras. lib. 6. cap. 19.*]

Kalendis Januariis, Cæsar quintum Consulatum in insula Samo iniiit. (*Sueton. in Octavio, cap. 26.*) indemque ipsis Kalendis Romæ juramento omnia ejus acta confirmata sunt. Et quum de Parthiis rebus litteræ venissent, decretum est, ut in hymnis juxtà diis ipse adscriberetur; tribus Julia ab eo denominaretur; corona triumphali omnibus ludis uteretur; senatores, focii ejus victoriæ, in triumpho cum ipso invehentur, vestibus purpura prætextis induti: & ut dies qua urbem intrasset, sacrificiis publicis celebraretur, semperque festa esset. [*Dio, lib. 51. pag. 457.*]

Cæsar templum urbi Romæ patrique Cæsari, quem herosa Julium nominavit, Ephesi & Nicææ fieri permisit, (hæ enim tum urbes Asiæ & Bithyniæ clarissimæ habebantur) atque ut ab incolis Romanis cohererent. Extraneis autem hominibus, quos Græcos appellabat, concessit, ut ipsi quoque (Octaviano) templa facerent; Asiani quidem Pergami, Bithyni verò Nicomediæ; Pergamenis etiam permittens ut ludos quos sacros dicunt, in honorem templi ejus celebrarent. [*Id. ibid. pag. 458.*] Quò referendum illud Tiberii, apud Tacitum: [*lib. 4. Annal. cap. 37.*] *D. Augustus sibi atque urbi Romæ templum apud Pergamum sisti non prohibuit.*

Æstate sequente, in Græciam Cæsar transmisit, (*Dio, ut supr.*) ad triumphum profectus Actiacum. Ubi ad eum, Corinthi tum agentem, ex Gyaro insula unum è piscatoribus legatum missum fuisse ferunt, petendæ tributi diminutionis gratia: pendere enim ipsos 150. drachmas, cum ægrè possent 100. Ea erat paupertas illius insulæ. [*Strabo, lib. 10. pag. 485.*]

Cæsare Romam intrante, rem sacram & alii fecerunt, (uti decretum fuerat) & Consul Valerius Potitus (qui Sexto Apuleio in Consulatu suffectus fuerat) publicè pro S. P. Q. R. propter adventum ejus sacrificavit: quod ante id temporis pro nemine unquam factum fuerat. (*Dio, lib. 51. pag. 458.*) Curules triumphos tres Cæsar egit: Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum; continuo triduo omnes. (*Liv. lib. 133. Sueton. in Octavio, cap. 22.*) de quibus Virgilius, in 8. Æneidos:

*At Cæsar triplici inveltus Romana triumpho
Mœnia, dis Italis votum immortale sacrabat.
Maxima trecentum totam delubra per urbem
Lætitiâ, ludisque via, planisque fremebant.*

Et Propertius, lib. 2. eleg. 1.

*Aut canerem Ægyptum, & Nilum, quum tractus in urbem
Septem captivis debilis ibat aquis:
Aut regum auratis circumdata colla catenis,
Actiæque in Sacra currere rostra via.*

Mense Sexili Cæsarem triumphos hosce tres in Urbem intulisse, docent Senatusconsulti verba apud Macrobius. (*lib. 1. Saturnal. cap. 12.*) non octavo Idus Januariis, (quo in Asia fuisse constat) ut voluit Orosius (*lib. 6. cap. 20.*) Prima die de Pannoniis, Dalmatis, Iapydis, finitimisque eorum, & nonnullis Galliæ ac Germaniæ populis, triumphum egit; secunda, de Actiaca navali victoria: tertia, de subacta Ægypto; qui reliquorum sumptuosissimus fuit, & ornatusissimus apparatu. In eo Cleopatrx imago (cum aspide mordicus brachio affixa, ut ex Plutarcho dictum) ad imitationem mortis ejus efficta, in lecto portabatur: liberique illius & Antonii inter captivos ducti sunt, Alexander cui Solis & Cleopatra cui Lunæ nomen fuerat impostum. (*Dio, lib. 51. pag. 459.*)

Alexandrum Iamblichi fratrem, Arabum regem, in Actiaca pugna captum & in triumpho ductum Cæsar occidit. (*Id. ibid. pag. 443.*) Cleopatram illam *Zirbulu* in triumpho ductam Jubæ (qui & ipse à Julio Cæsare Dictatore ductus fuerat) in matrimonium tradidit. Hunc

Jubam Cæsar in Italia educatum, ac suam militiam secutum, hac Cleopatra, regnoque paterno Mauritanie donavit: hisque etiam duos Antonii & Cleopatræ filios, Alexandrum & Ptolemæum concessit. Juba verò ex sua Cleopatra Ptolemæum suscepit alterum; qui ipsi in regno postea successit. (*Id. ibid. pag. 454. Strabo, lib. 17. pag. 828. Plutarch. in Julio Cæsare. & M. Antonio.*)

V. Kalend. Septembr. *Ara Victoriæ in Curia dedicata est*: ut in antiquo Calendario marmoreo habetur annotatum. (*Inscript. Gruteri, pag. CXXXIII.*) qua in Curia Julia posita & spoliis Ægyptiis decorata, ostendebat Cæsar, imperium se ex victoria adeptum. Julii quoque patris sacrarium multis in eo suspensis donariis ex præda Ægyptiaca exornavit: multa etiam Jovi Capitolino, Junonique & Minervæ consecravit; quum & Senatusconsulto omnia prius in eorum templis suspensa ornamenta tanquam contaminata essent detracta. (*Dio, lib. 51. pag. 459.*) *Ædes sacras vetustate collapsas, aut incendio absumptas, refecit, easque & cæteras opulentissimis donis adornavit*: utpote qui in cellam Capitolini Jovis sedecim millia pondo auri, gemmasque ac margaritas quingentes HS. una donatione contulerit. (*Sueton. in Octavio, cap. 30.*) Romaque in tantum Alexandria opibus est aucta, ut propter abundantiam pecuniarum duplicia, quàm usque ad id fuerant, possessionum aliarumque rerum vernalium pretia statuerentur; & fœnus, quod antè denario pendebatur, tum ad trientem ejus recideret. (*Dio, ut supr. pag. 458. 459. Orof. lib. 6. cap. 19.*)

In hoc quinto Consulatu suo Imperatoris nomen Cæsar accepit: non quale propter victoriam tribui more vetusto solebat; (id enim sæpius & antea & postmodo ex ipsis actionibus reportavit) sed quo summa imperii demonstraretur; quod patri quoque ejus Julio, & ejus filii nepotibusque fuerat decretum. (*Dio, lib. 52. pag. 493. 494.*) Quo spectat *composita* illa, hoc anno in Cæsaris honorem posita. *Senatus Populusque Romanus Imp. Cæsari Divi Iuli F. Cos. Quinti. Cos. Design. Sex. Imp. Sept. Republica conservata.* (*Inscript. Gruter, pag. CXXVI.*)

Inter captivos Diocles Phœnix Artemidori filius, Tyrannonis Amiseni à Lucullo capti discipulus, (ex quo & ipse Tyrannio dictus est) à quodam Dymante Cæsaris liberto emptus, Terentiæ Ciceronis uxori (quæ, ut ex Plinio, lib. 7. cap. 48. & Valerio Maximo, lib. 8. cap. 15. intelligitur, CIII. annos vivendo excessit) donatus est. Ab ea verò manumissus, Romæ docuit, & libros scripsit 68. (*Suid. in voc. Τυραννίων.*)

3976

Antiochum Commagenum Cæsar ad se excivit, quod fratris sui, cum quo litem habebat, missum Romam legatum dolo occidisset. Eum Antiochum in Senatum adductum, damnatumque interfecit. (*Dio, lib. 52. pag. 495.*)

Per integrum annum post Herodis à Cæsare reditum, crescentibus inter ipsum & conjugem Mariammen suspitionibus, quum mulier neglectis mariti blanditiis, insuper illi patris (vel avi Hyrcani) & fratris sui (Aristobuli) necem opprobret; vix ab inferendis illi manibus Herodes se continuit. Quem cum ex strepitu commotiorem sensisset Salome soror, submitit jamdudum subornatum pincernam, qui indicaret sollicitatum se à Mariamme, ut regi porrigeret poculum amatorum; quod ille, qualecumque tandem esset, apud se haberet. Hinc eunuchum Mariammes fidissimum tormentis Herodes examinavit, certus nihil sine illo esse tentatum: qui cruciatus non ferens, id unum prodidit, offensam esse mulierem propter ea quæ Sohemus indicaverat. Quo audito, exclamans Rex, Sohemum sibi regnoque antehac semper fidissimum non fuisse hæc proditurum nisi aliquid commercii secretioris inter ipsos intercessisset; Sohemum comprehensum jussit interfici. Uxorem verò, advocato intimorum amicorum concilio, veneficii accusavit, ea verborum animique asperitate, ut qui adstantes satis intelligerent, velle regem illam capite damnari: quod omnium suffragiis factum est. Quum autem censerent supplicium nequaquam precipitandum, sed includendam in aliquem regis carcerem; Salome institit apud regem ut quamprimum neceretur, ne quis in populo motus, illa in carcere vivente, existeret: ita Mariamme ad supplicium ducta est. (*Ioseph. lib. 15. cap. 11.*)

Id conspicata Alexandra ejus mater, & intelligens similem exitum sibi ab Herode expectandum, ut se ejus criminis non esse consciam ostenderet, cœpit filia convitium facere omnibus audientibus; scelestissimam & ingratham erga virum clamitans, dignamque tali exitio, quæ aucta sit tam immane facinus. Hæc illa turpiter fingente, ut etiam in capillos miseræ involatura videretur, eam circumstantes merito damnabant: & quæ ducebatur ad supplicium, ne verbo quidem illo eam dignata est, sed excelso vultu atque animo calumniam refellens, impetida mortem subiit. (*Id. ibid.*)

Ea perempta, impotentius flagrare cœpit Herodes: sæpe invocabat ejus nomen, sæpe etiam indecore lamentabatur. Et quamvis oblectamenta excogitaret quæcumque poterat, apparandis conviviis ac comotationibus, nihil tamen proficiebat. Quare & regni curam reliquit: adeoque dolori succubuit, ut sæpe ministros juberet vocare Mariammen, quasi illa adhuc viveret. (*ibid.*)

Sic affecto Herode, supervenit pestilentia; quæ & plebis & aulicorum majorem partem abstulit: omnibus irato Deo hanc immisam interpretantibus propter injustum reginæ supplicium. Ita aucta regis egritudine, postremo in solitudinem se addidit prætextu venationis: ubi afflictans se, intra paucos dies gravem morbum contraxit. Is erat inflammatio & dolor cervicis, mente etiam mota nonnihil. Nec remedia quicquam proderant: sed quum exacerbare potius malum viderentur, res minimum à desperatione abfuit. Itaque medici partim propter

morbi

morbi contumaciam, partim quia in tanta difficultate non erat libera diæta electio permittebant ei quicquid appeteret. (*Ibid.*)

Herode in urbe Samariæ ita decumbente, Alexandra habitans tum Hierosolymis conata est duas urbis arces in suam potestatem redigere; alteram Templo contiguam, alteram in ipsa urbe sitam. Præfectos igitur tentavit, ut sibi & genitis ex Herode ac filia pueris eas traderent; ne fortè illo defuncto occuparentur ab aliis. At illi, quum essent alioquin etiam fidi, tum eo magis manebant in officio, quòd & Alexandram oderant, nec fas putabant desperare de salute Principis. Amici enim erant veteres, unus etiam nepos regis, Achiabus nomine. Quare continuo per nuncios de Alexandra significaverunt. Ille sine mora eam iussit interfici: superatoque tandem morbo, relictis & corporis viribus & animi, sic efferatus est, ut quavis ex causa ad seviendum esset propensissimus. (*Ibid.*)

Ex tribus populi Romani censibus, quos à Cæsare Octaviano actos notat Suetonius, (*cap. 27.*) primum cum lustro factum fuisse, ipso VI. & M. Agrippa II. Coll. ex Tabula marmorea Capuana liquet. (*tom. 3. Annal. Pighii, pag. 495.*) de quo ipse Cæsar, in rerum suarum Breviario. (*in inscriptionum Gruteri, pag. CCXXX.*) In Consulatu sexto censum Populi collega M. Agrippa egi. Lustrum post annum alterum & quadragesimum (a censura sc. Cn. Lentuli & L. Gellii; post quam lustra condi desierunt) feci: quo lustro civium Romanorum censita sunt capita quadragies centum millia & sexaginta tria. numerus sc. 4063000. pro quo Eusebius in Chronico habet, 4164000.

Ludos quoque propter Actiacam victoriam decretos Cæsar cum Agrippa exhibuit, & in iis equestre certamen per pueros & viros patricios peregit: iique quinto quoque anno, quo temporis spatium peragebantur, curæ erant quatuor Sacerdotum collegiis per ordinem; Pontificibus nimirum, Auguribus, Septemviris, & Quindecemviris. (*Dio, lib. 53. pag. 496.*)

Olympiade CLXXXVIII. Thebæ Ægypti usque ad solum ditæ fuisse, in Chronico Eusebiano leguntur: à Cornelio, Gallo sc. quem rebellantium Ægyptiorum urbes subvertisse, ex Julio Africano refert Georgius Syncellus in Chronico. (*pag. 308.*) Postquam enim Heroum urbem quæ defecerat paucis stipatus recepit, in Thebaide seditionem propter tributa exortam citò admodum sedavit. (*Strabo, lib. 17. pag. 819.*) Civitatem plurimis interceptis exhaussit. (*Amian. Marcellin. l. 17.*) statuas sibi ipsi per universam propemodum Ægyptum posuit, suaque acta in pyramidis inscripsit. (*Dio, lib. 53. pag. 512.*)

1977 Cæsar septimum gerens Consulatum, oratione de scripto in Senatu recitata, seipsum imperio abdicare illudque Senatui & populo tradere velle significavit. Ubi peroravit, multis omnes eum verbis precati sunt, ut solus imperii summam gereret: omnibusque, quibus id ei persuaderent, adductis argumentis, tandem eò compulerunt, ut imperium solus obtineret. (*Dio, lib. 53. pag. 497. & 503.*) Quod VII. Idus Januar. ab eo susceptum fuisse, ex Tabula marmorea Narbonensi intelligitur. (*in Inscript. Gruteri, pag. 229.*)

Quum hoc modo tam à Senatu quam à populo confirmatum sibi Cæsar haberet imperium, ac nihilominus populatis esse videri vellet; recepit hoc quidem in se, ut sollicitè publicis negotiis præset, quòd ea cura diligentis indigerent; sed nolle se provinciis omnibus imperare dixit, aut quas regendas sumpsisset, in perpetuum gubernare. Ideoque infirmiores, nimirum quia essent pacatior, Senatui restituit: potentiores provincias, ut quæ plus periculi ostenderent, ac vel hostes accolat haberent vel novos per se ipsæ motus aliquos cedere possent, sibi retinuit. Id faciebat sub hac specie, ut Senatus optimis imperii partibus tutò perfruere; ipse laboribus & periculis obiectus videretur; at sub hoc prætextu eum verè inermem imbellemque efficiebat; & ad se solum arma militæque transferebat. Hac de causa Senatu populoque Africa, Numidia, Asia, & cum Epiro Græcia, Dalmatia, Macedonia, Sicilia, Creta, Libya Cyrenaica, Bithynia cum Ponto finitima, Sardinia atque Hispania Bætica, adscriptæ sunt; Cæsari autem Hispaniæ quod reliquum erat, Gallia omnis & Germania, item Cælesyria, Phœnice, Cilicia, Cyprus & Ægyptus. Imperium verò in suas provincias Cæsar decennale suscepit, intra quod tempus eas se reducturum in ordinem promittebat: hoc quoque instantia quadam juvenili addito; quo breviori spatio eas pacare posset, eo citius se imperio destitutum. Denique utriusque sortis provinciis patricios præfecit, Ægypto tantum equestri dignitatis virum, ob eas quæ supra sunt commemoratæ causas. Senatoribus autem seorsum Africam & Asiam, prætoribus reliquas omnes provincias adscripsit: utriusque verò ex æquo interdixit, ne ante quintum annum à gesto in Urbe magistratu provincias fortirentur. (*Dio, lib. 53. pag. 503. 504. 505.*)

Idibus Januariis eam provinciarum distributionem fuisse factam innuit Ovidius; de illis in primo Fastorum libro ad Germanicum Cæsarem ita canens.

Idibus in magni castus Jovis ade sacerdos

Seminaris flammis viscera libat ovis.

Redditaque est omnis populo provincia nostro:

Et tuus Augusto nomine dictus avus.

Nam & eodem die Cæsari Octaviano Augusti cognomen datum fuisse sensit: quod quatri-duo post factum fuisse, in lib. de die Natali cap. 21. Censorinus hisce verbis indicat. *Ex ante diem decimum sextum Kalend. Februarii Imperator Cæsar Divi filius sententia L. Munacii Planci à Senatu cæterisq; civibus Augustus appellatus est, se VII. & M. Vipsanio Agrippa III. Consulib.*

Cæsar enim rebus compositis, & omnibus provinciis in certam formam redactis, Augustus cognominatus est. (*Liv. lib. 134.*) idque cognomen & in septimo illius Consulatu, Dio; (*lib. 53.*) & per Plancii sententiam consensu universi Senatus populique Romani inditum illi fuisse, Velleius (*lib. 2. cap. 91.*) confirmat. De quo Suetonius, (*in Octavio, cap. 7.*) *Munacii Plancii sententia, quibusdam consensibus Romulum appellari oportere quasi & ipsum conditorem urbis, prevaluit ut Augustus potius vocaretur, non tantum novo, sed etiam ampliore cognomine: quod loca quoque religiosa, & in quibus augurato quid consecratur, augusta dicantur, ab auctu, vel avium gestu gustu; sicut etiam Ennius docet scribens,*

Augustu augurio postquam inclita condita Roma est.

Et Florus, in libri 4. & ultimi fine ipso. *Tractatum etiam in senatu, an quia condidisset imperium, Romulus vocaretur: sed sanctius & reverentius visum est nomen Augusti; ut scilicet jam tum dum colit terras, ipso nomine & titulo consecraretur.*

Similia habet & Dio: qui à Romanis Augustum, à Græcis Σεβαστῶν à splendore dignitatis & honoris sanctitate humano ampliore, nominatum eum fuisse notat. (*lib. 53. pag. 507. & 509. Confer Aët. XXV. 21. 25. cum XVII. 23. & II. Thessal. II. 4.*) Quibus addantur & Ovidii illa, in Fastorum 1.

Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes;

Hic socium summo cum Jove nomen habet.

Sancta vocant augusta patres: augusta vocantur

Templa, sacerdotum ritè dicata manu.

Hujus & Augurium dependet origine verbi:

Et quodcumque sua Jupiter auget ope.

Augeat imperium nostri ducis, augeat annos:

Protegat & nostras querna corona fores.

Hoc pacto omne populi Senatusque imperium ad Augustum est translatum. (*Dio, lib. 53. pag. 507.*) Quod nomen cunctis antea inviolatum & usque ad nunc cæteris inausum Dominis, tantum orbis licitè usurpatum apicem declarat imperii: atque ex eodem die summa rerum ac potestatem unum cepit esse & mansit, quod Græci *Μοναρχίαν* vocant. (*Oros. lib. 6. cap. 20.*) Romanos verò Augustorum suorum epocham à Kalendis Januariis hujus anni deduxisse, docet Censorinus, in lib. de die Natali, cap. 21. ubi 265. hujus æræ annum cum ordinationis Julianæ anno 283. confert; uti & sequente capite, in annum Augustanum 20. Marcii Censorini & A finii Galli Consulatum conjicit, in annum Julianum 38. incurrentem.

In Asia, Trallibus terræmotu confidentibus, gymnasium corrui, quod ab Augusto postea est instauratum. (*Euseb. Chronic. cum Serabone, lib. 12. pag. 579.*)

3978

Diffidio inter Costobarum Idumæum & uxorem suam Salomen sororem Herodis orto, illa viro contra Judæorum consuetudinem libellum repudiij misit; & ad fratrem se conferens, ait se prætulisse fraternam benevolentiam conjugali fœderi. Costobarum enim dicebat ad res novas molindas cum Lyfimacho, Antipatro & Dositheo conspirasse: fidem assertioni suæ ex eo astruens, quod Babæ filios jam per duodecim post captam ab Herode Hierosolymam annos, incio & invito rege, clam ille in suis agris habuisset & incolumes servasset. Quo audito Herodes, missis quibusdam ad loca latebrarum, & illos interfecit, & quotquot in eodem hærebant crimine. Ut nihil jam reliquum esset ex Hyrcani cognatione; sed sublatis omnibus quorum excellebat dignitas, arbitrato suo posset quicquid vellet agere, nemine amplius resistente. (*Ioseph. lib. 15. cap. 11.*)

Hinc securior Herodes factus, à patriis ritibus magis magisque discessit, eos peregrinis studiis violando. Ac primùm athletica certamina quinto quoque anno in honorem Cæsaris instituit: ad quæ exhibenda, theatrum Hierosolymis & in campo amphitheatrum extruere cepit, utrumque sumptuoso opere conspicuum; sed alienum à Judaicis moribus, apud quos nullus est horum usus, nulla spectaculorum ostentatio. Ille tamen celebritatem suam nobilissimam esse voluit, denunciata circumvicinis, ac longinquis etiam gentibus: magnisque præmiis propositis, non illi tantum qui gymniciis certaminibus dabant operam, sed musici etiam præstantes & thymelici, evocabantur. Sed Judæis nihil tam molestum fuit quàm trophæa: quæ armis contactas hominum putabant fuisse imagines, ipsis per leges interdictas. Quos Herodes ut redargueret, jussit detrahi ornatum appositum, & ostendit nudos stipites. Quo factò irritum versa est indignatio concepta ex suspitione imaginum. (*Id. ibid.*)

Periodus Calippica quinta incipit.

Multa contra Augustum vana dicta deblateravit Cornelius Gallus. (*Dio, lib. 53. pag. 512.*) de quo Ovidius, libro secundo Tristium, ad ipsum Augustum scripto.

Non fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo;

Sed linguam nimio non tenuisse mero.

Ob ingratum autem & malevolum animum, infamia eum Augustus notavit: & domo sua illi interdicens, & intra provincias suas degere eum prohibens. Furtorum præterea, & populatæ provinciæ, & aliorum multorum criminum accusatus ille est, à Valerio Largo primùm homine improbissimo, qui socius ejus & convictor fuerat; deinde à multis aliis, qui Gallum hæcenus adulati ad Largum, quoniam eum jam crescere videbant, studia sua converterunt. Decretum, que est ab universo Senatu, ut judicio damnatus Gallus exularet, bona ejus Augusti essent, &

rem

rem factam ejus rei causa Senatus faceret. At ille dolorem non ferens, & nobilitatem acriter indignatam, cui negotium spectandum fuerat datum, metuens, stridit incubuit ferro & morte voluntaria damnationem prævenit. Gallo vero & accusatorum denuntiationibus & senatus-consultis ad necem ita compulsus, laudavit quidem Augustus pietatem tantopere pro se indignantium: cæterum & illacrymavit, & vicem suam conquestus est, quod sibi soli non liceret amicis, quatenus vellet irasci. [Sueton. in Octavio, cap. 66. Dio, lib. 53. pag. 512. 513. Ammian. Marcellin. lib. 17. Hieronym. in Chronico.]

Cornelio Gallo in Aegypti præfectura successit Petronius: qui multitudinis Alexandrinorum jactu lapidum in ipsum irruentium, tantum suis munitus militibus, impetum sustinuit; & nonnullis eorum interemptis, cæteros repressit. [Strabo, lib. 17. pag. 819.]

Polemo rex Ponti ejus inter socios ac fœderatos populi Romani adscriptus est; ac prima subfellia in theatris per totum ejus regnum Senatoribus tributa. [Dio, lib. 53. pag. 53.] Ab eo Pontus Polemoniæ accepisse nomen videtur; apud Justinianum, Novella 28.]

Decem cives Hierosolymitani, contra Herodem conjuraverunt, scias vestibus tegentes, in quibus & unus cæcus erat, non tam paratus ad agendum aliquid, quam ad patiendum si quid patriorum morum assertoribus accideret. Quidam vero ex his quos Herodes ad perscrutanda talia disposuerat, rem totam expiscatus, regi aperuit. Illi vero comprehensi, interitio vultu scias protulerunt; profitentes se non privati commodi gratia, sed pro disciplina publica, conjurationem hanc iniisse: ac deinde à regis abducti, per omnes cruciatus necati sunt. Nec multo post delator eorum invisus omnibus, à quibusdam interfectus frustatim concilius est & objectus canibus, idque multis inspectantibus. Nemo tamen hoc factum prodidit, donec post longas ac molestas Herodis inquisitiones à consciis quibusdam mulierculis per tormenta expressa est confessio: tum vero auctores ejus facinoris cum totis familiis pieccebantur. [Joseph. lib. 15. cap. 11.]

Herodes, ut contra tumultuantis populi seditiones esset tutior, anno regni sui 13. (ab Antigoni morte numerato) Samariam, itinere unius diei Hierosolymis distantem, munire cepit: novo *Sebastes* sive *Augusta* nomine illi imposito. Ejus circuitum 20 stadiorum esse voluit; fano sesquipedali amplitudine in ejus meditullio collocato, modis omnibus ornatisimo. Deditque operam ut tam è milite auxiliari, quam è finitimis gentibus, plurimos in ejus civitatis corpus congregaret. [Id. ibid. cum cap. sequi initio] *Tar Gabiniæ* *urbem*, eam appellat Africanus, in Georgii Syncelli Chronico. [pag. 308.] Quum enim Samaria à Joanne Hyrcano diruta, ab A. Gabinio Syriæ Proconsule instaurata deniò & incolis frequentata fuerit; (ut supra, ad annum Per. Julian. 4657. ex Josepho est notatum:) *Tar Gabiniæ* vel *Tar Gabiniæ* nomine, non alii quam Gabiniani illi coloni hic possunt intelligi. Quod i. sum à doctissimo eodemque humanissimo viro, Jacobo Goaro, (cujus summæ industria nupera illa luculenta Georgiani Chronici debetur editio) pariter fuisse animadvertum, non parum lætatus sum.

Aliam etiam Herodes toti genti ceu arcem Stratonis turrim imposuit. In magno quoque quem vocant campo, forte lectis equitibus, castellum condidit; & in Galilæa Gabalem, Esthmonitum in Peræa. Quibus arcibus ad tutelam regni per totam regionem opportunè dispositis, adempta est vulgo tumultuandi materia. (Joseph. lib. 15. cap. 11.)

Nonum Consulatum Augustus Tarracone (citerioris Hispaniæ urbe) iniit. [Sueton. in Octavio, cap. 26.] currente anno tertio Olympiadis clxxxviii. quo Indos ab Augusto per legatos amicitiam postulavisse, in Chronico Eusebiano legimus: & quidem à Pandione rege missos; ut in Georgii Syncelli Chronico (pag. 311.) ex Romanis quibusdam tabulis notatum invenimus.

Tarraconem vero ad Augustum legatos Indorum ab Oriente ultimo & Scytharum à Boreâ, cum gentilitiis muneribus, venisse confirmat P. Orosius (lib. 6. cap. 21.) de quibus Horatius, in carmine Seculari:

*Jam Scythæ responsa petunt superbi
Nuper & Indi.*

& lib. 4. Carm. Od. 14. ad Augustum:

*Te Cantaber, non ante domabilis,
Medusque, & Indus, te profugus Scythes
Miratur, & tutela præfens
Italiæ dominæque Romæ.*

Ita Florus, lib. 4. cap. ult. *Scythæ misere legatos & Sarmata, amicitiam petentes. Seres etiam, habitantesque sub ipso sole Indi, cum gemmis & margaritis elephantes quoque inter munera trabentes, nihil magis quam longitudinem viæ imputabant, quam quadriennio impleverant: & tamen ipse hominum color ab alio venire cælo fatebatur.* Suetonius in Octavio, cap. 21. *Indos etiam ac Scythas, auditu modo cognitos, pellexit ad amicitiam suam populique Romani ultro per legatos petendam.* Eutropius libro 7. *Scythæ & Indi, quibus antea Romanorum nomen incognitum fuerat, munera & legatos ad eum miserunt.* Aurelius Victor denique, gentium aucto numero. *Indi, Scythæ, Garamantes ac Bactri, legatos miserunt orando fœderi.*

Amynta mortuo, regnum filius ejus Augustus non tradidit, sed provinciam populi Romani fecit: atque exinde Galatia cum Lycaonia Romanum habere præfectum cepit. [Dio, lib. 53. pag. 514.] primo M. Lollio Propratore eam provinciam administrante. (Euseb. Chronic.

Eutrop.

4689 25

Eutrop. lib. 7. Sex. Rufus, in Breviario.] Pamphylia vero opida, quæ prius Amyntæ attributa fuerant, præfecturæ peculiari suæ sunt restituta. [*Dio, ut supr.*]

Anno regni Herodis 13 maximæ calamitates in Judæorum regionem ingruerunt. Primum enim siccitas diuturna obtinuit, quam sterilitas secuta est: postea per inopiam mutata victus ratione morbi invaluerunt, & pestilentia. Cumque Herodi, ut publicæ necessitati succurreret, fatis amplæ facultates non suppetere; quicquid erat in regiâ suppellectilis tam aureæ quam argenteæ, id totum ille concidit: nec laudatorum artificum parcens operibus, nec valis ad usum necessariis. Inde consecram pecuniam misit in Ægyptum, quam tum Petronius obtinebat pro Cæsare. Is licet obrutus multitudine ob talem necessitatem ad se confugientium, tamen quia privatim amicus erat Herodi & servatos cupiebat ejus subditos, præ aliis eis concessit frumenti exportationem, tam in emendo quam in evehendo adjuvans: ita ut maximum momentum ad gentis salutem in eo fuerit. [*Joseph. lib. 15. cap. 12.*]

Herodes, advecto frumento, primum his qui sibimetipsis frumentum comparare poterant, divisit omnibus accuratissime dispensans. Deinde quia multi erant qui propter senium vel aliam debilitatem cibos parare non valebant; his quoque providit, adhibitis pistoribus, ut in promptu alimenta haberent. Atque ita populo approbata sua diligentia, non solum mutavit averforum à se animos, verum etiam eximiam laudem beneficentiæ & providentiæ retulit. [*Id. ibid.*]

A die 29. mensis Sextilis (triduo videlicet ante Elul Syrorum sive nostri Septembris initium) feria sexta deducitur Ægyptiaca illa epocha, quam Albatenus in astronomici sui operis 32. capitulo æram *Al-kept* (id est, Coptitatum sive Ægyptiorum) appellat: per quam & stellarum motus ex Theonis tabulis supputari dicit & ad quam ab æra Dilkarnain (sive Seleucidarum, quam ille cum Syris suis ab initio mensis Elul sive Septembris inchoat) annos 287. fluxisse asserit. Ita enim ex Ms. in eo legendum; non ut perperam habetur editum, 387. Hoc vero anno dies primus mensis Thoth, tum in anno vago Ægyptiorum, tum in *ἔτη ἀλεξάνδρειον* (ut Theon loquitur,) Græcorum sive Alexandrinorum anno fixo, in eundem diem (Augusti Juliani 29.) primum coincidisseprehenditur: quod non nisi periodo Alexandrinorum quidem annorum 1460, Ægyptiacorum vero 1461 confecta potest contingere; quæ utriusque anni redintegrationem sive ἀπικτασίαν exhibet. *Γίγνεται 3 ἡμέραι, ἐν τῇ ἀπικτασίᾳ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἡμέρας ἐν τῷ μηνί ἔτι ἡ ἀνέστη βασιλῆα:* ut in explicatione τῆς ἀπικτασίαν κατέστιον habet Theon. Contigit illa per 1460 annos facta redintegratio, à certo quodam temporis initio, in imperii Augusti anno quinto. finito sc. sive ἔτι μὲν ἐστὶν, quinquennio post exordium imperii Augusti; quod post excessum Alexandri sive æram Philippicam annis 194. cæpisse, cum Ptolemæo Theon statuit. A Philippica vero illa epocha usque ad hanc ἀπικτασίαν, anni sunt, 299. ut in Astronomica Theodori Metochitæ epitome rectissime habetur annotatum. Neque aliud omnino voluit Panodorus Alexandrinus monachus, de 1460 annorum periodo & ἀπικτασίᾳ ista differens, in mensis Augusti diem 29 incidente, à cuius epocha siderum motus & luminarium defectus in Tabulis astronomicis supputari scripsit: ut unquam illius sententiam, minime à se intellectam, Georgius Syncellus, harum rerum imperitissimus, in Chronico suo [*pag. 312, 313.*] recitando perverterit.

3980

Herodes adversus hyemis asperitatem subditis suis providit, ne qui periclitarentur inopia vestium, absumptis pecoribus, & lanis aliisque tegmentis deficientibus. Ubi vero huic necessitati prospectum est, propinquis quoque Syrorum urbibus sollicitudinem impendit; distributis ad sementem faciendam frugibus. Sed & castella & urbes & ex plebe qui gravabantur numerosiore familia, ad ipsum confugientes necessitati inveniebant remedium: ita ut revocatis ad rationem quæ in externos tantum insumpserat, reperta sint eorum 10 millia, intra regnum vero expensa 80 millia eorum. Corus autem 10 medimnos Atticos capiebat. [*Joseph. lib. 15. cap. 12.*]

Quum propter morbum Augustus nuptias filia suæ & Marcelli sororis suæ Octaviæ filii, Romæ non posset facere; M. Agrippæ eas absens celebravit opera. (*Dio; lib. 53. pag. 515.*)

Kalendis Januariis quibus decimum Consulatum Augustus inivit, Senatus juramento confirmavit se ejus acta approbare: quumque jam urbi (à qua propter morbum diutius abfuerat) appropinquare diceretur, ac pollicitus populo viritum centenos esset denarios, negassetque se prius id profcripturum quam Senatus assensisset: omni eum legum necessitate Senatus liberauit; ut reapse potestatis absolutæ, tamque sui ipsius imperator quam legum, agere aut non agere omnia suo posset pro arbitrio. [*Id. ibid. pag. 509, 515, 516.*]

Quamprimum segetes messi maturæ factæ sunt, Herodes ad 50 millia hominum, quos ipse famis tempore aluerat, per suos & propinquorum Syrorum agros dimisit. Atque ita res suorum penè perditas diligentia sua ille restituit; non mediocriter etiam sublevatis finitimis, qui eisdem laborabant difficultatibus. (*Joseph. lib. 15. cap. 12.*)

Eodem tempore auxilia Cæsari misit Herodes, quingentos selectos è suo satellitio: quos Alius Gallus duxit in expeditionem Arabicam, eorumque sæpè forti opera usus est. (*Id. ibid.*)

Fuit hic Alius Gallus) in recentioribus Dionis editionibus Alius Lurgus vitiosè dictus) ex equestri ordine, ut ait Plinius, (*lib. 6. cap. 28.*) & tertius sub Augusto Ægypti præfectus: cujus ut ut amici ac sodalis sui Strabo meminit; (*lib. 2. pag. 118.*) & una cum eo Memnonis statuam vidisse se scribit. (*lib. 17. pag. 816.*) Hunc Augustus cum parte Romani præsidii quod in Ægypto erat in Arabiam misit. (*Id. lib. 2. ut supra & lib. 17. pag. 819.*) ut eas gentes

&

& loca pertentaret: ac præterea Æthiopum terminos & Troglodyticam Ægypto finitimam, & vicinum iis Arabicum sinum, qui perangustus Arabes dirimit à Troglodytis: eo utriusque consilio, ut vel eos sibi volentes conciliaret, vel subigeret adversantes. [*Idem, lib. 16. pag. 780.*]

Ad expeditionem Arabicam Ælius Sô circiter biremes construxerat, & triremes, & phafelos apud Cleopatridem, antiquæ Nili fossæ proximam: quum nullum tamen cum Arabibus navale futurum esset prælium. Errore igitur intellecto, fabricatus est onerarias naves 130. quibus navigavit, ducens peditum Romanorum ex his qui in Ægypto erant & sociorum ad decem millia: quibus Judæi 500. & Nabatæi mille cum Syllæo intererant. [*Id. ibid.*]

Nabatæorum rex eo tempore erat Obodas, homo segnis & otio deditus, atque de bellicis præsertim rebus (quod omnibus Arabum regibus commune erat vitium) parum sollicitus: Syllæo verò procuratori suo, ætate juveni & ingenio callido, administranda commiserat. [*Id. ibid. pag. 781. cum Joseph. lib. 16. cap. 11.*] Hic Syllæus Ælio se iter monstraturum, & in omnibus commeatu auxilioque adfuturum pollicitus, omnia insidiosè egit. Nam nec tutum iter, nec expeditam navigationem monstravit: sed per avia & longos anfractus, & loca omnium indiga, & importuosa dorfa, vel occultis cautibus aut cæciosis stagnis periculosa duxit; æstu maris reciprocantis maximè iis in locis adversante. [*Strabo, ut supr. pag. 780.*]

Post multas ærumnas, quintodecimo die Album pagum Ælius Gallus pervenit, maximum Nabatæorum emporium, multis navigiis amissis, quorum nonnulla cum ipsis hominibus nullo bello, sed ob navigandi difficultates periere. Id Syllæi improbitas effecit, negantis terrestri itinere in Album pagum exercitum duci posse: cum quidem eò atque etiam ulterius mercatores tanta camelorum & hominum multitudine tutum & commeatu probè instructum iter a petra in petram conficiant, ut nihil ab exercitu differant. [*Id. ibid. pag. 780, 781.*] Cujusmodi mercatorum turmas *Caravanas* hodie vocant.

Huc perveniens Ælii exercitus, stomachacæ & scelotyrbæ, morbis ei regioni familiaribus, tactus est: quorum illa circa os, hæc circa crura paralytis quædam est, ob aquas & herbas proveniens. Ætatem itaque ac hyemem ibi agere Ælius coactus est, dum reficeret infirmos. [*Ibid. pag. 781.*]

Zenodorus quidam, homo Lyfania sive ditone Trachonitidis, Batanææ & Auranitidis conducta, ejus proventibus non contentus, Trachonis incolæ in speluncis more ferarum viventes & prædas ex Damascenis agere assuetos, fovebat; ex eorum quoque latrociniiis captans compendium. Ab his malè vexati propinquo agrotum coloni, Varronem Syriæ tunc præsidem querelis obtundebant; postulantes ut Zenodori injurias per litteras significaret Cæsari. Rescriptè verò ei Cæsar, ut latrocinia penitus curaret extinguere. Varro igitur milite aggressus loca suspecta, expurgavit latronibus terram; ipsamque Zenodoro abstulit. [*Joseph. lib. 3. Belli, cap. 15. & lib. 15. Antiquit. cap. 13.*]

Herodes in Sione regiam sibi edificavit, duabus in ea extructis ædibus amplissimis atque pulcherrimis, quibus ne Templum quidem usquam conferri posset: earumque unam Cæsaris, alteram Agrippæ appellavit nomine. [*Joseph. lib. 15. Antiquit. cap. 12. & lib. 1. Belli, cap. 16.*]

Jubilæus XXIX.

Herodes, amoto à Pontificatu Jesu Phabetis filio, Simonem sacerdotem Hierosolymitanum, Boethi Alexandini filium, substituit: ejusque filiam Mariammen omnium ejus ætatis pulcherrimam, conjugio sibi copulavit. [*Joseph. lib. 15. cap. 12. & lib. 18. cap. 7.*]

Peractis nuptiis, novam regiam condere cœpit, adjuncto etiam opido, quod à suo nomine Herodium vocari voluit; in loco ab urbe Hierosolymorum versus Arabiam 60 stadiis distante, ubi Judæos olim profugaverat dum pelleretur armis Antigoni. [*Id. lib. 14. cap. 25. & lib. 15. cap. 12. item lib. 7. Belli, cap. 11. & 16.*] Herodii, cum opido illustri ejusdem nominis, meminit Plinius. [*lib. 5. cap. 14.*]

Gallus ex Albo pago Nabatæorum cum exercitu digressus, per ejusmodi loca profectus est, ut camelis aquam portare cogeretur: quod ei malitia ductorum evenit. Quare post multos dies in Arææ terram pervenit, qui Obodæ Nabatæorum regi affinitate conjunctus erat. Is Gallum amicè suscepit, & dona obtulit. Sed Syllæi proditio & hanc regionem difficilem transitu reddidit. Eam itaque diebus 30 permeavit per loca in via, spelta & palmulis non multis & butyro pro oleo usus. Quam verò deinceps adibat, Nomadum erat, & revera ex magna parte deserta. Ea Atarena dicebatur: ejusque rex Sabus erat. [*Strabo, lib. 16. cap. 781.*]

Arabia Felicis rex Sabos erat: in qua licet primò in conspectum Ælio nemo prodiret, tamen haud exiguo id iter labore stetit. Nam solitudo regionis, Sol quoque, & aquæ natura infestæ, ita eos afflixerunt, ut major pars exercitus periret. Morbus ille, nulli nostrorum affinis, caput petebat; eoque exsiccatum, multos statim perimebat: qui verò mortem evasisent, iis in crura per totum corpus descendebat, eaque ita affligebat, ut remedium nullum prodesset, nisi quis oleum vino mixtum biberet, eoque se inungeret. quod sanè paucissimis licebat facere; quum neutrum in iis locis nascatur, neque ipsi ejus secum copiam attulissent. Inter hæc mala barbari, qui prius, si quando prælium commississent, semper inferiores discesserant, ac opida quædam amiserant, morbo auxiliario suo usi, Romanos aggressi sua receperunt, reliquosque Romanos sua regione expulerunt. [*Dio, lib. 31. pag. 516, 517.*]

Hi tamen & primi & soli etiam Romanorum in Arabia Felice, Athlula (vel Athrulla) insignem urbem usque, bello progressi sunt. [*Id. ibid. pag. 517.*] in eaque expeditione Gallus opida diruit non nominata ab authoribus qui antè scripserunt, Egran, Anestum, Escam, Magusum, Tammacum, Labeciam, Mariabam, (circuito sex mill. pass.) & Caripeta, quo longissimè processit. [*Plin. lib. 6. cap. 28.*] Et nisi Syllæus eum prodidisset, felicem Arabiam totam subegisset. [*Strabo, lib. 17. pag. 819. fin.*] Cujus in eo itinere progressum & regressum, ex Strabone, nunc subjicimus.

In Ararena peragrandia diebus 50. per invia itinera consumptis, usque ad urbem Agranorum (vel Egranorum potius) processit, & pacatam & fertilem regionem. Eorum rex (Sabus) au- fugit: urbs primo adortu capta est. Hinc post sextum diem ad flumen pervenit. Ibi barbari instructa acie occurrerunt: è quibus ad 10 millia ceciderunt, ex Romanis duo tantum defiderati sunt. Nam omnino imbelles erant, & armis imperitè utebantur; arcu, & lancea, & gladio, & funda; & magna ex parte bipennibus. Mox etiam urbem cepit nomine Asca, à rege derelictam. Hinc Athrulla venit; quam nullo negotio cepit, & præsidio firmavit: & frumenti palmularumque viatico comparato, Marfyabas processit urbem Rhamanitarum, qui sub Ilafaro erant. Eam adortus, sex diebus obsedit: postea aquæ inopia coactus destitit ab incepto. Duorum dierum itinere tantum se abesse ab aromatifera, è captivis intelligebat. Sex autem menses contrevit in itinere, culpâ ductorum.

Ea fraude sero deprehensa, per aliam viam reversus, nonis castris Anagrana pervenit; ubi prælium commissum fuerat: undecimis deinde ad Septem puteos, à reip[s]a sic nominatos. Hinc jam per loca pacata, in pagum Chaalla, post in vallum nomine Malotham ad flumen positum: postea per deserta non multum aquæ habentia usque in vicum Negram (vel Hygram) qui sub Oboda est & ad mare jacet. In reditu totum iter diebus 60 confecit, in quo prius sex menses consumpserat. [*Strabo, lib. 16. pag. 781, 782.*]

Dum Ælius Gallus cum parte Ægyptiaci exercitus in Arabia bellum gereret, Æthiopes qui supra Ægyptum habitant, à regina ipsorum Candace (virili muliere, & altero oculo capta) missi, impressione facta in Thebaidem, præsidia trium cohortium, quæ Syenæ Elephantinæ ac Philis erant, repentino impetu ceperunt, & in captivitatem abduxerunt, ac Cæsaris statuas everterunt. Contra hos profectus Ægypti præfectus Petronius, cum non totis decem millibus peditum & equitibus 800. advertisset triginta hominum millia, primum eos compulit, ut Pselcham confugerent, urbem Æthiopicam. Tum missis ad eos legatis, quæ capta erant perit, & causas quamobrem bellum movissent poposcit: ac dicentibus, se injuria affectos à nomarchis, respondit non illos esse regionis dominos, sed Cæsarem. Petentibus porro triduum ad deliberandum, nihilque interim eorum quæ par erat facientibus; movens contra eos, in pugnam procedere coegit, ac celeriter in fugam vertit; cum & compositi malè, & malè armati essent. nam scuta ingentia & è crudo bovis tergere confecta habebant: arma quibus pugnarent, secures alii, alii contos, nonnulli gladios gerebant. Proinde quidam in urbem sunt compulsi, alii in deserta fugam fecerunt, alios proxima insula excepit, qui sese fluvio commiserant; inter quos & reginæ Candaces duces erant. Hos itaque omnes cepit, trajecto ratibus ac navibus flumine, & in Alexandriam misit: atque Pselcham profectus, eam cepit. unde numerata captivorum multitudine & eorum qui in prælio ceciderunt, qui salvi evaserant pauci omnino deprehensi sunt. [*Strabo, lib. 17. pag. 820. Dio, lib. 54. pag. 524.*]

A Pselcha Petronius Premnim venit, urbem natura munitam; cumulis arenæ peragratis, quibus Cambylis exercitus obrutus est vento incidente. Eam adortus primo impetu cepit. Inde Napata (Tanapen Dioni dictam) progressus est, ubi Candacæ regina erat, eju[s]que filius motabatur. Ipsa cum in castello propinquo sederet, legatos misit qui de pace tractarent; redditis statuis, & captivis qui abducti fuerant Syena. Sed impetu facto Petronius Napata cepit ac diruit, puero fugiente. Et quum neque progredi propter arenam & æstum, neque ibi commode cum toto exercitu permanere posset; cum præda retro abiit, ac Premni mœnibus & præsidio & quadringentorum hominum cibariis in biennium munita, reversus est Alexandriam. Ex captivis autem, cæteris divenditis, mille ad Cæsarem misit à Cantabris revertum: quorum nonnulli morbo consumpti sunt. [*Id. ibid.*]

Cum his conferendus & ille Plinii locus est, libro 6. cap. 29. Æthiopum regionem intravere arma Romana D. Augusti temporibus, duce P. Petronio, & ipsa equestris ordinis, præfiteo Ægyptiis. Opida eorum expugnavit, quæ sola invenerat, quo dicerni ordine. Pselchin, Premnim, Aboccin, Priburin, Cambusin, Aftenam, Stadisin ubi Nilus præcipitans se fragore audientum accolis aufert. Diripuit & Napata. Longissimè autem à Syene progressus est DCCCLXX. millia passuum: nec tamen arma Romana ibi solitudinem fecerunt.

Phraates III. Scytharum maximo auxilio in regnum restitutus est. Quorum adventu audito, Tiridates cum magna amicorum manu ad Cæsarem profugit, in illud ipsum regnum restitui & ipse desiderans, jurisque Romanorum futuram Parthiam affirmans, si ejus regnum muneris eorum fuisset. Phraates, hoc cognito, legatos statim ad Cæsarem misit; servum suum Tiridatem, & filium suum, quem ille obsidem Cæsari tradiderat, remitti sibi postulans. [*Justin. lib. 42. cap. 5.*]

Quum Tiridates & legati Phraatis Romam advenissent, in senatum eos Augustus introduxit: ac deinde mandata sibi à Senatu litis cognitione, utriusque partis postulata audivit. Tum,

neque

neque Tiridatem dediturum se Parthis dixit, neque adversus Parthos Tiridati auxilia daturum. Ne tamen per omnia nihil ab illo obtentum videretur; Tiridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum sumptum præberi iussit: Phraati verò filium remisit; ut pro eo captivos signaque militaria, Craffi & Antonii cladibus amissa, reciperet. [*Id. ibid. Dio, lib. 53. pag. 519.*]

Quum Romæ inter M. Agrippam & M. Marcellum, Augusti nepotem simul & generum, mutæ similitates sese proderent, quod alter alterum anteferri ab Augusto crederet; veritus ille ne, si uno in loco mansissent, contentiones inter eos intercederent, Agrippam continuo in Asiam misit, provincias transmarinas pro se administraturum. Agrippa urbe profectus, in Syriam missis legatis suis, ipse Mitylenis in Lesbos insula permansit. [*Dio, lib. 53. pag. 518. cum Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 93. Josepho, lib. 15. cap. 13. & Suetonio, in Octavio, cap. 66.*]

Augusto XI. Consulatu sese abdicanti, & L. Sestium summum Bruti fautorem in locum suum subroganti, Senatus honores decrevit. Ut Tribunus plebis perpetuus esset. Ut quoties senatus haberetur, etiam si Consulatum non gereret, de quibuscunque rebus quicquid vellet sancire posset. Ut Proconsulare imperium semper haberet, neque id intra pomerium veniens deponeret, aut renovando opus esset: utque major ipsi in provinciis, quam præfectis earum, semper esset potestas. [*Dio, ut sup. pag. 518, 519.*]

3982 Aelius Gallus, ab Arabica expeditione rediens, Negra vico in Nabatæorum regno relicto, exercitum undecim dierum spatio in Muris portum trajecit. Hinc Coptum transgressus, cum utilibus copiis Alexandriam pervenit. Cæteros non bello (in quo septem tantum perierant) sed fame, labore, morbo, & itinerum difficultate amiserat. [*Strabo, lib. 16. pag. 782.*] Hujus medicamenta quædam composita referuntur à Galeno, in libro 2. de Antidotis: inter quæ theiaca est, Cæsari ab eo oblata, qua multos ex commilitonibus suis servaverat.

M. Marcellus, Octaviæ Augusti sororis filius & Juliæ Augusti filiæ maritus, mortuus est. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 93. Dio, lib. 53. pag. 517. & 519.*]

Augustus Cyprum ac Galliam Narbonensem, quia nihil armis suis indigerent, populo reddidit: pro eisque Dalmatiam recepit. [*Dio, lib. 54. pag. 523. cum lib. 53. pag. 504.*]

4692 22

Pantomimorum saltatio à Pylade Cilice & Bathyllo Romam primum est introducta: cumque veteres ipsi canerent & saltarent, primis Pylades chorum sibi præcinere fecit. [*Euseb. Chronic. cum Saligeri Collectan. Græc. pag. 390. & Animadversion. pag. 155, 156.*]

Sebastæ jam condita, Herodes in loco maritimo, ubi Stratonis turris stetit, urbem alteram magnificentissimè extruere cœpit, quam Cæsaream appellavit: admirandi operis portu addito, magnitudine Piræeo pari. Quod totum opus duodecim annorum spatio ille absolvit, nec labori parcens, nec sumptibus. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 16. & lib. 15. Antiqu. 13.*] Unde de Cæsare Eutropius, libro 7. Tanto amore apud Barbaros fuit, ut reges populi Romani amici in honorem ejus conderent civitates, quas Cæsareas nominarent: sicut in Mauritania à rege Juba, & in Palestina, quæ nunc est urbs clarissima.

Herodes filios suos alexandrum & aristobulum (ex Mariamne Hasmonæa susceptos) Romam ad Cæsarem educandos misit: quibus paratum erat hospitium apud Pollionem Herodis studiosissimum. Adolescentes summa humanitate Cæsar excepit; fecitque Herodi potestatem, ut arbitrato suo è filiis quemcumque vellet hæredem regni designaret: Trachonitide etiam, Batanæa & Auranitide illi donata. [*Joseph. lib. 15. cap. 13.*]

3983 Postquam Trachonem ab Augusto Herodes accepisset, adhibitis ducibus ad latronum speluncas penetrans, maleficia eorum coercuit, & circumvicinis securitatem præstitit. Zenodorus autem partim invidia, partim dolore ademptæ possessionis permotus, Romam ad accusandum Herodem profectus est: nihil tamen efficere potuit. [*Id. ibid.*]

Herodes, apud Mitylenem salutato Agrippa sibi amicissimo, in Judæam reversus est. [*Ibid.*]

Gadarenenses quidam Agrippam adierunt, Herodem accusaturi: quos ille ne auditos quidem ad regem victos remisit. Eis tamen pepercit Herodes: qui ut erga suos erat inexorabilis, ita ab alienis acceptas injurias libenter contemnebat ac remittebat. [*Ibid.*]

In Siciliam Augustus profectus est, ut eam, ac omnes alias ad Syriam usque provincias, constitueret. [*Dio, lib. 54. pag. 524.*]

4693 21

Augustus M. Agrippam (cujus patientiam desiderabat, quod ex levi rigoris suspicione, sub specie ministeriorum Principalium Mitylenas se, relicto omnibus, contulisset) ex Asia in Siciliam ad se accersitum, uxorem suam, licet ipsius Augusti sororis Octaviæ filiam, repudiare, & filiam suam Juliam, Marcelli viduam, ducere iussit: ac continuo Romam misit ad nuptias peragendas, urbisque administrationem suscipiendam. [*Id. ibid. pag. 525. cum Velleio Paterculo, lib. 2. cap. 93. & Suetonio in Octavio, cap. 63. & 66.*]

Zenodorus, desperatis rebus suis, Auranitidem ditonis suæ partem 50 talentis annuis Arabibus elocaverat. Eam, licet donatione Cæsaris comprehensam, Arabes jamdudum Herodi infesti non patiebantur sibi ab eo auferri: modò excursionibus ac vi eam sibi vindicantes, modò contententes de jure possessionis apud judices. Pelliciebant etiam ad se egenos milites, qui miserorum more meliora sperant ex rerum novitatibus. Hæc quum maturè Herodes cognovisset, maluit tamen bonis rationibus occurrere quam hostiliter; ne daret occasionem novis motibus. [*Joseph. lib. 15. cap. 13.*]

Rebus in Sicilia ordinatis, in Græciam Augustus transmisit: ubi Atheniensibus Æginam

& Eretriam ademit, sicuti quidam sunt auctores, quod Antonio favissent. [*Dio, ut supra, pag. 525.*]

Candacen Æthiopum reginam, cum multis hominum millibus Premnium præsidium aggregatam, Petronius auxilio profectus anteverit: & castellum ingressus, multo apparatu confirmavit; reginamque ad conditiones pacis accipiendas coëgit. [*Strabo, lib. 17. pag. 821. cum Dione, lib. 54. pag. 524.*]

Legatis ad se missis mandavit Petronius, si quid vellent, ut ad Cæsarem proficiscerentur: ac negantibus scire si quis Cæsar esset, & ubi conveniendus, dedit qui deducerent. [*Strabo, ibid.*]

3984

Rebus in Græcia confectis, Augustus in Samum navigavit; ibique hyemavit. [*Dio, lib. 54. pag. 525.*]

Quum Armeniæ majoris populus Artabazem sive Artaxiam (Artavaldis, per dolum ab Antonio capti, filium) accusaret, Tigranemque fratrem ejus, qui tum Romæ erat, evocaret; Augustus Tiberium acceperat, ut Artabazem regno pelleret Tigranemque ei præficeret. [*Id. ibid. pag. 526. cum Tacito, lib. 2. Annal. cap. 3.*]

Candaces legati in Samum venientes, Cæsarem invenerunt in Syriam progredi parantem, & Tiberium in Armeniam amandantem. Ab eo facile quæ volebant impetrare; tributis etiam eis remissis. [*Strabo, lib. 17. pag. 821.*]

Vere in Asiam Augustus perrexit, M. Apuleio & P. Silio Consulibus: ibique & in Bithynia omnia composuit: non propterea, quod tam hæ provinciæ quam prius ab ipso peragratae populi esse censerentur, rationem earum nullam habens; sed omnibus haud aliter curatis, ac si ipsius essent. Nam & omnia, ut conveniebat, emendavit; & pecunias largitus est, aliis etiam ultra tributum novas imperavit. Cyzicenis verò, quod in quadam seditione nonnullos Romanos flagris caesos necassent, libertatem ademit. [*Dio, lib. 54. cap. 525.*]

Inde in Syriam venit: anno postquam in ea provincia antea fuerat decimo; [*Joseph. lib. 3. Belli, cap. 15.*] regni vero Herodis (à morte Antigonis) decimo septimo. [*Id. lib. 15. Antiquit. cap. 15.*] ubi Tyriis & Sidoniis, propter factiones, libertatem ademit. [*Dio, ut supra, pag. 525.*]

Zenodorus interposito jurejurando Gadarensibus est pollicitus, non prius se destitutum quam quovis modo efficeret, ut illi ab Herodis dominatione liberati attribuerentur ad provinciam Cæsaris. Hinc eorum plurimi, ab illo persuasi, cœperunt clamare in Herodem, gravem eum dictitantes ac tyrannum; atque de vi & rapinis ejus, violatiquæ ac dirutis templis, apud Cæsarem conquerentes. Quibus nihil Herodes territus, paratus erat causam dicere: Cæsar verò committer illum tractabat, nihilo alienatior propter tumultuantem multitudinem. Gadarenses igitur videntes quorsum Cæsar & amici ejus tenderent, & certis conjecturis timentes ne dederentur Herodi; proxima post congressum nocte alii se jugulaverunt, alii præcipitaverunt tormentorum metu, quidam etiam in flumen se jacentes necaverunt: atque ita quum se ipsi prædamare viderentur, sine mora Cæsar Herodem absolvit. [*Joseph. lib. 15. cap. 13.*]

Zenodorus quoque præcordiis ruptis sanguine multo per secessum profuente apud Antiochiam Syriæ vitam finivit. [*Id. ibid.*]

Zenodori tetrarchiam Augustus Herodi donavit. [*Id. ibid. Dio, lib. 54. pag. 526.*] portionem sanè non contemnendam: quæ sita Galilæam inter & Trachonem, complectebatur Ulatham, Paneadem, & agros finitimos. Adjunxit eum deinde Cæsar rectoribus Syriæ; & ne quid eo inconsulto provinciæ illius procuratoribus liceret administrare, præcepit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 15. & lib. 15. Antiquit. cap. 13.*]

Herodes fratri suo Pheroræ tetrarchiam à Cæsare impetravit; de suo regno decisis centum talentorum redditibus: ut etiam si quid fatale illi accideret, in tuto essent res illius, neque subiceretur Herodis filiorum imperio. [*Id. lib. 15. pag. 13.*]

Claudius Tiberius Nero, missus ab Augusto vitrico suo cum exercitu ad visendas ordinandasque quæ sub Oriente sunt provincias, præcipuis omnium virtutum experimentis in eo tractu editis, cum legionibus ingressus Armeniam, redacta ea in potestatem populi Romani, regnum ejus Artavaldi tradidit: cum rex quoque Parthorum, tanti nominis fama territus, liberos suos ad Cæsarem misit obsides. Ita summus Tiberii adulator Velleius Paterculus. [*lib. 2. cap. 94.*]

Tigranem Artavaldis filium Armeniis regem hoc tempore fuisse datum, alii omnes memorant. Artavalde enim, qui & Artabazes dictus est, ab Antonio, in Ægyptum ad Cleopatram captivo abducto, filiorum natu maximus Artaxias (quem paterno nomine Artabazem Dio hic appellat) Armeniæ regno potitus est. Cui Archelaus & Nero Cæsar per vim à se pulso juniorem ipsius fratrem (patris item nomine à Velleio Artavaldem, qui ab aliis Tigranem nuncupatum) successorem nunc dederunt. Sic enim Josephus [*lib. 15. cap. 5.*] refert; Archelai nomine Cappadociæ regem designans, Neronis Claudium Tiberium, licet nondum à Cæsare adoptatum; ad quem pars narrationis illius Horatianæ spectat, lib. 1. epist. 12.

*Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res:
Camaber Agrippæ, Claudii virtute Neronis
Armenius cecidit; jus imperiumque Phraates
Cæsaris accepit genibus minor.*

Cum qua & Ovidii illa conferenda, in 2. Tristium:

*Nunc petit Armenius pacem; nunc porrigit arcus
Paribus eques, timida captaque signa manu.*

Tiberium

Tiberium tamen, siue Claudium hunc Neronem, ab Armeniis ante ejus adventum occiso Artaxaze siue Artaxia, nihil suo apparatu respondens perfecisse, Dio asserit: [lib. 54. pag. 526.] licet eâ se te, quasi sua quicquam virtute egisset, ille jactaverit; præsertim quod sacrificia propter eam essent decreta. Cui favet & ille Taciti locus: [lib. 2. Annal. cap. 3.] *Occiso Artaxia per dolum propinquorum, datus à Cesare Armeniis Tigranes, deductusque in regnum à Tiberio Nerone, qui ducto ad Orientem exercitu, regnum Armeniæ Tigrani restituit, ac pro tribunali diadema imposuit: ut habet in Tiberio [cap. 9.] Suetonius.*

Recepisse & signa Tiberium, quæ M. Crasso Parthi ademerant, addit ibidem Suetonius: quando Parthi videlicet signa militaria, quæ M. Crasso & M. Antonio ademerant, repescenti Augusto reddiderunt; obsidesque insuper obtulerunt: ut apud eundem est, in *Octavio [cap. 21.]* Quum enim in Syriam ad componendum Orientis statum Augustus venisset; Phraates, quia nihil dum eorum quæ pactus fuerat perfecisset, veritus ne bellum Parthiæ ab Augusto inferretur, signa Romana, & quæ Crasso oppresso Oroses & quæ ipse filius ejus Antonio pulso ceperat, illi remisit. Tota quoque Parthia captivos omnes, ex Crassiano & Antoniano exercitu recollectos, tradidit: paucis demptis, qui se ipsos pudore moti interemerant, aut in Parthia occulte remanserant. Eaque Augustus, quasi bello aliquo Parthum vicisset, accepit. [Liv. lib. 139. Florus, lib. 4. cap. ult. Strabo, lib. 2. pag. 288. & lib. 16. pag. 748. Vellei. Patere lib. 2. cap. 91. Justin. lib. 42. cap. ult. Dio, lib. 54. pag. 525. Europ. lib. 7. Oros. lib. 6. cap. 21. & Cassiodorus. in Chronico.]

Perfas siue Parthos Augusto, quod nulli antea, obsides dedisse, Eutropius; regniisque obsidibus traditis, firmum fœdus fidei supplicatione meruisse, scribit Orosius. [in *supr.*] Et Phraatem quidem filios Augusto Cesari & filiorum filios credidisse, amicitiamque illius datis obsidibus emereri officiose voluisse, in fine libri 6. Strabo; & filios nepotesque illius obsides Augusto datos, in libri 42. sine Justinus confirmat. Sed cum tamen *cuncta venerantium officia ad Augustum verissem, partemque proliis firmandæ amicitia misissem, haud perinde illius metu, quam fidei popularium dissilium; in 2. Annalis initio monuit Tacitus.* Ita enim hic res sese habuit.

Thermusa Italici generis femina, ex concubina Phraatis uxor jam facta, Phraatici filio suo, quem cum ancilla adhuc esset Regi pepererat, Parthorum regnum adituere cogitans; marito, apud quem omnia poterat, persuasit ut filios suos legitimos Romam obsides mitteret. [Joseph. lib. 18. cap. 3.] Phraates, vocato in colloquium Titio qui per id tempus Syriæ præerat, quatuor ei filios legitimos obsides tradidit: Saraspadem, Cerospadem, Phraatem & Vononem; duas eorum uxores, & filios quatuor. Seditionem enim metuens, & ne sibi ab inimicis struerentur insidiæ; filios à medio amovit: hoc sibi persuaso, neminem adversum se prævaliturum, si neminem ex Arsaciorum genere, cujus Parthi erant studiosissimi, substituendum sibi relinqueret. [Strabo, lib. 16. pag. 748, 749.] In vetere Inscriptione Romana, cum *Seraspadan:* (ita enim ibi nominatus reperitur) alius Phraatis filius conjunctus habetur, à Strabone non memoratus; *Rhodaspes, Phraatis Arsacis Regum Regis F. Parthus.* [Inscr. Græc. pag. 288.]

Augustus in Oriente subditos ex Romanarum legum præscripto composuit, fœderatos vero majorum suorum institutis uti permisit: neque quicquam illis adimere, sed contentus esse partis statuit; idque etiam ad Senatum scripsit. Itaque tunc temporis nullum bellum attigit: Jamblichus vero Jamblichi filio paternum in Arabia principatum dedit. Tarcondimotus similiter Tarcondimoti filio principatum patris in Cilicia tribuit: maritimis quibusdam exceptis, quæ Archelao cum minoris Armeniæ regno donavit; Medo rege, qui regnum id ante obtinuerat, vita functo. Mithridati quoque cuidam Commagenam, quod ejus rex patrem hujus Mithridatis occidisset, puero etiamnum attribuit. [Dio, lib. 54. pag. 526.]

Herodes, deducto ad matrem Casare, in regnum reversus, in terra Zenodori elegantissimum illi templum è marmore candido construxit; prope Panium montem, in cujus radicibus sunt fontes Jordanis fluminis. Tunc etiam tributotum partem remisit regni sui subditis: prætextu quidem, ut post sterilitatem se rescicerent; re autem vera ut placaret eorum animos offensos talibus regis operibus, quæ videbantur plane ad religionis & honorum morum perniciem tendere, ut omnium jactabatur sermonibus. [Joseph. lib. 15. cap. 13.]

His Herodes ut occurreret, conventicula per urbem & frequentiora convivia prohibuit: & tum alios speculatores adhibuit, qui se conventibus insererent & vulgi sermones captarent; tum ipse quoque se plebeo cultu noctu vulgo miscuit, ut experiretur quid de se populus sentiret. Et quotcumque pertinaciter ejus studia improbarent, in omnes inclementer animadvertibat: reliquam vero multitudinem sacramento obstringebat, jusjurandum exigens quod non discessuri essent à fide & officio. [Id. *ibid.*]

Hoc juramentum à Pollionis Pharisæi Samearæque sectatoribus plerisque Herodes requisivit: quod cum non impetrasset, non tamen in eos ut in cæteros tales sævit, Pollionis reverentia. Remisit etiam hanc necessitatem Essæis: quos propter Manahemum ex eâ secta fatidicum in pretio habuit; qui & cum è plebe puerum regem Judæorum salutavit, & regem postea factum ultra 30. annos regnaturum prædixerat. [Ibid.]

Julia Agrippæ Caium peperit: sacrificiumque perenne natalibus ejus, cum quibusdam aliis decretum est. [Dio, lib. 54. pag. 526.]

Augustus in Samum reversus, ibidem iterum hyemavit; & libertatem Samiis hospitii pretium dedit; ac non pauca eo tempore negotia confecit. Frequentes enim eo ad ipsum legati com-

meantur: ac Indi pacem, quam antea per oratores (de quibus ad annum Periodi Julianæ 4689. dictum) petierant, tunc interposito fœdere sanxerunt. Inter dona vero ab Indis missa tigres erant, animalia tum primùm Romanis ac Græcis visa: & adolescens quidam humeris carens, (cujusmodi Mercurii fingi solent) qui manuum loco, pedum omnia officio ita peragebat, ut arcum tendere, sagittas emittere, ac tuba canere diceretur. [*Id. ibid. pag. 527.*]

Hos Indorum legatos Antiochiæ, quæ apud Daphnem est, se vidisse Nicolaus Damascenus narrat. In epistola quidem plures fuisse memoratos: sed tres tantum superfuisse, quos vidisse se ait; cæteris longitudine viæ magna ex parte absumptis. Epistolam Græcam fuisse in membrana scriptam; in qua significaretur Porum esse, qui scriberet, se etsi sexcentis regibus imperaret, Cæsaris tamen amicitiam magni pendere, & paratum se quocumque voluerit aditum concedere, & in quibuscunque reatum fuerit opitulari. Hæc dicit in epistola contineri. Allata præterea esse dona ab octo servis nudis subligacula indutis & aromatibus delibutis. Ea fuisse, Hermani (illum de quo dictum) à puero brachia ab humeris truncatum; viperas ingentes, serpentem decem cubitorum, testudinem fluvialem trium cubitorum, & perdicem vulture majorem. [*Strabo, lib. 15. pag. 719.*]

In his Zartharus sive Zarmanochegas erat, ex Indorum sophistis unus: qui vel gloriæ causa, vel senectutis secundum patrias leges, sive ut ostentaret se Augusto & Atheniensibus, (Athenas enim venerat) Græcorum deorum sacris, etsi (ut referunt) non legitimo tempore, in gratiam Augusti initiatus; abeundum sibi è vita censuit, ne quid adversi accideret immoranti. Ridens igitur & nudus & unctus in rogum se dedit: atque sepulchro ejus inscriptus est titulus. *Hic jacet Zarmanochegas Indus, è Barbosa, qui secundum patriam Indorum consuetudinem se vita eduxit.* (Id. ibid. pag. 719, 720. Dio; lib. 54. pag. 527.)

Augustus Romam reversus, equo ovans in urbem invectus, & arcu triumphali trophæum gestante honoratus est. [*Dio, ibid. pag. 526.*]

Magnæ sibi laudi Augustus ducebat, quod præliis prius amissa, citra ullum certamen à Parthis recepisset. Itaque & sacrificia ejus rei causa & templum Martis Ultoris in Capitolio (ad imitationem Jovis Feretrii) ubi signa ea suspenderentur, decerni jussit, ac deinde perfecit. [*Id. ibid.*]

Templum hoc Marti ante Philipensem victoriam prius ille voverat; sed par beneficium alterum ab eo jam se consecutum prædicans, anno demum 22. votum illud perfolvit: Romulumque æmulatus, qui Acrone Cœninentium rege occiso arma ejus in templo Jovi Feretrii à se dicato suspenderat, Marti Bis-ultori templum extruxit & signa militaria à Parthis recepta in eo reposuit; ludis Circensibus institutis, mense Maio quotannis in harum rerum memoriam celebrandis. De quibus, in 5. Pastorum, Ovidius:

*Nec satis est meruisse semel cognomina Marti:
Persequitur Parthi signa retenta manu,
Gens fuit & campis & equis & tua sagittis;
Et circumfusis invia fluminibus.
Addiderant animos Crassorum funera genti;
Cum periit miles, signaque, duxque simul,
Signa decus belli Parthus Romana tenebat;
Romanaque aquila signifer hostis erat.
Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
Cæsaris Ausonia protegerentur opes.
Ille notas veteres & longi dedecus avi
Sustulit: agnorum signa recepta suos.
Quid tibi nunc solite mitti post terga sagitta,
Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?
Parthe refert aquilas, victos quoque porrigis arcus:
Pignora jam nostri nulla pudoris habes.
Rite Deo templumque datum, nomenque Bis-ultor:
Emeritus voti debita solvit honor.
Solemnes ludos circi celebrate Quirites:
Non visa est fortem scena decere Deum.*

Quibus addantur & Horatii illa, lib. 4. Oda ultima,

*— — — — — tua Cæsar atas
Fruges & agris rettulit uberes,
Et signa nostro restituit Jovi
Direpta Parthorum superbis
Postibus.*

& frequentes Cæsaris ipsius nummi, inscriptionem præferentes. SIGNIS RECEPTIS, Herodes, anno regni sui 18. (ab exitu Antigoni numerato) Judæis consilium suum de instaurando Templo Hierosolymitano proposuit: quos cum sollicitos esse animadverteret, ne forte demolitus vetus ædificium, novum non posset absolere; certiores eos reddidit mansurum vetus templum integrum, nec demoliendum tantisper dum omnis materia compararetur quæ esset ad futuram fabricam necessaria. Neque eos fefellit. Mille enim plaustra paravit quæ

lapides conveherent; & ex omni artificum copia peritissimos selegit ad decem millia, & infu-
per mille sacerdotes stolis sacerdotalibus sumptu suo vestitos, partim cæmentariæ partim li-
gnariæ fabricæ non imperitos: adhibendos operi omnes, materia jam ante convecta. [Joseph.
lib. 15. cap. 14.]

Augustus, quum primum imperii decennium ad exitum jam tenderet, in aliud quinquen-
nium suum sibi principatum prorogavit: & M. Agrippæ cum alia fere eadem quæ sibi, tum
tribunitiam potestatem ad idem quinquennium dedit. Tot enim ipsis annos tunc sufficere di-
cebat: licet non multo post etiam plures imperatoris potestatis annos ipse acceperit, ut ite-
rum decennalis ejus principatus fieret. [Dio, lib. 54. pag. 529.]

Quia jam vetustate libri Sibyllini exolefebant, pontificibus negotium Augustus dedit, ut
sua manu eos describerent; ne quis alius eos legeret. [Id. ibid. pag. 532.]

Pyladem mimum illum Cilicem, per factiones Roma ejectum, Augustus reduxit: quod
gratiam populi illi conciliavit. A quo cum objurgaretur Pylades, quod cum Bathyllo eandem
artem exercente & Mecænatibus necessario rixaretur, respondisse ille fertur; *Expedit tibi, Cæ-
sar, populum nobis intentum tempus consumere.* (Ibid. pag. 533.)

Materia ad aggrediendum opus necessaria per biennium comparata, Templum Hierosoly-
mitanum cœpit Herodes extruere; annis 46. ante primum Pascha ministerii Christi: ut ex Ju-
dæorum illis verbis apparet, Johan. II. 20. eo tempore prolatis. *Templum quod dicitur extru-
endum 60 annos. Quadraginta & sex annis hæcenus adificatum est Templum hoc.* ut aoriston
illud à Lidyato nostro recte est expostum.

Et quidem Templi hujus structura sub Zorobabele anno primo monarchiæ Cyri cœpta, &
aliquamdiu interrupta, post 20. demum annos, imperii Darii Hystaspis F. anno sexto, finita;
eiusdemque magnifica instauratio, hoc tempore ab Herode cœpta, annorum novem ac di-
midii spatio est consummata. Verum in temporis augustissimo huic ædificio impensæ ratione
æstimanda, non horum tantum duorum, sed successorum etiam opera consideranda venit;
quum in eo perficiendo & longa secula, & omnes thesauros sacros, quos toto orbe Deo missos
repleverant, consumpta fuerint; ut in libro 6. Judaici belli cap. 6. (29. id.) Josephus monuit.

Neque enim unius Herodis opes, tantis præsertim largitionibus, tot palatiorum, templorum
& urbium structuris (quarum una Cæsarensis urbis ac portus omnium sumptuosissima etiam
tum illi incumbere, quum in Templo condendo laboraret) tantopere acciæ, *immensa opu-
lentia templo* (ut in Historiæ suæ lib. 5. cap. 8. istud appellat Tacitus) perficiendo pares erant.
Et magnam illam Templi instauracionem ab Herode cœptam, usque ad belli Judaici sub Cessio
Floro initia ex ingentibus illis donatiis Deo dicatis continuatam fuisse, locus ille Josephi
ostendit, in Antiquitatum libro 20. cap. 8. *Jam absolutum erat & Templi adificium. Populus
igitur quum videret esse in otio circiter octodecim opificum millia, solitorum hæcenus in Templo
ex operarum mercedibus victum quærens; nolensque sacram pecuniam repositam habere, ne
quando prada Romanis fieret, simulque opificibus inde provisum cupiens, quod vel una hora
diei operato statim merces representaretur: suavit regi (Agrippæ juniori,) ut Orientalem in-
stauraret porticum, quæ Templi extrema clauderet.*

Julia Agrippæ Lucium peperit: quem, simul cum fratre ejus Caio, Augustus quo tutor esset
ab insidiis, non expectato dum virilem ætatem attingerent, statim adoptavit & hæredes im-
perii fecit. [Dio, lib. 54. pag. 535.]

In Cypro plurimæ civitatum partes terræ motu conciderunt. [Euseb. Chronic.]
M. Agrippa, ludis quinquennialibus (qui Actiaci quarti erant) Romæ celebratis, ab Augusto
rursus in Syriam missus est. [Dio, lib. 54. pag. 534.]

Herodes navigavit in Italiam, salutatum Cæsarem, & ad invisendos Romæ suos liberos.
[Joseph. lib. 16. cap. 1.] Per Græciam vero transiens, agoni Olympico (Olympiade CXC I.
qua Diodotus Tyaneus stadio vicit) non interfuit modo sed etiam præfuit. Qui ludos illos
propter Elidensium inopiam celebritati suæ non satis respondisse animadvertens, annuos redditus
eis attribuit; quo splendidius sacrificia fierent, & alia quæ ad decorandum tam frequentem
conventum pertinerent. Pro qua munificencia perpetuus Agonotheta declaratus est. [Id. lib. 1.
Belli, cap. 16. cum lib. 16. Antiquit. cap. 9.]

Cæsar Herodi Romæ humanissime tractato filios reducidos domum reddidit, satis jam
institutos disciplinis liberalibus. [Id. lib. 16. cap. 1.] Ipse vero in Galliam profectus est. [Dio,
lib. 54. pag. 533.]

Æmilius Macer Veronensis Poëta in Asia moritur. [Hieron. in Chronico.] de quo Tibullus:
Castra Macer sequitur; tenero quid fiet Amori?

Hierosolymis Sacerdotum opera structura Templi, ita proprie dicti, quod Sanctum & Sanctum
Sanctorum complectitur, sesquianni spatio perfecta est. Quo toto tempore nunquam interdiu
pluisse, noctu tantum imbribus descendentibus, fama est. Octo deinde annis sequentibus, por-
ticus, & septa, & reliqua circa Templum ædificia omnia sunt absoluta. [Joseph. lib. 15. cap. ult.]

Templi hujus duplex extat descriptio: una à Josepho (qui in eo Sacerdotalia munia ipse
obiit) in 15. Antiquitatum libro, cap. 14. & lib. 6. Belli, cap. 6. (29. id.) altera à R. Juda
(120. fere post illius excidium annis) in Mischnæ suæ tractatu qui מדרש inscribitur, facta.
Prioris ichnographiam habemus à Ludovico Capello ad finem compendii Historiæ Judaicæ
adjectam; posterioris, à Constantino l'Empercur præfixam Commentario suo in Codicem

Middoth.

4696 18

4697 17

4698 16

Middosh. In cuius Præfatione, ex constanti Hebræorum sententia ostendit, Zerubbabels & Herodis templum pro eodem recte fuisse habitum; sicut à Cornelio Tacito in 5. Historiarum libro templum à Pompeio expugnatum idem censebatur cum eo, quod illic à Tito oppugnatum narrat.

3989

Quum Alexander & Aristobulus in Judæam reversi omnium amorem sibi conciliaissent; Salome soror Herodis & ejus sequaces, metuentes ne ultores aliquando illi fierent materni interitus, in vulgus rumores sparserunt patrem illos averfari propter supplicii genitricis sumpti memoriam. Herodes vero nihil mali adhuc suspicans, in eo quo par erat honore illos habuit; & quod jam essent adulti, uxores eis dedit: Aristobulo Salomes filiam Bernicem; Alexandro Archelai Cappadocum regis filiam Glaphyram. [*Joseph. lib. 16. cap. 1. & 2.*]

4699

Augustus Cyzicenis libertatem restituit: Paphius quoque (in Cypro) terramotu afflictis pecunias largitus est; ac permisit, ut ex Senatusconsulto urbem Augustam nominarent. [*Dio, lib. 54. pag. 539.*]

Herodes, audito M. Agrippam iterum venisse in Asiam, illo profectus impetravit ab eo in regnum suum ut venire dignaretur ad amicum & hospitem. [*Joseph. lib. 16. cap. 2.*]

3990

Agrippam excepit Herodes in recens conditis urbibus; & ostendens ædificia, omne genus deliciarum & magnificentiæ tam ipsi quam amicis exhibuit, apud Sebasten & Cæsareensem portum, & in extructis à se arcibus, Alexandrio, Herodio, Hyrcania. In urbem quoque Hierosolymitanam eum perduxit; occurrentibus populariter omnibus amictu & cultu festivo, cum faustis acclamationibus. Agrippa autem Deo hecatombe immolata populo epulum præbuit: & quamvis libenter ibi diutius fuisset commoraturus, appetente tamen hyeme tempestatum metu maturius abnavigavit in Ioniam; una cum amicis maximis honoratus muneribus. [*Id. ibid.*]

Asander, Bosphori Cimmerii rex ab Augusto constitutus, moriens uxori suæ Dynamæ, filia Pharnacis & Mithridatis nepti, regnum reliquit. Eam Scribonius quidam, Mithridatis se nepotem esse perhibens, in matrimonium ducens, Bosphorum occupavit. Quo audito, Agrippa Polemonem Ponti ejus, quæ est ad Cappadociam sita, regem misit, ut ei bellum faceret. [*Dio, lib. 54. pag. 538.*]

Scribonium, fraude ejus cognita, Bosphorani necaverunt: & supervenienti Polemoni, ne is rex ipsis constitueretur metuentes, restiterunt. Quos ille prælio vicit, neque tamen subegit. [*Id. ibid.*]

Instante verè Herodes, audito quod cum exercitu Bosphorum Agrippa peteret, ad illum properavit: factaque præter Rhodum ac Coum navigatione, Lesbum petiit; ratus se ibi eum inventurum. Sed repulsus adversis Boreæ flatibus, aliquot diebus apud Chium hæsit: ubi & privatim multos salutatum venientes regiis honoravit muneribus; & quum animadvertisset porticum urbis dirutam bello Mithridatico jacentem adhuc, quod propter inopiam reparari non posset ad pristinam pulchritudinem & amplitudinem, tantum pecuniarum contulit in ejus fabricam quantum abunde ad absolvendam sufficeret, hortatus ut quamprimum veterem ornatum urbi redderent. [*Joseph. lib. 16. cap. 3.*]

Mutato vento, Herodes primum Mitylenen ac deinde Byzantium allatus, ut audivit Agrippam jam ultra Cyaneos scopulos profectum, quanta potuit contentione secutus, apud Sinopen Ponticam urbem offendit, ex insperato vilis cum classe appellere. Fuitque adventus ejus gratissimus, & singulari affectu se invicem complexi sunt: quod evidens esset argumentum fidei & amicitia, regem intermissis propriis negotiis præsto factum Agrippæ opportunissimo tempore. Quamobrem indivisus ei hærebat Herodes in exercitu, laborum socius ac consiliorum particeps. Nec minus aderat quum remittendus esset animus, solus adhibitus ex æquo & in difficilibus propter benevolentiam, & in jucundis honoris gratia. [*Id. ibid.*]

Bosphoranos Agrippa superavit; & signis Romanis, quæ illi quondam sub Mithridate sustulerant, bello recuperatis, victos ad deditionem coëgit. [*Oros. lib. 6. cap. 21.*]

Quum Julia, Augusti filia & Agrippæ conjux, noctu Ilium proficisceretur, accidit ut effusus torrentibus Scamandro supra modum aucto Julia, cum famulis qui ad lecticam erant, in magnum vitæ discrimen in trajiciendo fluvio adduceretur; Iliensibus adventus illius profusus ignaris. Indignatus vero Agrippa quod Ilienses minime opem tulissent, drachmarum argenti milibus centum eos multavit. [*Nicol. Damascen. lib. de Vita sua: in Excerptis ab Hanr. Valesio edit. pag. 418.*]

Iliensium legati, Agrippæ obloqui non ausi quidquam, Nicolaum Damascenum (qui tum forte aderat) orarunt, uti Herodem regem sibi suffragatorem atque adiutorem conciliaret. Quod ille ob veterem civitatis gloriam libentissime suscipiens, Regi omnem seriem exposuit: immerito Agrippam Iliensibus succensere, cum nec ipse eos de adventu uxoris suæ præmonerit, neque illi ob nocturnum illius adventum præsentire quidquam potuerint. Herodes vero causam Iliensium suscipiens, veniam multæ eis impetravit, [*Id. ibid.*] & iratum eis Agrippam reconciliavit. [*Joseph. lib. 16. cap. 3.*]

Bosphorani, armis demum positis, Polemoni traditi sunt; conjuxque Dynamis eidem data: Augusto nimirum id probante. Ob hæc supplicatio Agrippæ nomine fuit: neque tamen is triumphum, etfi decretum sibi, duxit; neque omnino quidquam de his rebus gestis ad Senatum perscripsit. Cujus exemplum pro lege quadam acceptum posteriores imitati, ne ipsi

quidem

quidem Senatuum per litteras de re gesta ceteriore fecerunt; neque triumphum oblatum acceperunt, solis triumphalibus ornamentis contenti [*Dio, lib. 54. pag. 538.*]

Confectis Ponticis negotiis, Agrippa & Herodes per Paphlagoniam, Cappadociam, ac majorem Phrygiam, terrestri itinere pervenerunt Ephesum; & inde rursus Samum trajecerunt navigio. [*Joseph. lib. 16. cap. 3.*]

Illiensibus in patriam jam reversis, eo quod spem omnem impetrandæ veniæ amiserant, Herodes in Paphlagoniam profecturus Agrippæ de mulctæ remissione epistolam Nicolao Damasceno tradidit; qui Chium ad Rhodum, ubi ejus filii morabantur, petebat. Nicolaus igitur Amiso solvens, Byzantii portum tenuit. Inde in Troadem navigans, Ilium ascendit: litterisque de mulctæ liberatione traditis, cum ipse, tum maximè Herodes rex, maximos honores ab Illiensibus consecutus est. [*Nicol. Damascen. ut supr.*]

Agrippa in toto itinere per singulas civitates in multis Herodi gratificatus est; ad ejus preces multorum subveniens necessitatibus. Si cui enim mediatore opus erat apud Agrippam, per neminem alium facilius voti compos factus est. Pro Chiis quoque debitam Cæsaris procuratoribus pecuniam Herodes persolvit, immunitate impetrata: & aliis item, quacunque in re singulis opus esset, adfuit. [*Joseph. lib. 16. cap. 3.*]

Postquam ventum est in Ioniam, præsto fuit magna multitudo Judæorum, ejus regionis urbes incolentium: qui nacti opportunitatem, questi sunt de indigenarum injuriis; quod nec legibus suis eos vivere sinerent, & festis diebus traherent ad tribunalia, & sacram pecuniam Hierosolyma mittere verarent, adigerentque se ad expeditiones & munia publica convertendamque in eos sumptus sacram pecuniam, contra concessa per Romanos privilegia. Has querelas ut Agrippa audiret, Herodes dedit operam; addito eis ex amicorum cohorte Nicolao Damasceno (ex Troade jam reverso) qui causam eorum ageret. Quod cum ille coram Agrippa (assistentibus Romanorum honoratioribus, & regibus aliquot ac dynastis) copiose præstitisset: Græci factum minime insciati, hoc solum prætexebant, quod onerosi sibi essent inquilini Judæi. At illi & ingenuos cives se approbaverunt, & sine cujusquam injuria patriis legibus vivere. Respondit igitur Agrippa, se & propter Herodem amicum illis gratificari paratum, & quia æquum postulare videbantur: velleque ut quæ prius illis concessa erant privilegia rata manerent, neque ipsis quæquam molestum esse, juxta patria instituta viventibus. Tum Herodes assurgens ei gratias egit omnium nomine. Deinde post mutuos complexus vale dicto, à Lesbò digressi sunt. [*Id. ibid. cap. 4 & 5.*]

Herodes paucis post diebus secunda navigatione usus Cæsaream appulit; & inde Hierosolyma petiit. Ibi advocata populi concione, rationem eis suæ peregrinationis exposuit, & impetratam immunitatem Judæis per Asiam degentibus. Deinde quo magis eos exhilararet sibi que benevolos redderet, professus est quartam tributorum partem se remittere: qua illi munificentiâ deliniti, omnia faulta Regi comprecati, cum maxima lætitiâ discesserunt. [*Ibid. cap. 5.*]

391 Augustus Pontificatum Maximum, quem nunquam vivo Lepido (Triumviro quondam & Pontifici auferre sustinuerat, mortuo demum suscepit. [*Sueton. in Octavio, cap. 31. Dio, lib. 54. pag. 540. fin.*] pridie Nonas Martias; ut in libro 3, Fastorum indicat Ovidius.

4701 13

Pontifex M. factus, quidquid fatidicorum librorum Græci Latimque generis, nullis vel patrum idoneis authoribus ferebatur, supra duo millia contracta cremavit: ac solos retinuit Sibyllinos, hos quoque delectu habito; condiditque duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis busti. [*Sueton. ut supr.*]

Berytum colonia deducta est, [*Euseb. Chronic.*] Augusti beneficio gratiosa. [*Vlpian. cap. Sciendum est. D. de Censib.*] in qua duæ legiones ab Agrippa sunt collocatæ. [*Strabo, lib. 16. pag. 756.*]

Herodes, sororis Salomæ & fratris Pheroræ calumniis atque artibus adversus Alexandrum & Aristobulum filios ex Mariamne susceptos, accensus, ad frangendos eorum animos Antipatrum filium natu maximum, sed ex matre plebeia & ab ipso adhuc privato genitum, quem in eorum gratiam civitate expulerat, (solis festis diebus eo commendi facultate concessa) complecti arctius & fovere palam ad spem successionis cœpit: & Cæsari sæpe pro eo scribens, privatim hunc diligentius commendavit. Et precibus illius postremo victus, etiam matrem ipsius Doridem, genere Hierosolymitanam, quam Mariammen ducturus ille repudiaverat, in Regiam induxit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 17. & lib. 16. Antiquit. cap. 6.*]

392 Agrippa post decennalem rerum in Asia administrationem (ab eo tempore numerata, quo à Cæsare in Syriam & Asiam missus Lesbi permansit) decessuro; ad eum salutandum Herodes navigavit: solum ex filiis secum ducens Antipatrum. Quem Agrippæ cum multis muneribus tradidit Romam ducendum, & recipiendum in Cæsaris amicitiam. [*Id. lib. 16. cap. 6. fin.*]

4701 12

Agrippa ex Syria reversus, in aliud quinquennium tribunitia potestate prorogata, ad Pannonicum bellum gerendum ab Augusto missus est. Cujus adventu exterriti Pannonii, quum à rebellione desisterent, reversus Agrippa in Campania mortem obiit; corporeque in forum Romanum delato, funebri oratione ab Augusto laudatus est. [*Liv. lib. 136. Dio, lib. 54. pag. 541.*]

Antipater illustris factus est Romæ; paternis literis commendatus amicis omnibus: & licet absens, in Mariamnes filios patrem per litteras exacerbare non destitit, quasi de incolumitate ipsius sollicitus; sed revera ad speratam regni successionem malis artibus viam sibi præmuniens. [*Joseph. lib. 16. cap. 7.*]

Augustus in Agrippæ locum, ad rerum summam secum administrandam, privignum suum Tiberium invitus adsumpsit; quum nepotes sui (Caius & Lucius) puerilem adhuc ætatem agerent. Itaque Tiberio filiam suam Juliam (Agrippæ viduam) despondit; coactò prius uxorem suam Agrippinam (Agrippæ ex Pomponii Attici filia genitam) non sine magno angore animi, relinquere, quæ infantem Drusum ex eo natum jam alebat, & rursus uterum tum ferebat. [*Sueton. in Octavio, cap. 63. & Tiberio, cap. 7. Dio, lib. 54. pag. 543.*]

3993 Herodes, filiis suis Alexandro & Aristobulo inimicus jam factus, Romam cum eis navigavit, coram Cæsare ipsos accusaturus. [*Joseph. lib. 16. cap. 7.*] Nicolaum vero Damascenum secum in eadem navi ducens, una cum eo philosophabatur. [*Nicol. Damascen. de Vita sua: in Excerpt. Henr. Valesii, pag. 421.*]

4703

Romæ Cæsarem non inventum Herodes Aquileiam usque persecutus est: ubi coram eo filios insidiarum in ipsum structarum accusavit. Cumque adolescentes purgatione, precibus, lachrymis, omnibus qui aderant satisfecissent; à Cæsare demum patri reconciliati sunt. Tum post actas Cæsari gratias una discesserunt; & cum eis Antipater, simulans se gratulari reversis in gratiam. [*Joseph. lib. 16. cap. 7. & 8.*]

Sequentibus deinde diebus Herodes 300. talentis Cæsarem donavit, spectacula edentem Romæ & congiarium populo dividentem. Cæsar vicissim ei donavit dimidium redditum è metallis Cyprii, & reliquum dimidium procurationi ejus commisit: aliisque hospitalibus officiis honorato, liberam potestatem permisit eligendi successorem quemcumque è filiis, aut si mallet distribuendi regni in singulos. Quod cum ille jam pararet facere; negavit se commissurum quin ille quam diu viveret tam regnum haberet in potestate quam filios. [*Id. ibid. cap. 8.*]

Absente Herode Trachonitæ, sparso rumore de ejus interitu, ab eo deficientes ad pristina reversi sunt latrocinia. Sed opera ducum quos ille in regno reliquerat perdomiti, rursus imperata facere coacti sunt. Quadraginta tamen ex his latronum principes, captorum exemplo territi, relicto patrio solo in Arabiam (Nabatæam) fugerunt: recipiente eos Syllæo (Herodi, propter negatum sororis Salomes conjugium, infenso) & munitum quendam locum eis concedente. [*Id. ibid. & cap. 13.*]

Herodes & filii domum navigantes, cum appulissent Eleusam opidum Ciliciæ quod Sebaste mutato nomine dicebatur, offenderunt ibi Archelaum regem Cappadocum. Is excepto Herode perhumaniter, multum gavissus est ob reconciliatos filios, & quod Alexander ejus gener egregie refellisset objecta crimina: datisque vicissim regis muneribus digressi sunt. [*Ibid. cap. 8.*]

In Judæam reversus Herodes, advocata in Templum concione, quid eâ in peregrinatione egisset exposuit: declaravitque filios post se regnatos; primum Antipatrum, deinde ex Mariamne natos Alexandrum & Aristobulum. [*Ibid.*]

3994 Agrippa primus illius nominis Judæorum rex, natus est: annum 54. ætatis agens, quum ab Angelo percussus (Act. XII. 23.) interiit. [*Joseph. lib. 19. cap. ult.*] Circa quod tempus natus est etiam claudus ille; qui plusquam quadragenarius à Petro ad portam Templi speciosam sanatus est. [*Act. IV. 22.*]

4704

Augustus filiam suam Juliam Tiberio (prius desponsam) matrimonio conjunxit. [*Dio, lib. 54. pag. 546.*]

Cæsareæ Stratonis structura perfecta est, anno regni Herodis (post Antigoni mortem inchoati (28. Olympiade CXCII. (anno videlicet illius 3.) In ejus dedicatione magna fuit celebritas, & apparatus facti sunt sumptuosissimi. Exciti enim sunt ad certamen musici, & athletæ gymniorum certaminum: ad hæc gladiatorum & ferarum comparatus magnus numerus, & quicquid hujus generis in pretio est tam Romæ quam apud gentes cæteras. Consecratum autem est hoc quoque certamen Cæsari, instaurandum per singula quinquennia. Hunc omnem apparatus Herodes suo sumptu magna ambitione undecumque curavit convehi; multa in hoc conferente etiam uxore Cæsaris Julia, (ita enim Liviam Josephus semper appellat:) ut omnibus computatis sumptus ad 500. talenta accederet. Congregata igitur ingenti multitudine spectaculorum gratia, legationes quæ à diversis populis mittebantur ob accepta beneficia, omnes excepit diversoriis & mensis & continuis hilaritatibus; dum hominum frequentia spectaculis se totos dies exercet, noctu vero conviviis. [*Joseph. lib. 16. cap. 9.*]

3995 Post hanc celebritatem & festos dies aliud opidum extruere cæpit Herodes in campo Capharsaba, (vel Capharsulama, 1. *Maccab. VII. 31.*) quod à patris nomine Antipatridem appellavit; & castellum, matris nomine Cypron dictum. In honorem etiam defuncti fratris turrim in urbe Hierosolymitana pulcherrimam extruxit Pharo non minorem, Phasælum vocatam: deinde ejusdem nominis opidum circa vallem Jerichuntis, ex quo ager etiam Phasæliticus appellatus est. [*Id. ibid.*]

Asiatici & Cyrenenses Judæi, per legatos apud Augustum conquerentes quod à Græcis non sinerentur uti patriis institutis & immunitate sibi à Romanis concessa, rescripta ab eo pro jure suo conservando obtinuerunt. [*Id. ibid. cap. 10.*]

4705

Herodes nimia profusione exhaustis opibus, pecuniis opus habens, Johannis Hyrcani exemplo, noctu inscia plebe, Davidis reclusit sepulchrum: in quo pecuniam quidem non invenit, sed mundi pretiosi & aureæ suppellectilis vim magnam inde sustulit. Ad cuius facti expiationem, in aditu sepulchri monumentum è candido marmore condidit sumptuosissimum. Ejus operis, sed non descensus Regis in sepulchrum, Nicolaus Damascenus meminit; qui

regis

regis sui Herodis adhuc viventis res gestas scriptis mandavit. [*Id. ibid. cap. 11.*]
Antipater per alios Alexandrum & Aristobulum fratres involvens falsis criminationibus, patrociniū eorum saepe simulabat; ut, approbata sua benevolentia, facilius juvenes clam posset opprimere; atque talibus versutijs circumveniebat patrem, ut putaret hunc solum incolunitatis suae curam gerere. Quapropter etiam Ptolemæum procuratorem suum Rex Antipatro commendavit, & cum matre ejus (Doride) omnia communicavit consilia: adeo ut nihil non horum arbitrari gereret, & infensum eum redderet his quos exosos Regi esse ipsorum intererat. [*Ibid.*]

Pheroras in amorem ancillæ propriæ tam insanum incidit, ut oblatam sibi in conjugium à rege Herode fratre filiam Cypron fastidierit, licet à Ptolemæo procuratore Regis persuasus, ancillam se ablegaturum, & intra 30. dies nuptias cum Cypro sese celebraturum, Regi fuisset pollicitus. Idemque Herodem apud filium Alexandrum incusavit, quasi à Salome sorore audivisset (quod illa tamen inficiata est) eum ardentem amare uxorem ipsius Glaphyram. Ob quorum utrumque magna in offensa apud Regem fuit. [*Ibid.*]

Morbo affectus est ille, qui ad piscinam Bethesdam Hierosolymis decumbens, post annos 38. sanitati à Christo restitutus est. [*Johann. V. 5.*]

Alexander, adversariorum technis pene ad desperationem redactus, per socerum Archelaum Cappadocum regem, in Judæam adventantem, patri reconciliatus est. [*Joseph. lib. 16. cap. 11. & 12.*]

Archelaum, in summam amicitiam receptum & cum pretiosissimis muneribus in Cappadociam dimissum, Herodes Antiochiam usque comitatus est: ubi præsidem Syriæ Titum illi reconciliavit, atque ita in Judæam reversus est. [*Ibid. cap. 12.*]

Herodes tertio Romam ad Cæsarem est profectus. [*Ibid.*]

Dum is à regno abesset, latrones Trachonitæ qui ad Syllæum Arabem se receperant excursionibus non Judæam tantum infestabant sed totam etiam Cœlesyriam, abigebantque prædas in sua receptacula; Syllæo præbente impunitatem & securitatem maleficijs. [*Ibid. cap. 13.*]

Augustus Pontifex Maximus annum à Julio Cæsare ordinatum, sed postea negligentia conturbatum atque confusum, rursus ad pristinam rationem redegit. [*Sueton. in Octavio, cap. 13.*]
In annis enim 36. intercalati fuerant dies 12. cum debuerint intercalari 9. Augustus igitur annos 12. sine intercalari die transigi jussit: ut illi tres dies, qui per annos 36. vitio sacerdotalis festinationis excreverant, sequentibus annis 12. nullo die intercalato devorarentur. [*Plin. lib. 18. cap. 25. Solinus, cap. 3. Macrobi. lib. 1. Saturnal. cap. 14.*]

In anni ordinatione Sextilem mensem è suo cognomine Augustus nuncupavit, magis quam Septembrem quo erat natus: quia hoc sibi & primus Consulatus & insignes victoriæ obtigissent. [*Sueton. ut supr. Dio, lib. 54. pag. 552.*]
De quo videnda ipsius Senatusconsulti verba apud Macrobiū, lib. 1. Saturnal. cap. 12. ubi etiam plebiscitum factum ob eandem rem memorat, Sexto Pacuvio tribuno plebem rogante. Factum vero hoc fuisse, C. Marcio Censorino & C. Asinio Gallo Consulibus Censorinus in libro de die Natali cap. 22. & Dio lib. 55. confirmat.

In eorundem Consulatu Romæ secundum civium censum actum fuisse, in quo 4233000. cives Romani numerati fuerint, ex Ancyrani lapidis fragmentis colligitur. [*Inscr. Gruter. pag. 230.*]
Apud Suidam in *Λ. 7951.* longe minor censitorum habetur numerus, 4101017. qui tamen non pro Urbis tantum sed pro Orbis etiam Romani censu ridicule nobis ibi obtruditur.

Herodes (Roma reversus) Templi, intra annos 9. & dimidium à se instaurati, Encænia celebravit: ipso regni (à Senatu primum accepti) die natali, quem anniversaria hilaritate solitus erat colere. Ubi Rex boves 300. alii, pro suis quisque facultatibus, victimas innumeras Deo mactaverunt. [*Joseph. lib. 15. cap. ult.*]

Quum Herodes comperisset, se absente, multa damna suis à Trachonitis latronibus illata, neque posset eos in potestatem redigere, quod essent sub tutela Arabum; nec tamen injuriam acceptam concoqueret: perlustrato Trachone, interfecit eorum domesticos. Quo facto illi irritatores, (maxime quod legem haberent quæ juberet domesticorum cædem inultam non finire) contempto periculo, totam Herodis ditionem agendo & ferendo perpetuis vexabant incursionibus. [*Id. lib. 16. cap. 12.*]

Quum principatum depositurum Augustus præ se ferret, altero illius decennio ad finem jam accedente, quasi invitatus iterum illum suscepit: & in Germanos bellum molitus, missis adversus eos Tiberio, ipse domi substitit. [*Dio, lib. 55. pag. 551. fin.*]
Militibus vero, quod Caium tunc primum militarijs exercitijs deditum secum habebant, pecuniam largitus est. [*Ibid. pag. 552.*]

Dionysius Halicarnassæus, Olympiade CXCIII. Claudio Tiberio Nerone II. & Cn. Calpurnio Pisone Cosl. Antiquitatum Romanarum libros cepit scribere: ut in eorum Præfatione ipse indicat. Qui ut à Clemente Alexandrino in libro 1. Stromatum inter Chronographos, ita à Quintiliano in lib. 3. cap. 1. inter claros Rhetoras numeratur.

Herodes ad Syriæ præsidem à Cæsare constitutos Saturninum & Volumnium (Procuratorem) mittens, latrones Trachonitas, qui ex Arabum Nabatæorum finibus ditionem ipsius perpetuis incursionibus vastabant, deposcebat ad supplicium; Illi, hoc audito, numero ad mille accrescentes, repentinis insultibus agros simul & vicos populari cepserunt, & jugulare quotquot in manus eorum

4706 8

4707 7

I. V. Annal. p. post.

Ffff ij

inciderent.

inciderent. Quare Herodes & latrones sibi dedi postulabat, & 60. talenta quæ Obode per Syllaum commodaverat repetebat. Syllaus vero, qui detruso à regimine Oboda ipse administrabat omnia, inficiabatur eos latrones esse in Arabia, & pecuniam differebat reddere de qua disceprabatur apud Saturninum & Volumnium. Tandemque illis authoribus convenit, ut intra 30. dierum spatium & debitum redderetur, & ex utroque regno restituerentur p̄fugæ; [*Joseph. lib. 16. c. 13.*] Syllaus apud Berytrum coram Syria præsidibus illis per Cæsaris fortunam jurante, omnino intra 30. eos dies exhibitorum se & pecuniam, & Herodis p̄fugas. [*Ibid. cap. 16.*]

Postquam advenit præstitutus terminus, Syllaus stare nolens conventis Romanis profectus est. Herodes vero, Saturnino & Volumnio permittentibus ei contumaces armis persequi, cum exercitu invasit Arabiam; septem mansiones emensus triduo. Cumque pervenisset ad castellum in quo se latrones continebant, primo impetu id cepit: ipsamque munitionem nomine Ræptam diruit, nullo alio damno dato regionis incolis. Et quum in eorum auxilium procurrisset dux Arabum Nacebus, commissum est prælium: in quo pauci ex Herodianis, Arabum vero circiter 25. cum ipso duce ceciderunt; reliqui in fugam compulsi sunt. Hoc modo latrones ultus, Idumæorum tria millia in Trachonem deduxit, ut coercerent ibi latrocinia: & ad duces Romanos agentes in Phœnicia dedit litteras, quibus eos certiores fecit, quod in contumaces tantum Arabas concessio ab eis jure usus sit, nihilque egerit præterea; quod & ipsorum inquisitione postea verum compertum est. [*Ibid. cap. 14.*]

3998

Sed aliter Romam properatis nunciis Syllaus relatum est, suo more exaggerantibus omnia. Quibus mendaciis ita accensus à Syllaus Cæsar est, ut minaces ad Herodem scripserit litteras, quod exercitum extra regni sui fines eduxisset: legatosque ad agendam causam suam missos primum ne admisserit quidem, iterum vero audiri petentes infecto negotio dimiserit. [*Ibid. cap. 15.*]

Ea occasione usi Trachonitæ, Idumæorum custodiam, quam illis imposuerat Herodes, juncti Arabibus vexabant: quod Herodes, ira Cæsaris terretus, ferre cogebatur. [*Ibid.*]

Defuncto Oboda in Arabum (Nabataeorum) regnum successit Aneas, mutato nomine Aretas dictus. Hunc Syllaus, Romæ agens, per calumnias pellere conabatur, & sibi principatum usurpare: multam pecuniam partitus in aulicos, multa etiam Cæsari daturum se pollicitus; quem iratum sciebat Aretæ, quod se inconsulto ausus esset regni habenas suscipere. [*Ibid.*]

Caius & Lucius, Augusti ex adoptione filii, in principatu educati, ex molliore vita etiam audaciores fiebant. Lucius quippe, eorum natu minor, injussu in theatrum ingressus, quum omnium applausu exciperetur, aucta licentia ausus est petere, ut Cæsar fratri, nondum ex ephebis egresso, Consulatus daretur. Quo audito, Augustus optavit, ne talis ulla temporum ei necessitas eveniret, qualem olim ipse senserat; ut Consulatus ei mandandus esset, qui nondum vicefimum annum attigisset. Et cum nihilominus filii hoc ab ipso contenderent; tum demum dicebat hunc magistratum alicui esse suscipiendum, quum & ipse à peccando sibi cavere, & populi cupiditatibus posset resistere. Deinde sacerdotium Cæsar, utque in senatum ire ac inter senatores spectaculis epulisque interesse liceret, dedit. [*Dio. lib. 55. pag. 554.*] Atque ut ambo etiam, necdum posita puerili prætexa, Principes juventutis appellari & destinari Consules, specie reculantis flagrantissime cupiebat. [*Tacit. Annal. lib. 1. cap. 3.*]

Ut tamen aliqua ratione eos modestiores, tanquam privatos, efficeret; Tiberio tribunitiam potestatem in quinquennium concessit; & Armeniam, quæ post Tigranis (regis in eâ à Tiberio collocati) obitum defecerat, attribuit. Hoc frustra ab Augusto factum, & hos, & Tiberium offendit: hos, quod se Spretos judicabant; Tiberium, quod iram eorum veritus in Armeniam non abiit, sed Rhodum se contulit. [*Xiphil. & Zonar. ex Dione.*] Specie quidem ut ingenium quibusdam adhuc disciplinis excoleret; revera autem, ut à conspectu se eorum & actionibus subduceret. [*Dio. ibid. & in Excerptis ab Hen. Valesio edit. pag. 662.*] ne fulgor suus orientium juvenum obstaret initiis. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 99.*] Sic enim quidam existimabant; adultis jam Augusti liberis, loco & quasi possessione usurpati à se diu secundi gradus sponte cessisse: exemplo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad munera publica admoto, Mitylenas abierit; ne aut obstare, aut obrectare præsens videretur. Quam causam & ipse, sed postea, reddidit. [*Sueton. in Tiberio cap. 10.*]

Non desunt tamen qui id ab eo factum putent propter Juliam uxorem; quam neque criminari aut dimittere audebat, neque ultra perferre posset. [*Sueton. ibid. Dio; in Excerptis pag. 662.*] Alii agrè eum tulisse dicunt, quod non esset adoptatus Cæsar. Nonnulli affirmant amandum esse ab Augusto, quod ejus filii inlidiaretur. [*Dio; ibid.*]

Tunc autem, dissimulata causa consilii sui, satietatem honorum ac requiem laborum præ-tendens, comæatum à socero, atque eodem vitrico, Augusto petiit. [*Vellei. Patercul. lib. 2. cap. 99. Sueton. in Tiber. cap. 10.*] Neque aut matri suppliciter precanti, aut vitrico, deseri se etiam in senatu conquerenti, veniam dedit. Quin & pertinacius retinentibus, cibo per quadriduum abstinuit. Facta tandem abundi potestate, relictis Romæ uxore & filio, confestim Ostiam descendit: ne verbo quidem cuiquam prosequentium reddito, paucosque admodum in digressu osculatus. [*Sueton. ibid.*] Discedens tamen testamentum resignavit, & eorum matre atque Augusto recitavit. [*Dio. in Excerptis Valesii pag. 662. 665.*]

Ab Ostia oram Campaniæ legens, imbecillitate Augusti nuntiata, paulum substitit. Sed increbrescente rumore, quasi ad occasionem majoris spei commoraretur, tantum non adversis tempestatibus Rhodum enavigavit. [*Sueton. in Tiber. cap. 11.*] iter ipsum privati instar

peragens;

peragens; nisi quod Paris statum Vestæ sibi vendere coegit, quam in Concordiæ templo dedicaret. [*Dio, in Excerpt. pag. 662.*]

Rhodium vero adveniens, modicis contentus ædibus, nec multo laxiore suburbano, genus vitæ civile admodum instituit, sine lictore aut viatore gymnasia interdum obambulans; mutuaque cum Græculis officia usurpans, prope ex æquo. [*Sueton. ut supra.*] Omnes tamen proconsules legatique, in transmarinas profecti provincias, visendi ejus gratia ad eum convenientes, semper privato fasces suos summisserunt; fassique sunt otium ejus honoratius imperio suo. [*Vellei. Patere. lib. 2. cap. 99.*] Atque in eo orio Theodorum Gadareum rhetorem, qui se dici maluit Rhodium, studiosè audiit. [*Quintilian. lib. 3. cap. 1.*]

Magna conjunctio Planetarum facta est: cujusmodi unica, 800 annorum spatio interposito, solet contingere.

Æneas, qui & Arctas, novus Arabum Nabateorum rex, litteras cum muneribus misit ad Cæsarem; & in his multorum talentorum coronam auream. In litteris Syllæum accusabat, cum ob alia crimina, tum quod nequissimus servus veneno sustulisset Obodam, cujus etiam vivi invasisset principatum. Sed legatos Cæsar audire non dignatus, eorumque munera aspernatus, re infecta eos dimisit. [*Joseph. lib. 16. cap. 15.*]

Herodes malis & insolentia Arabum coactus, legatum Romam Nicolaum Damascenum misit, tentaturum si quid æqui per amicos impetrare posset à Cæsare. [*Id. ibid.*]

Herodis cum filiis suis ex Mariamne susceptis dissidium vehementer exacerbatum est artibus Euryclis Lacedæmonii; illius (ni fallor) qui ante annos 25. Antonium à pugna Actiaca fugientem persecutus, jam Herodis hospitio usus & apud Antipatrum diversatus, in Alexandri gratiam sese in sinuaverat. Ob quem proditum quum 50 talenta ab Herode accepisset, ad focerum illius Archelaum se contulit, & operam suam in concilianda Alexandro patris gratia prædicabat. Unde, ab eo quoque accepta pecunia, in patriam properè est reversus: ubi quum similibus artibus uteretur, Lacedæmone pulsus est in exilium. [*Id. ibid. cap. 16.*]

Herode, inquisitione in filios instituta, plurimos ex amicis, tam suis quam ipsorum, acerbitate tormentorum interemit; nec tamen aliud quicquam mali comperit, nisi liberiores quasdam improvidorum juvenum querelas de sevitia immodica patris, de turpi ejusdem facilitate præbentis aures quibuslibet delatoribus, de impietate ac nefariis fraudibus Antipatris fratris & conjunctæ factionis: quibus malis ut se expedirent juvenes, de fuga ad Archelaum capessenda consultasse dicebantur, nec id ipsi quoque negabant. Quos tamen Herodes, quasi convictos insidiarum in patrem coniecit in vincula; in eos seviturus, prout res suæ Romæ tulissent. Atque hac de re litteras ille ad Cæsarem misit per Voluminium (militiæ magistrum, ut in lib. 1. Belli cap. 27. Josephus eum nominat) & Olympium (amicum;) quos & jussit ut inter navigandum ad Eleusiam opidum Ciliciæ appellerent, ibique cum Archelao, quod horum conatum esset particeps, expostularent. [*Ibid.*]

Romæ Nicolaus Damascenus, junctus Arabibus qui ad Syllæum accusandum venerant, eisdem se accusatorem professus est apud Augustum, non Herodis defensorem; ne sicut antè ceteri repelleretur. Cumque multa ejus crimina patefecisset, etiam addidit Cæsarem ejus mendacis in Herodis causa circumventum. Quæ etiam apertè retexisset, & certis legitimisque scriptis confirmasset: Syllæum Cæsar damnatum in provinciam remisit, ut postquam satisfecisset creditoribus: pœnas daret. [*Ibid.*]

Hinc Arctæ & Herodi reconciliatus Augustus, illius quidem munera dudum rejecta recepit, eique regnum Arabicum sua autoritate confirmavit: Herodi vero per litteras consuluit, ut indicto apud Berytum conventu, & adhibitis Syriæ præsidibus cum rege Cappadocum Archelao aliisque amicis & viris illustribus, de re tota filiorum decerneret. [*Ibid.*]

In insula Coo terramotu plurima conciderunt. [*Euseb. Chronic.*]

Zachariæ Sacerdoti ex classe Abiæ in Templo Domini suffitum facienti secundum ritum functionis sacerdotalis, [*Exod. XXX. 7. 8.*] angelus Gabriel (qui olim definitis annorum Hebdomadibus Danieli adventum Messie annunciaverat) ad dexterum altaris suffitus apparuit; Johannem filium, Nazareum & Præcursosem Domini, in spiritu & virtute Eliæ, nasciturum ei seni uxoriq; Elizabethæ & provecæ ætate & sterili, annuncians. Cui promissioni non credens Zacharias, mutus redditus est. [*Luc. 1. 5. -- 12.*]

3999 Zachariæ impletis diebus ministerii sui domum reverso, uxor ejus Elizabetha concepit: & occultavit se menses quinque, dicens: Ita mihi fecit Dominus diebus quibus me intutus est, ut auferret probum meum inter homines. [*Ibid. 23, 24, 25.*]

Herodes, acceptis Augusti litteris, supra modum gavisus, tum quod redisset in gratiam, tum propter concessam sibi statuendi de filiis potestatem liberam; Berytum convocavit per nuncios quotquot visum erant Cæsari, uno Archelao excepto: filios, non longè ab urbe, in Platane vico Sidoniorum detentis. Ibi primus Saturnius, vir consularis multisque defunctus honoribus, protulit sententiam moderatam circumstantiis: damnare se quidem Herodis filios, non tamen censere interficiendos. Post illum ipse tres filii, qui legati patris erant, eandem sententiam tulerunt. Contra Voluminius capite plectendos pronunciat, qui tam impli erga patrem fuerint: quem deinceps major pars secuta est. Moxque inde Herodes Tyrum eos secum duxit: quod eum Nicolaus appulisset à Roma veniens, de filiorum causa cum illo collocutus, secum illum Cæsaream navigare jussit. [*Joseph. lib. 16. cap. ult.*]

Hic quum vetus quidam Regis miles, Tiro dictus liberius eum destinati in filios facinoris arguisset; eum, & militem ductores 300, quos ejusdem cum ipso sententiæ fuisse ille indicaverat, Herodes victos jussit fervari in carcere. Ea occasione Trypho tonsor Regis accedens ait se non semel à Tirone sollicitatum ut guttur ei, inter curandum, novacula præcideret. Moxque tortus est & tonsor & Tiro cum filio: qui videns patrem sævissimè tractatum, ut tormentis eriperet, intentatè in Regem cædis malè misericors eum accusavit. Tum Herodes, productis in concionem 300 ductoribus militum, una cum Tirone & filio tonsoreque indice, omnes accusavit apud populum: in quos multitudo quicquid ad manus veniret conjiciens, ad unum eos interfecit. [*Id. ibid.*]

Alexander & Aristobulus ducti Sebasten, ibi jussu patris sunt strangulati: & corpora eorum in castello Alexandrio recondita sunt; ubi maternus eorum avus Alexander & plerique ex progenitorum serie sepulti fuerant. [*Id. ibid. & lib. 1. Belli, cap. 17. fin.*]

Augustus, duodecimo Consulatu suscepto, Caium filium toga virili data in forum deduxit, Principem juventutis designavit, & præfectum tribus esse jussit. [*Sueton. in Octav. cap. 26. & Zonar. ex Dion.*] Principis verò illum titulum ab universis equitibus Romanis illi hastis argenteis donato fuisse tributum, ipse Augustus in rerum suarum Breviario indicat: ubi & de Consulatu, Caio simul & Lucio tum decreto adjicit. *Honoris mei causâ Senatus populusque Romanus annum quintum & decimum tum agentes Consules designavit, ut eum magistratum invrent post quinquennium ex eo die quo deducti in forum.* Ita lapis Ancyranus, in Gruteri inscriptionibus, [*pag. CCXXXI.*] quum in alio Romano lapide, Caium Populus Consulem creavisse (id est, designavisse) dicatur, annos natum XIV. Hoc enim tempore, ætatis annum XIV. ille compleverat, & XV. ingressus fuerat.

Antipater, sublatis fratribus, patrem quoque de medio tollere statuit. Et quum pluribus in regno se odiosum esse non ignoraret, muneribus sibi eorum animos, tam Romæ quam in Judæa, fategit adjungere: inprimisque Saturninum Syriæ præsidem, cum patris sui fratre Pherora & sorore Salome. [*Joseph. lib. 17. cap. 1.*]

Herodes filii Alexandri viduam Glaphyram ad patrem Archelaum Cappadocum regem remisit: addita etiam dote ex fisco regio, nequid ea de causa exoriretur controversiæ. Pupillorum verò Alexandri & Aristobuli curam ipse gerebat singularem. Quod cum ægerimè ferret Antipater, timens ne adulti potentia ipsius officerent, eis perniciem moliebat: flexitque precibus Herodem, ut ipsi filiam Aristobuli ducere permitteret, & filio suo patri Pheroræ filiam. [*Ibid.*]

Zamarim Judæum Babylonium invitavit Herodes, & agrum in Trachonitide illi incolendum dedit, ut esset regioni toti præsidio adversus latrocinia. Is cum 500 equibus & 100 cognatis adveniens, varia variis in locis per Trachonem erexit castella, & urbem Bathyram; unde Judæis, è Babylonia Hierosolymam ad festos dies petentibus, securum iter commeatumque præbebat adversus Trachonitarum & aliorum latrocinia. [*Ibid. cap. 2.*]

Antipater patri struens insidias, patrum Pheroram sibi adjunxit, & mulieres regis Phariseorum sectæ addictissimas; Salome excepta, quæ fratri Herodi constanter adharebat. Erant Pharisei genus hominum astutum, arrogans, & regibus infestum. Unde quum tota Judæorum gens fidem suam jurejurando obligassent Regi & Cæsari; hi soli non juraverunt, excedentes sex millium numerum. Quibus hoc nomine a Rege multatis, Pheroræ uxor pro eis multam perfolvit. Cui reponentes gratiam, quoniam credebantur futura præcire ex Dei colloquiis, prædicebant, decretum esse Deo regnum ablatum ab Herode & ejus progenie transfere in ipsam & maritum Pheroram ac communes liberos. Hæc res Regi per Salomen innotuit; & quod aulicos quosdam sollicitarent muneribus atque corrumpèrent. Quæ in culpâ Phariseorum aliquos deprehensos interfecit, præcipuos auctores hujus consilii: cumque his Bagoam eunuchum, & suas delicias Catum, præstantissimæ formæ gratia sibi commendatum; & præter hos, quoscunque è domestica familia cum Phariseis conspirasse ipsorum indicio compererat. [*Ibid. cap. 5.*]

Herodes, convictis Phariseis & supplicio traditis, amicorum concilium advocavit; & apud eos Pheroræ uxoris accusationem instituit. Cumque eam Pheroras fratris gratia nollet dimittere; Antipatro interdixit Pheroræ consuetudine. [*Ibid.*]

Antipater, ad avertendam patris de se suspensionem, per amicos Romæ degentes curavit ut ad Augustum à patre quamprimum mitteretur. Quo facto, misit eum Herodes cum pretiosissimis muneribus & Testamento: in quo ipsum Antipatrum regem declarabat, aut si ille prior vita decederet, Herodem natum sibi ex Mariamne Simonis Pontificis filia. [*Ibid. cap. 4.*]

Sexto post conceptum Johannem mense, angelus Gabriel Nazaretham in Galilæa missus à Deo est ad beatissimam Virginem Mariam, Josepho ex eadem cum ipsa stirpe Davidica desponsatam. Qui, ea salutata, Filium Dei ipsam parituram, & sacratissimo Jesu nomine eum nuncupaturam, annuntiavit. Illa verò, de mirabili conceptionis modo, per supervenientis Spiritus sancti virtutem perficiendæ, ab Angelo plenius edocta, summa cum fide dixit: *Eccæ ancilla Domini. fiat mihi secundum verbum tuum.* (Luc. I. 26.--38.)

Ita Christo concepto, mater Domini in montanam regionem cum festinatione profecta est, in urbem Juda. (*Hebronem*; urbem Sacerdotalem, in montanis Judææ positam. (*Jos. XXI. 10, 11.*) Ubi quum domum Zachariæ Sacerdotis ingressa cognatam suam Elisabetham salutavisset;

Anno
Mundi.

illa subfultantem sentiens fœtum in utero suo, repleta Spiritu sancto beatam prædicavit Ma-
riam quæ credidit, & perficienda ea quæ dicta fuerant ei à Domino confirmavit. Cui pro res-
ponso beata Virgo (Hannæ imitata Canticum. I. Samuel. II. 1.) divinum illum Hymnum re-
tulit: *Magnificat anima mea Dominum, &c.* Et mansit Maria cum illa quasi menses tres.
[*Luc. I. 39.--56.*]

Syllæum Arabem, nihil eorum quæ Cæsar imperaverat peracto, Romam profectum Anti-
pater eorundem criminum reum egit apud ipsum Cæsarem, quorum Nicolaus Damascenus an-
tea. Accedebat & alter accusator Aretas (Nabataeorum rex) multorum honoratorum cædes
apud Petram se invito patratas objiciens, & Sohemi maximè, hominis in omni virtute præ-
stantissimi. Objecta illi itidem & Fabati procuratoris Cæsaris cædes est. [*Joseph. lib. 1. Belli,*
cap. 18. & lib. 17. cap. 4.]

Pheroram obstinatè permanentem in amore conjugis Herodes in ipsius tetrarchiam ablega-
vit; quod ille fecit libenter, addito iurejurando nunquam se rediturum, nisi Herodis morte
cognita. Itaque paulò post ægrotantem Herodem, quanquam sæpe accitus ad accipienda qua-
dam secretiora mandata tanquam à morituro, propter sacramenti religionem visere recusavit.
[*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 19. & lib. 17. Antiquit. cap. 5.*]

Quum Elizabethæ completum esset tempus ad patiendum, peperit filium. Quem quum
oçtavo die circumcidendum adstantes Zachariam patris nomine appellari vellent; *Johan-*
nem nominandum parentes significaverunt. Zacharias verò, loquelæ usu restituto, reple-
tus Spiritu sancto prophetavit, dicens: *Benedictus Dominus Deus Israel, &c.* [*Luc. I.*
57.--68.]

Josephus prægnantem reperiens Mariam sponfam suam, voluit clam eam dimittere. Sed
ab Angelo per quietem admonitus, concepisse eam ex Spiritu sancto, & parturam filium
] **SUM**, qui servaturus esset populum suum à peccatis ipsius; recepit uxorem suam. [*Matth. I.*
18.--24.]

Pheroram in morbum incidentem frater Herodes, valetudini præter spem restitutus, invisit
& humanissimè curatum voluit: sed paucis post diebus ille mortuus est. Cujus corpus Hiero-
solyma translatum Herodes sepeliit, & publico luctu honoravit. [*Joseph. lib. 1. Belli, cap. 19.*
& lib. 17. Antiquit. cap. 5.]

Taphenitæ duo, è libertis Pheroræ charissimi, veneno illum à Doride matre Antipatri sub-
blatum fuisse, Herodi indicarunt. Quod facinus dum tormentis Herodes inquireret, paulatim
alia longè majora scelera & manifestas insidias Antipatri filii comperit. Lethale enim venenum,
ex Ægypto à Theudione fratre Doridis per Antiphilum unum ex amicis Antipatri missum, ad
patrem tollendum Antipater Romam profecturus Pheroræ tradiderat; ut suspicio patricidii in
absente filio non hæreret. [*Id. lib. 17. Antiquit. cap. 6.*]

Hinc Herodes uxorem suam Doridem Antipatri matrem, multorum talentorum ornamentis
spoliatam ejecit è regia. Alteram etiam uxorem Mariammen, Pontificis filiam, ut secretorum ho-
rum omnium participem, abiecit; & filium ejus è Testamento delevit, ubi successor destina-
tus fuerat. Socero quoque Simoni Boëthi filio Pontificatu privato surrogavit Matthiam Theo-
phili filium Hierosolymitanum genere. [*Id. ibid.*]

Die expiationis, quo solenne à Judæis celebratur Jejunium, novus Pontifex Matthias rem
divinam facere non potuit, nocturnam passus pollutionem. Itaque Josephus Ellemi filius, ad-
jutor vicarius propter cognationem ei datus, eo die in Sanctum Sanctorum est ingressus. [*Id.*
lib. 17. cap. 8.]

Bathyllus libertus Antipatri Roma veniens, subiectus quæstionibus falsus est attulisse se
venenum quod daret patroni sui matri & Pheroræ; ut si prius illud parùm fuisset efficax,
hoc posteriore Herodem aggredirentur. Simulque venerunt ad regem ab amicis Romæ degen-
tibus literæ, instinctu Antipatri scriptæ: in quibus Archelaus & Philippus Herodis filii
accusabantur, quòd crebrò crimen patris refricarent de cæde Alexandri & Aristobuli, mise-
rarenturque fatum germanorum innocentium. Erant enim tum Romæ in studiis adolescen-
tuli: eosque jam pater redire præceperat. Unde amicos illos magnis corrupti mercedibus, ut
fratres imminentes spei suæ patri suspectos redderent: quum ipse etiam per se ad patrem de
illis scriberet, quasi eos excusans, & verba eorum ætati imputans. [*Id. lib. 17. Antiquit. cap. 6.*
& lib. 1. Belli, cap. 20.]

Prodiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur totus Romanus orbis. Quæ descriptio
prima facta præsidente Syriæ Cyrenio. [*Luc. II. 1.*] Unde libellus postea ab Augusto est con-
fectus, in quo opes publicæ continebantur: quantum civium, sociorumque in armis; quot
classes, regna, provinciæ, tributa, aut vectigalia, & necessitates ac largitiones. [*Tacit. lib. 1.*
Annal. cap. 11.]

Hic à Græcis *Κυρίνιος* & *Κυένιος* dictus, P. Sulpicius Quirinius est; qui ante septennium
Romæ Consulatum gessit: de quo, in libro 12. [*pag. 569.*] Strabo, de Homonadenibus Cili-
ciæ populis verba faciens. *Ipsos Quirinius fame expugnavit, & quater mille viros cepit, quos*
in urbes vicinæ distribuit: eorum verò regionem omni juventute exhaustam reliquit. & Ta-
citus, lib. 3. *Annal. cap. 48. Impiger militiæ, & acerbis ministeriis consulatum sub D. Augusto;*
mox expugnavit per Ciliciam Homonadensium castellis, insignia triumphi adeptus. Statutum
autem ab ipso Augusto fuerat; ne magistratus deposito honore statim in provincias mitterentur:

[*Sueton.*]

